नं० ४९३४

नाम - प्रपञ्चसार संग्रह॰

कर्ता - गीर्वाणेन्द्र सरस्वती विश्वेश्वर सरस्वती शिष्यः

पत्र संख्या - ~~३२४ पत्राणि~~ १९८ पत्राणि सं. x

विषयः - तंत्रम्

प्रपंचसार[सं]ग्रहः

४५३४

5934

#197 Missing

F. = 197

सं० ४५३४

प्र·सा·
सं·
१

ॐ श्रीगणेशायनमः ॥ ॐ श्रीमतेरामानुजायनमः ॥ नत्वाश्रीशंकराचार्यममरेंद्रपतीश्वरं ऊर्वेप्रपंचसा
रस्यसारसंग्रहमुत्तमं १ तत्रप्रपंचसारेयच्छंकराचार्यैरुक्तंमंत्रयंत्रप्रयोगादितत्सर्वमपिसारभूतमेव तथापीदा
नींमंदप्रज्ञानांविस्तरतोज्ञातुमशक्यत्वात्तेचाशक्यत्वादत्यंतोपकारभूतत्वेनप्रसारतरं तदल्पग्रंथेनैवयथा स
र्वमंत्रयंत्रतंत्रसारग्रहणंस्यात्तथासर्वतंत्रसारंगृहीत्वामयासत्संप्रदायसर्वस्वाभिधव्याख्यानोक्तमार्गेणैव
क्ष्यते तत्रपुनःप्रसंगात्तत्रतत्रमंत्रकल्पांतरेमंत्रसारक्रमदीपिकासनत्कुमारीयशारदातिलकमंत्रदेवता
प्रकाशिकादौयद्यन्मंत्रयंत्रतंत्राद्युक्तंतदपिकिंचित्किंचिद्वक्ष्यते तत्रप्रपंचसारेप्रथमंतावत्क्षीराब्धौशेषप
र्यंकशायिनंमहाविष्णुंप्रतिब्रह्मादिभिस्त्रिमूर्तिभिःस्वेषामुत्पत्त्यादिविषयःप्रश्नप्रकारः प्रथमेपटलेनिरूपि
तः पुनर्विष्णुनातदुत्तररूपेणत्रिगुणात्मिकायाभुवनेश्वर्याःस्वांशात्तयाःसकाशात्तत्रयाणांब्रह्मादीनां
देवानांदेवानांच सर्ववैदिकतांत्रिकमंत्रयंत्रतंत्राणांचोत्पत्तयोनिरूपिताः प्रथमपटलानंतरंग्रंथे पुनर्द्वि
तीयादिभिस्त्रिभिःपटलैस्तदुपरिपंचमषष्ठयोःपटलयोस्तुसर्वमंत्रसाधारणदीक्षार्थमेउपमंडलादिनि
र्माणवस्त्रबलिकलशस्नानहोमकलशाभिषेकगुरूपसर्पणमंत्रोपदेशगुरुदक्षिणादानंस्यादिप्रकारास्त्र
क्ताः ॥ तत्सर्वमिदानींतनैरतिप्रयाससाध्यत्वादननुष्ठीयमानत्वात् ग्रंथविस्तरभयाच्चात्रनलिख्यते
तस्मात्तत्सर्वंमूलग्रंथएवावलोकनीयं तदनुष्ठानेच्छुभिःदीक्षाशब्दार्थस्तु अत्रैवोक्तः दद्याच्चदिव्यभाव
क्षिणुयात्दुरितान्यतोभवेद्दीक्षामननात्त्वपदस्यत्रापतइति मंत्रउच्यतेभयतः इतिदीक्षामहिमामंत्रम
हिमाचोक्तः तत्रभयतइतिभेदवासनाग्रंथिरुपतइति पुनरपिदीक्षायाअवश्यकर्तव्यतात्रैवोक्ता दैवा
दिकस्याप्यथमानुषादेःपैत्रादिकस्याप्यथवत्सरस्य आदिक्षमाणस्यसमग्रसंपद्यद्येननदीक्षाविधिमारभे
त इतिदीक्षाकालस्त्वतदवश्यकर्तव्यताचोभयमित्युक्तम् क्रमदीपिकायांचोक्तम् ऋतेयथासंतततत्रा

पिनोपि सिद्धिं नयंदास्यंति हि मंत्रशूरा इति यथेति दीक्षयेत्सर्थ । दीक्षाकालश्च क्रमदीपिकायामुक्तः चैत्रेकृ
त्वैतन्मासिकर्माण्युक्तेपक्षे पूर्णादर्शे भृगोर्देशिकात्प्राप्यदीक्षां तेनानुज्ञातः पूर्वस्मिंस्तु वा द्वितीये मासि सिद्धाद
श्यामारभेतामलायामिति एवं क्रमदीपिकायां दीक्षाकाल उक्तः मेषादद्विणामूर्तिकल्पेत्वदीक्षादिना।
ला विना मंत्रं भक्तानां शीघ्रसिद्धिमिति भक्तस्य दीक्षेपेक्षा उक्ता च अथ पुनः सप्तमे पटले मातृकासरस्वती वि
धानमुक्तं तदारभ्य सर्वमंत्राणां साधारणिकान्संगान् समाध्यान् सहजाविधानानु समंत्रान् सकलसविधा।
नान् सपुरश्चर्याविधानान् सप्रयोगविधानांश्च वक्ष्ये तत्र करन्यासादीन्यंगानि च मंत्राणां अप्रसिद्ध समित्त्वच्छ
फलानां नामानि चावरणं मंत्राणां स्वरूपेणैव वक्ष्ये मंत्राणि च प्रयोगांश्च सध्याध्यानरूपेणैव वक्ष्ये तत्र प्र।
थमं तावन्मातृकादि सर्वमंत्रजपारंभविधानमाक्षिप्ते वृषासे प्राक्पटलादौ अथ पुनराचम्य गुरुः प्राग्व ध१
दनो विष्टरोपविष्टः सन् प्राणायामं सलिपिन्यासं कृत्वा तादिपूर्वोक्तेन प्रकारेणार्थतो वक्ष्ये मुवं
शुद्धोदकेन स्नात्वा निर्मलवसनो धौतपाणिपादाननश्चाचांतः पवित्रकः ऊर्ध्वपुंड्रमस्तको वा प्राङ्मुखो वो कः
वो॰ दङ्मुखो वा पद्मासने योनिमुद्रासने स्वस्तिकासने वोपविशेत् पद्मासनप्रकारस्तु सम्मेलनगोपालन्यास
विधाने उक्तः सव्यपादमूरूपादाय दक्षिणोपरि विन्यसेत् तथैव दक्षिणं पादं सव्यस्योपरि विन्यसेत् विष्टु
भ्य कराभ्यां धीरो गृहीत्वा नासाग्रन्यस्तलोचनः पद्मासनं भवेदेतत्सर्वेषामपि पूजितमिति स्वस्तिकासनं तु याम
शास्त्रे उक्तम् जान्वोर्रंतरे कृत्वा सम्यक् पादतले उभे ऋजुकायः समासीनः स्वस्तिकं तत्प्रचक्षते योनिमु
हु द्रासनं तु त्वा प्रजपेद्यः समाहितः यं कंचिदपि वा मंत्रं तस्य स्युः सर्वसिद्धयः हीनारुद्धाः स्तंभिताश्च कीलि
ता मूर्छितास्तथा सुप्ता मत्ता हीनवीर्या दग्धाः सुप्ताः रिपुपक्षगाः बालयौवनमत्ताश्च वृद्धा मंत्राश्च ये मताः यो
निमुद्रासने स्थित्वा मंत्रानेवंविधान्जपेत् तस्य सिद्ध्यंति ते मंत्रा नान्यस्य तु कथंचनेति अथ उक्तमंत्रोद्देशा।
श्चतल्लक्षणानि च शारदातिलकोक्तप्रकारेणालिख्यंते मंत्रविद्याविभागेन हि विधा मंत्रजातयः म।
घ्रा

त्राः पुंदेवता मंत्रा विद्याः स्त्रीदेवताः स्मृताः पुंस्त्रीनपुंसकात्मानो मंत्राः सर्वे समीरिताः पुंमंत्राः हुंफडंताः स्युः द्वि
ठांताः स्युः स्त्रियो मताः द्विठांताः स्वाहांताः नपुंसकोनमोंतास्तु इत्युक्ता मनवस्त्रिधा छिन्नादिदुष्टमंत्रास्ते पा
लयंति न साधकं छिन्नो रुद्धः शक्तिहीनः पराङ्मुखउदाहृतः वधिरो नेत्रहीनश्च कीलितस्तंभितस्तथा द
लिनश्च ग्धस्त्रस्तश्च भीतश्च मंतिरस्कृतः भेदितश्च सुषुप्तश्च मदोन्मत्तश्च मूर्छितः हृतवीर्यश्च भीमश्च प्रध्वस्तो बाल
कस्तथा कुमारश्च युवा प्रौढो वृद्धो निस्त्रिंशकस्तथा निर्वीजः सिद्धहीनश्च मंदः कूटस्तथा पुनः निरंशः स
प्र. सा. ग. त्वहीनश्च केकरो वीजहीनकः धूमितालिंगितौ स्यातां मोहितस्तु क्षुधार्त्तकः अतिदृप्तोंगहीनः स्यादति
सं क्रुद्धः समीरितः अतिक्रूरश्च सव्रीडः शांतमानस एव च स्थानभ्रष्टस्तु विकलः स्यातिवृद्धः प्रकीर्त्तितः निः
२ स्नेहः पीडितश्चापि वक्ष्याम्येषां च लक्षणं मनोर्यस्यादिमध्यांतेष्वानलं वीजमुच्यते संयुक्तं वा वियुक्तं
वा स्वराक्रांतं त्रिधा पुनः चतुर्द्धा पंचधा वाथ स मंत्रः छिन्नसंज्ञकः स्वराक्रांतं इति अघोरेभ्योथ घोरेभ्यो क्रं
घोर घोर तरेभ्यश्च ह्रूं सर्वतः शर्वसर्वेभ्यो ह्रैं नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यो क्रौं इत्युदाहरणम् आदिमध्यावसाने
2 भूवीजद्वयलांछितः रुद्धो मंत्रः स विज्ञेयो भुक्तिमुक्तिविवर्जितः भूवीजं लकारः मायात्रि का
तत्वश्रीवीजराववहीनस्तु यो मनुः त्रितत्वं प्रणवः ह्रंकारो वा रावः फ्रेंकारः शक्तिहीनः स कथि
तो यस्य मध्येन विद्यते कामवीजं मुखे माया शिरस्यंकुशमेव वा अंकुशः क्रोंकारः असौ पराङ्
मुखः प्रोक्तो यो मंत्रो विंदुसंयुतः आद्यंतमध्येष्विंदुर्वा नभस्योद्बधिरो मनुः इंदुः सकारः पंचवर्णो म
न्युर्यः स्याद्रेफार्केंदुविवर्जितः नेत्रहीनः स विज्ञेयो दुःखशोकामयप्रदः आदिमध्यावसानेषु हंसः
प्रासादवाग्भवौ प्रासादो हौंकारः वाग्भवो ऐंकारः हकारो विंदुमान् जीवो एवं वापि चतुष्कलं जीवः सका
रः चतुष्कलं ह्रूंकारः मायानमामि च पदं नास्ति यस्मिन्स कीलितः एकं मध्ये द्वयं मूर्ध्नि यस्मिन्स प्रंदरो नवि रम
२

फट्काराणां पंचकं आदौ यस्मिन्निति वह्नीहिः यस्य मंत्रस्य फट्कारपंचकं भवति स मंत्रो मूर्छितः ८ = यस्य मंत्र विरामस्थानगं अंते फट्कारपंचकं स हृतवीर्यवान् = ८

यते स मंत्रः स्यात्स्तंभितः सिद्धिरोधकः अस्त्रं फट्कारः पुरंदरो लकारः वह्निर्वायुसमायुक्तो यस्य मंत्रस्य मूर्द्धनि
सप्तधा दृश्यते तं तु दग्धं मन्वीत मंत्रवित् अस्त्रं ह्राभ्यां त्रिभिः षड्भिरष्टभिर्दृश्यते दलैः त्रस्तः सोऽभिहितो यस्य मु
खे न प्रणवः स्थितः शिवो वा शक्तिरथवा भीताख्यः स प्रकीर्तितः आदिमध्यावसानेषु भवेन्मार्णचतुष्टयं
यस्य मंत्रस्य मलिनो मंत्रवित्तं विवर्जयेत् यस्य मध्ये दकारो वा क्रोधो वा मूर्धनि द्विजा क्रोधो हुंबीजं अस्त्र
तिष्ठति मंत्रस्तु तिरस्कृत उदीरितः हृदयं प्रमुखे शीर्षे वषड्हुं च मध्यमं यस्य स्याद्भेदितो मंत्रस्त्याज्यः सिद्धिमु
मुभिः प्रमुखे वा आदौ शीर्षं अंते वषट् अस्त्र मंत्र हुं मध्यतः मध्ये तथा ओं हुं वषट् त्रिवर्णो हंसहीनो यः सुषु हंसो हकार =
प्तः स उदाहृतः मंत्रो वाप्यथवा पिंडो वा विद्या सप्ताधिकदशाक्षरः फट्कारपंचकादिर्यो मदोन्मत्त इतीरितः
तद्वदस्त्रं स्थितं मध्ये यस्य मंत्रः स मूर्छितः विरामस्थानगं यस्य हृतवीर्यः स कथ्यते॥ पंचके त्वथापि मंत्रस्य
ते आदौ मध्ये तथा मूर्ध्नि चतुरस्त्रयुतो मनुः ज्ञातव्यो भीतरक्षेषयः स्यादष्टादशाक्षरः एकोनविंशाक्षरोऽपि
१ यो मंत्रस्ता सं युतः हलेखांकुशबीजाढ्यस्तेषु ध्वस्तः प्रचक्षते सप्तवर्णो मनुर्बालः कुमारोष्टाक्षरस्स्मृतः षोडशा
र्णो युवा प्रौढः चत्वारिंशल्लिपिर्मनुः त्रिंशदर्णश्चतुःषष्टिवर्णो मंत्रः शताक्षरः चतुःशताक्षरश्चापि वृद्ध इत्य
६= नमः भिधीयते नवाक्षरो ध्रुवयुतो मनुर्निस्त्रिंश ईरितः यस्यावसाने हृदयं शिरो मंत्रो च मध्यमः शिखा वा वर्म चन
स्यातां वौषट् फट्कार एव वा शिवशक्त्यर्णहीनो वा स निर्बीज इति स्मृतः एषु स्थानेषु फट्कारः षोढा यस्मि
न्दृश्यते स मनुः सिद्धिहीनः स्यान्मंदः पंक्त्यक्षरो मनुः पंक्तिशब्दो दशवाचकः कूट एकाक्षरो मंत्रः स एवोक्तो
निरंशकः द्विवर्णः सत्वहीनः स्याच्चतुर्वर्णस्तु केकरः षडक्षरो बीजहीनः सार्धसप्ताक्षरो मनुः सार्द्धद्वादशव
र्णो वा निंदितः सत्तथुमितः सार्द्धसप्तत्वादिरंते व्यंजनयोगनत्वं सार्द्धबीजत्रयस्तद्वदेकविंशतिवर्णकः।
विंशत्यर्णस्त्रिंशदर्णो यः स्यादालिंगितस्तु सः द्वात्रिंशदक्षरो मंत्रो मोहितः परिकीर्तितः चतुर्विंशतिवर्णो यः

चतुरधिकशताक्षराणि यस्मिन् सः केचित्तु चत्वारिंशत्त्रिः अक्षराणीति व्याचक्षते तन्न ग्रंथांतरविरोधात् त्रिंशदर्णशतार्णो वा चतुःषष्ट्यक्षरं तथा चतुरःश
तं वापि वृद्ध इत्यभिधीयते इति वचनात्

सप्तविंशतिवर्णकः तथार्त्तः सत्वविन्तेयो मंत्रो दारिद्र्यदायकः एकादशान्तरो वापि पंचविंशतिवर्णकः त्र
योविंशतिवर्णो वा मंत्रो दृप्त उदाहृतः षट्त्रिंशद्वर्णको मंत्रः षड्विंशद्वर्णकोपि वा त्रिंशदेकोनवर्णो वाप्यं
गहीनो विधीयते अष्टाविंशत्यक्षरो यः एकत्रिंशदथापि वा अतिक्रूरः समुदितो निंदितः सर्वकर्मसु चत्वा
रिंशत आरभ्य त्रिषष्टिर्यावदापतेत् तावत्संख्यो निगदिता मंत्राः सव्रीडसंज्ञकाः पंचषष्ट्यक्षरा ये स्युर्मंत्रास्ते
प्र॰सा॰ २४ शान्तमानसाः एकोनशतपर्यंतं पंचषष्ट्यक्षरादितः ये मंत्रास्ते निगदिताः स्थानभ्रष्टाह्वया बुधैः त्रयोदशाक्ष
मं रा ये स्युर्मंत्राः पंचदशाक्षराः विकलास्ते विधीयंते शतं सार्धशतं तथा शतद्वयं द्विनवति रिक्तहीनोथ वापि शत
२ शतत्रयं वापि न्मासंयानिः स्नेहस्नेहसमीरिताः चतुःशतान्यथारभ्य यावद्वर्णसहस्रकम् अतिवृद्धः प्रयोगेषु परित्या
ज्यः सदा बुधैः सहस्राण्यधिका मंत्रा दंडकाः पीडिताह्वयाः द्विसहस्राक्षरा मंत्राः खंडशः शतधाकृताः ज्ञातव्यास्ते
त्रिरूपास्ते मंत्रा एते यथास्थिताः तथा विज्ञाय बोद्धव्या मंत्रिभिः काम्यकर्मसु दोषानेतानविज्ञाय [illegible] मंत्रा
नुपूर्जेज्जडः सिद्धिर्न जायते तस्य कल्पकोटिशतैरपि द्वेपकाग्रंथ्योपि योगपतावशालिखते दग्ध [illegible] गो
ये॰ मंत्रस्तस्मात्स्यादग्निकैर्जपात् गर्वितस्त्वविधिपाठतः शत्रवो वैरिको दृष्टाः बालाश्च्युतरप्रायाद्वृद्धा गर्वान्वि
त्विताः निर्जिताः कर्मबाहुल्याद्धंसाः सत्ववर्जिताः खंडीभूतास्त्वशजापात् अंगहीनाः सर्वसंवृताः स्वान्तना
शिकाः अकालविनियोगेन मूर्छितास्त्वापगाजपात् मंत्राः पन्नेषु पठनात्स्युर्वर्णैस्तु कीलिताः रुद्धावि
संज्ञकाः प्राप्तः दुःखा वैरिसमन्विताः अपूर्णा नोपदिष्टा ये क्षीणवीर्यास्तु ते मताः सदाप्रयोगात् कुंठत्वं स्निग्ध॰
तानि विलंबिताः स्युर्गाः प्रलपनैर्जापात्स्युर्मंत्रैः सहाविलाः उपेक्षाः स्वस्यपाजापा द्वेषम्पाटवमानिताः पंच
विंशति रुद्दिष्टा दोषास्तानुपशमयेद्बुधः बंधनं योनियोनिमुद्रायां मंत्राणां वीर्ययोजनं अभयं बोधयन्नुद्रिष्टं राम
संरक्षेज्जुकरात्मवान् गरोर्लक्षणमेतावदादिमांत्यं तु वेदयेत् आदिमांत्यविहीनास्तु वर्णाः स्युः शब्दभ्रवत् २

तस्मादादित एवासौ ब्रूयात्तत्तदहंकृतिः यदहंकारवित्तानात्मतत्त्वमोजायते नरः अनादिक्रमसंसिद्धमा।
कौ॰ तद्ग्रहीत योजनात् तादात्म्यसिद्धिं तां विद्धि सर्वमंत्रार्थविग्रहम् इत्यादि द्विजातीनां नमस्कारं वेदोक्तं समुदा।
हृतं अन्येषामपि वर्णानां विद्यया समुपाचरेत् निधने विद्यया दाहो अन्यत्सर्वं समाचरेत् यथाशक्ति व
स्त्रालंकारादिभिः विद्यया विस्तरेत्मंत्री स्वविद्यया सिद्धिहेतवे साधकं संपूज्य भोजयेत् मंत्राणां दशका।
थ्यंते संस्काराः सिद्धिदायिनः जननं जीवनं पश्चात्ताडनं बोधनं तथा अथाभिषेको विमलीकरणाप्याय
ने ततः तर्पणं दीपनं गुप्तिर्दशैता मंत्रसंस्क्रियाः मंत्राणां मातृकामध्यादुद्धारो जननं स्मृतं मातृकाव
र्णान् तंडुलैर्विलिख्य तद्विधानेन संपूज्य तन्मध्यादभीष्टमंत्रवर्णपठनं मातृकामध्यादुद्धारः प्र[illegible]णवांतरि
तान् कृत्वा मंत्रवर्णान् जपेत्सुधीः एतज्जीवनमित्याहुः मंत्रशास्त्रविशारदाः मंत्रवर्णान्समालिख्य ताडये
च्चंदनांभसा प्रत्येकं वायुना मंत्री ताडनं तदुदाहृतम् विलिख्य मंत्रं तन्मंत्री प्रसूनैः करवीरजैः तन्मंत्रा
क्षरसंख्याकैर्हन्यात्तद्बोधनं स्मृतं भूर्जे कुंकुमादिना मंत्रं विलिख्य वह्निबीजेन करवीरपुष्पैः [illegible]
डयेत् एतद्बोधनमित्यर्थः स्वतंत्रोक्तविधानेन मंत्री मंत्राणसंख्यया अश्वत्थपल्लवैर्मंत्रमभिषिंचेत्तति
द्धये स्वतंत्रोक्तेति मंत्रांते अमुकं मंत्रमभिषिंचामि नम इत्यर्थः संचिन्त्य मनसा मंत्रं ज्योतिर्मंत्रेण निर्दहेत्
मंत्रे मलत्रयं मंत्री विमलीकरणं त्विदं आणवकार्मकमायिकं मलत्रयं तारव्योमाग्निमनुयुग्दंडज्योतिर्म
अग्निरितिरकारः॥ न्त्रमतः अत्र व्योमेति हकारः मनुरिति चतुर्दशस्वरः दंड अनुस्वारः मूलाधारे वह्निमंडले ज्योतिर्मंत्रेण तदुपरि
साध्यमंत्रं संचिंत्य ज्योतिर्मंत्रेण तेजसा दहेदिति कुशोदकेन जप्तेन प्रत्यर्णं प्रोक्षणं मनोः तेन मंत्रेण आ
प्यायेत् तदाप्यायनं मतं मंत्रेण वारिणा मंत्रतर्पणं तर्पणं स्मृतम् ताम्रपत्रे मंत्रं विलिख्य तन्मंत्रांते अमुकं मं
त्रं तर्पयामि नम इति तर्पयेत् तारमायारमायोगो मनोर्दीपनमुच्यते जप्यमानस्य मंत्रस्य गोपनं त्वप्रकाशनं

स्वर्णादिपात्रे संलिख्य मातृकायंत्रमुत्तमम् काश्मीरैश्चंदनेनापि भस्मना वा विलिखते का श्मीरं शक्तिसंस्कारे चन्दनं वैष्णवे मनो शैवे भस्मसमाख्यातं मातृकायंत्रलेखनं

व.ई.र:
मधुना प्राक्ति मंत्रं तु वैस्त्रवे चेन्दुमजलैः
शैवे तु तेन दुग्धेन तर्पणं सम्यगीरितम्

संस्कारादशसंप्रोक्ताः सर्वमंत्रेषु गोपिताः पुनरपि शिवगीतायामुक्तम् सर्वान्कामानवाप्नोति सर्वदः कंबला
सने कृष्णाजिने भवेन्मुक्तिः मोक्षः श्रीव्याघ्रचर्मणि कुशासने भवेज्ज्ञानमारोग्यं पत्रनिर्मिते प्राङ्मुखोदङ्मु
खो वापि जपध्यानं समाचरेत् पाषाणे दुःखमाप्नोति काष्ठे नानाविधान् गदान् वस्त्रासने यशमवाप्नोति भू
मौ मंत्रो न सिद्ध्यति अथ गारुडकल्पोक्तप्रकारेण आसननियमो लिख्यते धरण्यां सुखसंपत्तिर्दौर्भाग्यं काष्ठ
कासने तृणासने यशोहानिः पल्लवे चित्तविभ्रमः अभिचारादिके नीलं रक्तं वश्यादिकर्मणि, वंशासने दरिद्रः
स्यात्पाषाणे व्याधिपीडनम् तेर्भासने तपोवृद्धिः प्रजावृद्धिस्तु रत्नके गिरिगोष्ठपरिस्पंदनद्यारण्यप्रमु
दाः देशाः पुण्याः जपस्यैते पत्रवारोचतेमनः गृहे त्वेकगुणं जप्यं नद्यां तु द्विगुणं भवेत् गवां गोष्ठे शतगुणं
अग्न्यागारे शताधिकं सिद्धक्षेत्रेषु तीर्थेषु देवतायाश्च सन्निधौ सहस्रं शतकोटिः स्यादनंतं विष्णुसन्निधौ
मणिं मादित्यं ब्राह्मणं देवमंदिरं नदीं जलाशयं चैव वटवृक्षं जपेत्तत् इति विशिष्यमंत्रदेवताप्रकाशि
कायामुक्तम् सूर्यस्याग्नेर्गुरोरिंदोर्दीपस्य च जलस्य च विप्राणां च गवां चैव सन्निधौ शस्यते जपः एतेष्वके
ष्वासनेषु एकस्मिन्नेवासीनः स्वगुरुगणाधिपादीन्वंदेत् तत्प्रकार उच्यते ॐ स्वस्ति श्रीपरमशिवनाथपा।
दाद्यशेषगुरुपारंपर्यक्रमेण स्वगुरुनाथपादांबुजं यावत्तावत्प्रणौमि अथवा ब्रह्माद्यशेषगुरुपारंपर्यक्र।
मेण स्वगुरुनाथपादांबुजं यावत्तावत्प्रणौमि ॐ गुं गुरुभ्यो नमः इति मूर्ध्नि संवंद्य गं गुरुभ्यो नमः इति दक्षिणां
से गं गणपतये नमः इति वामांसे डुं दुर्गायै नमः इति वामोरुदेशे क्षं क्षेत्रपालाय नमः इति दक्षिणोरुदेशे स
रस्वत्यै नमः इति वक्त्रे पं परमात्मने नमः इति हृदये संवंद्य पुनर्वामहस्तेन तलेन दक्षिणहस्ते कूर्परदेशादारभ्य।
तलांतं सुदर्शनास्त्रमंत्रेण वैष्णवदेवताविषये शैवविषये तु पाशुपतास्त्रेण इतरविषये तु ब्रह्मास्त्रेण वि
न्यसेत् सुदर्शनास्त्रमंत्रस्तु सहस्रार हुं फट् इति पाशुपतास्त्रमंत्रस्तु वामदेव ऋषिः पंक्तिश्छंदः

प्र. सा. सं ५

रा. ५

दः पशुपतिर्देवता ॐ श्लीं पशुपतये हुं फट् इति ब्रह्मास्त्रमंत्रस्तु ॐ तपः समात्मने अस्त्राय फडिति कूर्परं
नाम मणिबंधादूर्ध्वदेशः मणिबंधो नाम हस्ततलस्य मूलदेशः पुनर्वामेपीतरेण हस्ततलेन तथैव कृत्वा पु
नर्वामहस्ततलेन दक्षिणहस्तस्यापरदेशे कूर्परस्यारभ्याग्रं तथैव तरस्यापीतरेण न्यस्त्वा पुनरपि ततएव वारंभ्य इत
रेतरेण हस्ततलेन इतरेतरस्य हस्तस्य सकलदेशाग्रितैने वास्त्रमंत्रेण न्यस्त्वा पुनर्हस्ततलयोः त्रोन्यसंहर्तिजध्वनि
त्रयेण तालत्रयाविनतैन वास्त्रमंत्रेण उपर्युपरिक्रमेण त्रिवारं कृत्वा पुनस्तेनैवास्त्रमंत्रेण पूर्वां दिशमारभ्या
पश्चादंतं क्रमेण दशदिग्बंधनमंगुष्ठतर्जन्यग्रोत्थितध्वनिः पूर्वकं कुर्यात् तेनैव मंत्रेण तथैव संयुक्तयांगुल्या
परितश्चाग्निप्राकारं ध्यानेन कुर्यात् तदुक्तं च सत्संप्रदायसर्वस्वाभिधानाख्ये प्रपंचसारविवरणे एभिर्दश
भिर्मंत्रैः दशसु दिक्षु तर्जन्यंगुष्ठछोटिकाभिरात्मनो रक्षां कुर्यादिति तत्र दिक्पालपूजाविषये प्रागाद्यूर्ध्वांत
दिक्क्रमः दिग्बंधने तु प्रागाद्यधस्तादंतमिति विशेषः तदुक्तं चास्मिन्नेव शास्त्रे सुदर्शनपटले ऐं ह्रीं
समारभ्य परिशिष्टं त्वधस्तादंतं प्रोक्ता चक्रेण बध्नामि नमस्त्योत्काचक्राय पशीर्षं च दिशां बंध इति प सदर्शन
क्रमदीपिकायामुक्तं च स्नातो निर्मलसूक्ष्मशुक्लवसनो धौतांघ्रिपाणाननः स्वाचांतः सपवित्रमुद्रितकरो धौ
८: तोर्ध्वपुंड्रोज्ज्वलः प्राचीदिग्वसनो निबध्य सुदृढं पद्मासनं स्वस्तिकं चासीनः स्वगुरुं गणाधिपमथो वंदेत ब
द्धांजलिः ततोस्त्रमंत्रेण विशोध्य पाणीं त्रितालदिग्बंधहुताशसालान् विधाय भूतात्मकमेतदंगं विशोध
येद्बुद्धिमतिः क्रमेणेति अथ तत्र सुदर्शनेन दिग्बंधने पदविशेष उच्यते ॐ नमः सुदर्शनायास्त्राय फडित्यनेन
मंत्रेण वा दशदिग्बंधनं कुर्यात् एवमपि संप्रदायोस्ति तदुक्तं च क्रमदीपिकायां प्रणवहृदंतेवसाने सचतुर्थि
सुदर्शनं चास्त्रकं च उल्काफडंतमनुनाकलयेत् मनुनास्त्रमुद्रया दशहरितः इति सुदर्शनेन चेदेवं वा दिग्बंध
नं कृत्वा पुनर्भूतशुद्धिं कुर्यात् तत्प्रकारस्तु क्रमदीपिकोक्तप्रकारेण कथ्यते इडावक्त्रापूरं संततगतिबीजंस

प्र·सा·
स
५

लवकं स्मरेत् एवं मंत्री सकलभुवनोद्भोषणकरं स्वकं देहं तेन प्रततवपुषा शुष्यं सकलं विशोष्य व्यामुंचेत्स
वनमथ मार्गेण व्यमणः तेनैव मार्गेण विलीनमारुतं बीजं विचिंत्यारुणमाग्नेयं लक्षणः आशुष्यं देहं परिदह्य
वामतो मुंचेत् समीरं सहभस्मना बहिः टपरमतीतशुभ्रममृतांशुपथेन विधुनयं तल्ललाटचंद्रमसस्ततः सक
लार्णमयी टपरं जपान्निपात्य रेचयेच्च तया सकलं वपुरस्तौ ग्रकृष्टिमथ वक्त्रकरायमिष्टम् अस्यार्थः
प्रथमं इडावक्त्रं वामनासिकाग्रमिडानाडीवक्त्रं तत्र वायुबीजं सतसु वर्कलवक मिति विंदुः तेन युक्तं पुनस्त
द्बीजं धूम्रवर्णं च धूम्रमिति नीललोहितमिश्रवर्णं तादृशं वायुबीजाख्यं यकारं सकलभुवनोद्भोषणकरं
स्मरेत् एवं स्मृत्वा प्रततवपुषा तेन वायुना स्वकं देहं वामनासिकामार्गेणा शुष्य सकलं दैहिकं द्रव्यं विशो
ष्य तं स्मृत्वा पुनः व्यमणोदादित्यस्य मार्गेण पिंगला नाडिकामार्गेण दक्षिणनासिकाश्वासमार्गेणेत्यर्थः
तेन मार्गेण तं शुष्कं शरीरं तं वायुं व्यामुंचेत् रेचयेदित्यर्थः पुनरपि तेनैव मार्गेण व्यमणो मार्गेण दक्षिणनासि
काश्वासमार्गेणेत्यर्थः तेन मार्गेण पूर्वं विसृष्टं मारुतमेव पश्चाद्विलीनमारुतं निवर्त्य यित्वा तत्रैव प्रविष्ट
मारुतं कृत्वा पुनरारुणशुशुक्षणोरग्नेर्बीजं सविंदुकरेफमित्यर्थः तद्बीजमरुणमव्यक्तरागस्वरूपमेतादृशमा
शुशुक्षणेर्बीजं च विलीनमारुतमिति क्रियाविशेषणं एवं दक्षिणनासिकाश्वासमार्गेण मारुतं विली
नं कृत्वा अरुणवर्णमग्निबीजं ध्यात्वा तं वायुमग्निबीजसहितमाशुष्यं शुष्यं परिशोषितं तं देहं सर्वं परिदग्धं सभा
व वामनासिकाश्वासमार्गेण वायुं तेन दग्धभस्मना सह व्यामुंचेत् पुनः टपरमिति टपरं विधुमिति समानाधि
करणे द्वितीये टपरश्चकारः तं विधुं सोमात्मकं शुभ्रवर्णं च ध्यात्वा अमृतांशुपथेन इडानाडीमार्गेण वामनासिकाश्वा
समार्गेणेत्यर्थः तेन मार्गेण मूलाधारं नीत्वा सुषुम्नाद्वारेण ललाटोपरि स्थितं दिन द्वादशांतस्थितमिंदुमंडलं संप्राप्य
तयोरुभयोः संबंधाच्चंद्रमंडलचालनात्ततो निःसृतामृतधारया तज्जसमुदात्प्लुतयैव मायाघं पुनरकारादि

राम
५

वर्णरूपयातया मलबद्धरूपं च शरीरादिकमुत्पादयामीत्यनुस्मरन् वमित्यमृतबीजं सप्रणवं चविंशद्वारं कुंभके
न संपाद्य देहकाठिन्यार्थं लंबीजं मूर्ध्नि विन्यसेत् तन्मातृकावर्णान् कानने कृते न त्वादिनाथस्मिन्नेव मातृकापट
लेउपरि वक्ष्यमाणक्रमेण न्यसेत् एवमिडावक्त्रेत्यादिना क्रोमभूतशुद्धिप्रकारः केवलमातृकान्यासेनैव वा
भूतशुद्धिं कुर्यात् अथवा प्रकारांतरेणापि स्वच्छंदागमोक्तप्रकारेण भूतशुद्धिं वक्ष्ये स्वदेहस्थ पृथिव्यादिभूत
बीजं ब्रह्मविष्णुभ्यामधिष्ठितं ओं रागद्वेषधर्माधर्ममोहमलं विद्याधिपतिपरिपालितं कलादितत्त्वसारं त।
न्मात्रेंद्रियशाखोपशाखं विषयालोचनपल्लवं भावप्रपंचकुसुमं बुद्ध्यध्यवसायसंकल्पफलं शुभाशुभो।
गोपभोगोपभोग्योपभोक्तृत्वरसं मूर्ध्वमूलमधःशाखं वृक्षरूपं संचिंत्य प्रथमं रकारेण निवृत्तिकलाबीजोच्चा
रं च केन पत्रपुष्पफलरहितं स्तब्धं विभाव्य शुष्ककापरकारेण प्रतिष्ठाकलाबीजस्य च तत्क्षोभोच्चारणेनापि
दग्धपत्रफलपुष्पोपेतं विचिंत्य कुंभकेन प्रथमापरार्द्ध्यां विद्याकलाबीजोच्चारणेन दग्धं संस्मृ
भाव्य रेचकः श्वबीजेन शांतिकलाबीजोच्चारहवेन भस्मीभूतं दग्धादिदग्धपत्रीनं विभाव्य रेचकापरार्द्धेन शां
त्यतीतकलाबीजैकोच्चारणेन शुद्धस्फटिकरूपं संचिंतयेत् ततो दग्धस्वरूपं सर्वं शून्यमिति विभाव्य वौषडंत
मूलेन शिखांतस्थाधोमुखपद्मस्रवदमृतधाराभिः सकलनाडीमुखप्रविष्टाभिः स्वबाह्याभ्यंतरं सर्वं कु
रीरमाप्लाव्य हृदयेनालपत्रकर्णिकारूपं पद्ममकारादिमात्रात्रयपुटेन प्रणवेन शुद्धं विद्यात्मकमास
नं विन्यस्य तत्कर्णिकायां पृथ्व्येकं च तत्कलेन प्रणवेनावतीर्णं भावयित्वा तस्मिन् द्वादशांतस्थबीजरू
पं शिवमयमात्मानं पंचकलेन प्रणवेन पूरकेणास्थापाससमानीय ज्योतीरूपं संस्थाप्य वौषडंतशाक्तिमंत्रो
च्चारेण द्रव्यपरिस्रुतनवकुंडलामृतप्रवाहेणाभिषिंचेत् ततो ह्रां मिति निवृत्तिकलाबीजं ह्रीं इति प्रतिष्ठा
कलाबीजं हूं हैं ह्रौं मिति विद्याशांतिशांत्यतीतकलाबीजानि क्रमेणाएवं रहस्यागमोक्तप्रकारम्

तत्त्वशुद्धिः अनेनप्रकारेणवाशर्वोक्तक्रमदीपिकोक्तप्रकारेणवाभूतशुद्धिंकृत्वापुनर्हकारत्रयमुच्चार्य्य
सुषुम्नानाडीमार्गेणनिरोधपूर्वकंपर्वत्रयमेतेनकृत्वाहंसस्समुच्चार्य्यमूलाधारस्थजीवंसुषुम्नयाद्वादशांतं
नयन्पुनःसोहमित्युच्चार्य्यद्वादशांतेसहस्रदलकमलमध्यस्थंसहस्रादित्यसंकाशंपरमात्मानंस्वा
त्मनाचैकीकृत्यपुनःप्राणायामंकुर्यात् तत्प्रकारउच्यते अकारंसबिंदुकंद्वादशवारमावर्त्तयन् दक्षि
णनासिकयाविरचय्यउकारंसबिंदुकंषोडशवारमावर्त्तयन् वामनासिकयाआपूर्य्यमकारपूर्वकंतत
प्र·सा· न्मूलमंत्रंद्वादशवारमावर्त्तयन्कुंभकंकुर्यात् एवंप्राणायामत्रयंकुर्यात् तदुक्तंचसम्मेलनगोपाल
सं· प्राणविधाने अमितिद्वादशवारंदक्षिणनासिकयाविरचय्य उमितिषोडशवारंवामनासिकयापूरयि
६ त्वामकारपूर्वकविन्यासहितमंत्रंद्वादशवारमावर्त्तयन् कुंभकंकुर्यात् अथवायंयंमंत्रंजपितुमिच्छ
तितेनतेनमंत्रेणप्राणायामेपंचचत्वारिंशाद्दितत्वसंख्ययाकेवलकुंभकरूपेणवा अथषोडशचतुर्वि
शद्वादिसंख्ययावाषोडशद्वात्रिंशत्ततःषष्ट्यादिसंख्ययावारेचकपूरककुंभकरूपेणकुर्यात् अथवाद्वा
रिविषयमंत्रजपेषुसर्वत्रमूलमंत्रेणैवप्राणायामः एतद्विषयेषुतत्तद्विधानोक्तेनप्रकारेणवाप्रणवेन
वाकुर्यात् एवंसर्वत्रसर्वमंत्रजपस्यपुरस्तस्यपरतस्त्रिवारंकुर्यात् एवंदिनशोधःषोडशसंख्यक
रोतिसत्समस्तपापात्परिशुध्यते अथवाकुलमंत्रेषुसर्वेषुकामबीजेनप्राणायामंकुर्या
त्॥ तत्रचतत्षष्टिवारंकुर्यात् गोपालकदशाक्षरीमंत्रेणचेद्दशाविंशतिवारंकुर्यात् गोपा
लकाष्टादशाक्षरीमंत्रेणचेद्द्वादशवारंकुर्यात् एतन्मंत्रेष्वद्वर्णानुरूपंकुर्यात् ॥तदुक्तंक्र
मदीपिकायाम् पवनसंयमनंत्वमुनाचरेद्यमिहजप्तुमभीप्समनुमिच्छति अथवाविलेख्यहरि राम
मंत्रजपविधिषुमूलमंत्रतःसंयमनंविमलधीः मरुतोविधिनाभ्यसेत्स्वरतत्त्वसंख्ययातोजपस्य ६

6

पतोविहितमयुतत्रितयं बुधैः षोडशपूर्वाह्णचरोहिनशः परिपूर्यते स खलु मासतोहम ॥ अथवांगतन्ममंत्र।
नास्तु संयमसकलेषु कृच्छ्रमनुजापकर्मसु सहितेकसप्तकृति ५ वारमभ्यसंस्तनु यात्समस्तदुरितापहा।
रिणां अष्टाविंशतिसंख्यामिष्टफलदं मंत्रं दशार्णजपत्रापछेत् पवनं स संयतमतिस्त्वष्टादशार्णेन चेत्
द्वादश अभ्यस्तत्रिवारमन्यमंत्रैभिर्वर्णानुरूपं जपन् कुर्यादिडेचकपूर्वकं सुनिपुणां प्राणप्रयाणं बुधः रेचयेन्मा।
रुतं दक्षिणोदक्षिणं पूरयेद्वाममध्यनाडीना पुनः धारयेदीरितं रेचकादित्रयं स्यात्कलादंतविद्योव्यमा
त्रात्मकं इति कनिष्ठानामिकांगुष्ठैर्यन्नासापुटधारणं प्राणायामः स विज्ञेयस्तर्जनीमध्यमे विना एवं
प्राणायामं कृत्वा तत्तज्जाप्यमंत्रं प्रतिलोमेनोच्चार्य स्वात्मानं तेजोरूपं ध्यात्वा तत्तेजः करतले दक्षिणना
सिकापुटमार्गेणानिपात्य करन्यासं कुर्यात् यत्र यत्र करन्यासमंत्रः पृथगनुक्तस्तत्र सर्वत्र तत्साध्यमंत्रा स्य
षडंगैः पंचांगैर्वा कुर्यात् तदुक्तं चास्मिन्नेव प्रपंचसारे अंगुलीषु क्रमादंगैरंगुष्ठादिषु विन्यसेत् कनिष्ठां
तास्तत्र द्वाह्ये तलयोः करयोः सुधीरिति अथ करन्यासप्रकार उच्यते उभाभ्यां कराभ्यां तत्तदंगुष्ठाभ्यां स
तत्र पंचांगपक्षे अंगुलीष्वेव विन्यसेत् षडंगपक्षे षष्ठो न्यासस्तावद्वामतलेन दक्षिणहस्ततले दक्षिणहस्त
तलेन वामहस्ततले न्यसेत् एवं करपृष्ठयोश्च तदुक्तं च सत्संप्रदायसर्वस्वाभिधाने प्रपंचसारविवरणे उ
ई भयोः करयोरंगुष्ठयोर्मूलाद्यग्रं तर्जनीभ्यां तर्जन्यादिकनिष्ठांतमंगुष्ठाभ्यां च पंचभिरंगमंत्रैः परामृश्य
पृष्ठतलयोश्च वामे दक्षिणेन दक्षिणे वामेन च विन्यसेदिति एवं कृत्वा पुनर्लिपिन्यासमुपरि मातृकाविधाने
वक्ष्यमाणक्रमेण कृत्वा ध्यात्वा जप्त्वा यथाशक्ति तदुपसंहृत्य पुनः साध्यमंत्रस्य ऋष्यादिपूर्वकं जपं चारभेज्जा
म वासमारभेत् अयमेव सर्वत्र नूतनं जपारंभे पूजारंभे च न्यायः अथ मातृकामंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छंदः
मातृका सरस्वती देवता तत्र ऋष्यादीनां स्थानान्यस्मिन्नेव शास्त्रे पंचमपटलादावुक्तानि ऋषिर्गुरुत्वाच्छि

ऽसेव धार्य्यश्छंदो तत्र स्यादृषिर्मांगं तस्मात् धियावगंतव्यतया मस्तके वहृदि प्रतिष्ठामनुदेवतायाः इति पुनरेषामर्थश्चा
तंत्रे वोक्तः ऋषिर्वर्णादिको धातुस्तो गत्यां प्रापणेपि च तान्प्यांय यृत्तस्तरूपं सत्त्वऋषिस्साकुरुवाचकः छुकारादाना
र्थको धातुस्तः छंदायश्च छंदिकः तयोरिच्छां ददातीति छंदो मंत्राणां वा च आत्मनो देवताभावप्रधानाद्देवते
ति च पदं समस्त मंत्रेषु विद्वद्भिः समुदीरितमिति एवमृष्यादीन् कृत्वा पुनः षडंगन्यासमवश्यं कर्त्तव्यानि कुर्यात्
मैथीदातिरणामर्त्तिकल्पेषु भक्तश्चेदवश्यकर्त्तव्यताराहित्यमुक्तं च अंगन्यासं विना वापि शिवभक्तस्य सि
ध्यति अंगमंत्रैर्विना वापि शिवभक्तस्य सिध्यति अंगमंत्रैर्विना वापि सिद्धसाध्यारिभिर्विना जपेन मंत्रः सर्वे
षां सर्वसिद्धिप्रदो भवेदिति अथ षडंगन्यासस्थानानि च तत्प्रकाराश्चोच्यंते हृदयशिरस्सो शिखायां कवचा
ख्येस्वेषु सचतुर्थीषु नमस्वाहा स्वाचवषट् हुं वौषट् फट् पदैः षडंगविधिः पंचैव यस्य मंत्रस्य भवंत्यंगानि म
त्रिणः सर्वेष्वपि च मंत्रेषु नेत्रलोपो विधीयते इति अथ मातृकामंत्रस्य षडंगविधिः अकखगघङ आंइहृ
दयाय नमः इचछजझञ ईशिरः उटठडढण ऊशिखा एतथदधन ऐकवचं ओपफबभम औनेत्रम् अंयर
लवशषसहलक्षः अस्त्रम् मातृकावर्णैरंगविधौ सर्वत्रैवमेव स्वराणां विंदुयुक्तं च हलांताद्धि
तं च स्वराणां मध्ये ऋकारादिवर्णचतुष्टयरहितं च स्वरान्तरं हं हृ युटितकादिवर्गं च कर्त्तव्यं तदुक्तं च आद्यं
तस्वरषट्कलब्धेपरयोरंतास्थितः कादिभिर्वर्गैर्यान्तगतैः क्रमेण कथिता न्यस्या षडंगानि चेदिति त
त्रांगन्यासमुद्राप्रकारः क्रमदीपिकोक्तप्रकारेणोच्यते अनंगुष्ठाऋजवो हस्तशाखा भवेन्मुद्रा हृदये शीर्ष
के च अधोमुखांगुष्ठा खलमुष्टिः शिखायां करद्वंद्वांगुलयो वर्मणीरिस्युः नाराचमुष्ट्युद्धृतबाहुयुग्मं कां
गुष्ठतर्जन्युदितो ध्वनिस्तु विष्वग्विमुक्तः कथितोस्त्रमुद्रा यत्रादृशा तर्जनीमध्यमे च पत्राद्दीणीत्युनेन
यत्र शाढ्हनपंचांगपदे नेत्रलोपः प्रागुक्तः सूचितः तत्र नाराचमुष्टिलक्षणमुच्यते हस्ततलद्वयमन्योन्यं

संमुखीकृत्यतयोर्मध्यमानामिकाकनिष्ठांगुलीर्मुष्टीकृत्य तर्जनीद्वयं तु ऋजूकृत्यान्योन्याग्रेण संस्पृश्यांगुष्ठ
द्वयं तु तथैव ऋजूकृत्यान्योन्यं संश्लिष्य ताभ्यामंगुष्ठतर्जनीद्वंद्वाभ्यामुदितो धेनुः स्वपरितो विषक्तः अस्त्रमु
द्रेत्यर्थः तत्रास्त्रमुद्रानंतरं नेत्रमुद्रोक्ता वैलवदेवताविषये सर्वत्र अस्त्रन्यासानंतरं नेत्रन्यास इति केषांचित्
तोऽस्त्रूचितः मंत्रदेवताप्रकाशिकायामप्यंगविधिरुक्तः त्रिद्व्येकं दशकं त्रिद्वि संख्याकांगुलीभिः क्रमात्
अस्यार्थः अंगुष्ठतर्जनीमध्यमायुक्तेनांगुलित्रयेण हृदयं अंगुष्ठतर्जनीभ्यां शिरः अंगुष्ठेन शिखा उभयक
रदशांगुलिभिः कवचं तर्जनीमध्यमानामिकात्रितयेन नेत्रं उभयकरांगुष्ठतर्जनीभ्यामस्त्रमिति अंगाना
मर्थस्तु हृदयं बुद्धिगम्यत्वात्पुरुणाम नमः स्यान्नमः पदं क्रियते हृदये नातो बुद्धिगम्या नमस्कृतिः तेजार्थः शिरसे
चेति विषयाहरणे द्विठः शिरोमंत्रेण चोक्तं गविषयाहृतिलक्षणा शिखा तेजः समुद्दिष्टा वषडित्यंगमु
च्यते तत्तेजो सा तनुः प्रोक्ता शिखामंत्रेण मंत्रिभिः कचग्रहनरत्यस्माज्ज्ञातोः कवचसंभवः हुंतेज स्तेज
सा देहो गृह्यते कवचं ततः अस्त्रज्ञौं दिक्कोधात्मंतेप चलनार्थको येनानिष्टं समादिष्य चालयेत्फडु
दाग्निना नेत्रं वौषट्‌ समुद्दिष्टा वौषट्‌ दर्शनमुच्यते दर्शनं हग्विषयेण स्यात्तत्तेजो नेत्रवाचमिति एवं
मंगन्यासं कृत्वा पुनर्वीजशक्त्यादीनि स्मरेत् यत्रयत्र वीजशक्तीष्टप्यगनुक्ते तत्र सर्वत्र प्रणवो वीजं भुव
नेश्वरी शक्तिरित्याचार्याभिप्राय इति वर्णयंति तदुक्तंच प्रपंचसारटीकाकारेण अनुक्त वीजशक्ति
विशेषाणां मंत्राणां प्रणवो वीजं भ्रूतिः शक्तिरिति विवरणकारैस्तु तत्रोक्तानिच अत्रतु हमिति
वीजम् स इति शक्तिः वीजशक्तिकीलकैस्तु मनयोर्हंपोईदिचन्यसेत् केवलं मनसा स्मरेद्वाअष्टोत्तर
वारं जपेद्वा तत्र गोपालविषये तु क्वचित्क्वचित्किंचिदधिकानि संति क्लीं वीजं स्वाहा शक्तिरिति म
नयोः जं कीलकं वं वीजं एतद्वयं हृदयं हंसः प्रकृतिरिति नाम्नो दुर्गाधिष्ठात्री देवता विमृशभिमानि।

सान

नीदेवता एतद्धृदये हृदि न्यसेत् सर्वमंत्रस्यापि प्रकृतिर्देवता अधिष्ठात्रीदेवता अभिमानिनीदेवता चे
ति देवतात्रैविध्यमस्ति यथा गायत्रीमंत्रस्य सूर्योस्य नारायणोस्य शक्तिरस्य एवं सर्वत्रानुक्तस्य
ले गुरुमुखाद्देवता ज्ञेयम् ॥ मंत्रदेवताप्रकाशिकायामुक्तं बीजं शक्तिं च मूलाधारे न्यसेत् सकल पु०
मंत्रेषु ब्रह्म बीजं माया शक्तिः जीवो बीजम् बुद्धिः शक्तिः उदानो बीजं सुषुम्ना नाडी सरस्वती शक्तिरिति ॥
मूलाधारे न्यसेत् तत्र ब्रह्ममायाशब्दाभ्यां प्रणवहल्लेखार्थभूते परब्रह्ममूलप्रकृती उच्येते जीवबुद्धिश
प्र·सा· सं· ८ ब्दाभ्यां सर्वकारणभूतब्रह्ममाययोर्जीनभागा उच्येते उदानसुषुम्नानाडीशब्दाभ्यां ब्रह्ममाययोः प्रवर्तकभावो गो.
उच्येते एवं सत्य शबलितयोर्ब्रह्ममाययोः सर्वत्र प्रपंचकारणत्वं प्रणवहल्लेखयोः समस्तमंत्रबीजशक्तिकार
णत्वं चोक्तं भवति तस्मात्समस्तमंत्रानुस्यूतशब्दब्रह्मात्ममातृकामंत्रावगाहि प्रणवहृल्लेखावाच्यताप्रकाशि
तं ब्रह्मस्वरूपप्रत्यगात्मभूतं वा उमाविवित्तप्रकाशात् समस्तांगसहितसर्वदेवतामंत्रमूर्जयः सा
8 गपवशात् प्रज्वलिताग्निविस्फुलिंगा इव प्रादुर्भूता इति भावयेत् अनंतरं तथाविधाभीष्टदेवतामंत्रैर्न्त
रेअंतर्बहिश्च व्याप्नोतीति चिंतयेत् पंचाशद्वर्णभेदैर्विहितवदनदोःपादयुक्कुक्षिवक्षोदेशां भास्वत्कपर्दाक
लितशशिकलामिंदुकुंदावदातां अक्षस्रक्कुंभचिंतालिखितवरकरां त्रीक्षणां पद्मसंस्थां अच्छाकल्पाम
तुच्छस्तनजघनभरां भारतीं तां नमामि तत्राक्षस्रक्कलशमाला ॐ भः ... ॐ भः चिंतेति ज्ञानमुद्रा लिखि
तं पुस्तकं तत्र दक्षिणांगुष्ठतर्जन्योरन्योन्याग्रसंस्पर्शो नपराभिमुखप्रदर्शनम् ज्ञानमुद्रेति कीर्तिते पुनरेवं ध्या
त्वा त्रिंशत्पटले वक्ष्यमाणविधानेन वक्ष्यमाणप्रकारेण प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा मांसपूजां पंचोपचारैः कुर्यात् तत्प्रका राम
र उच्यते प्रथमम भयकरांगुष्ठाग्रेण अभयकनिष्ठयोर्मध्यमपर्वणोः स्पर्शनपूर्वकं ॐ गंधं कल्पयामी त्युक्त्वा ८
गंधोपचारं समर्पयेत् पुनस्तथैव तर्जन्यग्रद्वयेनांगुष्ठद्वयमध्यदेश संस्पर्शने कं ॐ पुष्पं कल्पयामीति पुष्पम्

स्पर्वकं^

द्या पुष्पोपचारं समर्पयेत् पुनरितराः प्रतितत्त्वं मुकुलीकृतानामादिषु अङ्गुष्ठाग्रेण मध्यमपर्वदेशसंस्पर्शी
नपूर्वकमेव गंधपुष्पदीपनैवेद्यमुद्राः क्रमेण तत्तन्नाम्ना पूर्वं देवस्य समर्पयेत् एवमेव सर्वत्र मानसपूजाप्रका
रः तत्क्रमदीपिकायां स्पष्टं चैतत् च ततो नैवेद्यमुद्रिकां प्रधानया कनिष्ठया स्पृष्टान्नानामिकां नितरां मनुं जपन्
प्रदर्शयेदिति प्रधानया अंगुष्ठेन तत्र तु केवलं नैवेद्यमुद्रामात्रं प्रदर्शितं अयमेव न्यायस्तरमुद्रिकाणा
मपि द्रष्टव्यः अथवा कल्पांतरोक्तप्रकारेण गंधाद्युपचारमंत्रः लं पृथिव्यात्मने नारायणाय मन्तं गंधं क
ल्पयामि हं आकाशात्मने वासुदेवाय ब्रह्म पुष्पं कल्पयामि यं वाय्वात्मने संकर्षणाय धूपं कल्पयामि
रं अग्न्यात्मने प्रद्युम्नाय दीपं कल्पयामि वं अवात्मने अनिरुद्धाय अन्नं दं नैवेद्यं कल्पयामि एवं एभि
र्मंत्रैः पूर्वोक्तमुद्राप्रकारेण मानसपूजां कुर्यात् एवं स्वहृदये देवतां ध्यात्वा तत्र मानसपूजां कृत्वा मातृ
कासरस्वतीमंत्रं पूर्वं सेवापुरःसरं लक्षसंख्यं जपेत् न्यासे तु तावत्संख्यं पुरश्चरणार्थं अकारादिक्षा:
न्तकारांतावर्णमातृसरस्वतीमंत्रः तत्र पूर्वं सेवेति सर्वेषां मंत्राणां पुरश्चर्यायाः प्रागेव तदधिकारसि
द्ध्यर्थं एतावत्संख्यं जप्तव्यमित्यस्ति नियमः तावत्तत्तद्विधानोक्तसंख्यापा पूर्वं जप्त्वा पश्चाद्यथाविधि पु
रश्चर्यां कुर्यादित्यर्थः तत्स्वरूपं वक्ष्यति चास्मिन्नेवग्रंथे पंचसारे वक्ष्यमाणेन त्रिंह विधाने द्वात्रिंशत्सहस्रैर
धिकृतिरपुतैर्भवेत् पुरश्चरणं तावद्विलोविलक्षैः सिद्धिः समीहितास्यमानोरिति क्रमदीपिकाया
मप्येवमेवोक्तमष्टादशाक्षरी विधाने दशाक्षरी विधाने च तेनानुज्ञाता पूर्वं सेवा द्वितीये मासे द्वादशमामा
रभेतामलायां प्रजपेदयुतं च तदर्धं दशाक्षरं मनुवरं षष्ठक्रमप्राः अष्टादशाक्षरं चेदयुतं तद्वितयमितुदीरि
तां संख्येति पुनरपि तत्रैवोक्तं एकं वैषामशक्तो गदितमिह मया पूर्वसेवाविधानं निर्दिष्टे तस्मिन्नु पुनरप्य
जपत्तु विधिवत्सिद्धये साधकेंद्र इति तत्र द्वितीयमासीति प्रथमे मासि दीक्षां कृत्वा पश्चाद्द्वितीये मासि जा

प्यादिरित्यर्थः तत्र एकं वैषामभ्यक्षाविति एतेषां पदानामस्मिन्नर्थे अन्वयो नास्ति पूर्वैरेवान्वयः तत्र पूर्वमेवासंख्याय
त्रनोक्ता तत्र सर्वत्र सहस्रसंख्यया कर्तव्यमिति संप्रदायः तदुक्तं च मेधादक्षिणामूर्तिकल्पे संख्यानुक्तेः सहस्रं स्यात्
मानुक्तेर्घृतं तथा समिधोनुक्तविषये पालाशाः परिकीर्तिता इति तत्र शिवभक्तश्चेत् पूर्वसेवापेक्षा नियमो
मो नास्ति तदुक्तं चिदंबरकल्पे पूर्वसेवां विनाप्यपि शिवभक्तस्य सिध्यतीति इति अथास्य मातृकामंत्रस्य
अ॰मा॰ नाम॰ दारन्यासस्थानान्युच्यन्ते कोनं नवेत्र हृदि स्मृति नेगोडेष्ट दर्नेमध्यासे दोःपत्संध्यग्रेषु च पार्श्वे हृदयपृष्ठ
सं॰ वाम नाभिजठरेषु हृद्दोर्मूलापरगलकक्षेषु हृदादिपाणिपादयुग्मे जठराननयोर्व्यापकेसंज्ञान्न्यसेद् यथान्या
दोर्मूल नुक्रमशः तत्र पादयोर्व्यापकान्तराणि तानि तु हृदयादारभ्यैव तत्र उक्तस्थानपर्यन्तं व्यापकरूपेणैव न्यसे
त् तदुक्तं च क्रमदीपिकायाम् हृदयपूर्वमनेन यथान्वहं न्यसतु शुद्धकलेवरसिद्धय इति तत्र हृदोर्मू
लापरगलककक्षेषु स्वत्रक्रदीपिकामते कक्षेककुदि दोर्मूल इति दक्षिणकक्षे वामे तु दोर्मूले वामकक्ष
9
इति विशेषः एवं सृष्टिन्यासः एतद्विपरीतस्थानक्रमेण मंत्रप्रतिलोमेन संहारन्यासः पुनर्हृदयस्थल
स्थानमारभ्य हल्भिरनुलोमन्यासरीत्या न्यस्त्वा पश्चात्स्वरैः शीर्षादिस्थानेषु न्यसेत् एवं स्थितिन्या
सः तत्र सृष्टिन्यासे शुद्धमातृकायां न्यसेत् संहारे तु सविंदुकमातृकायां स्थितिन्यासे तु विसर्जनीयां
तैर्वर्णैर्न्यसेदितिपोषः अथ गुरुमुखोत्सकलमंत्रोपदेशाविधिं वक्ष्ये ॥ तत्र प्रथमं सपदेशार्थमास
नियमं चिदंबरकल्पोक्तप्रकारेण वक्ष्ये ॥ तत्र मित्रारिशोधनम् क्वचित्क्वचिन्मंत्रप्रधानभाववशान्मा
स्तथापि मासशोधनम् अवश्यं कर्तव्यम् तदुक्तं चिदंबरकल्पे पंचाक्षरस्य मंत्रस्य नैव मित्रारिशोध
नम् तथाप्यवश्यकर्तव्यं मासशोधनमादरादिति अतो मासनियमोऽच्यते असिद्धिर्मेषे मिथुने मृतिर्मरणं राम
वंधुनाशनम् शुभप्राप्तिः स्यानना पाशः संपत्ती रत्नसंपदः ज्ञानप्राप्तिर्ज्ञाननाशः अमोघार्थी वशीकृ ९

दि४

तिः एवं चैत्रमासानां फलान्याहुर्मनीषिणः सोमवारे शुक्रवारे स्वसंपत्क्षेमसाधके मैत्रेयं परमं मैत्रे
वा मंत्रदीक्षां समाचरेदिति एवमुक्तेषु शुभेषु मासेषूपदेशं कुर्यात् मेषे प्रतापवान् भूयात् वृषभे तु
सुखी भवेत् मिथुने रिक्तहस्तः स्यात्कर्कटे दुःखवान्भवेत् सिंहे सर्वसमृद्धिः स्यात्कन्यायां तत्क्षणा
संक ल्लभेत् तुलायां लाभवान्भूयात् वृश्चिके कर्कटं भवेत् धनुर्मासे तु सौभाग्यं मकरे धनवान्भवेत् ॥
कुंभे स्यादायुषो वृद्धिर्मीने स्याद्राजवल्लभः इत्यादि मासानालोच्य वदेन्मंत्रं विचक्षणः अथोपदेशार्थं
तिथिवारनक्षत्रादिनियमो लिख्यते अश्विनी रोहिणी चार्द्रा तथा पुष्योत्तरात्रयम् हस्तचित्रा स्वा
ति मैत्रं विशाखा च धनिष्ठिका पुनर्वसू रेवती च प्रशस्ता मंत्रसंग्रहे मैत्रमित्यनुराधा पौर्णिमा पंचमी
चैव द्वितीया सप्तमी तथा त्रयोदशी च दशमी प्रशस्ता मंत्रविग्रहे तृतीया विहिता नित्यं षष्ठी सर्वत्र गा
र्हिता रवौ गुरौ बुधे शुक्रे कर्तव्यं परमेश्वरि मंत्राद्यारंभणं मेषे धनधान्यप्रदं भवेत् वृषे मरणमाप्नोति
मिथुने पत्यनाशनं कर्कटे सर्वसिद्धिः स्यात्सिंहे मेधाविनाशनं कन्या लक्ष्मीप्रदा नित्यं तुलायां सर्वसिद्ध
यः वृश्चिके सर्वसिद्धिः स्याद्धनुर्ज्ञानविनाशनम् मकरः पुत्रदः प्रोक्तः कुंभो धनसमृद्धिदः मीनो दुःख
प्रदो नित्यमेवं राशिफलं प्रिये योगाश्च प्रीतिरायुष्मान्सौभाग्यः शोभनः शुभः सुकर्मा च धृतिर्वृद्धिर्ध्रुव
सर्वश्च हर्षणः वरीयांश्च शिवः सिद्धिर्ब्रह्मा चैंद्रश्च षोडश इति शुक्लपक्षे प्रकुर्वीत कृष्णे वा देशिकोत्तमः
शुक्ले सर्वसमृद्धिः स्यात्कृष्णे मध्यमतो भवेत् द्वादश्यामपि कर्तव्यं त्रयोदश्यामथापि च महाभवचतुर्द
श्यामुपरागेषु च द्वयोः दद्यन्मंत्रं भवेन्मंत्री दरिद्रः सप्तजन्मसु धर्मदः प्रातःकालः स्यात्संगवो राज्यदः स्मृतः म
ध्याह्ने सर्वसिद्धिः स्यात्सायाह्ने मध्यमो भवेत् रजनीमंत्रदाने तु निषिद्धो देशिकोत्तमैः सूर्यग्रहणकाले तु ना

स्यदन्वेषितं भवेत् मलमासं विवर्जयेत् इति अथ मंत्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेण मासादिनियमो लिख्यते
तत्र मासफलानि ज्ञात्वा शुभकाले दीक्षा कर्तव्या अस्ति हि र्भूमिसंपत्तिर्मरणं वंधुनाशनं आयुर्वृद्धिः प्रज्ञाना
शः संपदो ज्ञानसंपदः शुभप्राप्तिः प्राणनाशो श्रमो वाच्यो वशीकृतिः एवं चैत्रादिमासानां फलान्याहुर्मनीषिणः
तत्रादौ गुरुमंत्राणां शिष्यस्य नक्षत्रादिकोष्ठानां फलं परीक्ष्य दीक्षां कुर्यात् तत्र नक्षत्रपरीक्षा राज्यलाभोपका
८= रायप्रारम्पारीद्वरः ऊरु गोपालककुटीप्रायाकुलाविलुप्टिता लिपिः नक्षत्रेषु क्रमाद्योज्या संख्या द्वौ रेव
प्रस्ता· तीयुतौ अस्यार्थः रेवतीनक्षत्रयुक्तौ भवतः राइति द्वयम् ज्यइत्येकम् लाइति त्रीणि भोइति चतुष्टयम्
मं· पइत्येकम् काइत्येकं राइति द्वयम् पइत्येकं प्राइति द्वयम् रइति द्वयम् भाइत्येकं रीइति द्वयम् द्वइति
१० ऊ= द्वयं रइति द्वयम् ऊइत्येकं ऊंइति द्वयम् गोइति त्रीणि पाइत्येकं लइति त्रीणि कइत्येकम् कुइत्येकं
टीइत्येकम् प्राइति द्वयं याइत्येकम् कुइति द्वयं लाइति त्रीणि वइति चतुष्टयम् ॥ एतदुक्तं भवति अ
आ अश्विनी इ भरणी ईउऊ कृत्तिका ऋॠऌॡ रोहिणी ए मृगशीर्षं ऐ आर्द्रा ओऔ पुनर्वसुः क पुष्यं
खग अश्लेषा घङ मघा च पूर्वाफाल्गुनी छज उत्तराफाल्गुनी झञ हस्तः टठ चित्रा ड स्वाती ढण विशा
खा तथद अनुराधा ध ज्येष्ठा नपफ मूलं ब पूर्वाषाढा भ उत्तराषाढा म श्रवणं यर धनिष्ठा ल शतभि·
षा वश पूर्वाभाद्रपदा षसह उत्तराभाद्रपदा ळक्षअंअः रेवती इत्येवमक्षरेषु नक्षत्राणि ज्ञात्वा मंत्राद्यक्षरेणात्मनामा
द्यक्षरायानुकूल्यं ज्ञातव्यं जन्मसंपद्विपत्क्षेमप्रत्यरिः साधको वधः मैत्रं परममैत्रं च नवैतानि पुनः इति नक्षत्रयुक्तानि पुनः
ज्ञातव्यानि अथ राशिपरीक्षा वेलागरुखरः शोणः शर्मणो वतिभेदितः लिप्यणी राशिषु ज्ञेया षष्टेशांदीप्रयोजयेत् अ मम
स्यार्थः वेइति चतुष्टयं लाइति त्रीणि गइति त्री· रुइति द्वयं खइति द्वयं रइति द्वयं शोइति पंच णइति पंच शाइति पंच मंइ १०

तिर्यंच णो इति पंच वे इति चत्वारि एतदुक्तं भवति अ आ इ ई मेषः उ ऊ ऋ ॠ इति वृषः ऌ ॡ इति मिथुने ॥
ए ऐ कर्कटकम् ओ औ सिंह अं अः शषसहलक्षा कन्या कवर्गस्तुला चवर्गो वृश्चिकः टवर्गो धनुः तव
र्गो मकारः पवर्गो कुंभः यरलवा मीन एकपंचनववंधुरक्षकाद्वेचषष्टदशमास्तु सेवकाः त्रीणि रुद्रगणा।
सप्तत्रोषकाद्वादशाष्टचतुरस्तु घातकाः जपेन बंधु सिद्धः साध्यस्सेवया च समेवकः मंत्रः सपोषको ज्ञानात्।
घातयेतस्य घातकः एवमत्तो राशि ज्ञात्वा फलानि ज्ञातव्या अथ भूतरूपरीक्षा अ इ उ ऋ ऌ पंचवर्णाः नि
क्रमेण वायु अग्नि भूमि जलाकाशात्मकास्तथा आ ई ऊ ॠ ॡ पंचवर्णास्तथा ए ऐ ओ औ अं इति पंचवर्णा
स्तथा कचटतप पंचवर्गाश्च यरलवश पंचवर्णाश्च षक्षलसह पंचवर्णाश्च वायु अग्नि भूमि जलाका
शात्मका भवंति तदुक्तं ह्रस्वाः पंचपरेण संधि विकृताः पंचाथ विंदुतिकाः काद्याश्चाणाङ्कुताशभूपवर्गे खम पञ्चोवर्गाः
पा या द्याः शवर्णांतिकाः होतांषलक्षसाः क्रमेण कथिताभूतात्मकास्ते एवकु तैस्तैः पंचभिर् कवेमयाजलाकाश मयाः =
ख्या: = कैः स्युः स्तंभनाद्याः क्रियाः इति साधकादीनां पूर्वं मंत्रस्थापितदत्तरम् यद्येकभूतदैवत्यं नानीयात्स्व कुलं
हितं पार्थिवारुणं (वायुधे) मित्रमाग्नेयमाप्यमारुतम् माहेंद्रवारुणानां च शत्रुत्वे मारुतः स्थितः आग्नेयवा
रुणं शत्रुर्वारुणौ तैजसं तथा एतेषामेव सर्वेषां सामान्यत्वेन नाम सं मातृवन्मंत्रविद्यानाम विरोधे सम
स्थितं एवं पंचभूतवलं ज्ञेयं ॥ अथ सिद्धसाध्यसुसिद्धारिपरीक्षार्थं कोष्ठोद्धारक्रमः कथ्यते तत्र चतुष्क
दयुक्त कोष्ठचतुष्कं कृत्वा तत्र कोष्ठचतुष्टयाद्यपदेषु चतुर्ष्व दक्षिणक्रमेण अकारादि स्वरचतुष्टयं वि
लिखेत् द्वितीयेषु उकारादि तृतीयेषु ऌकारादि चतुर्थेषु ओकारादि विलिखेत् अवशिष्टानपि तथा एव
मुक्तप्रागदक्षिणक्रमेण ककारादि नकारांतान् षोडशवर्णान् विलिख्य पुनस्तेनैव क्रमेण पकारादि स
कारांतान् षोडशवर्णांश्च विलिख्य हलन्त पवशिष्टवर्णत्रयं प्रोक्तक्रमेण प्रथम द्वितीय तृतीय कोष्ठादिष

सिद्धः अकपह	साध्यः आखद	सुसिद्धः इगध	अरिः ईघन
साध्यः उङ·पल	सुसिद्धः ऊचफ	अरिः ऋछब	सिद्धः ॠजभ
सुसिद्धः ऌझमल	अरिः ॡञय	सिद्धः एटर	साध्यः ऐठल
अरिः ओडव	सिद्धः औढश	साध्यः अंणष	सुसिद्धः अःतस

देशविलिखेत् तत्रकोष्ठचतुष्टयेस्वनामाद्यवर्णोयत्रकोष्ठेतिष्ठतितत्कोष्ठमादिंकृत्वाप्रदक्षिणक्रमेणसिद्ध
साध्यसुसिद्धारीन्कल्पयेत् द्वितीयकोष्ठचतुष्टयेष्वपिस्वनामादिवर्णोयोगोपदसमसंख्याकंपदमादिंकृत्वा
क्रमेणसाध्यपूर्वकंसिद्धादिचतुष्टयंकल्पयेत् एवंतृतीयकोष्ठपदचतुष्टयेष्वपितथाविधमादिंकृत्वा
प्र॰सा॰ सुसिद्धपूर्वकसिद्धादिचतुष्टयंकल्पयेत् तथाचतुर्थकोष्ठचतुष्टयेष्वपितथाविधमादिंकृत्वाअरिपूर्व दि
सं॰ कसिद्धादिचतुष्टयंकल्पयेत् एतेषुषोडशस्थानेषुमध्येमंत्राद्यवर्णोयत्कोष्ठपदेतिष्ठतितत्कोष्ठपदेतन्ना
१२ मांकितःसमंत्रोभवति एतत्कोष्ठगतफलमुच्यते सिद्धःसिध्यतिकालेनसाध्यःसिध्यतिवानवा सुसिद्ध
स्तत्क्षणादेवअरिर्मूलंनिकृंतति सिद्धसिद्धोयथोक्तस्तुद्विगुणात्सिद्धसाधकः सिद्धसुसिद्धोर्धजपा
त्सिद्धारिर्हंतिगोत्रजान् साध्यसिद्धोद्विगुणतःसाध्यसाध्योनिरर्थकः साध्यसुसिद्धोर्धजपात्साध्यारि
र्हंतिगोत्रजान् सुसिद्धःसिद्धोर्धजपात्साध्यःसाधिकाज्जपात् ग्रहणात्सुसिद्धस्तुतदरिर्ज्ञातिनाशनः
अरिसिद्धःसुतंहन्यादरिसाध्यस्तुकन्यकां पत्नीमरिसुसिद्धःस्यात्शत्रुःशत्रुर्यथात्महा उष्टदोषाभिमती
ये॰ रिवर्णप्रचुरंमंत्रकं सम्यक्परीक्षितंयत्नात्तद्वर्जंन्मतिमान्नरः आदौसिद्धस्तथांतेचसर्वसिद्धिफलप्रदः
दा॰ आदावंतेभवेत्साध्यःकृच्छ्रसाध्यउदाहृतः आदावंतेसुसिद्धस्तुक्षिप्रमेवप्रसिद्ध्यति आदावंतेरिपुर्यस्तुसाकं
स॰ [illegible] निकृंतयेत् आदौसिद्धांत्यसाध्योयोद्विगुणेनैसिध्यति आदौसाध्यःसुसिद्धांतेप्रोक्तमार्गेणसिध्यति सुसिद्धादिस्तु
साध्यांतस्त्वनुक्रमेणमेपद्यते आद्यंतयोर्यदासिद्धोमध्येसाध्यःप्रजायते आद्यंतयोर्यदासाध्योमध्येसिद्धःप्रजायते ताबुभौसा
ध्यसिद्धौद्विजपाधिकेनसिध्यतः आदौसिद्धेनसंयुक्तःसुसिद्धेनततथांततः श्रवणादेवसिध्येतसाधकस्यनसंशयः सिद्धां राम
तरितसाध्यस्तुसुसिद्धांतरितोथवा पीडांसिध्यतिमंत्रोवैयथोक्तंमंत्रविग्रहैः सिद्धांतरितःशत्रुःसुसिद्धेनापिवेद्धवेत् नासौरिपुर्भ ११
वेन्मंत्रःकिंतक्षा

क्लेशेन सिध्यति साध्येनां तरितः सिद्धः स सिद्धोपि तथा यदि सिध्यत्यतीवकष्टेन साधकस्य न चान्यथा।
रिपुर्णां तरितं सिद्धं स सिद्धं च तथा त्यजेत् रिपुर्णां तरितो मंत्रो नैव ग्राह्यः कदाचन ॥ नाम्नाक्षरं समारभ्य या
वन्मंत्रादिदर्शनं त्रिधाकृत्वाक्षरैर्हत्वा तद्वद्विपरीतकम् कृत्वाधिकोक्षराणि तेयक्षराणि चेन्मंत्र उत्तमः
स्वयमृणी चेत्तन्मंत्रं त्यजेत्सर्वक्षराणीयतः त्रिभिर्गुणित्वा सप्तभिर्हरेत् तद्विपरीतैं सप्तभिर्गुणित्वात्रि।
७प्र भिर्हरेदित्यर्थः तत्र शर्मप्रसिद्धनाम्नोर्मध्ये किं वा ग्राह्यमित्याकांक्षायां कल्पांतरे प्रोक्तम् प्रसिद्धनामग्रहणी
यात्मलोपेन च नागृह्यादिति तत्रापवाद उच्यते प्रणवस्यन्तरीमायायोमव्यापी वउत्तरः प्रसादो वह्निरूपी च।
समसाधारणाः स्मृताः सौरमंत्राश्च ये पिसर्वैसवानारसिंहकाः सिद्धसाध्यसुसिद्धारि विचारपरिवर्जिताः
नृसिंहार्कवराहाणां प्रासादप्रणवस्य च सपिंडाक्षरमंत्राणां सिद्धादीन्नैव शोधयेत् एकाक्षरस्य मंत्रस्य मा
यामंत्रस्य पार्वति वैदिकस्य च मंत्रस्य सिद्धादीन्नैव शोधयेत् हंसस्याष्टाक्षरस्यापि तथा पंचाक्षरस्य च छिन्नं जपस्य
मंत्रस्य त्रिपादतस्य चैव हि नपुंसकस्य मंत्रस्य सिद्धादीन्नैव शोधयेत् एकद्वित्र्यादिवीजस्य सिद्धादीन्नैव शोधये
त् अकारादिक्षकारांतैर्विंदुमन्मातृकाक्षरैः अनुलोमविलोमस्थैः क्लृप्तया वर्णमालया प्रत्येकं वर्णसंयुक्ताः
जप्ताः स्युः सर्वसिद्धिदाः वैरमंत्रा अपि नृणां मन्ये मंत्राश्च किंपुनः मंत्रादिषु च सर्वेषु हृल्लेखां कामवीजकं श्री
वीजं वापि निक्षिप्य जपेन्मंत्रविशुद्धये तारसंपुटितो वापि दुष्टमंत्रोपि सिध्यति स्त्रीपुंनपुंसकत्वेन त्रिधा स्युः
मंत्रजातयः स्त्रीमंत्रा वह्निजायांता नमोंताश्च नपुंसकाः शेषाः पुमांसस्ते शस्ता वश्योच्चाटनकेषु च क्षुद्रक्रि
आग्नेयः क्रूरे सौम्यः सौम्य यायां विध्वंसे स्त्रियोन्येषु नपुंसकाः तारांत्याग्निवियत्प्रायो मंत्र आग्नेय इष्यते शिष्टः सौम्याः प्रशस्तौ तौ कर्म
णोः क्रूरसौम्ययोः आग्नेयमंत्रः सौम्यः स्यात्प्रायशोंते नमोन्वितः सौम्यमंत्रस्तथाग्नेयः फट्कारेणान्वितोंततः
स्वापकालो वामवहो जागरो दक्षिणावहः आग्नेयस्य मनोः सौम्यमंत्रस्यैतद्विपर्ययः प्रबोधकालं जानीया।

ये

दक्षिणवश्याकृष्टिग्रथस्य
वा सपुटः सेमस्त

उभयोर्मंत्रयोर्विरहः स्वापकाले तु मंत्रस्य जपोनर्थफलावहः वश्याकर्षणसंतापे होमे स्वाहां प्रयोजयेत् क्रोधो
पशमने धीमांस्तो पूजने च नमो वदेत् वौषट् संमोहनी दीपपुष्टिमृत्युंजयेषु च ओंकारं प्रीतिनाशे च छेदने मा
रणे तथा उच्चाटने च विद्वेषे तथा धी विकृतौ च फट् विघ्नग्रहविनाशे च हुंफट्कारं प्रयोजयेत् मंत्रोद्दीपन
कार्ये च लाभालाभे वषट् स्मृतः एवं कर्मानुरूपेण तत्तन्मंत्रं प्रयोजयेत् ग्रथितादिप्रभेदश्च मंत्राणां व
प्र॰सा॰ दतेधुना ग्रथितं संपुटं स्यात् समस्तं च विदर्भितम् तथाक्रान्तमाद्यन्तगर्भस्थं सर्वतो वृतम् तथायु
स॰ क्तविदर्भं च विदर्भग्रथितं तथा इत्येकादशधा मंत्राः प्रयुक्ताः कार्यसिद्धिदाः साध्यनामाक्षरमेकैकम
१२ न्त्रार्थे संप्रचोदितम् ग्रथितं तत्समाख्यातं वश्याकृष्टिकरं परं मंत्रमादौ वदेत्सर्वं साध्यसंज्ञामनन्तरम् पुनर्वि
परीतं पुनस्तान्ते मंत्रं तत्संपुटं स्मृतम् शांतिपुष्टिकरं तेषां त्रैलोक्यैश्वर्यदायकम् अर्द्धं मंत्रं तथाद्यन्ते मंत्रं द्वा
द्विवर्णाः मध्ये चास्य भवेत्साध्यं ग्रस्तमित्यभिधीयते अभिचारेषु सर्वेषु योजयेन्मारणेषु च साध्यनामव
देत्सर्वं पश्चान्मंत्रं तथा वदेत् एतत्समस्तमित्युक्तं शत्रूच्चाटनकारकम् द्वौ द्वौ मंत्राक्षरौ यत्र एकैकं साध्य
वर्णकं विदर्भितं तु तत्प्रोक्तं दुष्टग्रहवशंकरं मंत्रेणांतरितं साध्यं समंतात्तिष्ठते यदि आक्रान्तं तद्धि जानीयात्
सद्यः सर्वार्थसिद्धिदं स्तोभस्तंभसमावेशावश्योच्चाटनकर्मसु सकृत्सर्वं वदेन्मंत्रं अन्ते चैव तथा पुनः मध्ये
चास्य भवेत्साध्यमाद्यन्तमिति तद्विदुः अन्योन्यप्रीतियुक्तानां विद्वेषणकरं परं आदौ चान्ते तथा मंत्रं द्विः
त्रिः संप्रयोजयेत् साध्यनाम सकृन्मध्ये गर्भस्थं तदुच्यते मारणोच्चाटने वश्ये प्रसक्तं कारयेन्नृणां हेतिनो सैन्य
धीगर्भस्तंभने च गतेः तथा त्रिधा मंत्रं वदेत्पूर्वं तथैवान्ते पुनस्त्रिधा सकृत्साध्यं वदेन्मध्ये तद्धि यात्सर्वतो वृतं स
र्वोपसर्गशमनं महामृत्युनिवारणं सर्वसौभाग्यजननं स्मृतानामसृतप्रदं आदौ मंत्रं ततो नाम पुनर्मंत्रं समा राम
लिखेत् एवमेव त्रिधा कृत्वा भवेद्युक्तिविदर्भितम् एवं विकल्पितं चान्यत्तस्याद्यन्ते प्रकल्पयेत् विदर्भ १२

ग्रंथितं नाम मंत्रलक्षणमुत्तमम् सर्वकर्मकरं श्रीकं सर्वैश्वर्य्यफलप्रदम् एवमेते प्रयोगास्तु स्तिउमंत्रस्य सि
द्धिदाः एवमुक्तेषु शुभेषु मासेषूपदेशं कुर्यात् तत्र प्रथमं प्राक्प्रोक्तमष्टमोः पटलयोः उक्तेन मार्गेण वा।
दीक्षां होमकलशादीन् कृत्वा तत्र संत्रोक्तिः समये संकोचेन केवलकलशमात्रमुक्तेन प्रकारेण वास्मिन्नेव
पटले उपरि वक्ष्यमाणमातृकावर्णौषधीनां मध्ये तत्तत्साध्यमन्त्राणां ये वर्णास्तेषामेवौषधानि गृही।
त्वा क्वाथयित्वा केवलं नीष्पीउ अग्नाडीकृत्य तेन जलेन वा उपरि अष्टमे पटले स्वयं वर्णविधानेन वक्ष्यमाणा।
दशमूलपुष्परसैर्वा अश्वत्थवटोडुंबरप्लक्षाणां त्वचः क्वाथयित्वा तैर्जलैर्वा अद्भुजलैरेव वा कलशमा।
पूर्य्य उपरि सप्तविंशतिपटले प्रसंगात् वक्ष्यमाणं च तत्रिविधानेव वक्ष्यमाणकलशसामान्यपूजाक्रमेण
तत्तन्मंत्रविधानोक्तविशेषपूजाक्रमेण च संपूज्य गुरुः शिष्यमभिषिच्य मंत्रमुपदिशेत् अथवा चिदंबरक।
ल्पोक्तप्रकारेण दीक्षां कुर्यात् तत्प्रकार उच्यते संपूज्य देवं पूजांते शिष्यमाहूय सद्गुरुः स्वर्णपुष्पैरलंकृ
त्वा देवं तत्र प्रणामयेत् पुंखतो येन संस्रोतः पुरतः स्थापयेत्ततम् स्वयं परशिवो भूत्वा निःसंदिग्धमनुर्दिशेत्
निजहस्तेन शिष्यस्य समंत्रं मूर्द्धि संस्पृशेत् स्पर्शदीक्षेति सा प्रोक्ता मलत्रयविमोचिनी अथवा शारदातिल
११८ कोक्तप्रकारैर्दीक्षां कुर्यात् अथ वर्णात्मिकां वक्ष्ये दीक्षामागमचोदिताम् पुंप्रकृत्यात्मिका वर्णाः शरीरमपि
तादृशं यतस्तस्मात्तनौ न्यसेद्वर्णान् शिष्यस्य दैशिकः ततस्त्याननुतान्वर्णान्प्रतिलोमेन संहरेत् स्वज्ञा
नेदेवताभावविधिना देशिकोत्तमः तदा विलीनतत्त्वोऽयं शिष्यो दिव्यतनुर्भवेत् परमात्मनि संयोज्य तच्चै।
तन्यं गुरुर्द्धिया पश्चादुत्पाद्य तान्वर्णान् न्यसेत् शिष्यतनौ पुनः सृष्टिक्रमेण विधिवच्चैतन्यं च नियोजयेत्
जायते देवताभावः परानंदमयः शिशोः निवृत्तिर्जानुपर्य्यंतं ततस्त्वादारभ्य संस्थिता जानुतो नाभिपर्य्यंतं प्रति पदस्य =
ष्ठाव्याप्य तिष्ठति नाभेः कंठावधिव्याप्ता विद्या शांतिस्ततः परं कंठाल्ललाटपर्य्यंतं व्याप्ता तस्माच्छिरोवधि शां

दिलीना कुर्यात्

त्यतीतकलाज्ञेया कलाव्याप्तिरितीरिता संहारक्रमयोगेन स्थानात्स्थानांतरे गुरुः संयोज्य वेधयेद्विद्वा
यं नान्त्ययान्तां शिवावधिः इत्थं प्रोक्ता कलादीक्षा दिव्यभावप्रदायिनी ततो वेधमयीं वक्ष्ये दीक्षां संसार
मोचिनीम् ध्यायेच्छिष्यतनोर्मध्ये मूलाधारे चतुर्दले त्रिकोणमध्ये विमले तेजस्त्रयविजृंभिते वलि
त्रयसंयुक्तां तडित्कोटिसमप्रभां शिवशक्तिमयीं देवीं चेतनां मंत्रविग्रहां सूक्ष्मां सूक्ष्मतरां शु
क्तिं भित्त्वा षट्चक्रमंजसा गच्छंतीं मध्यमार्गेण दिव्यां परां शिवावधिः वादिसांताद्दलस्थार्णान् सं
प्र॰ मा॰ सं॰ १३ हरेत्कमलासने तं षट्पत्रमये पद्मे बादिलांतार्णराजिते स्वाधिष्ठाने समायोज्य वेधयेदात्तया गुरोः
तान्वर्णान्संहरेद्विद्वांस्तं पुनर्नाभिपंकजे दशपत्रे डादिफांतानवर्णाढ्ये योजयेद्गुरुः तान्वर्णान्योजये
द्रुद्रे तं पुनर्हृदयाम्बुजे कादिठांतार्कपत्राढ्ये योजयित्वा ईश्वरे गुरुः तान्वर्णान् संहरेत्तस्मिंस्तं पुनः क
ण्ठपंकजे स्वराढ्ये षोडशदले योजयित्वा स्वरान्पुनः सदाशिवे तान् संहृत्य तं पुनर्भ्रूसरोरुहे द्विदले
द्विदल वर्ण द्वयम् हक्षलसिते योजयित्वा तयोर्गुरुः दलवर्णं संहरेद्विद्वान् कलायां तं नियोजयेत् तं नादे तं तथा नादं ना
दांते योजयेद्गुरुः तद्व्यापिन्यां समायोज्य विलयं क्रांतरैश्चलं ततः पुनर्गुरुवक्त्रेण योजयेद्देशिकोत्तमः ॥
13 सहैकमात्मना शक्तिं वेधयेत्परमे शिवे गुर्वाज्ञया छिन्नपाशस्सदाशिवः पतेद्भुवि संजाततदिव्यबो
धोसौ सर्वं वदति तत्क्षणात् सास्यात्क्षिवो भवत्येष नात्र कार्या विचारणा एषा वेधमयी दीक्षा प्रो
स्पर्शदीक्षा वर्णदीक्षा कलादीक्षा वेधदीक्षा क्ता संवित्प्रदायिनी क्रमाच्चतुर्विधा दीक्षा तंत्रेस्मिन्समुदीरिता कल्पांतरे प्रोक्तम् गुरोरालोकन
मात्रेण भाषणात्स्पर्शनादपि सद्यः संप्राप्यते ज्ञानं सा दीक्षा शांभवी स्मृता चिंतं तत्त्वसमायाय परत
त्त्वोपबृंहितान् उच्चरेत्संहतान्मंत्रान्वाग्दीक्षेति निगद्यते निमील्य नयने ध्यात्वा परतत्त्वं प्रसन्नधीः समस्पर्शेद्गुरुः राम
न्वर्ण

होमः

शिष्यं हृदीक्षासमं भवेत्प्रिये तत्र दीक्षाकलशाभिषेकं स्तौति संक्षेपादिति कथिता द्वितीया दीक्षा जप‸णां प्रवर
फलप्रदां चिराय प्राप्यैनां जपयित्री विधिनादरेण कार्या विद्वद्भिः सकृत विधिर्निजेष्टसिद्ध्यै प्रोक्ते नैवं कलशवि
धिनैकेन वा नैकेन वा नेककुम्भैर्भक्त्या यो वा समतिरभिषिंचेत् नरो मंत्रजापी कामान् प्राप्नोत्ययमिह प्रा
प्यापि किं तत्र चित्रं लोकैश्चिन्त्यो न खलु मणिमंत्रौषधीनां प्रभावः अनेककुम्भैरिति पंच नव पंचविंशत्यादिसं
ख्याकैरित्यर्थः पुनस्तस्मिन्नुपदेशसमये ऽष्टांगगुरुप्रणामविधिं वक्ष्ये दोर्भ्यां पदाभ्यां जानुभ्यामुरसा शिरसा
दृशा मनसा वचसा चेति प्रणामोऽष्टांग ईरितः बाहुभ्यां च सजानुभ्यां शिरसा वचसा धिया पंचांगकः प्रणामः
स्यात्पूजासु प्रवराविमौ एवमष्टांगनमस्कारं पंचांगनमस्कारं कृत्वा गुरुमुपसर्प्य दक्षिणां च दद्यात् तत्सं
ख्याविशेष उच्यते वाससी च पुनरंगुलिभूषां ते मकुटमुकुलजप्रवेषु ईप्सितार्घ्यमणिमिति प्रतिदत्वा वर्द्धि
तौ द्विजमुखैरितवाग्भिः नत्वा पुनस्तनुमस्ते परमात्मने स्वं द्रव्यार्द्धमेव गुरवे चतुरंशकं वा दत्वा द्रव्यं भू
मथ वापि च वित्तशाठ्यं हित्वार्थयेत्त्रिजगतां तु तदधीनचेताः एवं गुरुदक्षिणां कृत्वा दीक्षाकलशेनाभि
षेचयित्वा पश्चाद्दक्षिणां दत्वा वा उपदेशं गृह्णीयात् पुनरुपदेशविधिस्तद्ग्रहणविधिश्चोच्यते तत्र सर्व
शिष्यं षडंगादीन् कारयित्वा पश्चान्मंत्रं शिष्यायोपदिशेत् तदुक्तं च रहस्योपनिषदि अंगहीनानि वाक्या
नि गुरुर्नोपदिशेद्बुधः प्रोक्तं भाष्ये देवताधिकरणोपक्रमम् योह वा अविदितार्षेयछन्दोदैवतब्राह्मणेन मंत्रे
स्याणुं वर्च्छति णयाजयति वाध्यापयति वा स्थाणुं वर्च्छति गर्त्तं वा पद्यते तस्मादेतानि मंत्रे विद्यादिति पुनरुभाभ्यां गुरुशिष्या
भ्यां तस्मिन्समये कर्त्तव्यविशेषः अस्मिन्नेव कल्पे षष्टपटले तेनोक्तः विमले परिधाय वाससी पुनराचम्य गुरुं प्र
णम्य च निकटे समुपासतो वदेद्यः शिष्यस्स मंत्रविशो गुरुः गुरुणा समनुग्रहीतमंत्रं स यो जपेच्छता वच्या गुरु

न्या

देवतामनूनामैक्यं संभावयन्धिया शिष्यः मंत्रे मंत्रगुरावपि मंत्री मंत्रस्य देवतायां च त्रिषु विहितसत
तभक्तिः प्रत्यहं हि निजेप्सितं फलं लभते तत्र गुरुदेवतामनूनामैक्यमिति गर्वादीनामात्मना ऐक्यमनु
ध्यायन्नित्यर्थः तदुक्तं रामकल्पे देवतागुरुमंत्राणां भावयेदैक्यमात्मना एवं संचिंतयन्मंत्री मंत्रप्र
तिदिनं जपेदिति उपदेशपानं तं गुरुः स्वशक्तिहानौ नवा त्वयेसहस्रं जप्यादितिसंप्रदायः क्रम
दीपिकायामप्येवमेवोक्तः उपदेशविधिः परिहितसिततरवसन हितयो वाचंयमः समाचांतः बद्धांजलिः
प्रणम्यदेशिकनामानं हरिमथाप संगृह्य तद्दक्षिणतउपास्तामभिमुखमेकाग्रमानसः शिष्यः न्या
प्र॰सा॰ सं॰ टि सैर्यथाविधि तमच्युतं साधु धूपगंधाक्षतादिभिरलंकृतवर्मणोस्य ऋष्यादिपूर्वकमथमं त्र
२८ वक्त्रयात्रिशो गुरुरनर्घ्यमवाम कर्णे गुरुणा विधिवत्प्रसादितं तं मनुं शोर्धशतं प्रजप्य येथः
तःश्रुणोतु सम्यक्कुसुमयान्भक्तिभरावनम्रमूर्तिः दत्वा शिष्याय मंत्रं न्यस्त्वाथ गुरुः कृतात्मयजना विधिः ...
14 त्वं सहस्रं स्वशक्तिहानौ नवा त्वयेजप्यादिति मंत्रदेवताप्रकाशिकायामुक्तं (अथाचार्यः) अथाचार्यः शिष्ये
णगुरुभक्तिनमस्कारादिकारयित्वा शिष्यस्य देहे प्राणावमातृकाभुवनेश्वरीन्यासपूर्वकं विघ्नेश्वरस्य सर्वतोभ्र ख
लमंत्रन्यासं कृत्वा स्वहृदये स्थितं तेजोमयीं मंत्रमूर्तिं दीपादीपांतरन्यायेन ब्रह्मनाडीमार्गतो निर्गमय्य शिष्यहृ
दयप्रविष्टां चिंतयन् तन्मस्तके अमृतमयं स्वहस्तं निधाय तद्दक्षिणकर्णप्रदेशे मंत्रं त्रिवारमुच्चार्य वियोरयंमंत्रः
सिद्धोस्त्विमुपदिशेत् तत्र स्त्रीशूद्रयोस्तु प्रणवं वैदिकमंत्रं च विना मंत्रांतरमुपदिशेत् तत्र प्रणवस्थाने चतुर्दशस्वरा
नुस्वारमौ कारं योजयेत् अथ सर्वमंत्राणां ग्रहणे गुरोरसंभवे कल्पांतरोक्तप्रकारेणोपायविशेषो लिख्यते गुरोरभावे मंत्रा राम
णां ग्रहणक्रमउच्यते कृष्णपक्षे त्रयोदश्यां दक्षिणामूर्तिसन्निधौ लिखित्वा राजते पत्रे तालपत्रेथवा पुनः मंत्रं तस्य दक्षिणा २८

पश्चाज्जपित्वा महेश्वरं पायसादि निवेद्यं च कृत्वा तं प्रणिपत्य च शतकृत्वः पठेन्मंत्रं दक्षिणामूर्त्तिसन्निधौ स
।र्वेषां चैव मंत्राणामेवं ग्रहणमिष्यते अथवा नद्यास्तु सिंधुगामिन्यास्तीरे चोत्तरे संस्थिते स्थंडिलं कारयेत्तत्र।
।शुचौ देशे शुभे दिने तालपत्रे लिखित्वा तं मंत्रं तत्र विधाय च आवाह्य भास्करं तत्र यथाविधि समर्चयेत् त
तस्त्रिधा वदेच्छान्तं देशिकस्तो यथा एवं गृह्णीत मतिमान् सर्वेषां विधिः स्मृतः इति मंत्रग्रहणोपायः एवं य
थोक्तलक्षणाद्गुरोर्लब्ध्वा तत्कृत्वा मंत्रं यथोक्ते कालेन नियमेन यथोक्तेन संकल्पप्रकारेण यथोक्तपामात्र
यापुरश्चर्यां कुर्यात् गुरुलक्षणं त्वस्मिन्नेव कल्पे त्रिपुराविधाने वक्ष्यति सत्संप्रदायाद्गुरोर्लब्ध्वा मंत्रमिमं न।
चान्येति विस्तरेण द्वात्रिंशत्पटले वक्ष्यति स्थाननियमं तु सुदर्शनविधाने वक्ष्यति समुद्रतीरेष्वथवाद्रिशृंगे।
समुद्रगानां सरितां च पारे जपेद्विविक्ते निजएव गेहे विलोऽग्नि हे वा पुरुषो मनस्वीति क्रमदीपिकायामप्युक्तम्
अद्रेः शृंगे गंगायास्तटे विल्वमूले हृदन्ते तोये गोकुले विष्णुगेहे अश्वत्थाधस्ताद्देवधेश्मापि रुद्रा
तेष्वासीन एकैकशस्तु प्रजपेदयुतं च तत्षद्दशान्तरं मनुवरं स्थकृक्रमशः इति शिवगीतायामप्युक्तम्।
बिल्ववृक्षं समाश्रित्य यो मंत्रान्विविधान् जपेत् एकेन दिवसेनैव तत्पुरश्चरणं भवेत् यस्तु विल्ववने नि
त्यं कुटीं कृत्वा जपेन्नरः सर्वे मंत्राः प्रसिध्यन्ति जपमात्रेण केवलं पर्वताग्रे नदीतीरे विल्वमूले शिवालये।
अग्निहोत्रे केशवस्य सन्निधौ तु जपेत्तु यः नैवास्य विघ्नं कुर्वन्ति दानवा यक्षराक्षसाः तं न स्पृशन्ति पापानि शि।
वसायुज्यमृच्छति मंत्रदेवताप्रकाशिकायामपि पुरश्चरणविधिरुक्तः ग्रहणेऽर्कस्य चैंदोर्वा शुचिःसर्वसर्वमुपो
षितः नद्यां समुद्रगामिन्यां नाभिमात्राम्भसि स्थितः ग्रहणादि विमोक्षान्तं जपेन्मंत्रं समाहितः अनंतरं दशां
शं चक्रमाद्धोमं समाचरेत् तदन्ते मंत्रसिद्ध्यर्थं गुरुं संपूज्य तोषयेत् ततो मंत्रसिद्धिः स्याद्देवता च प्रसी

सर्वेषां कृतिमूलानां नित्यनैमित्तिकात्मनां कर्मणामविरोधेषु कालेषु जप उच्यते इति शिवगीतायामप्युक्तम् ॥ २

अथवा देवतारूपं गुरुं भक्त्या प्रतोषयेत् पुरश्चरणहीनोऽपि मंत्री सिद्ध्येन्न संशयः एवं साधितमंत्रस्तु काम्यकर्मा
ण्यथाचरेत् तत्र तंत्रोक्तमार्गेण काम्यसिद्धिस्ततो भवेत् कालनियमस्तु रामकल्पे उक्तः सर्वदा ब्राह्मे मुहूर्ते आरभ्य
आमध्याह्नं जपेन्मन्त्रं अत ऊर्ध्वं कृते जापे विनाशो भवति ध्रुवम् पुरश्चर्याविधावेवं सर्वकामफलेष्वपि नित्ये नैमि
त्तिके वापि तपश्चर्यासु वा पुनः सर्वदैव जपः कार्यो न दोषस्तत्र कश्चनेति नियमस्तु क्रमदीपिकायामुक्तः कृत्वा
प्र॰सा॰ सं॰ १५ स्नानाद्यं कर्म देहार्चनं तां तपश्चर्यां श्रित्य प्रागीरितं मंत्रिमुख्यः देहार्चनं नाम वाह्यपूजावदेव देहेऽपि मानसपूजेत्यर्थः
मृद्धोमौनी सब्रह्मचारी निशाशी जप्याछन्नात्मा शुद्धपद्मालदाम्ना कुर्वन् शुश्रूषां गोषु तासां पयःप्रयच्छन् ग्रासा
न्तेषु प्रोद्दहस्थानकंपा मंत्राधिष्ठात्रीं देवतां वेदमाना ङ्गोगो ङ्वौषधं धातभानं गुरुं च कुर्वन्नात्मीयं कर्म वर्णाश्रमोक्तं
मंत्रं जप्यादिद्भिः स्नानकाले भिषिंचेत् आचामन्नूर्यार्घ्यं सलिलं संख्याभिजप्तं भोजनं श्राद्धं समभजन् हूं
ति पुनरपि क्रमदीपिकायामेवोक्तम् शाकं मूलं फलं गोस्तनभवदधिनी भैक्ष्यमन्नं च सक्तौ गौडा
द्यानः स्तितिधरषिर्वरादौ क्रमात्तस्यान भेदे एकं चैषामशक्तौ गदितमिह मयेति संकल्पप्रकारस्तु श्रीमत्प्र
पंचसारस्यैवमत्संप्रदायसर्वस्वाभिधाने विवरणे उक्तः सर्वेषां मंत्रविद्यादीनां पुरश्चरणसमये साध्यदेवतां तंत्रो
ने॰ रा॰ क्तेन विधानेन समभ्यर्च्य तदग्रे देवतां प्रतिदिवसमेवं संख्यं जपहोमादिभिस्त्वां भजामीति संकल्प्य पश्चात्प्रतिदि
वसमन्यूनानतिरिक्तमनुष्ठानं विधाय परिपूर्णासंकल्पे प्राग्वदभ्यर्च्य पुरतः प्रांजलिः प्राग्वत्प्रतिदिवसमेवं सं
ख्यं स्वामिन्नित्थं भजामीति विज्ञाप्य प्रतिदिवसं जपसंख्या शनैः शनैरारोहावरोहणे कुर्यात् तत्रारंभसमये एवं
क्रियत इत्युत्तरोत्तरसंख्योनरूपेणैव प्रार्थ्य तथा कुर्यात् समापनसमये तत्तद्विपरीते न प्रार्थ्य क्रमेण राम
ह्रासयेदित्यर्थः तत्र मंत्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेण स्थाननियमपुरश्चरणादिविधिर्लिख्यते तत्र पुरश्चर १५

एं नाम मंत्रफलसिद्ध्यर्थमुपोद्घातत्वेन पूर्वसेवनम्‌ तत्र स्थानादिनियमविशेषा उच्यन्ते पर्वताग्रे नदीतीरे विल्व
मूले जलाशये गोष्ठे देवालये अश्वत्थउद्याने तुलसीवने पुण्यक्षेत्रे गुरोः पार्श्वे चित्तैकाग्र्यस्थलेपि वा पुरश्चरण
कृन्मंत्री सिद्ध्यत्येव न संशयः दीराहारी फलाशी वा शाकाशी वा हविष्यभुक्‌ भिक्षाशी वा भवेद्धायकृच्छ्
चान्द्रायणादिकृत्‌ लवणं क्षारनालं च गृंजनं कांस्यभोजनम्‌ तांबूलं च द्विर्भक्तं च दुःसंवादं प्रमत्तता श्रुतिस्मृ
तिविरोधं च जपं रात्रौ च वर्जयेत्‌ भूशय्या ब्रह्मचारित्वं मौनं चर्या नसूयता नित्यं त्रिषवणस्नानं क्षुद्रकर्मवि
वर्जनम्‌ नित्यपूजा नित्यदानं देवतास्तुतिकीर्तनम्‌ नैमित्तिकार्चनं चैव विश्वासो गुरुदेवयोः नैमित्ति
कार्चनं संक्रान्त्यादिषु पूजनम्‌ जपनिष्ठा द्वादशैते यमाः स्युर्मंत्रसिद्धिदाः नित्यं सूर्यमुपस्थाय तस्यैवा
भिमुखो जपेत्‌ देवताप्रतिमादौ वा वह्नौ वाप्यर्चितन्मुखः अनिर्वेदस्तथा व्यग्रशास्त्रोक्ताचारपाल
कः स्नानपूजाजपध्यानहोमतर्पणतत्परः निष्कामो देवतायां च सर्वकर्मनिवेदकः एवमादीन्स्व नि
यमान्पुरश्चरणकृच्चरेत्‌ यदि ग्रामे जपेन्मंत्री तत्र कूर्मं निरीक्षयेच सिद्ध्यर्थं तन्मुखे तिष्ठेत्त
रुच्यते कूर्मस्यांगानि चाष्टसु मुखं वह्नौ च पार्श्वको पादौ पुच्छमिति प्रोक्तं प्रशस्तं मुखमेव तु स्व
क्रमादिन्द्रपूर्वादिदिक्षु पूर्ववन्यसेत्‌ तथा कादीन्स्वरवर्गान्मध्ये शैववदिशां विना ग्रामनामाद्यवर्णो यस्यां दिशि
च तिष्ठति तत्र कूर्ममुखं वेत्तैर्यमन्यांगानीतरत्र वा मुखे न तत्फलं विद्यात्करयोरल्पकं फलं नैष्फल्यं पा
दयोर्मध्ये त्वौदासीन्यं तु पार्श्वयोः वधबंधनदुःखानि पुच्छदेशे भवन्ति च स्वस्य तत्वा कूर्मचक्रं तत्कर्माणि न॰
साधयेत्‌ आसनस्थो जपेत्सम्यक्कर्मवार्यगतमानसः कौशेयं चर्म वैयाघ्रं चैलं तैलमयापि वा दारवं ता
लपत्रं वा कांबलं दार्भमासनम्‌ प्राच्ये ष्टकाश्मधरणी तृणपल्लवनिर्मितं वर्जयेदासनं मंत्री दारिद्र्यव्याधि
दुःखदं वीरं वा स्वस्तिकं वापि बद्धमन्यतरदासनम्‌ उदङ्मुखः प्राङ्मुखो जपहोमादिकं चरेत्‌ पद्मं
वा

वास्तुकं वापि विधायार्चनादिकं चरेत् एकं पादमथैकस्मिन् विन्यस्योरुणि संस्थितः इतरस्मिंस्तथा चोरुं वीरा-
सनमुदाहृतम् जानूर्वोरन्तरा सम्यक् कृत्वा पादतले उभे ऋजुकायः समासीनः स्वस्तिकं तत्प्रचक्षते सीवन्या
आत्मनः पार्श्वे गुल्फौ नियम्य पादयोः सव्ये दक्षिणगुल्फं तु दक्षिणे दक्षिणेतरं एतद्वा स्वस्तिकं प्रोक्तं स-
स्व व्येनसेतरं करं अंगुष्ठौ चापि बध्नीयाद्धस्ताभ्यां व्युत्क्रमेण तु ऊर्वोरुपरि विप्रेन्द्र कृत्वा पादतले उभे पद्मासनं भवे-
देतत्सर्वेषामपि पूजितम् संपीड्य सीवनीं सूक्ष्मां गुल्फेनैव तु सव्यतः सव्यं दक्षिणगुल्फेन मुक्तासनमुदीरितं
एवमासनमुक्तः सन् भूतशुद्धिं समाचरेत् पृथिव्या मेरुपृष्ठ ऋषिः सुतलं छन्दः कूर्मो देवता आसनार्थे वि-
प्र·मा· नियोगः आसनं चापि देवेभ्यो ब्रह्मकर्म समाचरेत् उत्पतन्तीह भूतानि पृथिव्यां नागवासिनः पृथ्वि त्वया
स धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चासनम् अपसर्पन्तु ये भूता ये भूता भुवि ग
१६ संस्थिताः ये भूता विघ्नकर्त्तारस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॐ ह्रीं अनन्तासनाय नमः आधारशक्तिकमलासनाय
नमः ॐ फडित्यासनमंत्रः जपस्य मात्रा नियमस्त्वस्मिन्नेव शास्त्रे उपरि वैलवाशन्तरी पटले वक्ष्यते नाति-
16 द्रुतं नातिविलंबितं वितं चेति कल्पान्तरेऽप्युक्तम् उच्चैर्जपोऽधमः प्रोक्त उपांशुर्मध्यमः स्मृतः उत्तमो मानसो
देवि त्रिविधः कथितो जपः अतिह्रस्वो व्याधिपीडा अतिदीर्घस्तपःक्षयः अक्षराक्षरसंयुक्तं जपेन्मौक्तिक-
हारवदिति एवं मातृकामंत्रपुरश्चर्यां कृत्वा तदन्ते मधुरत्रयमिश्रैः कोमलैः युतं पुरश्चरणहोमं कुर्या-
त् अथवा प्रत्यहं जप्याज्जुहुयात्तद्दशांशतः नैरन्तर्यविधिः प्रोक्तो न दिनं प्रतिलंघयेत् दिवसा-
तिक्रमात्तस्मान्मंत्रसिद्धिर्भवेन्नहि यावत्संख्यं जपेदह्नि पूर्वस्मिंस्तावदेव तु दिनान्तरेऽपि प्र-
जपेदन्यथा सिद्धिरोधकृत् तत्र मधुरत्रयं नाम क्षौद्रं गुडाज्यमिश्रितं क्षौद्रं क्षीराज्यमिलितं चे-
तिपक्षविशेषः तत्र विद्वेषविषये चेत् क्षौद्रं गुडाज्यमिश्रितमेव शक्तिविषये चेत् प्रायेण राम
१६

होम

तदेव तु तत्र होमेऽशक्तश्चेत्तज्जपसंख्यापेक्षया वेदसंख्यागुणितो ब्राह्मणैर्मन्त्रो जप्तव्यः षट्संख्यागुणि
तः क्षत्रियैर्जप्तव्यः अष्टसंख्यागुणितो वैश्यैर्जप्तव्यः होमेन समाकं चेत् एषां त्रयाणामपि समानैव संख्या
पुनर्वर्णत्रयाणां मध्ये होमरहितत्वे यो वर्णस्तस्य विहितसंख्यातस्त्रीणां च तद्वर्णमाश्रित्य तस्य द्विगुणापि।
संख्या विहितेति संप्रदायः तदुक्तं च क्रमदीपिकायां अशक्तानां होमे निगमरसनागेंद्रगुणितो जपः।
कार्यश्चेति द्विजन्मप्रविशामाहुरपरे सहोमस्य देयांसमरहजपो होमरहितो यदुक्तो वर्णानां स खलु वि
हितस्तत्तुल्यदृशं येवर्णमाश्रितोपदिष्टः स च तत्र तत्र भक्त्यैव विहितं विदधीत विधिवदेनं श्रद्धावान्भक्ति
भावनस्तत्र इति तत्राहुरपरे इति द्विगुणातिक्रमेणेति तदुक्तम् यद्यदंगं विहीयेत तत्तत्संख्याद्वि।
गुणो जपः कर्तव्यः सांगसिद्ध्यर्थं तदशक्तेन भक्तितः विप्राराधनमात्रेणाव्यंगं सांगमवाप्नुयादिति तत्र
भक्तश्चेत्तस्य द्विसंख्यापि मंत्रेऽधिकारोऽस्तीति वर्णयंति तदुक्तं च क्रमदीपिकायाम् क्षितिसुरनृपवैश्यतुर्यजा।
नां मुनिवनवासिगृहस्थवर्णिनां च जपहुतयजनादिभिर्मनूनां फलति हि कस्यचित्कदाचित्
सर्वेषु वर्णेषु तथाश्रमेषु नारीषु नानाह्वयजन्मभेषु दाता फलानामभिवांछितानां द्रागेव गोपालकमं
त्र एषः न्यूनमत्युत्कटयादलपातनेकारणं भवति भक्तिरजस्रा तच्चतुष्टयफलाप्तये ततो भक्तिमानधिकृ
तो हरौ गुरौ चेति अथ होमार्थं कुंडलक्षणविधिमस्मिन्नेव प्रपंचसारे प्राक्प्रपंचमे दीक्षापटले उक्तेन प्र
कारेणाह वदे प्रागेव लक्षणयुक्तानि च मंडपेऽस्मिन् कुंडानि कारयेत् सम्यगष्टासु दिशास्व आखंडमर्कमतं। ला॰
वारिधनाधिपानां दोर्मात्रकाणि विलसद्गुणमेखलानि चतुरस्रमर्धशशिबिंबविलसितमथ त्रिकोण
कं पद्मदलरुचिरवृत्तमिति ब्रुवते बुधा विधिवत् कुंडलक्षणम् विंशद्भिश्चतुरधिकाभिरंगुलीभिः सूत्रे।
णाप्यथ परिमृज्य भूमिभागं ताभिश्च प्रवेशनतत्तावतीभिरेकां तु पल्कोचांगुलीमपि मेखलाश्च कार्याः

मत्स्यसर्वकगुणान्विताः क्रमात् द्वादशाष्टचतुरंगुलोच्छ्रिता। सर्वतोंगुलिचतुष्कविस्तृता मेखलाः सकल
सिद्धिदा मताः। योनिस्तत्पश्चिमस्यामथ दिशि चतुरस्रस्थलात्स्थनाला तन्मध्योन्नता स्थिरं श्रोपरि परिवित
ताश्वत्थपत्रानुकारा उत्सेधायामकाभ्यां प्रकृतिविकृतिसंख्ताङ्गुलाष्टांगुलाभ्यां द्विस्तृत्या द्वादशार्धा
ङ्गुलिमितनमिताग्रा निदिष्टे च कुण्डे इति अस्यार्थः तत्र दीक्षाविधाने तु चतुर्दिक्षु चैव चतुर्विधं कुण्डमष्टकं
सा॰ तेषां मध्ये चतुरस्रकुण्डं तु सार्वकामिकं तेन तत्सर्वहोमं धारणं तेन तदेव कुण्डं कुर्यात्। तदुक्तम्। तत्रैव
॥ त्यै दीक्षापटलकाले अथवादिशि कुण्डमन्तरेणापि विदध्याच्चतुरस्रमेकमेव गदितैः पिलक्षणैः सम
प्र॰सा॰ तापवनेदृष्टिमनोहरं च कांक्षति। तेन चतुरस्रकुण्डलक्षणमेवात्र कथ्यते। प्रथमं तावच्चतुर्विंश
से॰ १० त्यंगुलप्रमाणमायामविस्तारेण तावदंगुलिप्रमाणं निम्नेन च भूमिभागे सूत्रेणापरि
कल्प्य पुनस्तस्मात् निम्नस्थलादेकांगुलतो वहिः परितः सूत्रमास्फाल्य तद्बहिस्तो द्वादशांगु
लमानेन परितः सूत्रमास्फाल्य सूत्रानयोरास्फालितसूत्रयोर्मध्ये चतुरंगुलविभागेन तिस्रो मेखलाः
17 कार्याः इत्थं मेखलास्थानम्। अथ मेखलालक्षणमुच्यते दोःप्रमाणादीर्घेण द्वादशांगुलोत्सेधेन चतु
रंगुलविस्तारेण प्रथमां मेखलां विरचय्य तस्यां मेखलायां बहिः पार्श्वे अष्टांगुलोत्सेधेन चतुरंगुल।
विस्तारेण द्वितीयां मेखलां तद्बहिस्तत्पार्श्वे चतुरंगुलोत्सेधविस्तारेण तृतीयां मेखलां चाविर।
चय्य पुनस्तत्कुण्डस्य पश्चिममेखलामध्यदेशे भूमौ प्रथममेखलामध्यदेशसंश्लिष्टं द्व्यंगुलायाया
मविस्तारमेकांगुलोत्सेधं चतुरस्रं कृत्वा तस्य सर्वदेशमारभ्य ऊर्ध्वक्रमेणादंडवद्दन्नतः द्विती
यमेखलाग्रान्तं वृत्ताकारेण नालं विरचय्य तत्र मध्यममेखलायां परिस्तरणार्थं छिद्रं वि।
धाय तस्माद्द्वितीयमेखलायादारभ्य तृतीयमेखलाविस्तरस्य प्राग्भागावधि अश्वत्थस्य प। राम
स्रा १०

त्राकारं योनिं च चतुर्विंशत्यंगुलप्रमाणं तृतीयमेखलातो यवमात्रसमुन्नतां तामश्वत्थपत्राकारां मध्यमौष्ठांगु
लविस्तारेण मग्रानुषडंगुलतः पश्चिमभागोदारभ्याग्रभाभ्यां पार्श्वाभ्यां क्रमेण संकोचवतीमलभागादग्रा।
वधिक्रमेण किंचिच्छिन्नस्थलामग्रतो यवमात्रेण किंचित्कुण्डस्योर्ध्वं निविष्टामिव कुर्यात्‌ तत्राश्वत्थस्य पत्रस्य
चतुर्विंशत्यंगुलप्रमाणत्वेन प्रथममेखलामारभ्य द्वितीयमेखलाग्रावधि मेखलनालं तदग्रादारभ्य
मेखलपत्रारंभः तत्र द्वितीयमेखलांतः तृतीयमेखलोच्छ्रायश्चतुरंगुलः मेखलतेन तत्रैव पत्रस्य चतुरंगुलसं
ख्याजाता पुनर्मेखलात्रयस्य विस्तारं प्रत्येकं चतुरंगुलप्रमाणम्‌ मेखलतत्र द्वादशांगुलप्रमाणं पत्रस्य जा
संभूय षोडशांगुलप्रमाणं जातं पुनरष्टांगुलविस्तारं च संभूय चतुर्विंशत्यंगुलप्रमाणं अश्वत्थस्य पत्रा
कारो योनिः अथवा प्रथममेखलातारभ्य द्वितीयमेखलाग्रावधि पत्रस्य नालं तदष्टांगुलप्रमाणं मेखलत
त्रमारभ्य तृतीयमेखलाग्रावधि चतुरंगुलप्रमाणम्‌ तत्रैवारभ्य मेखलात्रयस्य विस्तारे दैर्घ्ये चतुरंगुलं = प्रमाणमित्यर्थः
चतुरंगुलं संभूय द्वादशांगुलसंख्या जाता एतानि सर्वाण्यंगुलानि संभूय चतुर्विंशत्यंगुलानि जातानि
एवं वा चतुर्विंशत्यंगुलप्रमाणा अश्वत्थस्य पत्राकारा योनिः तस्मादुक्तेन प्रकारेण कुण्डस्य गर्ततायाम विस्ता।
रोच्छ्राययोनीलां प्रत्येकं चतुर्विंशत्यंगुलप्रमाणमानेन निर्मीते न सर्वं च चतुर्विंशतितत्त्वात्मकमिति सं
प्रदाय इति कर्तुर्दक्षिणहस्तस्य मध्यमांगुलिपर्वणोः मध्यस्य दीर्घमानेन मात्रांगुलमितीरिता यवाना
मष्टभिः स्मृतः मानांगुलमुदीरितम्‌ इत्यं सर्वहोमसाधारणं कुण्डलक्षणमुक्तम्‌ तत्र देवताप्रकाशि
कायां तु होमसंख्यानुसारेण कुण्डस्य हस्तपरिमाणविशेष उक्तः तत्र कापालिख्येत कोटिहोमेऽष्टह।
स्तम्‌ अर्धकोटिहोमे सप्तहस्तम्‌ दशलक्षहोमे षट्‌हस्तं पंचलक्षहोमे पंचहस्तं एकलक्षहोमे चतुर्ह।
स्तम्‌ अर्धलक्षे त्रिहस्तम्‌ अयुते द्विहस्तम्‌ सहस्र एकहस्तम्‌ कुण्डं कुर्यादिति केचित्‌ अन्ये तु

प्र.सा.
सं.
१८

क्रूरप्रयोगे दक्षिणदिशि त्रिकोणं कुण्डं कुर्यात् व्याधिमृत्युपरिहारार्थं पश्चिमदिशि वर्तुलं कुर्यात् उच्चा
टनशोषणार्थं वायुदिग्भागे षट्कोणं कुण्डं कुर्यात् श्रीसमृद्ध्यै उत्तरदिशि पद्माकारं कुर्यात् ज्ञानार्थमीश
दिग्भागे अष्टकोणं कुर्यात् तत्रैकहस्तमानानुसारेण मेखला सर्वं कुण्डस्य गर्तमेखलादीनां चतुर्विंशत्यङ्गुल
मानमुक्तम् तदपि हस्तमानाधिक्यानुसारेण वर्द्धनीयम् अथ शारदातिलकोक्तप्रकारेण कुण्डस्य हस्तमा
नमुच्यते मुष्टिमात्रमितं कुण्डं शतार्धे संप्रचक्षते शतहोमे ऽङ्गुलिमात्रं वा बाहुमात्रं सहस्रके द्विहस्तमयुते ल
क्षे च चतुर्हस्तमुदीरितम् दशलक्षेषु षड्ढस्तं कोट्यामष्टकरं स्मृतम् एकहस्तमितं कुण्डमेकलक्षे विधीयते
लक्षाणां दशकं यावत्तावद्धस्तेन वर्द्धयेत् दशहस्तमितं कुण्डं कोटिहोमे प्रशस्यते सर्वसिद्धिकरं कुण्डं च
तुरस्रमितीरितम् पुत्रप्रदं योनिकुण्डं मर्द्धचन्द्रं शुभप्रदम् शत्रुक्षयकरं त्र्यस्रं वर्तुलं शान्तिकर्मणि । छेदमा
रणयोः कुण्डं षडस्रं पद्मसन्निभं वृष्टिदं रोगशमनं कुण्डमष्टास्रमीरितम् विप्राणां चतुरस्रं स्याद्राज्ञां वर्तु
लमिष्यते वैश्यानामर्द्धचन्द्राभं शूद्राणां त्र्यस्रमीरितम् चतुरस्रं तु सर्वेषां केचिदिच्छन्ति तान्त्रिकाः कुण्डस्वरूपं
जानीयात्परमप्रकृतेर्वपुः प्राच्यां शिरः समाख्यातं बाहू दक्षिणसौम्ययोः उदरं कुण्डमित्युक्तं योनिः पादौ च
पश्चिमे नित्यनैमित्तिकं होमं स्थण्डिले वा समाचरेत् हस्तमात्रेण तत्कुर्यात् वालुकाभिः सुशोभितम् अ
ङ्गुलोत्सेधसंयुक्तं चतुरस्रं समन्ततः एवं कुण्डलक्षणान्युक्तानि ॥ अथ होमसामान्यविधिर्विद्याप्रशाकल्पो
क्तप्रकारेण वक्ष्ये विविक्ते रुचिरे रम्ये सुखासीनः समाहितः आत्मानमात्मना ध्यात्वा जपहोमादिकाः क्रि
याः स्वगृह्योक्तविधानेन अग्निं प्रज्वाल्य देशिकः कुण्डे वा स्थण्डिले वापि ब्राह्मणैरथवा स्वयम् औपासनेप
दिस्वार्थमितरेषां तु लौकिके इति अवकल्पे तत्रकल्याज्यभागान्तं सर्वं मुखोल्लेखनादिकं स्वगृह्योक्तवि
धानेन ततो होमं समाचरेत् इति स्वगृह्योक्तेति आचार्यस्य कर्तुर्वा इति विकल्पः ॥ धन्वन्तरिवि।

18

राम
१८

धानेउक्तम् ॥ अग्निमुखोदिकमाविलं स्वचरणविहितक्रमेण कृत्वाग्नौ आवाहयेद्वैयनायेपरिवारयुतं
प्रपूज्यगंधाद्यैरिति अस्मिन्नेव शास्त्रे प्राकृदीक्षापटलेउक्तम् तत्राथो सहितमतीमतीद्रियां मांसम्यक्त्वा।
च^ सकलजगन्मयीं शक्तिं तद्योनौ मणिभवं मारणायकं वातारणादिपलगृहोयमेवखाग्निं चित्पिंगलहन।
हनदहदहपचपचसर्वज्ञाज्ञापयस्वाहा अनेनानलं ज्वालयेत् अग्निं प्रज्वालितं वंदेजातवेदंहुताशनं सु
वर्णवर्णमनलं समिद्धं सर्वतोमुखम् अनेन ज्वालितं मंत्रेणोपतिष्ठेद्हुताशनं ततः प्रविन्यसेद्देहे जिह्वा
मंत्रैर्विभावसोः सलिंगगणदमद्रुस्यनासाने त्रेषुचक्रमात् सर्वांगेषु च जिह्वाश्च वदंते त्रिविधात्मिकाः
हिरण्या कनका रक्ता कृष्णा चैव तथा सुप्रभा बहुरूपातिरक्ता च जिह्वा सप्तेति सात्विकाः पद्मरागाः सुवर्णा च।
तृतीया भद्रलोहिता लोहिताख्या तथा श्वेता धूम्रिनी च करालिका राजस्यः कथिता जिह्वाः क्रमात्कल्प
णेरेतसः विश्वमूर्ति स्फुलिंगिन्याधूम्रवर्णा मनोजवा लोहिता च कराला ख्याकालीतामसजिह्विकाः
अनलैरार्बिविंदुतास्सादियांतालगान्विताः सात्विका देवपूजासु राजसाः काम्यकर्मसु तामस्याः
क्रूरकार्येषु प्रयोक्तव्या विपश्चिता सुराः सपितृगंधर्वा यक्षा नागाः पिशाचकाः राक्षसाश्च क्रमा
दग्नेराश्रितास्सनाम्नामी जिह्वास्त्रिदशादीनां तत्तत्कार्यसमाप्तये जुहुयाद्दोक्तितासिद्धिंद
द्युस्ताः देवतामताः स्वनामसदृशाकाराः प्रायोजिह्वाहविर्भुजः तत्रानलेराद्यी त्यादेरयमर्थः अन
लइति रेफः ईईइति यकारः अर्घी लूकारः षष्ठस्वरः बिंदुरिति अनुस्वारः प्रतिलोमेन सकारादि यांतैर्वर्णैः
योजयेत् एतदुक्तं भवति सकाररेफयकारषष्ठस्वरबिंदूनां कूटं स्र्लृं इति प्रथमं बीजं एवमेव योज
ना^ येत् एवं सप्तजिह्वामंत्रादौ योजयेत् अथ श्रीविद्याकल्पसूत्रोक्तप्रकारेणाग्निजननविधिर्लिख्यते
॥ अथ स्वेष्टमंत्रस्य होमविधानं व्याख्यास्यामः ॥ चतुरस्रं कुंडमथवा हस्तायामं मंगलोन्नतं

प्र॰ सा॰ सं॰ १९ स्थंडिलं वा कृत्वा सामान्यार्घ्यमुपशोध्य सामान्यार्घ्योपशोधनं नाम शंखपूरणविधिः तेनाधोक्षं प्राची।
रुदीचीं स्वस्तिस्वरेखालिखित्वा तामरेखां सब्रह्मयमसोमरुद्रविष्णुंद्रानुषट्कतारनमः संपुटितान
भ्यर्च्य षट्कतारनमःसंपुटितानिति ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ब्रह्मणे नमः एवं मायादिबीजादियोजनीयम् ॥
महस्त्रार्चिषे हृदयाय नमः स्वस्तिपूर्णाय शिरसे स्वाहा उत्तिष्ठपुरुषाय शिखायै वषट् धूमव्यापिने कव
चाय हुं सप्तजिह्वाय नेत्रत्रयाय वौषट् धनुर्धराय अस्त्राय फट् इति स्वदेहे षडंगं विधाय अग्निमंत्रस्य भृ
गुऋषिः गायत्री छंदः हुताशनो देवता इति ऋष्यादिकं विन्यस्य अनेनैव षडंगेन हुं उमभ्यर्च्य तत्राष्टकोणं
षट्कोणत्रिकोणात्मकमग्निचक्रं मंडलं क्रमेण विलिख्य पीतायै श्वेतायै अरुणायै कृष्णायै धूम्रायै ती
व्रायै स्फुलिंगिन्यै रुचिरायै ज्वालिन्यै नमः इति त्रिकोणमध्ये वह्नेः पीठशक्तीः संपूज्य तं तमसे रं रजसे सं सत्वाय
19 आत्मने अंतरात्मने ज्ञानात्मने परमात्मने नमः इति तत्रैवाभ्यर्च्य अनिष्यमाणस्य वह्नेः पितरौ वागीश्वरी
वागीश्वरौ पीठे समभ्यर्च्य तयोर्मिथुनीभावं ध्यात्वा ह्रीं वागीश्वरी वागीश्वराभ्यां नमः इति ध्यात्वा अरणौ
सूर्यकांतात् द्विजगृहाद्वा वह्निमुत्पाद्य स्वपात्रे ताम्रपात्रे वा आग्नेय्यामैशान्यां नैरृत्यां वा निधाय अग्निशकलं
क्रव्यादांशं नैरृते विसृज्य निरीक्षणप्रोक्षणताडनावगुंठनादिभिरग्निं विशोध्य निरीक्षणादिकं नाम हृद।
यमंत्रेण निरीक्षणम् शिरोमंत्रेण प्रोक्षणं अस्त्रमंत्रेण ताडनम् कवचमंत्रेणावगुंठनमिति वि।
शोध्य ॐ वैश्वानर जातवेद इहावह लोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय स्वाहेति मूलाधारोद्भूतं संवि।
दग्निं ललाटनेत्रद्वारा निर्गमय्य तं वाह्याग्नियुक्तं पातयेत् तत्रास्त्रेण संरक्ष्य सह्रन्यहौं वषडिति मं
त्रेणाधेनुमुद्रयामृतीकृत्य दाय हुं उत्सो परिप्रदक्षिणं त्रिः परिभ्राम्य वागीश्वरीबीजाय नमः वागीश्वर राम १९

बीजमिदं ध्यात्वा वागीश्वरीगर्भनाडौ वागीश्वरेणाहितं विभाव्य ॐ उग्निं निधाय नाभिदेशे द्विः इति समस्तस्य पा।
रिधानस्य संवृत्तिं विभाव्य शौचाचमनार्थं तोयबिंदुं हृदयमंत्रेण दत्वा अग्निं प्रज्वलितं वंदे जातवेदं कृताश।
ने सुवर्णवर्णमनलं समिद्धं विश्वतोमुखं इत्युपस्थापक कवचमंत्रेण ईंधनेनाच्छाद्य उत्तिष्ठ पुरुष हरि।
तपिंगललोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय स्वाहेति वह्निमुत्थाप्य चित्पिंगल हन हन दह दह पच पच स-
र्वज्ञाज्ञापय स्वाहेति प्रज्वाल्य वागीश्वरीगर्भे घृतं ध्यात्वा गर्भाग्नये नमः इति गर्भस्याग्निं संपूज्य गर्भे रे-
ता तोवीर्यमस्त्रमंत्रेण समस्तगर्भकंकणं देव्या हस्ते बध्वा गर्भाधानपुंसवनसीमंतोन्नयनजननजातकर्मनाम-
करणान्नप्राशनचौलोपनयनव्रतसमावर्तनविवाहकर्माणि वषट्तारनमोंतमंत्रेण कुर्यात् तद्विशेषो।
लिख्यते ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः नमः इत्यभ्यर्च्य हृदयमंत्रेणाहुतित्रयं तिलैः कुर्यादिति गर्भाधानं विधाय पुं-
सवनार्थं तृतीये मासि वषट्तारैरभ्यर्च्य शिरोमंत्रेणाहुतित्रयं तिलैर्दत्वा सीमंतोन्नयननिमित्तं षष्ठे मासि व-
षट्तारैरभ्यर्च्य शिखामंत्रेणाहुतित्रयं तिलैर्दत्वा जननार्थं दशमे मासि वषट्तारैरभ्यर्च्य कवचमंत्रेणाहुति-
त्रयं तिलैर्दत्वा जातस्य गर्भमलापहस्तनार्थं वह्निं दर्भाग्रैः षट्तारमंत्रेण संधुक्ष्य देवीहस्तस्य दर्भकंकणं।
मुन्मुच्य स्वर्णबंधनादीकं देव्याः कृतमिति ध्यात्वा हृदयमंत्रेणाभ्यर्च्य सद्यः सूतकनिवृत्तये कुंभमस्त्रमंत्रे- ल
जह्वाभस्मासंसिच्य दर्भेणास्त्रमंत्रेण ताडनं कृत्वा वह्निरक्षार्थं पूर्वादिमेखलासु तरपूर्वाग्रदर्भान्परिस्तीर्य
तेषु परिधिविष्टरान् संस्थाप्य वज्राणां लालापनोपदैर्याग्रैः पृष्ठे च मूलाग्रयोर्ध्व तास्तिक पालाशपः पं-
च समिधः अस्त्रमंत्रेण हुत्वा परिधिषु ब्रह्मणे नमः विष्णवे नमः रुद्राय नमः ईश्वराय नमः इति षट्तार न-
मः संपुटितान् पूर्वादिपरिधिस्थान् संस्पृश्य विष्टरेषु पूर्वादीशानांतमिंद्रादीनभ्यर्च्यार्घ्याद्युपचारान् द।
त्वेति विघ्नसंघातं निवार्य ततः स्रुक्स्रुवौ पाणियवक्त्रकृतौ ताम्रकृतौ वामकृष्णासूर्ध्ववदनावधोमु।

प्रताप्य

स्रौ गृहीत्वा तत्र स्रुक्का ऊर्ध्ववदनत्वं स्रुवस्याधोवदनत्वं चेत्यर्थः । अस्त्रमंत्रेणाभ्युक्ष्य कवचमंत्रेणावगुंठ्या
नाग्नौ प्रताप्य परिभ्राम्य कुशाग्रेण तदग्रं संमृज्य पुनः परिभ्राम्य मध्येन मध्यं संमृज्य पुनः परिभ्राम्य मूले
स्रुक्स्रुवयोः न मूलं संमृज्य प्रताप्य पुनः परिभ्राम्य तयोः कुशसंमार्जितप्रदेशाग्रे ग्रीवे तत्वाय नमः मध्ये विद्या
तत्वाय नमः मूले आत्मतत्वाय नमः इति तद्दर्भेण विन्यस्य शक्तिरूपां स्रुचं पुरुषात्मकं स्रुवं भावयि
प्र·सा· त्वा तद्ग्रीवायां कवचमंत्रेण त्रिसूत्रेणावेष्ट्यात्मनः सव्यभागे कुशोपरि संस्थाप्य तद्दर्भान् अग्नौ प्रक्षिप्य
सं· स्रुक्स्रुवौ हृदयमंत्रेण पूजयेत् । अथ गव्यमाज्यं दारुपात्रे मृत्पात्रे ताम्रपात्रे वादाय नैरृतकोणे प्रोक्षणता री॰
२· डनावगुंठनैः प्राग्वत् मंत्रैर्विशोध्य स्वदेहं ब्रह्ममयं विचिंत्याज्यमादाय कुंडस्योर्ध्वं त्रिधा विभज्याज्यमग्नौ
प्रणीताविधि प्रक्षिपेत् कुशाग्रेण घृतबिंदुमादाय ॐ ह्रां ब्रह्मणे स्वाहेति कृत्वा पुनर्विष्णुमयं स्वदेहं विचिंत्याज्य
मादाय ऐशान्यां प्रक्षिपेत् कुशाग्रेणाज्यबिंदुमादाय ॐ ह्रीं विष्णवे स्वाहेति कृत्वा पश्चात् स्वदेहं रुद्रमयं
२० ध्यात्वा नाभिस्थाने प्रक्षिपेत् ॐ ह्रूं रुद्राय स्वाहेति आज्यबिंदुं कुशाग्रेण जुहुयात् उद्गृह्य [illegible] कुंडनाभौ
संस्थाप्य ग्रंथियुक्तपवित्रेणास्त्रमंत्रेणोत्सृज्य ग्रंथिमुन्मुच्याग्नौ क्षिपेत् हृदयमंत्रेण दग्धदर्भोल्मुकम
स्त्रमंत्रेण घृते प्रदर्श्य अस्त्रमंत्रेणाग्नौ क्षिपेत् दीप्तेनान्येन दर्भेण कवचमंत्रेण नीराज्याग्नौ क्षिपेत् ततः
प्रादेशमात्रं मध्यग्रंथि कुशद्वयं प्रणवेन छित्वा मध्ये न्यस्य दक्षिणवामक्रमेण [illegible] तद्द्वयं
विभाव्य पुनर्दक्षिणवाममध्यभागेषु पिंगलेडासुषुम्नानाडीत्रयं च संविभाव्य समस्तमाज्यं [illegible] स्रुवेणाज्य
मादाय ॐ ह्रां अग्नये स्वाहेति अग्नेर्दक्षिणनेत्रे हुत्वा वामभागादाज्यमादाय ॐ ह्रां सोमाय स्वाहेति वा
मनेत्रे हुत्वा मध्यादाज्यमादाय ॐ ह्रां अग्नीषोमाभ्यां स्वाहेत्यग्निमध्यनेत्रे हुत्वा ॐ ह्रां अग्नये स्विष्टकृते स्वा राम
हेति अग्निवक्त्रे च स्विष्टिं [illegible] आज्यस्याल्पां स्वाहेति क्षिपेत् [illegible] आहुतिः २॰
है

ॐ ह्रां सोमाय स्वाहा ॐ ह्रां अग्नये स्वाहा ॐ ह्रां सोमाग्निभ्यां स्वाहा अग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति वामदक्षिण
मध्यनेत्रेषु चक्षुषी कृत्वा आज्यस्थालीं वेदाश्रिताभिमंत्र्य अस्त्रमंत्रेण संरक्ष्य कवचमंत्रेणावगुंठ्य तत्तन्मू
लमंत्रेणाधेनुमुद्रयामृतीकृत्य मूलमंत्रेण संशुद्ध्य संस्कृताज्यं किंचिद् हृज्ज्व शोधयेत्. अथ नामक
२ रणार्थं षट्तारैरभ्यर्च्याख्यमंत्रेण तिलैराहुतित्रयं दत्वा अन्नप्राशनमप्येवं चौलोपनयनव्रतसमावर्त्तनवि
वाहकर्मणां षट्तारैः पृथक् पृथक् अभ्यर्च्य षट्तारशर्वकैस्तत्तन्मूलमंत्रैः पृथक् पृथक् तिलैः समा
हुतीर्जुहुयात्. एवं गर्भाधानादि द्वादशसंस्कारैरग्निमुपचर्य हृदयमंत्रेण वागीशावभ्यर्च्य विसृज्य विन
ताहं यनमरुणांत्रावद्धमौलिं स्वभ्रक्लां अग्नकमरुणमनेकाकल्पमंभोजसंस्थां अभिमतवरशक्तिस्वस्तिका
भीतिहस्तं नमत कनकमालालंकृतांसं कृशानुमिति ध्यात्वा शर्वीकाग्निचक्राष्टकोणे जातवेदसे सप्तजि
ह्वाय हव्यवाहनाय अश्वोदरजाय वैश्वानराय कौमारतेजसे विश्वमुखाय देवमुखाय नमः इत्यभ्य
र्च्य षट्कोणे शर्वीकाग्निषडंगमभ्यर्च्य त्रिकोणे अग्निं शमयित्वा ॐ तिष्ठ पुरुष बहुरि पिंगल लोहिताक्ष धनं
मे देहि दापय स्वाहा इत्यनेनाग्निमंत्रेणाग्निं संशुध्य हिरण्यायै कनकायै रक्तायै कृष्णायै सुप्रभायै अतिर ५४
क्तायै बहुरूपायै नम इत्यग्नेः सप्तजिह्वामंत्रैरासनेन पृथक् पृथक् सप्ताहुतीर्जुहुयात्. गर्भाधानादिसं
स्कारशरणार्थं वौषडंताग्निमूलमंत्रेणाहुतिं कुर्यात्. तद्यथा सर्पिषा स्रुवमापूर्य पुष्करोपरि अधोमु
खम् स्रुवं निधाय पुष्करोपरि स्रुवउपरिरित्यर्थः तदग्रे पुष्पमारोप्य वामदक्षिणहस्ताभ्यां शंखवत् संयु
ताभ्यां पुरस्सव्येन त्वग्रौ तावुभौ स्रुक्स्रुवावादाय समपादः समुत्थाय ऊर्ध्वकायो नाभ्यां तिर्यग्विधा
३ य स्रुगग्रं दत्तदृष्टिः वौषडंतमूलमुच्चरन् वामहस्तनीतं स्रुवमानीय यवप्रमाणधारया समस्तमाज्यं व
ह्नौ निपेदिति पूर्णाहुतिः वैश्वानरोतिष्ठ चितिपिंगल हन हन दह दह पच पच सर्वज्ञाज्ञापय स्वाहेति आहुतित्रयं

विधाय वह्निरूपायां जिह्वायामिष्टदेवतामावाह्यावरणैः सह समर्चयेत् अथाग्निसाध्यदेवतयोरैक्यभाव
नाप्रकारः अग्नेस्त्वमैश्वर्यं तेजःपावनपरमंयतः तस्मात्त्वदीयहृदये संस्थाप्यात्मवियाम्यहम् इत्यग्निं सं
पं: प्रार्थ्य अग्नेर्विग्रहमध्यनाड्या स्वस्वं प्रविश्य तदीयहृत्पद्मे स्वेष्टदेवतामावाह्य तत्र भास्वरे देवं सावरणम
भ्यर्च्य तन्मूलमंत्रमुच्चार्य वह्निस्थदेवतानासाविनिर्गतां ज्योतीरूपिणीं वामगोलीनां रश्मिमात्रां वि
योगेनाविच्छिन्नाम् भयमकृतां स्वदा एकेनैवात्मनाध्यापयेत् एवं कुंडमाताग्न्यात्मनामैक्यं भावयेत् ए
प्रसा॰ सि॰ वमग्नितननं कृत्वाग्नौ ग्नेपीठावरणार्चनादि सर्वं कं होमं कुर्यात् अथ महालक्ष्मीरत्नकोशोक्तं होम
२२ सामान्यविधिर्लिख्यते कुंडस्य मध्यमे भागे कृतमग्न्यर्पिते पुनः अग्निरूपमहं वक्ष्ये सिध्यर्थं सर्वकर्मसु
यतो यस्मिन्नविज्ञाते होमो भवति निष्फलः हिरण्या कनका रक्ता कृष्णा चैव तु सुप्रभा अतिरक्ता बहु
रूपा जिह्वाः सप्त प्रकीर्तिताः हिरण्या वारुणे जिह्वा वायव्ये कनका तथा रक्ता चोत्तर जिह्वा स्यात् कृ
२१ ष्णा याम्यदिशि स्थिता सुप्रभा पूर्वजिह्वा स्यादतिरक्तानले स्थिता बहुरूपा तु नैरृत्यां जिह्वास्थानं
प्रकीर्तितं जिह्वाभेदं वदंत्येवं शृणु वक्ष्ये विधानतः कुंडस्य पूर्वदिग्भागे काली जिह्वा प्रकीर्तिता आग्ने
यां तु कराली स्याद्दक्षिणे तु मनोजवा स लोहिता च नैरृत्ये धूम्रवर्णा तु वारुणे स्फुलिंगिनी तु वायव्ये रिंगि लिंगी
सौम्ये विश्वरुचिः स्मृता काल्यां कराल्यां जिह्वायां शांतिकं पौष्टिकं भवेत् मनोजवायां जिह्वा
यामभिचारो विधीयते भूतप्रेतपिशाचादिशांतिर्लोहितजिह्वके निर्दूयाय धूम्रवर्णायां तु ष्टिकामो।
विधीयते स्फुलिंगिन्यां तु जिह्वायां तस्यामुच्चाटनं विदुः याम्यविश्वरुचिर्जिह्वा कुंडस्योत्तरभागतः स
र्वार्थसाधिनी जिह्वा लक्ष्मीस्तत्र प्रतिष्ठिता एवं ध्यात्वा तु जुहुयात् तत्तत्कार्यानुरूपतः अथ तंत्रसमुच्चयोक्तप्र राम
कारेणापि होमसामान्यविधिर्मूलग्रंथे विना केवलमर्थतो लिख्यते प्रथमं तावदाज्यभागांतं कृत्वाऽथ्या २२

त्यागेववागंधपुष्पाभ्यामाराधनमभितः पर्युक्षणपूर्वकंकृत्वापीठस्यावाहनावरणपूजानिवेद्यपर्यंतांकृत्वा
निवेद्यध्यानेहोमंसमाचरेत् प्रथमंप्रणवव्याहृतिपूर्वकंपीठमंत्रैःसकृत् आज्याहुतिंकृत्वाआवाहनमुद्रा।
ज्यं॰ नेमूलेनचतुर्वारमाहुत्वाअकारमकारउकारैर्विहितैस्त्रिभिर्हुत्वाजितंतेत्यादितत्तदुपचारमंत्रैर्हुत्वाततन्मूले
नचतुर्वारंहुत्वाषडंगमंत्रैर्हुत्वाततन्मंत्रैर्वर्णैर्हुत्वाकिरीटादिभिर्भूषणैरस्त्रादिभिर्भूषणैरस्त्रादिभि।
र्वीतत्रतत्रोक्तायुधैश्चहुत्वापुनरंगावरणैर्निमील्यधाम्यवसानैश्चहुत्वा आज्येनचतुर्गृहीतपूर्वकमृत्या
पूर्णाहुतिंमूलमंत्रेणवौषडंतेनहुत्वा ततस्तत्रोक्तद्रव्यहोमंसमारभेत् तत्रापिद्रव्यांतरारंभेचमंत्रांतरारंभे
चपूर्णाहुतिंकुर्यात् पुनर्होमावसानेमूलेनचतुर्वारंप्रसन्नपूजार्थमाज्यंहुत्वावृत्समापणब्रह्मार्पणमंत्रेण
चाज्यंहुत्वाव्याहृतिप्रणवेनचहुत्वा संस्रावंकृत्वाहोमंसमापयेत् पुनरग्नौप्रसन्नपूजांकृत्वाअग्नेर्मूलं नं॰
करणादिकंकृत्वासाध्यमाहूयते नाग्निसमर्चनादिकंकारयित्वातस्मूर्धिमूलमंत्रंजप्त्वाततस्माद
त्तिणांगृहीत्वाअग्निंविसर्जयेत् अथहोमद्रव्यपरिमाणंशारदातिलकोक्तप्रकारेणाभिलिख्यते। अथात्र
होमद्रव्याणांप्रमाणंतुविधीयते कर्षमात्रंघृतंहोमेशुक्तिमात्रंपयःस्मृतं कर्षंषोडशमाषप्रमाणं।
तद्द्विगुणाशुक्तिः उक्तानिपंचगव्यानितत्समानिमनीषिभिः तत्समंमधुदुग्धान्नमन्नमात्रमुदाहृतं भूमात्रौ
ग्रासमात्रंकर्षद्वयमात्रं दधिप्रसृतिमात्रंस्याल्लाजाः स्युर्मुष्टिसंमिताः पलद्वयंप्रसृतिः पृथुकास्तत्प्रमा
णाःस्युःसक्तवोपितथोदिताः गुडंपलार्द्धमानंस्यात्शर्करापितथास्मृताः ग्रासार्द्धंचरुमानंस्यादिक्षवः प
र्वावधिःस्मृताः एकैकंपत्रपुष्पाणितथाश्वत्थानिकल्पयेत् कदलीफलनारंगफलान्येकैकशोविदुः
मातुलंगंचतुष्खंडंपनसंदशधाकृतम् अष्टधानालिकेराणिखंडितानिविदुर्बुधाः त्रिधाकृतंफलंबि
ल्वंकपित्थंखंडितंद्विधा उर्वारुकफलंहोमेचोदितंखंडितंत्रिधा फलान्यन्यानिखंडानिसमिधःसदृशा

मा:
गुंजा व्रीहयो मुष्टिमात्रास्तु मुद्गमाषयवास्तथापि तंडुलाः स्थूलदर्धांसाः कोद्रवा मुष्टिसंमिताः गोधूमार
क्तकलमा विहिता मुष्टिमानतः तिलास्थूलकमात्राः स्युः सर्षपास्तत्प्रमाणकाः अकिंप्रमाणा लवणं म
गुग्गुल: री चान्यापि विंशतिः पूरं वदरमात्रं स्याद्रामवंत स्तमं विदुः चंदनागुरुकर्पूरकस्तूरी कुंकुमानि च तिंति
डी बीजमानानि स्मृतानि देशिकैः वैश्वानरं स्थितं ध्यायेत्सम्यग्घोमे तु देशिकः शयानमाशु होमे
तु निषण्णं शेषवस्तुषु आसीनं तर्जकृत्याहूहे हेर्विपाश्चित्सर्वकर्मसु कंठे होमे भवेद्व्याधिर्निर्वैथत्वमुदीरितं
प्रसोसं· म. नासिकायां मनःपीडा मस्तके धननाशनम् काष्ठानि कर्णौ धूमस्तु नासिकांगारकात्मुखाः भस्म मूर्द्धि
२२ मुखेज्वाला वितेया यत्र तत्र च स्वर्णसिंदूरवालार्ककुंकुमक्षौद्रसन्निभाः सर्वकर्मरतसौवर्णाः शुभ
नाः परिकीर्तिताः भेरीवारिदहस्तीद्रध्वनिर्वह्नेः शुभावहः नागचंपकपुन्नागपाटली शुष्विकानिभः
पद्मेंदीवरकल्हारसर्पिर्गुग्गुलसन्निभः पावकस्य शुभो गंधः स्तुक्तं तत्र वेदिभिः प्रदक्षिणास ... स्प
कंपाः छत्राभाः शिखिनः शिखाः स्वप्रभायजमानस्य राष्ट्रस्यापि विशेषतः कुंदेंदुधवलो धूमो वह्नेः
प्रोक्तः शुभावहः कृशः कृशगतेर्वर्णो यजमानं विनाशयेत् श्वेता रांडुनिहंत्याशु वायसस्वरसन्निभः
खरस्वरसमो वह्नेर्ध्वनिः सर्वविनाशकृत् इति गंधो ... भुजो होता ... खप्रदो भवेत् छत्रह ... नाशिखा ...
न्मः ... धनपरिक्षयम् शुकपक्षनिभो धूमः पारावतसमप्रभः हानिं तुरंगजातीनां गवां च कुरुते चिरात
एवं विधेषु दोषेषु प्रायश्चित्तानि देशिकः मूलेनाष्टेन ... विंशति माहुतीः अथास्य मातृका
सरस्वत्याः पूजार्थं मंत्रवक्ष्ये सर्वाश्च देवता यंत्रे खलु संपूज्याः तदुक्तं रामकल्पे यंत्रं मंत्रमयं प्रोक्तं
मंत्रात्मा देवतेरिता पुरा भगवता प्युक्तं तंत्रे संमोहनाह्वये देहात्मनोर्यथाभेदो मंत्रदेवतयोस्तथा राम
तस्मात्पीठे महायंत्रं लिखित्वा तत्र पूजयेत् विनामंत्रेण चेत्पूजा देवता न प्रसीदति कृमदीपि २२

कायामप्येवमेवोक्तम् शालिग्रामे मणौ यंत्रे स्थंडिले प्रतिमासु वा नित्यं शस्ताहरेत्कार्यां न तु केवलभूत
ले इति तस्माद्यंत्रप्रकारो लिख्यते व्योमादि तु चतुर्दशस्वरविसर्गार्णस्फुरत्कर्णिकं किंजल्कालिखि
तस्वरं प्रति दलं प्रागाद्यवर्गाष्टकम् त्वाविं वेन च सप्तमार्णवपुजाग्राशासु संवेष्टितं वर्णाब्जं शिरसि स्मर
तं विषगदप्रध्वंसि मृत्युंजयं अस्यार्थः प्रथमम् अष्टदलं पद्मं विलिख्य तन्मध्ये कर्णिकायां हकारसकारच
तुर्दशस्वरान् औकारविसर्गाणां कूटं स्यौः इत्येतद्विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामयंत्रस्यापादीन् उपरि त्रिंश
पटले त्र्यंबकमंत्रविधाने प्रसंगाद्वक्ष्यमाणेन क्रमेण विलिख्य पुनरेतस्मात्कर्णिकावृत्तात् बहिरष्टसु
दिक्षु एकैकस्यां दिशि तिर्यक्रेखाद्वंद्वं स्वरेखाकृरूपेण विलिखेत् एवं विलिखिते षोडश दलरेखास
ख्या भवति तत्र द्वयोर्द्वयोरेखयोस्तिर्यक्रूपेण विलिखितयोरंतराले किंजल्ककेसरादिसंज्ञं भवति सर्व
यं मंत्रेपि केसरस्थानमिदमेव तत्र चतुर्दलपत्रे षोडशादिदलपत्रेपि अष्टदलपत्रोक्तरीत्या तत्तद्दलसंख्या
नुगुण्येन केसरस्थानसंख्यापि वर्द्धनीया इत्येव विशेषः एवं किंजल्कस्थानं संपाद्य तेष्टस्वकिंजल्कस्था षि^
नेषु षोडशस्वरवर्णान् सबिंदुकान् एकैकस्मिन्स्थाने द्वौ द्वौ विलिखेत् एवं सर्वत्र केसरस्थाने स्वरास्तत्र वि
मि^ धेयाः पुनरष्टदलेषु क्रमेण कवर्गं प्राग्दले विलिख्य तदनंतरदलमारभ्य क्रमेण चवर्गटवर्गतवर्गपवर्गं
यादिचतुष्टयं शादिचतुष्टयं लादिद्वयं च एतानि सबिंदुकान्यालिखेत् सर्वयंत्रविषयेपि दलेषु वा केस
रेषु वा कादिवर्गादालेखनविधौ सबिंदूनेव वर्णान्विलिखेत् यत्र यत्र केसरे कादिवर्णालेखनीया भवंति
तत्र सर्वत्र त्रयेणापयथास्थानं विभज्य तान्वर्णान्विलिखेत् स्वबाह्ये शिष्टान्वर्णान्समालिखेत् उपरि वक्ष्यमाण ए
योगयंत्रेषु वशीष्टान्वर्णांश्च विलिखेत् एवं सर्वत्र यंत्रन्यासः पुनरस्मिन्नेव प्रकृते मातृकायंत्रे पद्मविशेषोस्ति

पादिपञ्चकं

तत्र षट्सप्तमयोर्दलयोर्यादिपंचकं विलिख्य अष्टमे दले प्रथमतृतीयपंचमपंचदशषोडशस्वराणि
पंच विलिखेत् इत्येकेषामाचार्याणां मतः पुनर्बहिश्चतुरस्रं सशूलाग्रं विलिखेत् तत्र तु पत्र
त्र चतुरस्रलेखनविधिः तत्र सर्वत्रानुक्तेपि सशूलाग्रमेव चतुरस्रं विलिखेत् एवमत्र चतुरस्रं विलि
ख्य तस्य पूर्वादिदिक्चतुष्टये वमिति आग्नेयादिकोणचतुष्टये ठकारं अभावयम्बं सविंदुकं विलिखेत् एवम
प्र.सा. सं. २२ त्स्वरूपं यंत्रं साध्यशिरसि स्थितम् मुक्तिफलदं स्यादिति अस्मिन्नपि यंत्रे पीठार्चनं कुर्यात् अथ सकलदेवतामंत्रा
र्चने साधारणपीठपूजाविधानमुच्यते गं गुरुभ्यो नमः गं गणपतये नमः इति पीठस्य दक्षिणवामभागे
समभ्यर्च्य आधारशक्तये मूलप्रकृत्यै आदिकूर्माय अनंताय पृथिव्यै क्षीरसमुद्राय श्वेतद्वीपाय मणिमंडपा
यकल्पवृक्षाय श्वेतछत्राय नमः सितचामराभ्यां रत्नसिंहासनाय इत्येतैराधारशक्त्यादिभिः रत्नसिंहा
सनांतैर्मंत्रैः नमोंतैः सर्वाधस्तादारभ्य उपर्युपरिक्रमेण पीठमध्ये समर्चयेत् तत्र वैष्णवपीठविषये चेत् क्षी राज.
23 रसमुद्रस्थाने रत्नसमुद्रायेति योजयेत् शैवादिविषये तदुभयमपि नास्ति पुनरपि केवलवैष्णवविष
ये श्वेतद्वीपायेति तत्राप्यैश्वर्यप्रधानविषये रत्नद्वीपायेति योजयेत् शैवादिविषये तदुभयमपिना
स्ति (पुनरपि केवलवैष्णवविषये श्वेतद्वीपायेति तत्राप्यैश्वर्यप्रधानविषये रत्नद्वीपायेति योजये
त्) शैवादिविषये कैलासगिरये इति योजयेत् पुनरपि केवलशैवादौ कल्पवृक्षादयश्च न संति तत्रा
प्यैश्वर्यप्रधानविषये चेद्यथायोग्यं योजनीयं इतरत्सर्वदेवतापीठार्चनेपि तुल्यमेव पुनः धर्माय
नमः ज्ञानाय नमः वैराग्याय नमः ऐश्वर्याय नमः एतान्पीठपादरूपान् पीठस्याग्नेयादिको राम
णेषु समर्चयेत् तत्र कल्पांतरमते धर्मकंदाय ज्ञाननालाय वैराग्यकर्णिकायै ऐश्वर्यदलेभ्यो नम इति त्र २२

उं सोममण्डलाय

स्मिन्नन्ते उपर्युपरि कंदादीन् यथोचितस्थानेषु समर्चयेत् पुनः अधर्माय अज्ञानाय अवैराग्याय अनैश्व
र्याय एतानपि पीठस्य फलकरूपान् प्रागादिदिक्षु समर्चयेत् सं सत्वाय रं रजसे तं तमसे मां मायायै विं वि।
द्यायै अं अनंताय पं पद्माय अं सूर्यमंडलाय ^ मं वह्निमंडलाय अं आत्मने उं अंतरात्मने पं परमात्म
ने ॐ ह्रीं ज्ञानात्मने नमः सं सत्वायेत्याद्यैर्ज्ञानात्मने इत्येतैरास्तरणरूपैर्मंत्रैः पीठमध्ये समर्चयेत्
तत्र वैष्णवस्नानायामनंतापुनर्मध्ये अष्टदलं पद्मं विचिंत्य प्रागादिदलेषु कर्णिकायां च नवशक्तयश्च।
आसनमंत्रदेवताश्च समर्चनीयाः क्वचित्क्वचिदासनमंत्रो नास्ति तत्र सर्वत्र केवलपद्ममेव समर्चयेत् एत
त्पीठमंत्रं सर्वत्र समानमेव अयमेव सर्वदेवताविषये पीठार्चनन्यायः तत्र तु नवशक्त्यासनमंत्रा
णामेव सर्वत्र विशेषः एतत्सर्वं सकलदेवतापूजाविषयेऽपि तुल्यमेव च तत्र तु वैष्णवपीठं समर्चये
दित्युक्ते तन्नवशक्त्यासनमंत्रा एव विविच्यन्ते ताः तथा दौर्गे विनायके सौरादौ सारस्वते च अथ पुनरत्र।
मातृकाया नवशक्तयः उच्यंते मेधायै प्रज्ञायै प्रभायै विद्यायै धियै धृत्यै बुद्ध्यै विद्येश्वर्यै इति नवशक्त
यः ॐ ह्रीं वर्णाब्जाय सरस्वत्यासनाय नमः इति पीठमंत्रः एतास्तु अष्टसु केसरेषु अष्टौ शक्तयः नवमीं तु क
र्णिकायां देवतास्थाने एवमेव सर्वत्र नवशक्तिस्थानानि आसनमंत्रश्च कर्णिकायामेव एवं पीठं संपू
ज्य अस्मिन्मातृकासरस्वतीं मूलमंत्रेण समावाह्य आवरणैः सह समर्चयेत् प्रथमं मातृकाया अंगैः
प्रथमावरणे केसरेषु समर्चयेत् तत्प्रकारस्तु तत्र तत्रांगन्यासे उक्तमंत्रैः ज्ञेयः हृदयाय नमः शिरसे नमः
शिखायै नमः कवचाय नमः नेत्राभ्यां नमः अस्त्राय नमः इत्येवं प्रकारेण चतुर्थ्यंतत्वेन समर्चयेत् सर्व
त्रांगार्चनाविधावेवमेव न्यायः तत्र हृदयादिचतुष्टयमाग्नेयादिकोणचतुष्टयकेसरेषु पुरतो नेत्रं चैत
त्सु पुरतो नेत्रं च तत्सु दिक्षु अस्त्रं समर्चयेत् क्वचित्क्वचिद्यथा पूर्वादिदिक्षु हृदयादि दिक्ष्वस्त्रं यथाव

दि

राहादिविधानेंतत्र समभ्यर्चयेत्पूर्वेआग्नेयेऐशान्यनैर्ऋत्यादिषु हृदयादिवैसवेप्रागादीनि विशेषउक्तः
अंगावृतौसर्वत्रैवएवंस्थाननियमः ॥ तदुक्तं चाऽस्मिन्नेवप्रपंचसारे प्राक्कदीक्षापटले हृदयाद्यस्त्रि
षु पुरतोनयनं दिशांक्रमात् पुनरस्त्रं च समर्चयेत् ॥ क्रमादिति पुनरेतासामंगदेवतानां रोचींष्यु
च्यंते हारस्फटिककलायांजनपिंगलवह्निरोचिषो ललनाः अभयवरोद्यतहस्ताः प्रधानत
नवोंगदेवताः कथिताइति ॥ क्रमदीपिकायामप्येवमेवोक्तम् तेजोरूपास्तु हृद्धिरंगानि
चकेसरेषु समभियजेत् हुतवहनिर्ऋतिसमीरणशिवदिक्षु हृदादिवर्मपर्यंतं पूर्वादिदिक्षु वा
स्त्रं क्रमेणगंधादिभिः सम्यक्सुमनाः मुक्तेंदुकांतकुवलयहरिनीलहुताशनप्रभाः प्रमदाः
अभयवरस्फुरितकराः प्रसन्नमुखोंगदेवताः स्मर्यां इति तत्र तेजोरूपास्त्य स्यपदस्यपू
र्वेणान्वयः ॥ तत्र पूर्वादिदिक्नियमउच्यते पूज्यपूजकयोर्मध्ये पूर्वमित्यभिधीयते प्रादक्षिण्ये
नविज्ञेयाप्राच्याग्नेयादिकल्पना यत्रैव भास्वानुदयं प्रयाति प्राचीमिमां वेदविदो वदंति मध्ये तयोः पूजक
पूज्ययोस्त्र सदागमज्ञाः प्रवदंति तां तु रुद्रादीनामपिकल्पितदिक्क्रमेणैव पूजाक्रमः नतुयथास्थितदि
क्क्रमेणैव पूजाक्रमः नतुयथास्थितदिक्क्रमेण पुनः अंकंखंगंघंङंआंनमः इंचंछंजंझंञंईंनमः उंटंठंडं
ढंणंऊंनमः ऋंतंथंदंधंनंॠंनमः लृंपंफंबंभंमंलॄंनमः एंयंरंलंवंऐंनमः ओंशंषंसंहंऔंनमः अंलंक्षंअः नमः
एतेन सानुस्वारस्वरपूर्वकत्वेन वर्गाष्टकेण द्वितीयावृतिः पुनः ब्रह्माण्यैः माहेश्वर्यैः कौमार्यैः वैष्णव्यै वारा
ह्यैः इंद्राण्यैः चामुंडायै एताभिस्तृतीयावृतिः तत्र मातरः सप्तसंख्याकाः किलपूजाविषये तु सर्वत्राष्टसं
ख्यकाः तस्माद्वत्राष्टमस्थाने महालक्ष्मीं पूजयेत् महालक्ष्म्यै नमः इति क्वचिदन्यथासौरादिविषयेत्व

प्र॰सा॰ से २८

24

राम २८

कृष्णाय नमः इत्यष्टमस्थाने दुर्गादिविषये चंडिकायै इत्यष्टमी अन्यत्सर्वाष्टमीन महालक्ष्मी तदुक्तं
चास्मिन्नेव प्रबंधे ब्रह्माणी माहेश्वरी कौमारी वैष्णवी च वाराही इंद्राणी चामुंडाश्च महालक्ष्मीश्च मातरः प्रो
क्ता इति सर्वत्र मातृणामष्टसंख्याकत्वं प्रागुक्तं चास्मिन्नेव शास्त्रे त्रिगुणात्मिकायाः शक्तेः सकाशात्स
र्वस्य जगतउत्पत्तिकथनप्रकरणे यदष्टधा सा गुणितानतद्प्रकृतिभेदिनी अष्टादशाहि वस्त्राशा मात
मूर्त्यादिभेदिनी इत्यष्टसंख्येकानां प्रकृत्यष्टाक्षरादीनां मध्ये मातृणां परिगणितत्वात् तत्र मातॄणां
वर्णादयउच्यंते ॥ ताश्च श्वेता दवलयपुस्तकधारिण्यः ब्रह्माणी कनकवर्णा अक्षसूत्रकमंडलव
राभयधरा शूलपरशुडमरुभिकपालधरा माहेश्वरी अंकुशदंडखट्वांगपाशधरा कौमारी चक्रघंटाक
पालशंखधरा वैष्णवी मुशलवज्रखिटाभयधरा वाराही अंकुशतोमरपाशधरा इंद्राणी शूलकपा
लनृशिरः कृपाणधरा चामुंडा रक्तादर्शवीजपूरकपालपंकजधरा महालक्ष्मीः पुनर्व्यापिन्या
दिभिश्चतुर्थ्यंतैः व्यापिन्यै· पालिन्यै· चापिन्यै· क्लेदिन्यै· धारिण्यै· मालिन्यै· हंसिन्यै·
शांत्यै· इत्येतास्तु कलायुग्मशश्चाष्टवर्गाणीति मूलग्रंथस्य च पूरणाच्चतुर्थ्यावरणत्वेन
तास्तिविवरणकारैरुक्तम् पुनरिंद्रादिभिः पंचमी इंद्राय सुराधिपतये वज्रलिशधराय ऐरावतवा
हनाय सरस्वतीपार्षदाय नमः इति पूर्वदिशि उक्तविशेषणैः सहेंद्रं समर्चयेत् ॥ पुनः अग्नये तेजो
धिपतये शक्तिधराय मेषवाहनाय सरस्वतीपार्षदाय नमः ॥ यमाय प्रेताधिपतये दंडधराय महि
षवाहनाय सरस्वतीपार्षदाय नमः निर्ऋतये रक्षोधिपतये खड्गधराय प्रेतवाहनाय सरस्वतीपार्षदाय
नमः वरुणाय जलाधिपतये पाशधराय नक्रवाहनाय सरस्वतीपार्षदाय नमः वायवे प्राणाधिपत
ये अंकुशधराय हरिणवाहनाय सरस्वतीपार्षदाय नमः सोमाय नक्षत्राधिपतये गदाधराय पंच

वाहनायसरस्वतीपार्षदायनमः ईशानायविद्याधिपतयेत्रिशूलधरायवृषभवाहनायसरस्वतीपार्षदाय
नमः अनंतायनागाधिपतयेचक्रधरायकूर्मवाहनायसरस्वतीपार्षदायनमः ब्रह्मणेलोकाधिप
तयेपद्मधरायहंसवाहनायसरस्वतीपार्षदायनमः एतानींद्रादीन्लमादितत्तद्बीजपुरस्सरंउक्तविग्र
हांस्तत्रैवसर्वत्रयागादिषूर्ध्वतान्दिक्षुसमर्चयेत् यकारादयोष्टौवर्णाः वायव्यग्नीन्द्रवरुणेश्वर
रात्सेन्द्रश्वेतेशवीजानिभुवनेशीपाशवीजेचतत्तद्बीजयोगस्तुविवरणकारैरुक्तः षडुक्तंचास्मिन्ने
प्र॰सा॰ सं॰ वकल्पे इंद्राग्नियमनैरृतवरुणानिलशशिशिवाहिपतिविधर्मैः जात्यधिपहेतिवाहनपरिवारयुजः
२५ तां क्रमेणयष्टव्याः इतितत्रकश्चित्कश्चिदनंतालोकपालाः अस्मिन्शास्त्रेतुअहिपतिविधयइतिविशेषता ॥
काः क्रमदीपिकायामप्येवमेवोक्तम् हरिहव्यवाड्तरणिजनपाशवायुसोमशिवशेषपद्मजा
न्प्रयजेत् स्वदिक्षुमलधीरिति तत्रतुसरस्वतीइज्याविषयेचेत्सरस्वतीपार्षदायेतियोजयेत् इतरत्रतुत
त्तद्देवतापार्षदत्वेनयोजयेदितिविशेषः पुनरेतेषामिंद्रादीनांरोचींषिउच्यंते पीतःपिंगःकृष्णोधूम्रःश्वे
तश्चधूम्रसितशुक्लाः काशारुणांवुजाभालोकेशावादयःप्रोक्ताः एवंक्रमेणतेषांरोचींषिध्येयानि। सवा
क्रमदीपिकायामप्येवमेवोक्तं कपिशकपिलनीलश्यामलश्वेतधूम्रामलसितशुचिरुक्मावर्णानां।
वासवाद्याः कार्कमलविराजत्वायुधादिव्यवेषाविविधमणिगणास्वकुत्रस्फुरद्भूषणाढ्याः इतिलो
कपालइज्याविधौसर्वत्रैवमेवन्यायः पुनस्तत्रतुयत्रयत्रावृत्तिविधौइंद्रादिभिरेवस्यादावृत्त्यवसानमुच्यते
इंद्रादिभिस्तृतीया इंद्रादिभिःपंचमी इतिपंचावरणमीरितं इंद्रादिभिःसप्तमी इतिसप्तावरणमीरितं।
म् इत्याद्येवंप्रकारेणतत्रापियत्रपुनः इंद्रादिभिश्चतुर्थी इंद्रादिभिःषष्ठी इत्येतावदेवोक्ताश्चावर राम २५

णावसानग्रहणं च न क्रियते तत्रोभयत्र एतैर्वर्णायुधवाहनपरिवारादिविशेषणैर्विशिष्टानामेवेन्द्रा
दीनां समर्चितत्वात् वज्रादयो न पृथगावरणे समर्चनीयाः यत्र पुनरिन्द्रादिभिः पंचमी वज्रादिभिः षा
ष्ठी इन्द्रादिभिः वज्रादिभिरष्टमी इत्यादि एवंप्रकारेण वज्राद्याहृतिः पृथगेवोच्यते तत्र तु सर्वत्र यद्यपि व
ज्राद्यायुधाकृतिविशेषणयुक्ता एवेन्द्रादयः समर्चिताः तथापि वज्रादयस्तु पृथगावरणे समर्चनीयाः
तत्प्रकार उच्यते वज्राय शक्त्यै दण्डाय खड्गाय पाशाय अंकुशाय गदायै त्रिशूलाय चक्राय न
लिनाय एतानीन्द्रादीनामस्त्राणि प्रागादिक्रमेण समर्चनीयानि तदुक्तं चास्मिन्नेव कल्पे वज्रं शक्तिर्द
ण्डं खड्गपाशांकुशौ गदाशूलौ रथचरणनलिनसंज्ञौ प्रोक्तान्यस्त्राणि लोकपालानां क्रमदीपिकायाम
प्येवमेवोक्तम् दम्भोलिशक्त्यभिधदण्डकृपाणपाशचक्रांकुशाह्वयगदात्रिशिखारिपद्माः अर्च्या बहिर्नि
जसलाञ्छितमौलियुक्ताः स्वस्वायुधाभयसमन्वितपाणिपद्मा इति एतेषां रोचींष्युच्यन्ते पीतहिमजलद
गगनाचिरप्रभासकुन्दनीलरुचः करवन्दारुवर्णाः प्रोक्तास्तु वर्णतोपि वज्राद्या इति क्रमदीपिकायाम
क्रमं कनकरजततोयदाकृतिः एवं दिनशो मातृकास्वती? यजेत् अथ सकलदेवतापूजासामा
न्यक्रमं वक्ष्ये तत्र पूजा पंचविधा तदुक्तं च मंत्रदेवताप्रकाशिकायाम् अभिगमनमुपादानमिज्या
स्वाध्यायो योग इति श्रीपंचरात्रे पंचविधमभिहितं तत्र अभिगमनं नाम देवतास्थानमागत्य संम
र्जनोपलेपनादि निर्माल्यनिर्हरणादिकरणं उपादानं नाम गंधपुष्पादिपूजासाधनसंपादनम् इ
३ ज्या नाम पीठपूजादिकप्रधानदेवतापरिवारदेवतापूजनम् स्वाध्यायो नाम अर्थानुसंधानपूर्वकं म
म न्त्रजपसूक्तस्तोत्रपाठनामकीर्तनम् तत्त्वप्रतिपादकशास्त्राभ्यासश्च योगो नाम देवतास्वरूपं स्व
स्वरूपं देवतामूर्तिरूपं स्वस्य मूर्तिरिति भावना एवं पंचविधप्रकारपूजानां सालोक्यसामीप्यसारू

श्रु.मा.
सं.
२६
26

सार्द्धमापुञ्जपद्माणि पंच फलानि यथाक्रमं भवंति इत्येतच्चपंचरात्रे भिहितमिति तत्र प्रथमं शाक्तस्मिन्नेव।
मातृकाविधाने आदौ सामान्येन सकलदेवतासाधारणजपपूजारंभविधिरुक्तः किल तेन प्रकारेण स्नात्वासने उप
विश्य सर्वं गुरुगणपतिवंदनादिकं कृत्वा पूजामारभेत् तत्र तावत्सकलदेवतापूजासाधारणशंखपूरण
विधिः क्रमदीपिकोक्तप्रकारेणावदयते आचम्य प्रविशो गोमयांभसा स्थंडिलं निजमूलमंत्रविशुद्धम् न्यस्ततत्र
विहितासदोंभसाणांत्वमंत्रमनुनाविशोधयेत् तत्रांघसमनोतनानयोनिलिपेद्धृदयमंत्रमुच्चरन् ह
प्रयेद्दिमलपाद्यसामधीरतरैः प्रतिगतैः शिरोंतकैः पीठमावमलिलेषु मंत्रविद्वह्निवासरनिशाक
तोक्रमात् मंडलानि विषकस्त्रवोलैरर्चयेद्धदनधूपदीपितैः तत्रतीर्थमनुनाभिवाहनं तीर्थं । ये =
रुचिमंडलात्पुनः स्वीयहृत्कमलतो हरिततर्णागालिनीं चाशिवमाप्रदर्शयेत् तज्जलेन पनमंत्रको
लितं वर्मणाप्समवगुंठ्यदोर्युजा मूलमंत्रसकलीकृतमसेत् अंगकैश्च कलयेद्दिशो विशः अस्त्रता
दिपुतमच्युतीकृतं संस्पृशन् जपतु मंत्रमष्टशः किंचनतिपत्तवर्द्धनीजले शोदयेत्रिजततं तेनमुना
त्रिष्करेण मनुनाविलिं तत्पसाधनं च अस्त्रमचंदनादिकम् शंखपूरणविधिः समीरितो गुप्त एष यजा।
नाम्नणीरिह गंगे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति नर्मदे सिंधु कावेरि जलेस्मिन्सन्निधिं कुरु एष ती
र्थमंत्रः प्रोक्तोङ्कुशितो चनिवारणः कनिष्ठांगुष्ठकौ सक्तौ करयोरितरेतरम् तर्जनीमध्यमानां।
मास्तंहतामग्नसन्नितः मुद्रैषा गालिनी प्रोक्ता शंखस्योपरि चालिता इत्यंतानांग्रपानामयम
र्थः प्रथमं निजासने उपविश्य तत्पुरतो गोमयांभसा स्थंडिलं शल्यवाचा मंडलं विलिप्य।
पुनर्थ्ययद्देवताविषयपूजा तन्मूलमंत्रस्य ये षडंगमंत्राः तेषामंते यो स्त्रमंत्रः अस्त्रा
यफडित्यंतः तेनास्त्रमंत्रेण शंखं प्रक्षाल्य पुनस्तस्मांगामसहृदपमानोके हृदपायनमरत्यंतेन। राम २६
ने ^

नमंत्रेण शंखे गंधपुष्पाक्षतादिभिः संपूज्य पुनः मातृकावर्णान् प्रतिलोममुच्चार्य तदंते सर्वांगमंत्राणां मध्ये ।
शिरःस्थाने उक्तं शिरसे स्वाहेत्येतं मंत्रमुच्चरन् जलेन शंखमापूर्य पुनः विषशब्दवाच्येन मकारेण वदनसर्व
पदवाच्यबिंदुयुक्तेन मं वह्निमंडलाय दशकलात्मने नमः इत्येवं शंखपीठं समभ्यर्च्य पुनः ककारेण सू
चितं मातृकान्यासे शिरःस्थाने उक्तम् अकारं तदपि वदनसर्वपदवाच्येन बिंदुनायुक्तं वामरकमंडलपदो
त्तरं च अं सूर्यमंडलाय द्वादशकलात्मने नमः इत्येवं प्रकारेण शंखं समभ्यर्च्य पुनः श्रवणाद्वस्सूचितं मातृ।
कान्यासे श्रोत्रस्थाने उक्तं उकारं तदपि वदनसर्वपदवाच्यबिंदुनायुक्तं निशाकरमंडलपदोत्तरं च उं सोम
मंडलाय षोडशकलात्मने नमः इत्येवं प्रकारेण शंखस्थजलं समर्चयेत् गंगे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति
नर्मदे सिंधुकावेरि जलेऽस्मिन् संनिधिं कुरु इत्यनेन तीर्थमंत्रेण तीर्थमादित्यमंडलात् शंखे समावाह्य पुनः हृद
यकमलाद्दिष्टं च साध्यमंत्रेण तस्मिन् जले समावाह्य पुनः सर्वांगमंत्राणां मध्ये शिखायै वषट् इत्येतेन शि
खामंत्रेण गालिनीमुद्रां तस्मिन् जले प्रदर्शयेत् गालिनीमुद्राप्रकारस्तु कनिष्ठांगुष्ठकौ सक्तौ कारयोरिनर
क्षि^ तरं इत्यादि प्रकारः पुनः सर्वांगमंत्राणां मध्ये नेत्राभ्यां वौषट् इत्येतेन मंत्रेण तत्तुल्यं संवीक्षयेत् तद् नं निरी
क्षणं नेत्रमंत्रेण न चेन्मूलमंत्रवित् पुनः सर्वांगमंत्राणां मध्ये वर्मस्थाने उक्तं कवचाय हुं इत्येतेन कवचमं
त्रेण तत्तीर्थं हस्तद्वयेन सम्यगवगुंठ्य अधोमुखेन गृहीतं तर्जनीद्वयेन परितो भ्रमणमवगुंठनमुद्रा पुनस्तत्तीर्थ
देवतां तत्र मूलमंत्रं व्याप्तिकेन सकलीकृत्य मूलमंत्रस्यांगैरंगन्यासं च कृत्वा अस्त्राय फट् इत्येतेन दशदिग्बंधं
कुर्यात् पुनः स्तनादियुक्तं सम्पुटस्वरूपीकृतं तज्जलं स्पृशन् मूलमंत्रमष्टवारं जपेत् पुनस्तज्जलं किंचिदुद्धृ
त्य तद्वर्द्धनीपात्रे निक्षिपेत् अवशिष्टेन निजतनुं संप्रोक्ष्य पुनः अवशिष्टेन तीर्थजलेन त्रिवारं मूलमंत्रमुच्चरन्

द्वप

जल
यत्क्रमस्तमादीन्संप्रोक्षयेत् एवं प्रोक्षणविधिः अर्घ्यादिपात्रनियमस्तु गौतमीये सर्वस्य त्रीणि पा
त्राणि पाद्यस्यापि त्रयं भवेत् तथैवाचमनीयानि पात्राणि च विभागशः तथा करणदौर्वल्यादेकमेव
प्रशस्यते विहाय शंखं कर्तव्यं मध्ये शंखः प्रशस्यते सर्वपूजासाधारणोयं एवं शंखप्रोक्षणं कृत्वा पुनस्त
द्वर्द्धनीपात्रजलं शंखे किंचित्क्षिप्यते न जलेन प्रथममात्मपूजां कुर्यात् आत्मा स्वरूपार्थं पुनरावाहनार्थं चत
प्र·स्ता सं· २२ दुक्तं चाग्निवस्याकल्पे नारुद्रो रुद्रमर्चयेत् नाविष्णुर्विष्णुमर्चयेदिति पुनरपि तत्रैवोक्तम् आत्मशुद्धिं
कृत्वा हृदयकमलस्थस्यान्तर्यामिणो अभिव्यक्तिं संपाद्य दीपाद्दीपान्तरमिव अरणीमथनेनापि व्य
क्तमग्निमाहवनीयादाविव हृदयकमलात्प्रतिमामावाहयेदिति अथात्मपूजाविधिस्तत्र समन्वयाय स्य
प्रकारेण लिख्यते न्यासक्रमान्निजतनौ प्रजपेत् पीठं हृद्वारिजान्निसमर्च्य परं महस्तत् आधारमस्य गणमही
सितिनिरंजनांशो रिष्ठानयेत्प्रणवताक्रमवित्तदेकं आयम्य वायुमणुना सकलीक्रियां च कृत्वास्तनाद्युपह
तीः क्रमशः समर्च्य तारोपचारान्निजमूलतदक्षराद्यैः न्यासक्रमाद्भियजेज्जलगंधपुष्पैः मूलेन गंधरस
लिप्ततनुर्मुरारौ स्वं मूर्तिपंजरपदे षणाभिर्द्विबिन्दुः भाले गले सयुगले हृदि पंचमं त्रैरीशोन्तलिप्तपरो द्वि
वमूलतो यं मूलेन मूर्ध्नि मनुनानिखिलेन पंचकृत्वः किरीटमनुना च रथांगपाणेः न्यासे च आत्मके न त्रि
समां जलिमीश्वरे च कृत्वाय जेद्विविधसूनवरैरथेति श्वेतारुणक्रमकृतोभयपार्श्वयोगान्कुर्यात्तु
रौद्रितुलसीकुरवीरपद्मान् नाम्भात्मवित्वपत्रिकेषद्रोणमंगेशोषाणि वैकपुगरवकमेतदिष्टं धूपं च दी
पं च समर्प्य तस्मै नैवेद्यवद्यापराचित्तसुधां च यम् दत्वार्चयित्वा परितो ममचैनं लयांगनिहृं च समादधीत २। • राम
त्यात्मपूजाया समन्वयोक्तो मूलग्रंथः अस्य विवरणमिदानीमात्माराधनमाह न्यासक्रमादिति हृद्वारिजन्म २७
नीति हृत्पद्मे समर्च्यं परं महस्तत्त्वं टिमाकृतास्मिन्परिकल्पयेत् यत्र कल्पनामात्रं चेदिहापि कल्पनेवतत्रावा

मूलमंत्रेण ९ =

(margin) मूलाधारान्मारहृदय समर्प्य प्रणवमंत्रः ३८

हृन्नादिकृतं चेदिहापि तत्कर्त्तव्यं नात्र विग्रहः किं तत्तेजोरूपमेवेति परमं महस्तदिति यदेवोक्तम् मू
लमंत्रेणैव समर्चनं आधारभांज्यने महोसीति तदेव मांत्रं महो मूलाधारे हृदये पुनर्भ्रूमध्ये ब्रह्मरंध्रे वा
तदीयपद्मकर्णिकायां प्रणवांशैरकारादिभिस्तारपुटितैर्विहृत्य तैरेव जलगंधादिभिः पूजयेत्
पीठपूजायां कृतायां मूर्त्तिपूजां कृत्वा तस्मामाधारत्रयमपि शक्त्यांशैर्विभाव्य पुनर्हृदि मांत्रं महः पू
जनीयक्रमवित्यदैतैन तत्सर्वमुक्तम् प्रणावतस्तदैक्यं नयेदिति ह्रातं प्रणवमुच्चरन् मूलाधारगतं।
महसो हृदयवर्धिनीवारश्वकाभतयोऽमनम् तदातन्महसैकीभावः ततस्तत्तदुपर्याधारावधितं।
य्योऽमनं तथा च तदूर्ते नैकीभावः पुनर्द्वादशांतावधितत्क्रमयोऽमनं च विभावयेदिति भावः पुनर्मूलमं
त्रेण त्रिवारं प्राणायामं कृत्वा देहत्रयव्याप्तिं विभाव्य व्यापकं कृत्वा गंधपुष्पाक्षतैः सकलीकुर्यात् जलगंध।
पुष्पैरिति तदीयानां ग्रहणम् तत्र पुष्पानंतरं किंचित्कर्त्तव्यमस्तीत्याह मूलेनेति लिप्तेति मूर्द्धादिपादांतं
गंधार्द्रकरतलद्वयेन व्यापकाभिप्रायं मूर्ध्नोरसि हृदि बद्धिर्मूर्त्तिपंजरपदेष्वनुलिंपत्विति संबंधः द्वादशनाम
त्तिमंत्राः केशवनारायणादिमंत्राः ततस्थानानि च मूर्लीककूर्दोर्हृल इत्यायुक्तानि द्वादशार्णमंत्र योग
स्त्विहापीष्यते द्वादशार्णेति वासुदेवद्वादशाक्षरीः तत्पर्यः ऊर्ध्वपुंड्रानुलेपनं चैतत ईशो भाले गलेंसपुरु
ले हृदि पंच मंत्रैरनुलिंपत्विति ईशानादिपंचब्रह्माणीह पंचब्रह्ममंत्राः तिर्यक् त्रिपुंड्रानुलेपनं चैतत षड
नं मात्मानमभ्यर्च्य तत्पूर्वोपविष्टेरालिप्य पुंड्राणि ललाटमध्ये कंठे च बाँसहितपार्श्वते न हृदंतरे पंच च पवित्रा
दे णीति पुनर्भस्मनि तेपोपि कार्य्यः यथोक्तं केवक्रे हृदि गुह्ये च पादयोर्वदनेषु च ईशादिपंचमंत्रैस्तनि
लि वेद्भस्म मंत्रितं अष्टत्रिंशत्कलार्ण्येन द्वादशान्ताभिरेव च जप्ताप्पि हृदये तेन ताभिर्दिस्तु निलिपेदिति ।

प्र॰ सा॰
सं॰
२८

28

त्वाचम्यविधानेनतस्नानं तदंचैवंकृत्वा सगंधपिपिवेरित्याद्युक्तनयेनतेनभस्मनैव सर्वविधायपुनराचि
विधानेनाचम्यसरयग्रहंप्राप्यैतादि सर्वंकार्यं पुनरिहचैतावद्विधेयमितिपरेष्विति म॰लत इति हरिह
दुरादिषु एवंगंधरस्मालेपनस्र्वकंभाल्लगलादिपंचस्थानेषु म॰लतोनुलिंपत्वित्यर्थः दुर्गायांहरिवा
स्कंदगणाधिपयोः शिववत् इतरयोस्तिर्यकूर्ध्वपुंड्र विकल्प इति किराटिमनुनाचेति स्याणवात्मकोणा
नुनाचेति अत्रापिपंचकृत्व इति संबोध्यते स्याणवात्मकः स्याणुमंत्रः विविधस्तनवैरितियन्दित्यन्वयः ओं
विविधानिस्तनवराणि विशिष्टकुसुमानि इति शेषः वक्ष्यमाणप्रकारार्थः तदेवाह श्वेतारुणेति हरेस्तुल।
सीकरवीरपद्मानुनाभ्यात्माविल्वविधिकुर्यादित्यन्वयः पादतलादिनाभ्यंतं तुलसीद्वयं तदादिहृत्स्थानं करवीरद्वयं
तदादिचिलुपर्यंतंपद्मद्वयंचकुर्यात् श्वेतारुणकं कृतोभयपार्श्वयोगानितितेषांतत्कालविशेषणं श्वेतारुण ८
कृमेणकृतउभयपार्श्वयोगोयेषामितिसमासः यथातुलसीद्वयेश्वेततुलसीपादतलादिनाभ्यंतंदक्षिण।
भागेरक्ततुलसी वामभागेकुर्यादित्यादि दक्षिणवामकरयोर्गंधाद्ईश्वेतरक्ततुलसीद्वयंपृथगादायप्रणवो
दितिं एवंकरवीरद्वयंपद्मद्वयमपिकेषडितिषड्मानिकुसुमानिकुर्यात् प्राग्वद्विशेषयोजनादक्षिणकरेश्वे
ततुलसीकरवीरपद्मनिचयंवामकरोत्ततुलसीकरवीरपद्मनिचयंचादायतेनैवमंत्रेणचिह्नपादिकेशावधि
कुर्यादितिभावः अशेषमंगेशेषइति अशेषइतिपदंकरद्वयेनोद्धावचंकुसुमनिचयमादायतेनैवमंत्रेणपादतला
दिकेशांतमाशंधयेदितिभावः श्वेतरक्ततुलस्यायसंभवेपितन्नप्तिपत्तैचतुलसीमात्रेनाप्येतत्कार्यं शिवेकथुग
पूर्वकमेतदिष्टमितितुलसीद्वयस्थानेअर्कद्वयंपुनः करवीरद्वयंपद्मद्वयंचएवमेतत्तुअशूरणमागमविद्भिः दृष्टव्य राम
मित्यर्थः दुर्गायांहरिवत् स्कंदविघ्नेश्वरयोः शिववत् हरिहरौसमुच्चयः पार्श्वस्तरि विकल्पः पुष्पेज्यातावदे २८

उभयात्मकमूर्तौ १८ हरिहरपुजे १८

वमुक्तं पुनर्धूपादीन्याह धूपं चेति तारोपचारं निजमूलतद्दत्तं एवैशित्यन्तु वर्णितमेव मुद्रयैवमाना।
मितिवोध्यं निवेद्यन्तु आपरचित्तसुधार्घ्यदत्वेति शं वेजलं गृहीत्वा तच्छुध्यानि वेद्यं समर्पितामीत्यमूलो।
नापीष्टा तत्प्रणवोपचारं मूलं पूर्वकं सर्वरसमयमर्घ्यं समर्प्यामीति स्वात्मनि देवे तुष्टोकरितःस्म ते
ततेजाः सिद्धकृत्वि वतच्छिरसि विनियोगविधियासमर्पयेदिति भावः पुनर्मानसपूजां कुर्यात् अर्चयित्वेति
प्रसन्नस्त्वलोकापरितोष्यतितां ताम्बूलादि समर्प्य णां पुष्पांजलिं जपस्तुति प्रणामाद्यैर्मनसा शक्तितोनु
ष्ठेयमित्युक्तं लयांगनिवेशं च समादधीतेति समस्ताविद्यादित्यर्थः ब्रह्मार्पणं प्रसन्नाघ्यैमेवमानी यार्घ्ये
चरुत्वालयांगेनात्माराधनं समापयेदिति भावः एतदुक्तं भवति सप्तदशपटले गोपालकविधाने वक्ष्यमा
णोपीठन्यासस्थानेषु निजदेहे पीठमंत्रैः जलगंधादिभिः समभ्यर्च्य तत्पंक्तु चितिं पतिं जप नु हृदहृदूर्ध्वति।
मूलचक्रा उदस्य परमात्मनि संविलाप्य मंत्रात्मना परिणामयन् स्वधी हृद्ब्रह्ममध्ये ध्यायेजपेत्तन्मादिमंत्र
प्रणायि मादिमनुरिति प्रणवसाहितमूलमंत्रः तस्य प्रलैङ्गिकविग्रहमयविग्रहात्मभावत्कमात्या। सोऽहं
रणतिविधिवद्विधाय हृत्पुण्डरीके चैनं वक्ष्यमाणन्यायेन पञ्चादिसमष्टिनिवेश्य विन्यसतामिन्यारिकल्प
येच्च मात्रे चिदानंदघनं महस्तदिति मंत्रोदयं प्रोक्तं तन्महः हृत्पद्मे समर्चयेत् तत्र मंत्रोदयं परिकल्पयेत्
तत्पत्रकलनामात्रे चेदिहापि कल्पनैवकर्तव्या तत्रावाहनादिकृतं चेदिहापि स्यादावाहनादिकल्पनासम
र्चनीयं पुनर्मूलाधारे हृदये भ्रूमध्ये वा ब्रह्मरंध्रे वा ततस्तत्पद्मकर्णिकायां ध्यानत्रयं पीठं संस्थाप्य हकाररे
फरेकाररूपैः शाक्तं शैवाधारत्रयं संभाव्य तत्र स्थूलसूक्ष्मात्वं उरूपान् यथाक्रमेणात्मनोरूपान् ध्यात्वा
अकार उकार मकारैः तारपुटितनमोन्तैः विहितैरेव मंत्रैः पूजयेत् ॐ अं ॐ नमः ॐ उं ॐ नमः ॐ मं ॐ नमः
इति ततः स्वतत्प्रणवमुच्चरन् मूलाधारगतमहसः हृदवधिनीवारसूककामतयोद्गमनं तदा तन्महसैकी
॥

भावंचसंभाव्यततोहृदाधारगततेजस्समस्तंतदुपरिकल्पितमूर्त्तमध्याधारेवाब्रह्मरंध्राधोधोवातदवधिनीवारश्र
काभतयोद्गमनेनसंविभाव्यतन्महसैकीकृत्यपुनर्मूलमंत्रेणत्रिवारंप्राणायामंकृत्वाष्टलादिमर्त्तित्रयस्या
ऐक्यंसंभाव्यततोमूलाधारादाब्रह्मरंध्रपर्यंतंदंडायमानंततोनूपुरस्थालातंतेजः स्मृतप्राणावेनशून्य
येत् पुनस्तन्महः हृदयकमलेसंभाव्याभीष्टमंत्रात्मनापरिणामय्यमूलमंत्रेणप्राणायामत्रयंकृत्वा
पुनः मूलमंत्रेणव्यापकत्रयंकृत्वाऽंगन्यासात्पृथग्न्यासैः सकलीकुर्यात् ततः आसनादिषुपंचांगानक्र
पु॰मा॰ मेणदत्वा ॐनमः अंनमः उंनमः मंनमः ॐनमः इतिसमभ्यर्च्य जितंतेइत्यादितत्तदुपचारमंत्रैरभ्यर्च्य अभी
स्तं॰ ष्टमंत्रेणचाभ्यर्च्य अभीष्टमंत्राक्षरैस्तन्न्यासस्थानेषुसमभ्यर्च्यांगमंत्रेणतत्तत्स्थानेषुचसमभ्यर्च्य आवरण
२९ निभूषणानिचसमभ्यर्च्य श्रियैनमः पुष्ट्यैनमः इतिदेवताहृदयेसमभ्यर्च्य पुनर्गंधरसालिप्तहस्तेनता
लद्वयेनमूलमंत्रंजपन्व्यापकंकृत्वा गंधेनद्वादशाक्षरमंत्रवर्णाश्रयैः केशवादिद्वादशनामभिः ल
लाटादिस्थानेषुऊर्ध्वपुंड्रंधारयेत् भालोदरहृत्कूलकूर्परतलेवामेतरपार्श्वभुजादिगलेवामत्रपृष्ठकाऊ
29 त्सुतथाम्रर्द्धन्यपिषड्गुणवर्णमन्त्ररीतिस्थानानिपुनर्द्वादशाक्षरमंत्रंसकलमुक्त्वाऽत्रषोडशस्था
नेशिरसिधारयेत् शिवविषयेईशानादिपंचमंत्रैः भालेगलेंसयुगलेहृदिभस्मनातिर्यक्त्रिपुंड्रंकुर्या
त् तदुक्तंच अर्चनसमभ्यर्च्यसुगंधपिष्टेनालिप्यपुंड्राणिललाटमध्ये कंठेचवामदक्षिणयोर्मितेनहृदंतरे
पंचपवित्रमंत्रैरीति पुनर्भस्मनितद्देपायिकार्य्यः तदुक्तंच केवक्त्रेहृदिगुह्येचपादयोर्वदनेषुच ईशानादि
पंचमंत्रैस्तन्निः क्षिपेद्भस्ममंत्रितम् अष्टविंशत्कलास्थानेष्वादरात्ताभिरेवच जन्हाग्निहृदयंतेन
रक्षार्थंदिक्षुनिक्षिपेत् अग्निहृदयमिति अग्निरितिभस्मेत्यादिमंत्रः अग्निबीजंवाअष्टत्रिंशत्क राम
लाः पंचविंशत्पटलेवक्ष्यंते स्नानाचमनविधानेतदन्यंतंतरंचैवंकृत्वामंगपीठेरित्यायुक्तनयेन॥ २९

भस्मनैव सर्वं विधाय पुनरपि विधानेनाचम्य अमरोऽहं भावयेत्यादि सर्वं कार्यं पुनरिहात्मार्चनानुविधाव
ष्यैतत्सर्वं कार्यमिति हरिहरादिषु एवं गंधरसालेपसर्वकं मालादिपि च स्थानेषु मूलमंत्रेनानुलिंपेत् दुर्गा
यां हरिवत्सकंदगणपत्योः शिववत् हरिहरेशानामिति निर्णयः गंधपुष्पं तु विकल्पः इति मर्दनि पंचवारं पुष्पांज
लिं कुर्यात् पुनः विशेषविषये श्वेततुलसीं दक्षिणहस्तेन कृष्णतुलसीं वामहस्तेनादाय मूलमंत्रमुच्चार्य।
तुलसीद्वयं समर्पयामीति पार्श्वद्वयेपि पादादिकटिपर्यंतं यजेत् एवं श्वेतकरवीरं दक्षिणहस्तेन रक्त
करवीरं वामहस्तेनादाय मूलमंत्रमुच्चार्य करवीरद्वयं समर्पयामीति पार्श्वद्वये कट्यादिकंठपर्य
तं यजेत् एवं श्वेतपद्मं दक्षिणहस्तेन रक्तपद्मं वामहस्तेनादाय मूलमंत्रमुच्चार्य पद्मद्वयं समर्पयामी
ति पार्श्वद्वयेपि कंठादिब्रह्मरंध्रपर्यंतं सर्वांगेषु संयजेत् श्वेतकसर्वाणिकुसुमानि हस्ताभ्यामादाय मू
लमंत्रमुच्चार्य पादादिब्रह्मरंध्रपर्यंतं सर्वांगेषु संयजेत् शिवे तु लाक्ष्यानेत्रर्कद्वयमिति विशेषः मू स्पाः ९४
लमंत्रेण धूपदीपौ मुद्रया दत्वा मूलमंत्रमुक्त्वा सर्वां समर्पयामि पराचित्स्य पार्श्वे दत्वा पुनः अमरोऽहं दत्वा
ब्रह्मार्पणं च समन्त्रार्घ्यं च अवसानीयार्घ्यं च दत्वा लपांगं कृत्वा अहं नो मम मां वा स्मरन्नामारमेत एवमा
त्मानमभ्यर्च्य गंधपुष्पादिभिरलंकृत्य पुनरपि तद्वर्द्धनीपात्रस्थमलेशं लेकिंचिद्दिक्षिप्य तेन जलेन अ
स्मिन्नेव पटले प्रागुक्तेन क्रमेण पीठपूजां कुर्यात् पुनस्तथैव गंधपंकेनापि तेनैव पीठमंत्रेण समर्चये
त् पुनः पुष्पैश्च समर्चयेत् पुनस्तत्पीठमंत्रान्सर्वान् जपन् धरसीत्यादिवत्प्रमाणमंत्रं वा जपन् गंधा
दिभिः समर्चितघंटां वामकरेण वादयन् धूपं प्रदद्यात् पुनरेकवारं शंखे जलं दत्वा धूपमुद्रां च ॐ।
धूपं कल्पयामीत्यनेन मंत्रेण प्राङ्मानसपूजोक्तविधिना प्रदर्शयेत् पुनरपि तेनैव पीठमंत्रं जपेन वा उद्दी

पंखेत्यादिवक्ष्यमाणदीपमंत्रजपेनवादीपंचतथैवचंवंवादयन्प्रदर्श्यपुनरपि तत्क्षीरजलेदत्वादीप
मुद्रांचतन्मंत्रेणाष्टाभिः मानसपूजोक्तविधिनाप्रदर्शयेत् पुनस्तस्मिन्पीठेदेवताविग्रहंसममभिषिच्य
निधायएककवारंमूलमंत्रेणपुष्पमाराध्यकेवलंमन्त्रविग्रहस्वरूपंसंभाव्यतस्मिन्नेवतांसमावाहयेत्
तत्रआवाहनविधानमुच्यते त्रिवारंप्रणवपूर्वकं जितंतेपुण्डरीकाक्षनमस्तेविश्वभावन नमस्ते
प्र॰ मा॰ स्तुहृषीकेशमहापुरुषपूर्वज इत्येतेप्रणवपूर्वकंमूलमंत्रमुच्चरेत् अनेनमंत्रेणवैसर्वा
सं॰ देवतांसाक्षात्पुष्पहस्तआत्मनःसमावाहयेत् शैवदेवतावाहनंचेत्त्रिवारंप्रणवपूर्वकं नमो
३० स्तुस्थाणुभूताय ज्योतिर्लिंगामृतात्मने चतुर्मूर्तिवपुःछायाभासितांगायशंभवे इत्येतस्मंत्र
मंते प्रणवपूर्वकंमूलमंत्रमुच्चरेत् अनेनमंत्रेणसमावाहयेत् विनायकंचेत्पूर्ववदेवत्रिवारंप्र
णवपूर्वकंगणानांत्वागणपतिमित्यृगंतेप्रणवपूर्वकंमूलमंत्रमुच्चरेत् अनेनमंत्रेणगणपतिंसमा
वाहयेत् दौर्गतामग्निवर्णामित्यृगंतेमूलमंत्रमुच्चार्यावाहयेत् तत्रसर्वत्रमंत्रांते भगवन्नागच्छागच्छ ॐ
छ ॐमावाहयामीत्युच्चार्यआत्मनआवाहयेत् तत्रप्रणवोपचारमूलानांविनियोगस्तत्रतत्रप्रयोगप्रकारे
णलिख्यते मूर्तिचेतत्रमन्त्रविग्रहमयीप्रकल्प्यतत्राभिवाहयत्यमेवचितिंचमंत्री तारत्रयंचलनसंग्रहणेन
मार्थमुक्तोपचारस्तुतिक्रांत्रिजगद्धसरोजात् अत्रीयचेतनकलांविरहय्यदेवंधातारेणचात्मनिपरेफ्रवतो प्रणवेनेत्यर्थः
विलाप्यमंत्रात्मनापरिणमय्यहृदीस्थलंबुध्यागच्छत्यममभिधायततोंजलिस्थे आवाहयामिमनुनाप्र
तगंधपुष्पतोयेवतार्यतन्पात्स्थमंत्रमूर्तौ इतितत्रावाहनभावनाप्रकारः कर्मांतरोक्तःकथ्यते जलगंधपु राम
ष्पादतनान्स्वांजलौगृहीत्वासहृदयकमलस्थितंदेवमंजलिमुद्रयासहप्राणवायुमार्गेणसुषुम्णामध्यपथकृतविश्रा ३०

घ्रा

णानस्सर्वकंब्रह्मरंध्रंनीत्वाहृदयपर्यंतमवरोप्यप्राणवायुनासहपुष्पांजलौवाकूर्चस्थविग्रहमूर्त्तिंदेवतामावा।
हयेत् तत्रावाहनविषयेमंत्रदेवताप्रकाशिकायामुक्तम् स्थंडिलेनित्यमेवस्यात्प्रतिमायांकृताकृतं च
लायामचलायांतुशालिग्रामशिलासुवा नकर्त्तव्यमिहावाहनंसुखेसर्वमेवदिति एवमावाह्य आवाह
नमुद्राःप्रदर्शयेत् आवाहनमुद्राप्रकारःकल्पांतरोक्तप्रकारेणलिख्यते तत्रावाहनमुद्रास्थापनीमुद्रा
सन्निधापनीमुद्रासंनिरोधिनीमुद्रासंमुखीमुद्राप्रार्थनीमुद्रा इत्येवंषडुक्ताआवाहनादिमुद्राः इदानींतत्प्र
काराःकथ्यंते हस्तौतुप्रांजलीकृत्वानामिकामूलपर्वणोः अंगुष्ठौनिक्षिपेत्सेयंमुद्रात्वावाहिनीमता।
अधोमुखीत्वियंचेत्स्यात्स्थापनीमुद्रिकामता उच्छ्रितांगुष्ठमुष्ट्योस्तुसंयोगःसन्निधापिनी अंतःप्रवेशि
तांगुष्ठासैवसंरोधिनीमता मुष्टिद्वयास्थितांगुष्ठौसंमुखौतुपरस्परं संश्लिष्टावुच्छ्रितौकुर्यात्सेयंसंमुखमु
द्रिका प्रसृतांगुलिकौहस्तौमिथःश्लिष्टौचसंमितौ कुर्यात्तुहृदयेसैषमुद्राप्रार्थनसंज्ञिता सर्वासांदेव
तानांचषण्मुद्राःप्रजनेस्मृताः इतितत्रतत्तन्मुद्राप्रदर्शनेआवाहितोभवस्थापितोभव सन्निहितोभव स
न्निरुद्धोभव संमुखोभव प्रसीदप्रसीदेत्येवमुच्चरेच्च एवमेवसर्वदेवतावाहनेपिइमाःषण्मुद्राःप्रदर्शनीयाः
पुनर्मूलमंत्रेणत्रिवारंआप्यदेवतांसकलीकृत्यपुनर्मातृकान्यासःकर्तव्यः तदुक्तंचक्रमदीपिकायां॥
समलंकृतेत्रकुसुमादिभिरप्यभिवाहयेत्परतरंचमहः सकलीविधायकलशस्थममुंहरिमर्चयन्नतत्त्व
मन्त्रमसनैतिपुनःपंचतत्त्वन्यासंकुर्यात् तत्प्रकारउच्यते षोंनमःपरायपरमेष्ठ्यात्मनेवासुदेवायनमः
यंनमःपरायपुरुषात्मनेसंकर्षणायनमः रंनमःपरायविश्वात्मनेप्रद्युम्नायनमः वंनमःपरायनिवृ
त्त्यात्मनेअनिरुद्धायनमः लंनमःपरायसर्वात्मनेनारायणायनमः एतेमूर्द्धास्यहृदयगुह्यपादेषुन्य
स्यपुनः क्ष्रौंनमःपरायकोपतत्त्वात्मनेनृसिंहायनमः इतिदेवताविग्रहेव्यापयेत् तदुक्तंचक्रमदीपिका

८।२।३१

प्रपञ्चसारसंग्रहः

याम अथ परमेष्ठिपुंमांसौ विश्वनिवृत्तीच सर्वरूपनिषदः न्यसेदाकाशादिस्थानेष्वाग्रावला
र्णकैः सलवैः वासुदेवः संकर्षणः प्रद्युम्नश्चानिरुद्धकः नारायणः क्रमशः परमेष्ठ्यादिभिर्युतः श्री
ततः कोपतत्त्वं क्ष्लौं बीजयुक्तं नृसिंहं न्यसेत् सर्वगात्रेषु तत्त्वतः क्रमेणेति तत्त्वात्मको न्यासउक्तः स
सान्निध्यकृतविंबमूर्त्यादिषु स्यादिति शैवतत्त्वं तत्र ह्रौं नमः शिवाय शान्त्यतीतात्मनेनमः ह्रैं शिवाय
प्र.सा. शान्त्यात्मनेनमः ह्रूं नमः शिवाय विद्यातत्त्वात्मनेनमः गें ह्रीं नमः शिवाय प्रतिष्ठात्मनेनमः ह्रां न
स. मः शिवाय निवृत्यात्मनेनमः स्थानानि तु वै सवतत्त्ववत् गाणपत्येप्येतदेवतत्त्वं दौर्गं तु षौं नमः परा
३२ परमेष्ठि- य श्रेष्ठाशक्त्यात्मनेनमः यौं नमः पराय पौरुषीशक्त्यात्मनेनमः रौं नमः पराय विश्वरूपाशक्त्यात्मनेन
मः वौं नमः पराय निवृत्तिरूपाशक्त्यात्मनेनमः लौं नमः पराय सर्वरूपाशक्त्यात्मनेनमः इति पुनरपि
तन्मूलमंत्रोक्तान्तरन्यासपदन्यासादीश्च कृत्वा पुनस्तत्तद्विधानोक्तपंचांगं वा षडंगन्यासं वा दशांगं वा
31 न्यसेत् दशांगन्यासप्रकारस्तूच्यते तत्र गोपालकदशाक्षरीमंत्रेण कुर्यात् गों हृत् पीं शिरः जं शिखा
नें कवचं वं नेत्रं लं अस्त्रं भां पार्श्वाभ्यां नमः यं कटिभ्यां नमः स्वां पृष्ठाय नमः हां मूर्ध्ने नमः इति तदु
क्तं च क्रमदीपिकायां मंत्रार्णैर्दशभिर्न्यसेत् चंद्रलं द्वैरंगानां दशाक्रमदीरितं नमोंतं हृच्छीर्षत दनु शिखा
तनुत्रनेत्रास्त्रं पार्श्वद्वयकटिश्च पृष्ठमूर्ध्युक्तं इति पुनः ऋषिछंदोदेवताः कृत्वा उपचारान् दद्यात् तत्र षो
डशोपचारो दशोपचारः पंचोपचारश्चेति त्रिविधाः पूजोपचाराः तान् क्रमेण वक्ष्ये आसनस्वागते सा
र्घ्यपाद्ये साचमनीयके मधुपर्काचमनस्नानवसनाभरणानि च सुगंधसुमनोधूपदीपनैवेद्यवंदनान् राम
प्रयोजयेदर्चनायामुपचारांस्तु षोडश कालिकापुराणे आसनं पाद्यमर्घ्यं च तत्राचमनीयकं मधुप ३२

र्कंच सत्तोऽहं दधिप्रोक्तमनीषिभिः शुद्धाभिरद्भिर्विहितं पुनराचमनीयकम् चंदनागुरुकर्पूरचोरकुंकुमरोचना।
जटामांसीकपिपुर्कशकेर्गंधाष्टकं विदुः चंदनागुरुह्रीबेरकुष्ठकुंकुमसेव्यकाः जटामांसीमुरामिति विष्णोर्गं
धाष्टकं स्मृतं चंदनागुरुकर्पूरतमालजलकुंकुमं कुशीतलाष्टकमसंक्तं शैवं गंधाष्टकं स्मृतं चंदनागुरु।
कर्पूरपंकं गंधमिहोच्यते द्रव्यालाभे प्रदातव्यास्त्वक्षालितास्तंडुलाः शुभाः तंडुलान्प्रक्षिपेत्तेषु द्रव्यालाभे तु
तत्स्मरन् इति च तुलसीपंकजेजात्योकेतकीकरवीरकैः शस्तानि दशपुष्पाणि तथा रक्तोत्पलानि।
च नीलानि कल्हारकुसुमानि च मालतीकुंदमंदारनंद्यावर्त्तादिकानि च सुगंधीनि मनःप्राणि स्वागमोक्ता।
नियानि च मृकुलैः पतितैर्म्लानैर्जीर्णैर्वा जंतुदूषितैः आघ्रातैरंगसंस्पृष्टैः पर्युषितैश्च नार्चयेत् सगु
ग्गुल्वगुरुश्रीरसिताज्यमधुचंदनैः सारांगारविनिक्षिप्तैर्मंत्रेणानीचैः प्रधूपयेत् नीचैरिति देवतापाश्र्वधः
प्रदेशः स्पर्शः गोसर्पिषा वा तैलेन वर्त्त्या चलबुगर्भया दीपितं सुरभिं शुद्धं दीपमुच्चैः प्रकल्पयेत् उच्चैरिति दे
श्री वतापाउच्चप्रदेशः स्पर्शः सुसीतेन सगुडेन पायसेन च सर्पिषा सितोपदंशकदलीदध्याद्यैश्च निवेदयेत्॥
एतैर्द्रव्यैर्यथाशक्त्या देयो दातव्याः तत्रार्घ्यं च शिरसि मधुपर्कं मुखे एवमुपचारान् उक्तैर्द्रव्यैः साकं सम[illegible] ते
देवतत्तद्देवताचतुर्थ्यंतनमोंतपूर्वकं विलवेनमः आसनं समर्पयामीत्यादिप्रकारेण दत्वा पुनर्गंधपुष्पं च
रा न् सत्वरूपेणोर्वद्यात् तत्प्रकार उच्यते प्रथमं मूलमंत्रेण जलैस्त्रिवारं मूलदेवतां समभ्यर्च्य किरीटं गाजटा
दि भूषणानपुथांगमंत्रवर्णान् समभ्यर्च्य पुनरावृत्तिमंत्रैस्ततदावृत्तिदेवतामेकैकवारं जलेन समभ्यर्च्य पु
गं धैश्चाप्येवमेव मूलदेवतां समर्चनात्रिवारपूर्वकमावृत्तिश्च समर्चयेत् पुनः पुष्पैश्चाप्येवमेव समभ्यर्च्य पु
मूलमंत्रे प्रास्सांगावृत्तिमंत्रान् सर्वान् जपन्वाधरमीत्यादिवक्ष्यमाणमंत्रं जपन् वा गंधादिभिः समर्चितव्यं।

टांवामकरेणवादयन् धूपंप्रदर्शयेत् पुनस्तथैवसर्वान्मंत्रानुजप्त्वावक्ष्यमाणंदीपमंत्रंजपन्वाघंटां
चवादयन्दीपंचप्रदर्शयेत् तत्रधूपदीपप्रदर्शनानंतरमेवतुलसीमेकैकवारंजलं दत्वाप्रार्थितेचपटले
प्रागुक्तमानसश्लोकप्रकारेणधूपमुद्रांदीपमुद्रांचतत्तन्मंत्रेणॐधूपंकल्पयामीति ॐदीपंकल्पया
प्रसा॰ मीत्यतिदर्शयेत् ॥ अथक्रमदीपिकोक्तप्रकारेणापिधूपदीपप्रदर्शनप्रकारउच्यते ॥ सांगागां
सं॰ दे॰ धूतविलुलिते - - रैसंविकीर्णेगत्वायैर्घ्नपरिमलधूपमापायमंत्री दद्यान्नीचैर्दहनमथप्न
३२ यापरेणाग्यदोलावंटांगंधाक्ततउमसमकैरर्चितांवादयानः तद्वद्दीपंसुरभिघृतसंससिक्तकर्पूरवर्त्ती
दी दीप्तंस्पष्टाप्त्यतिविशदधीःपद्मपर्यंतमुच्चैः दत्वापुष्पांजलिमपिविधायार्घ्यपित्वाचपाद्यंसामान्यं का
ल्पयंतप्रविमलविपुलस्वर्णपात्रेनिवेद्यमिति एवंधूपदीपौप्रदर्श्यपुनर्नैवेद्यंसमर्पयेत् अथसक
लदेवतानिवेद्यविधिःक्रमदीपिकोक्तप्रकारेणवक्ष्यते दत्वापुष्पांजलिमपिविधायार्घ्यमथित्वाचपाद्यंसाचा
मंकल्पयंतप्रविमलविपुलस्वर्णपात्रेनिवेद्य सुरभितरेणदुग्धहविषासुसितेनसतासमुपदंशाके
रुचिरहृद्यविचित्ररसैः दधिनवनीततक्रतनसितोपलशष्कुलिकाघृतगुडनारिकेलकदलीफलपु
ष्परसैः शष्कुलिकाद्यपूपम् अन्योदितंतदरिमुद्रिकयाभिरक्ष्यवायव्यतोषपरिशोषितमग्निदो
ग्धा संदह्यवामकरसौधरसाभिषिक्तंमंत्रामृतीकृतमथाभिमृशन्नुप्रजप्यात् मन्त्रमष्टशःसुरभिमु
द्रिकयापरिपूर्णमर्चयेत् गंधमुखैः हरिमर्चयेदथकृतप्रसवांजलिराप्यताविसर्जेद्ब्रमहः वीतिहो
त्रदयितांतमुच्चरन्मूलमंत्रमथनिःक्षिपेज्जलं अर्चयेत्तदमृतात्मकंहविर्दोर्भ्युतासकृदमुंसमुद्धरेत् निवे राम
दयामिभवतेजुषाणेदंहविर्हरे। निवेद्यार्घ्यणमंत्रेयंसर्वाचाराहनिजाख्ययाग्रासमुद्रांवामदोलाविकचो ३२

सतत

32

त्रिमम् प्रदर्शयन् दक्षिणेन प्राणादीनां प्रदर्शयेत् स्पृशेत्कनिष्ठिकानिष्ठिके हे स्वांगुष्ठमूर्ध्नि प्रथमे हृ।
मुद्रा तथापरा तर्जनीमध्यमे स्यादनामिकामध्यमिके च मध्या अनामिकातर्जनीमध्यमे स्यात्तद्वच्च तुर्या सक
निष्ठिकास्ताः स्यात्पंचमी तद्वदिति प्रतिष्ठाः प्राणादिमुद्रा निजमंत्रयुक्ताः प्राणापानोदानव्यानौ समानाः क्र
कुलसाधनमनो माच्चतुर्थ्यायुक्ताः ताराद्यैरप्यपि विद्धांताः कुलसाधनरूपा ते मनवः ततो निवेद्यमुद्रिका प्रधानपाकाद्वये स्पृ
व हः॥ शेत्कनिष्ठकनिष्ठिके हे स्वांगुष्ठमुर्ध्नि प्रथमे हृन्मुद्रा तथापरा तर्जनीमध्यमे स्यादनामिकामध्यमिके च मध्या
अनामिकातर्जनीमध्यमे स्यात्तद्वच्च तुर्यी सकनिष्ठिकास्ताः स्यात्पंचमी तद्वदिति प्रतिष्ठाः प्राणादिमुद्रा निज।
मंत्रयुक्ताः प्राणापानव्यानोदानसमानाः क्रमाच्चतुर्थ्यायुक्ताः ताराद्यास्त्वपि विद्धांताः कुलसाधनरूपा ते मनु।
ततो निवेद्यमुद्रिकां प्रधानपाकाद्वये स्पृशत्यनामिकां निजं मनुं जपन् प्रदर्शयेदिति दत्वा पुष्पांजलिं
मित्यादिनिवेद्यविधिं ग्रंथानामयमर्थः तत्र पुष्पाक्षमिति मधुस्वर्णपात्रे दुग्धपहविषा युक्तं द्रव्यं निधाय तत्सुद
र्शनमंत्रेणानलेन संप्रोक्ष्य तत्सुदर्शनमुद्रया ग्रामिते च पटले उपरि न्यासविधानेव त्समाणाया अभिमंत्र्य तामृमितिवा
युवीजयुक्तेन तोयेन प्रोक्ष्य तदन्नं परिशोध्य पुनरग्निबीजेन रमित्यनेन युक्तेन दोषान्संदह्य वंवमिति सुधाबीजयु पु
क्तेन वामदोस्पृष्टाज्ञाय पुनर्मंत्रेणाप्लाव्य दक्षिणेन स्पृष्ट्वा पुनः सुरभिमुद्रां प्रदर्शयेत् सुरभिमुद्रा प्रक।
ट उच्यते करयोरंगुलीः संमुखे अन्योन्यसंलग्नाः कृत्वा वामतर्जनीं संप्रदक्षिणमध्यमाग्रेणावलितमभिमुखं
संयोज्य दक्षिणतर्जन्या वाममध्यमामूलाग्रं संमुखं संयोज्य वामानामिकाग्रेणावलितं दक्षिणकनिष्ठिका।
ग्रमभिमुखं संयोज्य दक्षिणानामिकया वामकनिष्ठिकामूलाग्रमभिमुखं संयोजयेत् एषा सुरभिमुद्रा अ
मृते अमृतोद्भवे अमृतेश्वरि अमृतवर्षिणि अमृतं स्रावय स्वाहा इत्यनेन मंत्रेण सुरभिमुद्रां प्रदर्श्य तन्निवे
द्यं परिष्कृत्य पुनस्तन्निवेद्यमर्चयेत् गंधसपुष्पाद्यैः पुनर्हरिमपि पुष्पैः समभ्यर्च्य हरं वा तत्तद्विषयान्॥

सारेण पुनरुद्धृतपुष्पैर्हस्तः मूलमंत्रं स्वाहांतमुच्चरन् तस्य देवस्य ग्रासमात्रं जलमानीय निवेदयेन्निवि
वेद्य पुनर्जलं दत्वा तदमृतात्मकं हविरर्च्चयेत् पुनर्जलं दत्वा तदमृतात्मकं हविरर्च्चयेत् पुनर्दो
र्ग्रासं गंधात्ततः ऊर्ध्वममुद्धरन् इमं मंत्रं जपन् निवेदयामि भवते जुषाणेदं हविर्हरे इति जपन् पुष्पेणा
राध्य पश्चान्निवेदयेत् जुषाणेदं हविर्हरे इमं तत्तद्देवताख्यायायोजयेत् पुनर्वामदोर्मूले ग्रासमुद्रां वि
कचोत्पलसन्निभां प्रदर्शयेत् दक्षिणहस्तेन प्राणाहुतिमुद्राः प्रदर्शयेत् तत्प्रकारस्त्वत्र प्रथमं स्वांगु
ष्ठाग्रेण कनिष्ठिकानामिकाद्वयाग्रसंस्पृशेत् प्राणाहुतिमुद्रा पुनरंगुष्ठाग्रेण तर्जनीमध्यमामद्वयं संस्पृ
द्वितीया मुद्रा पुनरंगुष्ठाग्रेणानामिकामध्यमाग्रद्वयं संस्पृशेत् तृतीया मुद्रा। पुनरनामिकामध्यमात
र्जनीत्रयं अंगुष्ठेन संस्पृशेत् चतुर्थी मुद्रा। पुनरंगुष्ठाग्रेण कनिष्ठिकाद्यखिलांगुलीस्पृष्टाभिः संस्पृशेत् पं
चमुद्राभिः प्रणवपूर्वकैः स्वाहांतैः प्राणापानादिभिश्चतुर्थ्यंतैः ॐ प्राणाय स्वाहा इत्येवंप्रकारैर्युक्ता।
भिः निवेद्यं कृत्वा पुनर्निवेद्यमुद्रां च अंगुष्ठद्वयाग्रेणानामिकाद्वयमध्यदेशं स्पृशन् निवेद्यं समर्पयामीत्य
नेन मंत्रेण निवेद्यं समर्पयेत् एवं क्रमदीपिकोक्तनिवेद्यविधिः सकलदेवतानिवेद्यसाधारणोयं तत्राद्यमं
त्रमूलमंत्रादि सर्वं तत्तद्देवतानुसारेण योजनीयं इति विशेषः एवं निवेद्यं कृत्वा पुनर्दक्षिणभागेग्निसमा
रोप्य यत्संस्कारपूर्वमग्निमलंकृत्वा तस्मिन्नग्नौ साध्यदेवतां समावाह्य सिताज्यतामिलितेन पयोन्नेन अष्टोत्त
रसहस्रं तत्तन्मूलमंत्रेण प्रणवव्याहृतिपूर्वकं व्याहृतिप्रणवोत्तरं च वैश्वदेवहोमं कृत्वा वह्निस्थदेवतां पीठस्थ
देवतायां संयोज्य समाप्य तद्धोमं वहिर्बलिं दत्वा पुनरागतपानीयमिदं समर्पयामीति पानीयाचमनैः दत्वा पुनः श्री
वैमुखादानीतं ततः जलं अत्रानमवियोजयेत् पुनरपि जलं दत्वा निर्माल्यपुष्पैर्विष्वक्सेनाय निवेद्यशेषं समर्पयेत्
गंडूषमिदं समर्पयामि दंतधावनमिदं समर्पयामि जिह्वानिर्लेखनमिदं समर्पयामि गंडूषमिदं हस्तमार्जनं।

म. मा. सं. ३२ पर्वप्राणादिमुद्राः

राम ३२

मनीयम् पुनरास्यमुद्धार्य मेलापमुद्रीजीरकादिभस्मरूपं सुवेवाम्नाय्वेन मामादत्वा पुनः प्रसन्नपूजां के
वलमूलमंत्रैरेवयानन्तद्विधानो केरावरणमंत्रैः सर्वैरेव पुनरपि जलगन्धपुष्पधूपदीपैः कुर्यात् तत्र केवल
मूलमंत्रैः प्रसन्नपूजा पदे सर्वं निवेद्यविधेः प्रागेव लिङ्गस्थितस्य तत्तस्थानस्य द्वाराम्भःप्रभृत्यावरणदेवताः समभ्यर्च्य
नरणदेवताः सर्वाः प्रधानदेवतायां योजयेदिति विशेषः पुनाराजोपचारान्समर्पयेत् तत्कथं ताम्बूलकञ्चुकक
र्पूरचूर्णच्छत्रचामरदर्पणतत्सागीतवाद्यादीन्यत्र मामसर्वकं समर्पयेत् तत्प्रसन्नपूजायाः प्रागेव राजोपचा
रान्कुर्यादिति पक्षविशेषः एतत्सर्वं क्रमदीपिकायामुक्तं स्याद् अथ संस्कृते दृतवदेः मलयीरमिवाद्यसम्यग
भिषस्यहरिं जकुर्यात् सिताचूतयुतेन पयः परिसाधितेनमितदीधितिना अहोतरं समरु संसमाप्य होमं
पुनर्बलिं दद्यात् तथिष्ठ ऽयनाद्येभ्यो नक्षत्रेभ्यस्तत्स्वकरणेभ्यः संपादयानीयसुधांसमर्प्यदत्वाम्भ उद्वा
समुखोर्चितस्य नैवेद्यमुद्वास्य निवेद्य विष्वक्सेनाय तच्छीमपतिप्यभूपः गन्धपुष्पदं तपाक्वनाचमनास्य हस्तमुख
जलेपमुवेलासकमाल्याभूषाः ताम्बूलमप्यभिसमर्प्य सवाद्यनृत्यगीतैः स्तत्प्रणमितिसजयतायुरेव गं पाहिहिंः
सपरिवारमप्यार्घ्यमस्मै दत्वा विधायकसुमाञ्जलिमारेलेति तत्र राजोपचारान्सर्वान्विपि कृतालाभे जलेनैव
समर्पयेत् तत्र द्रव्यालाभे तु तेन तेन द्रव्येणैव समर्पयेत् तत्र धूपदीपछत्रचामरादिमंत्राः सर्वदेवतादिषु विधि
य समानाः रत्नदीपपंचस्यालीदीपादयस्तत्रैव विधेयाः एव तत्र अथ मधुपमदर्शनमंत्र उच्यते इरसिधूर्वध वन्न
भित्यादिनामधुपं प्रदर्शयेत् उद्दीप्यस्व जातवेदः इत्यादि श्रियामा दरिपातये स्वंतं प्रदीपप्रदर्शनमंत्रः अर्चितप्रा
त इत्या विश्वक्रिणीयमानर इस्वंतं रथदीपप्रदर्शनमंत्रः ईशानः सर्वविद्यानामित्यादि पंचमंत्रैः पंचवक्त्रं पुष्पं चदी
पा प्रदर्शयेत् पुनरेनेरेवेशानादिभिः पंचपात्रिदीपान्प्रदर्शयेत् हिरण्यपात्रं मधोः सर्वं हिदत्तीत्यादिनामहता,

अस्य दीपं प्रदर्शयेत् ऋषभेण यजामहे इत्यादि जपन् महीत्वं ते ऋषभ मदीप मंत्रः ॐ नमोस्तु सर्वेभ्य इत्येवा सर्पदी
पं प्रदर्शयेत् हरमस्मक्षत्रवो यांत भीतार इत्यादि अभयं नो अस्तितं तं लक्ष्म प्रदर्शन मंत्रः राजाधिराज इत्यादि म्नराज
प्र. त्था. से. ३८ जाय नमस्तेतं चामरमंत्रः ता प्रत्वा मनसेरं सकृत्यजन मंत्रः मूर्धानं दिवो अरतिं मित्ति दर्पण मंत्रः त्र्यंबकमित्सकेमसमना
प्यापक मंत्रः इदं त्वामद्रिविनस्तक मसमायारण मंत्रः तम भेकुद्रो असुरो महो दिव इत्यादि सक्रो सुयोहे वानामित्य
त्यौरि सक्रो सुमंत्र पुष्पं दद्यात् ईश्वरी विषपश्चून्तदेवीवा च मजन यतं देवा इत्यादि सक्रो मंत्र पुष्पं दद्यात् विसृ विसये
वे तं चरणं प विवेवि नतं प्रणाम मित्यादि सक्रो मंत्र पुष्पं दद्यात् पुनः किरीट मंत्रेण चवं च पुष्पांजलि मंत्रेण च तन्म
न्मूल मंत्रेण च पुष्पांजलिं दद्यात् ते किरीटादि मंत्राः क्रमेणालिख्यन्ते ॐ नमो भगवते वासुदेवाय किरीटकेयूर
34 हारमकरकुंडल त्वंकटकशंखचक्रगदाअद्र हस्तपीताम्बरधरश्रीवत्साङ्कित वक्षःस्थल श्रीभूमि सहित स्वा
त्मज्योतिर्द्वयदीप्तिकराय सहस्रादित्यतेजसे परमात्मने नमः इति किरीटमंत्रः अथ पुष्पांजलिमंत्रः ॐ
अं ईशो रूपोधाय ये सकलविराट्शरीराय विश्वैश्वानरात्मने सर्वजगत्स्रष्टे ब्रह्मणे सरस्वती सहिता
य सर्वज्ञाय सदात्मने । संगाया वेण्डा द्वयापरोक्ष संविदे नमो नारायणाय नमः शिवाय परमात्मने
नमः ॐ ओं उं साक्षात्पाधये सूक्ष्म हिरण्यगर्भशरीराय तैजसस्वात्मने सर्वजगत्पालकाय विष्णवे लक्ष्मी स
हिताय सर्वज्ञाय चिदात्मने । संगावेण्डा द्वयापरोक्ष संविदे नमो नारायणाय नमः शिवाय परमात्मने नमः ॐ
ओं अं गुणत्रयोपाधये अव्याकृतशरीराय स्वप्न प्राज्ञात्मने सर्वोत्पत्तिस्थिति संहारकर्त्रे सर्वेश्वराय मूल
प्रकृतिमायासहिताय सर्वज्ञाय सच्चिदानन्दात्मने । संगावेण्डा द्वयापरोक्ष संविदे नमो नारायणाय नमः शिवाय प ३४
रमात्मने नमः ॐ निरवद्य निर्गुणशीर्ष शरीराय असंगप्रत्यगद्वयाय स्वभाव भासित तु त्वाया ।

संगबोधायसच्चिदानंदात्मनेऽसंगाखंडाद्वयायापरोक्षसंविदेस्वबोधधूताखिलार्थप्रज्ञानायनिरालंबनविंबाया १
हीनमहोदयायनमोनारायणायनमः शिवायपरमात्मनेनमः इत्येवंपंचपुष्पांजलिमंत्राः अथपंचीकरणा
पुष्पांजलिमंत्राःकथ्यंते ॐ पंचीकृतपंचमहाभूतानितत्कार्यंस्थूलविराट्शरीरंतदभिमानिनंविश्ववैश्वान
रात्मानंचजलोपहाररूपेणअकारवाच्येब्रह्मण्युपसंहृत्यतमपितत्रैवपरब्रह्मणोर्पितंतस्मैनारायणायपरमात्म
नेनमः ॐ अपंचीकृतपंचमहाभूतानितत्कार्यंसमस्तंहिरण्यगर्भशरीरंतदभिमानिनंतैजसमात्मानंचगंधो
पहाररूपेणउकारवाच्येविष्णावुपसंहृत्यतमपीत्यादिनमस्त्यंतं ॐभगवन्पुष्पोपहाररूपेणमकारवाच्येरु
द्रेउपसंहृत्यतमपीत्यादिनमस्त्यंतं भगवन्धूपोपहाररूपेणबिंदुवाच्येईश्वरेउपसंहृत्यतमपीत्यादिनमः।
रा० त्यंतं ॐभगवन्दीपोपहारात्मनास्फुरत्तउच्छ्रतं तत्सर्वंदीपोपहाररूपेणनादवाच्येसदाशिवेउपसंहृत्यमपी
त्यादिनमस्त्यंतं ॐनैवेद्योपहारात्मनास्फुरत्तउच्छ्रतंसर्वंनैवेद्योपहाररूपेणनादवाच्येसदाशिवेउपसंहृतम रे०
पीत्यादिनमस्त्यंतं तमप्यखंडानंदेपरमेश्वरेउपसंहृत्यतमपितत्त्वेपरब्रह्मणि ॐतत्सत्नारायणाय वे०
परमात्मनेनमः एवंसप्तभिःपंचीकरणमंत्रैःपुष्पांजलिंअर्पयेत् अथपुष्पांजलिमंत्रप्रसंगात्पुष्पांजलार्थं।
शालग्राममंत्रोपिलिख्यते साध्यनारायणऋषिः अनुष्टुप्छंदः लक्ष्मीनारायणोदेवता श्रीबीजं ह्रीं श
क्तिः सौकीलकं ममसर्वाभीष्टसिद्ध्यर्थेविनियोगः ॐनमोभगवतेहृत् विष्णवेशिरः शालिग्रामनिवासि
नेशिखा सर्वाभीष्टफलप्रदायकवचं सकलदुरितनिवारिणेनेत्रं शालग्रामायस्वाहाअस्त्रम् ध्यानम् त
तु ल्यत्रभंतपनकोटिभिरब्जचक्रकौमोदकीदरविराजितपाणिपद्मं लक्ष्मीमहीसहितमात्तविचित्रभूषंनारा
यणंकपिशवाससमाश्रयामि ॐनमोभगवतेविष्णवेश्रीशालिग्रामनिवासिनेसर्वाभीष्टफलप्रदायसकल
दुरितनिवारिणेशालिग्रामायस्वाहा इतिमंत्रः अनेनापिशालग्राममंत्रेणसर्वत्रैवजपध्यानादिषुपुष्पांजलिं।

स्वदक्षिणांशं जपश्च कर्तव्यः तत्तन्मंत्रसान्निध्यार्थं एवमुक्तैर्मंत्रैः पुष्पांजलिं कृत्वा स्तुत्वा प्रागुपदेशा
विधानेन प्रकारेण अष्टांगादिनमस्कारं कृत्वा प्रसन्नार्घ्यमिदं समर्पयामीति प्रसन्नार्घ्यं दत्वा पुनश्चु
लकोदकेन स्वात्मानमर्पयेत् तत्र वाराणां ब्रह्मले चुलुकोदकमंत्रस्तु इतः पूर्वं प्राणबुद्धिदेहधर्माधि
कारतः जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थासु मनसा वाचा कर्मणा हस्ताभ्यां पद्भ्यामुदरेण शिश्ना यत्स्मृतं यदुक्तं
प्र·सा· तं यत्कृतं तत्सर्वं ब्रह्मार्पणं भवतु स्वाहा मां मदीयं च सकलं श्रीसमस्तस्वामिने हरये सम्यगर्पये ओं तत्सदिति
सं· तत्र हरये इत्यत्र तत्तद्देवतानुसारेण योजनीयं एवं चुलुकोदकं दत्वा अग्निर्मनुष्यस्य चायत्तेनयत्तामित्यत्वा
२५ चमसजलं शंखेनीराज्य तत्तलेन शंखमध्यस्थितं तोयं भ्रामितं केशवोपरि अंगलग्नं मनुष्याणां ब्रह्महत्यादि
तं दहेत् इति मंत्रेण आत्मानं संप्रोक्ष्य अकालमृत्युहरणं सर्वव्याधिविनाशनं सर्वपापक्षयकरं विष्णुपादो
दकं शुभं इति तीर्थं स्वीकृत्य विभूतितिलकमादिप्रसादं स्वीकृत्य अवशिष्टनीयार्घ्यं समर्पयामीत्यवसानार्घ्यं दत्वा
पुनर्देवतायां लयांगोपांगावरणादि कृत्वा पुनः पुनः सगंधपुष्पहस्तः पूर्वोक्तावाहनमंत्रमुक्त्वा तदंते भ
गवन्नुत्तमसत्तमस्व ओंभगवंतमुद्वासयामीति स्वात्मन्युद्वास्य स्वस्यांगावरणादिकं च सहैव एवं पूजासा
मान्यक्रमः ॥ अथ मातृकामंत्रस्य प्रयोगविधिं वक्ष्ये ॥ वर्गस्वरयाद्यंशाः क्रमेण कलधौतरजतता
म्रांशुः इति रचितकवचकामिदं साधकसर्वार्थदायि सततं स्यात् अस्यार्थः ॥ वर्गस्वरयाद्यंशा इ
ति वर्गांशा स्वरांशा याद्यंशा इति एतदुक्तं भवति वर्गांशा इत्यनेन कादिवर्गस्य सूर्यात्मकत्वात् द्वादित्यां
शत्वमर्थः तेन द्वादशकलात्मकत्वात् सूर्यस्य द्वादशांशं सूर्यात्मकं हिरण्मयमुक्तम् स्वरांशः स्वरांशस्य चांद्रम
सत्वात् चांद्रमसः षोडशकलात्मकत्वात् षोडशांशं चंद्रात्मकं रजतमुक्तं यादिवर्गस्य वह्न्यात्मकत्वा राम
त् वह्नेर्दशकलात्मकत्वात् दशांशं वह्न्यात्मकं ताम्रमुक्तं तत्र पदस्य षोडशांशमेव शास्त्रमुच्यते ० २५

वेहादशांशं हिरण्यं षोडशांशं राजतं दशांशं ताम्रं चैकीकृत्य रचितमंगुलीयकमभिषेककलशोपरि निधाय अंगु
लीभूषारत्नं वांछितफलदायीति । तंत्रसारे तु स्वराः षोडश विख्याताः स्पर्शास्ते पंचविंशतिः । व्यापकादयस्तोकाः यथ
द्यामंप्रदायिनः । अभिषिंचनस्य मंत्रजपस्य सह्यान्यानकृत्या गतः । तस्या संपातयन्मंत्री समभिषिंचेत् संख्यया एवं संख्ययाष्टो
त्तरसंख्येयोऽर्थः । निःक्षिप्य कुंभे तां मुद्रामभिषेको कवचवर्मणा आवाह्य मजये हेवी उपचारैः समादिनः अभिषिंच्य
विनीलाय दद्यात्तां मुद्रिकां गुरुः । प्रयोगान्तरम् । त्रिवारं मंत्रः परिजप्य मे तथा पिबेदि नारायणपि विद्यया तथाः अनेन
मूकोऽपि कवित्वं विलिः परां च कीर्तिं लभतेऽष्टमासतः इति । एतया मातृकयैतदर्थः । स्वस्यशोधनेन स्वदेवता
वियहोऽत्र त्वा लिपिविद्य जलमादाय ऐं क्लीं सौः वद वद वाग्वादिनि स्वाहा ऐं क्लीं सौः तां पिबेत् एवमेकैकवर्णं हकारा
काराद्यक्षकारांतं सबिंदुकं जपित्वा तु काराद्यकारांतं विसर्गांतं जप्त्वा सबिंदुविसर्गमादिदांतं जपित्वा पिब
न वडवाकारकृत्वा वषट्दलपद्मेषु वर्णानां दीपशिखावह्निं ध्यायेत् त्रिवारं दिनशः संवत्सरपूर्यंतं पिबेदित्यर्थः ।
प्रयोगान्तरं कमलोद्भवो विधिरसेवचसा पयसा च पक्वं मधु सर्पिरिति अभिजप्य मनुना दिनशो लिहन्नाक ।
विभविति वत्सरतः कमलोद्भवो घृधिब्राह्मी अस्यार्थः ब्राह्मीरसेन समानं तीरं सर्पिश्च सचलपर्यापागुवचां च निक्षिप्य
त्रिभिर्दिनैः कृत्यनपाकृतिं हुंस विरचया मातृकयाष्टोत्तरसंख्येमभिजप्य प्रतिदिनं मात्रया लिहन्तां संवत्सरात्
वसिद्धिः प्रयोगान्तरं वचौषधप्राप्ताभिः कलशममलं पीरं क्रियमाणं रचयित्वा प्रानस्तं नामभिषिंचेत् सुमात परिज
पवाप्यमासं सस्याजेयेन्द्रिरायुः प्रथमकवियाशोविश्वसंवादद्युतोनारीवश्यापिनाना गुणगणानित्यं पुत्रव
प्रकृते अस्यार्थः अष्टैव वस्यमानाभिः पंचाशद्वर्णौषधीभिः कल्पितकषायजलेन वा केवलं निक्षिप्य गन्धसेनवाकः
मातृकार्यमातृकाविधानेन संसज्य सहस्रसंख्यं मातृकाजप्तेन कलशेन दिनशो मासपर्यंतं यं कंचिदेहसमभिषिंचे

त्तत्र कफलवान्स्यात् नारीचेत्ताम्रकफलवती स्यात् अन्यत्तु मंत्रवर्णौषधिनिर्मित मंत्रवर्णसमसंख्यगुलिकानां
धारणं विलेपनं नाभिः पूजाक्वाथजलैः स्नानं तद्भस्मधारणं कुर्यात् मंत्रविधानेन सिद्धिर्भवति अथ वर्णौषधी
नां नामान्युच्यन्ते तानि विलिखिन्नेवशात्स्त्रप्राकृतीयपटले उक्तानि योगपतावशात् हेत्रे बालकृष्णलिख्यन्ते चन्दन
कुंकुमचन्दनागुरुकर्पूरोशीररोगजलतुलस्यः कक्कोलजातिमांसीमुरचोरग्रन्थिरोचनापत्रा पिप्पलविल्व
प्र॰ सा॰ गुडूहा हरणारणाकलस्त्वक कृमिवन्दिन्यः सोडुम्बरीका भ्रमरीका स्थिराजदरवृश्चिकामयूरशिखा हलना...
सं॰ श्रिमयूरसिंहीकृष्णाक्रूरदर्भाग्रुक्तसारदरं भृङ्गीरोहिणसंत्वकहरतीपारलिचित्रातुलसापामार्गः पानमस्थलताहि
२६ रेफो विष्णुक्रान्ती भूतलयपर्णजलिनी दूर्वाग्र्यादेतिसदेतद्येवलक्ष्मीसदाभद्रोआदीनामिति कथितावलीनां क्रमव
शाद्धेतोषधयः गुलिकाक्वाथभस्मितप्रभेदतोखिलसिद्धिदायिन्यः पतासामोषधीनां नामानि तत्र देश
36 भाषया गुरुमुखादेव ज्ञातव्यानि तथाप्यत्राप्यताप्रसिद्धानां नामानि लोकप्रसिद्धपर्यायनाम्नोच्यन्ते तत्र कुचन्द
नरक्तचंदनं रोगः कुष्ठं उशीरं प्रसारिणी जलं ह्रीबेरं तुलसी कुंकुमं ग्रन्थीतिग्रन्थिपर्णी रोचनेतिगोरोचनं पत्रीति
तमालपत्रं पिप्पलोश्वत्थः रोहितोवटः चित्रइतिवह्निः कोकुवेलिः द्विरेफः भृङ्गराजमधुपाख्यः मुस्त
लीनि तारासी नीलपानाख्यः हिंसिरुकंटकारिका तत्र आदीनामिति अकारादीनामित्यर्थः तत्र ककार
बकारयोः आगे वकपित्तौ षध्यन्तरतकारेण प्रयन्नागीकृतः पतदुक्तं भवति उपर्यासिंत्त्वेत्ये येमत्राउपदिष्टा
नि मंत्रान्तर्गतौषधानि तत्र दत्तरसंख्यामानेन संग्रह्य गुटिकाकषायभस्मितभेदेन विकथारणादीनि कुर्यात्
अथैतासामेव वर्णौषधीनां नामानि स्वरूपेण विलिख्यन्ते चंदनमिति नलचंदनं कुचंदनमितिशेषमरम् २६
अगुरुइति अकिल्ल कर्पूरमितितदेव उशीरमिति तिलांविचां रोगाउदिशांकंदनीरकोष्ठम् जल

मितिवेदिवेरुः घुसृणमितिकुंकुमं ककोलमितिककोलयिदिला तामिरितिलातिककायिः मांसीति
जटामांसी मुरमितिमुरकं तांडुमुरमितिमुरमेतनमेववा चोरइतिकस्तूरी मंजलग्रंथीतिपिप्पलीमूलं रो
चनेतिगोरोचनम् पत्रेतिपत्रिलैः पिप्पलमितिअश्वत्थ बिल्वमितितत्संज्ञमेव गुहाहृणेश्तिहृषाहृपिशिन्
तृणमितिकावद पुललवंकामिति श्लवृंठांकुंभिवंदिनीइतिग्रानांवणाक्षि सोडुंबरेति ग्रतिकाश्मीरि।
सिरुकमूलसिरा कुमिति ग्रोरितलनामरेः दरपुष्पीतिशंकंकुष्मिमयराशीखेतितत्संज्ञकमूलकवि।
शेषः लताइतिश्वेत ग्रग्निमंथेतिमुन्नर सिंहीतिकंदं कर्त्तरिकुशेतिकुशपुल दर्भेतिनालाल कुसदर
पुष्पीतिकरपुष्प करवीरोहिणमिति ग्रालंकुंकुमिति वाव्हतीतिकत्तारि पाटलीपातरि चित्रेतिको
डुंवेलि ग्रथवाएरंडपत्रं तुलसीतिप्रसिद्धं तुलसी ग्रपामार्गमितिनागुरिवि शतमखलतेतिमुडकनान्
हिरफेरिकाशांस्कानि विष्णुक्रांतीतितत्संज्ञमेव मुसलीतिनिलपर्णे ग्रजलिनीतिवनलचुंडिल हूर्वे
तिग्रनकंपुल श्रीदेवीति श्रीदेवीयवादेनीरामहरति एलिडुताणि घृंडलत्मीतिनलत्तालिसदाभद्रे
ति शिरुपहो ग्रथमातृकायाः प्रयोगांतरम् ग्राधारोयच्छक्तिविंदुस्थिता यावक्रोम डैंडुग्रसंत्याः प्रभायाः
त्वायांतारणानुपातयेद्धक्रिसोमप्रोतान्मंत्रीमुच्यतेरोगजातैः ग्रस्यार्थः मूलाधारेजपाकुसुमसंकाशं।
स्फुरत्ताराकारंह्रींकारंविचिंत्यतस्मात्कंठनादसमसुचरघोतनान्नादमुत्याप्यसौ सुषुम्नेनवर्त्मनासूक्ष्मविस
र्नेनतुनिभस्थलककंतेनादंद्वादशांतेनीत्वा तत्प्रभावेशात् द्रुतवहलसुधासारमयंतकारान्तविंबमध्यग
तमाग्रेयेनमंडलेनापिवाह्यतोवेष्टितंनिष्कलंमुक्ताफलसदृशंशाक्तेयतेजसामूर्च्छेवमध्यतः स्रोतंमंदं।
निष्यंदमानंमूलाधारेशाक्तेयविंदुसंहृष्टंसंस्याप्यपुनस्तद्वत् लकारंचहकारायकारांतानामपिसर्वान्

क्रमेण मौक्तिकमालामिवाक्षरमयीं मालामवस्थाप्य क्रमेण पुनरकारादीन् क्षकारान्तान् वर्णा।
नुच्चार्यमाणान् संचिंत्य मातृकां जपेत् एवं प्रतिलोमानुलोमजपतः मंत्रं संप्राप्यमानं निजशरीरं वा
ह्यतश्चाग्निनावेष्टितं चमृताब्धिमध्यस्थं ध्यायेत् इति प्रयोगांतरम् कलाः कलानादभवा वदंत्य।
जाः कचादिवर्णान्नुभवाश्च तादिकान् यथादिकान् मातृरजाश्च विंदुजाः क्रमादनंतावधिकास्तथा।
दिकान् अर्थात्कलाभिरामिमैत्रीदिनशास्तनौ तथान्यासं सान्निध्यकृत्समर्त्यः प्रतिमाकलशादिषु
प्रसा· प्रविविचेयः अनेन श्लोकद्वयेन प्रणवकलान्यास उक्तः तत्र कलाः कलाः इत्यत्र प्रथमकलाशब्देन अ।
सं· कारादिषोडशस्वरकला उक्ताः द्वितीयकलाशब्देन वर्णशक्तिभूताः प्रणवस्य नादकलाः षोडश उ।
१२ क्ताः अनादीत्यनेन प्रणवस्य अकारकला दश उक्ताः उभवा इत्यनेन प्रणवस्य उकारकला दश उक्ताः मा
तृरजा इत्यनेन प्रणवस्य मकारकला दश उक्ताः विंदुजा इत्यनेन प्रणवस्य विंदुकलाश्चतस्र उक्ताः अ
57 नंतावधिका इत्यनेन प्रणवस्य नादकलायाः षोडशसंख्योकायाः अंत्यां कलां अनंतायै नमः इत्येतां
कलां पुनरप्यंत्यवर्णानत्तकारेण सह योजयेदित्यर्थः अस्यायमुपदेशः प्रथमं सविंदुकं षोडशस्वरव
र्णैकैकशः एवं कं नादकलाभिः षोडशभिः प्राक्प्रोक्तमातृकान्यासस्थानेषु न्यस्त्वा पुनः कवर्गचव।
र्गवर्णैकैकशः एवं कं प्रणवस्य अकारकलादश मातृकान्यासोक्तस्थानेषु न्यस्त्वा पुनः टवर्गतवर्ग
वर्णशः एवं कं प्रणवस्य उकारकलादश पुनः पवर्गयादि पंचवर्णैः एवं कं प्रणवस्य मकारकला पुनः षा।
दिवर्णचतुष्टयः एवं कं प्रणवस्य विंदुकलाश्चतस्रः पुनः अंत्यवर्णैः एवं कं अनंतायै नम इति इमां क। ई
लां च न्यसेत् एवं मातृकान्यासोक्तस्थानेषु न्यसेदिति अथ प्रणवकला उच्यंते सृष्ट्यै ऋद्ध्यै स्मृत्यै म १२

ये कान्त्यै लक्ष्म्यै धृत्यै स्थिरायै स्थित्यै सिद्ध्यै इमा अकारोत्पन्ना दशकलाः जरायै पालिन्यै शान्त्यै ऐश्वर्यै रत्यै
कामिकायै वरदायै आह्लादिन्यै दीर्घायै इमा उकारजाः कला दश । तीक्ष्णायै रौद्र्यै भयायै निद्रायै तन्द्र्यै क्षु
धायै क्रोधिन्यै क्रियायै उत्कार्यै मृत्यवे इमा मकारजा दशकलाः । पीतायै श्वेतायै अरुणायै असितायै
इमा बिन्दुकलाश्चतस्रः । निवृत्त्यै प्रतिष्ठायै विद्यायै शान्त्यै इन्धिकायै दीपिकायै रेचिकायै मोचिकायै प
रायै सूक्ष्मायै सूक्ष्मामृतायै ज्ञानामृतायै आप्यायिन्यै व्यापिन्यै व्योमरूपायै अनन्तायै इमा नादजाः षोडश
कलाः । इत्यप्रणवकलाः एताभिर्मातृकावर्णपूर्विकाभिः क्रमेण न्यसेत् पुनरपि न्यासविशेषः श्रीकं
ठादिमातृकान्यासस्य संवरीक्ष ऋषिः अनुष्टुप् छन्दः अर्धनारीश्वरो देवता हलो बीजानि स्वराः शक्तयः स
मस्तकामार्थे विनियोगः ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं कं खं गं घं ङं आं श्रीं ह्रीं ऐं अंगुष्ठाभ्यां नमः ॐ ऐं ह्रीं श्रीं इं चं छं जं
झं ञं ईं श्रीं ह्रीं ऐं तर्जनीभ्यां (स्वाहा) नमः ॐ ऐं ह्रीं श्रीं उं टं ठं डं ढं णं ऊं श्रीं ह्रीं ऐं मध्यमाभ्यां वषट् ॐ ऐं ह्रीं श्रीं
एं तं थं दं धं नं ऐं श्रीं ह्रीं ऐं अनामिकाभ्यां हुम् ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ओं पं फं बं भं मं औं श्रीं ह्रीं ऐं कनिष्ठिकाभ्यां वौषट्
ॐ ऐं ह्रीं श्रीं अं यं रं लं वं शं षं सं हं ळं क्षं अः श्रीं ह्रीं ऐं करतलकरपृष्ठाभ्यां फट् अथ ध्यानम् सिन्दूरकाञ्चन
समोभयभागमर्धनारीश्वरं गिरिसुताहरभूषचिह्नम् पाशाभयाक्षवलयेष्टदहस्तमेनं ध्या
यसेत् सकलवाञ्छितवस्तुसिद्ध्यै एवं ध्यात्वा श्रीकण्ठादिभिर्नामभिः सर्णोन्दुयोः दिशक्तिसहितैः न
स बिन्दुकमातृकावर्णैः कैकसर्वकैश्च अं श्रीकण्ठाय पूर्णोदर्यै नमः इत्येवमादिभिर्मातृकास्थानेषु
न्यसेत् अथवा ऐं ह्रीं श्रीं श्रीकण्ठेशाय क्रमोदरीभ्यां नमः इत्यादि न्यसेत् तत्र श्रीकण्ठादयश्च पू
र्णोदर्यादिशक्तयश्च वक्ष्यन्ते श्रीकण्ठाय अनन्ताय सूक्ष्माय त्रिमूर्त्तये अमरेश्वराय

प्र॰सा॰
सं॰
३८

38

अर्धीशाय भारभूतये अतिथये स्थाणवे हराय झिंटीशाय भौतिकाय सद्योजाताय अनुग्रहेश्वराय अक्रूराय
महासेनाय क्रोधेशाय चंडीशाय पञ्चान्तकाय शिवोत्तमाय एकरुद्राय कूर्माय एकनेत्राय चतुराननाय अजेशाय शर्वा
य सोमेश्वराय लांगलिने दारुकाय अर्धनारीश्वराय उमाकान्ताय आषाढिने दंडिने अत्रये मीनाय मेषाय लोहिताय
शिखिने छगलंडाय द्विरंडकाय महाकालाय पालिने भुजंगेशाय पिनाकिने खड्गीशाय बकाय श्वेताय भृगवे नकु
लीशाय शिवाय संवर्तकाय इत्यष्टौ श्रीकंठाद्या मूर्तयः अथ पूर्णोदर्यादयः शक्तयः उच्यन्ते पूर्णोदर्यै विरजायै शाल्मल्यै
लोलाक्ष्यै वर्तुलाक्ष्यै दीर्घघोणायै सुदीर्घमुख्यै गोमुख्यै दीर्घजिह्विकायै कुंडोदर्यै ऊर्ध्वकेश्यै विकृतमुख्यै ज्वालामुख्यै
उल्कामुख्यै श्रीमुख्यै विद्यामुख्यै महाकाल्यै सरस्वत्यै सर्वसिद्ध्यै गौर्यै त्रैलोक्यविद्यायै मन्त्रात्मशक्तिकायै भूतमातृ
लम्बोदर्यै द्राविण्यै नागर्यै खेचर्यै मंजर्यै रूपिण्यै वीरिण्यै कोटर्यै पूतनायै भद्रकाल्यै योगिन्यै शंखिन्यै ग
र्जिन्यै कालरात्र्यै कुर्दिन्यै कपर्दिन्यै वज्रायै जयायै सुमुखेश्वर्यै रेवत्यै माधव्यै वारुण्यै वा
यव्यै रक्षोविदारिण्यै सहजायै लक्ष्म्यै व्यापिन्यै मायायै इत्यष्ट पूर्णोदर्यादयः शक्तयः एवं सबिन्दु
कमातृकावर्णैकैकसर्वकैः श्रीकण्ठादिभिर्नामभिः पूर्णोदर्यादिशक्तिभिः केवलैर्वा क्रमेण मातृकास्थानेषु
न्यसेत् वा पुनरप्यत्र बीजादियोजनाविषये पद्धतिरियं उक्ता: श्रीकण्ठादौ विद्यान्वर्णान् वाग्बीजसंपुटितान्वापि
त्रपाश्रियाद्यान्मातृकावर्णान् बीजसहितान्वा तद्रहितान्वा ॥ दौ योजयेदिति विशेषः अत्र बीजमिति बिन्दुः अ
थवा श्रीकंठादौ विद्यान्वर्णान् नित्यनेन वर्णपदाद्वेनाऽकारादयो वर्णा उद्दिष्टाः ते तु वर्णाः वाग्बीजसंयुतान् नित्यनेन
हल्लेखा श्रीबीज कामबीजपूर्वकान् तद्रहितान्वा न्यस्तुमारभ्य इमे विशेषास्तत्र तत्र वक्ष्यमाणदशदिग्मातृका ३८
न्यासप्रकरणेपि समानाः एव उनरप्यत्रैवोक्तं हे द्वादीन्याप्ति पुटान्न्यसेद्वा वाङ्गांस्त्विगादिस्थाने पुटानिति अस्यार्थः श्री

कंठादिर्न्यसेन्मातृकावर्णयोजनसमये यकारमारभ्य लकारांतं यं त्वगात्मने रं असृगात्मने लं मांसात्मने वं मेदा-
त्मने · शं अस्थ्यात्मने षं मज्जात्मने सं शुक्रात्मने हं प्राणात्मने लं शक्त्यात्मने क्षं क्रोधात्मने इत्येवं प्रकारेण य-
कारादिवर्णानंतरं त्वगादीन् संयोज्य पश्चात् तत्तन्मूर्त्तिशक्त्यादीन् संयोज्य न्यस्तव्या इति तत्रक्रमदीपिकायां ॥
क्रोधमप्यात्मनोंतादीन् उक्त्वादात्मने इत्यत्र क्रोधात्मने इत्यात्मपदस्य पूर्वं क्रोधपदं योजयेद्वा इमं त्वगादियो-
जनाप्राकृत्तौ तीयपटले केशवादीनामुक्तौ सधातुप्राणशक्त्यात्मानो यादिषु मूर्त्तयः इति श्रीकंठादीनां तु नो-
क्ता अत्र सप्तमपटले श्रीकंठादीनामेवोक्ता केशवादीनां तु नोक्ता तेन उत्तरत्रास्मिन्पटले वक्ष्यमाणा दशविधा
मातृकान्यासप्रकरणे केशवादीनामेव यादिषु त्वगादियोजना कर्त्तव्या इति संप्रदायः ततोत्तरत्र मातृकादश-
विधप्रकरणे वक्ष्यमाणा श्रीकंठादिकेशवादिन्यासयोरुभयोरपि श्रीबीजादियोजनादिविकल्पः समानः पु-
नरत्र शक्तिमूर्त्तियोजनाविषये पि पक्षविशेषोक्ति अं श्रीकंठाय पूर्णोदर्य्यै नमः इत्येकः पक्षः अं श्रीकंठाय पू-
र्णोदर्यात्मने नमः इत्यपरः पक्षः अं श्रीकंठपूर्णोदरीभ्यां नमः इत्यन्यः पक्षः तत्रक्रमदीपिकायां तु वर्णानुक्त्वा माई
चंद्रान्नपुरस्तान्मूर्त्तिः शक्तिं ङें वसानानतिस्त्रेति मूर्त्तिशक्त्यौ एष कुचतुर्थ्यैकवचनेनेवोक्ते तत्र निष्प्रपकारेणा
ङें वसानेति चतुर्थ्यैकवचनसत्त्वे अस्मिन्पक्षे यादिषु त्वगादियोजनाविषये यं त्वगात्मने वालिनेशमुखेश्वर्यै नम
इत्यादिक्रमेण योजयेत् द्विवचनपक्षे तु यं त्वगात्मभ्यां वालिमुखेश्वरीभ्यां नमः इत्यादिप्रकारेण योजयेत् एते
सर्वेपि पक्षाः उत्तरत्रास्मिन्पटले वक्ष्यमाणदशविधमातृकान्यासप्रकरणे वक्ष्यमाणा श्रीकंठादीनामपि समा-
ना एव तस्मादुक्तेषु पक्षेषु एकेन पक्षेण श्रीकंठादीन्न्यस्त्वा पुनः केशवाद्यान्तमूर्त्तिमर्कौ घामभित्यादि एकोनविंश-
तिपटले वक्ष्यमाणप्रकारेण ध्यात्वा तन्मंत्रवर्णान्न्यसेत् तत्प्रकारस्तस्मिन्नेव पटले टीकाव्याख्यानोक्तप्रकारे-
णाततन्त्राकृष्यात्रैव योग्यतावशात् लिख्यते आधारे हृद्वदनदोःपदमूलनाभौ कंठे समन्नाभि हृदयस्तनपार्श्वपृ-

ष्ठ कासेत्तणाश्रवणांगंधवहेषु दोः पत्संध्यंगुलीषु हृदि धातुषु असानिलेषु मूर्द्धतालुणासहृदयोदरसोरूजं
घापादद्वयेषु लिपिश्चोन्यसेत्क्रमेण गंडांसकोरूवरणेषु ह्यथांगशांवश्रीमद्गुदां वृजपदेषु समाहितात्मा
यति तत्रास्य न्यासश्लोकार्थस्य विभाग उच्यते आधारादिनाभ्यंतमेको न्यासः पुनः शृङ्गांतमपरो न्यासः
तत्र शृङ्गं प्रोक्तं नाभिस्थानं नाभ्या उपरि पद्माब्जोक्तोमध्य स्थानादिति विशेषः कासेत्यादि षोडशदलांतं तृ
तीयाद्व्यात्न्यासः गंधवहस्तिनासिका पुनः दोः पत्संध्यंगुलीषु च तुर्थो न्यासः अस्यपत्रोपदेशः ॥
प्रसा सं. एकस्मिन् हस्ते संधित्रये च पंचांगुलीषु च एको न्यासः तथैवेतरहस्ते च पदद्वये चरत्येवं च त्वारो न्यासः पुनः
२९ हृदि धातुषु असानिलेषु इति हृदयस्थानेषु धातुषु च प्राणे चेत्यर्थः धातवस्त्वगादिसप्तधातव इति पुनः
मूर्द्धतालुणा हृदयोदरसोरूजंघापादद्वयेषु च न्यसेदेको न्यासः पुनः गंडांसकोरूवरणेषु च तत्रो वर्णान्विन्यस
ह्यथांगशांवश्रीमद्गुदां वृजपदेषु शिष्टांश्च तत्रो वर्णानुसंयोज्यरथं दिग्द्वादशदर्शनपूर्वकं तत्तत्स्थानेषु न्यसेत
39 गं चक्रायनमः यं शंखायनमः गां गदायै नमः पं पद्मायनमः एवं प्रकारेण न्यसेदित्यर्थः एवं सबिंदुकात्र
मोतांश्च वर्णान्न्यसेत् सर्वत्र सबिंदुकानेव वर्णान्न्यसेत् तदुक्तं चक्रमदीपिकायां वर्णान्न्यस्त्वा सार्द्धचंद्रानुस्व
रानिति तत्रटीकोक्तप्रकारेण चक्रादिमुद्राप्रकारं वक्ष्ये प्रसृतांगुलिकरतले अन्योन्यव्यस्तलग्नसंमुखं सं
योज्य दक्षिणांगुष्ठाग्रेण वामांगुष्ठाग्रेण दक्षिणकनिष्ठिकाग्रं च संयोज्य दक्षिणांगुष्ठोपरि चक्रमुद्रां सादरं (
न्यसेत् दक्षिणांगुष्ठं वामकरांगुलीभिश्च तत्र संभिद्यदृढं गाढमुष्टिना गृहीत्वा उन्नजकृत्वा मांगुष्ठं सह दक्षि
णकरांगुलीभिर्दृढं संयोज्य वामांगुष्ठोपरिशिर्षं शंखमुद्रां सादरं विन्यसेत् उभयकरांगुलीरन्योन्यं संश्लिष्य राम
२९

व्यत्यस्तं पाणिद्वयं प्रतिष्ठाप्य तल्पस्याग्रमज्जलन्तं संश्लिष्टं प्रथमपर्वमांगुलिकं संयोज्य गदाम् मुद्रां वा मोहमूले
सान्तरं विन्यसेत् करतलतले संमुखे मणिबन्धसंश्लिष्टे प्रसारितांगुष्ठांगुलिके ऽन्तः प्रणामे संश्लिष्टे ऽगुष्ठे चक
र्णिकारूपेण कृत्वा पद्ममुद्रां दक्षिणोरुमूले सान्तरं विन्यसेत् तत्र सर्वत्र सान्तरादिति अष्टान्तरस्य पंचमादि
वर्णक्रमे लौकिके क्रमे कथा सर्वोऽप्रकारेण संयोज्य कुर्यादिति अत्रैव तथा कर्तव्या तत्रानुक्रमे सान्तरमष्टा
न्यासो नास्ति पुनरर्के वाभिमतान्नैव ध्यात्वा केशवादिभिर्मातृकावर्णैः कैः सर्वकैः कीर्त्यादिशक्तियुक्तैर्मा
तृकान्यासस्थाने न्यसेत् तत्प्रकारः कथ्यते अं केशवाय कीर्त्यै नमः आं नारायणाय कान्त्यै नमः इं माधवाय
तुष्ट्यै ईं गोविन्दाय पुष्ट्यै उं विष्णवे धृत्यै ऊं मधुसूदनाय शान्त्यै ऋं त्रिविक्रमाय क्रियायै ॠं वामनाय दयायै ऌं श्रीधराय मेधायै
ॡं हृषीकेशाय हर्षायै एं पद्मनाभाय श्रद्धायै ऐं दामोदराय लज्जायै ओं वासुदेवाय लक्ष्म्यै औं संकर्षणाय सरस्वत्यै अं प्रद्यु
म्नाय प्रीत्यै अः अनिरुद्धाय रत्यै कं चक्रिणे जयायै खं गदिने दुर्गायै गं शार्ङ्गिणे प्रभायै घं खड्गिने सत्यायै ङं शंखिने चण्डायै चं ह
लिने वाण्यै छं मुसलिने विलासिन्यै जं शूलिने विजयायै झं पाशिने विरजायै ञं अंकुशिने विश्वायै टं मुकुन्दाय विनदायै ठं नं
दजाय सुनन्दायै डं नन्दिने स्मृत्यै ढं नराय ऋद्ध्यै णं नरकजिते समृद्ध्यै तं हरये शुद्ध्यै थं कृष्णाय बुद्ध्यै दं सत्याय भुक्त्यै धं सात्वताय मत्यै नं शौरये
क्षमायै पं शूराय रमायै फं जनार्दनाय उमायै बं भूधराय क्लेदिन्यै भं विश्वमूर्तये क्लिन्नायै मं वैकुण्ठाय वसुधायै यं त्वगात्मने पुरु
षोत्तमाय वसुदायै रं असृगात्मने बलिने परायै लं मांसात्मने बलानुजाय परायणायै वं मेदात्मने बालाय सूक्ष्मायै
शं अस्थ्यात्मने विमलाय अमोघायै क्षं क्रोधात्मने नृसिंहाय विद्युतायै क्षं कोपात्मने नमः इति क्रमदीपिकाकारमतं
एवं सबिन्दुकमातृकावर्णैः कैः सर्वकैः केशवादिभिर्नामभिः कीर्त्यादिशक्तियुक्तैर्यो हि भूसधात्वादिभिर्मातृ

ढं नराय विद्यायै नमः
णं नरकजिते समृद्ध्यै
तं हरये सम्पत्त्यै =

वृषघ्नाय संध्यायै· षं मज्जात्मने वृषाय प्रज्ञायै· सं शुक्रात्मने हंसाय प्रभायै·
हं प्राणात्मने वराहाय निशायै· ळं जीवात्मने

क्रमस्थानेषु न्यसेत् अस्यापि प्रागुक्तश्रीकण्ठादिन्यासोक्तवन्मातृकावर्णानां बिन्दुसाहित्यविकल्पस्य मूर्तिसंयोग
विकल्पप्रकारस्य कामबीजशक्तिसंयोगप्रकारविकल्पस्य मातृकायाः प्राग्भुवनेश्वरीबीजयोग
रुनः विकल्पस्य एते विकल्पाः सर्वेपि समाना एव पुनरेतस्मिन्पटले दशविधमातृकान्यासप्रकरणो
प्रपं·म क्तस्य न्यासस्योक्ता विकल्पाः सर्वेपि समाना एव पुनर्यादिषु धातुनादयोस्य न्यासस्य तत्रापि सं
सं·न ति पुनरपि न्यासविशेषमाह शक्त्याशक्तिश्रीभ्यां शक्तिश्रीलक्ष्मीभिरन्वितैर्वर्णैः श्रीशक्त्य
४· नुगताद्यैरथवा विहितः समस्तयेन्यासः अस्यार्थः प्रथमं भुवनेशीवर्णादिसंयोज्य मातृ
कां न्यसेत् पुनर्भुवनेशीश्रीबीजोभयपूर्वकमातृकावर्णान्न्यसेत् पुनर्भुवनेशीश्रीबीजकाम
बीजत्रयपूर्वकमातृकावर्णान्न्यसेत् पुनः श्रीबीजभुवनेशीबीजकामबीजपूर्वकमातृकावर्णान्न्य
५० सेत् एषां चतुर्विधन्यासानां मध्ये तन्त्रराजे भिन्नबीजानामुपरिष्टात्पटले भुवनेशीपटले कामपटले च यथा
स्थानं वक्ष्यति तेनतेन ध्यानेन ध्यात्वा तत्तन्न्यासं कुर्यात् अथ प्रपञ्चयागविधिरुच्यते एष सर्वमन्त्राधिका
रसिद्ध्यर्थं न्यासमन्त्रहोमादिविधिस्वरूपः ब्रह्माक्षरैः परमगायत्रीछन्दः सकलपदार्थसातिपरंज्योतिर्देवता हा
हा हंसो हं शिरः हंसः शिखा ह्रींकवचं ओं नेत्रं हरिहरमस्त्रं ध्यानं सर्वत्राशेषलोकान्तवन्नियुक्तेज देवं ब्रह्माग्नौ
जुहुयात् तन्निम्नसदा सर्वं तत्वत्रिणीं ब्रह्मा समिर्महामन्त्रैर्ब्रह्मविद्भिः समाहितैः ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतं ब्रह्मार्पणं ब्रह ४·
ह्म ओं ह्रीं नाराय णं ज्योतिरहं परंज्योतिर्जुहोमि हंसः सोहं स्वाहा इति प्रपञ्चयागमन्त्रः अथ प्रपञ्चयागप्रणालिं होत्रयो
र्मासादि विधि लिख्यते गवीरिव दन्तपूर्वकं भूतशुद्ध्यादि लिपिन्यासं सर्षिच्छन्दो देवतं

गणपतिबीजे चतुश्चत्वारिंशद्वारं गणानां त्वेत्यृचमेकवारं मालामंत्राख्यमहागणपतिमंत्रं चतुर्वारं ऊर्ध्वरे-
षोडशपटले चतुरावृत्तितर्पणविधौ वक्ष्यमाणविधिना तिमंत्रं जप्त्वा पुनरपि लिपिं त्रिवारं विन्यस्य प्राणाग्निहोत्रस-
द्रव्यं संपादयेत् अंगुष्ठाग्रेण मूलाधारमारभ्य सुषुम्णामार्गेण द्वादशांतपर्यंतं लं नमः इत्यादि अं नमः इति ।
पर्यंतं प्रतिलोमेन न्यस्य सं लं ळं हं सं षं मरकतवर्णाय केतवे भगवते नमः शं वं लं रं यं गोमेदकवर्णाय राहवे नमः
मं भं बं फं पं नीलवर्णाय शनैश्चराय नमः नं धं दं थं तं विद्रुमवर्णाय बृहस्पतये नमः णं ढं डं ठं टं कलिशवर्णा-
य बुधाय नमः ञं झं जं छं चं पुष्पवर्णाय शुक्राय नमः ङं घं गं खं कं वैडूर्यवर्णाय अंगारकाय नमः अः अं औं
ओं ऐं एं ॡं ॠं ऌं ऋं शुक्लवर्णाय सोमाय नमः ऊं उं ईं इं आं अं माणिक्यवर्णाय आदित्याय नमः मूलाधारलि-
गनाभिहृत्कंठलम्बिकाललाटभ्रूमध्यमूर्द्धसु विन्यस्य लं यं मं वह्निमंडलाय नमः मं कं भं सूर्यमंडलाय नमः अः
अं उं सोममंडलाय नमः इति पादादिकटितं तकटादिकंठांतं कंठादिमूर्द्धांतं व्यापकतया विन्यस्य लं उं
मः प्रकृत्यै नमः ॐ अहं पुरुषाय नमः पादादिहृदंतं हृदादिमूर्द्धांतं विन्यस्य लं श्रं सोहं परमात्मने नमः इति ।
पादादि प्रतिलोमतया व्याप्य एवं प्राणाग्निहोत्रद्रव्यं संपाद्य स्वपंचयागद्रव्यं संपादयेत् कां ननव जादि स्था-
नेषु लिपिं विन्यस्य पुनः स्वगनूक्तस्थाने मुखे विन्यस्य अं अः स्वराधिपतये अं आदित्याय नमः इति मुखे व्या-
प्य कवर्गं दक्षिणकरे न्यस्य कं ङं कवर्गाधिपतये अं अंगारकाय नमः इति दक्षिणकरे व्याप्य चवर्गं वामक-
रे न्यस्य चं ञं चवर्गाधिपतये शुं शुक्राय नमः इति वामकरे व्याप्य टवर्गं दक्षिणपादे न्यस्य टं णं टवर्गाधिपत-
ये बुं बुधाय नमः इतस्त्र व्याप्य तवर्गं वामपादे न्यस्य तं नं तवर्गाधिपतये बृं बृहस्पतये नमः इति तत्रैव व्याप्य
पवर्गं तत्स्थाने न्यस्य पं मं पवर्गाधिपतये शं शनैश्चराय नमः इति तत्रैव व्याप्य पवर्गं पादिस्थाने न्यस्य यं क्षं य-
वर्गाधिपतये सों सोमाय नमः इति सर्वांगे व्याप्य अं अः उं सोममंडलाय नमः इति कं मं अं सूर्यमंडलाय नमः

यं तं मं वह्निमंडलायनमः इतिमूर्द्धादिकंठांतं कंठादिकसांतं कसादिपादांतं व्यापकतयान्यस्य अं ठं हं
पुरुषायनमः ॐ लं सः प्रकृत्यैनमः मूर्द्धादिहृदयांतंहृदयादिपादांतंव्यापकतयाविन्यस्य अं ओं लं दं।
सोहंपरमात्मनेनम इतिदेहेशिरआदिपादांतंव्यापकतयाविन्यस्य अं ओं लं दं सोहंपरमात्मनेन।
मइति देहेशिरआदिपादांतंव्याप्य एवंप्रपंचयागद्वयमपिसंपाद्य हल्लेखागगनारक्ताकराली
कामहोत्कुष्मा मूर्द्धास्यहृदयगुह्यपादेषुन्यस्तव्याः गायत्रीसावित्रीसरस्वतीः कंठदक्षस्तनवा।
प्र॰ सा॰ मस्तनेषुन्यस्य ब्रह्मविष्णुरुद्रान् वामांसहृदयदक्षांसेषुविन्यस्य ब्रह्माण्यादिकमलिकादिषुवि
सं॰ न्यसेत् तत्रध्यानानि अलिकांसपार्श्वकृतिषुपार्श्वांसापरगलहृत्सुचक्रमशः ब्रह्माण्याद्या
४१ विधिवन्न्यस्तव्या॰ मातरोष्टमंत्रितमे ः पुनः ह्रामादिनांगंविधाय शक्तिऋषिः गायत्रीछंदः भुवने
श्वरीदेवता इतिध्यानेषुन्यस्यन्निरित्यतारिं अग्नयेजातवेदसेनमः धुंसिववेनाअग्नयेसप्तजिह्वा
41 यनमः श्वाविणीगांउं अग्नयेहव्यवाहनायनमः निदघरियनस्म अग्नयेअश्वोदरजायनमः
दर्वांतिहाहनि अग्नयेवैश्वानरायनमः तोयतीरा मम अग्नयेकौमारतेजसेनमः सोमवृान।
म अग्नयेविश्वमुखायनमः सेदवेदतमा अग्नयेदेवमुखायनमः इतिमूर्द्धवामांसपार्श्वक।
टिनाभिदक्षकटिपार्श्वांसेषुन्यस्यस्वाहा हृदयं हंसः शिरः सोहं शिखा ह्रींकवचं ॐनेत्रं ह
रिहरअस्त्रं परब्रह्मऋषिः परमगायत्रीछंदः परंज्योतिर्देवता इतिप्रपंचयागः ऋष्या
दीन्न्यस्य स्वाहाहृत् सोहंशिरः हंसः शिखा ह्रींकवचं ॐनेत्रम् हरिहरअस्त्रम् परब्रह्मऋ राम
षिः परमगायत्रीछंदः परंज्योतिर्देवता इतिप्रपंचयागः ऋष्यादीन्न्यस्य भुवनेश्वरीं ध्यात्वाभु ४१

वनेश्वरीमंत्रमष्टोत्तरशतं जप्त्वा प्राणाग्निहोत्रहोमं कुर्यात् पद्मासने उपविश्य ध्यायेत् प्राक्तेः सत्त्वनिबद्धम
ध्यामथ तन्मायारजोवेष्टितं प्राणतो तिलं हृद्गतानां त्रिजवंडं मध्ये चनाभेरधः मध्यप्राग्वहतोन्दु यामाल
।हितैः ऊं एं डे उबलं हृत्क्रि शिरः स्थाधारमनारतं समतत्वं योगी स्मरेत्सिद्धये मध्येन्दुवरुणशशिप्रिय महिज्वा
लानिक्रमेण ऊं डानि एवं ध्यात्वा स्वरेश परेर यरें वयरेणमिति पंच मंत्रैः पंच ॐ डा श्रीं त्र्यं ज्वालप्रणवेना
ग्निमुखे कृत्वा तिलपिष्टतिलोमे न पात्रादि सर्पिर्योतं त्वापक त्वाप्राशि रं मेहत्य संद्रूपात्मकलत्रभाप्रमल्कान्त्रलप्र
कृत्वा त्वनः कल्याको स्वतिलोमतो स्तमंडीतेची हृत्वाकुंधिया संस्टहा तरमालिकां तत्र कुर्यात्कुंडे ३ षुतेषु क्रमा
त्कल्पं तान्निशिखोस्फुरत्स्फुरत्केषास्त्राविता वर्णप्रा इति भावनां कृत्वा पंच कुण्डे प्रावसथ्यमध्यादिक्रमे
ण ॐ ह्रीं ह्रं परं ज्योतिषि जुहोमि सोहं हंसः स्वाहा २ त्याहि ॐ ह्रीं ह्रं परं ज्योतिषि जुहोमि सोहं हंसः स्वाहा
त्वं ते दशवर्णशो दशाहुतिहोमं कृत्वा पुनः प्रणवभवनेश्वरीभ्यां देह मुत्याद्यनुलिपिं न्यस्य तिलपिष्टति
लोमसंहारव्यापकेन पाणी रसं हत्वाभ्यन्तरहोमं कुर्यात् लं शं मं नं एां जं डं श्रीं पं ऊं हंस्त्राकाशाहतत्वा
त्रश्रोत्रवागात्मप्रशान्तनीतनाद तुर्यातीता गुप्रह सदाशिवे प्राणवास देवात्परं ज्योतिषि जुहोमि सोहं हं
सः स्वाहा हं लं वं दं डं जं गं ऐं लं ईं रं तेजोरूपतन्मात्र चक्षुःपादाहंकारविद्यामकार सुषुप्ति संहार रुद्रा
तोर प्रभुस्थात्परं ज्योतिषि जुहोमि सोहं हंसः स्वाहा सं रं फं यं वं छं खं ईं रं रं दं अं बुसतन्मात्ररसनं
प्रमनः प्रतिष्ठोर्करस्वप्नाश्रुस्थितिविष्णुवामदेवानिरुद्धात्परं ज्योतिषि जुहोमि सोहं हंसः स्वाहा
यं पं तं हं चं कं वें श्रं श्रां लं पृथिवीगन्धतन्मात्रघ्राणोपस्थबुद्धिनिष्ठाकार जाग्रन्सृष्टिब्रह्म

सद्योजातनारायणान्परं ज्योतिषि जुहोमि सोहं हंसः स्वाहा ३ त्यालस्याद्दिपंचकंडे छुऊ त्वाप्रणवभु
वनेश्वरी श्रीं शरीरमुत्पाद्य विन्दुलिपिं न्यस्य लयरों वयहों रयरों यघरों हयरों मितिपंचकंडाग्निर्दे
कीलस्य सर्ववह्निविप्रतिलोमेन शरीरं संहृत्य ओं ह्रीं श्रं परं ज्योतिषि जुहोमि सोहं हंसः स्वाहा ३ त्या ना
प्र. सा. ओं ह्रीं श्रं परं ज्योतिषि जुहोमि सोहं हंसः स्वाहा ३ त्यनं कृत्वा पूर्ववच्छरीरमुत्पाद्य विन्दुविसर्गलिपिं
सं. न्यस्य पूर्ववद्देहं संहृत्य ओं ह्रीं लं वं रं यं हं मरकतवर्णके तं परं ज्योतिषि जुहोमि सोहं हंसः स्वाहा ३ त्यादिहृ
८२ वैंकव ग्रवप्रकान् कृत्वा सर्ववदुत्पाद्य केशवादिमातृका विन्यस्य पूर्ववत्संहृत्य वं डं सः प्रकृतिं परं ज्यो
तिषि जुहोमि सोहं हंसः स्वाहा ३ अहं पुरुषं परं ज्योतिषि जुहोमि सोहं हंसः स्वाहा ३ तिप्रकृतिपुरुषहोमं
कृत्वा सर्ववदुत्पाद्य श्रीकण्ठादिलिपीर्न्यस्य संहृत्य देहं सोहं सर्ववच्छरीरं संहृत्य ओं ह्रीं श्रं नारायणं ज्योतिरहं
42 परं ज्योतिषि जुहोमि हंसः सोहं स्वाहा ह्रस्यादिसकारपर्यन्तं लिपिन्यासस्याने षुन्यासस्तत्वेन कृत्वा सर्ववदुत्पा
द्य शक्तिलिपिं न्यस्य संहृत्य स्वरान्भुवि न्यस्य ओं ह्रीं श्रं श्रां श्रः सुराधिपतिं श्रीं श्रादित्यं नारायणं ज्योतिरहं परं
ज्योतिषि जुहोमि हंसः सोहं हंसः स्वाहा ३ स्यादिसोमपर्यन्तं सप्तग्रहहोमान् सर्वैकृत्य सप्तग्रहस्याने
छुकृत्वा सर्ववत्पासरूपेणोच उत्पाद्य कमला लिपिं न्यस्य संहृत्य ओं ह्रीं श्रं श्रां श्रः उं सोममण्डलं नारा
यणं ज्योतिरहं परं ज्योतिषि जुहोमि हंसः सोहं स्वाहा ओं ह्रीं कं खं गं मं श्रं सूर्यमण्डलं नारायणं ज्योति
रहं परं ज्योतिषि जुहोमि हंसः सोहं स्वाहा ओं ह्रीं पं दं मं वह्निमण्डलं नारायणं ज्योतिरहं परं ज्योतिषि ८२
जुहोमि हंसः सोहं स्वाहा इति मण्डलत्रयं होमं कृत्वा उत्पाद्य मातृमातृका न्यस्य संहृत्य त्रं

ष्ठां रं वं हं पुरुषं नारायणं ज्योतिरहं परं ज्योतिर्विरजो होमि हंसः सोऽहं स्वाहा जं तं सः प्रकृतिं नारायणं ज्योति
रहं परं ज्योतिर्विरजो होमि हंसः सोऽहं स्वाहा इति पुरुषप्रकृतिहोमं कृत्वा सर्वं वं छं ईं रमणाय ॐ ह्रीं हंसः सो
ऽहं स्वाहा अग्नये नमः इत्यादितत्कामपर्यंतं ब्रह्मयागलिपिं न्यस्य ॐ ह्रीं अं आं लं लं सोऽहं परमात्मानं नारायणं।
ज्योतिरहं परं ज्योतिर्विरजो होमि हंसः सोऽहं स्वाहा इति व्यापकतत्परमात्महोमं कृत्वा मूलाधारं द्वादशां।
तं च स्पृष्ट्वा पृथग्द्वादशवारं प्रणवं संजप्य सहस्रार्चिषे हृदयम् स्वस्तिपूर्णाय शिरः उत्तिष्ठपुरुषाय शि
खा धूमव्यापिने कवचं सप्तजिह्वाय नेत्रं धनुर्द्धराय अस्त्रम् अपानेन षडंगं च यागमंत्रेण होमविधिः तदर्थं
प्राग्वक्रमात् कावत्तस्नानाविधिः अश्वत्थोदुंबराः प्लक्षन्यग्रोधसंभवाः समिधः तिलसर्षपदौग्ध्यघृता
न्यष्टद्रव्याणि मंत्रदिष्टानि एतैः क्रमेणानुकृत्या दद्यात् तत्तमेकं लक्षाद्युत्तसंख्यमथवापि तदर्धकं यः सर्वैर्हि
कीं सकलसिद्धिमवाप्य वाचामभयः पदं परतरं च परत्र याति समिधश्चिलतग्रोधोवटदौग्ध्य पायसं एतैः
द्रव्यैः रक्षाविषये प्रयोगांतरम् एकद्वित्रिकचतुष्कशताभिवृद्ध्यानां तां समीदृषविकृतिं प्रजुहोतु मं
त्री लुड्ग्रहादिविषमज्वरभूतपतालः पिशाचजनिते महति प्रकोपे अयमर्थः एवं क्तैरष्टद्रव्यैरेकैकैः
एकशतं वा द्विशतं वा त्रिशतं वा चतुःशतं वा तत्तदुपद्रवानुसारेणानुकुर्यात् लुड्गादिशांतिर्भवति प्रयोगां।
तरम् द्वादशसहस्रमथवा तद्विगुणं चतुर्गुणं वाप्यनुकुर्यात् लुड्ग्रहादिविषमज्वरभूतसंभवे कोपे अय
मर्थः एवं क्तैरष्टद्रव्यैरेवं द्वादशसहस्रादिसंख्यं कुर्वीत लुड्गादिशांतिर्भवति प्रयोगांतरम् अथ पाप्र
तिपत्तिमंत्रकाणां विहितं स्यादिह विस्मृतिर्नराणां संशमयेदचिरात्सहस्रवत्या मतिमानुवसुभि
रेव जुहुयात् अयमर्थः मंत्रजपादौ विहितप्रतिपत्यभावात् विस्मृतिर्भवेत् कर्तुः तस्मात्तत्परिहा
रार्थं एवं क्तैरष्टद्रव्यैरेकैकैः सहस्राहुत्या कुर्वीत प्रयोगांतरम् एतैः सहस्राद्वितयाभिवृद्ध्या जुहोति य

स्तत्क्रमप्रोयथावत् जपेत्तेनैवसावित्रस्मृतिं चमापस्मृतिं शापभवांश्च दोषान् अयमर्थः ऐर्वीकैर॰
ष्टद्व्यैरेकैकैर्ह्रिसहस्रंजप्त्कुर्यात् तेनविस्मृतिं अपस्मारंचशापदोषांश्च शमयेत् प्रयोगांतरम् म॰
धुत्रयावसितैरतैलंतज्जहोतिमंत्रीतस्यसुराधिपविभवोमहद्भ्यात्तेनलवायेतेनचिरात् एतैरिति
ऐर्वीतोरष्टद्व्यैरित्यर्थः एतैर्द्व्यैरेवप्रयोगांतरंलक्षनवर्धकंवामधुरत्रयसंयुतैस्तथाजुहुयात् अ॰
प्रसा॰ धूत्रयात्तथाखीकृत्रिभुवनमाखिलंवशीकुरुते प्रयोगांतरम् लक्षंतिलानांजुहुयाद्दक्षानांअ॰
म मेसिर्यर्थानलिनेश्वतावत् दोग्ध्रेनपुष्पैर्यशासेऽतेनवक्ष्पायनातीकृतस्मैश्चलोणैः शालीनं
४२ डुलचूर्णैकैस्त्रिमधुरैः सिक्तैः सुसाध्याकृतिंकृत्वाष्टोर्ध्वशतात्व्यमसस्थितधीः प्राणान् प्रतिष्ठा॰
पयेत् न्यासोक्तः क्रमतोनिशासुजुहुयात्तांसप्तरांत्रनरोनारीवावशामेति मंत्रविधिनातेनैवलो॰
43 णेनच पंचाशद्दोषधिविपाचितपंचगव्यजातेनचतेनशतवृत्तिकृनेतः वाराग्नौ तावत्तज्जप्यावि॰
धिनापिसमग्रसिद्धिंभस्मादतीवसकलाभ्युदयावहंतत् अनुदिनमनुलिंपेतेनकिंचित्समग्रा॰
त्तिलकमपिविदध्यांज्ञमांगेदिपिच अनंततंतुरितापस्मारभूतापमृत्युग्रहविषरहितः स्यात्सुतये
वध्वजाभिः अस्यार्थः दोग्ध्रंतीरपथसंज्ञातीकृतसंभवप्रेयोपापहंपुनः प्रागुक्तपंचायाद्रव्यौष॰
धिपुतंपंचगव्यंकथित्वातत्रजातेवयगौशतवारमनेनमंत्रेणाज्येनकृत्वातद्भस्मतावज्जत्वा
प्रतिदिनंहिदेहेच अनेनविलिपेच्चतिलकमपिकुर्यात् शिरसिदिपेच्च अनेनदुरितनाशयरक्षा राम
पुत्रावाप्त्यादिफलंभवति गुरुणादक्षिणनियमोमूलग्रंथेउक्तः अथदशाविधिलिपिन्यासउ॰ ४२

चाते वाग्भवाद्या नमो न्यासस्त्वथा मातृकान्तराः श्रीविद्याविषये मंत्री वाग्भवाद्यप्रसिद्धये बालाद्यामा
तृकान्यासमप्यतं गीविषये तथा बीजद्वयाद्या वाराह्याद्या वाराही मंत्रमभ्यसेत् मातृकान्तेवे वाग्भवाद्या त्रितारा
द्या श्रीबीजाद्या च विन्यसेत् श्रीविद्याक्रमसज्जायां विशेषादीरिते हि ते वाग्भवाद्या चाकृदा स्यात् त्रिताराद्या चका
मदा श्रीबीजाद्या महैश्वर्यदायिनी मातृकास्मृता रुद्रयामले अर्द्धं विन्दुयुते विसर्गसहिते ह्रद्धे त्वयाश्री
युते बाला संपुटिते तया च परया श्रीविद्यया लंकृते श्रीरोहादेवतेरस्तनश्च मततेन्या संपुनं हंसयोयोजना
ति परं ससर्वं जगतां सृष्टिस्थिति ध्वंसकृत अर्द्धश्चापि सविन्दुकस्य च कलाद्युक्कैश वाद्यन्त या श्रीकं कादिष्व
न्वष्टशक्तिकमलामाहैरस्त्येकैकशः न्यासमल्पेदशधा हृदयं निगदिता सैव ब्रह्मय्यामातृकाः सर्वे साधकसि
द्धिसाधनविधौ संकल्पकल्पद्रुमाः अथमन्त्रार्थः अथमं मातृकाविधानेक्तं गजराद्यादिके विन्यस्य पूर्वाशाह
तौम्यादिध्यानाश्च लिपिन्यासं कुर्यात तत्क्रमकानुक्रम्यते लीलयादिस्थानेषु अंनमः आंनमः इंनमः ईंनमः इत्या
दो विन्दुसहिततया न्यसेत् एवं प्रथमो न्यासः पुनर्द्वितीय उच्यते ब्रह्माऋषिः देवीगायत्रीछंदः मातृका सर
स्वतीदेवता हलो बीजानि स्वराः शक्तयः अभीष्टसिध्यर्थे विनियोगः कादिवर्गैः षड्भिः षडंगानि कुर्यात् सिंदू
रकांतिममिताभरणां त्रिनेत्रां विद्याक्षसूत्रमृगपोतवरान्दधाना पार्श्वस्थितां भगवतीमपि कांचनाभां ध्या
येत्कराब्जधृतपुस्तकसाक्षमालाम् एवं ध्यात्वा अंनमः आंनमः इंनमः ईंनमः इत्येवं रूपेण सविंदुकत
या न्यसेत् पुनस्तृतीय कलायुक्तविधानमुच्यते प्रणवकलामातृकायाः प्रजापतिऋषिः गायत्री
छंदः कलात्मवर्णाजननी शारदा मातृकासरस्वती देवता अं बीजं स्त्रौं शक्तिः सरस्वतीप्रीत्यर्थे विनि
योगः ॐ अं अथस्वाहा ॐ ऊर्ध्वशिरस्याद्यंगानि हस्तौः पश्यं भैरव्यां गणमयाहरित्तां पुस्तकं वर्तमानां टंकं

वं क्लीं श्रीः

राम
४५

ऋं कपालं दरममृतलसद्धेमकुंभं वहंतीम् मुक्ताविद्रुमपीतस्फटिकनवजपाबंधुरैः पंचवक्त्रैः स्वदेवै वीसोजनन्यां
सकलशशिनिभां भारतीं तां नमामि ॐ अं ॐ निवृत्तिकलायै नमः ॐ आं ॐ प्रतिष्ठाकलायै नमः ॐ इं ॐ विद्याक
लायै नमः ॐ ईं ॐ शांतिकलायै नमः ॐ उं ॐ इंधिकाकलायै नमः ॐ ऊं ॐ दीपिकाकलायै नमः ॐ ऋं ॐ रेचि
प्र॰ सा॰ काकलायै नमः ॐ ॠं ॐ मोचिकाकलायै नमः ॐ लृं ॐ पराकलायै नमः ॐ ॡं ॐ सूक्ष्माकलायै नमः ॐ एं ॐ
सं॰ सूक्ष्मामृताकलायै नमः ॐ ऐं ॐ ज्ञानामृताकलायै नमः ॐ ओं ॐ आप्यायिनीकलायै नमः ॐ औं ॐ व्यापिनी
५८ कलायै नमः ॐ अं ॐ व्योमरूपकलायै नमः ॐ अः ॐ अनंताकलायै नमः ॐ कं ॐ सृष्टिकलायै नमः ॐ खं ॐ
ऋद्धिकलायै नमः ॐ गं ॐ स्मृतिकलायै नमः ॐ घं ॐ मेधाकलायै नमः ॐ ङं ॐ कांतिकलायै नमः ॐ चं ॐ
लक्ष्मीकलायै नमः ॐ छं ॐ द्युतिकलायै नमः ॐ जं ॐ स्थिराकलायै नमः ॐ झं ॐ स्थितिकलायै नमः ॐ ञं ॐ सि
44 द्धिकलायै नमः ॐ टं ॐ जराकलायै नमः ॐ ठं ॐ पालिनीकलायै नमः ॐ डं ॐ शांतिकलायै नमः ॐ ढं ॐ ऐश्वर्य
कलायै नमः ॐ णं ॐ रतिकलायै नमः ॐ तं ॐ कामिकाकलायै नमः ॐ थं ॐ वरदाकलायै नमः ॐ दं ॐ आ
ह्लादिनीकलायै नमः ॐ धं ॐ प्रीतिकलायै नमः ॐ नं ॐ दीर्घाकलायै नमः ॐ पं ॐ तीक्ष्णाकलायै नमः
ॐ फं ॐ रौद्रीकलायै नमः ॐ बं ॐ भयाकलायै नमः ॐ भं ॐ निद्राकलायै नमः ॐ मं ॐ तंद्रीकलायै नमः
ॐ यं ॐ क्षुधाकलायै नमः ॐ रं ॐ क्रोधिनीकलायै नमः ॐ लं ॐ क्रियाकलायै नमः ॐ वं ॐ उत्कारीकलायै नमः
ॐ शं ॐ मृत्युकलायै नमः ॐ षं ॐ पीताकलायै नमः ॐ सं ॐ श्वेताकलायै नमः ॐ हं ॐ अरुणाकलायै नमः ॐ
ळं ॐ असिताकलायै नमः ॐ क्षं ॐ अनंताकलायै नमः एवं कलाभुक्तमातृकां विन्यस्य पुनश्च नधीकेशवादि ५८
युतमातृकां विन्यसेत् केशवादियुतमातृकाया रुद्रऋषिः गायत्री छंदः श्रीलक्ष्मीनारायणो देवता क्लीं बीजं ह

मोक्षार्थे विनियोगः ह्रां हृत् ह्रीं शिर इत्याद्यंगानि हस्तैर्बिभ्रत्सरसिजगदापाशं खचक्राणि विद्यापद्मादर्शौ
कनककलशमेव विद्युद्विलासं वामोत्संगस्तनमथ विलोलाकल्पमाशेषलोभादेकीभूतं वपुरवतु वः पुंडरी
कीकलत्रम्याः एवं ध्यात्वा प्रागुक्तवत् कीर्त्यादिपुष्टिपुक्तैः केशवादिभिर्मातृकावर्णैः सर्वैकैर्न्यसेत्
पुनः पंचमः श्रीकंठादियुतमातृकान्यासः तदुच्यते श्रीकंठादिन्यासस्य दक्षिणामूर्तिर्ऋषिः गायत्री
छंदः अर्द्धनारीश्वरो देवता हलो बीजानि स्वराः शक्तयः मम अर्थे विनियोगः ह्रां हृत् ह्रीं शिर इत्याद्यंगा
नि वंधूककांचननिभं रुचिराक्षमालां पाशांकुशौ च वरदं निजबाहुदंडैः बिभ्राणमिंदुशकलाभरणं
त्रिनेत्रमर्द्धांबिकेशमनिशं वपुराश्रयामि एवं ध्यात्वा पूर्णोदर्यादियुतैः श्रीकंठादिभिर्मातृकावर्णैः सर्वैकैः
प्रागुक्तक्रमेण न्यसेत् पुनः षष्ठी शक्तियुक्तां मातृकां न्यसेत् शक्तयन्वितायामातृकायाः शक्तिर्ऋषिः गा
यत्री छंदः सकलसौभाग्यदायिनी सरस्वती देवता हलो बीजानि स्वराः शक्तयः अभीष्टसिद्ध्यर्थे विनियोगः
ह्रां हृदयाय ह्रीं शिर इत्याद्यंगानि उद्यत्कोटिदिवाकरप्रतिभवत्तुंगोरुकुंभस्तनी वद्धोर्द्धदिकिरीटहाररशना
नामंजीरसंशोभिता बिभ्राणा करणापंकजेजपवटीपाशांकुशौ पुस्तकं दिश्यादाशु जगदीश्वरी त्रिनयना
पद्मे निषण्णा स्तवम् ऐं ह्रीं अं नमः ऐं ह्रीं आं नमः इत्यादिर्क्षांतो न्यासः कर्तव्यः पुनः सप्तमं केवलकमला
याप्युक्तमातृकान्यासं कुर्यात् केवलकमलायुक्तमातृकायाः भृगुर्ऋषिः गायत्री छंदः संपत्प्रदा
मातृकादेवता हलो बीजानि स्वराः शक्तयः अभीष्टसिद्ध्यर्थे विनियोगः श्रीं हृत् श्रीं शिर इत्यंगानि
विद्युद्दामसमप्रभां हिमगिरिप्रख्यैश्चतुर्भिर्भुजैः शुंडादंडसमुद्धृतामृतघटैरासिच्यमानां रमां बिभ्राणां ५४
कार्पकजेजपवटीपद्मद्वयं पुस्तकं भास्वद्रत्नसमुज्ज्वलां कुचनतां ध्यायेज्जगत्स्वामिनीं ॐ श्रीं अं नमः ॐ श्रीं

प्रसा॰
सं॰
४५

ओं नमः ऐं श्रीं ईं नमः इत्यादि दांतन्यासः ॥ अनष्टमीं मारबीजयुक्त मातृकां विन्यसेत् मारबीजयुक्ता ।
या मातृकायाः संमोहन ऋषिः गायत्री छंदः सकलजननी मातृका देवता हलो बीजानि स्वराः शक्तयः अ
भीष्टसिध्यर्थे विनियोगः क्लां हृत् क्लीं शिरः इत्याद्यंगानि बालार्ककोटिरुचिरां स्फटिकाक्षमालां को
दंडमिक्षुरचितं सुमपंचबाणान् विद्यां च हस्तकमले दधतीं त्रिनेत्रां ध्याये समस्तजननीं नवचंद्रचूडाम्
ऐं क्लीं अं नमः इत्यादि दांतं न्यसेत् पुनर्नवमीं शाक्तिकमलामारयुक्तां मातृकां विन्यसेत् शाक्तिकम
लामारयुताया संमोहन ऋषिः गायत्री छंदः संमोहिनी सर्ववशंकरी मातृका सरस्वती देवता व्यंज
नानि बीजानि स्वराः शक्तयः अभीष्टसिध्यर्थे विनियोगः ऐं श्रीं क्लीं हृत् ह्रीं श्रीं क्लीं शिर इत्याद्यं
गानि ध्यायेत् अम्बुजमत्र वलयेन्दुपाशपाशापयं हयां कुशाशन्नवपुस्तकं च आविभ्रतीं निजकरैररुणां
णंकवार्तां संमोहिनीं विनयनां तरुणेंदुचूडां इति ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं अं नमः ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं अं नमः इ॰
त्यादि दांतं न्यसेत् पुनर्दशमीं प्रपंचयागयुक्तां मातृकां न्यसेत् प्रपंचयागयुक्तायाः मातृकायाः
ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छंदः समस्तवस्तुव्याप्त परंतेजो देवता व्यंजनानि बीजानि स्वराः शक्तयः ।
मोक्षार्थे विनियोगः स्वाहा हृत् सोहं शिरः हंसः शिखा ह्रीं कवचं ऐं नेत्रम् हरिहरब्रह्म नारादि
पंचमनुभिः परिचीयमानं मानैरगम्यमनिशं जगदेकमूलम् संवित्समस्तजगदीश्वरमद्वितीयं ते
नः परं भजत सोहमसच्छिवाशिवम् एवं ध्यात्वा न्यसेत् ऐं ह्रीं अं नारायण ज्योतिरहं परंज्योति विज्ञ
हो मि हंसः सोहं स्वाहा नमः ऐं ह्रीं अं नारायणं ज्योतिरहं परं ज्योति विज्ञहोमि हंसः सोहं स्वाहा नमः इ॰
त्यादि दांतं न्यसेत् एवं दशमो न्यासः एवं दशविधलिपिन्यासं समाप्तः ॥ तत्रस्यैव प्रपंचसारस्फटीका
कारेण दशविधमातृकान्यासेषु दशविधावचनोत्तरेषु अत्रे तत्र शाक्तिकमलामारेस्थत्रैकैकशा इति शाक्तामव राम
४५

अं सप्तमः शक्तिश्रीक्लींभिरष्टमः श्रीशक्तियुगाक्षराद्यैर्नवमः शक्तिश्रीक्लींभिर्दशनवमः श्रीशक्तिमन्मथबी
जानामन्यतमाद्यैस्त्रिभिर्बीजैर्दशनवमः अन्यत्सर्वं समानम् अथ दशविधमातृकान्यासप्रसंगात्तन्त्रकुमारीयोक्त
प्रकारेणात्र योग्यतावशाद्दशविधमातृकान्यासः कथ्यते विन्यसेन्मातृकां देहे शुद्धाम् अपि सबिंदुकाम् सवि
सर्गां सोभयां चतारश्रीशक्तिभिर्मन्मथैः प्रत्येकैः सप्तमैस्तैश्च पुटितां केशवादिभिः सशक्तिभिरन्ते तैश्च न्यसेत्तत्वानि
विन्यसेदिति अस्यार्थः अं नमः आं नमः इति प्रथमो न्यासः पुनः अं नमः आं नमः इति द्वितीयो न्यासः सबिन्दुकः पुनः के
अः नमः आः नमः इति तृतीयः सविसर्गकः पुनः अं नमः अः नमः इत्यादि चतुर्थो बिन्दुविसर्गोभयात्मकः पुनः ॐ
अं ॐ नमः इत्यादि प्रणवपुटितः पंचमः पुनः श्रीबीजपुटितः षष्ठः पुनर्भुवनेशीपुटितः सप्तमः पुनः कामबीजपु
टितोऽष्टमः पुनः प्रणवश्रीभुवनेशीकामबीजैः समस्तैर्भिः पुटितो नवमः पुनः सर्वैरेव केशवादिभिर्दशमः त
त्त्वन्यासानीत्यत्र त्वयो नास्ति अथ दशविधमातृकान्यासप्रसंगात्कुमारीप्रोक्तक्रमेण पंचविधमातृकान्यासस्त
त्रयोग्यतावशाल्लिख्यते इत्यारचय्य वपुरर्धशतार्णकेन सार्धं तत्पेप्रास विसर्गकसोभयैस्तैः विन्यस्य केशवपु
रस्सरमूर्तिपुञ्जैः कीर्त्यादिशक्तिसहितैर्मुसत्क्रमेण अस्यार्थः प्रथमं शुद्धमातृकान्यासः पुनः सानुस्वारमा
तृकावर्णान्यसेत् पुनः सविसर्गकमातृकावर्णैस्तृतीयो न्यासः पुनस्तत्र पुनस्तैः सर्वैः प्रसमं वर्णैः सबिन्दुक
मुच्चार्य अनन्तरं तेन विसर्गकं चोच्चरेत् एवमेव द्वितीयवर्णं च एवमेवोभयात्मकवर्णैश्चतुर्थो न्यासः।
पुनः केशवादिभिः प्राग्वत्क्रमन्यसेदिति पंचमो न्यासः एवं पंचविधमातृकान्यास उक्तः अथागत्य सं
हितो क्रमप्रकारेणान्तर्मातृकान्यासं लिख्यते अथान्तर्मातृकान्यासः कंठहृन्नाभिगुह्यके पायौ भ्रूमध्यगे प राम
द्मे षोडशद्वादशपत्रछदे दशपत्रे च षट्पत्रे चतुष्पत्रे द्विपत्रके पंचाशद्वर्णविन्यासः पत्रसंख्याक्रमाद्भवेत्

प्र॰ सा॰ सं॰ ८६

५६

एकैकवर्णमेकैकपुत्रान्तर्विन्यसेत्सुने एवमन्तः प्रविन्यस्य मनसा तो बहिर्न्यसेत् अथ प्राणाग्निहोत्रविधि
स्तन्मन्त्रश्चोच्यते ॐ ह्रीं परंज्योतिषि जुहोमि सोऽहं हंसः स्वाहा इति मन्त्रः प्राग्न्यासविधानोक्तवद्दृंगानि।
अथ मातृकान्तरयोगेन सर्वमन्त्रजपविधिं वक्ष्ये इतीरितासकलजगत्प्रभाविनीक्ष मोक्षमाऽलि
तमहार्णमालिका अभीष्टसाधनविधये च मन्त्रिणां भवेत्सम्पुटिता तमालिकेति" अस्यार्थः इत्येवं
प्रोक्ता सकलजगत्प्रभावकर्त्री मातृका सरस्वती एषा तावन्मन्त्राणामभीष्टसिद्धये भवति एवं क्रियमाणा
वेदनुलोमक्रमेण गणिताशतसंख्यो वल्पतरमालिका ॥ तरमालयैवानया शतसंख्यया जपः कार्य इ
त्यर्थः कथमिति मनुप्रतिपुटितेना मनुभिः प्रत्यक्षरं पुटिता ॥ द्विवं ते च प्रयुज्यमाने त्यर्थः तथानुलोमप्रतिलोम
यात्र मातृकया पुटितं सिध्यति अथास्योपदेशः अकारं सर्वं सबिन्दुकमुच्चार्याभीष्टमन्त्रं जपेदित्येको जपः पुनः आ
मिति सबिन्दुकः पुनरभीष्टमन्त्रः एवं द्वितीयो जपः एवं क्रमेणा लमिति ऽतेन जपेत् एवं कृते पंचाशद्वारं जायते पुनः ह
कारं मेरुस्थानीयं मन्त्ररहितं केवलं जपेत् पुनः प्रतिलोमार्थं सर्वं मन्त्रं जपेत् तन्मन्त्रो ते लकारं विसर्गान्तं जपेत्
पुनरपि मन्त्रः तदन्ते च हकारं विसर्गान्तमुच्चरेत् पुनरपि मन्त्रः एवमकारान्तं जपः कर्तव्यः एव
मनुलोमेन प्रतिलोमेन च शतमातृकामन्त्रेण पुटिता भवन्ति एवं कृते शतसंख्या च सम्पद्यते तत्राष्टोत्तरशत
संख्यापेक्षायां स्वरादिवर्णाष्टके न वा पंचमवर्गादितृतीयान्ते वर्णैरष्टभिर्वा संयोजयेत् एवमनुलोमविलोमक्र
मेण मातृकान्तरमालया जपः कर्तव्यः एवं जपतः सर्वे मन्त्राः फलन्तीति सिध्यन्ति अथ स्वलिनीकल्पे तु मातृकावर्णैर्गणना
विधौ कालभेदेन बिन्दुसाहित्यराहित्यभेदान्तरविशेष उक्तः सृष्टावुषसि बिन्दुता मध्याह्ने सर्गसंयुता सायाह्ने मध्यरात्रे तु बिन्दु ८६
सर्गान्तमातृका स्फुटायां हः ८

त्समर्थं स्यालंकारमित्यर्थः सर्गीयां सर्गवर्णात्मकम् बैंदवां बिंदुसर्गीयां बिंदुवर्णांपरिस्थनेत् मेरुस्थानीय।
त्वेनेति शेषः कुर्धाम्नायैमातृकाजपमात्रेणमंत्राणांकोटिकोट्यः अजप्ताः स्युर्न संदेहो यस्मात्सर्वंततउद्भवे
५।५९ मेउलं अजयेन्मंत्रे मातृकाद्यरसंपुटं अनुलोमविलोमेन मंत्रसिद्धिः प्रजायते सत्यस्त्वमिति शेषः
अथ भुक्तिसमये प्राणाग्निहोत्रविधिरुच्यते प्रथमं स्वेष्टदेवस्य समालीकरणं विधाय तं ध्यात्वा ओं श्रद्धायां प्रा
णे निविष्टो मृतं जुहोमी त्यारभ्य श्रद्धायां ब्रह्मणि म आत्मेऽमृतत्वायेति मंत्रैर्दक्षिणे तर्जन्य आर्द्रमपूर्वं मध्यमकेउष्ठ
अग्नीषु त्वाल्पस प्राणबलि पिपर्षे हविराहुय अन्नं प्राणं मन्नमपानमाहुः अन्नं मृत्युं तमु जीवातु माहुः
अन्नं ब्रह्माणो जरसं वदंति अन्नमाहुः प्रजननं प्रजानां इत्यपस्थाय सप्दर्शप्रत्नेवया गायत्र्या त्रिवारमभिमं
त्र्य विद्युदसि विद्य मे पाप्मानमिति हस्त प्रक्षालनं विधाय परिषिंच्यो पस्थाय ओं तद्ब्रह्म ओं तद्वायुः ओं त।
दात्मा ओं तत्सर्वं ओं तत्पुरोनमः अंतश्चरसि भूतेषु गुहायां विश्वमूर्तिषु त्वं यज्ञस्त्वं वषट्कारस्त्वं विष्णुः
पुरुषः परः त्वमापो ज्योति रसोमृतं ब्रह्म भूर्भुवः स्वरोम् अमृतोपस्तरणमसीत्याचम्य चित्तिः स्रुक् चित्तमा
ज्यं वाग्वेदिराधीतं वर्हिः केतो अग्निः विज्ञातमग्निर्वाक्पतिर्होता मनउपवक्ता प्राणोहविः सामाध्वर्युः इत्यादिमंत्रैः प्राणाहुतिः स्वाहा इत्यंतं जपित्वा ओं गार्हपत्ये प्राणे हिरण्यवर्णाः अचयः
पावकाः अग्निं विहृत्यात्मानमुपचर्य ऊर्ध्वगच्छंत श्रद्धायां प्राणे निविष्टो मृतं जुहोमि शिवो मा विशा
प्रदाहाय प्राणात्मने नारायणाय मह्यम स्वाहा इति दक्षिणाग्नौ हुत्वा ओं अन्वाहार्ये अपाने गगनवर्णाः
अचयः पावकाः अग्निं विहृत्यात्मानमुपचर्य अधोगच्छंत श्रद्धायां अपाने निविष्टो मृतं जुहोमि शिवो मा।
विशाप्रदाहाय अपानात्मने नारायणाय मह्यम स्वाहा इत्युत्तरे हुत्वा ओं आहवनीये व्याने रक्तवर्णा अ
चयः पावकाः अग्निं विहृत्यात्मानमुपचर्य गच्छंत श्रद्धायां व्याने निविष्टो मृतं जुहोमि शिवो मा विशाप्र ८६
दाहाय व्यानात्मने नारायणाय मह्यम स्वाहेति पश्चिमे हुत्वा ओं सभ्ये उदाने कृष्णवर्णाः अचयः पा

अग्नाविसर्पः

वकाः अग्निं विहृत्य आत्मानमुपचर्योर्ध्वाधस्तिर्यग्गच्छन्त श्रद्धायामुदाने निविष्टोऽमृतं जुहोमि शिवो मा वि।
शाप्रदाहाय उदानात्मने नारायणाय मह्यं मत्स्यं स्वाहा इति प्राच्ये आवसथीये समाने सुप्रभवा वर्णाः शुचयः
पावकाः अग्निं विहृत्यात्मानमुपचर्य समं गच्छन्त श्रद्धायां समाने निविष्टोऽमृतं जुहोमि शिवो मा विशाप्रदाहा
य समानात्मने नारायणाय मह्यं मत्स्यं स्वाहा इति मध्ये हुत्वा अग्नीनेकीकृत्य गं गार्हपत्यमन्वाहार्य
आहवनीयसभ्यावसथ्येषु प्राणापानव्यानोदानसमानेषु हिरण्यगर्भनरक्तकृष्णसुप्रभावर्णाः शुचयः पा
प्र·सा· वकाः अग्निं विहृत्यात्मानमुपचर्योर्ध्वाधस्तिर्यक्समं गच्छन्त अहं वैश्वानरो भूत्वा जुहोम्यन्नं चतुर्विधम्
सं पचामि श्रद्धायां ब्रह्मणि आत्मनि निविष्टोऽमृतं जुहोमि शिवो मा विशाप्रदाय देवतात्मने नारायणाय मह्यं।
४० मह्यं स्वाहा इति हुत्वा पूर्णाहुतिं तल्लीकृत्वा गंडूषादिकं कृत्वा चमन वृष्टिरसि वृश्च मे पाप्मानमिति ह
स्तप्रक्षालनं विधाय प्राणानां ग्रन्थिरसि रुद्रो मा विशान्तक तेनान्नेनाप्यायस्व अंगुष्ठमात्रः पुरुषोंऽगु अं
ष्ठं च समाश्रितः ईशः सर्वस्य जगतः प्रभुः प्रीणातु विश्वभुगिति दक्षिणपादांगुष्ठे जलधारामासिच्य
हृयचित्र सित्यादिनोपतिष्ठेत् इति भोजनप्रकारः एवं संभाव्य भोजने कृते फलमाह सायं प्रातरनेन होमवि
नि धिना भोज्यानि संभजन्नप्राणी न मृत्योरुदरं प्रविशति प्राणाग्निहोत्री पुनः इति प्रपंचसारसंग्रहे गीर्वाणेन्द्रविर।
चिते सप्तमः पटलः॥ अथ त्रिपुराविधिः आदिनाथ ऋषिः देवीगायत्री छंदः त्रिपुराभैरवी देवता ऐं बी
जं ह्रीं शक्तिः सौः वा शक्तिः हसैं आं हृत् हसैं ईं शिरः हसैं ऊं शिखा हसैं ऐं कवचं हसैं औं नेत्र राम
हसैं अः अस्त्रम् ध्यानम् आताम्रांशुतानां कलितशशिकलारंजितं प्रांत्रिनेत्रां देवीं पूर्णेंदुवक्त्रां ४०
विधृतजपवटीपुस्तकाभीतिभीष्टाम् पीनोत्तुंगस्तनार्त्तां वलिलसितविलग्नामसृग्रूपकराजन्मंडंस्व

कुंभेस्थितांगोमहणान्तरङ्कुकल्यानुलेपां नमामि १ तत्रैवेति जटा सर्वत्र सर्वासां देवतानां दक्षिणहस्तेऽभयमुद्रा ।
वामहस्ते वरदमुद्रा तत्राभयान्यसंश्लिष्टप्रसारितांगुलिदक्षिणकरतलमलिबन्धादूर्ध्वं कृत्वाग्र साधकं माभैषी
रितिप्रदर्शयंतीव्यभिनयरूपाऽभयमुद्रा मणिबंधादन्यासंश्लिष्टप्रसारितांगुलिरधःस्थिताग्राङ्गुलीका साधकसा
भीष्टप्रदर्शनाभिनयरूपा वरदमुद्रेति च संप्रदायः मणिबन्धो नाम हस्ततलस्य मूलदेशः विलग्नमिति मध्यस्य संज्ञा
हसैं हसक्लीं कलरीं हसौं इति त्रिपुरामंत्रः विद्यैश्वर्यवदाफलप्रदानोयं मंत्रः तत्र मंत्रोद्धारस्यार्थः संग्रहस्तदुच्य
ते हकारसकाररेफऐकारविन्दुभिः प्रथमं बीजम् हकारसकारककारलकाररेफईकारविन्दुभिर्द्वितीयम् ह
कारसकाररेफऔकारविसर्गैस्तृतीयम् तत्र वागैश्वर्यातिशयदत्वाद्वाग्भवं बीजमुक्तं त्रैलोक्यक्षोभण।
सकलवशीकारकत्वात् कामराजं शाक्तं दैवलापहरणकविताकारकं बीजमेतत्प्रोक्तं धर्मद्रविणसर्वमोक्षप्रदं
साधकानां एवं त्रयाणां बीजानां फलं तत्र वाग्भवयोगात् प्रथमबीजस्य वाग्भवसंज्ञा कामबीजयोगाद्द्विती
यस्य तत्संज्ञा औकारयोगात् तृतीयस्य शाक्तसंज्ञा अथास्य त्रिपुराभैरवीमंत्रस्य न्यासविधिर्विवरणोक्तप्रका का
रेणानुष्ठानपद्धत्युक्तप्रकारेण च मिलित्वा लिख्यते प्रथमं गुर्वादिवंदनं सर्वकर्मस्नुतालत्र्यादिकृत्वा प्राणा
याममेवं कुर्यात् तत्प्रकारः मूलेन त्रिवारं रेचकं पूरकं कुंभकं वा कृत्वा कुंभककाले मातृकाप्रतिलोमेन जपन् ।
कावलस्ये परे सर्वं संहरेदिति वर्णवेधः प्राणायामः पुनस्तन्मात्रापंचीकृतबीजानि वक्ष्यमाणानि भूत
भूतस्थानेषु मूर्धास्यहृदयगुह्यपादेषु न्यसेत् सर्वस्य पंचीकृतापंचीकृतबीजानि वक्ष्यमाणानि पृ(म
थिव्यादिस्थानभूतपादादिषु न्यसेत् तानि तन्मात्राणि संहृत्य गन्धतन्मात्राबीजं वक्ष्यमाणपादा(१०
दिजानुपर्यन्तं विन्यस्य मूलेनैकवारं प्राणायामं कुर्वन् गन्धतन्मात्रं रसतन्मात्रे संहृत्य पुनरुक्तौ

ह्सैं ह्स्क्लीं
ह्सौं

क्रमेणजान्वादिकटिपर्यन्तं तथा हिक्रमध्यापर्यंतं तदादिब्रह्मरन्ध्रपर्यन्तं रस्मादित स्मात्रवीजानि क्रमेणान्य
स्त्वा सर्वं बन्धं लेन प्राणायामेन ऊर्ध्वं निर्मितरेतरस्मिन्सर्वं व संहरेदिति कलावेधप्राणायामः। तत्रापंचीकृ
तानि लं वं रं यं हं इति पंचभूततन्मात्राबीजानि पुनः क्लां क्लीं क्लां ह्रीं ह्रूं इति पंचीकृतबीजानि एवं सर्वाकृष्टा
धारयोगप्राणायामैः सर्वं संहरेदिति योगिनी वेधप्राणायामः। एवं देहं संशोध्य पुनः प्राणायाममंत्रेण कुम्भके
प्र॰ सा॰ णसर्वं स्रष्टा लिपिन्यासं कृत्वा मूलमंत्रेण प्राणायामं कृत्वा पीठन्यासं कुर्यात् तत्प्रकारः आधारशक्त्यै नमः
सं॰ ह॰ मूलप्रकृत्यै नमः पृथिव्यै नमः अमृतार्णवाय नमः रत्नद्वीपाय नमः रत्नमण्डपाय नमः कल्पवृक्षाय
४८ नमः श्वेतच्छत्राये इति मूलाधारादाहारभ्य हृदयपर्यंतं न्यस्त्वा धर्माय नमः ज्ञानाय नमः वैराग्याय नमः
ऐश्वर्याय नमः वरदाय नमः इत्येतान् सितामकर्णांसपार्श्वकटिपादेषु न्यसेत् अधर्माय नमः अज्ञाना
48 य नमः अवैराग्याय नमः अनैश्वर्याय नमः अवरदाय नमः इति वामकर्णांसकटिपादेषु इच्छायै पार्श्व
नमः ज्ञानायै नमः क्रियायै नमः कामायै नमः कामिन्यै नमः कामदायिन्यै नमः रतिप्रियायै नमः न
न्दायै नमः मनोन्मन्यै नमः नवशक्तयः एता हृदयेः द्वदलेषु नवमी कर्णिकायां च न्यस्त्वा पुनः नव
योन्यासनाय नमः इति आप्य नवयोनिन्यासमाचरेत् मंत्रस्य बीजत्रयेः श्रोत्रद्वयचिबुकेषु प्रथमपर्या
यः शंखद्वयास्येषु द्वितीयः शंखद्वयं नासापांगयोरधःप्रदेशः नेत्रद्वयभ्रूलिंषु तृतीयः अंसद्वय
हस्तचतुर्थः कूर्परद्वयऊरुतिषु पंचमः जानुद्वयाण्डेषु षष्ठः पादद्वयगुह्येषु सप्तमः पार्श्वद्वयहृ
त्सु अष्टमः स्तनद्वयकंठेषु नवमः एवं नवयोनिन्यासं कृत्वा पुनर्हृदये शक्तिन्यासः ऐं वामायै न ४८
मः ऐं ज्येष्ठायै नमः ऐं रौद्र्यै नमः ऐं अंबिकायै इति हृत्कोणत्रये मध्ये च न्यसेत् इच्छायै सा

नायै नमः क्रियायै नमः ऊं त्रिकायै नमः हृत्कोणावाद्येषु मध्ये च मध्ये विषघ्न्यै हृतयै सर्वानंदायै इ
त्रि तिकोणाक्रितयेमध्ये च न्यसेत् द्वादशशक्तिन्यासं कृत्वा पुनस्तत्र पीठन्यासः ऐं क्लीं सौः इति बालाबीज
त्रयांते कामरूपपीठाय नमः बालाप्रथमबीजांते जालंधरपीठाय नमः बालाद्वितीयबीजांते पूर्णगिरि।
श्री पीठाय नमः बालातृतीयबीजांते ओड्याणपीठाय नमः इति शिरोललाटहृदयेगुह्यकेषु पीठचतुष्ट।
यं न्यस्त्वा पुनः बालाप्रथमबीजांते परायै नमः बालाप्रथमबीजांते अपरायै नमः बालाप्रथमबीजां।
ते परापरायै नमः ह्सौः इति प्रासादपराबीजांते सदाशिवमहाप्रेतपद्मासनाय नमः इति पीठसमष्टिमंत्रे।
णव्यापयेत् पुनः पादुकासप्तकं न्यसेत् तत्प्रकारः बालाबीजत्रयमुक्त्वा अंअंजेअंगजानंदह्दे विश्वहिकारि।
आत्तां पूजयामि नमः बालाप्रथमबीजांते परायै नमः श्रीगुरुपादुकापंक्त्यै नमः बालाद्विजांते अपरायै नमः तीयबी
श्रीगुरुपादुकापंक्त्यै नमः तृतीयबीजांते परापरायै श्रीगुरुपादुकापंक्त्यै नमः प्रथमबीजांते श्रीआनंदनाथ
देवि श्रीगुरुपादुकाभ्यो नमः द्वितीयबीजांते श्रीअवतारनाथदेवि श्रीगुरुपादुकाभ्यो नमः तृतीयबीजांते श्री
सिद्धनाथदेवि श्रीगुरुपादुकाभ्यो नमः इति शिरसि पादुकासप्तकं विन्यस्य बालाबीजत्रयांते त्रिपुरादेवीमूर्त्त
ये नमः इति मूर्त्तिं हृदि न्यसेत् एवमाधारशक्तिन्यासमारभ्य एतावत्पर्यंतं पीठन्यासः पुनरस्मिन्पीठे त्रि
पुरां भैरवीं समावाह्य सकलीकृत्य दक्षिणनासिकाश्वासमार्गेण तेजः स्वीकारपूर्वकं षडंगैः करन्यासं कृत्वा मू
लेन व्याप्य मातृकान्यासं कृत्वा पुनः शाकुंतसप्तमपटलोक्तप्रकारेण श्रीकंठादिन्यासं कुर्यात् पुनः प्रपंचसारे
त्रिपुरान्यासविधाने नाभेरधश्चरणमित्यत्राथ शक्तिप्रयोगाद्युक्तन्यासानंतरं प्रपंचसारोक्तप्रकारेणावत्समाणा। ४८
न्यासं कुर्यात् नाभेरधश्चरणमाहृदयाच्च नाभिमूर्द्धान्तं हृदयादित्यमुना क्रमेण बीजैस्त्रिभिर्न्यस्तहस्तवलेच

सव्येदक्ष्याद्धये द्वितयमपृष्ठमयोस्तृतीयं वाग्भवेन पुनरंगुलीषु षोढा विन्यसेच्च पुनरुक्तमार्गतः अत्र वा
ग्भवप्रथमकूटं पुनः विवरणोक्तप्रकारेण न्यासविधिः हृदयत्रिकोणेषु दक्षिणवामाद्यनेत्रेषु कर्णाद्य्या
स्येषु अंसपृष्ठेषु कूर्परहृद्यनाभिषु मूलबीजत्रयैः पंचावृत्तिन्यासः पुनरेतैरेव मंत्रैर्नवयोनिन्यासस्थाने
पुनरावृत्तिन्यासं कुर्यात् पुनः ह्सौः इति प्रासादपराबीजांते अमतेश्वर्यै नमः मूलमंत्रमध्यबीजांते योनि
गेश्वर्यै नमः आद्यबीजांते विश्वयोन्यै नमः इति भ्रूमध्यहृदयमूलाधारेषु न्यसेत् एवं अमतेश्वरीन्या
सं कृत्वा पुनः मूलप्रथमबीजांते रत्यै नमः द्वितीयबीजांते प्रीत्यै नमः तृतीयबीजांते मनोभवायै नमः इति
मूलाधारहृदयभ्रूमध्येषु रत्यादिन्यासः पुनः हकारसकाररेफत्रयोपाख्यानसंयुक्ते बीजांते ह्सौः ईशान
मनोभव मूर्ध्ने नमः इति पुनरपि ह्सौं तत्पुरुषमनोभववक्त्राय नमः ह्सौं अघोरमनोभवहृदयाय नमः ह्सौं
वामदेवमनोभवगुह्याय नमः ह्सौं सद्योजातमनोभवपादाय नमः इति तत्र तत्र न्यसेत् पुनरपि प्रोक्त
बीजपूर्वकं ईशानमनोभवऊर्ध्ववक्त्राय नमः बीजपूर्वकं तत्पुरुषाय मनोभवपूर्ववक्त्राय नमः इत्यादि
क्रमेण पंचवक्त्रेषु न्यसेत् पुनः षडंगादि विन्यस्य पुनः ईशानादिमूर्तिन्यासस्थाने पुनस्तत्रोक्तमनोभव
पदं त्यक्त्वा द्रावणबाणादिपंचबाणपदानि क्रमेण संयोज्य मूर्द्धादिप्रोक्तदशस्थानेषु न्यसेत् पुनः
सुभगादिन्यासः ऐं क्लीं ह्रूं स्त्रीं सः इति पंचतारपुरस्सरं सुभगायै नमः भगायै नमः भगसर्पिण्यै न
मः भगमालिन्यै नमः अनंगायै नमः अनंगकुसुमायै नमः अनंगमेखलायै नमः अनंगमदनायै न
मः एताः शक्तीः पंचबीजपूर्विका मूलाधारलिंगनाभिहृदयगलललाटिकाभ्रूमध्यमूर्द्धसु न्यसेत् पुनः मा
तृभैरवाष्टकमिलितन्यासः आं ह्रां ब्रह्माण्यै नमः अं असितांगभैरवाय नमः ईं ईं माहेश्वर्यै नमः
ऊं रुरुभैरवाय नमः ऊं कौमार्यै नमः ऋं चंडभैरवाय नमः ॠं वैष्णव्यै नमः लृं क्रोधभै

प्र.सा. स. ४९

राम ४९

49

रवाय नमः ॥ लृं लॄं वाराह्यै नमः लृं लॄं उन्मत्तभैरवाय नमः ऐं ऐं ऐन्द्र्यै नमः ऐं ऐं कपालिभैरवाय नमः ।
ओं ओं चामुण्डायै नमः ओं ओं भीषणभैरवाय नमः अः अः चण्डिकायै नमः अं अं संहारभैरवाय नमः इति ह्रीं स्वर
बीजसर्वकं मातृकाष्टकं मन्त्रबीजसर्वकं भैरवाष्टकेन सर्वो क्रमस्मूलाधाराद्यष्टस्थानेषु विन्यसेत् पुनः शिरसि
मूलमन्त्रं न्यस्त्वा व्याप्यांगऋष्यादिकं विन्यस्य भूषणन्यासं कुर्यात् नमस्कारः शिरोललाटभ्रूकर्णहृदयास्त्रिय
नासाहृदयगण्डहृदयतालुहृदयदन्तहृदयास्येषु स्वगानगलकंठपार्श्वहृदयस्तनहृदयबाहुहृदयकूर्परहृदयपाणितल
तलहृदन्ताभिगुह्योरुहृदयजानुहृदयजंघाहृदयसंधिहृदयपादतलहृदयपादांगुष्ठहृदयेषु कादि रेफान्ते विन्यस्य वशि
ष्टानेषो वर्णान्को चीयेवे यकरेकहृन्मुखकुण्डलहृदयमौलिषु स्थानेषु वस्यमाणवर्णान् विन्यसेत् क्रमेण न्यस्तरा
न्सप्रमहितीयाष्टमष्ठेश समवर्ण पंचमतृतीयान्तरा शिवल्लभ सप्तमषष्ठद्रसेना निक्रमेण न्यसेत् एवं भूष
णन्यासः पुनर्ध्यात्वा पुनरीशानादिभिः पंचमन्त्रैरंगुष्ठादिषु विन्यसेत् नमस्कारः मूलमन्त्रेण करतल
करपृष्ठपार्श्वेषु न्यस्त्वा हृद्व्योमेशानमनोभवांगुष्ठाभ्यां नमः हृन्तत्पुरुषमकरध्वजतर्जनीभ्यां नमः हुं अघोर
कुमारकन्दर्पमध्यमाभ्यां नमः हिं वामदेवमन्मथानामिकाभ्यां नमः हं सद्योजातकामदेवकनिष्ठिकाभ्यां
नमः इति त्रयोदशाप्रकादशपंचमतृतीयप्रथमस्वरात्मकभुवनेशीसर्वकं करन्यासं कुर्यात् पुनः षडं
गेन करन्यासं मूलमन्त्रप्रथमकूटेन कृत्वा पुनः पंचकं न्यसेत् द्रां शोषणबाणांगुष्ठाभ्यां नमः द्रीं मोहन
बाणतर्जनीभ्यां नमः क्लीं संदीपनबाणमध्यमाभ्यां नमः ब्लूं तापनबाणानामिकाभ्यां नमः सः संमोहन
बाणकनिष्ठिकाभ्यां नमः इत्यंगुलीषु न्यस्त्वा मूलत्रये देहे त्रिशो व्या व्य मूलपुटितमातृकां विन्यस्य पुनर
षिभ्रीकण्ठादिन्यासं कृत्वा स्थूलधारहृत्स्थमूलमन्त्रवर्णान् न्यस्त्वा पुनः मूलमन्त्रप्रथमकूटपञ्चको ॥

त्म॰ तत्त्वेश्वर्यै त्रिपुरभैरव्यै नमः द्वितीयकूटान्ते विद्यातत्त्वेश्वर्यै त्रिपुरभैरव्यै नमः तृतीयकूटान्ते शिवतत्त्वेश्वर्यै त्रिपुरभैर
व्यै नमः नाभ्याद्यास्यान्तं गुह्यादिभ्रूमध्यान्तं मूलाधारादिमस्तकान्तं पादादिमूर्धान्तं व्यापकरूपेण त
त्त्वन्यासं कृत्वा पुनः पादजानुगुह्यनाभिहृत्कण्ठवासान्ध्रुमूलकेषु मूलमन्त्रेण त्रिराहृत्य न्यासं कुर्यात् एवंन्य
स्त्वा तत्त्वाधष्ठितं जपेत् तस्यानिच्छत्त्व विशातितस्यानि तदर्धं तु द्वादशान्तं षड्त्रिंशत्तत्त्वं जपेदिति संप्र
दायसर्वस्वव्याख्याकारमतम् मुख्यारिक्तसमैः पत्राशाक्तसमैस्त्रिमधुरप्लुतैः द्वादशसहस्रं संख्यये, पुरश्च
प्र:सा· रणहोमः षट्त्रिंशत्तत्त्वं जपः षट्त्रिंशत्सहस्रं होम इति विवरणकारमतम् मन्त्रदेवताप्रकाशिकायां
सं· नवार्धशतत्त्वं जपः द्वादशसहस्रं होम इत्यत्र पुनः सिद्धिपञ्चमारिप्लवणार्थं तावन्त्येव मुत्रं त्रिमधुरं
५· नाम सौकृत्तिराज्यमिलितानि अस्यार्थः [illegible] पुनर्मूलमन्त्रेण प्राणायामं कृत्वा निजाधारराजत् योनिस्थां
दिव्यरूपां मनसोपचारैः समभ्यर्च्य ध्यानविशेषरूपां योनिमुद्रां निबध्नीयात् तत्प्रकार उच्यते मूलाधारादार
50 भ्यान्तं तेजोरूपिणीं सुषुम्नारन्ध्रेण मूर्धस्थसहस्रदलपद्मकर्णिकामध्यस्थषोडशदलपद्मस्थचन्द्रबिं
बावधि ऊर्ध्वं नीत्वा तत्रस्थचन्द्रबिन्दुविगलितवरामृतधाराप्लावनसम्पृक्तरूपां पुनर्मूलाधारं नत्वैवानये
त् एवंविधयागमागमस्य योनिमुद्रेति निस्तांत्रेषु संज्ञा पुनर्वीक्ष्य योनिमुद्रां च त्रिपुरसुन्दरीविधानेव
स्यमाणं प्रदर्शयेत् पुनर्दोहस्तसजाप्यं नवयोनिचक्रप्रकार उच्यते वक्ष्यते पुरहि तयवासवयोनिमध्यसंव
त्सव क्रिवरुणीशम्भवाग्निनाग्नीः देव्यर्चनायमनिर्विहितं पुरेवल्लोके सुदुर्लभमिदं तव योनिचक्रं
अस्यार्थः प्रथमं प्राग्रूपेण त्रिकोणं विलिख्य पुनस्तत्त्व ध्यात आरभ्य प्रागग्रे तोव एकं त्रिकोणं विलिख्य ५·
तस्य त्रिकोणस्य मध्यतः प्रथमे त्रिकोणे प्राड्परिवृत्त्य गलपातिमात्रां विसृज्य तत्र आरभ्य पश्चिमाग्रमीशानाग्नि

वरुणगतां प्रथमत्रिकोणप्रथमरेखाया वहिर्निर्गतं च संधिमर्मसंयुक्तं चैकं त्रिकोणं विलिखेत् एवं विलिखि-
ते हृदि त्वष्टकोणानि मध्ये एकं च सम्भूय नवयोनयो जायन्ते अथ वा प्राची दिगग्रेण विलिखितमिदं चक्रमेव प्र-
तीची दिगग्रेण विलिखेत् इत्येके एषामन्तर्मध्ययोनौ त्रिकोणे त्रिपुरभैरवीमन्त्रस्य त्रिरेखास्वेकैकं विलि-
खेत् अवशिष्टाष्टकोणेषु त्रिपुरागायत्रीवर्णान् शिष्टशेषं विलिखेत् तद्बहिरष्टदलपद्मे विलिखेत् अष्टभैरव-
बीजानि चाष्टमातृबीजानि च विलिखेत् कूटस्वराः सबिन्दुका भैरवबीजानि ह्रीं हं स्वरा मातृबीजानि पुनस्त-
द्बहिर्हृत्त्रं विलिखेत् तस्मिन्मातृकावर्णैः संवेष्टयेत् तद्बहिश्चतुरस्रं विलिखेत् कोणेषु मन्त्रलमंत्रस्य मध्यमवे-
ष्टे विलिखेत् त्रिपुरादेवि विद्महे कामेश्वरी च धीमहि तन्नः क्लिन्ना प्रचोदयात् इति गायत्रीमन्त्रः । एतत्सर्वं वि-
वरणकारैरुक्तं एवं नवयोनिचक्रप्रकारः अथ प्रथमजा मायायै नमः ज्येष्ठायै नमः रौद्रिकायै नमः अं-
बिकायै नमः इति च तत्त्वः पीठस्य प्राग्दिग्दलकेसरेषु इच्छायै नमः ज्ञानायै नमः इति पार्श्वद्वये क्रि-
यायै नमः इति मध्ये ॐ जिह्वाकायै नमः वक्रायै नमः विषघ्न्यै नमः हुंतायै नमः इति वाय्वादिकोणदलकेसरे-
षु सर्वानंदायै नमः इति मध्ये च एवं पीठं संपूज्य तदुपरि नवयोनिचक्रं प्रतिष्ठाप्यानन्तमध्ये स्थितो द-
कैः कलशं निधाय तस्मिन्समावाह्य देवीमावरणैः सह संतर्पयेत् सर्वत्र कलशायंत्रोक्तस्य तेक-
लशैर्विना केवलयंत्रे इति पूजयितुं शक्यत इति संप्रदायः अथ मेरुमध्ययोन्योरंतराले हसैं परमगु-
रुभ्यो नमः हसौं अपरगुरुभ्यो नमः हसैं परापरगुरुभ्यो नमः अथ मकूटस्थसरं समर्चयेत् ।
शाकपश्चिमतस्मै षामासनमन्त्रः ॐ नरंगे बाणभव छ्लूं ऊं क्रूं तैराग्नेयादिषु पूरतो नेत्रं दिक्ष्वस्त्रम्
पुनः द्रां शोषणबाणाय द्रीं मोहनबाणाय नमः क्लीं दीपनबाणाय नमः ह्लूं तापनबाणाय

नमः सः माहन्नवाणायनमः एतांश्चतुरो वाणोन्मथो योनेरभितः पंचममग्निकोणे च समर्चयेत्।
पुनः सुभगायै नमः भगसर्पिण्यै नमः भगमालिन्यै नमः अनंगायै नमः अनंगकुसुमायै नमः
अनंगमेखलायै नमः अनंगमदनायै नमः एताः शक्तयः शरतारास्वष्ट योनिष्वतद्बहिर्दलकेस
प्र·सा·सं· रेषु मातृभिर्ब्राह्म्यादिकाभिः समर्चयेत् तद्दलेष्वष्टस्वभिरष्टभैरवैरसितांगभैरवाय नमः रु
५१ रुभैरवाय नमः चंडभैरवाय नमः क्रोधभैरवाय नमः उन्मत्तभैरवाय नमः कपालभैरवाय न
मः भीषणभैरवाय नमः संहारभैरवाय नमः इति तद्बहिरिन्द्रादिभिः समर्चयेत् एवं त्रिपुरासपर्यावि
धिः अथ प्रयोगविधिः अष्टामहस्त्वष्टभूर्जोपरि तामयग्रहे वाग्भवं लिखेत् मेकं योजयेत्तद्दशांशं विलिखेद्विधि
-- मंत्रिणं साजनादिः काष्ठेनीनार्थस्वैर्भुवनमविलमारयित्वा स्वकीयैर्मोहनैर्विकृतान्भिः पुनर
51 यमनिशं सेवन्नेत्तं दशीभिरिति परितामयग्रहं चतुरस्रं वाग्भवं प्रथमकूटं च तरहेतुस्थितवाग्भवं लक्षं
जप्त्वा दशांशेन सर्वोऽपि पलाशकुसुमैः स्वारिकसमेत्य कुण्डे नेत तस्माद्गकफलं स्यादित्यर्थः प्रयोगान्तरं त्रिको
कल्याद्गात रक्तलार्गवालेपनाद्यो मो वी भः सन्नाम ते सत्वेन विहोजपेत्त्वलं मेकम बीजमध्यं रतिपति
मयं प्रोक्तोस्ति मावसानं यो सो लोके सततमग्ने सेवते प्रजपते च अस्यार्थः भगहेस्थिता उकारबसादि
युक्तः कामबीजात्स्वंहित्रीय ... सर्वोकावदेव होमादियुतं लक्षं जप्यात् होमदशांशं सर्ववदेव मन्त्रा
न्वेवं प्रसूते परापवरके तत्राजप्तं लतमन्यमत्रे ... कुसमोष्णकामरत्तालेपनाद्योवशी अष्ट ५१
प्यावदनाद्दनार ततयोस्थरेखारती विविधपदपद्धतिर्भवति चास्य लोकोत्तरेति परापवरके चतुरस्रे ... स्थिता
रतीयकूटं लक्षं ज

येत् उक्तवस्त्रादियुक्तः पुनः प्रागुक्तवदेव होमं च कुर्यात् होमद्रव्यं च प्रागुक्तवदेव प्रयोगांतरम् पालाशपुष्पै
मधुरत्रयाक्तैर्होमं विदध्याद् अयुतद्वयं यः सरस्वतीमंदिरमाशु भूयात् सौभाग्यलक्ष्मीः स समंत्रजापीति अत्र यँमा। त्रि.
धुरं नाम ततो द्रव्तीराज्यानि अयमर्थः त्रिकूटरूपेण त्रिपुरामंत्रेण त्रिमधुरसिक्तैः पालाशकुसुमैः अयुतं हुनेत्॥
तत्र मंत्रजापीति सर्वत्र होमांते होमसंख्यं तन्मंत्रं जपेदित्यर्थः प्रयोगांतरम् राजीकरंजाक्षशमीवटोत्थैः समि
द्भिर्बिल्वभवप्रसूनैः त्रिस्वादुयुक्तैर्हवनक्रियाश्च नरेंद्रनारीनररंजनी स्यात् राजीकटुकं करंजं पंकजं शमीवह्नि
त्रिस्वादु सर्वोक्तमधुरत्रयं अयमर्थः त्रिपुरामंत्रेण एभिः पंचभिः द्रव्यैः संभूय अयुतं हुनेदिति प्रयोगांतरम् मा
लतीबकुलजैर्दलैर्दललैश्चंदनाम्भसि घनेनिमज्जितैः श्रीकरीकुसुमकैः कृतक्रिया सैव चाशु कविताकरी मता मा
लतीशिरीषमथवा बकुलं मे किल श्रीकरीकुसुमं बिल्वकुसुमं कदंबमिति केचित् दलैर्दलैरिति विकासितै
रित्यर्थः एतैर्मालत्यादिजैस्त्रिभिः कुसुमैश्चंदनपंकसिक्तैः संख्यानुक्तैः सहस्रस्यादिति न्यायेन प्रत्येकं सहस्रसंख्यं
हुनेदित्यर्थः प्रयोगांतरम् अनुलोमविलोममंत्रमध्यस्थितसाध्याद्भयगतं प्रजप्य मंत्री पद्मसंयुतपायसहोततो रा
ज्यां नरनारीनरपान् वशे विधातुमिति पद्मलवणां राजीकटुकं अयमर्थः अनुलोमेन तत्तीपुबीजांते साध्यनाम।
वशं कुर्विति पदयुक्तं संयोज्य पुनः प्रतिलोमेनापि मंत्रं जप्त्वा उक्तद्रव्यद्वयेन प्रत्येकं सहस्रसंख्यं हुनेदिति प्रयोगां
तरम् मधुरत्रयेण सह बिल्वजैः फलैर्हवनक्रियाश्च मतानुरंजिनी अपि विशिष्टसाधकसमृद्धिदायिनी दिनशो
विशिष्टकमलाकरी मता अत्रापि संख्यानुक्तेः सहस्रमिति न्यायात् सहस्रसंख्यं प्रयोगांतरम् खंडैस्तु सुधा
त्ये लतोद्भवैस्त्रिमधुराक्तैर्जुहोतु मंत्रितमः सकलोपद्रवशांत्यै ज्वरापमृत्युप्रशमोदनाय वशी सुधालताशब्दे।
न सुधालताखंडैर्हुनेदित्यर्थः प्रयोगांतरम् स्फुटैर्बिल्वप्रसूनैस्तदभिनवदलैरेकवाराहिपुष्पैः प्रत्येकंव

धुजीवैरक्तैर्सरसिजैरुत्पलैर्केरवाद्यैः नेयावर्तैसर्कैर्दर्पणरुक्मैसमैः पाटलीनागपुष्पैः स्वाद्ग्मैरि(
द्दिगायेन्नकृतचटिनसः सर्पिषापायसेनेति रक्तकवाराहीसिन्नैलण्यैः वंधुजीवंअच्चिचिलंनत्तु उत्पलं
नैतलकुष्पू वैरवमू शामपल ऊंदऊरुमूनि नृपतरुकौनपिपादलिपातिरि नागेनागपुष्पमेवपत्ते
अत्तर्द्वाभिर्ङ्नेनु प्रत्येकंसहस्रसंख्ययादिनशः सर्पिषापायसेनवाहुनेदिति प्रयोगांतरम् मूला
प्र॰ सा॰ धारात्स्पर्शंतीसीविषरुपटवीतांप्रभांविद्युदाभासाकान्तन्मध्यगेदोःस्रवदमृतमुचाधारयामंत्रमण्वासम्य
सं॰ क्तसंपूर्णमाणांत्रिभुवनमविलंतन्मयत्वेनमंत्रीध्यायन्मुच्यैतवैरूप्यकङ्करितज्वररोगदारिद्र्यदोषैः अ(
५२ स्यार्थः मूलाधारातषट्कोणरूपान्निर्गच्छंतीप्रभांमूर्द्धगतार्कमंडलमध्यगतेदोर्मंडलात्स्रवमृतमु(
वाधारया त्रिपुरामंत्रमण्वात्रिभुवनंपूर्णमाणांध्यायेत् तस्मादुक्तफलंस्यादिति प्रयोगांतरम् वह्निर्विव
द्रूयपरिवृताधारसंस्थमस्यद्वालार्काभंस्वरगणसमावेष्टितवाग्भवाख्यं वाणाग्नीयाह्ननऋहराल्संत
तंनिःसरंतीध्यायेन्मंत्रीप्रततकिरणप्राह्वतेडःखशांत्यै। अस्यार्थः मूलाधारस्थषट्कोणपरिवृतंस्व
52 र्यप्रभंवहिःषोडशस्वरपरिवृतंचवाग्भवाख्यंप्रथमंकूटंध्यात्वातत्सपुन्नारंध्रमार्गेणागमान्तसं राम
धानेकृत्वापुनः स्वीयाहृत्स्नात्रिःसृतेनवाग्भवेनसहप्रततप्राकिरणप्रावृतंत्रिभुवनंध्यायेत् इति(
प्रयोगांतरम् हृत्पद्मस्थितभानुबिंबविलसद्योन्यंतरालोदितंमध्याह्नार्कसमप्रभंपरिवृतंवर्णैकभाग्य
वी॰ तगैः ध्यायन्मन्मथराजमेभविलत्रह्मांडविक्षोभकंराज्यैश्वर्यविनोदिनीमपिरमांदत्वाजगद्रंजयेत् ॥
अस्यार्थः हृत्पद्मंद्वादशकलाकारंध्यात्वातन्मध्येस्थलवृत्ताकारंभानुबिंबंतन्मध्येत्रिकोणंचध्यात्वा
तन्मध्येकामबीजाख्यंकूटंकक्कारादिभकारांतैर्वर्णैः युगमशःकंभंखबंगफंघंपं रवंएवंप्रकारेणवेष्टितं राम ५२

ति प्रयोगांतरं। मूर्द्धोर्ध्वद्वादशांतोदितनवशशिधरबिंबसंस्थायोनौ स्फुरंतं सद्वीजं व्यापकाद्यैर्धवलरुचिमकारस्थि
तवीजमेतं ध्यात्वा सारस्वतामृतजललुलितदिव्यकाव्यादिकर्त्ता नित्यं वेलाप्रसन्नप्रस्फुरितविका
रा ति हंस्यास्य मंत्री अस्यार्थः प्रथमं मूर्ध्नः सकाशात् परि द्वादशांगुलांते कल्याकी मध्यस्थितं प्रणवेंदुबिं
बं स्तम्भ हुत्वाकारं ध्यात्वा तन्मध्ये त्रिकोणं ध्यात्वा तन्मध्ये प्रथमस्वरात्परं संस्थयकारादिक्षकारांतैर्वृतो
हं त्रधवलरुचिं मकारस्थयोजेयं कृतं सारस्वतामृतजललुलितं तथा ध्यायेदिति प्रयोगांतरं। योनौ परिभ्रमित
ॐ उक्लिन्न पिंडी तारं क्रामृतद्रवमुवानि जेतेजसेव योमस्थले सकलमथ मिरू ये तस्मिन्नावेशयम
त्तुवषायबनिनानरांश्च अस्यार्थः मूलाधारे त्रिकोणमध्ये त्रिशूले स मृतायर पिंडीं त्रिगुणस्वीयते जसाप
रिभ्रमणं कुंडलाकारं ध्यात्वा अमृतामृतद्रवानि जतेजसा सकलव्योमस्थलं चाभिमर्यो येंडरूपे णातस्मिं
स्तेजसि सुंदरी नरांश्च स्थितां ध्यायेदिति प्रयोगांतरं। गुरुस्थितेवामदनस्य वीजं जपारुणांरुक्तं सम्धांसुव
नम् विचिंत्य मंत्रस्मिन्निति वेषप साध्यं वशीकरोत्येष विदग्धलोकः अस्यार्थः मूलाधारे त्रिकोणं विचिंत्य तस्मि
न्मदनवीजाख्यं मध्यमहाटम रुणाकारं रक्तामृतवर्षणं च ध्यात्वा तस्मिन् स्थिते साध्यं तत्र स्मृत्वाऽनयाभावनया विद
ग्धलोकः साध्यं वशीकरोति वाग्भवः मन्त्ररूपश्रेति प्रयोगांतरं। अग्नेर्वीजमथैं उं कंठवर्त्मे संचिंत्य विद्रान्तुं जेनद्रू मोह
नपुस्तकातवल्लयो हे वीमुकुलानवोत्र उद्यतं निखिलासरंतिजप्रवेनानारससूत्रोतमा निर्यातं च निरस्तसंल्हितिम
यो भूयात्सवाग्वत्याभः अस्यार्थः हृदयांबुजे तस्मीयकृटपाक्षे यंवीजं मिं उथवल्लरूपसचिंतानन्मयी भूत्वा देवी
पुस्तकानवल्लयधारिणीं ध्यात्वा पुनस्तन्मुखोद्भवतं निखिलाक्षरं च ध्यात्वा पुनस्तन्निखिलाक्षरनिजप्रवेनानारस
सूत्रातमा निर्यातं च ध्यात्वा सवाग्वत्याभो भवेत् अथ प्रसंगाद्धारणा सरस्वती मंत्रो लिपिलिख्येन अनिराकरणा अपि

देवे =

गम

अनुष्टुछंदः धारणसरस्वती देवता ध्यानं सुरासुरासेवितपादपंकजा करे विराजत्कमनीयपुस्तका विरिंचिप
त्नीकमलासनस्थासरस्वती नृत्यतु वाचि मे सदा नमो ब्रह्मणे धारणं मे स्त्वः निराकरणं धारयिता भूयासं कर्णा
स योः श्रुतं मा च्योढ्वं ममामुष्य ॐ मिति मंत्रः अनेन जप्ता द्विप्राणेन सारस्वतप्रदम् अथ द्विप्रसंगाल्लिख्यते न
कुली सरस्वती मंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छंदः नकुली सरस्वती देवता विकासभाजि हृत्पद्मे स्थिता मुल्लास
प्र॰सा॰ हासिनी परवाक्त्वगमिनी नित्यां स्मरामि नकुलीं सदा ऐं ओष्ठापिधाना नकुली दन्तैः परिवृता पविः क्लीं सर्वस्यै
सं॰ वाच ईशाना चारु मामिह वादयेत् सौः सौः क्लीं ऐं मिति मंत्रः मंत्रपादैः स्तैः समस्तैश्च पंचांगानि अनेन दंत्रे
५२ के कमलत्रमे गृहेन क्रमेणाभ्यसेत वादसामर्थ्यं भवेत् अथैतत्प्रसंगादेव कल्याणदेवोक्तोपि परापरसरस्व
ती मंत्रो लिख्यते ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छंदः परापरसरस्वती देवता सौः हृत् सौः शिर इत्याद्यंगानि अर्के
अर्कलकशशांकाभा अक्षमालाचेद्धकलावती मुद्रापुस्तकसंहस्ता ध्यातव्या परमा कला सौः इति मंत्रः सारस्वतप्रदः
53 अथ सरस्वती मंत्रप्रसंगात्कल्याणदेवोक्त बाला सरस्वती मंत्रोपि लिख्यते ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छंदः बाला सर
स्वती देवता ऐं बीजं क्लीं शक्तिः सौः कीलकं ऐं हृत् क्लीं शिरः सौः शिखा ऐं कवचमित्यंगे अरुणकिरणजालैरंजि
ताशावकाशा विधृतजपवटीका पुस्तकाभीतिहस्ता इतरकरवराढ्या फुल्लकल्हारसंस्था निवसतु हृदि बाला नि
त्यकल्याणरूपा ध्यानानंतरम् मालास्फटीपुस्तकपाशहस्ता बालांबिकां श्रीललितां कुमारीम् कुमा
रिकामीश्वरकेलिलोलां नमामि गौरीं नववर्षवेषाम् ऐं क्लीं सौः सौः क्लीं ऐं मिति मंत्रः विद्याप्रधानोयं मं
त्रः अथ मंत्रसारोक्त बाला अक्षरी मंत्रोपि लिख्यते ब्रह्मा ऋषिः त्रिष्टुप्छंदः बालावाग्देवी देवता ऐं हृत् ऐं शि ५२
रः इत्याद्यंगानि सास्त्रजं च वरदाभयपुस्तकोद्यद्धस्ताम्बुजाममलचंद्रकलावतंसाम् मुक्तांगराग

सा ८

वसनायवनानमामिबालेंदुमौलिमनिशंवचसामधीशं ऐं ह्रीं सौः इतिमंत्रः सारस्वतफलप्रधानो
यंमंत्रः अस्यध्यानम् वाग्भवेनेंदुमहं वागीशात्वप्रदायिनी कामराजेनबीजेनशक्रगोपसमत्विषा त्रै
लोक्यंमोहयंतीयं शक्तिबीजेनस्रवते स्फुरत्स्ववर्णावर्णौ नमोभागंपतस्यमंदिरे अक्षरन्यासः आधार
हृत्सु सपुस्तां सेप्रयपिन्यसेच्चवर्णान् दशलक्षंजपः त्रिमधुरमिश्रैः पलाशपुष्पैः वीच तैलसिक्तैः स्त्रिलैर्वा अयु
तपुरश्चरणाहोमः अथपूजाविधिः श्रीकुमातृकापटलेमातृकाविधानोक्तवत् पीठंसंपूज्यतस्मिन्त्रावा।
ह्यसमर्चयेत् अंगैः प्रथमावृत्तिः बुध्यै मेधायै प्रज्ञायै प्रतिभायै विद्यायै स्मृत्यै बालायै आभिर्द्विती
दि ४ यावृत्तिः मातृभिस्तृतीया इंद्राभिश्चतुर्थी वज्रादिभिः पंचमी अथप्रयोगः तोयेयथज्ञानुहृदयसंस्थितः
सन् विचिंत्यदेवीं रविबिंबसंस्थां विद्याप्रजप्यत्रिपमेनुभक्त्यासहस्रसंख्यां दिनशोनरोयः गंगाप्रवाहप्र
तिमास्यवक्त्रात्रिर्यातिविद्यानिखिलार्थदात्री अथयोगांतरम् ब्राह्मीवचाकणानिशामयपंचगव्यसंपाचि
तं प्रतिजपेदयुतंघृतंतत गर्भिण्यपद्योलिहन्तुवागधिपांसमासासर्वत्तमर्जितगुणांतनयंप्रसूते अस्या
वागधिपा सरस्वती तया समा तुल्येत्यर्थः र्थः ब्राह्मीब्रह्मसंज्ञामेव वचाप्रसिद्धा कणापिप्पली निशाहरिद्रा आमपंकाष्टं प्रयोगांतरम् इदमेवा।
दिने दिने दिनादौ उपरागेप्यथवा निशेषभानौ लिहतांमुखतो गिरामधीशाप्रतिनिर्यातिमहाप्रवाहरूपा।
प्रयोगांतरम् दिनशः शितधीमंत्रवर्ण्यमंत्रप्रतिगृह्य करेप्रतिजप्यजलं वचसामधिपेतिधिपाकलयन्
रा ८ प्रपिबेत्कविताप्रभवेदचिरात् संख्यानुक्तेसहस्रमितिन्यायात्सहस्रंजपेदित्यर्थः प्रयोगांतरम् सलिले।
स्थगतो हृदयद्वयसेरविबिंबगतं प्रविचिंत्यमनं त्रिसहस्रमनुंदिनशः प्रजपन् कविरेवभवेत्सतुवत्सरतः।
प्रयोगांतरम् मंत्रेणानेनसंजप्तं ब्राह्मीपत्रंप्रभक्षयेत् नविस्मरतिमेधावीश्रुतानवेदागमानसौ प्रयोगांत ५ ञ
रम् कणांवचांवाधात्रीवाजस्रमाखादेद्दिनागमे अनेहान्मकोपिनरः सर्वतःस्यान्नसंशयः अथबालामंत्रप्रसंग

प्र॰ सा॰ सं॰ ५४

त्कल्पांतरोक्तं बालाचक्रं लिख्यते बिंदुत्रिकोणवृत्तं च बहिः षट्कोणवृत्तकं पश्चादष्टदलं पद्मं बालाचक्रं।
विधीयते अथ बालामंत्रप्रसंगात वाग्भवबीजमपि मंत्रसारोक्तमंत्रं लिख्यते ब्रह्मा ऋषिः न्यृचितछंदः वा
ग्देवी देवता ऐं हृत् ऐं शिरः इत्याद्यंगानि धवलनलिनराजच्चंद्रसंप्राप्तमत्रां धवलवसनभूषां मालयाद्दे
हो त्रिनेत्रां कमलयुगवराभीत्युलसद्धाजपमांकुमुदरमणचूडां भारतीं भावयामि ऐमिति मंत्रः द्वादश
लक्षजपः त्रिमधुरसिक्तैर्मालतीपुष्पैर्दशांशं हुनेत् पुरश्चरणार्थं सारस्वतफलप्रधानोयं मंत्रः मातृका
वत्सलाविधिः अथ बालादिमंत्रप्रसंगान्महाबालात्रिपुरसुंदरीमंत्रः कल्पांतरे दृष्ट्वा लिख्यते आनं
दभैरवऋषिः देवी गायत्री छंदः श्रीमहात्रिपुरसुंदरी देवता ऐं बीजं क्लीं शक्तिः सौः कीलकं ऐं ह्रीं श्रीं ऐं
क्लीं सौः श्रीमहात्रिपुरसुंदरी क्लीं सर्वज्ञतायै ह्रां हृदयाय नमः ऐमित्यादि ह्रीं मित्यंतं नित्यतृप्तायै ह्रीं शि
रः ऐमित्यादि ह्रीं अनादिबोधायै ह्रूं शिखा ऐमित्यादि ह्रीं स्वतंत्रायै ह्रैं कवचाय हुं ऐमित्यादि ह्रीं अलु
प्तशक्तये नमः ह्रौं नेत्रत्रयम् ऐमित्यादि ह्रीं अनंतशक्तये ह्रः अस्त्राय फट् सकुंकुमविलेपनामलिकचुंबि
कस्तूरिकां समंदहसितेक्षणां सशरचापपाशांकुशां अशेषजनमोहिनीमरुणमाल्यभूषांबरां जपाकुसुम
भासुरां जपविधौ स्मरेदंबिकां ध्यानांतरम् चतुर्भुजे चंद्रकलावतंसे कुचोन्नते कुंकुमरागशोणे पुंड्रेक्षुपाशां
कुशपुष्पबाणहस्ते नमस्ते जगदेकमातः हेमाद्रौ हेमपीठस्थितिमखिलसुरैरीड्यमानां विराजत्तूष्णीसत्रपा
शांकुशाढ्यकरकमलां रक्तवेषातिरक्तां दिक्षु द्विश्चतुर्भिर्मणिमयकलशैः पंचशक्त्यंचितैः स्वैर्वेदैः स्वाभि
षेकां भजत भगवतीं भूतिदां मंत्रयामे कएईलह्रीं हसकलह्रीं सकलह्रीं इति मंत्रः ऐश्वर्यफलप्रधानो यं मंत्रः त्रि
अपादौ बालाबीजत्रयं क्रमेण योजयेद्वा सर्वांते श्रीबीजं योजयेद्वा उभयमपि योजयेद्वा ब्रह्माणं मस्तकं विंदुग्रा
धारं मुखमंडलम् नासिकां चिकुरं कसां विंदुस्वरतुरीयकं पुरुहूतं ललाटं तु नेत्रांगं भुवनेश्वरी हकारं हृदयं विंदुर्वि

राम ५४

पुष्करस्थाम्बुवाहनः प्रजापतिरूपं चंद्रं महेशं ईश्वरार्द्धगं नितंबयुगलं शक्रं मायादक्षिणलोचनम् वरांगं।
तु निशानाथं धातारं रुरुयुग्मकम् जानुनी चैव पादौ च देवं हुताशनं कांतं वामनेत्रं सदाशिवं देवीमानंदरूपि
णीम् अथ त्रिपुरसुंदरीमालामंत्रप्रदर्शनं क्रियते मालामंत्रस्य ब्रह्मणादित्य ऋषिः गायत्रीछंदः ललि।
तादेवता ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः नमस्त्रिपुरसुंदरि हृदयदेवि शिरोदेवि शिखादेवि कवचदेवि नेत्रदेवि अस्त्रं॥
देवि कामेश्वरि भगमालिनि नित्यक्लिन्ने भेरुंडे वह्निवासिनि महावज्रेश्वरि परशिवादूति त्वरिते कुलसुंदरि नि
त्ये नीलपताके विजये सर्वमंगले ज्वालामालिनि चित्रे महानित्ये परमेश्वरि मित्रेशमयी षष्ठीशमयी वड्डी
शमयी चर्यानाथमयी लोपामुद्रामयी अगस्त्यमयी कालतापनमयी धर्माचार्यमयी मुक्तकेशीश्वरम।
यी दीपकलानाथमयी विष्णुदेवमयी प्रभाकरदेवमयी तेजोदेवमयी कल्याणदेवमयी रत्नदेवमयी।
वासुदेवमयी श्रीरामानंदमयी अणिमासिद्धे लघिमासिद्धे महिमासिद्धे ईशित्वसिद्धे प्राकाम्यसिद्धे भु
क्तिसिद्धे इच्छादिसिद्धे प्राप्तिसिद्धे सर्वकामसिद्धे ब्राह्मी माहेश्वरी कौमारि वैष्णवि वाराहि माहेंद्रि चामुंडे।
महालक्ष्मि सर्वसंक्षोभिणि सर्वविद्राविणि सर्वाकर्षिणि सर्ववशंकरिणि सर्वोन्मादिनि सर्वमहांकुशे।
सर्वखेचरि सर्वबीजे सर्वयोने सर्वत्रिखंडे त्रैलोक्यमोहनचक्रस्वामिनि प्रकटयोगिनि कामाकर्षिणि बुद्ध्या
कर्षिणि अहंकाराकर्षिणि शब्दाकर्षिणि स्पर्शाकर्षिणि रूपाकर्षिणि रसाकर्षिणि गंधाकर्षिणि।
चित्ताकर्षिणि धैर्याकर्षिणि स्मृत्याकर्षिणि नामाकर्षिणि आत्माकर्षिणि अमृताकर्षिणि शरीरा
श्री कर्षिणि सर्वाशापरिपूरकचक्रस्वामिनि गुप्तयोगिनि अनंगकुसुमे अनंगमदने अनंगमदनातुरे अनंग
रेखे अनंगवेगिनि अनंगांकुशे अनंगमालिनि सर्वसंक्षोभणचक्रस्वामिनि गुप्ततरयोगिनि सर्वसंक्षो
भिणि सर्वविद्राविणि सर्वाकर्षिणि सर्वाह्लादिनि सर्वसंमोहिनि सर्वस्तंभिनि सर्वजृंभिनि सर्ववशं।

करि सर्वरंजिनि सर्वोन्मादिनि सर्वार्थसाधके सर्वसंपत्तिपूरके सर्वमंत्रमयि सर्वद्वंद्वक्षयंकरि
श्री. सर्वसौभाग्यदायकचक्रस्वामिनि सर्वसंप्रदाययोगिनि सर्वसिद्धिप्रदे सर्वसंपत्प्रदे सर्वप्रियंकरि सर्व।
मंगलकारिणि सर्वकामप्रदे सर्वदुःखविमोचिनि सर्वमृत्युप्रशमनि सर्वविघ्ननिवारिणि सर्वांगसुं
दरी सर्वसौभाग्यदायिनि सर्वार्थसाधकचक्रस्वामिनि कुलोत्तीर्णयोगिनि सर्वज्ञे सर्वशक्ते सर्वैश्वर्य
प्रदायिनि सर्वज्ञानमयि सर्वव्याधिविनाशिनि सर्वाधारस्वरूपे सर्वपापहरे सर्वानंदमयि सर्वरक्षास्व
प्रत्यास· रूपिणी सर्वेप्सितफलप्रदे सर्वरक्षाकरचक्रस्वामिनि गर्भयोगिनि वशिनि कामेश्वरि मोदिनी विमले
५५ अरुणे जयिनि सर्वेश्वरि कौलिनि सर्वरोगहरचक्रस्वामिनि रहस्ययोगिनि वाणिनि चापिनि पाशि
नि अंकुशिनि महाकामेश्वरि महावज्रेश्वरि महाभगमालिनि महात्रिपुरसुंदरि सर्वसिद्धिप्रदचक्र
स्वामिनि रहस्यतरयोगिनि श्रीश्रीमहाभट्टारिके सर्वानंदमयचक्रस्वामिनि परापररहस्ययोगिनि
55 त्रिपुरे त्रिपुरेशी त्रिपुरसुंदरि त्रिपुरवासिनि त्रिपुराश्रीः त्रिपुरमालिनि त्रिपुरासिद्धे त्रिपुराम्ब महा। श्री.
त्रिपुरसुंदरि महामाहेश्वरि महाराज्ञि महामहाशक्ते महामहागुप्ते महामहानंदे महामहास्कंदे मा
हामहामाये महाश्रीचक्रनगरसाम्राज्ञि नमस्ते नमस्ते स्वाहा। सौः क्लीं ऐं श्रीं ह्रीं ऐं एषा विद्या महासिद्धि
दायिनी स्मृतिमात्रतः अग्निवातमहाक्षोभे राजराष्ट्रस्य विप्लवे लुंठके तस्करभये संग्रामे सलिलप्ल ल
वे समुद्रयानविक्षोभे भूतप्रेतादिके भये डाकिनीपूतनायक्षरक्षः कूष्माण्डजे भये अपस्मारज्वरव्या
धिमृत्युक्ष्माभादिजे भये मित्रभेदे ग्रहभये व्यसने चाभिचारके अन्येष्वपि दोषेषु मालामंत्रं स्मरेन्न। राम
रः सर्वोपद्रवनिर्मुक्तः साक्षात् शिवमयो भवेत्॥ आपत्काले नित्यपूजां विस्तरात्कर्तुमक्षमः। ५५
एकवारं जपेदेनं सर्वपूजाफलं लभेत्॥ इति श्रीविद्यामालामंत्रः नद्वेदस्व ॥ एतत्किमालापंचधासाद्धि

वमालाचतादृशी द्वंद्वमालाचतादृशी स्यादेवं पंचदशक्रमात् एकैकललितामंत्रवर्णादिस्फुदितास्त्विमाः।
शुद्धानमोन्ताः स्वाहान्तास्तर्पणान्ताजपान्तिकाः प्रवृत्तयः पंचधास्युर्मालास्वितिविलास्वपि मालामंत्रा।
महाभागः सर्वसिद्धिप्रदायकः एकत्रिंशत्सहस्राणि त्रिलोकीमोहनस्तमः शुद्धासंबुद्धिमात्रास्याज्जपमात्रेन।
विधीयते मनस्याश्रजनं देवियातुकांश्रजपामि वा स्वाहेतिहोमरचनात्तर्पयामीति तर्पणं जपहेदसमाप्तो।
गंस्त्वतिरुक्तात्पंचमी नमः स्वाहाहृदयेप्रान्तेसंबुद्धिः संप्रदानकम् तर्पणेतुद्वितीयास्याज्जपेसंबुद्धिरे
वस्या शिवमालापंचके पुंलिंगान्तनिर्देशः त्रिपुरसुंदरइतिमिथुनमालापंचके स्त्रीपुल्लिंगान्तनिर्देशः॥
तदुक्तं विद्दल्लमालाभेदास्त्वपानाम्पश्रोक्ता पंचदशाप्रिये तस्मादेवशिवस्येवममघोरस्यपि महेश्वर पंचपंचवि
भागेनतत्रमेसंशयोमहान् लिंगभेदेनकर्तव्या किंवा तेनैवमंत्रतः जपहोमादिकं कार्यं शिवादीनाम
नोरमप्रभो देवि प्रवदस्वामितुभ्यं कमललोचने निर्गुणब्रह्मणोंशात्तेन क्लीवत्वं न पुंस्त्वकं नस्त्रीत्वंवा।
त्त्वं तत्र सदा निर्धूर्मि केवलं इसंचिदयमात्माचेदंचैतन्यमितिप्रिये भेदं शाहूणते विद्धितद्र्पस्त्वेकएव।
हि तथा विज्ञाय भक्तो नशिवादीनां प्रश्रजनम् तेनैवमंत्रेणजेनविकृतेन कृतादिच कर्तव्यं परमेशानि
निःसंदेहेन चेतसा अथवा शिवमालास्तपंचस्वपि मनोरमे पुल्लिंगान्तप्रयोगो हि कर्तव्यः साधकेनच स्त्री
पुल्लिंगान्तनिर्देशो मिथुनेषु क्रमेण चेति अथश्रीविद्यापुरश्चरणविधिः षट्त्रिंशल्लक्षं जपेत् पंचदशल
क्षं वा जपेत् द्वादशलक्षं वा जपेत् नवलक्षं वा जपेत् त्रिमधुराक्तैर्जपाकुसुमैः रक्तकरवीरैश्च द।
श्री शांशं पुरश्चरणहोमः नित्यशो वैश्वदेवान्ते त्रिमधुराक्तैरन्नैर्मंत्रान्ते पंचशराणाहुतिमंत्रान् संयोज्य पंचा।
कृतीः कुर्यात् अथ कल्पसूत्रोक्तप्रकारेण श्रीविद्याचक्रपूजाविधिर्लिख्यते आदौ महागणपतिपूजां
त्वा गंगणपतये नमः इति गणेशमर्चयेत् पश्चात्त्रिपुरारुण्यादिकं विन्यस्य ध्यात्वा अथपीठपूजा ऐंह्रीं

प्र॰सा॰
सं॰
५६

श्रीअमृतांभोनिधये नमः रत्नद्वीपाय नमः नानावृक्षमहोद्यानाय नमः संतानवाटिकायै नमः कल्पवा
टिकायै नमः हरिचंदनवाटिकायै नमः मंदारवाटिकायै नमः पारिजातवाटिकायै नमः कदंबवनवाटि
कायै नमः बिल्ववनवाटिकायै नमः पुष्परागरत्नप्राकाराय नमः पद्मरागरत्नप्राकाराय नमः गोमे
दकरत्नप्राकाराय नमः वैडूर्यरत्नप्राकाराय नमः इंद्रनीलरत्नप्राकाराय नमः मुक्ताफलरत्नप्राका
राय नमः मरकतरत्नप्राकाराय नमः विद्रुमरत्नप्राकाराय नमः माणिक्यमंडपाय नमः सहस्ररत्न
स्तंभमंडपाय नमः अमृतवापिकायै नमः आनंदवापिकायै नमः विमर्शवापिकायै नमः बालातपो
द्गाराय नमः चंद्रिकोद्गाराय नमः महाशृंगारपरिखायै नमः महापद्माटव्यै नमः चिंतामणिगृहराजा
य नमः पूर्वाम्नायमयपूर्वद्वाराय नमः दक्षिणाम्नायमयदक्षिणद्वाराय नमः पश्चिमाम्नायमयप
श्चिमद्वाराय नमः उत्तराम्नायमयउत्तरद्वाराय नमः महामणिमयवेदिकायै नमः रत्नप्रदीपवलभा
य नमः महासिंहासनाय नमः ब्रह्ममयैकमंचपादाय नमः विष्णुमयैकमंचपादाय नमः रुद्रमयैक
मंचपादाय नमः नमः ईश्वरमयैकमंचपादाय नमः सदाशिवमयफलकाय नमः हंसतूलिकायै नमः
हंसतूलिमहोपधानाय नमः कौसुंभास्तरणाय नमः पुनः विमलायै नमः उन्नत्यै नमः कांत्यै नमः सु
ष्ठ्यै नमः कीर्त्यै नमः सन्नत्यै नमः व्युष्ट्यै नमः उत्कृष्टायै नमः ऋद्ध्यै नमः एतान्नवशक्तयः ऐं
श्रीमिति उक्त सर्वमंत्रादौ योज्यम् पुनर्मध्ये महात्रिपुरसुंदर्यासनाय नमः हृदयारविंदस्यना
नारत्नखचितस्वर्णमयमंडपे श्रीचक्रांकितमरुणतामदपस्वरूपं योगपीठं कल्पयामीति गंधपुष्पा
दिभिः पीठमभ्यर्च्य तदुपरि चक्रं वक्ष्यमाणश्लोकोक्तप्रकारेण प्रतिष्ठाप्य पुनश्चक्रमध्ये देवीमावाहयेत् तत्र राम
कारः ऐं त्रिपुरादेवि विद्महे क्लीं कामेश्वरी च धीमहि सौः तन्नः क्लिन्ना प्रचोदयात् महापद्मवनांतस्थे कारणानंद ५६

56

विग्रहे सर्वभूतहिते मातृ(?)रेह्येहि परमेश्वरि इत्यंते मूलमंत्रमुक्त्वा देवीमावाह्य आवाहनादिषट्मुद्राः प्रदर्श्य
पुनरावरणपूजामारभेत् अग्नीशासुरवायुकोणेषु मध्ये दिक्षु च प्रागुक्तसर्वं तत्तादि षडंगपूजां कृत्वा अभ्यर्च्य त्रिको
णमध्ये कामेश्वरीं वा श्री पादुकां पूजयामि भगमालिनीं वा श्री पादुकां पूजयामि नित्यक्लिन्नां वा श्री पादुकां
पूजयामि कुलसुंदर्यं वा श्री नित्यां वा श्री पादुकां पूजयामि भेरुंडां वा श्री पादुकां· वह्निवासिनीं वा श्री पा
दु· महाविद्येश्वर्यं वा श्री पादुकां· शिवदूत्यं वा पादुकां· त्वरितां वा श्री पादुकां पूजयामि नीलपताकां वा श्री पा·
विजयां वा श्री पादु· सर्वमंगलां वा श्री पादु· ज्वालामालां वा श्री पादु· चित्रां वा श्री पा· ऐं ह्रीं श्रीं इति मंत्रादौ
सर्वत्र योज्यं एवं समभ्यर्च्य पुनः प्रथमचतुरस्रे अणिमासिद्धिं वा श्री पादु· लघिमासिद्धिं वा श्री पा· महिमासि
द्धिं वा श्री· ईशित्वसिद्धिं वा· वशित्वसिद्धिं वा प्राकाम्यसिद्धिं वा· भुक्तिसिद्धिं वा· इच्छासिद्धिं वा प्राप्तिसिद्धिं वा।
सर्वकामसिद्धिं वा एवं बीजत्रयमादौ सर्वत्र योज्यं पुनर्द्वितीयचतुरस्रे ब्राह्म्यादिमहालक्ष्म्यंतै बीजत्रयेण
सह समभ्यर्च्य पुनस्तृतीयचतुरस्रे सर्वसंक्षोभिणीमुद्रा शक्तिं वा श्री पादुकां पू· सर्वविद्राविणीमुद्रा· सर्व
वशंकरिणीमुद्रा· सर्वोन्मादिनीमुद्रा· सर्वमहांकुशमुद्रा· सर्वखेचरीमुद्रा सर्वपानिमुद्रा सर्वत्रिखंडिनी
मुद्रा· शक्तिं वा श्री पादुकां पूजयामीति मंत्रस्य बीजत्रयं सर्वत्र योज्यं त्रैलोक्यमोहनचक्रस्वामिनि त्रिपुरां
वा श्री पादुकां पूजयामि प्रकटयोगिनीं वा श्री पादु· इति चक्रनायिकां तन्मुद्रां वर्णपुरतः समर्चयेत् इति प्रथ
मावरणम् षोडशदले कामाकर्षिणीं वा श्री पादुकां पूजयामि बुद्ध्याकर्षिणीं वा· अहंकाराकर्षिणीं
वा· शब्दाकर्षिणीं वा· स्पर्शाकर्षिणीं वा· रूपाकर्षिणीं वा· रसाकर्षिणीं वा· गंधाकर्षिणीं वा· चित्ताक
र्षिणीं वा· अहंकाराकर्षिणीं वा· शब्दाकर्षिणीं वा· स्पर्शाकर्षिणीं वा· रूपाकर्षिणीं वा· रसाकर्षिणीं वा·

गंधाकर्षिण्यंबा· चित्ताकर्षिकण्यंबा· धैर्याकर्षिण्यंबा· स्मृत्याकर्षिण्यंबा· नामाकर्षिण्यंबा· बी
जाकर्षिण्यंबा आत्माकर्षिण्यंबा अमृताकर्षिण्यंबा· शरीराकर्षिण्यंबा· ऐं ह्रीं श्रीमिति मंत्रादौ सर्वत्र यो
ज्यं सर्वाशापरिपूरकचक्रस्वामिनि त्रिपुरेश्वर्यंबा· गुप्तयोगिन्यंबा· चक्रनायिकां समर्चयेत् द्विती
यावृत्तिः अष्टदले अनंगकुसुमांबा श्रीपा· अनंगमेखलांबा· अनंगमदनांबा· अनंगमदनातुरांबा अ
नंगरेखांबा अनंगवेगिन्यंबा अनंगांकुशांबा· अनंगमालिन्यंबा ऐं ह्रीं श्रीमिति मंत्रादौ सर्वत्र योज्यं
सर्वसंक्षोभणचक्रस्वामिनि त्रिपुरसुंदर्यंबा श्रीपादुकां पूजयामि गुप्ततरयोगिन्यंबायां इति तृतीयावृ
त्तिः मन्वस्रे सर्वसंक्षोभिण्यंबा· सर्वविद्राविण्यंबा सर्वाकर्षिण्यंबा· सर्वसंमोहिन्यंबा· सर्वस्तंभिण्यं
बा· सर्वजृंभिण्यंबा· सर्ववशंकर्यंबा· सर्वरंजिन्यं· सर्वोन्मादिन्यंबा· सर्वार्थसाधिकांबा· सर्वसंपत्तिपूरकां
बा· सर्वमंत्रमय्यंबा· सर्वद्वंद्वक्षयंकर्यंबा· ऐं ह्रीं श्रीमिति मंत्रादौ सर्वत्र योज्यम् सर्वसौभाग्यदायकचा
क्रस्वामिनि त्रिपुरवासिन्यंबा श्रीपादुकां पूजयामि संप्रदाययोगिन्यंबा· इति चतुर्थावृत्तिः बहिर्द
शारे सर्वसिद्धिप्रदांबा श्रीपादुकां पूजयामि सर्वसंपत्प्रदांबा· सर्वप्रियंकर्यंबा· सर्वमंगलकारि
ण्यंबा· सर्वकामप्रदांबा· सर्वदुःखविमोचिन्यंबा· सर्वमृत्युप्रशमन्यंबा· सर्वविघ्ननिवारिण्यंबा।
सर्वांगसुंदर्यंबा· सर्वसौभाग्यदायिन्यंबा· ऐं ह्रीं श्रीमिति मंत्रादौ सर्वत्र योज्यं सर्वार्थसाधकचक्र।
स्वामिनि त्रिपुराश्रयंबा श्रीपादुकां पूजयामि· कुलोत्तीर्णयोगिन्यंबा· इति पंचमावृत्तिः अंतर्दशा।
रे सर्वज्ञांबा श्री· सर्वशक्त्यंबा· सर्वैश्वर्यप्रदांबा· सर्वज्ञानमय्यंबा· सर्वव्याधिविनाशिन्यं
बा· सर्वाधारस्वरूपिण्यंबा· सर्वपापहरांबा· सर्वानंदमय्यंबा· सर्वरक्षास्वरूपिण्यंबा· सर्वे
प्सितफलप्रदांबा· बीजत्रयं सर्वत्र योज्यम् सर्वरक्षाकरचक्रस्वामिनि त्रिपुरमालिन्यंबा श्रीपादुकां पूजया

प्रसा· सं· ५८

57

सं

राम ५८

मि निगर्भयोगिन्यंबा॰ इतिषष्ठ्यावृत्तिः अष्टकोणेवशिन्यंबा श्री॰ कामेश्वर्यंबा॰ मोदिन्यंबा॰ विमलांबा॰ अरुणां
बा॰ जयिन्यंबा॰ सर्वेश्वर्यंबा॰ कौलिन्यंबा॰ ऐं ह्रीं श्री मिति मंत्रादौ सर्वत्र योज्यं सर्वरोगहरचक्रस्वामिनि त्रिपुरा
सिद्धांबा श्रीपादुकां पूजयामि॰ रहस्ययोगिन्यंबा॰ इतिचक्रनायिका पुरतः संपूजयेत् इति सप्तमावृत्तिः अष्टको
णमध्ये चतुर्दिक्षु वाणिन्यंबा॰ चापिन्यंबा पाशिन्यंबा॰ अंकुशिन्यंबा॰ ऐं ह्रीं श्री मिति मंत्रादौ सर्वत्र योज्यं सप्त
मावृत्त्यावंतर्गतमिदं त्रिकोणाग्रदक्षिणवामकोणेषु ऐं कामेश्वर्यंबा श्री॰ क्लीं वज्रेश्वर्यंबा॰ सौः भगमा
लिन्यंबा॰ ऐं ह्रीं श्री मिति मंत्रादौ सर्वत्र योज्यं सर्वसिद्धिप्रदचक्रस्वामिनि त्रिपुरांबा श्रीपादु॰ रहस्यतरयोगिन्यंबा
श्रीपा॰ इत्यष्टमावृत्तिः बिंदुमध्ये मूलमंत्रेण देवीं समर्चयेत् सर्वानंदमयचक्रस्वामिनि श्री चक्रनगरसाम्रा
ज्यलक्ष्मी त्रिपुरांबा श्रीपादुकां पूजयामि परापररहस्ययोगिन्यंबा॰ इति सर्वजलगंधपुष्पैः संपूज्य धूपदीपनैवेद्य
नीराजनां तं कृत्वा पूजाशिष्टद्रव्येण मूलमंत्रेणाष्टादशवारं कुर्यात् मंत्रेण च तदवशिष्टान्नग्राणामहणोकु
यीत् अनेन तं मूलमंत्रं यथाशक्ति जप्त्वा कल्याणवृष्टिभिरित्यादि षोडशश्लोकैः स्तुतिं कुर्यात् इति श्रीविद्यापूजा
विधिः समाप्तः॥ श्रीविद्याचक्रप्रकार उच्यते बिंदुत्रिकोणवसुकोणदशारयुग्ममन्वस्त्रनागदलसंयुतषोडशा
रम् वृत्तत्रयं च धरणीसदनत्रयं च श्रीचक्रमेतदुदितं परदेवतायाः तत्र दशारयुग्मं दशकोणयुग्मं मन्वस्रं चतु
र्दशकोणं नागदले अष्टदलं षोडशारं षोडशदलं धरणीसदनं चतुरस्रं अथ श्रीविद्याचक्रलेखनप्रकार एवं वि
शादीक्रियते षण्णवत्यंगुलायामं समं त्रेप्राक्पश्चात्यणापतं चतुर्भिरंगुलैः शिष्टैः संवृत्तानि च भूपुरम् अनेन वा
गुलं तेषं मध्ये पत्रं तु षोडश॰ एकादशांगुलं तेषं अष्टपत्रं समालिखेत् देवीस्तु तामेणागावलीस्त्वतेतिष्टचतते तत्र
देवीति रत्यष्टौ वीति चत्वारि तथा च अंकानां वामतो गतिः तेन देवी शब्देन अष्टचत्वारिंशत् अंगुलानि लभ्यानि।

तन्मध्ये स्मृतो मेत्यादि संर्व्वे तेया एवमाद्यंगुलीमानं तरे नवरेखाविलेखनीयाः वृत्तमध्ये स्तथैः आद्ये द्वि
तीये ष्टमके नवमे च यथाक्रमम् मार्जयेद्गुणभागांशानूर्द्ध्वत्तादेकत्र चान्यतः चतुर्थषष्ठयोः पार्श्वतो।
ततो॰ यांशं परिमार्जयेत् पंचमस्य यांशं तु मार्जयेत् चान्यपार्श्वतः नवग्रहाभिधानाः स्युः नवरेखाय थाक्रमम्
गुरुश्चांगारकं चैव शुक्रश्चंद्रमसं गच्छति मंदश्च मंडलं चैव सूर्य्यो राहुश्च गच्छति बुधं केतुश्च संगम्य शक्तिच
क्रं यथाविधिः मंदं गच्छति भानुश्च केतुं गच्छति चंद्रमाः कुजश्च मंडलं चैव बुधो राहुं च गच्छति महासुंदरि
चक्रस्य वह्निचक्रं यथाविधिः ललिताचक्रनिर्माणं पारंपर्य्यक्रमेण तु सर्वसिद्धियुतं भद्रमिदं काश्मीर।
प्र॰ सा॰ मं॰ ५८ निर्मितम् सूर्यः सोमः अंगारकः बुधः गुरुः शुक्रः मंदः राहुः केतुः एवं नवग्रहाः अथ कल्पांतरोक्तप्र
कारेण पिश्रीविद्याचक्रलेखनप्रकारो लिख्यते ॥ अथ पुरतो विहाय निज विष्टराद्दक्षिमवानिमथ्य स्त।
मंत्रिकं मत्वा पनं यजा अंगुलीयप्रवदेवभागयुतोपपन्नमस्य चयामि चक्रमरुणं सकेसरं देवी स्मृतो मेगगा
वलीस्तुतेति प्रदर्श्यते मानं श्रीचक्रनिर्माणे सत्रेषु नवसु क्रमात् आद्ये द्वितीये ष्टमके नवमे च यथाक्र।
58 मम् मार्जयेद्गुणभागांशानूर्द्ध्वत्तादेकत्र वान्यतः चतुर्थषष्ठयोः पार्श्वतो यांशं परिमार्जयेत् पंचमस्य
जयांशं च मार्जयित्वान्यपार्श्वतः तृतीयांताद्द्वितीयांताच्चतुर्थांताच्च पंचमात् प्रथमांतात्सूत्रयुगं वृत्ता।
तो नवमादिके सप्तमाष्टमयोरंतात् तथा षष्ठनवांतयोः वृत्तादिसूत्रयुगलं क्रमात्सूत्रद्वयं द्वयम् ह
र्म्यवर्म्म समोपेतं भद्रसंधिसमन्वितम् यत्र कं ललितायास्तन्मंगलं नेतरद्भवेत् ललिताचक्रनिर्माणे।
संकेतश्लोकषट्कवित् काश्मीरसंप्रदायी स्यात्पारंपर्य्यक्रमान्वितः पंचशक्तिः चतुर्वह्नि तद्विलास।
त्मकं सम सूत्रं पंचविधं शब्दब्रह्मसतेतत्वयः शिवम् श्रीचक्रमध्यमध्यात्रिकोणालोखनीयादास्य्रोकं॥ राम ५८
कमलं यशिखमध्यमानस्यरभीशादियुतं सबिंदुनादं निगमादिनमोंतरे विराजद्गुविदेवी हृदयत्राति॰

इमेतत् अस्यार्थः अथानंतरं पुरतः पूर्वभागे विहाय निजविष्टरात्स्वासनात् अरत्निं एकारत्निमात्रं अव-
निभूमिं संधिसिद्धिकार्थं अथ परं समं समचतुरस्रं त्रिकं अरत्नित्रयमानं विरचय यावद्दीर्घमुपातेत दै-
र्घ्यधिकमसत्त्वशेकृते अरत्नित्रयं न्यायते देहलब्धांगुलिमानमिति शास्त्रप्रसिद्धेः यं कंचित्तु रूपाधामं
विभज्य दशधा पुनः एकं द्वादशभागं कृत्वा तेष्वेकमंगुलं देहलब्धांगुलं नाम जानीयात् तस्य तत्तु पुनः म
ध्यावधनयज्ञेति कठपयादिप्रकारेण गृहीते अरत्नित्रये सप्तद्विसप्तत्यंगुलिमानं भवति एतत् द्विसप्त-
त्यंगुलिमानमपि इत्थं विभजनीयम् मध्ये तु त्रिकोणश्रीचक्रसमध्ये अंगुलिमानेन वाप्यामविलोमवित्ता-
रोऽष्टयकृष्ट्यकृ पंचचत्वारिंशदेव चक्रमध्यं कृत्वा तेन हि रष्टदलपद्मस्य परितः परिमाणाधरस्तु त्वा न-
वांगुलिपरिमाणां भवति तत्र पूर्वभागे चापरभागे च ष्टयकृष्टयकृ सार्द्धांगुलचतुष्टयं भवति संभूय नवां-
गुलिमानं भवति एतच्च हि षोडशदलपद्मस्य नन्तु त्वा दशांगुलिमानं भवति तत्रापि पूर्वभागे
अपरभागे च ष्टयकृष्टयकृ अंगुलिपंचकं मानं भवति संभूय अंगुलिदशकं मानं भवति (संभूय अंगु-
लिदशकं मानं भवति) एतद्बहिरष्टदलपद्मस्य परस्तु त्वा अष्टांगुलिमानं भवति तत्रापि पूर्वभागे अप-
रभागे च ष्टयकृष्टयकृ अंगुलिचतुष्टयं मानं भवति संभूय अंगुलषट्कं मानं भवति एवं बाह्यचक्रस-
संभूय विंशत्यंगुलिमानं भवति अंगुलीयेति रस्यं संपन्नचक्रे अंतर्मानं भवत्स्तु त्वा पंचचत्वारिंशदं-
गुलिमानं मानं भवति देवभागरस्तु त्वा एतत्पंचचत्वारिंशदंगुलिमानमपि अष्टचत्वारिंशद्भागरूपेण विभ-
जनीयं वहरस्तु त्वा एतद्बहिरष्टदलपद्मं रचनीयं तत्परस्तु त्वा एतद्बहिः षोडशदलपद्मं विलेख्य भूपुरस्तु
त्वा एतद्बहिश्चतुरस्रत्रयं परिलेखनीयं इत्थं रचयामि चक्रं श्रीचक्रं अरुणं सिंदूरवर्णं केसरं शोभनं केसरम
पद्ममपि अरुणवर्णं इत्थं वह्यचक्रलेखनप्रकारः तदंतश्चक्रलेखनप्रकार उच्यते पूर्वविभक्ताष्टा

चत्वारिंशद्भागेषु कूटपयादिसंकेतेन नवरेखालेखनव्यवस्था प्रदर्श्यते देवीस्तुतौ मेगंगावलीत्यादिश्लोकाः
तत्र देवीत्युक्त्या ८ वेगगृहीता ४ चत्वारिंशदंगुलीरपि पृथकूष्टपकु प्रथमवृत्तमारभ्य तत्तद्वृत्तमानरेखां
शेन विभागः कर्तव्यः इत्युक्तः स्तुरित्युक्त्या षड्भागउक्तः तोरित्युक्त्या षड्भागउक्तः मेरित्युक्त्या पंचभागउक्तः
गंरित्युक्त्या त्रिभागउक्तः गारित्युक्त्या त्रिभागउक्तः वरित्युक्त्या चतुर्भागउक्तः लीरित्युक्त्या त्रिभागउक्तः स्त्वरित्यु
क्त्या षड्भागउक्तः स्तुरित्युक्त्या षड्भागउक्तः तेरित्युक्त्या षड्भागउक्तः एतदुपरितनवृत्तपर्यन्तं तिरित्युक्त्या षड्भा
गउक्तः प्रदर्श्यते इति इत्थं पृथकूष्टपकुरुक्तप्रमाणमवलोकनीयं मानमितित्रमाणं श्रीचक्रनिर्माणोर।
प्र॰सा॰सं॰ स्य निर्माणप्रकारः सूत्रे द्वितिरेखासून नवम इति नवसूत्रे पुत्रक्रमादितिरेखासूत्रक्रमेणोत्पद्यः अथा
५९ तु नवरेखासमार्जनप्रकार उच्यते आद्ये द्वितीये ष्टमके नवमे च यथाक्रमं मार्जयेद्गुणभागांशादित्यादि
श्लोकः तत्र आद्ये इत्युक्त्या आद्ये सूत्रे द्वितीये इत्युक्त्या द्वितीये सूत्रे अष्टमके इत्युक्त्या अष्टमे सूत्रे नवमे इ
त्युक्त्या नवमे सूत्रे च यथाक्रमं इति वक्ष्यमाणक्रमेण मार्जयेदिति गुणभागांशा इत्युक्त्या रेखायाः उभ
59 यपार्श्वे पि कटपयादिसंकेतेन पृथकूष्टपकु मार्जयेदित्यर्थः तत्र गारित्युक्त्या प्रथमसूत्रे उभयपार्श्वे पि
पृथगंशत्रयेण संभयग्रशषट्कं मार्जयेत् णारित्युक्त्या द्वितीयसूत्रे पि उभयपार्श्वे पि पृथगंशपंचकेन सं
भयग्रपादशांकं मार्जयेत् भारित्युक्त्या अष्टमसूत्रे उभयपार्श्वे पि पृथगंशचतुष्टयेन संभयांशाष्टकं मा
र्जयेत् गारित्युक्त्या नवमे सूत्रे उभयपार्श्वे पि पृथगंशत्रयेण संभयांशषट्कं मार्जयेत् अंशादिति सर्वा
कांशेन मार्जयेदित्यर्थः वृत्तादेकत्र चान्यत इति वृत्तमारभ्य पृथकू पृथकू स्वीकृतप्रकारेण उभयपार्श्वे
पि मार्जयेदित्यर्थः चतुर्थषष्ठयोः पार्श्वे इत्यादि तत्र चतुर्थषष्ठयोरित्युक्त्या चतुर्थे सूत्रे पि षष्ठसूत्रे पि पार्श्वे इ राम
त्युक्त्या चतुर्थषष्ठरेखाद्वयस्य उभयपार्श्वे पि तोयांशं परिमार्जयेदिति पृथकूष्टपकु मोउ शांशेन संभयद्वात्रिंशदंशमा ५९

र्जयेत् तथाकृते सत्त्वे हृदयस्यापि सम्यक् चतुःषष्ट्यंशं मार्ज्जितं भवति पंचमस्य नवांशं चेदित्यादि अत्र पंचमस्ये।
तु तथा पंचमस्य त्रे नवांशं च मार्जयेत् अस्य पार्श्वतस्तु तथा उभय पार्श्वे षट्कृत्य षट्कृत्य अष्टादशांशेनास्य भय
षट्त्रिंशदंशं मार्ज्जयेत् तृतीयसप्तमयोः सत्त्वयोः रेखा मार्जनं नास्ति मूलश्लोके अनुक्तत्वात् अथ नवरे
खासंसर्गप्रकार उच्यते तृतीयांता द्वितीयांता चतुर्थांता च पंचमात् इति तत्र तृतीयांतादित्युक्त्या तृती।
यरेखा पार्श्वद्वयमपि उपरितन वृत्तमध्ये त्रिकोणाकारेण योजनीयं द्वितीयांतादित्युक्त्या द्वितीयरेखा।
पार्श्वद्वयमपि नवमस्य वृत्तमध्ये त्रिकोणाकारेण योजनीयं चतुर्थ्यांतादित्युक्त्या चतुर्थस्य पार्श्वद्व।
यमपि अष्टमस्य वृत्तमध्ये त्रिकोणाकारेण योजनीयम् पंचमादित्युक्त्या पंचमस्य पार्श्वद्वयमपि सप्त।
मस्य वृत्तमध्ये त्रिकोणाकारेण योजनीयम् प्रथमांतात्तत्र युगं वृत्ता नवमादिकं इत्युक्त्या प्रथमस्य।
पार्श्वद्वयमपि षष्ठस्य वृत्तमध्ये त्रिकोणाकारेण योजनीयम् इत्थं पंचशक्तिचक्रं सप्तमाष्टमयोरंतात् तत
थाषष्ठनवांतगो इति तत्र सप्तमेत्युक्त्या सप्तमस्य पार्श्वद्वयमपि अधोभागवर्तिमध्ये त्रिकोणाकारेण योज।
नीयम् अष्टमयोरंतादित्युक्त्या अष्टमस्य पार्श्वद्वयमपि प्रथमस्य वृत्तमध्ये त्रिकोणाकारेण योजनीयम् त
था षष्ठेत्युक्त्या षष्ठस्य पार्श्वद्वयमपि द्वितीयस्य वृत्तमध्ये त्रिकोणाकारेण योजनीयं नवमांतयोरित्युक्त्या।
नवमस्य पार्श्वद्वयमपि तृतीयस्य वृत्तमध्ये त्रिकोणाकारेण योजनीयं एतत्सर्वं चतुष्टयं शिवचक्रं वह्निचक्रमि
त्यपि च वृत्तादिस्तत्र युगलं क्रमात् तत्र द्वयं द्वयं इति वृत्तादि अधो वृत्तं च उपरि वृत्तं चाष्टसर्वाग्ररेखा उभाभ्यां पा
र्श्वाभ्यां त्रिकोणाकारेण तत्तदुक्तरेखामध्ये योजनीयाः हर्म्यवर्म्यसमो येतं भद्रसंधिसमन्वितामिति वर्म्म
आदिरेखासंयोगः संधिर्द्विरेखासंयोगः अष्टादशवर्णाहि च चतुर्विंशतिसंधयश्च यथा भवंति तथालेख
नीयम् यच्चक्रं ललितायास्तन्मंगलं तेन तद्भवेत् यल्ललितादेव्याश्चक्रं उक्तप्रकारेणालिखितं तन्मंगलकारं

भवेदित्यर्थः एतादृश्यथाविलिखितं न भवेदित्यर्थः तत्रैतत्कल्पकारमते वृत्तत्रयं चेत्यत्रोक्तं वृत्तत्रयं तु मध्ये अष्टनीग।
दलषोडशान्मर्यादाकरणा वृत्तत्रयमेव न पृथक्कुर्वीत्तयम् विद्यार्णवकृतापि तथोक्तम् विंदुत्रिकोणका।
ष्टांश्ववसुयुगलोकपत्रवृत्तत्रयं वसुदलवृत्तकालादलत्रिः महीगृहं मतं चक्रं इति तत्रैतच्चक्रं शिवशक्त्या
त्मकं तदुक्तमर्णववचनैर्भिः शिवचक्रैश्चतुर्भिश्च शक्तिचक्रैश्च पंचभिः नवचक्रैश्च संसिद्धं श्रीचक्रं शिववपुर्व
प्र.सा. सं ६ पुरिति तत्र शक्तिचक्रमुखं पुसां दिशि वर्त्तते तद्दृश्यस्युः एतान्त्रजयात् श्रीचक्रलेखनविधिः समा।
प्त अथ श्रीचक्रमध्ये लेखनीयां तरागांति लिख्यते तत्र प्रथमं त्रिकोणमध्यस्य विंदुमध्ये लेखनीया।
तत्रोद्धारश्लोकः कमलं परिलुप्यमध्यमान्यत् स्वरमीशादियुतं सविंदुनादं निगमादिनमोंतरे विराजद्दुविदे।
वी हृदयं प्रतिष्ठमेतत् अस्यार्थः कमलं परिलुप्येति श्रीविद्याया द्वितीयखंडस्य कामकलाखंडत्वात् का।
मबीजात्मकं क्लींकारं सिद्धवत्कृत्य तस्य ककारमकारलकारान् लोपयित्वा मध्यमान्यत् स्वरमिति त
न्मध्ये पुनरावृत्तिशिष्टं यच्चतुर्थस्वर ईकारः स पुनरीशादियुतमिति तद्बीजं पुनरीशानः सर्वविद्यानामित्यस्मं त्र
स्य यत्स्यादिर्भे तो वर्णाईकारः तेन बीजेन एतत्स्वरैकबीजेनयुतमिति हर्वीकस्य बीजस्य आद्यो संयोजयेदित्यर्थः
बीजमिति वक्ष्यमाणं विंदुनादसंयोगादुक्तं सविंदुनादमिति पुनरेतद्बीजं विंदुनादद्वययुक्तं च भवेत्पुनः नि।
गमादिनमोंतरेविराजदिति निगमो वेदः तस्याद्यादिः प्रणवः नमश्चेति स्वरूपोपादानम् अनयोरन्तरे मध्ये विराजत्
बीजस्य अस्याद्यो प्रणवः अंते नमः पदं चेत्यर्थः सुविदे विहृदय प्रतिष्ठमेतत् इति सुविम्ह समायामि तिसद्भावका
रणोयोनोश्रीचक्रमध्यत्रिकोणोइत्यर्थः देवीहृदयमिति तत्र देवीति त्रिकोणमध्यगं विंदु तस्य हृदयं तन्मध्य
इत्यर्थः प्रतिष्ठमेतदिति एताद्बीजं तत्र स्थितं कुर्यात् विंदुमध्ये एतन्मंत्रं विलिखेदित्यर्थः अस्य मंत्रस्य स्वरूपं लिख्यते ॐ ॐ ॐ राम ६

नमः इति पंचवर्णात्मकः पुनस्त्रिकोणकोणेषु मूलमंत्रसर्वेऽत्रयं वाग्भवादिकोणेषु पुनरष्टकोणेषु ब्लूँ क्लीं क्लूं
ह्लूं स्रीं हसन् वयं रमयं ऌं ह्मीं इति विलिखेत् अंतर्दशारे यादयः लांताः सविंदुकाः क्रमेण विलेख्याः वहि-
र्दशारे कवर्गचतुर्वर्गयोर्वर्णाः सविंदुका लेखनीयाः मन्वश्रे तु तीयवर्गादयः पंचमवर्गचतुर्थान्तगताः व-
र्णाः क्रमेण सविंदुकाः विलेखनीयाः नागदलेषु कवर्गाः क्रमेण तत्र यादिचतुष्टयं शादिचतुष्टयम् ॥
ळादिद्वयं क्रमेण सविंदुकाः तत्रापि प्रथमं चतुष्टयं पूर्वादिदिक्षु इतरचतुष्टयमाग्नेयादिविदिक्षु विलिखेत् षो-
डशारे षोडशस्वरान् सविंदुकान् वाग्भवादिवामांतं क्रमेण विलिखेत् प्रथमचतुरस्रे पश्चिमादिचतुर्दिक्षु द्रां द्रीं
क्लीं ब्लूं इति वायव्यादिकोणेषु सः क्रों हसखफ्रें कल ह्रीं इति विलिखेत् चतुरस्रस्योर्ध्वाधः क्रमेण ऐं ऐं इति।
वीजद्वयं द्वितीयचतुरस्रे अष्टदिक्षु दीर्घस्वरान्तराण्यष्ट तत्र स्वरान्तरयुगले द्वितीयान्तराणि दीर्घस्वराः तृ-
तीयचतुरस्रे अणिमादिसिद्धिचतुष्टयमाग्नेयान्तराणि पश्चिमादिचतुर्दिक्षु वशित्वादिचतुष्टयमाग्नेयान्तराणि
वायव्यान्तराणि वायव्यादिषु चतुरस्रऊर्ध्वाधः शक्तिः प्राकाम्यसिद्धी एवमष्टौ संविलिखेत् अथ चक्रनायिकावीजा-
नि हसकलरहें हसकलरडीं हसकलह्रौं इति विंदुमध्ये हंस्त्रैं हसक्लीं स्हौः त्रिकोणे ह्रीं श्रीं सौः इति अष्टको-
णे ह्रीं क्लीं ब्लें इति मन्वश्रे दशारे ह्सैं हसक्लीं ह्सौः इति वहिर्दशारे हैं हक्लीं ह्सौः इति मन्वश्रे ह्रीं क्लीं सौः इति अष्ट-
दले ऐं क्लीं सौः इति षोडशदले अं आं सौः इति चतुरस्रे इति नवचक्रनायिकावीजानि तत्तदावरणेषु ग-
तो विलिखेत् अथ श्रीविद्यापंचदशाक्षरीन्यासविधिर्लिख्यते तत्र श्रीविद्यासांबद्धविधेषु कल्पेषु वर्त्त- न्या
ते तत्सर्वं वर्षशतेनापि लिखितुं शक्यते तत्स्मात्तेषु सर्वेष्वपि आलोच्य ये ये न्यासाः सारतमाः ते सर्वेपि तत-
स्तउद्धृत्य श्रीमदमरेंद्रसरस्वतीकृपालेशविवशांतःकरणेन मयात्र विलिख्यंते तत्र प्रथमं तावत् गुरुन्यं।

त्रिपीठन्यासमातृकान्यासकुंकुमन्यासलघुषोढान्यासश्रीचक्रन्यासमहाषोढान्यासादयः श्रीमदि
च्चारण्यपतिवरस्मिंगिरिपालआनंदनाथादिविरचितपद्धत्युक्तप्रकारेणचतानार्णवेपंचमखंडेमोदपा
देकुर्ध्वाम्नायेप्रोक्तप्रकारेणचलिख्यंते ऐं ह्रीं श्रीं खात्तिश्रीपरमशिवानंदनाथपादाय शेषगुरुपादपर्य
श्री प्र· क्रमेणस्वगुरुनाथपादांबुजं यावत्तावत्प्रणौमि इति त्रिखंडमुद्रयावद्यमाणयाश्मिरसिनमस्कृत्य ऐं ह्रीं श्रीं
सासं· गंगणपतयेनमः इतिमूलाधारेत्रिखंडमुद्रयासंवेष्ट्यगंगुरुभ्योनमः गंगणपतयेनमः ऊं ह्रीं डं दुर्गायै।
६१ नमः क्षंक्षेत्रपालायनमः योयोगिनीभ्यः स्वाहा वंवटुकभैरवायनमः संसरस्वत्यैनमः पंपरमात्मनेन
मः इतिमंत्रेणदक्षवामांसदक्षवामांसस्तनदक्षवामोरुमूलाधारहृदयेषुसंवेष्ट्य हुः अस्त्रायफट् इतिक
रशुद्धिंतालत्रयदिग्बंधनानिकृत्वा गंश्रीपशुं हूं फडिति पाशुपतास्त्रमंत्रेण अग्निप्राकारान् कृत्वा श्रीवि
द्यामंत्रखंडत्रयेणपृथग्व्याप्यैनमः क्लींनमः सौः नमः इतिनाभिहृदयभ्रूमध्येषुविन्यस्य ऐं ह्रीं श्रीं ऐंह्रीं
श्रींऐंक्लींसौः श्रीमहात्रिपुरसुंदरीममात्मानंरक्षरक्षेतिमंत्रेणहृदयंस्पृष्ट्वापुनः मूलमंत्रप्रथमखंडं।
त्रिवारमावर्त्यदक्षिणनासिकयाविरेच्य द्वितीयखंडंषड्वारंजप्त्वा दक्षिणनासिकयापूर्य तृतीय।
खंडंद्वादशवारंजपन् कुंभकंकृत्वासमस्तखंडंजपन् वामनासिकयाशनैर्विरेचयेत् खंडत्र
यमुक्त्वात्रिवारंव्यापकंविन्यस्यमातृकास्थानेषुप्रणवमन्वनेश्वरीसंपुटितमातृकावर्णान्विन्यस्य।
ऐंक्लींसौः इतिनाभिहृदयभ्रूमध्येषुविन्यस्य ऐंक्लींसौरितिमध्यमादिकनिष्ठिकांतमंगुष्ठादितलांतं।
विन्यस्यपुनः पीठन्यासंकुर्यात् ऐं ह्रीं श्रीं अं आं सौः श्रीत्रिपुरेऽअमृतार्णवासनायनमः ऐं ह्रीं श्रीं ऐंक्लीं
ऐंक्लींसौः श्रीत्रिपुरेश्वरिपोतांबुजासनायनमः ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लींसौः श्रीत्रिपुरसुंदरिदेव्यासनायनमः राम
ऐं ह्रीं श्रीं हैं हक्लींहसौः श्रीत्रिपुरवासिनीश्रीचक्रासनायनमः ऐं ह्रीं श्रीं हसैं हस्क्लीं हसौः श्रीत्रिपुरे ६१
श्रीदेविसर्वमंत्रासनायनमः ऐं ह्रीं श्रीं

वृलै क्लैं ह्रीं नवृलं नमैं री हस्लवृमै रमौं =

61

ह्रीं क्लीं ब्लें श्रीं त्रिपुरमालिनि साध्यसिद्धासनाय नमः ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः पर्यंकाय शक्तिपीठासनाय नमः
इति पादयोः जान्वोः ऊर्वोः कटोः मूलाधारे स्वाधिष्ठाने नाभौ च क्रमेण विन्यस्य ततः मध्यत्रिकोणाय नमः
इति हृदये त्रिकोणाकारेण विन्यस्य मध्यवृत्ताय नमः इति हृदये त्रिकोणमध्ये विन्यस्य ऐं ह्रीं श्रीं कामगि-
रिपीठपादुकां पूजयामि ऐं ह्रीं श्रीं जालंधरपीठपादुकां पूजयामि ऐं ह्रीं श्रीं पूर्णागिरिपीठपादुकां पूज-
ध्रा यामि ऐं ह्रीं श्रीं ओड्याणपीठपादुकां पूजयामि इति त्रिकोणेषु मध्ये च यथाक्रमं विन्यस्य ऐं ह्रीं श्रीं लंब्र-
ह्मणे सृष्ट्यधिपतये नमः ऐं ह्रीं श्रीं वं विष्णवे स्थित्यधिपतये नमः ऐं श्रीं महाप्रेतपद्मासनाय नमः एतैर्द-
लोपरि तदंसवामांसतदूरुहृदयेषु यथाक्रमं विन्यस्य ऐं ह्रीं श्रीं हसकलरडैं हसकलरडीं हसकलरडौः १ व्या-
तालिकायै नमः ऐं ह्रीं श्रीं अंइंउं आंईंऊं एंइं ओं ऐं ईं औः ऐं क्लीं सौः हैं क्लीं क्लौः हैं हक्लीं ह्सौः ह्सैं हसक्लीं ह्सौः।
लन ह्सैं हसक्लीं ह्सौः हसकलरडैं हसकलरडीं हसकलरडौः हमन्मलवरयं ऐं हमन्मलवरयीं हसन्मलवरय-
औः इति हृदयं स्पृष्ट्वा योगिमुद्रया जपेत् कनिष्ठातर्जन्यो ऋजू कृत्वा अंगुष्ठमध्यमानामिकाग्राणां संहति-
र्मृगीमुद्रा ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ॐ ईं यां रां लां वां सां कामेश्वरीच्छाकामफलप्रदे सर्वसत्त्ववशंकरि जगत्क्षोभ- सन
करि ऐं ऊं ह्रीं क्लीं ब्लूं सः ह्सौः क्लीं ऐं अं कामेश्वरी नित्यादेवी श्रीपादुकां पूजयामि ऐं ह्रीं श्रीं ऐं भगभुजे भगि-
नि भगोदरि भगमाले भगावहे भगगुह्ये भगयोनि भगनिपातिनि सर्वभगवशंकरि भगरूपे नित्यक्लि-
न्ने भगस्वरूपिणि सर्वाणि भगानि मे ह्यानय वरदे रेते सुरेते भगक्लिन्ने क्लिन्नद्रवे क्लेदय द्रावय अमोघे भगविच्चे
ह्सैं ब्लूं न क्षुभ क्षोभय सर्वसत्त्वान् भगेश्वरि ऐं ब्लूं जें ब्लूं भें ब्लूं मों ब्लूं हें ब्लूं हें क्लिन्ने सर्वाणि भगानि मे वशमानय स्त्रीं हरब्लें ह्रीं
श्रीं भगमालिनि नित्यादेवी श्रीपादुकां पूजयामि ऐं ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे स्वाहा इति नित्यक्लिन्नानि-
त्यादेवी श्रीपादुकां पूजयामि ऐं ह्रीं श्रीं ॐ क्रों भ्रों क्रौं झ्रौं छ्रौं ज्रौं स्वाहा ॐ भेरुण्डा नित्यादेवी श्रीपादुकां पू-

जयामि ऐं ह्रीं श्रीं ईं श्रीं ईं ह्रीं वह्निवासिन्यै नमः ॐ वह्निवासिनी नित्यादेवी श्रीपादुकां पूजयामि ऐं ह्रीं
श्रीं ह्रीं क्लिन्ने ऐं क्रौं नित्यमदद्रवे ह्रीं ईं महाविद्येश्वरि नित्यादेवी श्रीपादुकां पूजयामि ऐं ह्रीं शिवदूत्यै नमः ॐ
शिवदूति नित्यादेवी श्रीपादुकां पूजयामि ॐ ह्रीं श्रीं ईं ह्रीं हुं खेचछे क्षः स्त्रीं हूं क्षें ह्रीं फट् त्वरिता नित्या
देवी श्रीपादुकां पूजयामि ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः कुलसुंदरी नित्यादेवी श्रीपादुकां पूजयामि ऐं ह्रीं श्रीं हस
प्र॰ सा॰ सं॰ ६२ कलरडें ऐं ह्रीं श्रीं हसकलरडीं ऐं ह्रीं श्रीं हसकलरडौः लं नित्यादेवी श्रीपादुकां पूजयामि ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं फ्रें
स्त्रूं क्रौं श्रौं क्लीं ऐं ब्लूं नित्यामदद्रवे हुं फ्रें ह्रीं ऐं नीलपताका नित्यादेवी श्रीपादुकां पूजयामि ऐं ह्रीं श्रीं भमरयऊं
ऐं विजया नित्यादेवी श्रीपादुकां पूजयामि ऐं ह्रीं श्रीं सौः ईं सर्वमंगला नित्यादेवी श्रीपादुकां पूजयामि ॐ
ह्रीं श्रीं ईं नमो भगवति ज्वालामालिनि देवि देवि सर्वभूतसंहारकारिके जातवेदसि ज्वलंति ज्वल ज्वल प्र
ह्रीं॰ ज्वल प्रज्वल ह्रीं हुं रं रं रं रं रं रं रं इति रेफसप्तकमुक्त्वा ज्वालामालिनि हुं फट् स्वाहा श्रीं ज्वालामालिनि नि
त्यादेवी श्रीपादुकां पूजयामि ऐं ह्रीं श्रीं चक्रौं चित्रा नित्यादेवी श्रीपादुकां पूजयामि ऐं ह्रीं श्रीं मूलमं
62 त्रमुक्त्वा अः महात्रिपुरसुंदरी नित्यादेवी श्रीपादुकां पूजयामि एतैर्मंत्रैस्त्रिकोणरेखाया मध्ये पूर्वादिप्रा
दक्षिणक्रमेण न्यस्त्वा श्री त्रिपुरादेवी वृत्तमध्ये न्यसेत् पुनः आनंदैकरसानंदकलेवरमथात्मनि स्व
च्छंदस्फुरणामत्र निधेहि कुलसुंदरि अकुलस्यामृताकारे सिद्धज्ञानकरे परे अमृतत्वं निधेत्यत्र व
स्तुनि क्लिन्नरूपिणि तद्रूपैकरसं दत्वा ह्येतत्स्वरूपिणि भूत्वा परामृताकारमयि चित्स्फुरणं कुरु
विजये विवेकदामिनि विश्वाधिकचरणदर्शिनो विश्वग्रासपटीयसि विश्वेंद्रियविजयदा राम
यिनि नमस्ते अज्ञानैंधनदीप्तत्वं ज्ञानाग्निज्वालरूपिणि आनंदाज्याहुतिप्रीते सम्यग्ज्ञानं ६२
प्रसीद मे ॥ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं मंगि भंगि महाभंगि मम वैरिभंगं कुरु कुरु मम प्रसन्नं कुरु कुरु स्वाहा ऐं

द ऐं॰

ह्रीं श्रीं हसक्षमलवरयैं हसक्षमलवरयूं ह्सक्षमलवरयें स्हौः ज्ञानप्रकाशनाथविद्यासनाय स्वाहा एतान्
मंत्रान् हृदयं स्पृष्ट्वा जपेत् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं पद्ममुद्रादेवी श्रीपादुकां पूजयामि ऐं ह्रीं श्रीं त्रिखंडमुद्रादेवी श्रीपा
दुकां पूजयामि ऐं ह्रीं श्रीं योनिमुद्रादेवी श्रीपादुकां पूजयामि इति मुद्राः प्रदर्श्य पुनः काकचंचुपुटक्रमेणामारु
तं पीत्वा हा हा हा हा इत्युच्चार्य सुषुम्नापर्वभेदं कृत्वा ह्सौः इति प्रबुद्धां कुंडलिनीं द्वादशांतनीत्वा तत्र स्थपरमशि
वेनैकरस्यं विचिंत्य ततः समुद्भूतां शिवशक्तिस्वरूपश्रीचरणारविंदयुगलं संस्मृत्य चरणानि पादरपर्ण्या
वि॰ चक्रमेणान्यसेत् तद्यथा ऐं ह्रीं श्रीं कएईलह्रीं रक्तचरणाभ्यां नमः ऐं ह्रीं श्रीं हसकलहलह्रीं शुक्लचरणा
भ्यां नमः ऐं ह्रीं श्रीं सकलह्रीं रक्तशुक्लमिश्रचरणाभ्यां नमः ऐं ह्रीं श्रीं मूलमंत्र खंडत्रयमुक्ता निर्वाणचरणा
भ्यां नमः मूलमंत्रमुच्चार्य निर्वाणरूपे परे संविन्मये श्रीमहात्रिपुरसुंदरी देवी श्रीपादुकां पूजयामीति मुद्गीमु
द्रया एतैर्मंत्रैः शिरसि त्रिकोणमध्ये च न्यसेत् पुनर्द्वादशांतमारभ्य शिरोवधि वदनं यावत् क्रमेण गुरुपंक्ति
मर्चयेत् ऐं ह्रीं श्रीं परमशिवानंदनाथश्रीपादुकां पूजयामि पराशक्त्यंबाश्री· पराधिकानंदनाथश्री· कुलेश्व
रानंदनाथश्री· शुक्लादेव्यंबाश्री· कामेश्वरानंदनाथश्री· कामेश्वर्यंबादेवीश्री· इति दिव्यौघेभ्यो नमः ऐं
ह्रीं श्रीं भोगानंदनाथश्रीपा· २ क्लिन्नानंदनाथश्रीपादु· २ समयानंदनाथश्रीपा· २ सहजानंदनाथश्रीपा
दु· २ इति सिद्धौघेभ्यो नमः गगनानंदनाथश्री· २ विश्वानंदनाथश्रीपा· २ विमलानंदनाथश्रीपा २ म
दनानंदनाथश्री २ भुवनानंदनाथश्रीपा· २ लीलानंदनाथश्रीपा· २ स्वात्मानंदनाथश्रीपा· प्रियानंदना
थश्री· इति मानवौघेभ्यो नमः पद्मानंदनाथश्रीपा· कुलानंदनाथश्रीपा २ नित्यानंदनाथश्रीपा· स्वात्मानं
दनाथश्रीपादुकां पूजया· २ उड्डीशानंदनाथश्रीपादु २ कुलानंदनाथश्री· एतैर्मंत्रैर्मुद्गीमुद्रया परापर्यक्रमे
णान्यसेत् परमेष्ठिगुरुनाथश्रीपादुकां पूजयामि २ परमगुरुनाथश्री· २ स्वगुरुनाथश्रीपा· इति स्वा

गुरुनाथपदांबुजं शिरसि विन्यस्य स्वात्मानं हृदये विन्यस्य स्वगुरुनाथपादुकां संपूज्य सप्तवारं संतर्प्य गुरुं पं-
चोपचारैः संपूज्य योनिमुद्रां प्रदर्श्य गुरुदेवतयोरैक्यं परिभाव्य देवीमावाहयेत् ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः महा-
पद्मवनांतस्थे कारणानंदविग्रहे सर्वभूतहिते मातरेह्येहि परमेश्वरि ऐं कएईलह्रीं क्लीं हसकलह्रीं सौः
सकलह्रीं हसकलरडैं हसकलरडीं हसकलरडौः सह्रीं भगवति आगच्छ आगच्छ मम हृदये सान्निध्यं कुरु
कुरु मम प्रसन्ना कुरु कुरु स्वाहा इति मंत्रेण त्रिखंडमुद्रया ब्रह्मरंध्रस्थां देवीं तडित्कोटिविडंबिनीं सर्वा-
प्र सा· भरणसंछन्नां सपरिवारां श्रीचक्रमध्यगतां वामनासापुटमार्गे विनिर्गतां देवीं स्वहृदयमध्यस्थत्रिकोण
सं· मध्यगतविंदुमध्ये आवाह्य आवाहनादि पंच मुद्राः प्रदर्श्य प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा पंचोपचारैः संपूज्य
६२ मूलमंत्रमुक्त्वा योनिमुद्रां प्रदर्श्य स्वनामसहितमूलमंत्रेण कुंभकप्राणायामं कृत्वा ऐक्यं परिभा-
व्य मूलमंत्रेण त्रिपुरसुंदरीदेव्येन मूर्तिव्यापकं विन्यस्य पुराणपुरुषोहमिति स्वात्मानं विचिंत्य स्व-
63 देहं तेजोमयं देवतामयं संचिंत्य पुनः संक्षोभद्रावणाकर्षवश्योन्मादमहांकुशाः खेचरी बीजयोन्याख्या न-
व मुद्राः प्रकीर्तिताः इत्येता वक्ष्यमाणमुद्राः प्रदर्श्य पुनरुत्तरन्यासं कुर्यात् मूर्ध्नि मूलाधारहृदये नेत्रत्रय-
भ्रूमध्यश्रोत्रद्वयास्यद्वयपृष्ठजानुद्वयनाभ्यंतं न्यसेत् पुनर्मूलमंत्रेण व्याप्य पुनः खंडत्रयं मूलाधारहृद-
यभ्रूमध्येषु विन्यस्य मूलमंत्रं मूर्ध्नि विन्यस्य हस्तद्वयेपि वाङ्मूलमध्यमणिबंधेषु खंडत्रयं पृथक् विन्यस्य
मूलमंत्रं करतलद्वये विन्यस्य करद्वयांगुलीषु खंडत्रयेण मध्यमाकनिष्ठांतं मंगुष्ठादितलांतं च पृथक् विन्य-
स्य मूलमंत्रस्यांगन्यासऋष्यादिदेवतादिकं विन्यस्य सकुंकुमविलेपनामिति ध्यात्वा पुनः आयुधमुद्राः प्रदर्शयेत्
क्रों द्वेषात्मने अंकुशाय नमः आं रागात्मने पाशाय नमः द्रां द्रीं क्लीं ब्लूं सः शब्दस्पर्शरूपरसगंधात्मभ्यः पंचबाणे- राम
भ्यो नमः धं मन आत्मने इक्षुचापाय नमः इत्यायुधमुद्राः प्रदर्श्य किरीटमकरकुंडलमुद्राः संप्रदर्शयेत् ६२

पुनः ऊं ऊर्मन्यासं कुर्यात्॥

अं नमः सकलह्रीं॥

लोमप्रकारेण पूर्ववत् तत्प्रकारः सकलह्रीं अं नमः सकलह्रीमित्यादि तृतीयखण्डेन पुटितामातृकास्थानेषु वि
न्यस्य हसकहलह्रीं अं नमः हसकहलह्रीमित्यादि मध्यमखण्डेन पुटितामातृकास्थानेषु विन्यस्य कएईलह्रीं ह
सकहलह्रीं सकलह्रीं हसकहलह्रीं कएईलह्रीमित्यादि समस्तखण्डेन पुटितामातृकास्थानेषु विन्यसेत् एवं
ऊं ऊर्मन्यासं कृत्वा दशविधमातृकान्यासः तत्प्रकारः शुद्धं बिन्दुयुतं विसर्गसहितं हृल्लेखया श्रीपदे बालासं
पुटितं तथैव परया श्रीविद्यया लेकृतम् आरोहादवरोहतस्तज्जपया न्यासे पुनर्मालिनीयोजनातिस एव
सर्वजगतां स्थितिध्वंसकः अस्यार्थः हृल्लेखया पुटितामातृकान्यासः श्रीबीजबालाबीजत्रयपरा
मन्त्रश्रीविद्यामन्त्रैश्च प्रत्येकं पुटितामातृकान्यासः तत्र बालापुटमनुलोमप्रतिलोमेन अनुलोमप्रति
लोमाभ्यां पुटितामातृकान्यासः ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ईमालिनि अं नमः ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ईमालिनि अं
नमः इति मातृकास्थानेषु न्यसेत् अन्यत्सर्वं स्पष्टार्थम् अनन्तरं श्रीकण्ठादिन्यासं च केशवादिमातृकान्या
सं च प्रणवकलामातृकान्यासं च षोडशमपटले प्रोक्तप्रकारेण कुर्यात् अथ लघुषोढान्यासः गणेश
ग्रहनक्षत्रयोगिनीराशिपीठकैः अयं न्यासः षड्विधः प्रथमं गणेशन्यासः महागणपतेर्ऋष्यादिकं
विन्यस्य ऐं ह्रीं श्रीं गं अं विघ्नेशनाथश्रियांबा ·ऐं आं विघ्नराजनाथस्वरूपाम्बा ·ऐं इं विघ्नकर्तृनाथसरस्व
त्यंबा ·ऐं ईं कपिलनाथकान्त्यंबा ·ऐं उं गणनायकनाथमेधांबा ·ऐं ऊं एकदन्तनाथकान्त्यंबा ·ऐं लृं
द्विदन्तनाथकामिन्यंबा ·ऐं अं शंकुकर्णनाथनेदिन्यंबा ·ऐं ... त्रिलोचननाथसत्यंबा ·ऐं उं लंबोदरना
थविघ्नेशान्यंबा ·ऐं वं महानन्दनाथस्वरूपिण्यंबा ·ऐं ऊं चतुर्भुजनाथजिह्वांबा ·ऐं जं सदाशिवनाथसंध्यंबा ·ऐं
अं आमोदनाथभोगिन्यांबा ·ऐं अं दुर्मुखनाथकालिनांबा ·ऐं रं सुमुखनाथशीतांबा ·ऐं प्रमोदनाथमोहांबा ·ऐं ऊं एक

प्र॰ स॰
९४
64

पादनाथपद्मांबा ॥ ॐ हं हिडिम्बनाथमहिषघ्न्यंबा ॥ ॐ लं स्फुरनाथध्वजिन्यंबा ॥ ॐ तं वीरनाथविकर्ण्यंबा ॥ ॐ यं कुमु
खनाथलोलांबा ॥ ॐ हं हरीन्द्रलोचननाथवरसांबा ॥ ॐ यं वामदेवनाथपन्नगांबा ॥ ॐ नं वक्रतालनाथयामिन्यंबा ॥ ॐ यं हि
रंडनाथचंडिकांबा ॥ ॐ फं सेनानीनाथकौमार्यंबा ॥ ॐ वं ग्रामणीनाथशाखिन्यंबा ॥ ॐ भं मत्तनाथलोलाक्ष्यंबा ॥ ॐ मं वि
त्तनाथचंचलाक्ष्यंबा ॥ ॐ यं मत्तगामिनीनाथदीप्तांबा ॥ ॐ रं जटिनाथसमुखीश्वर्यंबा ॥ ॐ लं मुंडिनाथरेवत्यंबा ॥ ॐ वं
खड्गिनाथशिवांबा ॥ ॐ शं वरेण्यनाथसभगांबा ॥ ॐ षं वृषकेतुनाथभगिन्यंबा ॥ ॐ सं भक्तप्रियनाथभोगिन्यंबा ॥ ॐ
हं गणेशनाथगुह्यप्रियांबा ॥ ॐ लं कंकालनाथजिह्वाशन्यंबा ऐं ह्रीं श्रीं गं तं गणेश्वरनाथगुह्यप्रियांबाभ्यां नमः इ
तिमातृकास्थानेषुन्यस्तव्याः मंत्रादौ सर्वत्र बीजचतुष्टययोजनम् अथ फलमाह गणेशन्यासयुक्तेन विघ्नस्तोये
न यस्य वै सोस्येषां पावको देवि विभात्येव न संशयः गणेशन्यासयोगेन विघ्नकर्ता स्वयं भवेत् अंते शिवत्वमास्था
य शिवेन सह मोदते एवमेतस्य माहात्म्यं वक्तुं देवोपि न क्षमः शक्नोमि नो प्रिये देवि सामान्यान्मुक्तित्वकारणात्
अथ ग्रहन्यासः तेषां ध्यानं रक्तं श्वेतं तथा रक्तं श्यामं पीतं च पांडुरम् धूम्रकृष्णं कृष्णधूम्रं धूम्रं च विचिन्तयेत्
रविमुख्यान्कामरूपान्सर्वाभरणभूषितान् एवं ध्यात्वा न्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं स्वरानुच्चार्य आदित्याय भगवते रेणुका
शक्तियुक्ताय नमः कवर्गान्ते सोमाय भगवते सुधाशक्तियुक्ताय नमः चवर्गान्ते अंगारकाय भगवते धात्रीश
क्तियुक्ताय नमः टवर्गान्ते बुधाय भगवते यशस्विनीशक्तियुक्ताय नमः तवर्गान्ते बृहस्पतये भगवते शांक
रीयुक्ताय नमः पवर्गान्ते शुक्राय भगवते शिवायुक्ताय नमः यवर्गान्ते शनैश्चराय भगवते शक्त्यंबायु
क्ताय नमः शवर्गान्ते राहवे भगवते स्वस्त्रांबायुक्ताय नमः लवर्गान्ते केतवे भगवते कुसांबायुक्ताय ६४
नमः हृदयाधः स्वस्तमध्ये च नेत्रद्वंद्वे च हृदयोपरि च कंठे च नाभौ च वक्त्रे च कंठांते गुह्ये च एतान्न्यसेत्

आद्यैर्वीजत्रयं सर्वत्र योज्यम् अथ नक्षत्रन्यासः नक्षत्रदेवताभ्यो नमः इति हृदि व्यापकं पुनः ऐं ह्रीं श्रीं अं आं
अश्विनीनक्षत्रदेवतायै नमः एवं मिषनक्षत्रपर्यन्तं वर्णद्वंद्वं सर्वकं न्यस्त्वा तदुत्तरं नक्षत्रत्रयमध्ये व
र्णैकैकं वर्णं सर्वकं न्यसेत् आद्यैर्वीजत्रयं सर्वत्र योज्यम् भालाक्षिकर्णनासानां युगले गंडयुग्मके अ
जे चम्पाधरयोः राजहृदये नाभिमेढ्रके कट्यूरुजानुजंघानां युगले चरणद्वये ज्वलत्कालाग्निसंकाशा वरदाभयपा
णयः नतिपादयोश्विन्यादिनक्षत्राधिपा तारकाविभूषणाः इति नक्षत्रन्यासः अथ योगिनीन्यासः नत्वाद्यैः सर्वासां
योगिनीनां ध्यानम् सितासितारुणा वभ्रु चित्रा पीताश्च चिन्तयेत् चतुर्भुजाः समैर्वक्त्रैः सर्वाभरणभूषिताः
विशुद्धि वक्त्रे कंठे षोडशदलकमलकर्णिकायां न्यसेत् नमस्कारः ऐं ह्रीं श्रीं डां डीं डूं मलवरयूं डाकिनि मां
रक्ष रक्ष मम त्वग्धातुं रक्ष रक्ष सर्वसत्त्ववशंकरि आगच्छ आगच्छ इमां पूजां गृह्ण गृह्ण ऐं आघोरे ह्रीं सः परम
घोरे हुं घोररूपे एहि एहि नमश्चामुंडे डरलकसहैं श्री महात्रिपुरसुंदरि देवि अं आं इं ईं उं ऊं इत्यादि षोडश
स्वरमुच्चार्य विशुद्धिषोडशदलपीठसंस्थे विशुद्धि डाकिनि विशुद्धिनाथदेवि सुगमश्रीपादुकाभ्यो नमः इति कर्
णिकायां विन्यसेत् तद्दलेषु अमृताद्याः प्रविन्यसेत् अमृतायै नमः आकर्षिण्यै नमः इंद्राण्यै नमः
ईशान्यै नमः उमायै नमः ऊर्ध्वकेशिन्यै नमः ऋद्धिदायै नमः ॠकारायै नमः लृतायै नमः ॡतायै एकपादायै
ऐश्वर्यात्मिकायै ओंकार्यै औषध्यात्मिकायै अंबिकायै अक्षरायै नमः इति प्रादक्षिण्येन विन्यस्य सर्वा
स्ता नतिधृताः सा तत्स्वरुक्तकैर्धृताः षोडशदलस्था एता ध्यातव्याः कर्णिकायां डाकिनीं ध्यायेत् ग्रीवा
कूपे विशुद्धौ स्वरदलकमले रक्तवर्णां त्रिनेत्रां श्री खट्वांगं कपालं त्रिशिखमपि महाचर्म संधारयंतीं वक्त्रे
णैकेन युक्तां पशुजनभयदां पायसान्नैः प्रसक्तां त्वक्स्थां वन्दे मृताद्यैः परिवृतवपुषं डाकिनीं भावयेत्ताम्

विशुद्धेदेवि

अथामृतादिशाकिनीनां शाकिनीसहस्रांवृतः तत्समान्यासमथादीनि न्याससहजानुचिन्तने ततोऽनाहतचक्रे हृ
प्र॰ सा॰ दये द्वादशदलकमलकर्णिकायां ऐं ह्रीं श्रीं रां रीं रूं रमलवरयूं राकिनि मां रक्ष रक्ष मम रक्तधातुं रक्ष रक्ष म
सं॰ ६५ म सर्ववशंकरि आगच्छ आगच्छ इमां पूजां गृह्ण गृह्ण ऐं घोरे घोरे ह्रीं सः परमघोरे हुं घोररूपे एह्येहि नमश्चामुं
65 डे उरलकसहैं श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीदेवि विच्चे ककारादिठकारान्तद्वादशवर्णोपचारार्थाः अनाहतपीठस्थिते अनाहतराकि
निं अनाहतनाथदेवियुग्मश्रीपादुकाभ्यो नमः इति हृत्पद्मे द्वादशदलकमलकर्णिकामध्ये विन्यस्य द्वादशदलेषु
कालरात्र्यादिकाः प्रादक्षिण्येन विन्यसेत् कालरात्र्यै नमः सावित्र्यै नमः गायत्र्यै· ब्रह्माधारिण्यै· ज्वालामालिकायै· च
ण्डायै· छायायै जयायै ओंकार्यै ज्ञानरूपायै हंकृतायै ईकारिण्यै इति अरुणाः कालरात्र्याद्याः सर्वा नि
यमन्विताः क-ठ वर्णयुता न्यस्य ध्यायेत् राकिनीं परम् हृत्पद्मे भानुपत्रे द्विवदनविलसद्दंष्ट्रिणीं श्यामवर्णां
मत्तां शूलं कपालं डमरुमपि भुजैर्धारयन्तीं त्रिनेत्राम् रक्तस्थां कालरात्रिप्रभृतिपरिवृतां स्निग्धभक्ताभिस
क्तां श्रीमद्वीरेन्द्रवन्द्यामभिमतफलदां राकिनीं भावयेताम् कालरात्र्यादिकारक्ताश्चतुर्हस्तानमस्क्रियाम्
द्वाभ्यां कराभ्यां दधतीर्द्वाभ्यां हेतिद्वयं क्रमात् कपालश्रीवराभीतिपुस्तकाक्षरमालिकाः तत्पत्रेष्वैंऊँरस्र
ली ह्रैं वव्रेऊँ व्रैं वराभये ऊँवारहरितो पश्चात्रिःस्थलऊँमतस्थापि कदलीकलशीस्थलवे तालौ वरदा
भये ततो मणिपूरपीठेनाभौ दशदलकमलकर्णिकायां लाकिनीं न्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं लां लीं लूं लमल
वरयूं लाकिनि मां रक्ष रक्ष मम मांसधातुं रक्ष रक्ष सर्ववशंकरि आगच्छ आगच्छ इमां पूजां गृह्ण गृह्ण ऐं घोरे घोरे
ह्रीं सः परमघोरे हुं घोररूपे एह्येहि नमश्चामुण्डे उरलकसहैं श्रीमहात्रिपुरसुन्दरि देवि विच्चे डकारादिफ ६५
वर्णोपचारार्थं मणिपूरकपीठस्थे मणिपूरकलाकिनि मणिपूरकनाथदेवियुग्मश्रीपादुकाभ्यो नमः इति म

वेदान्मूर्ध्नि न्यसेत् डामर्यै नमः ढंकारिण्यै० रामर्यै० तामस्यै० स्फारिण्यै० दानायिन्यै० धात्र्यै० नारायण्यै० पार्वत्यै० फ
ट्कार्यै० एतास्तु दशदलेषु प्रागादिषु इति एवं क्रमेण न्यसेत् एताः कपालमालन्नतिसौन्दर्यशालिन्यो याः लाकिनी
ध्यानम् नाभौ दिक्पत्रपद्मे त्रिवदनविलसद्दंष्ट्रिणीं रक्तवर्णां शक्तिं दंभोलिदंडाभयमपि भुजैर्धारयन्तीं महोग्राम्
डामर्याद्यैः परीतां पशुजनभयदां मांसधात्वेकनिष्ठां गौरांगीं रक्तचित्रां सकलशुभकरीं भावयेल्लाकिनीनाम् ला
किन्याद्यस्थिता यास्तु दशसु मे सौम्या मरीचयः कपालमालधारिण्यः कंकालाभूषणाः किरीटहारकेयूरकांचीनू
पुरभूषणाः स्वाधिष्ठाने लिंगे षड्दलकमलकर्णिकायां काकिनीं न्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं कां कीं कूं कमलवरदे काकि
नि मां रक्ष रक्ष मम मेदोधातुं रक्ष रक्ष सर्वसत्त्ववशंकरि आगच्छागच्छ इमां पूजां गृह्ण गृह्ण ऐं घोरे ह्रीं सः परम
घोरे हुं घोररूपे एहि एहि नमश्चामुंडे डरलकसहैं श्रीमहात्रिपुरसुंदरि विच्चे विविच्चे देवि वादिषड्वर्णोच्चार्यस्वा
धिष्ठानाख्यपीठस्थे स्वाधिष्ठानकाकिनि स्वाधिष्ठाननाथदेवि युगमध्यपादुकाभ्यो नमः इति कर्णिकायां न्यसेत्
बंधिन्यै नमः भद्रकाल्यै नमः महामायायै नमः यशस्विन्यै नमः रमायै नमः लंबोष्ठिकायै नमः इति ष
ट्पत्रेषु क्रमेण न्यस्तव्याः अथ ध्यानम् स्वाधिष्ठानाख्यपद्मे रसदललसिते वेदवक्त्रां त्रिनेत्रां पीताभां धारयन्तीं
त्रिशिखगणकपालाभयान्यात्तगर्वां मेदोधातुप्रविष्टां मधुमदमुदितां बंधिनीसर्वशक्त्याद्यैर्नीतां दध्यन्नस
क्तामनुस्मितफलदां काकिनीं भावयेन्नाम् मूलाधारपद्मे गुदात्तके चतुर्दलकमलकर्णिकायां
शाकिनीं न्यसेत् सां सीं सूं कमलवरदे शाकिनि मां रक्ष रक्ष मम अस्थिधातुं रक्ष रक्ष सर्वसत्त्ववशंकरि आग
च्छागच्छ इमां पूजां गृह्ण गृह्ण ऐं घोरे ह्रीं सः परमघोरे हुं घोररूपे एहि एहि नमश्चामुंडे डरलकसहैं श्री
महात्रिपुरसुंदरि विच्चे विविच्चे देवि वकारादिचतुर्वर्णोच्चार्यमूलाधारपीठस्थे मूलाधारशाकिनि मू

लाधारनाथदेवि ब्रह्मश्रीपादुकाभ्यो नमः इति न्यस्त्वा तद्दलेषु वरदाद्या विन्यसेत् वरदायै नमः श्रियै नमः
मखदायै नमः सरस्वत्यै नमः इति क्रमेण न्यसेत् मूलाधारस्य पद्मस्य कुङ्कुमतिदललसितं पंचवक्त्रां त्रिनेत्रां
स्वर्णाभामस्थिसंस्थां सृणिमभयकमलं पुस्तकं ज्ञानमुद्राम् बिभ्राणां बाहुदण्डैः सुललितवरदाद्याभि
युक्तां मनोज्ञां गजास्ये सक्तचित्तां मधुमदमुदितां शाकिनीं भावयेत्ताम् रक्तापीनासितास्येनासन्नतस्त्रो वर
दादयः नत्वतमालाकलशविराजितचतुर्भुजाः ततः स्वाधिष्ठाने मध्ये द्विदलकमलकर्णिकायां हाकि
नीं विन्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं हां हीं हूं हमलवरयूं हाकिनि मां रक्ष रक्ष मम मज्जाधातुं रक्ष रक्ष सर्वसत्ववशंक
प्र.सा सं. ६६ रि आगच्छ आगच्छ इमां पूजां गृह्ण गृह्ण ऐं अघोरे ह्रीं सः परमघोरे हूं घोररूपे ह्स्रौं एहि एहि नमश्चामुण्डे डरलक
सहैं श्रीमहात्रिपुरसुन्दरि देवि विच्चे देवि ... आज्ञापीठस्थ आज्ञापीठे हाकिनि आज्ञानाथदेवि ब्रह्मश्रीपादु
काभ्यो नमः इति कर्णिकामध्ये विन्यस्य तद्दलयोः हंसवत्यै नमः क्षमायै नमः इति न्यसेत् ध्यानम् भ्रूमध्ये
बिन्दुपद्मे द्विदलविलसिते शुक्लवर्णां कराब्जैः बिभ्राणां ज्ञानमुद्रां डमरुककमलान्यक्षमालाकपालम्
षड्वक्त्रां मज्जसंस्थां त्रिनयनलसितां हंसवत्यादियुक्तां हाविद्याश्रिप्रसक्तां सकलसुरनुतां हाकिनीं
भावयेत्ताम् श्वेता हंसवती कार्या त्रिशूलवरधारिणी रक्ताक्षमालां वरदानत्रिशूलसत्करा ततः सहस्रदलकम
लकर्णिकायां योनिमण्डले याकिनीं विन्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं यां यीं यूं यमलवरयूं याकिनि मां रक्ष रक्ष मम शुक्रधातुं र
क्ष रक्ष सर्वसत्ववशंकरि देवि आगच्छ आगच्छ इमां पूजां गृह्ण गृह्ण ऐं अघोरे ह्रीं सः परमघोरे हूं घोररूपे ह्स्रौं एहि एहि नमश्चा ६६
मुण्डे डरलकसहैं श्रीमहात्रिपुरसुन्दरि देवि विच्चे देवि ... कान्तवर्णा ... ब्रह्मरन्ध्रपीठस्थ ब्रह्मरन्ध्रे याकिनि
ब्रह्मरन्ध्रनाथदेवि ब्रह्मश्रीपादुकाभ्यो नमः इति कर्णिकायां न्यस्य तद्दलेषु ... षडाधारपद्मदलस्थाः पंचाशद् ... देवता ...

66

हकारवर्णसहितान्न्यस्य ध्यायेत् तत्रोर्ध्वे क्षषडाधारपद्मपत्रेषु तत्र न्मात् हकारवर्णसहितान्न्यस्य ध्यायेत् तत्रोर्
ध्वे कण्ठाधारपद्मपत्रेषु तत्र न्मात् हकारवर्णसहितान्न्यसेत् हे वतान्यस्तव्याः मंत्रादौ बीजत्रयं सर्वत्र योज्य मंत्रयोग
स्य पद्मे सकलहंसत्रय ते याकिनी भैरवीना यन्त्रितपादन्यास मस्तान्नाधलसितकर्णा सर्वसर्वासमष्टिं डाकीनां सर्व
वक्त्रां सकलस्वरैकरी सर्वधातुस्वरूपा सर्वाङ्गे सम्यक् चिन्ता सकलस्वरत्रनामालये सर्वरूपाम् इति योगिनीन्या
सः गुप्तराशिन्यासः । ऐं ह्रीं श्रीं अं आं इं ईं मेषराशयात्मदेवतायै नमः उं ऊं ऋं वृषराशयात्मदेवतायै नमः [illegible] ॡं
ॡं मिथुनराशयात्मदेवतायै नमः एं ऐं कर्कटराशयात्मदेवतायै नमः ओं औं सिंहराशयात्मने अं अः शं षं सं हं ळं क्षं
कन्याराशयात्मदे० कं खं गं घं ङं तुलाराशयात्मने० चं छं जं झं ञं वृश्चिकराशयात्मने० टं ठं डं ढं णं धनुराशयात्मने० तं थं दं धं
नं मकरराशयात्मने० पं फं बं भं मं कुम्भराशयात्मने० यं रं लं वं मीनराशयात्मने० नारच ये मंत्रादौ सर्वत्र योज्यम् गुल्फजानु
हृदयान्तं शीर्षं शिरस्तन्न्यसेत् दक्षिणपार्श्वे न्यसेत् वामपार्श्वे पिशिरश्चादि गुल्फान्तं न्यसेत् एवं चन्द्रसि
द्धिर्युगात्महिः स्वरयुतशादिक्षक कचटतपवर्गयादिवान्तवर्णमष्टकाद्यैस्ते राशयः अथ पीठन्यासः । ऐं
ह्रीं श्रीं पञ्चकपं चाशल्पीठरूपिणि भो नमः इति हृदये आधारे ह्रीं श्रीं अं कामरूपपीठाय नमः आं वाराणसीपीठा
य इं नेपालपीठाय ईं पौण्ड्रवर्धनपीठाय उं चरस्थिरपीठाय ऊं कन्याकुब्जपीठाय ऋं सर्णशैलपी
ठाय ॠं अर्बुदपीठाय ऌं आम्रातकेश्वरीपीठाय ॡं एकाम्रपीठाय एं कामकोटपीठाय ऐं त्रिस्रोत
पीठाय ओं कैलासपीठाय औं भृगुपीठाय अं केदारपीठाय अः चन्द्रपुरपीठाय कं श्रीपीठाय खं एक
वीरपीठाय गं जालन्धरपीठाय घं मालवपीठाय ङं कुलुतपीठाय चं देवकूटपीठाय छं गोकर्णपीठाय
जं मारुतेश्वरपीठाय झं अट्टहासपीठाय ञं विरजपीठाय टं राजगृहपीठाय ठं महापथपीठाय डं कोल्ला

ई नर्केश्वरपीठ =
अर्बुदाचलपी =
नकेश्वर =
कैलासगपी० =

ऊं कान्यकुब्जपी० =
शिरोंसंसन
हृदयान्तजानु
ल्फपुन्यसेत्
ॡं ओंकारपी० =
ङं कुलान्तपी० =
चं कोट्टकपी० =

जं विरजपी० =

एं कालेश्वरः

गिरि वलापुरपी· दं चरित्रपी·

यं दीरिकापी· पुरपीठाय· हं अलकापुरीपीठाय एं ओंकारपीठाय· तं जयन्तीपीठाय थं उज्जयिनीपीठाय दं त्रिरात्रपीठा
य धं दीरुपीठाय नं हस्तिनापुरपीठाय पं उड्डीशपीठाय फं प्रयागपीठाय बं षष्ठीशपीठाय भं मायापुरीपीठाय
वं जलेश्वरपी· = गिरि॰ मं गोमितिपीठाय यं मलयपीठाय रं श्रीशैलपीठाय लं मेरुपीठाय वं गिरिवरपीठाय शं महेन्द्रपीठाय षं
वामगिरिपीठाय सं हिरण्यपुरपीठाय हं लक्ष्मीपुरपीठाय लं उड्डियानपीठाय क्षं छायाछत्रपीठाय ना
रत्रयं मन्त्रादौ सर्वत्र योज्यम् इति पीठन्यासं कृत्वा मातृकास्थाने न्यसेत् इति लघुषोढान्यासः । अथ
श्रीविद्यायं चतुष्पात्तत्रीचक्रन्यासविधिः श्रीगन्धपालीयपद्धत्युक्तप्रकारेणलिख्यते अथ चक्रन्यासस्थान
श्री·मा· श्लोकः वैन्दवं ब्रह्मरन्ध्रे च नत्त्र उत्त्रियस्थके ललाटे षोडशारं च भ्रुवोर्मध्ये दशारकम् बहिर्दशारं कण्ठे तु हृ
सं· दये मन्वश्रकम् नाभौ त्वष्टदलं चक्रं स्वाधिष्ठाने कलाश्रकम् आधारे चतुरस्रं स्यादिति येदलजेवके ततीयं(
६७ नामजेतायांस्तु न्यासेल्वयंक्रमः इति चक्रन्यासस्थानानि अथोक्तस्थाने न्यासे श्रीचक्रन्यासप्रकारः ऐं ह्रीं श्रीं बैंद
वचक्राय नमः इति ब्रह्मरन्ध्रे व्यापकं कृत्वा ऐं ह्रीं श्रीं कएईलह्रीं हसकलह्रीं सकलह्रीं परावरस्वरूपचक्रानन्दते
67 त्रीयत्वेनाख्येश्रीबीजमुद्रानन्दे तेपरब्रह्मचक्रे गोध्यानपीठे वृयोनाथसमस्तचक्रसपरिवारपरमन्त्रस्वरूपाहिमि
तिसंहारक्रमेषामानन्दि यात्रात्रिशक्तिवाग्भवकामराजशक्तिबीजात्मकपरमशक्तिस्वरूपश्रीमहात्रिपुरसुन्दरि
देवि परब्रह्मात्मशक्तिश्रीपादुकां पूजयामीति ब्रह्मचक्रध्यानक्रमेण ब्रह्मरन्ध्रे व्यापकत्वेन पुरेपे न्यसेत् पुनः ऐं
ह्रीं श्रीं हसकलरडैं श्रीमहात्रिपुरभैरवीनित्याश्रीपादुकां पूजयामीति चक्रेश्वरीमात्मनः पानत्रवि(
न्यस्य पुनः ऐं ह्रीं श्रीं ऐं योनिमुद्रायै नमः इति योनिमुद्रां प्रदर्श्य ऐं ह्रीं श्रीं राजाः परापरहस्ययोगिनः सर्वा ६॰
नन्दमयमहाचक्रे वैन्दवे परब्रह्मस्वरूपिणि पराश्रे नमामि स्वरूपिणि सर्वचक्रेश्वरि सर्वमन्त्रेश्वरि सर्व

सकुङ्कुमविलेपनामिति॰

विघ्नेश्वरि सर्ववागीश्वरि सर्वयोगीश्वरि सर्वपीठेश्वरि सर्वसिद्धेश्वरि सर्वतन्त्रेश्वरि सर्वकामेश्वरि सर्वरत्नेश्वरि
सर्वजगदुत्पत्तिमातृका सर्वचैतन्यशक्तिस्थचक्रास्तासनास्समुद्रास्ससिद्धयस्सशक्तयस्सायुधास्सवाहनास्सप
रिवारास्सचक्रेश्वरिकाः श्रीमहात्रिपुरसुन्दरिन्यस्तास्सन्तु नमः इति व्यापकं ध्येवं देत पुनस्त्रिकोणे ऐं ह्रीं श्रीं त्रिको
णचक्राय नमः इति व्यापकं कृत्वा ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं अग्निचक्रे कामगिर्यालये मित्रेशनाथ नवयोनिचक्रात्मने
ज्ञस्तहितकृते सूक्ष्मशक्तिवाग्भवात्मकवागीश्वरिसरूपकामेश्वरिदेवि ब्रह्मात्मशक्तिश्रीपादुकां पूजयामीति का
मेश्वरी महतीं तां रक्ताम्बरां कृष्णाभयकपालवरांकितचतुर्हस्तां चन्द्रकलावतंसां त्रिनेत्रां ब्रह्माकस्थां गां ध्यात्वा शिरसि
त्रिकोणाग्रकोणे न्यसेत् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं ह स क ल ह्रीं सूर्यचक्रे जालन्धरपीठे उड्डीशनाथषट्दशारक्षयपत्रदेशार
चक्र विघ्नानत्वस्थितिकृन्मध्यशान्तशक्तिकामराजात्मककामकलास्वरूपवज्रेश्वरी देवी विष्णवात्मिका शक्तिश्री
पादुकां पूजयामीति वज्रेश्वरी प्रवालरुचिं करसक्त्वावलंबितपाशाङ्कुशचापबाणकपालमातुलुंगां विस्व
कवासिनीं ध्यात्वा शिरसि त्रिकोणदक्षिणकोणे न्यसेत् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं सकल ह्रीं सोमचक्रे पूर्णगिरिगहे देव हैं^
षष्ठीशनाथषोडशारचतुरस्रचक्रशिवतत्त्वसंहारकृत्क्रियाशक्तिशक्तिबीजात्मकपरापरशक्तिस्वरूपभगमा
लिनी देवी रुद्रात्मशक्तिश्रीपादुकां पूजयामीति भगमालिनीं शरच्चन्द्रकोटिप्रकाशां तां पाशांकुशपुस्तकाक्षवलयविल
सितत्र्यकरचतुष्टयां त्रिलोचनां हसन्मुखांबुजगतां ध्यात्वा शिरसि त्रिकोणवामकोणे न्यसेत् पुनः ऐं ह्रीं हसौः श्रीं हसकलह्रीं हसौः श्रीं^
त्रिपुरांबा नित्या श्रीपादुकां पूजयामीति चक्रेश्वरी त्रिकोणमध्ये बिन्दुस्थाने ऐं ह्रीं श्रीं हसौः बीजमुद्रायै नमः इति बीजमुद्रां प्रदर्शयेत् ऐं
ह्रीं श्रीं एतास्त्वन्तरयोगिन्यः सर्वसिद्धिप्रदायके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधास्सवाहनास्सपरिवारास्सचक्रेश्वरिकान्यस्ताः
सन्तु नमः इति व्यापकं देवः पुनरायुधन्यासमाचरेत् ऐं ह्रीं श्रीं क्रां ह्रीं क्लीं ब्लूं सः यां रां लां शां षां सां जं जं नमः कामेश्वर

वालेभ्योनमइति दक्षिणनेत्रे न्यसेत् दक्षिणभागस्य पुरुषप्रधानत्वात् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं द्रां द्रीं क्लीं ब्लूं सः यां रां वां सां
जे जे ने भ्यः कामेश्वरी वालेभ्यो नमइति वामनेत्रे न्यसेत् वामभागस्य शक्तिप्रधानत्वात् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं थं संमोहनायका
मेश्वरी धनुर्धेनमः इति वामभ्रूरेखायां न्यसेत् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं आं थं संमोहनायकामेश्वरधनुर्धेन मइति दक्षिणभ्रूरे
खायां न्यसेत् दक्षिणभागस्येश्वरप्रधानत्वात् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं वशीकरणाय कामेश्वरपाशाय नमइति दक्षिणश्रवसि
प्र॰सा॰ न्यसेत् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं आं वशीकरणाय कामेश्वरी पाशाय नमइति वामश्रवसि न्यसेत् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं क्रों स्तंभनाय
सं॰ कामेश्वरांकुशाय नमइति दक्षिणनासापुटे न्यसेत् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं क्रों स्तंभनाय कामेश्वर्यंकुशाय नमइति वाम
६८ नासापुटे न्यसेत् एवमायुधन्यासं कृत्वा पुनः ऐं ह्रीं श्रीं [illegible] चक्राय नमइति ललाटे समारभ्य वेष्टनप्रकारेण मुखा
पर्यन्तं न्यसेत् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं अं आं इं ईं इत्यादि षोडशस्वरान्तं ब्लूं वशिनी वाग्देवता देवी श्रीपादुकां पूजयामि कं खं गं घं ङं
कल्हीं वाग्देवता कामेश्वरी देवी श्रीपा॰ चं छं जं झं ञं ह्स्ल्व्यूं मोदिनी वाग्देवता देवी॰ टं ठं डं ढं णं ब्लूं विमला वाग्देवता
देवी॰ इति ललाटमारभ्य मार्दक्षिणे न्यसेत् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं तं थं दं धं नं ज्म्रीं अरुणा वाग्देवता देवी॰ पं फं बं
भं मं ह्स्ल्व्यूं जयिनी वाग्देवता देवी यं रं लं वं झ्म्र्यूं सर्वेश्वरी वाग्देवता देवी॰ शं षं सं हं ळं क्षं क्ष्म्रीं कौ
68 लिनी वाग्देवता देवी॰ इति ललाटवलये भेयादि कोलेषु न्यसेदिति एताश्च वाग्देवताः पुस्तकाक्षमाला
समुल्लसितहस्ताश्च दाडिमकुसुमारुणा ध्येयाः ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं श्रीं सौः त्रिपुरासिद्धानित्याम्बा श्रीपादुकां
पूजयामीति चक्रेशीं मध्ये चक्रमध्ये न्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं ह्स्खफ्रें खेचरीमुद्रायै नमः इति खेचरी
नवं० मुद्रां प्रदर्श्य एतां रहस्यमुद्रां योगिन्यः सर्वरोगहरे चक्रे समुद्राः इत्यादि न्यसेत् तन्मन्त्रेण त्रिकोण ६८
चक्रस्थां देवीं संवेदयेत् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं सर्वार्थसाधकचक्राय नमइति ललाटमारभ्य देहान्ता

रेखाव्यापकं कुर्यात् ऐं ह्रीं श्रीं यं सर्वज्ञा देवी श्रीपादुकां पूजयामि रं सर्वशक्तिदेवी. लं सर्वैश्वर्यप्रदा देवी· वं सर्वज्ञान
मयी देवी· शं सर्वव्याधिविनाशिनी देवी· षं सर्वाधारस्वरूपिणी देवी सं सर्वपापहरा देवी हं सर्वानन्दमयी देवी ळं स
र्वरक्षास्वरूपिणी देवी क्षं सर्वेप्सितफलप्रदा देवी श्रीपादुकां पूजयामि इति दक्षिणहस्ते तर्जन्यङ्गे दक्षिणहस्ते
तलपृष्ठे तत्पृष्ठचूलिकां तथा ले चूलिकायां वामपृष्ठे तन्मूले वामाङ्गे वामहस्ते जैनाः क्रमेण न्यसेत् चू
लिकानामशिखास्थाने एता अष्टसंख्याकधराः कर्पूरगौराङ्गीर्ध्यात्वा विन्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं ह्लीं ह्रौं त्रिपु
रमालिनी नित्या देवी श्रीपादुकां पूजयामीति चक्रेश्वरी मध्ये न्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं क्रों मस्तकाङ्कुशमुद्रायै नम
इति अङ्कुशमुद्रां प्रदर्शयेत् एता निगर्भयोगिन्यः सर्वरक्षाकरचक्रे समुद्राः सायुधाः सन्तु नमः इति तत्र सं
वेष्टबीजत्रयं सर्वत्रयोज्यं पुनर्दशारचक्राय नमः इति के प्रादक्षिण्यक्रमेण व्यापकं कुर्यात् ऐं ह्रीं श्रीं
कं सर्वसिद्धिप्रदा देवी श्री· खं सर्वमन्त्रप्रशमना देवी· गं सर्वविघ्ननिवारिणी देवी घं सर्वाङ्गसुन्दरी देवी ङं सर्व
सौभाग्यदायिनी देवी एताः मुक्ताहारधारिण्यो भीमहदिभास्वरदेहा वराभयकराः संचिन्त्य कं वै प्रादक्षिण्य
क्रमेण विन्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं ब्लें त्रिपुराश्रीपादुकां पूजयामीति मध्ये न्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं सः सर्वोन्मादिनी
मुद्रायै नमः इति मुद्रां प्रदर्शयेत् ऐं ह्रीं श्रीं एताः कुलोत्तीर्णयोगिन्यः सर्वार्थसाधकचक्रे समुद्राः सायुधाः सन्तु
नमः इत्यनेन मन्त्रेण सर्वत्र बीजत्रयं सर्वत्र योज्यम् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं चतुर्दशारचक्राय नमः इति हृदये मध्ये पत्रके व्यापक
रूपेण प्रादक्षिण्येन न्यसेत् कं सर्वसंक्षोभिणी शक्तिश्रीपा· खं सर्वविद्राविणी शक्तिश्रीपा· गं सर्वाकर्षिणी शक्तिश्रीपा·
घं सर्वाह्लादिनी शक्तिश्रीपा ङं सर्वसम्मोहिनी शक्ति· चं सर्वस्तम्भिनी शक्ति· छं सर्वजृम्भिणी शक्तिः।
जं सर्ववशीकरणी शक्ति· झं सर्वरञ्जनी शक्ति, ञं सर्वोन्मादनस्वरूपिणी शक्ति· टं सर्वार्थसाधनी शक्ति·

फं सर्वसंपत्तिप्रदायिनी शक्तिः बं सर्वशक्तिमयी शक्तिः भं सर्वदेहद्वन्द्वक्षयंकरी शक्तिश्रीपादुकां पूजयामि एताश्चक्राः प्रवा

प्र॰सा॰ लसद्विद्रुमप्रभावान्नोत्पलधराः संचिंत्य हृदये क्रमेण प्रादक्षिण्येन न्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं हैं हक्लीं ह्सौः त्रिपुरवासिनि नित्याश्रीपा

सं॰ दुकां पूजयामीति च चक्रेशीं मध्ये न्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं ह्सौः त्रयपद्मद्रायै नमस्कृति त्रयपमुद्रां प्रदर्शयेत् एताः संप्रदाययोगिन्यः स

५६ र्वसौभाग्यदायके चक्रे समुद्राः स्युरादिन्यस्ताः संतेन मस्कृतिनमस्कुर्यात् नारत्रयं सर्वत्र योज्यम् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं अ

ष्टदलपद्मायनमस्कृतिनाभौ प्रादक्षिण्येन व्यापकं कृत्वा ऐं ह्रीं श्रीं कं खं गं घं ङं अनंगकुसुमादेवीश्रीपादुकां

पूजयामि चं छं जं झं ञं अनंगमेखलादेवी टं ठं डं ढं णं अनंगमदनादेवी तं थं दं धं नं अनंगमदनातुरा

देवी एताः पूर्ववंशवामपार्श्वजवरदक्षिणपार्श्वेषु विन्यस्य ऐं ह्रीं श्रीं पं फं बं भं मं अनंगरेखादेवी यं रं लं

वं अनंगवेगिनीदेवी शं षं सं हं अनंगांकुशादेवी ळं क्षं अनंगमालिनीदेवी इति वंशवामपार्श्वयोरंतरा

ले वामपार्श्वजवरयोरंतराले च जवरदक्षिणपार्श्वयोरंतराले दक्षिणपार्श्ववंशयोरंतराले चानंगरेखादिशक्तीः

69 क्रमेण न्यसेत् एताश्चक्राः पुष्पहस्ताः चापपुष्पबाणधरा वेरातोत्पलकिंशुकमण्डलाभाः कंचुकधारिण्यो ध्यात्वा न्यसेत् ऐं ह्रीं

श्रीं ह्रीं क्लीं ह्सौः त्रिपुरसुंदरी नित्याश्रीपादुकां पूजयामीति चक्रेशीं मध्ये न्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं आकर्षिणीमुद्रायै नमस्कृत्या

कर्षिणीमुद्रां प्रदर्शय एता गुप्ततरयोगिन्यः सर्वसंक्षोभणकारके चक्रे समुद्राः स्युरादिन्यस्ताः संतेन मस्कृतिन मस्कुर्यात्

नारत्रयं सर्वत्र योज्यम् ऐं ह्रीं श्रीं षोडशदलपद्मायनमस्कृतिलिंगे स्वाधिष्ठाननामके वामावर्त्तक्रमेण व्यापकं ऐं

ह्रीं श्रीं अं कामाकर्षिणी नित्याकलादेवीश्रीपादु॰ आं बुद्ध्याकर्षिणी नित्याकलादेवी इं अहंकाराकर्षिणी

नित्याकलादेवी ईं शब्दाकर्षिणी नित्याकलादेवी उं स्पर्शाकर्षिणी नित्याकलादेवी ऊं रूपाकर्षिणी नित्या ५६

कलादेवी ऋं रसाकर्षिणी नित्याकलादेवी ॠं गंधाकर्षिणी नित्याकलादेवी ऌं चित्ताकर्षिणी नित्याकला

देवी॰ ॡं धैर्याकर्षिणी नित्याकलादेवी॰ एं स्मृत्याकर्षिणी नित्याकलादेवी ऐं नामाकर्षिणी नित्याकलादेवी॰
ओं बीजाकर्षिणी नित्याकलादेवी औं आत्माकर्षिणी नित्याकलादेवी अं अमृताकर्षिणी नित्याकलादेवी
अः शरीराकर्षिणी नित्याकलादेवी एता रक्तवर्णाः पाशांकुशधारिण्यो ध्यात्वा स्वाधिष्ठाने वामावर्तेन क्र
मेण न्यसेत ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं सौः त्रिपुरेश्वरी नित्या श्रीपादुकां पूजयामि इति चक्रेश्वरीं मध्ये विन्यस्य ऐं ह्रीं श्रीं अं
द्रीं द्रावणी मुद्रायै नमः इति द्रावणीमुद्रां प्रदर्श्य एता गुप्तयोगिन्यः सर्वाशापरिपूरके चक्रे समुद्राः ससिद्धि
काः सन्तु नमः इति नमस्कुर्यात् तारत्रयं सर्वत्र योज्यं पुनः प्रथमचतुरस्रे प्रथमचतुरस्ररेखायां येन मरति मूलाधा
रे व्यापकं न्यसेत् द्रां सर्वसंक्षोभिणीमुद्राशक्तिश्रीपा॰ द्रीं सर्वविद्राविणीमुद्राशक्तिश्री॰ क्लीं सर्वाकर्षिणीमुद्राश
क्तिश्री॰ ब्लूं सर्ववशंकरीमुद्राशक्तिश्री॰ इति मूलाधारस्य पूर्वदक्षिणपश्चिमवामभागेषु क्रमेण न्यसेत् सः स
र्वोन्मादिनीमुद्राशक्ति॰ क्रों सर्वमहांकुशामुद्राशक्ति॰ हसखफ्रें सर्वखेचरीमुद्राशक्ति॰ ह्सौः सर्वबीजमुद्राशक्ति॰ ऐं स
र्वयोनिमुद्राशक्ति॰ ह्स्रैं सर्वत्रिखण्डमुद्राशक्ति॰ एवमेताः सर्वा आदिमुद्रा दश मूलाधारस्य पूर्वदक्षिणभागयोर्मध्ये दक्षि
णपश्चिमभागयोर्मध्ये पश्चिमोत्तरभागयोर्मध्ये उत्तरपूर्वभागयोर्मध्ये च न्यसेत् सर्वयोन्यादिमुद्रा हृदये ललाटे मू
लाधारमध्ये च न्यसेत् एता रक्तवर्णाः पाशांकुशवराभयकराः एकैकाः तत्तन्मुद्राः प्रदर्शयन्त्यो ध्यात्वा न्य
सेत् पुनः ऐं ह्रीं श्रीं मध्यचतुरस्ररेखायां येन मरति दशदलं न्यसेत् आं ब्राह्मी देवी श्री देवी श्रीपादुकां पूजयामि
ईं माहेश्वरी देवी श्री॰ ऊं कौमारी देवी श्री॰ ॠं वैष्णवी देवी ॡं वाराही देवी श्री॰ ऐं इन्द्राणी देवी श्री॰ औं चामुण्डा दे
वी श्री॰ अः महालक्ष्मी देवी श्री॰ एता ब्राह्म्यादयः इत्यणिमाद्या दिव्यन्यस्ताः वामहस्ते यथाविहित
न्यस्ताः एता रक्ता वरदाभयपाशांकुशमाली कपालधारिणी ध्यात्वा न्यस्ताः तारत्रयं सर्वत्र यो

प्र: सा
सं:
७.
७०

ज्यं पुनः ऐं ह्रीं श्रीं त्रैलोक्यचक्रेश्वर्यै नमः इति वामअंसाद्यंसव्यापकं न्यस्य ऐं ह्रीं श्रीं अणिमासिद्धिदेवीश्री· ल
घिमासिद्धिश्री· महिमासिद्धिश्री· ईशित्वसिद्धिश्री· वशित्वसिद्धिश्री· प्राकाम्यसिद्धिश्री· भुक्तिसिद्धि
श्री इच्छासिद्धिदेवीश्री· प्राप्तिसिद्धिश्री· सर्वकामप्रदासिद्धिदेवीश्री एता अणिमासिद्ध्याद्या वामअंसा
द्याम् द्वितीयचक्रक्रमेणान्यसव्याः ब्राह्म्यादिसिद्धिः एवं दक्षिणवामपादयोरन्यसेत् एता रक्तवर्णाश्चिन्ताम
णिरत्नाभयांचितपाणिद्वयास्त्रिलोचनाः मुकुटकल्पवन्तसमोलयोध्यात्वान्यसेत्ताः ऐं ह्रीं श्रीं अं आं सौः त्रिपुरानि
त्यादेवीश्रीपादुः इति चक्रेश्वरीपादयोर्न्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं द्रां सर्वसंक्षोभणमुद्रायै नमः इति सर्वाद्भिर्मुद्राप्रदर्शयेत् एताः स
मस्तप्रकटयोगिन्यस्त्रैलोक्यमोहनचक्रसमुद्राः सम्यक् न्यस्ताः सन्तु नमः इत्यंजलिमुद्रया सन्धारयेत्. ततो मूलमंत्रेण व्या
सर्वांगेषु व्यापकं कुर्यात् ततः पंचोपचारैः पूजयेत् चक्रन्यासः समाप्तः अथ महाषोढान्यासप्रकारः प्रपंचो भुव
ने मूर्त्तिर्मंत्रो दैवतमातरः महाषोढाकथान्यासः सर्वन्यासोत्तमोत्तमः तत्रादौ भुवनेशानि प्रपंचन्यासमाचा
ने विन्यासं मूलमंत्रेणैव मातृकाक्षरैः परमवैष्णव्यं परपायै ... येनमः इति क्रमात् तद्यथा अस्य सच्चिदानं
दभैरवी देवी देवऋषिः चिन्मयछन्दः श्रीपराचादेवता स्वाहेति ह्रीं शिरः इत्यादि षडंगानि कृत्वा ध्यायेत्।
तत्प्रकारः अमृतार्णवमध्यस्थस्वर्णद्युतिशोभिते कल्पवृक्षवनान्तस्थनवमाणिक्यमंडपे नवरत्नमयश्रीम
त्सिंहासनगतांबुजे त्रिकोणान्तःसमासीनं चन्द्रसूर्यायुतप्रभम् अर्धाम्बिकासमायुक्तं प्रविभक्तविभूष
णम् कोटिकंदर्पलावण्यं सदाषोडशवार्षिकम् मन्दस्मितमुखाम्भोजं त्रिनेत्रं चन्द्रशेखरम् दि
व्याम्बरस्रगालेपदिव्याभरणभूषितम् पानपात्रं च चिन्मुद्रां त्रिशूलं पुस्तकं करैः विद्यासंवि
दि विभ्राणं सदानन्दमुखेक्षणम् महाषोढोदिताशेषदेवतागणसेवितम्। एवं चिन्तावु ७.

जेध्यायेदर्धनारीश्वरं शिवम् पुरुषं वा स्मरेद्देवि स्त्रीरूपं वापि चिंतयेत् अथवा निष्कलं ध्यायेत् सच्चिदानंदलक्षणम्
सर्वतेजोमयं देवि सचराचरविग्रहम् ततः संदर्शयेन्मुद्रा दशाकं परमेश्वरि मुद्रास्त्व योनिलिंगं च सरघं हेर
तिमुद्रा च तत्त्वयम् ततः मालां महामुद्रां नभोमुद्रामपि क्रमात् इति दशमुद्राः प्रदर्शयेत् हे त्रिमुद्रे न्यायमुद्रा च
तृतीयम् पुस्तकं ज्ञानमुद्रां च कपालं चेत्यनुक्रमात् तत्र मत्स्यमुद्रा हस्ततलद्वयमधोमुखेन प्रसार्य कं सव
न्योन्याग्रेण संस्पृशेत् सेयं महामुद्रा प्रसारितं तर्जन्या शिरःपरि साकारेणापरिभ्रमणं नभोमुद्रा इत
रा मुद्रा ... पुनर्यथाशक्ति जपेत् कलमंत्रं श्रीपादुकामपि मूलमंत्रं सौः इति प्रा
सादपरा मंत्र ह्सौः इति परासादमंत्रः मूर्ध्नि संचिंतयेद्देवि श्रीगुरुं शिवरूपिणम् सहस्रदलपंकजे सकर ल
लपीतरश्मिभं वराभयकरांबुजं विमलगन्धपुष्पांबरम् प्रसन्नवदनेक्षणं सकलदेवतारूपिणं स्मरेच्छि
रसि हंसकं नरश्मिध्यानं सर्वसुखम् अथ न्यासप्रकारः ऐं ह्रीं त्रिपुरे हरीषट्कं विधाय प्रपंचात्मन्यसेत् ऐं क्लीं
मिति दिनानंते हकार सकारश्चतुर्दशस्वर बिंदु विसर्गात्मकं ह्सौः इति प्रासादपरामंत्रः तदनंतरं हकारसकार
चतुर्दशस्वरबिंदु विसर्गात्मकं ह्सौः इति परा प्रासादमंत्रः तदंते ब्रह्मादि पंचरूपायै श्रियै नमः इति सर्वत्र
बीजपंचकं मात्रकान्तराले योजयेत् ऐं ह्रीं परारूपायै महामायायै नमः ईं जलधिरूपायै नमः ऊं मलायै
नमः ऋं गिरिरूपायै विष्णुवल्लभायै नमः ॡं पद्मरूपायै पद्मधारिण्यै नमः ऊं पीतरूपायै समुद्रतनयायै नमः ॐ
देवरूपायै लोकमात्रे नमः ऋं वनरूपायै कमलवासिन्यै नमः लृं आश्रमरूपायै इंदिरायै नमः लॄं गुरुरूपायै मा
यायै नमः एं नदीरूपायै रमायै नमः ऐं चत्वररूपायै पद्मायै नमः ओं अक्षिरूपायै नारायणप्रियायै नमः औं वृक्षरूपा
यै सिद्धलक्ष्म्यै नमः अं अंजनरूपायै राजलक्ष्म्यै नमः अः जरायुजरूपायै महालक्ष्म्यै नमः कं बलरूपायै दुर्गायै नमः खं गृहि

ऐं ह्रीं श्रीं
ह्सौः सौः

मे.

पायै उमायै नमः । गं कलारूपायै चंडिकायै नमः । घं काष्ठारूपायै पर्णायै नमः । ङं निमेषरूपायै शिवायै नमः । चं श्वा
सरूपायै आर्यायै नमः । छं घटिकारूपायै अंबिकायै नमः । जं मुहूर्तरूपायै सत्यायै नमः । झं प्रहररूपायै ईश्वर्यै नमः ।
ञं दिवसरूपायै शांभव्यै नमः । टं संध्यात्रयरूपायै ईशान्यै नमः । ठं रात्रिरूपायै पार्वत्यै नमः । डं तिथिरूपायै सर्वमंगला
यै नमः । ढं वाररूपायै दाक्षायिण्यै नमः । णं नक्षत्ररूपायै हैमवत्यै नमः । तं योगरूपायै महामायायै नमः । थं क
रणरूपायै महेश्वर्यै नमः । दं पक्षरूपायै रुद्राण्यै नमः । नं रात्रिरूपायै शर्वाण्यै नमः । पं ऋतुरूपायै प
रमेश्वर्यै नमः । फं अयनरूपायै काल्यै नमः । बं वत्सररूपायै कात्यायिन्यै नमः । भं युगरूपायै गौ
प्र॰ सा॰ के॰ ७१ र्यै नमः । मं प्रलयरूपायै भवान्यै नमः । यं पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशाख्यपंचभूतरूपायै ब्रह्माण्यै नमः । रं शब्दस्पर्शरूपरस
गंधाख्यपंचतन्मात्ररूपायै वागीश्वर्यै नमः । लं वाक्पाणिपादपायूपस्थाख्यपंचकर्मेन्द्रियरूपायै वरेण्यै नमः । वं श्रोत्र
त्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणाख्यपंचज्ञानेन्द्रियरूपायै सावित्र्यै नमः । शं प्राणापानव्यानोदानसमानाख्यपंचप्राणरूपा
यै सरस्वत्यै नमः । षं सत्वरजस्तमसाख्यगुणत्रयरूपायै गायत्र्यै नमः । सं मनोबुद्ध्यहंकारचित्ताख्यांतःकरणरूपा
यै वाग्रूपायै नमः । हं जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तितुर्याख्यावस्थाचतुष्टयरूपायै शारदायै नमः । लं त्वगसृङ्मांसमेदोऽस्थिमज्जाशुक्राख्यसप्तधा
तुरूपायै भारत्यै नमः । क्षं वातपित्तश्लेष्माख्यदोषत्रयात्मिकायै प्रपंचभूतव्यापकाधीश्वर्यै नमः । अकारादिहकारांतमनुच्चार्य सक
लप्रपंचरूपायै परांबादेव्यै नमः । इति व्यापकं कुर्यात् । इति प्रपंचन्यासः । मातृकास्थानेषु न्यसेत् । अथ भुवनन्यासः । ऐं ह्रीं श्रीं ह्सौः । ह्सौः अं आं प्र
इं ईं अतललोकनिलयशतकोटिगुप्तकाद्ययोगिनीमूलदेवतायुताधारशक्त्यंबादेव्यै नमः । उं ऊं वितललोक
निलयशतकोटिगुह्यतरानंतयोगिनीमूलदेवतायुताधारशक्त्यंबादेव्यै नमः । ऋं ॠं लृं सुतललोकनिलयशतकोटिगु राम ७१
ह्याचिंत्ययोगिनीमूलदेवतायुताधारशक्त्यंबादेव्यै नमः । लॄं एं ऐं महातललोकनिलयशतकोटिमहागुह्यतरसंतत्रयो

तं थं दं धं नं स्वर्लोकनिलयशतकोटिपरमरहस्यलाकिनीयोगिनीमूलदेवतायुताधारशक्त्यंबादेव्यै नमः ॥ ६

गिनीदेवतायुताधारशक्त्यंबादेव्यै नमः ॐ औं तलातललोकनिलयशतकोटिपरमगुह्येच्छायोगिनीमूलदेव
तायुताधारशक्त्यंबादेव्यै नमः अं अः रसातललोकनिलयशतकोटिरहस्यज्ञानयोगिनीमूलदेवतायुताधा
रशक्त्यंबादेव्यै नमः कं खं गं घं ङं पाताललोकनिलयशतकोटिरहस्यतरक्रियायोगिनीमूलदेवतायुताधा
रशक्त्यंबादेव्यै नमः चं छं जं झं ञं भूर्लोकनिलयशतकोटिरहस्यडाकिनीयोगिनीमूलदेवतायुताधार
शक्त्यंबादेव्यै नमः टं ठं डं ढं णं भुवर्लोकनिलयशतकोटिमहारहस्यराकिनीयोगिनीमूलदेवतायुताधारशक्त्यं
बादेव्यै नमः पं फं बं भं मं महर्लोकनिलयशतकोटिगुप्तकाकिनीयोगिनीमूलदेवतायुताधारशक्त्यंबादेव्यै
नमः यं रं लं वं जनलोकनिलयशतकोटिगुप्ततरशाकिनीयोगिनीमूलदेवतायुताधारशक्त्यंबादेव्यै नमः
ळं क्षं सत्यलोकनिलयशतकोटिमहागुप्तयतिरागीयोगिनीमूलदेवतायुताधारशक्त्यंबादेव्यै नमः शं षं सं हं
तपोलोकनिलयशतकोटिगुप्ततरहाकिनीयोगिनीमूलदेवतायुताधारशक्त्यंबादेव्यै नमः ऐं ह्रीं श्रीं ह्सौः
सर्वमातृकामुक्ताचतुर्दशभुवनाधिपायै परांबादेव्यै नमः इति व्यापकं कुर्यात् बीजपंचकं सर्वत्र योजयेत् ।
पादयोर्गुल्फयोर्जंघयोर्जान्वोरूर्वोः कटिहृदये गुह्ये मूलाधारे स्वाधिष्ठाने मणिपूरके हृदये विशुद्धे भ्रूमध्ये
ध्ये ब्रह्मरंध्रे इति क्रमेण न्यसेत् एवं मूर्ध्नि निचिते हृदि अवर्गकचटतपयशलवर्गसर्वकं भुवनन्यासे कला
न्यासः त्रिन्यासः नमस्कारः ऐं ह्रीं श्रीं ह्सौः ॐ अं केशवमूर्त्तिलतायाशक्तिभ्यां नमः आं नारायणमूर्त्तिधा
शक्तिभ्यां नमः इं माधवमूर्त्तिप्रदाशक्तिभ्यां नमः ईं गोविंदमूर्त्तिज्ञानाशक्तिभ्यां नमः उं विष्णुमूर्त्तिप्राशक्ति
भ्यां नमः ऊं मधुसूदनमूर्त्तिधनयनाशक्तिभ्यां नमः ऋं त्रिविक्रममूर्त्तिहरिताशक्तिभ्यां नमः ॠं वामनमूर्त्ति
रूपिणीशक्तिभ्यां नमः लृं श्रीधरमूर्त्तिसौम्याशक्तिभ्यां नमः ॡं हृषीकेशमूर्त्तिलनाशक्तिभ्यां नमः एं पद्मनाभ

म॰ सा॰ से ७२

72

मत्स्यैकनायाशक्तिभ्यांनमः ऐंदामोदरमूर्त्यैकारिणीशक्तिभ्यांनमः ओंवासुदेवमूर्त्त्यार्घ्यवतीशक्तिभ्यांनमः औंसंकर्षण
मूर्त्त्यैर्धकामाशक्तिभ्यांनमः अंप्रद्युम्नमूर्त्तिश्रजनाशक्तिभ्यांनमः अःअनिरुद्धमूर्त्तिअक्षमालाधराशक्तिभ्यांनमः कंभं
शिवमूर्त्तिकरभद्राशक्तिभ्यांनमः खंवंशार्वमूर्त्तिखगवलाशक्तिभ्यांनमः गंफंरुद्रमूर्त्तिगरिमादिफलप्रदाशक्तिभ्यां
नमः घंपंपशुपतिधरापराशक्तिभ्यांनमः ङंनंउग्रमूर्त्तिज्ञानवतीशक्तिभ्यांनमः चंधंमहादेवमूर्त्तिचन्द्राधराश
क्तिभ्यांनमः छंदंभीममूर्त्तिछेदोमयीशक्तिभ्यांनमः जंथंईशानमूर्त्तिजगत्स्थापनाशक्तिभ्यांनमः झंतंतत्पुरुषमू
र्त्तिगणतारशक्तिभ्यांनमः ञंणंअघोरमूर्त्तिज्ञानदाशक्तिभ्यांनमः टंढंसद्योजातमूर्त्तिटंकधराशक्तिभ्यांनमः ठंडंवा
मदेवमूर्त्तिठंकृतिडामरीशक्तिभ्यांनमः डंब्रह्ममूर्त्तियक्षिणीशक्तिभ्यांनमः ढंस्रष्टृमूर्त्तिढक्किताननाशक्तिभ्यां
नमः णंचतुराननमूर्त्तिललिताशक्तिभ्यांनमः तंप्रजापतिमूर्त्तिरंजिनीशक्तिभ्यांनमः थंवेधोमूर्त्तिलक्ष्मीशा
क्तिभ्यांनमः दंपरमेष्ठिमूर्त्तिवज्रिणीशक्तिभ्यांनमः धंपितामहमूर्त्तिशापिधारिणीशक्तिभ्यांनमः नंविधातृ
मूर्त्तिषडाधारनिलयाशक्तिभ्यांनमः पंविरिंचिमूर्त्तिनायिकाशक्तिभ्यांनमः फंहिरण्यगर्भमूर्त्तिक्षमाशक्तिभ्यां
नमः अकारादिक्षकारान्तंसानुस्वारमूलान्तमूर्त्यात्मिकायैश्रीपरांबादेव्यैनमः इतिव्यापकंन्यसेत् एतान् प्राणे
वक्त्रे दक्षांसवामांसदक्षपार्श्ववामपार्श्वदक्षकरवामकरदक्षोरुवामोरुदक्षजानुवामजानु दक्षजंघावामजंघा द
क्षपादवामपादेषु पुनर्दक्षपादवामपाद दक्षपार्श्ववामपार्श्व दक्षकक्षवामकक्ष कंठ ऊर्ध्वमुख पूर्वमुख दक्षि
णपश्चिमोत्तरमुखेषु मूलाधारस्वाधिष्ठान मणिपूरकानाहतविशुद्धआज्ञाललाट शिर उन्मनी ब्रह्मरंध्रे
षुयथाक्रमंन्यसेत् उन्मनीनामब्रह्मरंध्रस्याधोदेशः बीजपंचकंसर्वत्रयोज्यं अथपंचन्यासः ऐंह्रींश्रींह्सैः राम ७२
ह्सौः इतिबीजपंचकमुक्त्वा अंआंइं एकलक्षकोटिभेदप्रमाणवीर्यकामरात्माखिलमंत्राधिदेवतायै सक

लफलप्रदायै एककूटेश्वर्यंबादेव्यै नमः ईं ऊं ह्रिल्लत्तकोटिभेदहंसादित्यत्तरात्माखिलमंत्राधिदेवतायै सकल
फलप्रदायै द्विकूटेश्वर्यंबादेव्यै नमः अं अंहंल्लं त्रिलत्तकोटिभेदवह्न्यादित्रत्तरात्माखिलमंत्राधिदेवतायै सक
लफलप्रदायै त्रिकूटेश्वर्यंबादेव्यै नमः ल्हं एं ऐं चतुर्लत्तकोटिभेदचंद्रादिचतुरत्तरात्माखिलमंत्राधिदेवतायै
सकलफलप्रदायै चतुःकूटेश्वर्यंबादेव्यै नमः ओं औं अं अः पंचलत्तकोटिभेदसूर्यादिपंचात्तरात्माखिलमंत्राधिदेव
तायै सकलफलप्रदायै पंचकूटेश्वर्यंबादेव्यै नमः कं खं गं घं ङं षट्लत्तकोटिभेदस्कंदादिषडत्तरात्माखिलमंत्राधिदे
वतायै सकलफलप्रदायै षट्कूटेश्वर्यंबादेव्यै नमः खं ऊं चं सप्तलत्तकोटिभेदगणेश्वरादिसप्तात्तरात्माखिलमं
त्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै सप्तकूटेश्वर्यंबादेव्यै नमः छं जं झं ञं अष्टलत्तकोटिभेदवटुकाष्टात्तरात्माखिल
मंत्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै अष्टकूटेश्वर्यंबादेव्यै नमः अं टं ठं नवलत्तकोटिभेदब्रह्मादिनवात्तरात्माखि
लदेवतायै मंत्राधि सकलफलप्रदायै नवकूटेश्वर्यंबादेव्यै नमः उं ढं णं दशलत्तकोटिभेदरुद्राद्येकादशात्तरात्मा
खिलमंत्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै एकादशकूटेश्वर्यंबादेव्यै नमः धं नं पं द्वादशलत्तकोटिभेदद्वादशादित्यद्वा
दशात्तरात्माखिलमंत्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै द्वादशकूटेश्वर्यंबादेव्यै नमः फं बं भं त्रयोदशलत्तको
टिभेदब्रह्मादित्रयोदशात्तरात्माखिलमंत्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै त्रयोदशकूटेश्वर्यंबादेव्यै नमः मं
यं रं चतुर्दशलत्तकोटिभेदगौर्यादिचतुर्दशात्तरात्माखिलमंत्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै चतुर्दशकूटे
श्वर्यंबादेव्यै नमः लं वं शं पंचदशलत्तकोटिभेददुर्गादिपंचदशात्तरात्माखिलमंत्राधिदेवतायै सकलफल
प्रदायै पंचदशकूटेश्वर्यंबादेव्यै नमः षं सं हं लं क्षं षोडशलत्तकोटिभेदत्रिपुरादिषोडशात्तरात्माखिलमंत्राधि
देवतायै सकलफलप्रदायै षोडशकूटेश्वर्यंबादेव्यै नमः ऐं क्लीं श्रीं ह्सौः स्हौः अंआ सिद्धादि ल्लं वेदमितिमा

रकामात्रसुरूपामकलमंत्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै श्रीपरांबादेव्यै नमः इति व्यापकं न्यसेत्‌ मूलाधा
रस्वाधिष्ठानमणिपूरकानाहतविशुद्ध्याज्ञाऽर्द्धेन्दुरोधिबिंदुकुलपदेनादेनादांते व्यापिन्यां समनायामुन्मन्यामूर्ध्व
वमंडले न्यसेत्‌ अपानवृषणयोर्मध्ये मूलाधारः स्वाधिष्ठाने लिंगस्थानम्‌ मणिपूरकं नाभिः अनाहतं हृदयं
विशुद्धिः कंठमूलम्‌ आज्ञा भ्रूमध्यम्‌ शिरोधिका ललाटोपरि केशारंभदेशः अर्द्धेन्दुस्तस्योपरिदेशः त
प्र॰ सा॰ सं॰ ७२ दुपरि बिंदुस्थानं, तदुपरि कुलपदस्थानं, तदुपरि नादस्थानं, तदुपरि नादांतस्थानं तदुपरि व्यापिनी
स्थानं, तदुपरि समनास्थानं, तदुपरि उन्मन्याः स्थानं, तदुपरि ध्रुवमंडले एवं मातृकावर्णत्रयं सर्वकं न्य
सेत्‌ मातृकावर्णहृदयान्तरे षोडशलक्षकोटिभेदमंत्रेण सह न्यसेत्‌ बीजप्रपंचकं मंत्रादौ सर्वत्र योज्यम्‌ अ
थ देवतान्यासः ऐं ह्रीं श्रीं ह्स्रौं स्हौः अं आं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेवितायै अरविंदरूपांबादेव्यै नमः इं
ईं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेवितायै योगिप्रतिष्ठांबादेव्यै नमः उं ऊं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेवितायै तपस्वि
73 विघ्नांबादेव्यै नमः ऋं ॠं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेवितायै मुनिगणाराध्यांबादेव्यै नमः ऌं ॡं सहस्रकोटियोगि
तीमा ५ नीकुलसेवितायै गुणिगणांबादेव्यै नमः एं ऐं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेवितायै देवहूतांबादेव्यै नमः
ओं औं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेवितायै राक्षसगणांबादेव्यै नमः अं अः सहस्रकोटियोगिनीकुलसेवि
तायै विद्याधररूपांबादेव्यै नमः कं खं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेवितायै महोकुष्मांबादेव्यै नमः घं गं सह सि॰ ७॰
स्रकोटियोगिनीकुलसेवितायै सारकरालिकांबादेव्यै नमः ङं चं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेवितायै अप्रसरो
जपांबादेव्यै नमः छं जं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेवितायै धर्मविजयांबादेव्यै नमः झं ञं सहस्रकोटियोगिनी ७२
कुलसेवितायै गुह्यकाजिनांबादेव्यै नमः टं ठं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेवितायै यक्षपराजितांबादेव्यै।

नमः ॐ हं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेविताये किन्नरवामांबादेव्यै नमः णं नं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेविताये पन्न
गज्येष्ठांबादेव्यै नमः थं दं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेविताये पितृरुद्रांबादेव्यै नमः धं नं सहस्रकोटियोगिनी(
कुलसेविताये गणेशमायांबादेव्यै नमः पं फं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेविताये भैरवकुंडल्यंबादेव्यै नमः।
बं भं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेविताये वड्ककाल्यंबादेव्यै नमः मं यं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेविताये प्रथ
मभगवत्यंबादेव्यै नमः रं लं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेविताये त्रैलोक्यकालरात्र्यंबादेव्यै नमः वं शं सहस्रकोटि
योगिनीकुलसेविताये ब्रह्मसर्वेश्वर्यंबादेव्यै नमः षं सं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेविताये विष्णुसर्वेश्वर्यंबादे
व्यै नमः हं ळं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेविताये रुद्रसर्वेश्वर्यंबादेव्यै नमः क्षं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेविताये
चराचरमात्रंबादेव्यै नमः ऐं ह्रीं श्रीं ह्सौः स्हौः अं आं इत्यादि सकलमातृकाचक्रसकलदेवतात्मिकायै श्रीपरां
बादेव्यै नमः इति व्यापकं न्यसेत् सर्वमंत्राणां बीजपंचकं चक्रमातृकावर्णाद्यं सर्वकं न्यसेत् अथ न्यासस्थानानि।
पादद्वयगुल्फद्वयजंघाद्वयजानुद्वयोरुद्वयकटिरुद्वयपार्श्वद्वयस्तनद्वयकक्षद्वयांसद्वयकर्णद्वयनेत्रद्वयाक्षि
रोब्रह्मरंध्रेषु क्रमेण न्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं ह्सौः स्हौः कं कं गं डं अनंतकोटिभूचरीकुलसहिताये आं ळां मंगलांबादेव्यै नमः
आं ळां ब्रह्माण्यंबादेव्यै नमो अनंतकोटिभूतकुलसहिताय आं ळं मंगलानाथाय अं हं असितांगभैरवाय नमः चं
छं जं झं अनंतकोटिखेचरीकुलसहिताये इं लां चर्चिकांबादेव्यै इं लां माहेश्वर्यंबादेव्यै नमो अनंतकोटिवेतालकुल
सहिताय इं लं चर्चिकानाथाय इं लं रुरुभैरवाय नमः टं ठं डं ढं णं अनंतकोटिपातालचरकुलसहिताये उं हां योगे
श्वर्यंबादेव्यै उं हां कौमार्यंबादेव्यै नमो अनंतकोटिपिशाचकुलसहिताय उं हं योगीश्वरीनाथाय उं हं चण्ड(
भैरवाय नमः तं थं दं धं नं अनंतकोटिडाकिनीकुलसहिताये ऋं हं सां हरसिद्धांबादेव्यै ऋं हं सां वैष्ण

अथमातृभैर
वन्यासः ८

हेत्रेशकाल
रात्र्य
प्रमथभगवत्यं ५

यंवाराह्यै नमोनंतकोटि श्मशानकुलसहिताय यक्षसंहारसिद्धनाथाय यक्षसंक्रोधभैरवाय नमः पंफंबंभंमं अनंतकोटि
महाचरीकुलसहिताय ऐं लं पां महालक्ष्म्यै वाराह्यै लं हं पां कालसंस्थविकाराह्यै नमोनंतकोटि त्रिपुरान्तकुलसहिताय लं षं भ
द्रासिकानाथाय लं धंकमंत्रभैरवाय नमः यं रं लं वं अनंतकोटि गिरिचरकुलसहिताय षं शं गिरिकलावाराह्यै षं
शं हंडा एं वाराह्यै नमोनंतकोटि चंडीकुलसहिताय षं शं गिरिकलानाथाय षं क्षं कपालिभैरवाय नमः शं षं सं हं
अनंतकोटि चराचरकुलसहिताय घंटाकालनाराह्यै वाराह्यै ओं चामुंडाह्यै नमोनंतकोटि प्रेतकुलसहिता
ये अः लां भीषण एं वाराह्यै अः लां महाकालम्बवाराह्यै नमोनंतकोटि शाकिनीकुलसहिताय अं लं भीषणनाथा
य अं लं संहारभैरवाय नमः मूलाधारस्वाधिष्ठानमणिपूरकानाहतविशुद्धाख्यललाटशिरःस्थक्रमेणान्यसे
त् बीजपंचकं मंत्राहो सर्वत्र योज्यम् एवमष्टमूलसहिताष्टभैरवन्यासः अस्य महाषोढान्यासस्य फलमाह
एवं न्यासे कृते देवि साक्षात्परशिवो भवेत् मंत्रौघे चात्र संदेहो निग्रहानुग्रहे क्षमः महाषोढाह्वयन्यासं यः कु
रोति दिने दिने देवाः सर्वे नमस्यंति नमामि वचनं संशयः महाषोढाह्वयन्यासं यः करोति हि पार्वति दिव्यं ते व
सगुहिष्टं समं नाहं पायोजनम् कृत्वा न्यासमिमं देवि यत्र गच्छति मानवः तत्र स्याद्विजयो लाभः सन्मानं चो
हवप्रिये महाषोढाकृतन्यासः नदंतं यदि वंदते मासान्मृत्युमवाप्नोति यदि ज्ञानाशिवः स्वयम् वज्र
पंजरनामानमेतन्न्यासं करोति यः दिव्यान्तरिक्षभूशैलजलारण्यनिवासिनः उग्रभूतवेतालदेवद
नाग्रहादयः भयत्रस्ता नमंत्रं साक्षान्नेत्रं कुलेश्वरि महाषोढाह्वयन्यासं ब्रह्मविष्णुशिवादयः दे
वाः सर्वेपि कुर्वंति ऋषियोगिमुनीश्वराः बहुनोक्तेन किं देवि न्यासमेतन्मम प्रियम् नाख्येयं यदुदेदे
विना शिष्याय प्रकाशयेत् आज्ञासिद्धिमवाप्नोति रहस्यं समाचरेत् अस्मात्परतरं नास्ति देव

म:सा
सं
७४
74
७४

नाभावसिद्धिरा लोके नास्ति न संदेहः सत्यं सत्यं वरानने ऊर्ध्वाम्नायप्रवेशाच्छ्रीपरामप्रसादवर्चिनम् महाषो-
ढापरिज्ञानं नान्यस्य तपसः फलम् महाषोढाह्वयन्यासं कृत्वा यो यत्र तिष्ठति तत्तेजोभिर्महाशैवं शतयोज-
नमायतनम् इति नैकधितं देवि ध्यानन्यासादिकं प्रिये समासेन कुलेशानि किं भूयः श्रोतुमिच्छसि इति महा-
षोढान्यासः समाप्तः ॥ अथ कामकलान्यासः ओंकारोर्द्ध्वगतं बिन्दुं देवि रूपस्यात्मनः वक्त्रं प्रकल्पयेत् ऐं ह्रीं श्रीम श्रीम
हात्रिपुरसुंदरी परारूप वक्त्राय नमः इति मुखे व्यापकं कृत्वा ततः सपरार्द्धकं बिंदुद्वयं स्तनयुग्मं ध्यात्वा ऐं ह्रीं
श्रीं श्रीमहात्रिपुरसुंदरि परापरात्मकबिन्दुद्वयाय नमः इति स्तनयोर्व्यापकं कृत्वा तदधो बिंदुमध्ये सपरार्द्ध-
सिबीजकरेखां योनिं प्रकल्प्य ऐं ह्रीं श्रीं श्रीमहात्रिपुरसुंदरि सपराधिमिश्रबीजकरेखात्मयोन्यै नमः इति करतलेन ना-
भेरधो ध्योमुखेन विन्यस्य ऊर्ध्वबिंदुरूपं वक्त्रं तद्गतं नासाललाटकर्णौ तदधो गजातं स्तनरूपबिंदुद्वयागतं
भुजचतुष्टयं योनिरूप सपरार्धगते पादद्वयं ध्यात्वा सर्वसमष्टिरूपं महाकामकलात्मकं कामेश्वरीनामरह-
स्यात्मकं देवीरूपमात्मविग्रहं ध्यात्वा ऐं ह्रीं श्रीं ऐं कएईलह्रीं सर्वज्ञायै श्रीमहात्रिपुरसुंदर्यै हृदय ऐं ह्रीं श्रीं
क्लीं हसकहलह्रीं नित्यतृप्तायै श्रीमहात्रिपुरसुंदर्यै शिरः ऐं ह्रीं श्रीं सौः सकलह्रीं अनादिबोधायै श्रीमहा-
त्रिपुरसुंदर्यै शिखा ऐं ह्रीं श्रीं ऐं कएईलह्रीं स्वतंत्रायै श्रीमहात्रिपुरसुंदर्यै अस्त्रम् ध्यानम् अरुणां
करुणातरंगिताक्षीं धृतपाशांकुशपुष्पबाणचापाम् अणिमादिभिरावृतां मयूखैरहमित्येव विभा-
वये भवानीम् ध्यायेत्परशिवाङ्कस्थां पाशांकुशधनुःशरैः भासमानां चतुर्बाहुं मरुणामरुणांशु-
काम् प्रकाशमानां प्रथमे प्रयाणे प्रतिप्रयाणेऽप्यमृतायमानाम् अन्तःपदव्यामनुसंचरंतीमानन्दरूपाम-
वलोकयाम इति ध्यात्वा अथांगुलिन्यासः अं अंगुष्ठाभ्यां आं तर्जनीभ्यां इं मध्यमाभ्यां नमः ईं अनामिकाभ्यां नमः

सौः कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ सौः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः, इति प्रथमस्वरहृदयपराबीजानि क्रमेण संयोज्य मध्यमादि
कनिष्ठांतमंगुष्ठादितलांते च न्यसेत् अथ षडंगन्यासः करपादद्वयमूलमध्याग्रेषु मूलमंत्रं खंडत्रयेण व्यापकं
विन्यसेत् अथ पूर्णन्यासः । शिरस्यधोमुखे स्थितसहस्रदलकमलकर्णिकामध्यगतसकलशिशिरकरबिंबे
अकथाकगर्भत्रिकोणं शृंगाटमनुसरन् आधारचतुर्दलकमले सर्वतनुशृंगाटं विभाव्य हार्दकलारू
प्रप्र: सा: पवह्निकुंडलिनीलिंगाकारतया सुषुम्नामध्यषट्सरसिजग्रन्थिभेदक्रमेण योनिरूपामृतकुंडलिनीम-
सं: रूपे प्रवेशपापमृतानलकुंडलिन्यो मिथो मथनेन संभूतामृतधारेत्नदीयं स्मार्यं स्मारमात्मानं सिंचेत् त
७५ त्रिशृंगाटमिति त्रिकोणम् हार्दकलेति च त्रिकोणम् इति परान्यासः । अथ पश्यंतीन्यासः शिरः शिखाग्र
त्रिकोणप्रकाशात्मकं विभाव्य तस्य वामरेखायां ऐं ह्रीं श्रीं वामायै ऐं ह्रीं श्रीं ज्येष्ठायै ऐं ह्रीं श्रीं रौद्र्यै ।
इति न्यस्त्वा तस्य मध्यरेखायां ऐं ह्रीं श्रीं अंबिकायै ऐं ह्रीं श्रीं प्रकाशात्मिकायै ऐं ह्रीं श्रीं इच्छायै ज्ञानायै ।
क्रियायै नमः इति न्यस्त्वा तस्य दक्षिणरेखायां तेजस्कारात्मिकासविकल्पनादाय नमः अकारात्मने स्प
मनादाय नमः बिंदुद्वयात्मने स्पर्शनादाय नमः कायै । स्वरसात्मिकायै नमः इति न्यसेत् इति पश्यंतीन्यासः ।
अथ मध्यमान्यासः अकथात्मने षट्कोणनाथात्मने नादाय नमः अर्धचंद्रात्मने ध्वनिनादाय नमः ह
त्मने बिंदुनादाय नमः एकारात्मने शक्तिनादाय नमः बिंदुद्वयात्मने बीजनादाय नमः हंसरूपात्मने अक्ष
रनादाय नमः ब्रह्मरंध्रे ललाटे भ्रूमध्ये आस्ये कंठे हृदये नाभौ स्वाधिष्ठाने आधारे च यथाक्रमेण न्यसेत् तार
त्रयं मंत्रादौ सर्वत्र योज्यम् इति मध्यमान्यासः । अथ वैखरीन्यासः आधारकमलचतुर्दलेषु ऐं ह्रीं श्रीं व ७५
हसौंः शहसैं सहसैं इति न्यस्य स्वाधिष्ठानकमलषड्दलेषु बहसैं भहसैं महसैं यहसैं रहसैं लहसौः इति न्यस्त्वा

तारत्रयं सर्वत्र योज्यम् आधारस्वाधिष्ठानान्तरदेवतास्तपनभास्वरतन्तुलतावराभयकराध्येयाः अथमणि
पूरकमलदशदलेषु ऐं ह्रीं श्रीं डहसक्लीं· ढहसक्लीं· णहसक्लीं· तहसक्लीं· थहसक्लीं· दहसक्लीं· धहस
क्लीं· नहसक्लीं· पहसक्लीं· फहसक्लीं· इति न्यसेत् अनाहतकमलद्वादशदलेषु ऐं ह्रीं श्रीं कहसक्लीं· खह
सक्लीं· गहसक्लीं· घहसक्लीं· ङहसक्लीं· चहसक्लीं· छहसक्लीं· जहसक्लीं· झहसक्लीं· ञहसक्लीं· टह
सक्लीं· ठहसक्लीं· इति न्यसेत् तारत्रयं सर्वत्र योज्यम् मणिपूरकानाहतदेवता विलीनविद्रुमरसारुणाः
पुष्पपाशेक्षुशरासनांकुशा ध्यायेत् विशुद्धिकमलषोडशदलेषु ऐं ह्रीं श्रीं अहसौः आहसौः इहसौः ईहसौः
उहसौः ऊहसौः ऋहसौः ॠहसौः लृहसौः ॡहसौः एहसौः ऐहसौः ओहसौः औहसौः अंहसौः ऐं ह्रीं
श्रीं अः हसौः इति विन्यस्य आज्ञाकमलदलद्वये हहसौः क्षहसौः इति विन्यसेत् तारत्रयं सर्वत्र योज्यम् वि
शुद्ध्याज्ञादेवताः स्फटिकमयपांचालिकाः सन्निभाः पुष्पमयबाणगोरोचितरसालचापस्तीपाशांकुलितपा
णिपल्लवा ध्येयाः इति वैखरीन्यासः अथ कामकलास्वरूपमात्मानं विचिंतयेत् तद्यथा शिवशिवारूपकु
लाकुलकुंडलिनीमेलनोदितप्रथमबिंदुदेवीस्वस्यात्मनो मुखं परिकल्प्य ऐं ह्रीं श्रीं कएईलह्रीं श्रीमहात्रिपुरसुं
दरीपरारूपवक्त्रश्रीपादुकां पूजयामीति वक्त्रे व्यापकं विन्यस्य प्रथमबिंदुस्थानद्वयबिंदुद्वयं कुचयुगमनुस्म
र्य ऐं ह्रीं श्रीं हसकहलह्रीं श्रीमहात्रिपुरसुंदरीसपरार्धकलात्मकस्तनयुगलश्रीपादुकां पूजयामीति स्तन
योर्व्यापकं विन्यस्य हार्दकलायोनिं विचिंत्य ऐं ह्रीं श्रीं सकलह्रीं महात्रिपुरसुंदरीसपरार्धकलात्मजनक
रेखात्मकमस्तकयोनिश्रीपादुकां पूजयामीति नाभेरधोभागे व्यापकं तया विन्यस्य गुहदेवतामंत्रात्मनो मे कं परि
भाव्य पर्वतिर्विचितचक्रन्यासोक्तवाग्भवाद्यानिकरयोस्तत्तन्मंत्रसर्वकंमर्शयेत् तद्यथा दक्षिणकराङ्गु

लीषुवाणेन कनककर्पूर संध्यराग इंद्रनील मौक्तिकवर्णदेवताधिष्ठितान्विन्यस्य धनुर्वामाधःकरे सृणिं दक्षिणोर्ध्व
करे पाशं वामोर्ध्वकरे च प्रदर्शयेत् अथ नवयोनिन्यासः श्रोत्रयोश्चिबुके गंडयोरास्ये दृशोर्नासिकायां अंसयोः
हृदये कूर्परयोः उदरे जान्वोः पादयोः स्वाधिष्ठाने पार्श्वयोः हृदये स्तनयोः कंठे च मूलमंत्रखंडत्रयेण विन्य
सेत् अथ तुरीयन्यासः आधारहृदयभ्रूमध्येषु मूलमंत्रखंडत्रयं विन्यस्य ब्रह्मरंध्रे तुरीयखंडं विन्यसेत् तुरी
यखंडं चंद्रकलाखंडं श्रीवीजमित्यर्थः अथ देहन्यासः ऐं ह्रीं श्रीं कएईलह्रीं अग्निचक्रे कामगिर्यालये मित्रेशना
प्र॰ सा॰ थनवयोनिचक्रात्मक तत्त्वसृष्टिकृत्येच्छाशक्ति वाग्भवात्मक वागीश्वरीस्वरूप कामेश्वरीदेवी ब्रह्मात्मशक्ति
सं॰ श्रीपादुकां पूजयामीति कामेश्वरीमरुणां पाशांकुशाभय कपाल वराम चतुर्हस्तां चंद्रकलावतंसां त्रि
७६ नेत्रां ब्रह्मारूढां स्थां ध्यात्वा मूलाधार त्रिकोणाग्रकोणे विन्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं हसकहलह्रीं सूर्यचक्रे जाले
धरपीठे षष्ठीशनाथ द्वादशार हृदय चतुर्दशार चक्रे विद्यातत्त्वस्थितिकृत्य ज्ञानशक्ति कामराजात्मक कामकला
76 स्वरूप वज्रेश्वरीदेवी विष्णवात्मक शक्ति श्रीपादुकां पूजयामीति वज्रेश्वरीं प्रवालहरिं करधृक्षुवालंवित पाशांकु
सं शचापबाण कपालमातुलुंगां विशेषक वासिनीं ध्यात्वा मूलाधारत्रिकोण दक्षिणकोणे विन्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं स
कलह्रीं सोमचक्रे पूर्णगिरिगह्वरे उड्डीशनाथाष्टार षोडशार चतुरस्र चक्र शिवतत्त्व संहारकृत्य क्रियाशक्ति वी
जात्मक परापर शक्तिस्वरूप भगमालिनीदेवी रुद्रात्म शक्ति श्रीपादुकां पूजयामीति भगमालिनीं शरच्चंद्र
दा॰ चंद्रिकावर्तंसां पाशांकुशपुस्तकाद्य वलयविलसितबाहु चतुष्टयां त्रिलोचनां रुद्रोत्संगगतां ध्यात्वा ७६
मूलाधारत्रिकोण वामकोणे न्यसेत् ऐं ह्रीं श्रीं कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं इत्यंते श्रीमि
त्युच्चार्य परब्रह्मचक्रे महोड्याणपीठे चर्यानाथ समस्त शक्ति स्वरूप श्रीमहात्रिपुरसुंदरीदेवी परब्रह्मात्मः

श्रीं क्लीं श्रीपादुकां पूजयामीति मूलाधारत्रिकोणमध्ये विन्यसात् एवमेव कामेश्वर्यादिमंत्रचतुष्टयेप-
कैकेन पुनरपि मूलाधारहृदयभ्रूमध्यब्रह्मरंध्रेषु चक्रमेण न्यसेत् एवं श्रीविद्यान्यासं कृत्वा मूलसो-
गन्धपुष्पादीनि मानस्युपचारान् मानसराजोपचारान् तद्यथा रं नमस्कारः सुदीप्तवासनं ल्हं शेदयं लं मंगलानि
च मनोहृतिर्विविश्वाने स्मरणेन कल्पितानि ध्वनयोगीनरूपेण महावाद्यप्रभेदतः छत्राणि नवपद्मानि क-
ल्पितानि मयाप्रभो सुषुम्नाध्वजरूपेण शुण्णहास्यचामरात्मना अहंकारो गजत्वेन ल्हं प्रोहे होरघात्मना इं-
द्रियाणि स्वरूपेण पुष्पादिरथवल्मीना मनः प्रग्रहरूपेण बुद्धिः सारथिरूपतः सर्वमन्यन्मयाल्हंप्रेनवोपक-
रणात्मना इति राजोपचारान् दत्वा मूलमंत्रं जपेत् । इति श्रीविद्यान्यासविधिः । अथ श्रीविद्यासंध्या-
वन्दनविधिः अथ प्रातः स्नानं कृत्वा यथाशक्ति सन्ध्यां मुद्रया शिरसि स्वगुरुपादुकां त्रिवारं विन्यस्य नत-
तो गुरुमध्यमानामिकाभिः सहितां मृगीमुद्रां पुनः स्वनाम च समलं हृदि विन्यस्य पुनरपि स्वगुरुपादुकां त्रि-
वारं विन्यस्य पंचोपचारैः संपूज्य योनिमुद्रां बद्ध्वा मानसे मनसि संप्रदर्श्य सहस्रारे [illegible] को दिव्योमार्कसप्र-
भं सत्यानन्दनाननं मयं भुक्तिमुक्तिप्रदं भजेऽतितान् ध्यात्वा स्वगुरुपादुकां सप्तवारं संजप्य कामकलां चतुष्ट-
यं क्रमेण मारुतं पीत्वा हं सः [illegible] सूक्ष्मसुषुम्नापर्वभेदं कृत्वा तमेव गुरुं देवतारूपेण हृदये प्रविश्य ध्यात्वा
सकलं क्रमविलेपनाभिमिति ध्यात्वा मूलविद्यां सप्तवारं संजप्य पुनः पंचवारं जपेत् नादिल्यमार्गगतरजतसो-
पाने ब्रह्मसंचिंत्य सप्तशाकिनीनां सहस्रपिकानां रजतसोपानद्वारा निर्गमनसमीपप्राप्तिं वामभागे स्थितिं
तां विभाव्य पुनरेकैकवारं जपेत् तासां गणाधिपानां [illegible] पुनरेकवारं जपेत् नमो भगवत्याः गुरो वयस्या-
मे ध्यात्वा [illegible] सोऽहं शिवाय परसौं कपर्ल [illegible] हसकहलह्रीं सकलह्रीं ह्यस्यरलक्षसहपरसौं [illegible]

परिभाव्य प्रासीनाय शयानाय गच्छते तिष्ठते क्रियाः सर्वतोऽङ्कुशरूपाय पाशरूपेण ।
ह्रौं षौं सौं दौं इत्यनेन मंत्रेणांकुशं निर्गत्यावश्यादिकं निर्वर्त्य इदधुन जले स्थित्वा ह्रां हृदयाय नमः उत्तिष्ठ त्रिशत्य
मउत्तिष्ठकुलनमस्तास्त्ववारिं
हलातनरवत्पना णा कुशमद्रयामसविरमउला तीर्थमावाह्य गंगे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति न
र्मदे सिंधु कावेरि जलेस्मिन् सन्निधिं कुरु इति मंत्रेण सन्निधापनं कृत्वा तस्मिन् त्रिकोणं परिभाव्य मूलमंत्रेण सप्त
वारं जपेन्नाघमर्षणस्नानं कृत्वा स्नात्वोत्थाय त्रयस्त्रिंशत्पटले वक्ष्यमाणकलशमुद्रया मूलमुच्चरन् सप्तवा
म. सा. सं. ७७ रं शिरस्यभिषिंच्य तीरमागत्य वाससी परिधाय सौरिति वाक्तत्त्वचतुष्टयेन वक्ष्यमाणेनाचम्य दक्षिणकोष्ठे
लमादाय मूलेन सप्तवारं संजप्य तज्जलमिडयाकृष्य स्वतः क्षेभित निखिलकल्मषप्रक्षालनेन कृष्णरूपं
जलं पिंगलया विरेच्य वामे ज्वलितायां वज्रशिलायां प्रक्षेपेण प्रक्षिपेत् पुनरपि दक्षिणकरे जलमादाय मूले
सप्तवारमभिमंत्र्य मूलव्यस्तसमस्तबीजैः पादहृदयब्रह्मरंध्र सर्वगात्रेषु संप्रोक्ष्य ॐ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रां ह्रीं
सः मार्तंडभैरवाय प्रकाशशक्तिसहिताय नमः ऐं ह्रीं श्रीं ऐं त्रिपुरादेवी विद्महे क्लीं कामेश्वरि धीमहि सौः
77 तन्नः क्लिन्ने प्रचोदयात् इत्याभ्यां मूलेन च त्रिवारमर्घ्यं दत्वा ततो जले श्रीचक्रं संचिंत्य मूलेन सप्तवारं संतर्प्य
देवेभ्यः स्वाहा ऋषिभ्यो नमः पितृभ्यः स्वधा सर्वेभ्यो भूतेभ्यो वौषट् सर्वभैरवास्तृप्यंतु सर्वक्षेत्रपालास्तृप्यं।
तु इत्येतैस्त्रिवारं परिकरान्संतर्प्य तत्त्वचतुष्टयेनाचम्य तीर्थं संहारमुद्रया त्रयस्त्रिंशत्पटले वक्ष्यमाणया स
वितर्युपसंहृत्य नियतवचनो निजपदमात्रावलोकनो बाह्यजनमस्पृशन् मनवलोकयन् श्रसंभाव राम
यन् देवार्चनाय समागच्छेत् सस्यद्मिति संध्यावंदनविधिः अथ तत्त्वचतुष्टयमंत्रप्रकारः ॐ प्रकृत्य ७७
हंकार बुद्धिर्मनस्त्वक् चक्षुः श्रोत्र जिह्वा घ्राण वाक् पाणि पाद पायूपस्थ शब्दस्पर्श रूप रस गंधाका

शवायुवह्निसलिलभूम्यात्मना अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं ऌं ॡं एं ऐं ओं औं अं अः एकपदे ऌं ह्रीं आत्मतत्त्वेन स्थू
लदेहं परिशोधयामि स्वाहा ॐ प्रकृत्यहंकारबुद्धिमनस्त्वक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणवाक्पाणिपादपायू
पस्थशब्दस्पर्शरूपरसगन्धाकाशवायुवह्निसलिलभूम्यात्मना अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं ऌं ॡं एं ऐं ओं औं अं अः
एकपदे ऌं ह्रीं आत्मतत्त्वेन स्थूलदेहं परिशोधयामि स्वाहा ॐ मायाविद्याकलारागकालनियतिपुरुषात्म
ना कं खं गं घं ङं चं छं जं झं ञं टं ठं डं ढं णं तं थं दं धं नं पं फं बं भं मं क्लीं हसकहलह्रीं विद्यातत्त्वेन सूक्ष्मदेहं
परिशोधयामि स्वाहा ॐ शिवशक्तिसदाशिवेश्वरशुद्धविद्यात्मना यं रं लं वं शं षं सं हं ळं क्षं सौः सकल
ह्रीं शिवतत्त्वेन कारणदेहं परिशोधयामि स्वाहा ॐ प्रकृत्यहंकारबुद्धिमनस्त्वक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्रा
णवाक्पाणिपादपायूपस्थशब्दस्पर्शरूपरसगंधाकाशवायुवह्निसलिलभूमिमायाकलारागकाल
नियतिपुरुषशिवशक्तिसदाशिवेश्वरशुद्धविद्यात्मना अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं ऌं ॡं एं ऐं ओं औं अं
अः कं खं गं घं ङं चं छं जं झं ञं टं ठं डं ढं णं तं थं दं धं नं पं फं बं भं मं यं रं लं वं शं षं सं हं ळं क्षं
कएईलह्रीं क्लीं हसकहलह्रीं सौः सकलह्रीं श्रीं षट्त्रिंशत्तत्त्वात्मक सर्वतत्त्वेन स्थूलसूक्ष्म
कारणात्मकसर्वदेहं परिशोधयामि स्वाहा । अथ कलास्त्रोक्तप्रकारेण श्रीविद्यायाः
प्रयोगविधिर्लिख्यते । यदि कामयमीप्सेतात्मीयं श्रीविद्यादेवतायै विज्ञाप्य संकल्पयेत्
तत्कर्मसिद्ध्यर्थमेतावतीराहुतीः करिष्यामीति तिलाज्यैः शान्त्यै अग्नेरत्राय अमृतासमि
द्भूतपत्रैर्वै ज्वरशमनाय दूर्वाभिरायुषे कृतमालैर्धनाय कृतमालकौशैः उन्मत्ते
मोगाय विल्वदलैराज्याय पद्मैः साम्राज्याय सुहलाजैः कन्यायै नंद्यावर्तैः कवि

नाय वंजुलैर्वश्यै मल्लिकाजातिपुन्नागैर्भाग्याय बन्धूकजपाकिंशुकबकुलमधूकैर्वश्या
य लवणैराकर्षणाय करवीरैः सर्ववश्याय मालतीकुन्दैर्धान्याय कुंकुमरोचनादिसुगं
धैः सौभाग्याय पलाशपुष्पैः कपिलाघृतैर्वा तेजसे धत्तूरकुसुमैरुन्मादनाय हयवृन्तनिम्बस्ने
षान्तकविभीतकसमिद्भिः शत्रुनाशाय निम्बतैलाक्तलवणैर्मारणाय काकोलूकपक्षैर्विद्वेष
प्र.सा. णाय तिलतैलाक्तमरिचैः कासश्वासशमनाय जुहुयात् बलिं प्रदाय तत्र व्याहृतिहोमान् ॐ
म भूरग्नये च पृथिव्यै च महते च स्वाहा ॐ भुवो वायवे चान्तरिक्षाय च महते च स्वाहा ॐ स्वरादित्या
७८ य च दिवे च महते च स्वाहा ॐ भूर्भुवः स्वश्चन्द्रमसे च नक्षत्रेभ्यश्च दिग्भ्यश्च महते च स्वाहा इति च
तुर्भिर्मन्त्रैर्महाव्याहृतिहोमं कुर्यात् । इति त्रिपुराहोमविधिः । अथ वा त्रिपुराविषये नव मुद्राः क्रमे
णालिख्यन्ते संक्षोभद्रावणाकर्षवश्योन्मादमहाङ्कुशाः खेचरी बीजयोन्याख्यो नव मुद्राः प्रकीर्तिताः क
78 निष्ठानामिके मध्ये योजिते पृष्ठपृष्ठके अङ्गुष्ठौ संमुखौ योज्यौ तर्जन्यौ दण्डवत्कृते एषा संक्षोभिणी
त्यन्या द्रावणी मध्यतर्जनी द्रावण्या मध्यतर्जन्यावग्रे अन्तराङ्कुशयेत्तु तैः सैषाकर्षणी प्रोक्ता वश्याख्या
त्वतः परा कनिष्ठानामिके मध्ये स्वपृष्ठविवरे क्षिपेत् तलाभ्यां पृष्ठतर्जन्यावग्रे अङ्गुष्ठाग्रे नियो
जयेत् अस्यास्तु ततः कनिष्ठे द्वे त्यक्त्वा कर्षयेत्तु तैः तेन मध्यमानामावेष्ट्य मध्याग्रे अङ्गुष्ठयो
गतः विरले सजपेत्तर्जन्यौ इत्युन्मादिनी मता अस्यास्त्वनामिकातर्जन्यग्रे संघृष्ट्वाङ्कुचनात्
तः एवं महाङ्कुशा मुद्रा खेचरी च ततः परा रज्वाकारौ करौ कृत्वा योनिमुद्राप्रदेशतः क ७८
निष्ठे तर्जन्यौ चतुर्भ्यां योजयेत्तु तैः कनिष्ठे तयोः पृष्ठे त्वनामिके अन्यमीबीज

मुद्रैषा नवमी योनिरीरिता ॥ मिथः कनिष्ठिके बध्वा तर्जनीभ्यामनामिके ॥ अनामिकोर्ध्वगश्लि
ष्टे ह्रीर्व मध्यमयोरधः ॥ अंगुष्ठाग्रद्वयं न्यस्येद्योनिमुद्रा समीरिता ॥ एवं नवमुद्रा जपकाले च दर्शये
त् ॥ अथ त्रिखण्डमुद्रालक्षणम् ॥ हस्तद्वयांगुलीर्योनिमुद्रावद्बध्वा करतलद्वयस्य पृष्ठभागे कनि
ष्ठिकाद्वयमध्ये कृत्वान्योन्यमामूलाग्रसंश्लेषयेत् पुनरंगुलीषट्कद्वयमपि स्वस्वतलोपरि कुब्जीकृत्वा
न्योन्यमामूलाग्रसंश्लेषयेत् ॥ एषा त्रिखण्डमुद्रा ॥ अनया त्रिपुरावाहने त्रिखण्डरूपांगुलीषु तिसृषु पिण्डत्रयं
निधाय विद्यात्रिखण्डस्य मध्ये एकैकखण्डं जपसर्वं कं एकैकखण्डस्य पुष्पं चक्रमध्ये विनिःक्षिपेत् ॥ एवमावा
हनविधिः ॥ अथ त्रिपुरसुन्दरीषोडशाक्षरीविधाने लिख्यते ॥ श्रीबीजं मायासमरयोनिशक्तिस्मारबीजद्वयमाल
विद्या शक्त्याद्यबीजानि विलोमितानि षोडशाक्षरी त्रिपुराम्बिकायाः ॥ अस्यार्थः श्रीबीजे लक्ष्मीबीजे मायेति भुवनेशी
स्मरः कामबीजे योनिरिति वाग्भवं शक्तिरिति पराबीजं तारं प्रणवः बीजद्वयं भुवनेशीकामबीजद्वयं अथाल
विधेति त्रिपुरसुन्दर्या वह्निसूर्यसोमात्मकत्रिखण्डं तत्र कादिर्वह्निखण्डः हादिः सौरखण्डः सादिः सोमखण्
डः एवं त्रिपुरायामन्त्रखण्डक्रमः शक्त्यादिबीजानि विलोमितानीति परावाग्भवकामभुवनेशीलक्ष्म्यादि
बीजानि क्रमेण एवं त्रिपुराषोडशाक्षरमन्त्रः अस्योद्धारमन्त्रस्वरूपं श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ॐ ह्रीं श्रीं कएईलह्रीं ह
सकलह्रीं सकलह्रीं सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं इति त्रिपुराषोडशाक्षरीमन्त्रस्वरूपं अस्य ऋष्यादिकं न्यासमुद्रादिकं च त्रिपुर
सुन्दरीविधानवत् ऐश्वर्यफलप्रधानोऽयं मन्त्रः ॥ अथाक्षरन्यासः स्थितिन्यासं ततः ॐ श्रीं ह्रीं विद्याषोडशाक्षरैः
पंचांगुलीषु करयोर्ब्रह्मरन्ध्रे मुखे हृदि त्रयं विन्यस्य नाभ्यादिपादान्तं चैकमर्द्धिजे गलादिनाभिपर्यन्तमपरं हृत
तः परम् ब्रह्मरन्ध्रादिकं कण्ठान्तमेकं विन्यस्य पादद्वयोः अंगुलीषु च विन्यस्य न्यासोऽयं सिद्धिकारकः स्थि

न्यासेन तनुः ऋद्ध्यर्थी स्याद्यः सिद्धिप्रदायकम् ब्रह्मरंध्रे ललिके नेत्रे श्रुति घ्राणौ मुखे केषु च दन्ताधर हृदये देवि जि-
ह्वायां चोरुमूलके एवं हि सर्वांगहृदये त्वन्नं तु लिङ्गलिंगके श्रीविद्यार्णवे न्यसेद्देवि मंत्री सर्वसमृद्धये एतत्तु क्र-
मेण न्यसेद्यो हि कल्पे बालाख्या त्वं तथा यित्वा श्रीविद्याबीजपञ्चकः न संशयः परं नान्यः देवि नाशनाय मामुपायान न स्यात्
स्तनौ च मात्रेण भुक्तिमुक्तिः प्रजायते इति अथ श्रीविद्या त्रिपुरा षोडशी तत्र मंत्रप्रसंगात् श्रीविद्या पराषोडशाक्षरी वि-
प्र.सा. धानेन महालक्ष्मीरत्नकोशे पंचदशलत्नगर्थेशकोलि ब्येने लक्ष्मी परा मदनवाग्भवशक्तियुक्ता नान्यस्तेन भूति कमले क-
सं. थिता च विद्या शक्त्यादिकं तु विपरीततया प्रयुक्तं श्रीषोडशार्णा मिति स्मागमसंप्रसिद्धम् अस्यार्थः लक्ष्मी श्रीबी-
७५ जे परेति बाल्या तृतीयबीजं मदनइति कामबीजं वाग्भवइति बालाप्रथमबीजम् शक्तिरिति भुवनेशी नारसिं-
तिप्रणवः भूतिरिति भुवनेशी कमलेति श्रीबीजं कथिता च विद्येति श्रीविद्यायाः सोमसूर्यानलात्मकक्रमेण खं-
डत्रितयम् तत्र साध्यखंडः सोमात्मकः हादिखंडः सूर्यात्मकः कादिखंडो वह्न्यात्मकः एवं त्रिखंडस्य क्र-
79 मः शक्त्यादिकं तु विपरीततयेति भुवनेशी वाग्भव काम बीज श्रीबीजानीति एवं परा विद्या षोडशाक्षरीमं-
त्रः श्रीं सौः क्लीं ऐं ह्रीं ॐ ह्रीं श्रीं सकलह्रीं हसकहलह्रीं कएईलह्रीं ह्रीं ऐं क्लीं सौः श्रीं इति पराषोड-
शाक्षरीमंत्रः ऐश्वर्यफलप्रधानोयं मंत्रः अस्य मंत्रस्य श्री आदिरूपाय नारायण ऋषिः गायत्री छन्दः।
पराश्रीदेवता श्रीं बीजम् ह्रीं शक्तिः क्लीं कीलकम् श्रीं सर्वज्ञाये हृदयं श्रीं नित्यतृप्ताये शिरः श्रीं अनादिबोधा-
य शिखा श्रीं स्वतंत्राये कवचम् श्रीं अलुप्तशक्तये नेत्रम् ह्रः अनन्तशक्तये अस्त्रम् अथ ध्यानम् नासीरे हरिरिहस-
रोजके भाति या परमचित्स्वरूपिणी पद्मयुग्ममणिपात्रधारिणी भासतां हृदि सदा ममांबिका अन्तरालसेज ७५
पेन कमलैर्बिल्वसमिद्भिराज्यैर्दशांशं हवनं होमः अथ प्रजाविधिः यंत्रस्वोकः बिन्दुत्रिकोणकाष्ट।

भुवनारयुगलकपत्रवृत्तम् वसुदलवृत्तकुलादलवृत्तत्रिमहीगृहं भजे चक्रम् सर्वोऽपि चक्रलेखेन वदस्य चक्र
स्थलेखनप्रकारः अस्मिन्श्रीचक्रे सर्वोऽपि विपुलपीठवत् पीठं संस्थापयेत् तत्र विशेषः स्थापितवंमेचपफलपाक
घनमरमाटिशिवलिंगपदेषु त्रिविसुलिंगपदानि योजनीयानि अस्मिन्पीठे परां शक्तिं समावाह्यावरणैः
सह समर्चयेत् प्रथमं बिन्दुमध्ये नारायणाधिष्ठितं नारायणोरसि परां श्रियं समर्चयेत् नमस्कारः प्रथमं लिप
के स्वाहार्थं अनेन नारायणं मंत्रेण नारायणं समर्च्य तस्यस्कंधोपरि ॐ नमो नारायणाय अनेन मंत्रेण नारायणं सम
र्च्य तस्य वक्षःस्थले पद्मे लक्ष्मीमूलेन समर्चयेत् प्रथमं बिन्दौ परितः ॐ सर्वैश्वर्याय श्रीपादुकां पूजयामीति श्री
निलयत्तं वा· अं अनादिरूपां वा· ऐं स्वतंत्रशक्तिं वा· ॐ अस्वतंत्रशक्तिं वा· अः अनंतशक्तिं वा इत्यादि गणशक्ती
रभ्यर्च्य पुनरपि बिन्दोर्बहिः स्त्रिकोणान्तराले वक्ष्यमाणविद्याद्वारकमेणाऽष्टदश त्रिकोणानि संभावित
अष्टकोणसुपराषोडशान्तरी शक्तीः समर्चयेत् नमस्कारः श्रीं श्रियै नमः सौः परायै नमः क्लीं काममहा
यै नमः ऐं ऐं ह्रीं नमः ह्रीं भुवनाधिपायै नमः ऐं आनंदायै नमः त्रिभवभूतिदायै नमः श्रीं कमलायै न
मः सकलह्रीं कलायै नमः हसकहलह्रीं परमेश्वर्यै कएईलह्रीं सरस्वत्यै नमः ह्रीं मायायै नमः ऐं वागी
श्वर्यै नमः क्लीं महामोहिन्यै नमः सौः मनापरायै नमः इति पंचदश त्रिकोणेषु प्रागादिक्रमेण समभ्यर्च्य विं
द्वाख्यमध्यमखंडस्य बिन्दुमध्ये मूलमंत्रेण समस्तगुप्तार्य नरदेवपरात्रिये नमः निवर्त्यायै समभ्यर्च्य श्रीचक्रमध्य त्रिकोण
त्रिरेखासु श्रीमित्रेशानंदनाथश्रीपादुकां पूजयामि षष्ठीशानंदनाथ· उड्डीशानंदनाथ· चर्यानंदनाथ· लोपामुद्रा वा·
अगस्त्यानंदनाथ· कालतापनानंदनाथ· धर्माचार्यानंदनाथ· मुक्तकेशीश्वरानंदनाथ· दीपकलानंदनाथ·
विष्णुदेवानंदनाथ· प्रभाकरदेवानंदनाथ· तेजोदेवानंदनाथ· मनोजवदेवानंदनाथ· कल्याणदेवा

नंदनाथ॰ शक्तिदेवानंदनाथ॰ वासुदेवानंदनाथः श्रीरामानंदनाथ श्रीपादुकां पूजयामी ति त्रिरेखासु समभ्य-
र्च्य विष्णुमार्तण्डब्रह्ममयीं श्रीपादुकां पूजयामी ति मध्ये समर्चयेत् मंत्रज्ञो श्रीवीजं सर्वत्रयोजयेत् विंदौ पुरतः सर्वा-
नंदमय चक्रस्वामि महापरमशिवायै नमः परापररहस्ययोगिन्यै नमः महायोनिमुद्रायै नमः इति समभ्यर्च्य
महायोनिमुद्रां प्रदर्शयेत् एताः परापररहस्ययोगिन्यः सर्वानंदमये महाचक्रे वैन्दवे परब्रह्मस्वरूपिणि
पृ॰ला॰ परामृत॰ शक्तिस्वरूपिणी सर्वमंत्रेश्वरी सर्वयंत्रेश्वरी सर्वतंत्रेश्वरी सर्वचक्रेश्वरी सर्ववीजेश्वरी सर्वयोगेश्वरी सर्वचीवेश्वरी
म॰ सर्वतत्त्वेश्वरी सर्ववागीश्वरी सर्वजगदुत्पत्तिमातृका समुद्राः ससिद्धाः सशक्तयः सायुधाः सवाहनाः सपरिवा-
८॰ राश्चक्रेश्वरीकाः सर्वोपचारैः संपूजिताः संतु नमः इति पुष्पांजलिं समर्प्य त्रिकोणे कोणेषु सरस्वती चतुरान-
नाभ्यां नमः धां भवानी शंभुभ्यां नमः धरणी वराहाभ्यां नमः इति प्रागादिकोणेषु अभ्यर्च्य त्रिकोणस्य पुरतः सर्व-
80 सिद्धिप्रदायक चक्रस्वामि परांवायै नमः रहस्यतरयोगिन्यै नमः सर्ववीजमुद्रायै नमः इति समभ्यर्च्य वीजमुद्रां
प्रदर्श्य एताः रहस्यतरयोगिन्यः सर्वसिद्धिप्रदायके चक्रे समुद्राः स्यादि पुष्पांजलिं समर्पयेत् मूलमंत्रमुच्चा-
विंदुस्थां परांदेवीं समर्चयेत् श्रीवीजे मंत्रज्ञो सर्वत्रयोजयेत् अष्टकोणेषु त्रिपुरसुंदर्यैवा श्रीपादुकां पूजयामि।
सिद्धलक्ष्म्यैवा॰ मातंगीश्वर्यैवा॰ भुवनेश्वर्यैवा॰ वाराह्यैवा॰ श्रीचक्रराज्ञीवा॰ राजलक्ष्म्यैवा॰ पद्मावत्यैवा इति त्र
त्रिपुरादि सर्वादि कोणेषु वाराह्याद्यामेयादि कोणेषु अभ्यर्च्य अष्टकोणस्य पुरतः सर्वरोगहर चक्रस्वामि-
नि परसिद्धांवा॰ रहस्ययोगिन्यैवा॰ खेचरीमुद्रांवा॰ इति समभ्यर्च्य खेचरीमुद्रां प्रदर्श्य एताः रहस्ययोगिन्यः सर्वा
न्यः सर्वरोगहरे चक्रे समुद्राः स्यादि ना पुष्पांजलिं समर्पयेत् मूलमंत्रमुच्चार्य विंदुमध्ये परांदेवीं समर्चयेत् श्रीवीजे मं ८॰
त्रज्ञो सर्वत्रयोजयेत् अंतर्दशारे इति मन्वाद्याभ्यां नमः वसुधारां धाववेनिधिभ्यां नमः लक्ष्मीवासुदेवाभ्यां नमः

कमलवासिनीसंकर्षणाभ्यांनमः मोहनाप्रद्युम्नाभ्यांनमः वसुदानिरुद्धाभ्यांनमः स्वर्णलतास्वर्णाकर्ष
णभैरवाभ्यांनमः विभूतिमहागणपतिभ्यांनमः वसुमतीपद्मनिधिभ्यांनमः प्रीतिवसन्तचराभ्यांनमः
इतिसर्वादिक्कमेणसमभ्यर्च्य त्र्यस्रईशारस्यपुरतः सर्वरक्षाकरचक्रस्वामिनि परामालिन्यंवा निगर्भ
योगिन्यंवा सर्वमहांकुशामुद्रांवा इत्यभ्यर्च्य महांकुशांप्रदर्श्य एतानिगर्भयोगिन्यः सर्वरक्षाकरेचक्रेस
मुद्राःससिद्धयः सर्वेयसमभ्यर्च्य मूलमन्त्रमुक्ताविंदुमध्येपरांदेवींसमर्चयेत् श्रीबीजमंत्राद्यैः सर्वत्रयोदशम् व
हिर्दशारेवह्निवासिन्याभ्यांनमः ममहिनहरिभ्यांनमः कांतिसुदर्शनाभ्यांनमः मदनावमापडुदारणा
भ्यांनमः महद्रवामहाशास्तृभ्यांनमः द्राविणीकामराजाभ्यांनमः क्षोभिणीकंदर्पाभ्यांनमः वंधिनी
मन्मथाभ्यांनमः मोहिनीमकरध्वजाभ्यांनमः आकर्षणीमनोभवाभ्यांनमः इतिसर्वादिक्कमेणसम
भ्यर्च्य वहिर्दशारस्यपुरतः सर्वार्थसाधकचक्रस्वामिनि परापश्रियंवा कुलोत्तीर्णयोगिन्यंवा सर्वोन्मा
दनीमुद्रांवा इतिसमभ्यर्च्य उन्मादिनीमुद्रांप्रदर्श्य एताः कुलोत्तीर्णयोगिन्यः सर्वार्थसाधकेचक्रे समुद्रा
स्सासिद्धयः सर्वेयसमभ्यर्च्य मूलमंत्रमुक्ताविंदुमध्येपरांदेवींसमर्चयेत् श्रीबीजंमंत्राद्यैः सर्वत्रयोदशम् चा
न्तर्दशारे रेचकांवा दुर्गांवा भद्रकाल्यांवा वागीश्वर्यंवा नकुल्यंवा हसंत्यंवा वालिकांवा विमलां
वा कमलांवा वनमालिन्यंवा विभीषिकांवा मालिकांवा शांकर्यंवा नवमालिकांवा इ
तिसर्वादिक्कमेणसमभ्यर्च्य चतुर्दशारस्यपुरतः सर्वसौभाग्यदायकचक्रस्वामिनि त्रिपुरवासिन्यं
वा संप्रदाययोगिन्यंवा सर्ववशीकरणमुद्रांवा इतिसमभ्यर्च्य वशीकरणमुद्रांप्रदर्शयेत् एताः
संप्रदाययोगिन्यः सर्वसौभाग्यदायकेचक्रे समुद्राःससिद्धयः सर्वेयसमभ्यर्च्य मूलमंत्रमुक्ताविंदु

मध्ये परां देवीं समर्चयेत् श्रीबीजं मंत्रादौ सर्वत्र योज्यम् वसुदले ऽणिमासिद्धं वा· लघिमासिद्धं वा· ।
गरिमासिद्धं वा· महिमासिद्धं वा· ईशित्वसिद्धं वा· वशित्वसिद्धं वा· प्राप्तिसिद्धं वा· प्राकाम्यसिद्धं वा· इ
ति प्रागादिक्रमेण संसज्य वसुदलस्य पुरतः सर्वसंक्षोभणचक्रस्वामिनिं परमेश्वरीं वा· गुप्ततरयोगिन्यं वा·
आकर्षणीमुद्रां वा· इति समभ्यर्च्य आकर्षणीमुद्रां प्रदर्शयेत् एता गुप्ततरयोगिन्यः सर्वसंक्षोभणकारके
प्र·मा· चक्रे समुद्रास्तादिसर्ववत्समभ्यर्च्य मूलमंत्रमुच्चार्य बिंदुमध्ये परां देवीं समर्चयेत् श्रीबीजं मंत्रादौ सर्वत्रयो
सं· ज्यम् षोडशदले कामेश्वर्यं वा· भगमालिन्यं वा· नित्यक्लिन्नां वा· भेरुंडां वा· वह्निवासिन्यं वा· महावज्रे
८९ श्वर्यं वा· शिवदूत्यं वा· त्वरितां वा· कुलसुंदर्यं वा· नित्यां वा· नीलपताकां वा· विजयां वा· सर्वमं
गलां वा· ज्वालामालिन्यं वा· चित्रां वा· महानित्यां वा· इति प्रागादिक्रमेण समभ्यर्च्य षोडशदलस्य
पुरतः सर्वाशापरिपूरकचक्रस्वामिन्यं त्रिपुरेश्वर्यं वा· गुप्तयोगिन्यं वा· द्राविणीमुद्रां वा· समभ्यर्च्य द्राविणीं
81 मुद्रां प्रदर्श्य एता गुप्तयोगिन्यः सर्वाशापरिपूरके चक्रे समुद्रास्त्वादिसर्ववत्समभ्यर्च्य मूलमं
त्रमुच्चार्य बिन्दुमध्ये परां देवीं समर्चयेत् श्रीबीजं मंत्रादौ सर्वत्रयोज्यम् प्रथमचतुरस्रे श्रियै
नमः लक्ष्म्यै नमः· वरदायै· विष्णुपत्न्यै· वसुप्रदायै· हिरण्यवर्णायै· स्वर्णस्रग्मालि
न्यै· रजतस्रजायै· स्वर्णगर्भायै· स्वर्णप्राकारायै· पद्मनिवासिन्यै· पद्मप्रियायै· प
द्महस्तायै· मुक्तालंकारशोभितायै· चंद्रप्रियायै· बिल्वप्रियायै· भूत्यै· भूमत्यै· विभू
त्यै· ऋद्ध्यै· समृद्ध्यै· पुष्ट्यै· तुष्ट्यै· धनदायै· धनेश्वर्यै· श्रद्धायै· भोगिन्यै· भोगदायि ८९
न्यै· धात्र्यै· विधात्र्यै· सर्वेश्वर्यै· सर्वसौभाग्यदायिन्यै· द्वितीयचतुरस्रे· शांकर्यै· ईशान्यै·

इंदुशेखरशक्त्यै । जगत्कुटुंबिन्यै । अर्द्धनारीश्वरायै । अघोररूपिण्यै । हुतवहायै । अग्निन्यै । हालाहलधरायै ।
नृसिंहायै । शौर्यै । नारायण्यै । केशवायै । माधवायै । गोविन्दायै । वैष्णव्यै । त्रिविक्रमायै ।
वामनायै । श्रीधरायै । हृषीकेशायै । विश्वरंजिकायै । पद्मोदरायै । कमलनयनायै । च
तुर्मुख्यै । चतुराननशक्त्यै । चतुरस्रगेहिन्यै । चतुरस्रगायत्र्यै । चतुर्वर्गफलप्रदायै ।
त्रयीशक्त्यै । त्रिमुखायै । अस्त्रायै । त्रिरेखायै । तृतीयचतुरस्रे इंद्रादिलोकपालानर्चयेत्
चतुर्द्वारे मटुकाय । सलिलाय । गुग्गुलवे । जरंटकाय । इति संपूज्य । चतुरस्रपुरतः स्व॰
त्रैलोक्यमोहनचक्रस्वामिनि परांबा । प्रकटयोगिन्यंबा । सर्वसंक्षोभणमुद्रांबा । इति सम
भ्यर्च्य । सर्वसंक्षोभिणीमुद्रां प्रदर्शयेत् एताः प्रकटयोगिन्यः त्रैलोक्यमोहने चक्रे समुद्रा इत्या
दि पूर्ववत्समभ्यर्च्य मूलमंत्रमुक्त्वा बिंदुमध्यस्योपरि देवीं समर्चयेत् श्रीबीजमंत्राद्यैः सर्वत्रयोज्यं
एवं सृष्टिक्रमेण परां समर्च्य नेष्ट्वा पुनश्चतुरस्रमारभ्य संहारक्रमेण तत्तच्चक्रांतरालेषु परां समर्चये
त् तत्प्रकारः प्रथमचतुरस्रांतराले असितांगभैरवाय । रुरुभैरवाय । चंडभैरवाय । क्रोध
भैरवाय । उन्मत्तभैरवाय । कपालिभैरवाय । भीषणभैरवाय । संहारभैरवाय । इत्यसितांगा
द्यष्टभैरवान्समभ्यर्च्य श्रीबीजमंत्राद्यैः सर्वत्रयोज्यं द्वितीयचतुरस्रांतराले ब्राह्म्याद्यष्टशक्तीः समभ्य
र्चयेत् श्रीबीजमंत्राद्यैः सर्वत्रयोज्यं तृतीयचतुरस्रांतराले सर्वसंक्षोभिणीमुद्रांबा इत्यादिदशमुद्राः
पूर्वादिक्रमेण समभ्यर्च्य चतुरस्रपुरतः त्रैलोक्यमोहनचक्रांतरालचक्रस्वामिनि त्रिपुरांबा । प्रकटयो
गिन्यंबा । सर्वसंक्षोभिणीमुद्रांबा इत्यभ्यर्च्य संक्षोभिणीमुद्रां प्रदर्शयेत् षोडशमय विद्याधिष्ठानदेवता

यै · तारांवायै · इत्यभ्यर्चयेत् समुद्रा इत्यादि पूर्ववत् समभ्यर्च्य मूलमंत्रमुक्त्वा परां देवीं समर्चयेत् श्रीवीजं मंत्रादौ
सर्वत्रयोज्यम् षोडशदलान्तराले कामाकर्षण्यादि इत्यादि त्रिपुरापद्धतिवत् षोडशशक्तीः समर्चयेत् सर्वाशापरि
पूरकचक्रान्तराले चक्रस्वामिनि त्रिपुरेश्वर्यै वा · गुप्तयोगिन्यै वा · सर्वविद्राविणीमुद्रां वा · इत्यभ्यर्च्य द्राविणी
मुद्रां प्रदर्शयेत् वैद्यकसमयविद्याधिष्ठानदेवतायै · गायत्र्यै वा यै · इति समर्चयेत् समुद्रा इत्यादि पूर्व
प्र· सा· ला ८२ वत्समभ्यर्च्य मूलमंत्रमुक्त्वा परां देवतां समभ्यर्चयेत् श्रीवीजं मंत्रादौ सर्वत्रयोज्यं अष्टदलान्तराले पूर्वादि
चतुर्दिक्षु अनंगकुसुमादि आग्नेयादिकोणेषु अनंगरेखादि समर्चयेत् पुरतः संक्षोभणचक्रान्तराले चक्रस्वा
मिनि त्रिपुरसुंदर्यै वा · गुप्तयोगिन्यै वा · आकर्षिणीमुद्रां वा · इत्यर्चयेत् आकर्षिणीमुद्रां प्रदर्शयेत् पौ
वसमयविद्याधिष्ठानरूपाय शिवाय नम इत्यभ्यर्च्य समुद्रा इत्यादि पूर्ववत्समभ्यर्च्य मूलमंत्रमुक्त्वा परां
देवीं समर्चयेत् श्रीवीजं मंत्रादौ सर्वत्रयोज्यं मन्वस्रान्तराले सर्वसंक्षोभिण्यादि · द्विचतुर्दशशक्तीः पूर्वा
82 दिक्रमेण समभ्यर्च्य पुरतः सर्वसौभाग्यदायकचक्रान्तराले चक्रस्वामिनि त्रिपुरवासिन्यै वा · संप्रदाययो।
गिन्यै वा · सर्ववशीकरणीमुद्रां वा इत्यभ्यर्चयेत् वशीकरणीमुद्रां प्रदर्शयेत् सौरसमयविद्याधिष्ठा
नदेवतास्वरूपाय सूर्याय नमः समुद्रा इत्यादि पूर्ववत् समभ्यर्च्य मूलमंत्रमुक्त्वा परां देवीं समर्चयेत्
श्रीवीजं मंत्रादौ सर्वत्रयोज्यं बहिर्दशारचक्रान्तराले सर्वसिद्धिप्रदां वा द्विदशशक्तीः समभ्यर्च्य पुरतः
सर्वार्थसाधकचक्रान्तराले चक्रस्वामिनि त्रिपुराश्रियै वा कुलोत्तीर्णयोगिन्यै वा सर्वोन्मादिनीमुद्रां वा राम
इति समभ्यर्च्य उन्मादिनीमुद्रां प्रदर्शयेत् समुद्रा इत्यादि पूर्ववत्समभ्यर्च्य मूलमंत्रमुक्त्वा परां देवीं समर्चये ८२
त् अंतर्दशारचक्रान्तराले सर्वज्ञां वा द्विदशशक्तीः समभ्यर्च्य सर्वरक्षाकरचक्रान्तराले चक्रस्वामिनि।

मिनित्रिपुरामालिन्यंबा· त्रिगर्वेयोगिन्यंबा· सर्वसंक्षोभसमुद्रांबा इति समर्चयेत्सर्वसंक्षोभ
मुद्रां प्रदर्श्य वैसर्गवसमयविद्याधिष्ठानदेवतास्वरूपायनारायणाय नमः समुद्रामित्यादि सर्ववस्त्र
मभ्यर्च्य मूलमंत्रमुक्त्वा परांदेवीं समर्चयेत् श्रीबीजमेवाद्यो सर्वत्रयोज्य वसुकोणांतरालेवशिनी वाग्देवताः स
मभ्यर्च्य सर्वरोगहरचक्रान्तरालचक्रस्वामिनित्रिपुरावासिन्यंबा· रहस्ययोगिन्यंबा· खेचरीमुद्रांबा इति समभ्य
र्च्य खेचरीमुद्रां प्रदर्श्य गणसमयविद्याधिष्ठानदेवतायै बालाग्रतरस्वरूपिणी बालांबा· समुद्रामित्यादि सर्व
वस्त्रमभ्यर्च्य मूलमंत्रमुक्त्वा परांदेवीं समर्चयेत् श्रीबीजमेवाद्यो सर्वत्रयोज्य म त्रिकोणांतरालेमहाकामेश्वर्यंबा
दिशक्तित्रयेसमभ्यर्च्य सर्वसिद्धिप्रदायकचक्रांतरालचक्रस्वामिनित्रिपुरांबा· रहस्यतरयोगिन्यंबा· वीजमुद्रांबा·
इति समभ्यर्च्य वीजमुद्रां प्रदर्श्य समुद्रामित्यादि सर्ववस्त्रमभ्यर्च्य मूलमंत्रमुक्त्वा परांदेवीं समर्चयेत् श्रीबीजमे
वाद्ये सर्वत्रयोज्य विन्दुमध्ये महानाल्स्कंधारोह महाविस्तृवक्षःस्थलालंकृतसर्वानंदमयमहापरश्रीत्रि
ये नमः सर्वानंदमयचक्रस्वामिनि महापरात्रिपुरसुंदर्यंबा· महापरमशिवयंबा· गुरवः परापररहस्ययो
न्यंबा· महायोनिमुद्रांबा समभ्यर्च्य योनिमुद्रां प्रदर्शयेत् विंदुमध्ये महाराज्ञ्यंबा· महाशक्त्यंबा· महाम
हागुप्तांबा· महामहानंदांबा· महामहास्कंदांबा· महामायांबा· महाश्रीचक्रनगरसाम्राज्यमहापरमश्रीका
उकां पूजयामि इति मूलदेवीं समभ्यर्च्य धूपदीपनैवेद्यादीन् कृत्वा प्रसन्नपूजां चक्रत्वा पूजां समापयेत् एवं परा
श्रीपूजाक्रमः अथ श्रीचक्रत्रिकोणमध्ये विंद्वाद्द्वारप्रकारप्रतिपादकश्लोका निरूप्यतेऽथ गणितवेत्रोक्तादि
त्यंते श्रीचक्रमध्ये यत्र शंभोस्तिर्यग्रेखात्रयं लिखेत् आरभ्य कोणो रेखायास्तृतीयस्यास्तथाग्रतः त्रिकोणस्या
द्विरेखांते तस्याप्यत्रपार्श्वयोः तृतीयांशावशिष्टं तु विन्यासा हि लिखेत्सुधीः रेखाद्वयं तदंतेत्वग्रपामा।

ग्रोमन्त्रं योजयेत् मध्यमायास्तु रेखायाः कोणयोर्युगलं पुनः त्रिकोणस्याद्यरेखायामध्यभागे तु
योजयेत् एवं विलिखिते चक्रे भवेत् षोडशकोणकम् ऐं त्रिपुरादेवि विद्महे क्लीं कामेश्वरि च धीमहि
सौः तन्नः क्लिन्ने प्रचोदयात् इति त्रिपुरागायत्रीमंत्रः महादेव्यै च विद्महे विष्णुपत्न्यै च धीमहि तन्नो लक्ष्मीः प्र
चोदयात् इति परागायत्रीमंत्रः अथ प्रसिद्धश्रीविद्यापंचदशाक्षरीमंत्रस्य संगाड्युपासकभेदेन द्वादशविध
प्र: सा सं ८२ श्रीविद्यामंत्रस्य शास्त्रान्तरोक्तप्रकारेण लिख्यते प्रथमं तदुपासकानां नामानि लिख्यन्ते मनुश्चंद्रः कुबेरश्च
लोपामुद्रा च मन्मथः अगस्त्यो नन्दिकेशश्च सूर्यो विष्णुः षडाननः शिवो दुर्वाससंसाद्येः क्रमेणानेसमर्चये
न्द्रस्येते तदुपासकाः अथ क्रमेण तन्मंत्रोद्धारः क्रमेण लिख्यन्ते मदनोपि च शक्तिश्च विन्दुमालिनिसंस्थितं ऐं
द्रस्य भुवनेशी च वाग्भवं प्रथमं भवेत् महाबोधस्तु वीशक्ति विंदुमालिनिशाक्रदम् भुवनेशीयुतं विद्या द्वि
83 तीयं कामराजं भवेत् शांतान्तकामशक्तिश्च चतुर्थस्वरमेन्दुकम् भुवनेशीयुतं सोऽक्तं मंत्रविद्या च सुंदरी अस्यार्थः म
दनो ककारः विंदुमालिनि ईकारः शिवो हकारः शक्ति रेकारः ऐंद्रो लकारः भुवनेशी ह्रींकारः अयं वाग्भ
वः प्रथमखंडः महाबोधो हकारः सखी ककारः शक्ति रेकारः विंदुमालिनि ईकारः शक्रो लकारः भुव
नेशी ह्रींकारः द्वितीयः कामराजखंडः शांतान्तः सकारः कामः ककारः शक्ति रेकारः चतुर्थस्वर ईकारः
ऐंद्रो लकारः भुवनेशी ह्रींकारः इयं मनुनोपासिता विद्या कएईलह्रीं हकाराईलह्रीं सकारश्च
ईलह्रीं इत्यष्टादशाक्षरो मंत्रः शांतान्तं च महाबोधमादनं शक्तिसंयुतम् विंदुमालिनिशाक्रस्थं भु
वनेशीयुतं शिवे शक्तिः शिवं कामं महाबोधं शक्तिसंयुतं तथैव च विन्दुमालिनिशाक्रस्थं भुवनेशीम ८२
नोभवम् शिवशक्तिमदंशक्तिः चतुर्थस्वरमेन्दुकम् भुवनेशीयुतं विद्याद्वयं द्वैतपुरस्तस्यान्ते अस्या

र्थः शांतांतः सकारः महाघोषो हकारः मदनः ककारः शक्तिरीकारः विंदुमालिनी ईकारः शक्रोल
कारः भुवनेशी ह्रींकारः इति प्रथमखंडः । शक्तिर्हकारः शिवः सकारः कामः ककारः घोषो हकारः शक्ति
रेकारः विंदुमालिनि ईकारः शक्रोलकारः भुवनेशी ह्रींकारः इति द्वितीयखंडः । शिवो हकारः शक्तिः सकारः
मदनः ककारः शक्तिरेकारः चतुर्थस्वर ईकारः पैंद्रोलकारः भुवनेशी ह्रींकारः इति चंद्रोपासिता विद्या सह
कएईलह्रीं हसकहएईलह्रीं इति द्वाविंशदक्षरो मंत्रः महाघोषः शक्तियुक्तेन मदनेन शक्तिसंयुतं चतुर्थस्वर
शक्रस्य भुवनेशी च वाग्भवं शिवशक्तिं मादनं च शिवशक्तिं तथैव च महामायाशक्रयुतं भुवनेशी मनोभवं
शक्तिं शिवं काममशक्तिं महामायासमन्वितम् शक्रस्य भुवनेशी च कौबेरो मूलविद्यया अस्यार्थः महाघो
षो हकारः शक्तिः सकारः मदनः ककारः शक्तिरेकारः चतुर्थस्वर ईकारः शक्रोलकारः भुवनेशी ह्रींका
रः इति वाग्भवः प्रथमखंडः । शिवो हकारः शक्तिः सकारः मदनः ककारः शिवो हकारः शक्तिरेकारः मह
मायाईकारः शक्रोलकारः भुवनेशी ह्रींकारः इति द्वितीयो मनोभवखंडः । शक्तिः सकारः शिवो हकारः
कामः ककारः शक्तिरेकारः महामायाईकारः शक्रोलकारः भुवनेशी ह्रींकारः इति तृतीयः शक्तिखंडः ।
इयं कुबेरोपासिता विद्या हसकएईलह्रीं हसकहएईलह्रीं सहकएईलह्रीं इति द्वाविंशत्यक्षरो मंत्रः मदनेन शा
क्तियुक्तं च विंदुमालिनिशक्रदं भुवनेशीयुतं विद्या वाग्भवं प्रथमं भवेत् महाघोषं तथा शक्तिं मादनं शिवसंयुतं
शक्रस्य भुवनेशी च द्वितीयं कामसंभवं शक्तिः सर्वं महाघोषं शक्तिर्वै मादनं तथा पैंद्रस्तो भुवनेशी च लोपामुद्रा च
सुंदरि एवं त्रैपुरविद्यायाः सहवर्जितमस्यार्थः मदनः ककारः शक्तिरेकारः विंदुमालिनि ईकारः शक्रोलकारः भुव
नेशी ह्रींकारः इति वाग्भवखंडः महाघोषो हकारः शक्तिः सकारः मादनः ककारः शिवो हकारः शक्रोलकारः

प्रथमः

भुवनेशी ह्रींकारः इतिमन्मथखंडः । शक्तिः सकारः महाघोषो हकारः शक्तिः सकारः मदनः ककारः ऐं
द्रो लकारः भुवनेशी ह्रींकारः इतिलोपामुद्रोपासना विधिः एकपर्ख्ल ह्रीं हसकहलह्रीं महसकलह्रीं
इति समदणालोयं मंत्रः नत्र सहवर्जेन मान्मथमिन्मथाऽ न्मखंडे सकारहकारवर्जितो यमेव पंचदशाक्ष
रो मंत्रः इयेमन्मथोपासिताविद्या महाघोषं शक्तिं युक्तं मदनं शक्रसंयुतम् भुवनेशीयुतं विद्याप्रथमं वाग्भवं
भवेत् महाघोषं शक्तियुक्तं मादनं घोषशक्रदम् भुवनेशीयुतं विद्या द्वितीयं कामदं भवेत् शक्तिं मादनं शक्रस्थं
भुवनेशीयुतं परम् मुनिना साधिताविद्या महात्रिपुरसुंदरी अस्यार्थः महाघोषो हकारः शक्तिः सकारः मदनः क
कारः शक्रो लकारः भुवनेशी ह्रींकारः प्रथमो वाग्भवखंडः महाघोषो हकारः शक्तिः सकारः मदनः ककारः
घोषो हकारः शक्रो लकारः भुवनेशी ह्रींकारः इति द्वितीयो मान्मथखंडः शक्तिः सकारः मदनः ककारः शक्रो लका
रः भुवनेशी ह्रींकारः इयमगस्त्योपासिताविद्या हसकलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं अयं पंचदशाक्षरो मंत्रः चांद्रेश
क्तिं समायाशक्रस्थं भुवनेश्वरीम् शिवकामं घोषकामं शक्रस्थं भुवनान्वितं शक्तिकामं शक्रयुतं भुवनेशी महा
मंत्रम् साधिता नंदिना विद्या श्रेष्ठं परिकीर्तितं अस्यार्थः चांद्रे सकारः शक्तिरेकारः महामाया ईकारः शक्रो लकारः
भुवनेशी ह्रींकारः शक्तिः सकारः कामः ककारः शक्रो लकारः भुवनेशी ह्रींकारः इयं नंदिकेश्वरोपासिता ८४
विद्या सएईलह्रीं हकएहलह्रीं सकलह्रीं पंचदशाक्षरो यं मंत्रः शिवं शक्तिं तथा कामं शक्रस्थं भुवनेश्वरीम्
शक्तिं च शिवकामस्थं शक्रदं भुवनेशिकं शक्तिकामं महाघोषं शक्तियुक्तमतः परम् भुवनेशीयुतं विद्यात
शिवो हकारः कामः ककारः घोषो हकारः कामः ककारः शक्रो लकारः भुवनेशी ह्रींकारः
सोरसाधितमुच्यते अस्यार्थः शिवो हकारः शक्तिः सकारः कामः ककारः शक्रो हकारः भुवनेशी ह्रींकारः

प्र. मा.
सं.
८४

84

लादशपंक्ति
शुद्धिः

शक्तिः सकारः शिवो हकारः कामः ककारः शक्रो लकारः भुवनेशी ह्रींकारः शक्तिरीकारः का
मः ककारः महाबोधो हकारः शक्तिः सकारः भुवनेशी ह्रींकारः इयं रुद्रोपासिता विद्या। हसक
लह्रीं सहकलह्रीं सहकलह्रीं इति पञ्चदशाक्षरो मंत्रः महाबोधं शक्तिकामं शक्रस्य भुवनाधिपम्। हकलह्रीं
शिवशक्तिकामबोधशक्रं भुवननायकं॥ शक्तिं शिवं कामं शिवशक्रं भुवननायकं चंद्रं काममथो तथा शक्रं भु
वनेशीं तथा परं॥ शक्तिं शिवं काममथो नेशक्रं भुवननायकं शक्तिं शिवं शक्तिकामं शक्रस्य भुवनेश्वरी एवं षट्कूट
विद्यायाश्चक्रपाणिस्तु साधकः अस्यार्थः महाबोधो हकारः शक्तिः सकारः कामः ककारः शक्रो लकारः
भुवनाधिपो ह्रींकारः शिवः सकारः शक्तिरेकारः कामः ककारः बोधो हकारः शक्रो लकारः भुवननायकं ह्रीं
कारः चंद्रः सकारः कामः ककारः शक्रो लकारः भुवनेशी ह्रींकारः शक्तिः सकारः शिवो हकारः कामः ककारः
शक्रो लकारः भुवननायकं ह्रींकारः शक्तिः सकारः शिवो हकारः कामः ककारः शक्रो लकारः भुवननायक शिवो हकारः
ह्रींकारः शक्तिः सकारः शिवो हकारः शक्तिरेकारः कामः ककारः शक्रो लकारः भुवनेशी ह्रींकारः इयं विष्णू
पासिता विद्या हसकलह्रीं सहकहलह्रीं सकलह्रीं सहकलह्रीं सहवाहलह्रीं सहकलह्रीं द्वात्रिंशदक्ष
रोयं मंत्रः। महाशक्तिं कामं शक्रं भुवननायकं आकाशशक्तिकामस्थं सकलं भुवनेश्वरी शक्तिं बोधमो बोधं
दबोधं शक्रस्य भुवनाधिपम् एवं त्रिपुरविद्यायाः स्कंदाद्वक्षानमेवं च अस्यार्थः महाबोधो हका
रः शक्तिः सकारः कामः ककारः शक्रो लकारः भुवननायकं ह्रींकारः आकाशो हकारः श
क्तिः सकारः कामः ककारः सकलं सकारः ककारश्च लकारश्च भुवनेशी ह्रींकारः शक्तिः
सकारः बोधो हकारः मोदः ककारः बोधो हकारः शक्रो लकारः भुवनेशी ह्रींकारः इति षोडशो

श्री सा सं० ८५
पासिता विद्या हसकलह्रीं हसकसकलह्रीं सहकहलह्रीं अष्टादशाक्षरो यं मंत्रः अष्टादशविद्यायाश्चक्रे त्रिपु
रसुंदरी अग्र्यान्यान्संप्रवक्ष्यामि वायैर्हि त्वदाज्ञिके २६ स्यानैः संकेतम् विद्यामम प्रिये एकामयार्चिता देवि
अस्याद्दुर्वासस्सार्चिता लोपामुद्रा शक्तिकामस्य शक्रो भुवननायकम् शिव शक्तिकाम शिवशक्रस्स्य भुवनेश्वरी ।
शक्तिं च कामशक्रस्य भुवनेशी ततः परम् लोपाशक्तिम रेशक्र लोपा शक्तिम दे शिव शक्र सकलसंयुक्तं भुवने
शी ततः परम् एवं तृतीय विद्यायास्त्रिपुरे निशिवार्चिता अस्यार्थः शिवो माति हकारः शक्तिः सकारः कामः क
कारः शक्रो लकारः भुवनेशी ह्रींकारः शिवो हकारः शक्तिः सकारः कामः ककारः शिवो हकारः शक्रो लकारः
भुवनेशी ह्रींकारः शक्तिः सकारः कामः ककारः शक्रो लकारः भुवनेशी ह्रींकारः लोपो हकारः शक्तिः सकारः
मदः ककारः शक्रो लकारः लोपो हकारः शक्तिः सकारः मदः ककारः शिवो हकारः शक्रो लकारः सक
लसंयुक्तं सकारस्य ककारस्य लकारस्य भुवनेशी ह्रींकारः इयं शिवोपासिता विद्या हसकलह्रीं हसकहल
ह्रीं हसकलह्रीं सकलह्रीं हसकलहसकहलसकलह्रीं अयं चतुः षोडशविंशाक्षरो यं मंत्रः मदनं शक्ति
युक्तं च तुरीयं लहरीयुतम् शिव मदन लोप च लहरीसंयुतात्मकम् चान्द्रं मादनं सं लोपं लहरीसंयुतं भवे
त् एवं मन्मथ मंत्र विद्या दुर्वासोत्र चिंतं भवेत् अस्यार्थः मदनः ककारः शक्तिरीकारः तुरीयं ईकारः लह
रीयुतं लकारः (शिवो हकारः) अग्नि ह्रींकारस्य शिवो हकारः मदनः ककारः लोपो हकारः लहरीसंयुता
त्मकम् लकारस्य ह्रींकारस्य चान्द्रः सकारः मदनः ककारः लोपो हकारः लहरीसंयुतं लका
रस्य ह्रींकारस्य इयं दुर्वाससोपासिता विद्या । कएईलह्रीं हकहलह्रीं सकहलईं पंचदशाक्षरो
यं मंत्रः १ इयं त्रिपुरा द्वादशभेदा । अथ श्रीविद्यायामन्तरस्तोत्रमपि प्रसंगात् लिख्यते । कल्याण
८५

85

वृष्टिभिरिवाम्लानहरितामिर्लक्ष्मीस्वयंवरणमंगलदीपिकाभिः सेवाभिरंब तव पादसरोजमूले नाकारि किं
मनसि भाग्यवतां जनानाम् १ एतावदेव जननि स्पृहणीयमास्ते त्वद्वन्दनेषु सलिलस्थगिते च नेत्रे सा
न्निध्यमुद्यदरुणायुतसोदरस्य त्वद्विग्रहस्य परया सुधयाप्लुतस्य २ ईशित्वभावकलुषाः कति नाम सन्ति
ब्रह्मादयः प्रतियुगं प्रलयाभिभूताः एकः स एव जननि स्थिरसिद्धिरास्ते यः पादयोस्तव सकृत्प्रणतिं करोति
३ लब्ध्वा सकृत्त्रिपुरसुन्दरि तावकीनं कारुण्यकंदलितकान्तिभरं कटाक्षम् कंदर्पभावसुभगाः खलु भक्तिभा
जः संमोहयन्ति तरुणीर्भुवनत्रयेपि ४ ह्रींकारमेव तव नाम गृणन्ति वेदा मातस्त्रिकोणनिलये त्रिपुरे त्रिने
त्रे यत्संस्मृतौ यमभटाभिभवं विहाय दीव्यन्ति नन्दनवने सह लोकपालैः ५ हन्तुः पुरामधिगलं परिपीयमा
नः क्रूरः कथं न भविता गरलस्य वेगः नाश्वासनाय यदि मातरिदं तवार्धं देहस्य शश्वदमृताप्लुतशीतलस्य
६ सर्वज्ञतां सदसि वाक्पटुतां प्रसूते देवि त्वदंघ्रिसरसीरुहयोः प्रणामः किं च स्फुरन्मुकुटमुज्ज्वलमातप
त्रं द्वे चामरे च महतीं वसुधां ददाति ७ कल्पद्रुमैरभिमतप्रतिपादनेषु कारुण्यवारिधिभिरम्ब भवत्कटाक्षैः
आलोकय त्रिपुरसुन्दरि मामनाथं त्वय्येव भक्तिभरितं त्वयि बद्धतृष्णम् ८ हन्तेतरेष्वपि मनांसि निधाय चा
न्ये भक्तिं वहन्ति किल पामरदैवतेषु त्वामेव देवि मनसा हमनुस्मरामि त्वामेव नौमि शरणं जननि त्वमेव ९
लक्ष्येषु सत्स्वपि कटाक्षनिरीक्षणानामालोकय त्रिपुरसुन्दरि मां कदाचित् नूनं मया तु सदृशः करुणैक
पात्रं जातो जनिष्यति जनो न च जायते वा १० ह्रीं ह्रीमिति प्रतिदिनं जपतां तवाख्यां किं नाम दुर्लभमिह त्रिपुरा
धिवासे मालाकिरीटमदवारणमाननीया तान्सेवते वसुमती स्वयमेव लक्ष्मीः ११ संपत्कराणि सकलेन्द्रिय

नेदनानि साम्राज्यदाननिरतानि सरोरुहाक्षि त्वद्वंद्विनानि दुरितापहरणोद्यतानि मामेव मातरनिशं कलयंतु ।
नान्यम् ११ कल्पोपसंहृतिषु कल्पिततांडवस्य देवस्य खंडपरशोः परभैरवस्य पाशांकुशैक्षवशरासनपुष्प
बाणासाक्षिणी विजयते तव मूर्तिरेका १२ लग्नं सदा भवतु मातरिदं तवार्द्धं तेजः परं बहुलकुंकुमपंकशो
णं भास्वत्किरीटममृतांशुकलावतंसं मध्ये त्रिकोणनियमं परमामृतार्द्रं १४ ह्रींकारमेव तव नाम तदेव रूपं
त्वन्नाम दुर्लभमिह त्रिपुरे गृणंति त्वत्तेजसा परिणतं वियदादिभूतं सौख्यं तनोति सरसीरुहसंभवाद्यैः १५
ह्रींकारत्रयसंपुटेन महता मंत्रेण संदीपितं स्तोत्रं यः प्रतिवासरं तव पुरो मातर्जपेन्मंत्रवित् तस्य क्षोणिभुजो भ
प्र॰ सा॰ वंति वशगा लक्ष्मीः स्थिरस्थायिनी वाणी निर्मलसूक्तिभारभरिता जागर्ति दीर्घं वयः १६ इति विरचितमेतत्
स॰ त्रैपुरस्तोत्रमात्रं प्रकटितपरमार्थं योगिभिर्योगगम्यम् सकलदुरितरोगध्वंसनानन्यकार्यैः प्रथितजन
८६ निधाने सेव्यतां भक्तियुक्तैः १७ वेधसा भांति नेत्रां शशिरुचिरकलाशेखरां रक्तवस्त्रामत्यन्तोत्तुंगपीनस्त
86 नभरनमितां यौवनारंभरूढाम् सर्वालंकारदीप्तां सरसिजनिलयां मंत्रसंक्रांतमूर्तिं देवीं पाशांकुशा
ढ्यामभयवरकरां विश्वयोनिं नमामि १८ अथ श्रीविद्यामंत्रप्रसंगाद्दशाक्षरसहितगोपालकमंत्रो लिख्यते श्री
नारद ऋषिर्गायत्री छंदः श्रीकृष्णो देवता श्रीं ह्रीं क्लीं हृत् कृष्णाय शिरः गोविंदाय शिखा गोपीजनकवचं वल्लभा
य नेत्रं स्वाहास्त्रं अथ विद्याक्षरषडादीनां सर्वाक्षवत्कला ध्यानं श्रीं ह्रीं शोणमध्यार्धमंत्रजनिभं वंदे ललाटे स्तनौ वक्षसि
कल्पितया विलासहसनं सौधं मयं वेश्मवम् हस्ते दहन् वेणुनादरसिकं सस्यां प्रान्ते वा पाशं गं व स्वत्वदु ८६
तमस्त्वमेह हरिसदा गोपालचूडामणिः ध्यानान्तरम् तीर्णाभोनिधिमध्यसंस्थितलसद्वीपस्य कल्पद्रुमो

गोपालमूर्तिं ध्यायेत् हृदि कृष्णपीतपटावृतम् दोर्दंडैरविलंवैर्वेणुपाशांकुशशंखचापाद्युपगान्वितं आलंकमलाम
हीविलसितं वं देवं गोपं गंधरविम् श्रीं ह्रीं क्लीं कपर्दिने क्लीं कृष्णाय ह्रसकह्रल ह्रीं गोविंदाय सकल ह्रीं गोपीजनवल्ल
भाय कपर्दिने क्लीं ह्रसकक ह्रल ह्रीं सकल ह्रीं स्वाहा इति मंत्रः ऐश्वर्यफलप्रधानोयं मंत्रः लक्षजपः आज्येन
पायसेन च दशांशं होमः सप्तदशपदलेवस्य मालागोपालकविंशाक्षरीविधानात्क्रमः सज्जाविधिः अथ यासस्यं
वं विंदु त्रिकोणं षट्कोणं वृत्तम् अष्टदलांबुजम् स्वरकेसरसंयुक्तं त्रिवृत्तं भूपुरद्वयम् चतुर्द्वारसमायुक्तं एवं यंत्राख्यक
विभूषितं विंदौ मायां लिखेद्धि त्रिकोणेषु रमां स्मरम् प्रणवं तत्कपोलेषु साध्याख्यकर्मगर्भितम् षट्कोणेषु
मायाद्यैर्लेख्य अष्टदलांबुजे गोपाला याष्टाक्षरं वै त्रिस्त्रिशो विलिखेद्दले द्वाः पंचदशार्णे तस्मिन्वर्णान्धा लि
खेत त्रिस्त्रिशो दलेष्वनुविलिखेच्च यथाक्रमम् मिलित्वा वा लिखेद्विंशमन्यमेतद्दले लिखेत केसरेषु स्वरा
लेख्याः प्रदक्षिणक्रमेण तु वृत्तत्रयस्य मध्ये तु मारमालामनुं लिखेत भूगृहद्वयसंपोतमारकामाक्षमालि
खेत लक्ष्मीमायां लिखेद्द्वारपार्श्वयोस्तु क्रमात्तु यः पाशांकुशो दिग्विदिक्षु विलिखेच्च क्रमात्ततः वाराहं नारसिं
हं च कपोलेषु समालिखेत एतद्विष्णुरहस्यं यंत्रं त्रैलोक्यमोहनम् सर्वसंपत्करं नृणां सद्यः सिद्धिकरं परम् ।
मापाल मिलितं देहे नमोपत्नीयं प्रयत्नतः राजसुदारा स्वकामानां वश्यं वश्यकामिनाम् सुतार्थिनां च सुतदं वे
गिणां रोगशांतिदम् दरिद्रो विधिना धृत्वा भवेद्यं श्रवणजनार्दन हाटके राजते पट्टे लिखित्वा संप्रपूज्य च प्रा
णस्थापनसर्वं तत्धारयेद्यंत्रमुत्तमम् सर्वकामानवाप्नोति चिरजीवति सत्ततेजनैः राज्ञानो वशगास्तस्य यांति नरा
नार्यस्तथोरगाः गंधर्वा यक्षरक्षांसि पिशाचा डाकिनीग्रहाः शाकिन्यानाकिनस्त्रैव दृष्ट्वा तं भैरवत्पुरः
यंत्रधारणमात्रेण नमस्कृत्वा वहूरतः दैर्घ्यं विसृज्य धावंति तं त्वनत्वा पुनः पुनः । अस्यार्थः ।

प्र॰ सा॰
सं॰
८

87

प्रथमं त्रिकोणं विलिख्य तन्मध्ये बिन्दुं विलिख्य तन्मध्ये भुवनेशीं विलिख्य त्रिषु कोणेषु श्रीबीजं
विलिख्य कोणकपोलेषु कामबीजं च प्रणवं च साध्यनामगर्भितं पार्श्वद्वयविभागेन विलिखेत् पुन
स्तद्बहिः षट्कोणं विलिख्य तस्य प्रागग्रकोणत्रितये रमाबीजं इतरत्रितये भुवनेशीं च विलिखेत् पुनस्त
द्बहिरष्टदलं पद्मं विलिख्य तत्केसरेषु स्वरद्वंद्वं विलिख्य पुनः षड्दलेषु कामबीजादिगोपालाष्टादश
वर्णान् त्रिशस्त्रिशो विलिखेत् अवशिष्टदलद्वये श्रीविद्यापंचदशार्णान् आदितश्चारभ्य सप्तवर्णान् त्रिशस्त्रि
शो विलिख्य अवशिष्टमेकमष्टमदले विलिखेत् इत्थं वर्णानां तेषु वा तन्त्रे न त्यान्न लेखनविधिः एतद्बहिः
अष्टदलमन्यद्वयं विलिख्य लिखेत् तत्प्रकारः श्रीबीजं भुवनेशीबीजद्वयं च श्रीविद्याया द्वितीयाद्विरिति च वि
द्यायसकलमन्त्रे कामबीजादित्रयस्त्रिंशद्वर्णान् दलेषु चतुरश्चतुरो विलिखेत् अवशिष्टमेकमष्टमदले वि
लिखेत् तद्बहिर्वृत्तत्रयं विलिख्य तद्वीथ्योः स्मरमालामन्त्रेण चतुःषष्ठ्यक्षरगायत्र्या च स्वयंवरविधानेन
वक्ष्यमाणया संवेष्टनेन तद्बहिश्चतुरस्रद्वयं विलिख्य तद्वीथ्यां मातृकावर्णैः संवेष्ट्य चतुरस्रस्य चतुर्दिक्षु पार्श्व
द्वये श्रीबीजं च भुवनेशीबीजं विलिख्य चतुरस्रस्य दिक्षु आमिति पाशाद्यं विदिक्षु क्रोमित्यंकुशाद्यं च विलि
ख्य चक्रस्य सर्वतो बहिः चतुरस्रकोणपार्श्वयोः ह्रमिति वाराहबीजं च क्ष्रौमिति नारसिंहं च
विलिखेत् चतुरस्ररेखासु वज्रायुधाष्टकं च विलिखेत् अथासनन्यासविधिः सव्यपादमु
पादाय दक्षिणोपरि विन्यसेत् तथैव दक्षिणं पादं सव्यस्योपरि विन्यसेत् विष्टभ्य कच्छुरोग्री राम
वा नासाग्रन्यस्तलोचनः पद्मासनं भवेदेतत्सर्वेषामपि पूजितं इति श्लोकोक्तपद्मासनेनो ८७
पविश्य गुरुगणपतिवंदनादीन् पूर्वं समस्तपटलोक्तेन प्रकारेण कृत्वा भूतशुद्धिं तत्रै

वोक्तप्रकारेण कृत्वा देवं हृत्सुच्चार्य मूलाधारस्थं जीवं सुषुम्नया द्वादशान्ते नयन् मूलेन व्याप्य अमिति षो
डशवारं दक्षिणनासिकया विरेच्य उमिति द्वादशवारं वामनासिकया पूरयित्वा मकारपूर्वकं विद्यासहितमंत्रा
णे द्वादशवारमावर्तयन् कुंभकं कुर्यात् एवं प्राणायामत्रयं कृत्वा वैष्णवपीठन्यासं सप्तदशपटले वक्ष्यमा।
णप्रकारेण कृत्वा मानसपूजां च साक्षात्कारविधानेन उक्तप्रकारेण कृत्वा मूलमंत्रं प्रतिलोमम् उच्चार्य ते
जोरूपतामापाद्य ततो जः करतले दक्षिणनासिकाश्वासमार्गेण निपात्य करन्यासं कुर्यात् तत्प्रकारश्चोपरि
ष्टाच्च सप्तदशपटले गोपालकाष्टादशाक्षरीविधाने वक्ष्यते अत्रत्वष्टादशाक्षरीवर्णैकैकेन सह विंशत्यक्षा
र्णः पूर्वोक्तवर्णैकैकं अपि क्रमेण पुरतो योजयेदिति विशेषः पुनरपि विंशत्यक्षरीमंत्रषडंगैरपि तंत्रे
वोक्तप्रकारेणैव करन्यासं कृत्वा पुनः श्रीविद्याषडंगैरपि प्रागुक्तैः करन्यासं कृत्वा वैष्णवषडंगन्या
सं कुर्यात् तत्प्रकारोपि लिख्यते स पुनः षड्विधः कलातत्वभुवनवर्णपदमंत्रभेदेन तत्र प्रथमं क
लान्यासो लिख्यते ह्रौं नमः पराय शान्त्यतीतकलात्मने नमः ह्रैं नमः पराय शान्तिकलात्मने नमः ह्रूं न
मः पराय विद्याकलात्मने नमः ह्रीं नमः पराय प्रतिष्ठाकलात्मने नमः ह्रां नमः पराय निवृत्तिक
लात्मने नमः मूर्धास्यहृदयगुह्यपादेषु न्यसेत् पुनस्तत्वन्यासः तत्प्रकारस्तु उपरिष्टात्
सप्तदशपटले वक्ष्यते पुनर्भुवनन्यासः ॐ भूर्लोकाय नमः ॐ भुवःलोकाय नमः ॐ स्वर्लोका
य नमः ॐ महर्लोकाय नमः ॐ जनलोकाय नमः ॐ तपोलोकाय नमः ॐ सत्यलोकाय नमः
एतेनाभुदरहृत्कंठाननभ्रूमध्यमूर्धसु न्यसेत् ॐ अतलाय नमः ॐ वितलाय नमः ॐ सुतलाय न
मः

प्र.सा.
सं.
८८

88

ॐ नितलाय नमः ॐ महातलाय नमः ॐ रसातलाय नमः ॐ पातालाय नमः एतैः कटिऊरुजानुजंघागु
ल्फपादतलेषु न्यस्य पुनर्वर्णन्यासं कुर्यात् स तु लिपिन्यासः कानने हृत्वेत्याद्युक्तप्रकारः पुनः पदन्या
सं कुर्यात् ॐ ह्रीं जाग्रत्पदात्मने नमः हंसः स्वप्नपदात्मने नमः सोऽहं सुषुप्तिपदात्मने नमः स्वाहा तुरी
यपदात्मने नमः कण्ठादिपादांते कंठादिकंठांते शिरआदिकंठांते शीर्षादिपादांते च व्याप्य पुनर्मंत्रन्या
सः स तु षडक्षरमंत्रन्यासः तत्प्रकार उच्यते वामांगाद्यंकरचरणजानूरुयुग्मेषु नाभौ हृत्कंठांसद्वितयव
दनास्यन्नमांगेषु मंत्री शक्तीत्येकमेवस्थानम् अयं तु संहारन्यासः एतद्विपरीतक्रमेण तु सृष्टिन्यासः पु
नर्नाभेरारभ्य वामकरांतं न्यस्य शिष्टाभिर्ऋग्भिः शिरआदिहृदंतं न्यसेत् एवं स्थितिन्यासः एवं ष
डंगन्यासं कृत्वा पुनः पंचतत्त्वन्यासं कुर्यात् ॐ नमः पराय परमेष्ठ्यात्मने वासुदेवाय नमः यं नमः परा
य पुरुषात्मने संकर्षणाय नमः रं नमः पराय विश्वात्मने प्रद्युम्नाय नमः वं नमः पराय निवृत्त्यात्मने
ऽनिरुद्धाय नमः लं नमः पराय सर्वात्मने नारायणाय नमः क्ष्रौं नमः पराय कोपतत्त्वात्मने नृसिं
हाय नमः एतैर्मूर्धास्यहृदयगुह्यपादेषु न्यस्य सर्वेण शिरआदिपादांतं न्यस्य पुनर्मूर्तिपंजरन्या
सं कुर्यात् तत्प्रकारस्तु परिशिष्टात्मप्रदेशोपटले वक्ष्यते पुनरीशानन्तन्यासं कुर्यात् तत्प्रकारस्तु तत्रै
व वक्ष्यते पुनर्विष्णुमन्त्रन्यासं कुर्यात् तत्प्रकारस्तु तत्रैव विष्णुमन्त्रविधाने वक्ष्यते पुनर्विद्या
याक्षरन्यासं कुर्यात् काधारे नेत्रत्रितये हृदये श्रवणास्यके बाह्वोः पृष्ठके जान्वोर्जंघयोश्चरणाग्रके ८८
एवमक्षरन्यासं कृत्वा पुनर्वाग्देवतान्यासं कुर्यात् तदुच्यते ऐं ह्रीं श्रीं अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं लृं लॄं

एं ऐं ओं औं अं अः ब्लूं वशिनीवाग्देवतादेवीश्रीपादुकां पूजयामि ॥ कं खं गं घं ङं कल्ह्रीं कामेश्वरीवा-
ग्देवीश्रीपादुकां पूजयामि चं छं जं झं ञं न्व्लीं मोदिनीवाग्देवतादेवीश्रीपादुकां पूजयामि टं ठं डं ढं णं
य्लूं विमलावाग्देवतादेवीश्रीपादुकां पूजयामि तं थं दं धं नं ज्म्रीं अरुणावाग्देवतादेवीश्रीपादुकां पूज-
यामि पं फं बं भं मं ह्स्ल्व्यूं जयिनीवाग्देवतादेवीश्रीपादुकां पूजयामि यं रं लं वं शं षं सं हं झ्म्र्यूं सर्वेश्व-
रीवाग्देवतादेवीश्रीपादुकां पूजयामि ऐं श्रीं ह्रीं क्षं सं हं ह्सें क्ष्म्रीं कौलिनीवाग्देवतादेवीश्रीपादुकां पूज-
यामि मूर्ध्नि भाले भ्रुवोर्मध्ये कंठे हृन्नाभिगुह्यक्रमात् लिंगे च पादयोर्न्यसेद्वाग्देव्याद्यष्टकं न्यसेः पुनश्च-
तुःपीठन्यासं कुर्यात तदुच्यते ऐं ह्रीं श्रीं कएईलह्रीं अग्निचक्रे कामगिर्यालये मित्रीशनाथात्मके श्रीकामेश्व-
श्रीः रीदेवीरुद्रात्मशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि हसकहलह्रीं सूर्यचक्रे जालंधरपीठे उड्डीशनाथात्मके श्रीवज्रे-
श्वरीदेवीश्रीविष्ण्वात्मशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि सकलह्रीं सोमचक्रे पूर्णगिर्यालये षष्ठीशनाथात्मके श्री-
भगमालिनिदेवीश्रीब्रह्मात्मशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि कएलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं परब्रह्मचक्रे उ-
ड्डीयानपीठे श्रीचर्यानाथात्मके श्रीमहात्रिपुरसुंदरीदेवीश्रीपरब्रह्मात्मशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि मूला-
धारहृदयभ्रूमध्यमूर्ध्वं संन्यसेत पुनश्च तत्त्वानि विन्यसेत ऐं ह्रीं श्रीं कएईलह्रीं आत्मतत्त्वेश्वर्यै श्रीम-
हात्रिपुरसुंदर्यै नमः हसकहलह्रीं विद्यातत्त्वेश्वर्यै श्रीमहात्रिपुरसुंदर्यै नमः ऐं श्रीं ह्रीं सकलह्रीं
शिवतत्त्वेश्वर्यै श्रीमहात्रिपुरसुंदर्यै नमः कएईलह्रीं हसकहलह्रीं सकलह्रीं सर्वतत्त्वेश्वर्यै श्रीम-
हात्रिपुरसुंदर्यै नमः कण्ठादिपादांते कंठादिकंठांते शिरस्यादिकंठांते शिरस्यादिपादांतं च वि-

एषु पुनर्भिन्नमंत्रेण शिरश्चादिषाडंगं तेन्त्रिःखाद्य गोपालमंत्रेऽस्य श्रीविद्याषडंगेस्य षडंगानि कृत्वा जपेत् अ
थ श्रीविद्यामंत्रप्रसंगाद्धाकेयं त्वसामान्ये राजमातंगीमंत्रविधानमपि कल्पान्तरोक्तं लिख्यते मतंग
ऋषिः महाविराट् छंदः राजमातंगीश्वरी देवता ऐं बीजम् स्वाहा शक्तिः सर्ववशंकरी कीलकम्
मम एकार्थसिद्ध्यर्थे विनियोगः ऐं ह्रीं क्लीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ॐ नमो भगवति हृत् ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः श्री
मातंगीश्वरि सर्वजनमनोहरि शिरः बीजानुक्रमात् सर्वमुखरंजनि क्लीं ह्रीं श्रीं शिखा बीजानुक्रमात्
प्रः सा सर्वराजवशंकरि सर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि कवचम् बीजानुक्रमात् सर्वदुष्टमृगवशंकरि सर्वसत्त्वव
म ८९ शंकरि सर्वलोकवशंकरि अमुकं मे वशमानय स्वाहा नेत्रम् सौः क्लीं ऐं श्रीं ह्रीं ऐं अस्त्रम् ध्यानम्
ध्यायेयं रत्नपीठे शुककलपठितं शृण्वतीं श्यामगात्रीं न्यस्तैकांघ्रीं सरोजे शशिशकलधरां वल्लकीं वाद
यन्तीम् कल्हाराबद्धमालां नियमितविलसच्चूडिकां रक्तवस्त्रां कतिपयछेदपत्रांकविनकुचभराक्रांत
कान्तावलग्नाम् उन्मीलल्लोचनाद्यां त्रिविलमदभरोद्वेल लीलाविलासां रत्नग्रैवेयहारांगदकनकक
टीसूत्रमंजीरभूषाम् आनीयाध्यानमीशामनिमनमधुरहेपाशांधकास्तं पंचतीर्देवीं ध्यायेत् कामांगकुंकुम
रविल्लकल्लारपमस्याः पार्श्वे वामे विलसत्तिशालि निसनते देविन्यस्तवी लोमुखेतं श्रीलारविशविलोल
स्वकरजेरास्फालयन्तीनवेः अर्धेनीलरपांगमंसवलितश्री वेमु खेवि भलीमायाकाचनमो दनीवि जयते मातंग
कन्यामपि ऐं ह्रीं क्लीं ऐं क्लीं सौः ॐ नमो भगवति श्रीमातंगेश्वरि सर्वजनमनोहरि सर्वमुखरंजनि क्लीं ह्रीं श्रीं सर्वरा ८९
जवशंकरि सर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि सर्वदुष्टमृगवशंकरि सर्वलोकवशंकरि अमुकं मे वशमानय स्वाहा

सौः क्लीं ऐं ह्रीं श्रीं ऐं इति मंत्रः विद्यास्नानमातंगीश्वरी वश्यैश्वर्यप्रधानोयं मंत्रः अथ राजमातंगीश्वरीमं
त्रः सर्वमंगलाछाररसातिलकोक्तप्रकारेण पितृजवशंकारी मंत्रविधानं लिख्यते ऐं क्लीं श्रीं ॐ नमो भगवति
श्रीमातंगेश्वरि सर्वजनमनोहरि सर्वमुखरंजिनि सर्वसुरवैरंजिनि सर्वराजवशंकरि सर्वस्त्रीपुरुषवशंक-
रि सर्वदुष्टमृगवशंकरि सर्वसत्ववशंकरि सर्वलोकममकंमेववशमानय स्वाहा इमषाष्ठीत्यक्षरो मंत्रः
ऐश्वर्यविद्यावशानफलप्रधानोयं मंत्रः अंगानि मंत्रवर्णाभिर्भज्य वक्ष्यमाणक्रमेणास्य विद्यानादि
कं सर्वं वदेव अथास्य मंत्रस्य न्यासः शिरोललाटभ्रूमध्यनालुकंठगलउरसि भुजकुक्षि च जठरे विन्यसे
न्नाभिलिंगउरु स्वाधिष्ठाने गुह्यदेशे पादयोर्दक्षिणान्ययोः मूलाधारे दक्षस्य स्ववामस्य ष्टदेशकमात उ
लेकदिग्वतः षड्भिर्विस्तषन्यसकार्ष्टभिः दशापंचमष्टवेदाग्निचंद्रयुग्मगणाक्षिभिः पदरूक्ष्मि तिथि प्रोक्ता
मंत्रवर्णैर्यथाक्रमम् पंक्तिरा होहृषावाचकः वंकरत्येके पुनः ऐं ह्रीं श्रीं रत्यै नमः ऐं क्लीं श्रीं प्रीत्यै नमः ।
ऐं क्लीं श्रीं मनोभवाय नमः मातंग्यै नमः रतिं मूलाधारहृदयभ्रूमध्येषु न्यसेत मातंग्या व्यापयेत ऐं
क्लीं श्रीं ह्रीं हूं हृल्लेखायै नमः गंगगनायै नमः रं रक्तायै नमः कं करालिकायै नमः मं महोच्छुष्मायै नमः
मां मातंग्यै नमः एतावीजत्रयाहि मविंदुकस्वस्वनामादिवर्णान्विका शिरोवदनहृदयगुह्यपादेषु विन्यस्य
मातंग्या व्यापयेत पुनः षडंगानि कुर्यात मूलमंत्रस्य वर्णैर्विंशतिवर्णैः हृदयं त्रयोदशाभिः शिरः अष्टाक्षाभिः
शिखा वर्मवनावह्निः त्रयोदशाभिर्नेत्रम् फाभ्यामस्त्रं पुनः द्रां द्रीं क्लीं ब्लूं सः शोषिण्यै मोहिन्यै ... उन्मादिन्यै आकर्षिण्यै न ८५
मः मूर्धपादान्तस्य ... हृदंभोजे प्रविन्यसेत मातंग्येर लिगात्रं पुनः ऐं ह्रीं श्रीं नमस्याय नमः बीजत्रयादि कार्य

जायनमः बीजादिमदनाय· बीजादिइक्षुधन्विने बीजादिकुसुमपुष्पाय· बीजादिकंदर्पाय· बीजादिमनोभवाय·
ऐं क्लीं श्रीं रतिप्रियाय· वक्त्रांसपार्श्वकटिनाभिकटिपार्श्वांसके विन्यसेत् मातंग्यै नमः इति हृदि विन्यसेत् पुनः अनंगकुसु
मायै नमः अनंगमेखलायै· अनंगमदनातुरायै· अनंगसंभवायै· अनंगोपवनपालिन्यै· अनंगशशिलेखायै· मा
तंग्यै एताः सर्वांगमस्तनाहीनांगुष्ठस्थानेषु न्यसेत् लक्ष्म्यै नमः सरस्वत्यै· रत्यै· प्रीत्यै· कीर्तिकायै· शांत्यै· पुष्ट्यै· तुष्ट्यै· मा
तंग्यै मूलाधारस्वाधिष्ठानमणिपूरकहृत्कंठास्य भ्रूमध्यमस्तकेषु सर्वांगे च न्यसेत् पुनर्मूलमंत्रं सर्वमेव ब्रह्म
मालास्थाने विन्यसेत् बीजसूर्यतिमंत्रवित् आधारे देयोधिष्ठाने नाभौ पश्चाद् नासते केचुदेशो भ्रुवोर्मध्ये विंदौ म
धःकलापदे निरोधिकायां मध्येंदौ नादनादांतयोः पुनः उन्मन्यां विष्णुचक्रे धवमंडलदेशके मातंग्येताः प्रवि
न्यसेत् इति स्थानानि पुनरेते स्थानेषु शक्तयः वामायै ज्येष्ठायै· रौद्र्यै· शांत्यै· अद्रायै· महेश्वर्यै·।
क्रियाशक्त्यै लक्ष्म्यै सर्वैश्वर्ये मोहिन्यै· प्रमथवासिन्यै· विद्युल्लतायै· चिच्छक्त्यै· अनंतानंदायै· सदानंदायै
ज्ञानंदायै· इति मातंग्यावाहयेत् अथवा यत्र मातंगीपठन्या सप्तनतत्र तत्र तत्रां त्रों ते संयोज्य तत्र तत्रां श्रोतस्था
नेषु सर्वेष्वपि रत्यै· मातंग्यै· प्रीत्यै· मातंग्यै· इतिरति न्यासमारभ्य सर्वमेवं प्रकारेण संयोजयेत् पुनः मा
तंग्यै मातंग्यै लक्ष्म्यै मातंग्यै· महालक्ष्म्यै मातंग्यै· सिद्धलक्ष्म्यै मातंग्यै· इति शिरोभालहृदाधारेषु तान्वी
जत्रयादिका मातंग्यैताः प्रविन्यसेत् यथावत्साधकोत्तमः तत्र बीजत्रयं सर्वशक्त्याद्येवा गभवभुवने
श्रीं श्रीं बीजानि पुनर्मूलमंत्रं मूलाधारेन्यस्य तेनैव व्यापकं कृत्वा ध्यात्वाऽयुतं जपेत् मधुकपुष्पैर
र्घं चंदनेन पुरश्चरणार्थम् अथपूजाविधिः। त्रिकोणाकर्णिकं पद्ममष्टपत्रेषु कं

प्र·सा· सं· ९

९

ल्पयेत् अष्टपत्रावृतं बाह्ये वृत्तं षोडशभिर्दलैः चतुरस्रसमायुक्तं कान्त्या दृष्टिमनोहरं अस्मिन्मंडलेनवशक्ति
भिः पीठं समर्चयेत् भूत्यै · उन्नत्यै · कान्त्यै · सृष्ट्यै · कीर्त्यै · सन्नत्यै · पुष्ट्यै · उत्कृष्ट्यै · ऋद्ध्यै · इतिमातंगप
ठोक्ताः समर्चनीयाः ऐं ह्रीं श्रीं सर्वशक्तिकामसनायनमः इत्यभ्यर्च्यास्मिन्समावाह्य समर्चयेत् रत्यै · प्रीत्यै ·
मनोभवायै · इतित्रिषुकोणेषु हृल्लेखायै · गगनायै · रक्तायै · करालिन्यै · महोच्छुष्मायै · इतित्रिकोणादि
त्रमध्ये च तद्बहिरंगानि समर्चयेत् तद्बहिः द्रां द्राविण्यै नमः क्षों क्षोभिण्यै · वें वेधिन्यै · मों मोहिन्यै · आं आ
कर्षिण्यै · इतिबाणपंचकदेवताः दिक्षु पुरतश्च यजेत् तद्बहिरष्टदलमध्येषु अनंगकुसुमाद्याभिर्न्यासवि
धानोक्ताभिः समर्चयेत् तद्बहिः पत्राग्रेषु लक्ष्म्याद्या न्यासविधानोक्ताः समर्चनीयाः तद्बहिरष्टदलमूलेषु मन्म
थमकरध्वजादिभिर्न्यासविधानोक्तैः समर्चयेत् तद्बहिरष्टमध्येषु मातृभिः समर्चयेत् तद्बहिरष्टदलम
ध्येषु मातृभिः समर्चयेत् तद्बहिरष्टदलाग्रेषु असितांगाद्यष्टभैरवान् पंचविंशतिपटले आपदुद्धारणविधा
ये वक्ष्यमाणान्समर्च्य तद्बहिः षोडशपत्रेषु वामाद्या न्यासविधानोक्ताः संपूज्याः तद्बहिश्चतुरस्रे दिक्षु मा
तंगाद्या न्यासविधानोक्ताश्चतस्रः पूजनीयाः आग्नेयकोणे विघ्नेशं दुर्गां वैश्वानरं यजेत् वायव्ये वटु
कं पश्चात् ईशान्ये क्षेत्रपं यजेत् तद्बहिरिंद्रादिभिस्तद्बहिर्वज्रादिभिर्यजेत् अथ प्रयोगः मल्लिकाजा।
तिपुंनागैर्होमाद्वाग्मी लयो भवेत् जातिभिश्चाधिकश्रीरारयदमफलैर्बिल्वसमुद्भूतैस्तत्त्वैर्वा हुता।
द्भवेत् राजपुत्रस्य राज्याप्तिः पंकजैः श्रियमाप्नुयात् उत्पलैर्वशमरोद्धिस्वं लक्ष्मीपुष्पैस्तथा पुनः लक्ष्मी
श्रीतालिवंधूकपुष्पैर्वकुलैः जपाशोकिंशुकद्भवैः यावाराजहयान्मंत्री मधुना सर्वसिद्धये वेध

कें उच्छि चिलतन् वज्रलेमेकिल किसकं मरुउ लवनैर्मधुनोपेतैर्हुत्वाकर्षति सुंदरी वेजलस्यस्मिंडुग्रैर्मेर्ह
ष्टिं वितनोति चिरात् वेजलं नीं वचि तीराम्भेरमृताखैर्डहोमोनापद्रायतिज्वरम् श्रमृताश्रीतिल दूर्वाभिरायुरामो
तिक देवैर्व श्रामाम्भयात् कर्द्वं कटेव त्रिकोणमादावथ पंचकोणमष्टावृयुग्मेंदुकलाभुजानि वसन्नवेदांव
न्मगृहाणि मातंगकन्यावरयंत्रमाहुः अथ राजमातंगीमंत्रप्रसंगात्सैवेन्दुसंहितोक्तप्रकारेण लघुमातंगीमं
प्र॰ सा॰ त्रोऽपि लिख्यते अंगिराऋषिः अनुष्टुप्छंदः लघुश्यामला देवता ऐं बीजं स्वाहा शक्तिः ऐं नमः हृत् उ
तं॰ च्छिष्टशिरः चंडालीशिखा मातंगीकवचं सर्ववशंकरिनेत्रं स्वाहास्त्रं ध्यानम् दिव्यामृतरसोमो
९१ धौ रत्नद्वीपे मनोहरे कदंबकानने रत्नमंडपेतमहेश्वरी ध्यायेत्सिंहासनासीनां प्रसन्नवदनांबुजां इंद्र
नीलमणिश्यामां नवनीलोत्पलश्रियं रक्तांशुकपरीधानां पादकांडपदांबुजां उल्लसत्घनतारुण्यसमु
91 न्नतपयोधरां पीयूषोदधिसंभूतकंचुकोज्ज्वलमंडितां विनम्रकामकोदंडसौन्दर्यविजयभ्रुवां विद्याधरास्मि
तज्योत्स्नांकपोलफलकोज्ज्वलां लसत्कुरंगशावाक्षीं नासाललितमौक्तिकां दृष्टदेशोल्लसल्लोलवेलवाम
रवेणिकां कस्तूरीतिलकां चारुचंद्ररेखावतंसिकां दिव्यचंदनदिग्धांगीं मदाघूर्णितलोचनां मुक्ताप्रवाल
वल्लिभिर्विभूषितपृथुस्तनीं मेखलाहारकेयूरमंजीरसमलंकृतां वीणां तु पाणिना विस्रंभविश्रांतांश्रांतमा
नसां स्मितयुक्तकपोलफलकामालोलालकवल्लरीं लसत्कदंबकल्हारप्रसूनैस्तु विराजितां नीलांशुकं स्मितय रम
तीं चतुराम्नायपदुतिं श्रात्मैकसमुखीभूतां रश्मिभिः परिवारितां ध्यात्वा हृदि महादेवीं निश्चलेनांतरात्मना ९१
साधकः परयाभक्त्याभुक्तिं मुक्तिं च विंदति ऐं नमः उच्छिष्टचांडालि मातंगि सर्ववशंकरि स्वाहा इति विंशत्यर्णो मंत्रः विंशेत्य
ईशानवरुण

प्रधानो यं मंत्रः कलौ कलिजिते काले साधकस्य प्रसीदति तद्गुणौघेण तेनायं तद्गुणमेति गीयते नि-
र्गतो ऽसौ नित्यं जपेत् किंशुककुसुमैर्वा जपाकुसुमैर्वा रक्तकरवीरैर्वा मधुकपुष्पैर्वा त्रिमधुरसिक्तैर्वा ततो ऽस्य
तस्य स्वस्थकरणार्थम् यस्तु विधानतो ऽस्य तालिर्सर्वत्र जपेन्मंत्रं जुहोति तथा सर्वतस्य प्रत्यक्षगणपतिं जपेत् किंशु-
केसरहोम सप्तकं वल्लभ गणपतेर्जाप प्रतिमायां पदे पादे स्त्रीयोनौ वा पीठस्थके कन्यासरोजौ तथा वेश्या-
यां वेश्यामूलस्थले धनलाभो ग्रामलाभः कन्यालाभस्तथापरः सत्वलाभो मंत्रिलोको नित्यं प्रतिमायां प्रजपेत्
डाकिनीशाकिनीदोषशांतये प्रजपेत्तन्नम् पादे च तद्वर्धये हेमधनावाप्तौ विराड्वेत सर्वसौभाग्यसंपत्ति
लक्षणाकर्षणे सिद्धये योनिचक्रे तु संस्थायाः प्रजनं कुलधर्मसने मन्त्रमयस्य मंत्रार्थं सर्वविघ्नविमुक्तये
प्रजनं कामः श्रीविघ्नेश्वरस्य योगमे मणिमाणिक्यं चेद् पंचोपचारकर्मणि सिद्धये श्रीविज्ञाने
भवेत् षड्वर्गकेचनात् त्रिपंचाशद्दलाक्षरकलाम्बवस्तु पद्मकं ततो संभवेद् देवाः प्रजायं तं तद्वपुः
तते सृष्टिन्यस्तं मंडलमध्ये धात्वाद्यासनाद्यैर्हृदये लोहृदयमंत्रेणामस्त्रादेवी समावाहयेदनिरुद्धावाग्वि
धायवलाने नरेव तु मानपूर्वक वचमंत्रेणोद्धर्तं तत्रार्जयेत शिरोमंत्रेणो ऽभ्यर्चनं नेत्रमंत्रेणो धीनिवेद्यनम
वर्ममंत्रेणाच्छादनं शिरोमंत्रेण कुसुमानि वासः पुनरावमनं च वर्ममंत्रेण नैवेद्यं तांबूलं दद्यात् पुन
रंगे प्रथमावरणं पुरस्त्रिकोणकोणेषु वंरं वं रं श्रीं लें दंमनोभवाय नमः इति समर्च्य पुनरपि त्रिकोणेषु
स्वरेभ्यो नमः रागेभ्यो रागिणीभ्यो इति समर्च्य पुनरपि तत्रैव त्रिकोणेषु इच्छाशक्त्यै ज्ञानशक्त्यै क्रियाश
क्त्यै इति समर्चयेत् वाग्भवहरवंशाद्यैः सर्वत्र योऽयम् पुनस्तद्बहिः पंचकोणेषु द्रां द्रावणबाणाय नमः ह्रीं
शोषणबाणाय नमः क्लीं वशीकरणबाणाय नमः ब्लूं आकर्षणबाणाय नमः सः संमोहनबाणाय इति सम

र्च्य तद्बहिरष्टदलेषु स्वभगायै· भगायै: भगसर्पिण्यै· भगमालिन्यै अनंगायै· अनंगकुसुमायै· अनंग
मेखलायै· अनंगमदनायै· इति समर्च्य तद्बहिरष्टदलेषु मातॄर्यजेत् तद्बहिः षोडशदले उर्वश्यै·
मेनकायै रंभायै· घृताच्यै· पुंजिकायै· सुकेश्यै· मंजुघोषायै· महारंगायै यक्षकन्यायै· गंधर्वकन्यायै·।
किन्नरकन्यायै· उरगकन्यायै· विद्याधरकन्यायै· किंपुरुषकन्यायै· पिशाचकन्यायै· इति समभ्यर्च्य त
श्या· द्बहिरष्टपत्रेष्वणिमादिसिद्ध्यष्टकं समर्चयेत् ॥ इति स्वरेंद्रसंहितोक्तलघुमातंगीपूजाविधिः ॥ १
स· अथ मातंगीसुंदरीमंत्रस्य संगालक्ष्मीकेयत्तसामासेन स्वयंवरामंत्रविधाने मंत्रसारोक्तमपि योज्यता वश्या
५२ क्लिंख्येन ब्रह्मा ऋषिः देवीगायत्री छंदः जगन्माता श्रीपार्वती देवता त्रैलोक्यवश्यमोहिनि इति हृत् ५२
जगद्वश्य वश्यमोहिनि शिरः उरगवश्यमोहिनि शिखा राजवश्यमोहिनि कवचम् स्त्रीपुरुषवश्यं
करि नेत्रत्रयं सर्वस्त्रीपुरुषमुखं हृदयं मम वश्यं कुरु कुरु स्वाहा अस्त्रं अथवा क्रोंह्रत क्लीं शिर इत्यादि दिव
९२ उंगौं कुर्यात् ध्यानम् बालार्कायुतसप्रभां करतले लोलंबमालाकुलां मालां संदधती मनोहरतनुं मंद
स्मितोद्यन्मुखीम् मंदं मंदमुदेषु जीवरयितं श्यामां भुजंगमां मोहिनीं वंदे देवमुनीद्रवंदितपदां मिश्राब्ध्यहां पार्व
तीम् क्लीं योगिनि योगिनि योगेश्वरि योगभयंकरि सकलस्थावरजंगमस्य मुखं हृदयं मम वशमाक
र्षयाकर्षय स्वाहा इति मंत्रः वश्यप्रधानोयं मंत्रः पंचचत्वारिंशदर्णः श्रीकौलिकमतिविलोचनवृत्तौ लग
उर्दतोदृहोम्बरलामावधिसंधिकेषु आधारपार्श्वहृदयस्तनककुत्सांससमूर्ध्वं भ्रुविन्यसेत् मंत्रवर्णान् तत्र
होम्बरतो नि होम्बरणयोः साग्रसंधिषु स्मिग्र्यर्णः शीर्षदक्षकपोलांसे पार्श्वनाभ्यन्यपार्श्वके अंसनाल शि
रोवक्त्रे षष्ठहृत्पदानि च एवं पदन्यासं च कुर्यात् पत्रः फौंनमः इति त्रयोर्मध्ये न्यसेत ज्योज्या

णायै नमः इति नेत्रयोरर्थः द्रां द्राविण्यै नमः द्रीं शोषिण्यै नमः क्लीं वशीकारिण्यै नमः ब्लूं आकर्षिण्यै न
मः सः संमोहिन्यै नमः एतास्तु बाणपंचकदेवता नेत्राण्येतान्यादिदेव्याः मालास्थाने भुजमध्ये तु नेत्रे तासां देवता
नामायुधवर्णं उक्तं तेन भूषणास्तु कोदंडपाशांकुशहस्ताः मकराः रक्तारक्ताम्बरालेपनाः प्रसन्नवदनाः भुजाः स्वा
स्थो भूषणपीनलावण्यसंपन्नमदविह्वलाः एता एव शिरसोप्येताः कामस्य बाणदेवताः एवं न्यस्य ललाटे तत्र प्रयोजनपरं त्रिम
धुरसितैः पंचकोणैर्बीजान्यालिख्य तीरेण यसेः नस्त्रिकोणे त्र्यस्ले वीजं दर्शयेत् पुरश्चरणहोमः अयं ते नैश्छलेपूः अथ पूज
जाविधिः जयायै नमः अजितायै नमः अपराजितायै नित्यायै विलासिन्यै दोग्ध्र्यै अघोरायै मंगला
यै नमः एतदष्टदलेषु पूज्य नवमीं कर्णिकायां च संपूज्य अस्मिन्नग्रपीठे देवतामावाह्य समर्च्य
येत् अंगैः प्रथमावृत्तिः सुभगायै भगायै भगसर्पिण्यै भगमालिन्यै अनंगायै अनंगकुसुमायै अन
ंगमेखलायै अनंगमदनायै इति द्वितीयावृत्तिः पंचबाणमंत्रैर्वा तस्मात्तृतीया मातृभिश्चतुर्थी ।
अस्मिन्नेव पटले त्रिपुराविधानोक्त षड्भैरवैः पंचमी इंद्रादिभिः षष्ठी वज्रादिभिः सप्तमी एवं संपूज्य
पुरश्चर्याप्रयोगान् कुर्यात् अथ प्रयोगः एवं प्रसन्नाय जुहोतेन वक्त्रोमध्ये कपूर्वैर्घृतेन रोचः त्रिस्वाद्य
क्तैर्नियमेन भस्माकृत्या त्रिलोकीं नदिवि राज्ञो सौ वंधूकं च त्रिपित्तलतः अथ मर्थः वंधूककुसुमैस्त्रिमधुरसि
क्तैरयुतं जुहुयात् त्रैलोक्यं वशमाप्नुयात् प्रयोगांतरम् पाटीरपंककलितैर्वकुलप्रसूनैर्होमं तद्दशांशमथ्यं जु
हान्तयो सौ परमासनस्थविपुलांसमवाप्य लक्ष्मी नारीनरक्षितिपतीन्नवशोविदध्यात् वकुलमेखल
पाटीरपंकयुक्तं अथ मर्थः पाटीरपंकसिक्तैर्वकुलपुष्पैर्होमं सहस्रं जुहुयात् त्रिसप्ताहः एवं
वत्सरे कृते लक्ष्मीः सर्वं वश्यं च भवति प्रयोगांतरम् पारं नीलमनोभिः स्वादुयुतामिर्जितक्रियानदि

रात लक्ष्मीकरीं नराणां सैव स्याल्लोकरंजनी चोक्ता पार्वतीवल्लभे अस्यार्थः अनेन क्रमेण त्रिमधु
रसिक्तैर्नन्द्यावर्तकेसरैः सहस्रमितैः न्यायान्मरुस्त्रकुण्डे हुते उक्तफलं भवति प्रयोगान्तरम् ससितेन हुतेन
वयो हवने वितनोत्यनले समसिद्धतरे अमृतं परमासमवाप्य रमां जगतां हृदयं कुरुते स्ववशे सि
ताशर्करा अस्यार्थः सिताशालितेनाज्येनाहुते जुहुयात उक्तफलं भवति प्रयोगान्तरम् सुधा
लतां स्वैरयुतं मधुरैः स्वैर्दिनाशे मधुरत्रयाक्तैः जुहोतु वह्नौ वमिवासदेवी ज्वरापमृत्युग्रहरोग
पु॰ सा॰ शान्त्यै सुधालता शिनूतिल अस्यार्थः सुधा स्वैः त्रिमधुरासिक्तैः स्वयुतैर्जुहुयात् उक्तफलं भवति प्र
सं॰ योगान्तरम् जातिप्रसूनैर्विकसत्पलाशैः पाटीरपंकप्लवितैः सहस्रम् सध्यान्हनीयां समुपास्य
९२ वह्नौ जुहोतु वह्नौ वनुरंजनाय जातीप्रसूनानि पाटीरं चन्दनं अस्यार्थः जातिपुष्पैः पाटीरपं
कसिक्तैः सायंसन्ध्यायां जुहुयात् उक्तफलं भवति अथ प्रातःकालीनध्यानम् हेमाभां मतिवागतीन
९३ गुणशीलां नाम शिल्पाकृतिं प्रेमारोहमनोहरां करलसत्कल्याणहामान्विताम् प्रणामामीश्वरम्
हतीवरयेतिभ्रैलोक्यसंमोहनी कामापारनकल्पवल्लिम् निशा वन्दे परां देवताम् प्रातःकालेज
गत्यां ध्यायेत्सर्वसमृद्धिदाम् मध्याह्नकालीनध्यानम् लालार्कस्य शुभश्लोकः सायंकालीन
ध्यानम् विद्युत्वर्णमाल्या सर्वरक्तांगभूषा निखिलनयनचेतोहारिरूपा मदेषा भवतु भवदभीष्टप्रसद
शीलकन्यापुरुषगुणवतिवर्णात्र हिनिन्यानुकर्षा हीनाप्युवंगुरुवरसुवेनः प्राप्तिस्संप्रदायाद्धिद्या येनां विम
लचरितकृतिर्योगक्रमेण अपांकुरा विविधवत्मिवाह्यार्चयित्वा नैवेद्यं योगान्तं स्यात् भुवनवशताकं हि संतोभ
रत्नानि नवाम्नी वेत्तविमलमहत्वो लक्ष्मीतं केयन्त्राद्रर्गाभव नमहि नेनीलकण्ठो लयेता । सद्दे

यद्वा भवनकूटे विहरंत्यमुतस्मिन्नालापञ्चासनमध्यतनः स्वस्तिकं वासनाख्ये स्थितेवं शोषणाद्यैरमलतनु
स्थाधारतो विद्युदाभा सुषुम्नांतः सुषुम्नागम्य वेचरणपदांसार्क सोमप्रभांताम् पीयूषांशुप्रवाहैर्मनुमयम
खिलांश्चाप यंती निजांगे ध्यायेन्मुच्येत वैतस्य कोऽपि रिपुविषविलो भहारिद्युरोगैः आधारोद्यच्छिखिपुरगतो
वेष्टितो मातृकार्णैः सोऽभून्नाभ्याधारणा निर्गतो वा भवाद्यमंत्रः सोयं ध्यातो वदनकोटरात्रिः सर्वाङ्गं २८ १८
प्राणागैः स्वर्यविद्युत्पतद्दिनीलीलकहैलोलरम्यम् हृत्पद्मस्य त्वरांशुमंडलतनसहोत्थं तरालस्थितेमं त्र्यंमारखरः
सद्धेन वज्रप्राणोत्थिया भावयेन यो हृत्पद्मधराष्टवर्णविभेदैः संश्रीणगिहिंदिरं किंचासौ श्रेयनेत्रयो निजनमो
कर्षी रवेः पुष्पनरः षड्दृष्टाङ्गपद्ममध्यविलसद्धालार्कविंबस्फुरद्योनिस्थं कमलादिको मनुरयं कोसंभवद्धाम
तः ध्यातो मंत्रविधानमर्थ्य विभवसौ माहिश्रुतो लकानायेस्वर्य विनिंदिनीमनुपमां लक्ष्मीं विराजार्दयेत मान्नं
तृमंडलस्थां मौलीन्दुगलत्सुधार्द्रीनवलतिकाम् सिंदूरपुंगाकुमदनात्स्वदेनेत्राम्बुजकरोपमानांगडनलाम् मंजि
ष्ठाधरविलसन्मदस्मितचंद्रिकां मनोजप्रवेशं मंत्रेशक्रोंमिक्रोंभप्राप्तनक्रोंचक्रेभक्ष्येन्नमध्यलताम् मन्मथ
स्वप्रभुजवनां सुनिम्नव्योराध्यमानपदकमलाम् मणिमयमंजीरगांगदकांचीग्रैवेयकटकमुकुटांगकाट
पमीरकर्दमनिभांकरध्यनरत्नाभिरसौकनककवदाम् संचिन्त्यैवं देवीं वलसंख्यं मंत्रमेनमयजप्ता श्रमस्तांबुद्ध
त्रिलक्षा विलोकयन्ती निजाननं हस्ता स्मृत्वा हिमगिरितनयां प्रोऽपसंख्यं प्रजप्यश्चयश्च आरभ्यपादपीठात्स्वाः
सकलस्वरजनसोपानं स्तांगावदिमनुमेनं हा त्रिंशसंख्यं प्रजप्यनतः स्मृत्वा परितारं द्युतां मार्गेणानेन संपदमव
तीर्ण्णं तिष्ठंती निजपरतो ध्यात्वा चारोग्यं रेशं जप्त्वा रत्नद्युतानननिर्यत्स्तवकुलरत्नांबुधारयागौरी अभिषिंच्य
हरंतीं निजतनुमनुचिन्त्य यो मंत्रं जप्यात स्रोतोत्तरं सहस्रं मनुवरमेनं मस्तकेरानवचितात संग्रामैर्यात्मनो त्वाय

तथा मम हृदि संकलां लक्ष्मीम् पुरः साध्यं मंत्री शिवतनुममुं मारविवशां निजां मूर्तिं तद्वद्वितरस्त्वलामुकुव
लनतनुम् शिवौ मायाद्वीं गाव भि मिलितेदेहौ स्मरति यो यमुद्दिश्य परस्ते नाभवति नचिरादेवव शगः साध्य शि
वानतनुमदं नवनीतनू पं धीनं निजे शिवतनावनल स्वरूपाम् संविंत्सु साध्यमनुनाशायनासु नाढ्यो नित्यं करो
त्वम ति मातनुरंजनाय स्वसे क्रोधं तरम मलधीः शंभु स्वरूपे भवानी विस्फोरांगे निजतनुरूपमानहृद् ध्येन स्या
म क्रोधधां तं भमधु मधुरैः तोमयंतीम् पांगे ध्यायेदोसौ मदनविवित्तिविल निष्ठते कन्नसिद्धम् तेतावासगेहे
हीं का क्रुधा मम स्मरं कृते धान देता वलीं कृ विवि क्रों विलान मसत्त्वार्हा मनोमंत्र स्ववसम प्रवि णास्तसंत्री सतं गो
पधानां समास्तीर्य शमां स्थितो सांनिशीथे सितमुकुटत्याम् सपाशांक्रुशाविश्वचापां ग्रेवेष्टकरा जे दधानां क्रु
समा भवल्लीम् स्मरमोहनालेपमभ्यां वितेना भवानीस्वसाध्यां विविनस्वधेव भवान्या यथा सां क्रुशा लं च मंत्रं
जपन्संस्थितिं संके निरोधेन तथा स्वपरेस्ता विली नां शिवान्मावि चिंत्याद्ये मंत्रे सहस्रं जपेत्तः श्रमात्तु वेत्तीमय
मर्तानयाद्वाक्यसा माकर्षये किंपुनर्मर्त्यनारीम् मदनमविरवेधमुखे स्फुरत्सदनसिंदुनिभमनुजः स्मारयं वल्लनतं
पनिजां गलितुवरे नैनिजहृदितां विलीनां तवधोवशाम् अथ पद्ये श्लोकः समस्ताध्यां हृल्लेखां प्रथमम पद्य षट्कोणा
विवरे षट्कों किंजल्के स्वरयुगल मंत्रः पारीमाता स्तोः पंचे स्वर्णांगनविलिखेत् तस्यां तेनवपवराणत्र तेका
द्धौ धैर्ये निखिल स्त्र वेदं स्मरगतम् अस्यार्थः प्रथमं षट्कोणं विलिख्यातत् कर्णिकायां भुवनेशी
विलिख्यातनमये साध्यनामादीनि विलिख्य षट्सु कोणेषु वाग्भव स्मरशक्तिं स्त्रीं हूं सः इस्थ द्वितो
नवः षट्कोणेषु निधिः सो यम भीष्ट मर्थमत्र तुः अस्यार्थः वाग्भवं ऐंकारः स्मरः कामबीजम् शक्तिं
परा बीजम् इत्यवं यं स्त्रीं हूं सः इत्येतदुक्तं भवति ऐं क्लीं सौः ह्रीं हूं सः इति विलिख्यात् द्विरष

प्र. ला.
सं
५८

९५

५८

दलं पद्मं विलिख्य तत्केसरेषु स्वरद्वंद्वं विलिख्य दलमध्येषु मूलमंत्रस्य वर्णान् प्रतिदलं पंचशः पंचशो विलिख्य।
अवशिष्टान्तस्य दले च विलिख्य तद्बहिः कादिवर्णैः संवेष्ट्य तद्बहिश्चतुरस्रं विलिखेत् यंत्रांतरम् स्वयंवरा।
ख्यविद्याया यंत्रं वक्ष्ये यथाश्रुतं षट्कमष्टदलपद्मं षट्कं दुर्वाससा किल पाशांकुशालसत्पार्श्वं शक्तिमध्ये वि।
लिख्य च कोणमध्ये लिखेत् ह्रीं क्लीं ऐं क्लीं सौः सः इति क्रमात् अष्टपत्रस्य पत्रस्य मंत्रार्णान्नु निसंख्यकान्
पत्रेषु लिख्य तद्बाह्ये तत्तानां त्रितये क्रमात् मारमालामनुं वार्णान्मातृकां च धरापुरे दिक्षु शक्तिं मारबीजं विदि
क्षु च समालिखेत् यंत्रं स्वयंवरस्येदं मालिख्य कनकादिषु सुजन्मे सिद्धिसंपाते दधानः शोभने दिने धनधान्य।
धराधेनुसर्वभूषादिसंयुतां लब्ध्वा हि घनमालक्ष्मीं त्रैलोक्यमपि रंजयेत् अस्यार्थः प्रथमं षट्कोणं विलिख्य
तन्मध्ये भुवनेशीं विलिख्य तस्याः पार्श्वद्वंद्वे आं क्रों मिति पाशांकुशबीजद्वये विलिख्य पुनः साध्यनामा
दीन् विलिख्य पुनः षट्सु कोणेषु ह्रीं क्लीं ऐं क्लीं सौः सः इति क्रमात् पूर्वोक्तबीजषट्कं विलिख्य तद्बहिर।
ष्टदलपद्मं विलिख्य तेषु मंत्रवर्णान्समशो विलिखेत् अस्मिन्यंत्रे योगेश्वर्यादिपदद्वयस्यापि वीप्सा जायते
तद्बहिर्वृत्तत्रयं विलिख्य प्रथमे वृत्ते काममालामंत्रैर्वेष्टमाणैर्वेष्टयेत् द्वितीयवृत्ते तत्पंचवाणमंत्रैर्वस्व
माणैर्वेष्टयेत् तृतीयवृत्ते मातृकावर्णैर्वेष्टयेत् तद्बहिश्चतुरस्रं विलिख्य तद्दिक्षु भुवनेशीं विदिक्षु का
मबीजं च विलिखेदिति प्रयोगांतरम् बैल्वैः पुष्पैः सत्फलैर्नागपुष्पैर्नंद्यावर्तैरुत्पलैः कैरवैर्वा होमं।
कुर्यात् स्वादुयुक्तैः सहस्रं तत्स्यात् कीर्तिर्लोकसंरंजनाय उत्पलं नीलपद्मं नागपुष्पं नामपु कैरवं
धवलं त्रिमधुरसिक्तैरेतैः प्रातःकाले सहस्रसंख्यं जुहुयात् उक्तं फलं भवति प्रयोगांतरम् मार्तं।
डमंडलगतामथ चेक्षुचापपाशांकुशाशरविशोभितपाणिपद्माम् स्थित्वा रुदद्मसलिले प्रविचिंतयेद्यो

रीजप्याच्छिद्वेषस्य यशसे जनरंजनाय प्रयोगांतरम् समाप्य साधकेन तत्कर्म मंत्री मनोजं देवं प्रविचिंत्य गौ
रीम् अलंकृत्वा षोडशशतजप्यान्मंत्रे समस्तैः जनरंजनाय अयमर्थः साधकेन नानुष्ठानं कृत्वा प्रमनसा स्थित्वा
भूत्वा षोडशशतनित्यशो जपेत् गौरीध्यानतोऽक्षफलं भवति प्रयोगांतरम् उद्यद्भानुकाश्यपाकांतरपरिविले
सत्पद्मसंस्थां त्रिनेत्रां हारोर्मिः पाशोत्पलवरापांकुशांकुशत्रं मधुपात्रं बिभ्रतीं सिंदूराभाम् गौरीं गौरांगरागां वरहृ
प्र.सा. च्चिरतनं चिंतयन्मंत्रमेनं जप्यात्कामैः समस्तैः विपुलयशसे लोकसंरंजनाय प्रयोगांतरम् ऐं क्लीं सौः
सं क्लीं ह्रीं मः इति षडक्षरी मंत्रः अस्य मंत्रस्य साध्यनाम संयोजयेत् अनेन मंत्रेण प्रयोग उच्यते शुभ
५५ दिने सहस्रं हुत्वा शरावके ... संपातं शोधयित्वा वर्तिं कृत्वा च तेन संसिंच्य प्रज्वाल्य दीपिकां घृ
त्वरिते: देवीं समश्यां ... वर्यमथो न तेनैव तेलिखित्वा तदनु यामिनीं मसीं समुत्पाद्य अस्मिन्पात्रे तेन विलिख्य
जपेत् सहस्रमष्टोत्तरं त्रैलोक्यमोदिनी ह्यभिधिरे वश्यीकरणं संप्रयोगः अस्यार्थः शुभदिने हुत्वा षडक्षरेण
95 तत्संपातं हुते नकृत्वा संपातं चैकस्मिन्शरावके संपाद्य पुनरेकं शरावं संस्थाप्य पिष्टेन वर्तिं संपाद्य तां वर्तिं
मनेन संपातं ... संसिच्य अनेन षडक्षरी मंत्रेण तां वर्तिं संजप्य तन्दीपे ... रात्रौ प्रज्वाल्य तस्मि
न्दीपे ... मषीं संपाद्य पुनरेकस्मिन्नूतने ... हरिद्राजलेन ... कर्पूरं विलिख्य तस्मिन्हाटकमषी
निक्षिप्य तेन षडक्षरी मंत्रेण होमं समस्तं तस्य सहस्रं जप्त्वा नेत्रयोर्विलिंपेत् तस्मात् त्रैलोक्यं वश्यीकरणं भवे
त् अस्य मंत्रस्य अस्य कथ्यते सिद्धसमासारपरं त्रैलोक्यमोहनं ... अष्टदलपद्मं विलिख्य
तत्कर्णिकांतरे साध्यं ... तस्य मध्ये जीवं साध्याख्यं कर्मबीजमपि कर्णिकांतरे ह्रीं पार्श्वे ... तस्य
वाणमंत्रेण प्राणस्थापनमभिनाम्ना वेष्टयित्वा स्थितां पाकिम् संवेष्ट्य वाणमंत्रैः स्वरैः परेः क्रमेण ५५
सइतिवीजं:
ईईईह्रीं उं ॐ प्रोते

विशदमतिः आग्नेयाद्यष्टदलस्फुरन्मनोजबीजमभिवेष्ट्य यंत्रोत्तरालसंस्थाः स्मरमालामंत्रमू
लमंत्रैश्च ऐं क्लीं ह्रूं मिमेनेर्वा ह्रेसंवेष्ट्य चाष्टपत्रस्थ अजपां परमात्ममंत्रं गायत्रीमंत्रं च यस्य लिपिं विलि
खेत् यथावकाशं ॥ इमे पद्मे स्ववर्णे लिखेन्मायामनन्तरस्तु ॥ यंत्रमिदं वांछितार्थदं नृणाम् ॥ अस्यार्थः
प्रथममष्टपत्रं पद्मं विलिख्य तत्कर्णिकायां कामबीजं विलिख्य तस्य ध्येसाध्यनामादि विलिख्य अग्न्यादि
परतस्त्रेति ... द्वितीयानेत्रकर्णिकायां लिखित्वा तस्य सर्वस्य परितः पंचबाणमंत्रैर्वेष्टयित्वा तः संवेष्ट्य तत्रे
वतत्दलेषु प्राणप्रतिष्ठामंत्रेण संवेष्ट्य ततः प्राणादि ... विलिख्य ततो बाणमंत्रं च तत्र येनसं
वेष्ट्य तत्र ... दलेषु कामबीजे विलिख्य पंचबाणमंत्रेण तं संवेष्ट्य तद्बाणपंचकं यन्त्रमध्ये विलिख्य
पुनस्तस्याष्टदलस्य बहिः क्लीं नमः कामदेवायेत्यादिकाममालामंत्रं वेष्टयित्वा तद्बहिः कामबीजे नव
तद्बहिः ऐं क्लीं ह्रूं मित्येते ... पंचदशं संवेष्ट्य तद्बहिः अजपां सोहमिति परमात्ममंत्रं
मंत्रराजाय विद्महे इत्यादि मंत्रगायत्रीं यंत्रराजायेत्यादिकं च गायत्रीं यथावकाशं लिखेत् अस्य यंत्रा
नरस्तु ... बिन्दुभिः संयुतेषु काममंत्रं संवेष्ट्य रेखे ... विंदं ... लानीला ...
नितिकाभिनहे यंत्रस्वरूपं दर्शनं अस्यार्थः प्रकारं विलिख्य तस्य बिंदु रेखया यकारा कारे रेखया
उपरिचाधस्ताद्बलाह ... बिंदुत्रयं यथा भवति तथा लिख्यानन्तरेखा ... परितः संवेष्ट्य नरत्रयं ... वि
लिख्य तदनंतः प्रवेशायेदिति अयमष्टदलं ... लिख्य ते सर्वे देवीः ... मधुपत्र ... लीविकृतदप्य
नासदामहाल्लक्ष्मीर्नमः लखेत् नाशांजलिकरी अस्यार्थः सप्तदलनानि ... देवी श्रीदेविपारमो
गलिनी रक्तालक्ष्मी ... मधुपाककमलांतरे ... लिखितानि विस्मृदयिता

प्र·सा·
सं·
९६

96

विस्फुरंतीं नतां भक्त्या सिंहपीठे पानमदविह्वलां मुंडकौपीनां अंजलीकरी म्मालावलंबि अस्य पदाविधस्य सं-
योजनार्थं परिमाणप्रच्याने पकं पर्जेहिनयनेत्रेयादेर्घाहे वसप्रम रुद्रः फलानि रवि दिक्कम मार्गवि-
ह्निताः अयमर्थः सहाशरकरं महादेवि भूकलेन रुम्यादि परिमाणोक्तक्रमेण गंधद्वारां मित्यादिमंत्रैरे-
कैकैरेकैकं संयोजयेत अथवा गन्धद्वारामित्यादिमंत्रं चामवे संयोजयेदिति स्वयंवराकल्पः समाप्तः ।
अथ स्वयंवरा मंत्रप्रसंगात्कल्पान्तरोक्तसमासोपयोगपत्रावशालिख्यते अथ मेरुहगणपति वद-
नादीन्कृत्वा ह सरे सहौं दत्वा अंगं सलमनेण वहुरूपाशरं भूमत्स्पर्यन्तं लिखेत एवं मंत्रोद्धारं कृत्वा प्र-
वर्तवत्तारं भुवने स्वरीह मारे वकं कृत्वा तदुहिंगणीक्ष्यासरं केकृत्वा हित्रिंश तारं भुवनेश्वरी सर्वकोणम-
लमंत्रवित्रिवारेण ॐकं भकप्राणायामं चकृत्वा पुनर्हस्ततले हतिणनासिकास्थासमार्गेण तेजः स्वीकारसर्वे-
कं मूलमंत्रेणाहेहेन व्याप्य पुनः पीठन्यासं पपरिसम प्रस्पोपहस्तेवक्ष्यमाणप्रकारेण कुर्यात नवनवपाणीः
प्राणत्रेव स्वयंवराविधानोक्तप्रकारेण न्यसेत पुनः षडंगं समावाह्य प्राणप्रतिष्ठां च कृत्वा पुनर्मूलमं-
त्रेण त्रिवारं ॐ भकं कस्वानेजः स्वीकारसर्वकमंगैः करन्यासं कृत्वा पुनः पंचबाणोक्तकरन्यासं कुर्यात
द्रां द्रावणबाणाय नमः द्रीं क्षोभणबाणाय नमः क्लीं वशीकरणबाणाय ब्लूं आकर्षणबाणाय
नमः सः संमोहनबाणाय नमः इति पंचबाणमंत्रः पुनर्मूलेन व्याप्य ह्रीं हल्लेखायै नमः क्ली
गगनायै नमः ह्रूं रक्तायै नमः ऐं करालिकायै नमः ह्रौं महोत्कुष्मायै नमः एतानि पंचत-
त्वानि शिरोवदनहृदयपादेन्यसेत पुनः अष्टमातृकान्यासः पुनर्भुवनेश्युद्धितमातृकान्यासः पु- ९६
नः कामबीजपुटितमातृकान्यासः पुनर्भुवनेश्युदितमूलमंत्रवर्णन्यासः नवस्थाने पीठविन्यास

त्रिविलोचनद्वोणगंडद्वंद्वोष्ठपाणिपदसंधिषु सास्रकेषु आधारपार्श्वहृदयस्तनकक्षसांसशीर्षेषु विन्यसन्तु मंत्रवरस्य व
र्णानिति अथ पंचन्यासः श्रीविहिकपोलास्यपार्श्वनाभ्यन्यपार्श्वके शंसनालशिरोवक्त्रपृष्ठहृत्सु पदानि च ।
एवं द्वादशधा विभज्य पंचन्यासः पुनः ॐ चापायनमः ज्यां ज्यायै नमः इति नेत्रहृदये चापरूपेण त्रिपरिभा
गेन चापमंत्रेण धन्वादुरणमंत्रेण गुणरूपेण चन्यसेत् पुनः पंचबाणान्साङ्कुशान्नेत्रगत्वबाणान्स्पृशन्न्यसे
त् पुनर्मध्यशिरसि च नेत्रद्वित्वचपंचबाणान्न्यसेत् पुनः शिरोविदित्वा च नेत्रमध्ये च पुनर्हृत्सु हृदयपंचसंधिषु
पुनः पादद्वये च नेत्रे च पुनर्दोर्भ्यां हृदयगुह्यपादेषु पंचबाणान्न्यसेत् पुनर्मूर्ध्नि विषदकोणेषु विन्यस्य नक्षत्रे
क्लींकायां ऐं क्लीं मिति न्यसकोणेषु स्वस्वबाणं विन्यस्य क्लूं मिति सं धि पुरुषस्त्री मिति कोणे विभु विन्यस्य पुनः क्लीं
कामदेवाय क्लीं मन्मथाय ऐं कंदर्पाय क्लीं मकरध्वजाय ह्रीं मनोभवाय नमः इति पंच मनोभव मंत्रैर्नेत्रजालेत्या
दिवस्त्रमालस्यानेषु इदमान्यस्य पुनर्नेत्र जालमुखविलसितादिस्थाने द्वेवपंचबाणान्न्यसेत् नेत्रजालमुखेषु पाशादि
पाणिपदयोनीसाग्रसंधिषु पोमलापारस्य लिंगनाभ्युदरहृत्स्थापरां गतेत्र नैकं बांसत्रिकवक्त्रं गेउरसना ब्राल
त्रिकपालिके से नाविन्यसत्र क्रमेण दशधा बाणान्गत्वा दशनान्द्वंद्वविरमेदलाघुरुकाः पंचबाणमंत्रापंच
दशाकृतः पंचबाणान्विन्यसेत् नेत्रे केकादशिन्यासान्न्यसेत्केकेन मंत्रेण च मध्ये मध्ये व्यापकं कुर्यात् तेदश
व्यापकमंत्राः कथ्यंते प्रथमं कामबीजम् पुनः कामगायत्री पुनः काममाला पुनरष्टाक्षरी पुनर्नित्याक्लि
न्नाम पुनः श्रीबीजम् पुनर्भुवनेशी पुनर्वाग्भवः पुनर्ह्रीं कामदेवाय नमः इत्याद्युक्ताः पंच मनोभवाः पुनर्मूल
मंत्राः एतैर्दशभिर्मध्ये मध्ये व्यापयेत् कामदेवाय विद्महे पुष्पबाणाय धीमहि तन्नोऽनंगः प्रचोदयात् ॥

सि कामगायत्री ॥ क्लीं नमः कामदेवाय सर्वजनप्रियाय सर्वजनसंमोहनाय ज्वल ज्वल प्रज्वल प्रज्वल सर्वजनस्य हृद-
यं मम वशं कुरु कुरु स्वाहा ॥ इति काममालामंत्रः ॥ ॐ ह्रीं क्लीं ऐं ह्रिं परमेश्वरि स्वाहा ॥ इत्यष्टाक्षरा ॥ ह्रीं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे
स्वाहा ॥ इति नित्यक्लिन्ना ॥ पुनः ऐं कामचापाय इक्षुधनुषे नमः ॥ ओं ज्यायै नमः इति वामनेत्रोपरि भागे चापमंत्रेण चापरू-
पेण न्यस्य अधस्तात् पुष्पमंत्रेण पुष्परूपेण च न्यसेत् ॥ पुनः द्रां द्राविण्यै मकरध्वजाय द्राविणीबाणाय पद्मासने
हं क्लीं हुं फट् स्वाहा ॥ ह्रीं शोषिण्यै मकरध्वजाय शोषिणीबाणाय विल्लोमन्ले हं क्लीं हुं फट् स्वाहा ॥ क्लीं वशीक-
रिण्यै मकरध्वजाय वशीकरिणीबाणाय जेत्रन्मले हं क्लीं हुं फट् स्वाहा ॥ ब्लूं आकर्षिण्यै मकरध्वजायाकर्षि-
णीबाणाय रक्तोन्मले हं क्लीं हुं फट् स्वाहा ॥ सः संमोहिन्यै मकरध्वजाय संमोहिनीबाणाय वीलान्मले हं क्लीं हुं
फट् स्वाहा ॥ इति वामनेत्रे सर्वमस्तपुष्पे ऊर्ध्वमुखेनावस्थिताः क्रमेण पंचबाणान्न्यसेत् ॥ पुनः पुष्पमाल-
कान्यासं कृत्वा मूलमंत्रस्याग ऋष्यादीन् कृत्वा जपेत् ॥ एवं सर्वपंचबाणन्यासविधिः ॥ अथ सर्वपंचबाणामृतसंगा
हृत्पुष्पकरमध्ये पंचबाणन्यासविधानमंत्रं लिख्यते ॥ द्रां द्रावणबाणाय नमः ॥ ह्रीं शोषणबाणाय ॥ क्लीं वशी-
करणबाणाय ॥ ब्लूं आकर्षणबाणाय नमः ॥ सः संमोहनबाणाय नमः ॥ इति पंचबाणमंत्राः ॥ एतान्सर्वशरी-
रे न्यसेत् ॥ अस्य स्थानमुच्यते नेत्रब्रह्मरन्ध्रविष्णुपाणिपादयोर्नाभौ ग्रसंधिषु योः मूलाधारमलिंगनाभ्युदरहृत्या
र्श्वापरांगस्तने कंठांसत्रिकचक्षुर्गंडरसनाघ्राणालिकंठालिकेषु तान्न्यसेत् क्रमेण रथाया बाणान्जग
त्वाहनाय ॥ एतेषु स्थानेषु पंचाबाणमंत्रैः न्यासं न्यसेत् इति न्यासविधिः ॥ एवं कामंत्रं च जपेत् ॥ अथ वशीकरण
हिमंत्रप्रसंगात्कुमनोनयनतिरस्कारणीमंत्रविधानमपि कल्पांतरोक्तं योग्यतया लिख्यते ॥ प्रजापतिऋषिः ९८

शा॰ ग्र

महाहस्तीछंदः तिरस्कारिणीदेवता ध्यानम् नीलत्वंगामधिरुह्य विराजमाना नीलांशुकाभरणमाल्यवि
लेपनाढ्या निद्रापटेन भुवनानि तिरोदधाना खड्गायुधा भगवती परिपातु सा नः ॐ ह्रीं नमो भगवति महा
माये मम सर्वपशुजनमनश्चक्षुः तिरस्करणं कुरु कुरु हुं फट् स्वाहा अनेन मंत्रजपेन चौरादीनां नेत्रति
रस्करणं भवति अथ वागीश्वरीमंत्रविधानमुच्यते कण्वऋषिः विराट्छंदः वागीश्वरीदेवता ऐं बीज
म् स्वाहा शक्तिः मातृकावद्देगानि मंत्रस्य पदैः पंचभिः समस्तेनाथवा कुर्यात् अंगानि ध्याने अमलकमलसं
स्था लेखनीपुस्तकोद्यत्करयुगलसरोजा कुंदमंदारगौरी धृतशशधरखंडोल्लासिकोटीरचूडा भवतु भवभयानां
भंजनी भारती वः वद वद वाग्वादिनि स्वाहा कण्ठाग्रनयननासावदनांधुग्रहेषु विन्यसेद्वर्णान् अंधु
रितिसीतनीप्रदेशः विद्याप्रधानोऽयं मंत्रः अक्षरलक्षं जपेत्संदरश्चरणार्थम् सितैः कुसुमैः पयः सि
क्तैर्वा तिलैस्त्रिमधुरसिक्तैर्वा घृतं गुरसंख्यरणहोमः अथ पूजा पद्मकपवाणादलत्रयकेसरपंचदशादलमध्ये
पद्मं विचिंत्य तस्मिन्नवशक्तिभिर्यजेत् मेधायै प्रज्ञायै प्रभायै विद्यायै धियै धृत्यै बुद्ध्यै विश्वेश्व
र्यै इति पीठस्य मध्ये तस्मिन् वागीश्वरीमभ्यावाह्य समर्चयेत् अंगैः प्रथमावृतिः योगायै सत्यायै विमला
यै ज्ञानायै बुद्ध्यै स्मृत्यै मेधायै प्रज्ञायै इति द्वितीयावृतिः मातृभिस्तृतीयावृतिः लोकेशैश्चतु
र्थी अथ प्रयोगः न्यासान्विते निशितधीः प्रजपेत्सहस्त्रमक्रोधनः खलु दिवसैः प्रपिबेत्तुयापः तन्मंत्रितास्तु
र घपत्रवदनवाचः सिद्धिर्भवेदविमलापरिवत्सरेण अथ मंत्रः अक्षरन्यासो क्रमेणान्यस्य प्राज्ञः सहस्त्रसं
ख्यं मंत्रं नित्यशो जपेत् तथैव जलं चानेन मंत्रेण सहस्त्रवारं नित्यशो मिमंत्र्य पिबेत् एवं कृते संवत्सराद्वाक्सि
द्धिर्भवति प्रयोगांतरम् हृदयद्वयसंस्थितोपतोयेरविविंबेप्रतिपद्यवाग्धीश्रीम् जपन्तस्मिन्

स्वसंख्यमर्वाक्कवितामंडलतोभवेत्प्रभूता अस्यार्थः हृदयप्रमाणेजलेस्थित्वारविमंडलेसरस्वतीं ध्यात्वात्रि
सहस्रंनित्यशोजपेत् एवंकृतेमंडलात्कवित्वंभवति प्रयोगांतरं पालाशबिल्वप्रसवैस्तथा अर्कसमिद्भिर्हुतैस्ता
डयुतैश्च होमः कवित्वसौभाग्यकरःसमृद्धिलक्ष्मीमदोरंजनकृच्चिराय अयमर्थः पालाशबिल्वयोः पुष्पै
श्च तयोरेवसमिद्भिश्च त्रिमधुरसेचितैः संख्यानुक्तेसहस्रमितिन्यायात् सहस्रंजुहुयात् कवित्वादि
प्र· सा· फलंभवति प्रयोगांतरम् "चतुरंगुलजैःसमित्प्रसूनैर्जुहुयाद्योमधुरत्रयावसिक्तैः मनुजःसमवा
सं· प्यधीविलासमचिरात्काव्यकृतंभवेत्सुरोगः चतुरंगुलोत्थैः अयमर्थः चतुरंगुलपुष्पैश्च समिद्भि
९८ श्च मधुरत्रयसिक्तैःसहस्रंजुहुयात् कवित्वसामर्थ्यंभवति वागीश्वरीमंत्रांतरमुच्यते कण्वऋषिः
विराट्छंदः वागीश्वरीदेवता ऐंबीजं ह्रींशक्तिः ऐंहृत् ऐंशिरः इत्याद्यंगानि ऐंह्रांहृत् ऐंईंशि
रः इत्यादिवांगानि ध्यानम् हंसारूढाहरहसितहारेंदुकुंदावदातावाणीमंदस्मितयुतमुखीमौलि
98 बद्धेंदुरेखा विद्यावीणामृतमयघटाक्षस्रगादीप्तहस्ताश्वेताब्जस्याभवदभिमतप्राप्तयेभारतीस्यात्
ओंह्रीं ऐंसरस्वत्यैनमः ह्रींओं इतिमंत्रः विद्याप्रधानोयंमंत्रः सप्तकुमनागप्रश्च युगमध्येनवकेतथैववर्णा
लो विन्यस्यमंत्रवर्णान् द्वादशलक्षंजपेत्पुरश्चरणार्थं न्यासःपूजा ऐंरत्यस्यवाग्भवस्यपार्श्वयोः संस्कृतायै प्रा
कृतायै· इतिसमर्चयेत् एतदेवपीठं अस्मिन्पीठेसमावाह्य अंगैःप्रथमावृत्तिः प्रज्ञायै· मेधायै· श्रुत्यै· शक्त्यै·
स्मृत्यै· वागीश्वर्यै· सुमत्यै· स्वस्त्यै· इतिद्वितीयावृत्तिः मातृभिस्तृतीया इंद्रादिभिश्चतुर्थी एवंसंपूज्य सि रम
तैरसितैश्चनागपुष्पैश्च चंपकपुष्पैश्चप्रत्येकं चतुःसहस्रसंख्यंजुहुयात् पुरश्चरणेहोमः नागपुष्पंनाग ९८
श्च इतिमातृकादिविभेदान्प्रभंजन्मंत्र हुर्वंच मंत्रिनमः प्रजपेदेतांस्तुतिमपिदिनशो वाग्देव्यानुग्रहाय

त्रुधः अमलकमलाधिवासिनि मनसो वैमल्यदायिनि मनोज्ञे सुंदरगात्रि सुशीले तव चरणांभोरुहं नमामि सदा
अचलात्मजा च दुर्गा कमला त्रिपुरेति भेदिता जगति या सा त्वमेव वाचामीश्वरि सर्वात्मना प्रसीद मम त्वच्चरणांभोरुह
योः प्रणाममहीनः पुनर्हि जातिरपि अप्यापदेव मूकस्त्वज्ज्ञो भवति देवि सर्वज्ञः मूलाधारमुदितोसन विसतंतुनिभप्रभा
प्रभावतया विलसन्ति लिपिरानाहितनुरेकरतरणाद्दिके प्रसीद मम वर्णतनोः मन्त्रवर्णनियतं मनिर्वर्णिते पियो
गीन्द्रैः निर्वाणिकरणहरे वर्णपिते देवि देहि सामर्थ्यम् सकरासुरमौलिलसन्मणिप्रभादीपितांघ्रिनलिनयुगे सक
कलागमस्वरूपे सर्वेश्वरि सन्निधिं विधेहि मयि पुस्तकजपवटहस्ते वरदाभयचिह्नचारुबाहुलते कर्पूरामलदेहे
वागीश्वरि शोधयाशु मम चेतः सोमावरणविधाने मुकुमारस्तोमशोमदावासे स्मितचन्द्रिकासितमुखचंद्रबिंबे देवि
के प्रसीद मम विद्यारूपे विद्यानाशिनि विद्योतिनि तन्त्रात्मविदाम् गद्यैः सपद्यमान्यैरापैर्ऋषिभिः स्तुते प्रसीद मम ।
त्रिगुणविग्रहीनस्वरूपे त्रिपुरे त्रिदशाभिवंदितांघ्रियुगे वीतगुणे विलसितवक्त्रे विमलश्रीमन्नात्मिके प्रसीद मम वेदात्म
के निरुक्तज्योतिर्व्याकरणकल्पशिक्षाभिः सच्छन्दोभिः संततलक्ष्मषडङ्के देवि प्रसीद मम त्वच्चरणसरसिज
मास्थितमतिरिति धियावलिप्यते दोषैः भगवति भक्तिमतां त्वयि परमां परमेश्वरि प्रसीद मम वेदात्मिके गुप्ता
हृदयाम्बुजचारुरंगनर्तनपरे भगवति भवभंगकरि भक्तिमद्भ्यः प्रसीद मम वागीशी स्तवमिति यो जपपाठेना हृ बन
हतिश्रमजपेन सततविमलविशीर्णदिता प्रतिनित्यमुद्रमेति परम् । इति श्रीपंचसारसंग्रहे गीर्वाणेन्द्रविरचिते
शुभः पटलः ८ । अथ समस्तवर्णानामवसंगात्साक्षरस्य च पूर्णयुग्मदलाग्वदन्नीन्द्रचो यंत्रमत्रसारोक्रमपिलिख्य
ने आलिख्य कर्णिकामध्ये तारं कोणेषु षड्वीथीः अनुलोमविलोमाद्या वालाद्यंत्रेषु चाष्टस्व यदि तिर्यक् च पात
क्रमेण द्वौ विलिख्यैव चत्वारि चामरर्याद्या वामारकायामपि च आवेष्ट्य वाग्भवं बीजमालिख्य पुरश्चिद्य म

वांचकस्य वाग्देव्याश्चैव स्वर्णादिनिर्मिते पटे संलिख्य वा बाहौ वा चैव संसज्य भक्तितः । रुचकादिषु संयोज्य धारयेद्यः
सुमेधिने कवीनां तार्किकाणां च चक्रवर्ती भवेत्स ऽसौ । ववा पिष्टालिखितैर्नवैर्नरुदलये धार्य्यते सुभवोन सुमतिरिन्दो
लकल्लोलनिभानिर्यान्ति भारती । अस्यार्थः । प्रथमं षट्कोणं विलिख्य तन्मध्ये प्रणवं विलिख्य तन्मध्ये सा
ध्यनामादि यन्त्रस्याग्रे विलिखेत् । पुनः षट्सु कोणेषु ऐं क्लीं सौः सौः क्लीं ऐं इत्येतानि बालामन्त्राक्षराणि क्रमे
ण विलिखेत् । पुनरष्टदलं पद्मं विलिख्य तेष्वष्टदलेषु यथाक्रमं तीक्ष्णचेतना नित्यनिर्मलदलेषु विलिखेत् । शाङ्कटे
नानिबसारहमेवाशस्याग्रे ये चूतस्तकर्ज्जरुद्रसूक्ष्मतिरहितेः कुचिदस्यापरमं जगामेति नेत्रर्द्धने । देवीवाच
मज्ज यन्त्रदेवार्हति पश्चिमे । नो विस्यापरपापणवो वदेतिरनिवाधो । सा नो मन्द्रेषमर्जं तद्वाना रनिसोमिघेन्वुः
वीगस्माद्गुपसुष्टुतैतु रनीषा नदलेषु विलिखेत् । पुनस्तद्वहिर्वृत्तं त्र्यंवि विलिख्य प्रथमवृत्ते चत्वारि वाक्परि
मितापदानि तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः । गुहात्रीणि निहितानेङ्गयन्ति तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्ती
त्यनुयागस्वा वेष्टयेत् । पुनर्द्वितीये वृत्ते मम सर्वशरीरमयूर्तिं वाथ मानावृहन्नियमायतमदग्निदत्ता आ
त्मदेवस्तु उच्चिनाननावक्त्रावेदि तेष्वमरनम जर्घ ममस्कोरी स्मरगोप्य मेधागोपि धिम्रवयंवजत्यास्तक हिषु ।
सायत्नाभिनमून यागपूर्ह धानायामे बलप्रि जमदग्न योरउः इत्याभ्यां मन्त्राभ्यां वेष्टयेत् । पुनस्तृतीये वृ
त्ते मातृकाभिर्वेष्टयेत् । तद्वहिश्चतुरस्रं विलिख्य तत्कोणेषु वाग्भवं पे मितिलिखेत् । एवं स्वर्णादिपट्टे वा
वामिश्चितन वनीनेन विलिख्य भक्त्या येद्या सम्यग्वाक्सिद्ध्यादिफलं भवति । अथ सारस्वतयन्त्रप्रसंगात्सं
त्रमारोक्तं । पछंदसामृषचो यंत्र मपि सारस्वतप्रस्तावेन लिख्यते । षट्कोणकर्णिकामध्ये तारं कोणेषु
वाग्भवम् । यछंदसामृषचो वर्णान्यत्रेषु ष्टसु पंचशः । अष्टमे षट्शरीरं मेधो देवाना मचापि च ॥

प्र॰ सा॰ सं॰ ५५

99

श्री

५५

मुखेवमेलिख्याकमलदलेकोणेषु च यथाक्रमम् वालावीजत्रयं मायावीजं चापि समालिखेत् यन्त्रं दसान्त
र्भूर्जपत्रे स्वर्णादिनिर्मिते शुभे दिने समालिख्य धारयेद्यो यथाविधि मेधावी दीर्घजीवी च नीरोगश्चि
रंजीवेत् वक्तृत्वं शास्त्रकर्तृत्वं गानविद्यागमस्तु विन न विस्मरति मर्त्यो सो सर्वज्ञो भवति ध्रुवं अस्यार्थः प्रथ
मं अष्टदलकोणेषु लिखेत् मध्ये प्रणवं तन्मध्ये साध्यनामादि विलिखेत् पुनः अष्टदलकोणेषु ऐं मिति वाग्भवं लिखे
७ त् पुनरष्टपत्रे यन्त्रं दसामष्टभोविश्वरूपष्ठं रोम्यो मन्त्रासेवमूर्च समेदो मेधया स्वतोन श्रमतन्त्रवेद धारणोभू
यासं इत्यस्य अक्षरवर्णान् च प्रत्येकं विलिखेत् अष्टमेपत्रे वषिष्ठान्तरं विलिखेत् पुनस्तद्दर्लत्रये विलिख्याव
र्तेत् शरीरं मे विचर्षणं जिह्वा मे मधुमत्तमा कर्णाभ्यां भूरिविश्रुवं ब्रह्मणः कोशोसि मेधया पिहितः श्रुतं मे
गोपायेत्यनया ऋचा वेष्टयेत् पुनर्द्वितीयवृत्ते यो देवानां प्रथममित्यृचा वेष्टयेत् पुनस्तृतीयवृत्ते मातृकया
वेष्टयेत् पुनस्तद्बहिश्चतुरस्रं विलिख्य तत्कोणेषु ऐं क्लीं सौः ईमित्येतान् वर्णान् क्रमेण लिखेत् एवं विलिख्यैत
देतदुक्तफलं भवति । अथ वागीश्वरीमन्त्रप्रसंगान्मंत्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेण वागीश्वरीमन्त्रान्तराणि लिख्य
ते त्रिविक्रम ऋषिः गायत्री छन्दः रुद्रवागीश्वरी देवता वां बीजम् स्वाहा शक्तिः वां सर्वज्ञत्वेन नीममन्त्रतेजो
मालिनित्यभिः शिरः संवादवेदिनी सुनादिवोधः शिखा सैव त्रिशूलिनी वक्त्रं धारयत्वन्त्रं कवचे सौं नित्यमत्यप्रशस्ते
मन्नेत्रित्रपिले नेत्रं सः अनेतशक्तिः स्त्रीं पशुक्रफः पाशुपता स्त्राय सह स्वाहा यान्तु शुभ्राभां चीलमोहो सिंविधृतां पि फ
लपुस्तके वराभये सर्वधूर्णां रुद्रवागीश्वरीं भजेत् स्ववां ह्रीं ह्रीं सवें स्वाहा इतिमंत्रः पूजादिकं पूर्ववत् वागी
श्वरीवत् अथ वागीश्वरीमंत्रांतरम् काश्यप ऋषिः गायत्री छंदः विश्ववागीश्वरी देवता स्फी बीजं श्री शक्तिः बीजे
नैव षडंगानि ध्यानम् हेमाभां विभ्रती होमिः फलपुस्तकं कुंभकाम् अभयं सर्वभूषाढ्यां विश्ववागीश्वरीं भजे ।

ॐ ऐं श्रीं सौं ह्रीं नमः इति मंत्रः वागीश्वरीमंत्रांतरे कण्वऋषिः विराट्छंदः मुख्यासरस्वती देवता वाग्मि
तिर्बीजं स्वः इति शक्तिः ऐं वाचस्पते हृत् अमृते शिरः भुवः शिखा स्वः कवचं ऐं वाचस्पते अमृते नेत्रं भुवः
स्वः अस्त्रं ध्यानं आसीना कमले करैर्जपवटीं पद्मद्वयं पुस्तकं बिभ्राणा तरुणीन्दुखंडमुकुटा मन्देन्दुकोटिप्र
भा भालोन्मीलितलोचना कुचभराक्रान्ता भवद्भूतये भूयाद्वागधिदेवता मुनिगणैरासेव्यमानानिशं ऐं वा
प्र-सा- चस्पते अमृते प्लुवः प्लुः इति मंत्रः अथाक्षरन्यासः ब्रह्मरंध्रे भ्रुवोर्मध्ये नवरंध्रे च विन्यसेत् इत्यादिकं वागी
से-वागीश्व दृशाक्षरवत् गोमूत्रपाचितान्नभुक्ता पंचदशलक्षं जपेत् अंकोलसर्पिषा वा अष्टसहस्रं पुरश्चरणहोमः
१०० अथ चिंतामणिसरस्वती मंत्रः कण्व ऋषिः त्रिष्टुप्छंदः सरस्वती देवता ॐ बीजं ह्रीं शक्तिः ह्रां ह्रीं ॐ हृत्
ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं ॐ शिरः इत्याद्यंगानि ध्यानं हंसारूढा हरहसितहारेंदुकुंदावदाता वाणी मन्दस्मितयुतमु
100 खी मौलिबद्धेंदुरेखा विद्यावीणामृतमयघटाक्षस्रगादीप्तहस्ता शुभ्राब्जस्था भवदभिमतप्राप्तये भारती
स्यात् ॐ ह्रीं हंसाः ह्रीं ॐ सरस्वत्यै नमः इति मंत्रः अथाक्षरन्यासः मूर्द्धभ्रूमध्यश्रोत्रनयननासापुटहृदयवद
नगुह्यपादेषु एकादशवर्णान् न्यसेत् प्राग्वद् दशाक्षरी पीठ समावाह्य समर्चयेत् तत्र देव्याः पार्श्वे च ऐं संस्कृ
तायै नमः ऐं प्राकृतायै इत्यंगैः प्रथमावृत्तिः ॐ ऐं मेधायै ॐ ऐं श्रुत्यै ॐ ऐं स्मृत्यै ॐ ऐं शान्त्यै ॐ ऐं वागीश्व
र्यै ॐ ऐं सुमत्यै ॐ ऐं स्वस्त्यै इति द्वितीयावृत्तिः मातृभिस्तृतीया इन्द्रादिभिश्चतुर्थी वज्रादिभिः पंचमी ।
एवं संपूज्य द्वादशलक्षं जपेत् सितसरसिजनागचंपकैः द्वादशसहस्रं पुरश्चरणहोमः अथ सरस्वती एम
मंत्रान्तरम् कण्वऋषिः अनुष्टुप्छंदः गायत्री सरस्वती देवता ऐं बीजं ह्रीं शक्तिः विद्यार्थे विनियोगः १००
ऐं हृत् ऐं ह्रीं शिरः इत्याद्यंगानि प्राग्वत् सरस्वती चिंतामणिवत् पूजाध्यानम् ॐ ह्रीं ग्लौं सरस्व ॥

विनि
योगाय
स्वेन॰

स्त्रैनमः क्लीं ३ँ इति मंत्रः अथातन्न्यासः ब्रह्मरंध्रे भ्रुवोर्मध्ये नेत्रयोर्नासिकयोरास्ये लिंगे गुदे च विन्यस्य सम-
स्तेन व्यापकत्रयं कुर्यात् एवं मन्त्रं द्वादशलक्षं जपेत् त्रिमधुरसिक्तैः सितसरसिजैर्द्विशतोत्तरसहस्रपुरश्च-
रणहोमः अथ सरस्वतीमंत्रप्रसंगात्सरस्वतीमंत्रांतरं वक्ष्यामि ब्रह्मा ऋषिः जगती छंदः वाग्देवी देवता।
ऐं बीजं स्वाहा शक्तिः विद्यार्थे ऐं हृत् नमः शिरः भगवति शिखा वदवद कवचं वाग्देवी नेत्रं स्वाहास्त्रं
शुद्धां स्वच्छविलेपमाल्यवसनां शीतांशुखंडोज्ज्वलां व्याख्यामक्षगुणं सुधाढ्यकलशं विद्यां च हस्तांबुजैर्बिभ्रा-
णां कमलासनां कुचनतां वाग्देवतां सुस्मितां वंदे वाग्विभवप्रदां त्रिनयनां सौभाग्यसंपत्करीं ऐं नमो भगवति
वदवद वाग्देवि स्वाहा इति मंत्रः लक्षं जपः आज्यसिक्तैस्तिलैर्दशांशं पुरश्चरणहोमः दशाक्षरवत्स्रजा।
अथ प्रयोगः पिबेत्तन्मंत्रितं तोयं प्रातःकाले दिने दिने विद्वान्वक्ता ततो मंत्री भवेन्नात्र विचारणा प्रयोगांतरम्
अभिषिंचेज्जलैर्जप्तैरात्मानं स्नानकर्मणि तर्पयेत्तज्जलैः शुद्धैरिति मेधामवाप्नुयात् प्रयोगांतरम् पुष्पगं-
धादिकं सर्वं तज्जप्तं धारयेत्सुधीः सभायां पूज्यते सद्भिर्वादे च विजयी भवेत् अथ मंत्रदेवताप्रकाशिकोक्त
सरस्वतीमंत्रप्रसंगान्मंत्रदेवताप्रकाशिकोक्त नकुली सरस्वती मंत्रो विलिख्यते ॥ विश्वामित्र ऋषिः
त्रिष्टुप् छंदः नकुली सरस्वती देवता सारस्वते मम वादजपे जपे विनियोगः बालाक्षरत्रितयेनानुलोमप्रति-
लोमेन षडंगानि ध्यानम् ॐ मुष्ट्यंपापिहिते अपंक्तिनिशितैर्दंतैर्घनैः संवृतां नीलां वाग्रिवदन्तु सर्वज-
गतो यात्वामिनी संततं सा मां चारु करोतु वादनिपुणां सर्वत्र सा वाग्रसा येन स्यामहमेव सर्वजगतां मान्य-
धीमग्रेसरः तार्त्यीयद्वादशमहितललिता तालुजन्मा विशंकी चं च ही णाकलरवष्टकीचक्रशंखाभिपा-
णिः चंद्रोत्तंसामनासिन कुलाराजतश्ययमलायाः प्रत्यंगात्त्वं परिगतवतीत्पहं मामकीने ऐं ह्रीं श्रीं पिधाना

नकुली ह्रीं दंतैः परिवृता पविः सौं सर्वस्यै वाच ईशाना चारु मामिह । वादयेत् वद वद वाग्वादिनि स्वाहा । इतिमं-
त्रः अथ न्यासः मूर्ध्नि शरीरमति वायमाना इत्यनेन मूलाधारमारभ्य नाभिपर्यन्तं न्यसेत् बृहस्मा पादस्मे गिरे दा-
ना इति हृदयपर्यन्तं न्यसेत् आसर्प्य तु तातत्तान इति कंठपर्यन्तं न्यसेत् अवोदेवेषमृतमर्त्येष्विति तं तस्मा-
दभ्यमूर्द्धपर्यन्तं न्यसेत् पुनः अस्याश्चः प्रथमपादेन अथरोष्ठस्य दक्षिणभागे द्वितीयेन उत्तरोष्ठस्य दक्षिण-
भागे तृतीयेन उत्तरोष्ठस्य वाममभागे चतुर्थेनाधरोष्ठस्य वाममभागे च न्यसेत् अथान्तरन्यासः नकुलीमंत्राक्षरैः
प्रादक्षिण्येन वदने न्यसेत् समस्तेन जिह्वाग्रे अथ सरस्वतीमंत्रप्रसंगान्मेधाधारणासरस्वतीमंत्रोपिलिख्यते
आस्य भगवान् ऋषिः त्रिष्टुप्छंदः मेधाधारणासरस्वती देवता मेधाधारणार्थे विनियोगः पंचदशाक्षर-
प्रभोविश्वरूपः इत्यादिस्कन्ते मेणोपायेत्यंते ऐं नमो ब्रह्मणे धारणं मे अस्तु अनिराकरणं धारयिता भू-
यासं कर्णयोः श्रुतं मम माच्योढ्वं ममामुष्य । ओं सौः इति मंत्रः अथ भुवनेश्वर्या विधानमुच्यते श-
क्तिः ऋषिः गायत्री छंदः बोधस्वरूपमंरविर्देवता हं बीजं ईं शक्तिः क्रौं कृत् क्रौं शिररत्नायेणानि ।
ध्यानम् उद्यद्दिनद्युतिसमामभिविजितनवजपाभिं तुवेउा वनद्योतन्मौलिं त्रिनेत्रां विविधमणिलस-
त् कुंडलांपमगांच हारग्रैवेयकांचीगणमणिवलयाद्यैर्विचित्रां वराठ्नामं वा पाशांकुशेष्टाभय
करकमलामेवकांतां नमामि ह्रीमितिमूलमंत्रः ऐश्वर्यवश्यप्रधानोयं मंत्रः अथन्या-
सो मंत्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेणालिख्यते एवं करन्यासं कुर्वीत यथा ओं क्रौं हृल्लेखा-
गुष्ठाभ्यां नमः ॐ क्रैं गगनतर्जनीभ्यां नमः ओं क्रूं रक्तामध्यमाभ्यां नमः ओं ह्रीं करालिकाना-
मिकाभ्यां नमः ओं क्रां महोच्छुष्माकनिष्ठिकाभ्यां नमः इत्यंगुष्ठाद्यंगुलिषु विन्यस्य क्रः इत्य

स्वं तलयोर्विन्यसेत् शक्तिऋषिः गायत्रीछंदः बोधस्वरूपामृतसंविद्देवता इति मूर्ध्निमुखहृदयेषु विन्य।
स्य हं बीजं ईं शक्तिः चतुर्विधपुरुषार्थे विनियोगः ॐ ह्रां हृल्लेखायै ऊर्ध्ववक्त्रायै ॐ ह्रैं गगनायै पूर्ववक्त्रा।
यै ॐ रक्तायै दक्षिणवक्त्रायै नमः ॐ ह्रौं करालिकायै उत्तरवक्त्रायै नमः ॐ ह्रः महोच्छुष्मायै नमः पश्चिम
वक्त्रायै नमः इति मूर्ध्नि दिव्यवक्त्रेषु गुह्याद्यङ्गुलीभिर्विन्यस्य मूलेन व्यापकं कृत्वा ह्रां गायत्र्यै नमः ह्रीं सावित्र्यै नमः
ह्रूं सरस्वत्यै नमः इति सव्यदक्षिणकर्णनेत्रेषु विन्यस्य ह्रां ब्रह्मणे नमः ह्रीं विष्णवे नमः ह्रूं रुद्राय नमः इ
ति वामांसहृदयदक्षिणांसेषु विन्यस्य ॐ अं ब्रह्माण्यै ॐ ईं माहेश्वर्यै नमः ॐ उं कौमार्यै नमः ॐ ऋं वैष्णव्यै
ॐ लृं वाराह्यै ॐ एं ऐन्द्राण्यै ॐ ओं चामुण्डायै ॐ अः महालक्ष्म्यै इति शिरोललाटवामांसपार्श्वदक्षिणपा
र्श्वांसहृदयेषु विन्यस्य ॐ ब्रह्मगायत्रीभ्यां नमः ॐ विष्णुसावित्रीभ्यां नमः मं ईश्वरसरस्वतीभ्यां नमः ॥
श्रीं धनपतिश्रीभ्यां क्लीं स्मररतिभ्यां गं गणपतिपुष्टिभ्यां एतानि मिथुनानि दक्षिणकपोलवामक।
पोल वामकर्णमूलास्यदक्षिणकर्णेषु विन्यस्य ॐ शंखनिधये ॐ पद्मनिधये सव्यदक्षिणकराङ्ग।
ुलितलयोर्विन्यस्य ॐ ह्रीं इति व्यापकत्रयं कृत्वा एवं न्यस्तशरीरो देवीमात्मत्वेन विभावयेत् तत्र पा।
शांकुशाभयवरदं शक्तिहस्तमाह धातुदोषलक्षणव्यापकार्थो पाशोऽस्याघस्तत्र भावान्तयोऽसमर्वस्वरन्ना
सर्वात्मना यो व्याप्नोत्यंशः स्यात् सोऽपाशवाची अंकुशस्यादात्माकुंडराकुस्तनुर्विभागार्थः स्यात् छोपवाहृति
वाची भक्तेन्द्रनान्यस्य पाचेछरीरणयाकृष्यात्मन्याहरेदंकुशाख्या स्मृतेयं पाशं स्मृति चक्रचक्रमोऽङ्वा
दुनापाघसमुत्थितादपि वियोजयत्यात्मतनुं नरं भयान्न यामयस्याभयसंज्ञिता विभोः मुख्योऽर्थवाचीव
रणाद्वरूक्तः स्याद्वांछितार्थश्रवणाभिधाना मुख्यं त्वभीष्टं स्मृतिमात्रके नददाति यो सौ वरदो वरास्यः इति

अस्य द्वात्रिंशल्लक्षं जपेत् पुरश्चरणार्थं हविष्याशी नक्ताशी वा जपाद्दशांशमष्टद्रव्यैर्हुनेत् पुरश्चर
णार्थं गुडक्षौद्रघृताक्तैः अश्वत्थोदुंबरप्लक्षन्यग्रोधसमुद्भवाः समिधः तिलसर्षपदुग्धघृताम्
द्रव्याणि संप्रदिष्टानि सक्तं द्विविल न्यग्रोधं वटं दौग्धं पायसं अथास्यास्त्रिगुणितयंत्रविधिर्लि।
ख्यते पृच्छाविःसाध्यमिंद्रानिलनिर्ऋतिगवीजाभिवंद्य षट्कोणेष्वन्त्यकोणान्तःसिमाद्यं हरिहरविलस
द्वृत्तं उमेभिः समाप्यैः वर्णैश्चावेष्टितं तत् त्रिगुणितमिति विख्यातमेतत्स्य यंत्रस्याप्यादौ पुष्पं च वपुं धन।
प्र॰सा॰ करममितश्रीप्रदं कीर्तिदं च अस्यार्थः प्रथमं त्रिकोणं विलिख्य तन्मध्ये भुवनेशीं विलिख्य तन्म।
सं॰ ध्ये साध्यनामादीन्विलिखेत् पुनः त्रिषु कोणाग्रस्थानेषु बहिर्भुवनेशीं विलिख्य तद्भुवनेशीत्रयमपि
१०२ स्वस्वस्वस्वरेफाग्रेण स्वं स्वं आत्मनं प्रदक्षिणीकृत्य अनंतरामनंतरां भुवनेशीं बहिः कृत्य
तृतीयाद्याभुवनेशीकारागेन योजयेत् पुनस्त्रिकोणकोणोदरेषु त्रिष्वपि चतुर्थस्वरमीकारं स लिख
बिंदुकं विलिख्य कोणत्रयस्यापि पार्श्वयोर्हरिहरद्वन्द्वं तत्र चतुष्टयमेकैकस्मिन्पार्श्वे द्वौ द्वौ विलि
102 खेत् पुनः बहिर्वृत्तत्रयं विलिख्य प्रथमे वृत्ते हरिहरात्मकं चतुष्टयं पूर्ववच्चतुर्थस्वरमेकमेका
रं सबिंदुकं पूर्ववल्लिखित भुवनेशीत्रितयान्तरालप्रदेशस्य ऋज्वदेशे हरिहरद्वंद्वं प्रकारेण विलि
खेत् पुनर्द्वितीयवृत्ते अनुलोममातृकावर्णैर्वेष्टयेत् तृतीये तु चकारान्प्रतिलोममातृकावर्णैश्च
वेष्टयेत् तत्र आपुष्पं वपुं धनकरममितश्रीप्रदं कीर्तिदं चेति आपुष्पे मध्ये स्वबीजं मत्वा तु ज।
येनावेष्टयेत् वपुरेष शाक्तेन बीजेन धनमित्रियोश्री बीजेन कीर्तौ अजपागवेष्टयेत् एवं राम
त्रिगुणितयंत्रं अथास्मिन्नेव पूजाविधिः कथ्यते जयायै॰ विजयायै॰ अजितायै॰ अपराजिता। १०२
यै॰ नित्यायै॰ विलासिन्यै॰ दोग्ध्र्यै॰ अघोरायै॰ मंगलायै॰ एताः नवशक्तयः ह्रीं श्रीभुवनेशीश्वर्यासनाप

नमः ह्रीं भुवनेश्वरीमूर्तये नमः इति कर्णिकायां इति पीठमंत्रः अस्मिन्पीठे समावाह्य देवीं संपूजयेत्
तत्र पाशांकुशधरा रक्तवस्त्राभरणभूषिता नवशक्तयः पुनः प्रथमं हृल्लेखायै पुरतः संपूजयेत् गग-
नायै रक्तायै करालिकायै महोच्छुष्मायै इति प्रागादिदिक्षु एताः स्वप्रधानदेवतासदृशाः एवं प्रथ-
मावृत्तिः अग्नौ द्वितीयावृत्तिः पुनः गायत्र्यै नमः इत्यैन्द्र्यां सावित्र्यै इति नैऋत्यां सरस्वत्यै इति वायौ ब्रह्म-
णे इत्याग्नेये विष्णवे नमः इति वारुण्यां रुद्राय इत्यैशान्ये पुनरेतासां मूर्तीनां वर्णमुच्यते रक्ता रक्ताकल्पा च
तुर्मुखी ॐ टिकाक्षमालेऽब्जं दधती वाग्बीजस्था गायत्री तादृशोऽग्निगो ब्रह्मा शरीरे दरगदाब्जहस्ता किरीटकेयू-
रहारसंभिन्ना लक्ष्मीशिवबीजसमन्त्यासा सावित्री [illegible] वरुणालयस्था विष्णुः टंकाक्षमाभयवरदान्दधती च।
शीतांशुकलितजटा वाणी वायव्यसा विशदाकल्पा तथेश्वरस्यैशे एवं तृतीयावृत्तिः मातृभिश्च तुर्या-
वृत्तिः इन्द्रादिभिः पंचमी एवं त्रिगुणितं भुवनेश्वरीं पूजयेत् अथ षड्गुणितयंत्रक्रमः कथ्यते शक्तिप्रत्य-
ग्र साध्यं हरिहरशकलमायावृत्तवह्निगेहं [illegible] प्रतिविवरलसच्छक्तिबिंदु बहिश्च कोणोव[illegible]।
दंष्ट्रिलिपिहरिहरावद्वृगं तु विलोमार्णवीतं कोर्युगाष्टोदरान्तः ह्रि चिंतास्मकं षड्गुणाख्यं षडंगुलप्रमाणे
न वर्तुलेकर्तुरालिखेत् षडंगुलावकाशेन तद्बहिश्च प्रवर्तयेत् वर्तुलं तावता भूयः तद्बहिश्च तृतीयकम्
मध्यवर्तुलमध्ये तु हृल्लेखाबीजमालिखेत् द्वितीयवर्तुलाग्नेश्मी षट्कोणषट्कं पुटितं मण्डलं वह्नेः।
रसपुरान्मध्यवर्तुलम् इन्द्राग्निरक्षोवरुणवाय्वीशानान्तस्वकं लिखेत् षट्सु कोणान्तरालेषु हृल्लेखा यद्वमा
लिखेत् एकैकान्तरितास्तास्तु संवध्नीत परस्परम् शिखाभिरन्तराभिश्च बाह्याभिरन्तराः मध्यव-
र्तुलसंस्था या हृल्लेखा पाः कपोलयोः अधरे साध्यनामार्णं साधकस्याजरे लिखेत् अन्तरालेऽग्निश्रियोः कर्म

साधकांशेसमालिखेत् हृत्स्मायापंचकान्वस्तद्बहिः र्जमवर्तुलम् तद्बहिः शरमायाश्चकलमायांश्च
तद्बहिः लिखेन्मायांबिंदुमतीवह्निकोणेषुषट्स्वपि वह्नेःकोणत्रयेस्त्रीमत्पत्नीयत्रितयंलिखेत्
शक्तिश्रीकामबीजानांमध्येसाधकार्णवत् वह्नेस्तवह्निपत्नीयेतास्त्वेवाद्यंवृत्तिच समाधनामव
र्णानिस्पष्टतिशनभांतिच वायोरोमतत्सर्ववर्णाः क्रमगताःशुभाः तद्बहिः प्रतिलोमाश्चतेस्युर्लेखे
कपार्श्वान् ततोविदर्भितंमस्मेमंडलद्वयमालिखेत् महादेविनृसिंहार्णचिंतारत्नाश्रितास्त्रक
प्र॰ सा॰ सं॰ १०३ म् बहिः षोडशपत्रलांकंशोभनव्यंजनवर्णवत् एतद्यंत्रंसमालिख्यपश्चमारचयेत्ततः रुचिरंद्वादश
दलेषट्त्रिंशत्केसरोज्ज्वलम् पूर्वांकलत्तरणायंतेशुभंदृष्टिमनोहरम् इतिश्रस्यार्थः तत्रशक्तिश्रयस्तसाध्यं
हृल्लेखांतरविलिखितसाध्यसाधककर्मांतरहरशरकलमायावृत्तम् हरशरकलइत्यत्रलदयत्रिकंमाया
ल्बिनत्रयीयत्वरेणसंयोज्यतेस्त्रिभिर्बीजैर्हृल्लेखयातद्बहिस्त्रीबीजेनतद्बह्निकामबीजेनावृतंतद्द्विगेहद्वं
103 द्वाश्रिप्राप्तमायाषट्कोणेषुलिखितचतुर्थ्यंतत्वंप्रतिबिंबलमध्ये क्तिवडंवह्निश्चषट्कोणाद्बहिः षट्
सुकोणांतरालेषुलिखितैःहृल्लेखाबीजेरभिवद्धं कोणपदद्वंदंइतित्रिलिपिदंऽनुस्वारः त्रिषुकोणे
षुश्रनुस्वारसहितस्त्रश्रीकामवाग्भ्रीत्रीणिलिखेदित्यर्थः हरिहिताबद्दांउहरिहरेत्यत्रचतुष्टयेनसंयु
क्तकोणपार्श्वद्वयंविलोमार्णबीजंप्रतिलोमेमीत्कातरेणबीजंकौशुगाशेद्रावन्हरीचिंतामश्मकंम्
मेर्युगद्वयंचत्रास्तद्वयमित्यर्थः अष्टादशाष्टमकोणेषु इत्यर्थःनृहरिचिंतामणिकंनाग्निहेकालांबि
तानामन्येकालांचमवे इतिएतदुक्तंभवति प्रथमंषडंगुलप्रमाणेनकर्णिकारूपंविलिख्यतद्बहिरपिपरितः
षडंगुलमानेनवृत्तंविलिख्यतद्बहिरपितथैवषडंगुलमानेनलीयवृत्तंविलिख्यकर्णिकाख्यप्रथमवृत्तमध्ये
भुवनेशींविलिख्य तस्याधस्तातोर्ध्वापार्श्वप्रदेशेसाध्यनामांशंविलिख्य पुनः स्तस्मभुवनेश्वर्युपरिभागे

ईकारांशे साधकस्य नामांशं च विलिख्य अग्न्यां शरेफांशरेखायाः स्थितायाम् ईकारांशरेखायाश्च मध्ये तत्रापि सा
धकनामप्रदेशे कर्मपदं च विलिख्य पुनस्तस्य कर्णिकावृत्तस्य बहिः कर्णिकावृत्तं यथा उदरे भवेत्तथैव बहिः
भुवनेशीं बहिः बहिः पंचकृत्वो विलिख्य तद्बहिः श्रीबीजं च बहिर्बहिः श्रीबीजं च बहिर्बहिः पंचकृत्वो विलि
ख्य तद्बहिरपि तथैव कामबीजं च पंचकृत्वो विलिखेत् एवं विलिखिते कामबीजं च तदुदरे भुवनेशीबीजं तदु
दरे कर्णिकावृत्तं च भवति तद्बहिः द्वितीयवृत्तस्यांतः षट्कोणं द्वितीयवृत्तेन ईषत् स्पृष्टं प्रथमवृत्तेन सर्वथा
अस्पृष्टं च रेखाग्निरक्षोवरुणेशवायुगतिकोणं च यथा भवेत् तथा विलिख्य तद्बहिस्तत्कोणान्तरालेषु भु
वि॰ वनेशीं लिख्य तस्या भुवनेश्याः रेफांशरेखामारभ्य स्वमात्मानं प्रदक्षिणीकृत्य द्वितीयां द्वितीयां भुवनेशीं प्रद
क्षिणीकृत्य तृतीयाया भुवनेश्या ईकारांशेन संबध्नीयात् पुनस्तथैव तस्या भुवनेश्या ईकारांशेनापि द्विती
यां भुवनेशीमंतः कृत्वा तृतीयाया भुवनेश्या ईकारांशेन योजयेत् पुनः षट्सु कोणेषु मायाबीजं चतुर्थस्वरं
सबिंदुकं विलिख्य पुनः षट्कोणस्य श्रीमत्पत्नीयं मायापत्नीयं पूर्वार्द्धगतकोणत्रयमित्यर्थः तेषु कोणत्रितया
ग्रप्रदेशेषु सबिंदुकानि साधकनामयुक्तानि भुवनेशीश्रीबीजकामबीजानि क्रमेण विलिख्य पुनर्वह्निप
त्नीयं रेफपत्नीयं षट्कोणस्य पश्चिमार्द्धगतकोणत्रितयमित्यर्थः तेषु कोणत्रितयाग्रप्रदेशेषु सबिंदुका
नि साधकनामयुक्तानि भुवनेशीश्रीबीजकामबीजानि क्रमेण विलिख्य पुनर्वह्निपत्नीयं रेफपत्नीयं षट्को
णस्य पश्चिमार्द्धगतकोणत्रितयमित्यर्थः तेषु कोणत्रिताग्रप्रदेशेषु भुवनेशीश्रीबीजकामबीजानि विं
दुरहितानि विसर्गयुक्तानि साध्यनामयुक्तानि चक्रमे विलिखेत् पुनः षट्कोणकपोलेषु हरिहर इति वर्णचतु
ष्टयं एकैकस्मिन् कपोले द्वंद्वशो विलिखेत् पुनस्तद्बहिः तृतीयवृत्तस्यांतरामनुलोमगतमातृकावर्णैर्वेष्टये
त् तत्रैवानुलोमगतवर्णाविष्टनाद्बहिः प्रतिलोमगतवर्णैश्च वेष्टयेत् तत्रैवानुलोमगतवर्णावेष्टनाद्बहिः प्र

तिलोमगतवर्णैश्च वेष्टनं पुनस्तस्माद्बहिरष्टकोणं विलिख्य प्रागादिमहादिक्षु कोणचतुष्टये नृसिं
हैकाक्षरं विलिखेत् आग्नेयादिविदिग्गतकोणचतुष्टये चिंतामणिबीजं सप्तविंशत्यक्षरं वक्ष्यमाणं विलिखे
त् कोणाग्रेषु शूलानि विलिखेत् एतावत्सर्वं तत्त्रयं यंत्रस्वरूपं पुनः पद्ममारचयेत् इत्यादि श्रीमंडलविशे
षः अथास्मिन्यंत्रे पूजाविधिर्लिख्यते प्रागुक्तत्रिगुणितोक्तविग्रहमिन्नोक्तं वदेवपीठे नवशक्त्यात्मके पः तस्मिन्नुभुव
नेश्वरीं समावाह्य अग्रे प्रथमावृतिः तद्बहिः षट्कोणेषु मायबीजबहने नमः इति ईशानकोणे पुनः सावित्री वि
प्र॰ सा॰ ष्णवे नमः इति आग्नेयकोणेषु सरस्वत्यै ग्रहेश्वराय इति मध्यमकोणे श्रियै धनदाय इति नैरृतिकोणे सरस्वत्यै मदना
सं॰ येति पश्चिमकोणेषु पुष्ट्यै गणनाथायेति वायौ एवं द्वितीयावरणं पुनस्तद्बहिः द्वादशदलेषु रक्तायै अनंगकु
९८ सुमायै कुसुमातुरायै नित्यायै अनंगदमनायै मदनातुरायै गौर्यै गगनायै पद्मायै भयप्रमथिन्यै
शशिरेखायै एवं तृतीयावृतिः मातृभिश्चतुर्थ्यावृतिः इंद्रादिभिः पंचमी वज्रादिभिः षष्ठी इत्यं षड्गुणितपू
104 जाप्रकारः ॥ इति प्रपंचसारसंग्रहे गीर्वाणेंद्रविरचिते नवमः पटलः ॥ ९ ॥ अथ द्वादशगुणितयंत्रविधानं
वक्ष्ये मायास्त्र्याबीजशाकिन्यलनृषरषगंहहसंपुटस्य शक्त्याबीजे कोणे षडबीजकमनुं च कपोलात्तगायत्रीमंत्रे
गन आग्नेयाबीजमर्णैर्वृतमनुवितैर्भषरामंत्रावंप्रेतौ चिंतारत्नकं द्वादशगुणितमिदं यंत्रं मिष्टार्थदायि श्रीरोक्त
मानत्कृत्वा मंत्री वितयं विलिख्य वृत्तानां विलिखेदंतर्वर्तुलमनु शक्तिं स्पष्टविंदुनिष्ठानां द्वादशमध्यमवर्त्त
लेखा यंत्रं बहिरालिखेत् शक्तीनां हरियमवरुणधनाधिपदिक्षु द्वे द्वे च तावत्क्रमेण स्युः ईशानाग्निनिरृतिमरु
तां दिक्षु एकैकं विलिख्य अथ च बीजांतरालनिर्गतं शूलांकितकोणषट्कयुगमध्ये मंडलयुगलस्या भुगन
द्यस्य शक्तांतरितवर्त्तुलविशदं प्राक्तिं प्रवेष्टयेच्च प्रतिलोमव्याहृतीभिः तरस्यारविकोणेषु डंतां
ती मायां विलिखेत् धाम्नविंदुमध्ये भूमिम् एकैकांतरितास्ताः परस्परं शाकयश्चसंवध्यः गायत्री राम
प्रतिलोमतः प्रविलिखेदग्रे कपोलं बहिर्द्वे द्वे चैवालिपी बहिश्चारचयेद्भूयश्चारचये ९८

ह्रींस्वरचयैरूपस्वरचयैरूपस्वणात्रिष्टुभं वर्णानथानुगतांश्च भवपुरयुगे सिंहाख्यचिंतामणिं लिख्योग्येत्र मशे
षड्गुःखशमर्नायो कं पुरादेशिकैः वहिरथषोडशपत्रं व्यक्तविचित्रं चराशिवीथिपुतं विरचय्यमंडलं पुनरत्र पु
थोक्तं निधायये त्कलशं इति अस्यार्थः तत्र व्याहृत्यावीतशक्तिर्व्याहृतित्रयादवैः प्रतिलोमैर्वेष्टितं हृल्लेखावी
जेज्वलनपुरयुगद्वंद्वसंपुटपशक्यावीजं वह्निपुरद्वंद्वद्वयकोणसंधिषु लिखित हृल्लेखाभिरावीतं याग्वानद्वा
दशहृल्लेखाभिः एकांतरितमावीतं आवृतमित्यर्थः कोणोत्थं वीजकं कोणेषु द्वादशसु विलिख्य ह्रीं इत्यत। वि॰
रहयजानितकं विंदु एतदुक्तं भवति डकारह्रीकारादरै विलिख्य तयो रद्गुमनुस्वारं विलिखेदिति अनुअनेन त
च्चकारः समुच्चये कपोलाक्तगायत्रीमंत्र कपोलेषु आग्वदालिखितगायत्रीमंत्रादनं आग्नेयावीतं जातवे
दसे त्र्यचाअनुलोमेन चवीतं प्रतिलोमेन चवीतं अणौर्हृजमनुविगतेः अकारादिक्षकारांतैर्मातृकावर्णैः अ
नुलोमेन प्रतिलोमेन च वृतं भूपुराभ्यां चतुरस्राभ्यां चकारः समुच्चये अस्रेषु लां चिंतारत्नकं भवहृदया
कोणचतुष्टये लां इति स्वरूपोपादानं नृसिंहवीजस्य कोणकोणेषु चिंतामणिं यत्नावेष्ठ्य परिग्रनलक
षमेत्यादिनावद्यमाणवीजमालिखेदित्यर्थः द्वादशगुणितामिति संज्ञा एतदुक्तं भवति प्रथमं कर्णिका
ख्यं वृत्तं षडंगुलमानेन विलिख्य तद्बहिरपि तथैव षडंगुलविशालेन वृत्तद्वयं विलिख्य कर्णिकावृत्तमध्ये वि॰
भुवनेशीमंतः साध्यनामयुक्तां वहिः प्रतिलोमव्याहृतित्रयवेष्टितां च विलिख्य पुनः कर्णिकावृत्ताद्बहिः
द्वादशभुवनेशीं विलिखेत तत्र प्रागादिमहादिक्षु भुवनेशीद्वंद्वं विलिख्य आग्नेयादिविदिक्षु एकैकां भुव
नेशीं विलिखेत पुनस्तद्बहिः द्वितीयवृत्तस्यांतः पूर्वपश्चिमतः षट्कोणं विलिख्य तदुपरि दक्षिणोत्तरत
श्च षट्कोणमपरं कर्णिकावृत्तं विलिख्य द्वादशसु कोणेषु ड्रूमिति दुर्गावीजं च भुवनेशीं च सर्वत्र त्र्यंत।
र्वहिः क्रमेण विलिखेत पुनः कोणांतरेषु दुर्गावीजानि गीतानि वहिर्मुखानि द्वादश स्थलानि विलिखेत॥

एवं विलिखिते त्रिस्रलांतरालहृद्कोणस्य कपोलदेशो भवति तस्मात्कपोलमते पुत्रिस्रलांतराले
पुचतुर्विंशतिषु प्रसिद्धगायत्रीवर्णानुप्रतिलोमक्रमेणैकैकं विलिख्य पुनर्हृदष्टकोणकपोलेषु
हृदष्टभुवनेशीं विलिखेत् तासां रेफांस्तेन च ईकारांशेन च एकैकांतरितक्रमेण पूर्वप्रोक्तषट्
त्रिंशत्पंत्रप्रोक्तवत्ताः शक्तयः संध्याः व पुनस्तद्बहिः तृतीयवृत्तस्यांतः प्रथमं जातवेदसे इति मंत्रवर्णैरनुलो
मितैर्वेष्टयेत् पुनः स्त्रैव तद्बहिः तन्मंत्रप्रतिलोमवर्णैश्च संवेष्टन पुनस्तत्रैव तद्बहिः मातृकावर्णैश्च तथै
प्रसा· वानुलोमितैश्च प्रतिलोमितैश्च वेष्टयेत् पुनस्तृतीयवृत्ताद्बहिः अष्टकोणं विलिख्य तस्य कोणेषु प्राणादिक्र
सं· मेण रसिंहबीजं आग्नेयादिकोणेषु सप्तविंशपटले वक्ष्यमाणं चिंतामणिं च विलिखेत् एतावत्पर्यंतमक्तं हृद
१०५ ष्टगुणितयंत्रस्वरूपं अतःपरं बहिरण्यषोडशपत्रमित्यादिग्रंथैः पूजामंडलविशेषाक्तः इति हृदष्टगुणितयंत्रं॥
अथास्मिन्यंत्रे भुवनेश्याः पूजाविधिः पीठार्चनावाहनादीन् पूर्वोक्तवदेवं कृत्वा पुनरंगैः प्रथमावृतिः पुनः ह
ल्लेखायै· गगनायै· रक्तायै· करालिकायै· इति प्रागादिदिक्षु चतसृभिः द्वितीयावृतिः मातृभिस्तृतीयावरणं
105 पुनः करात्यै· विकरात्यै· उमायै· सरस्वत्यै· दुर्गायै· षष्ठ्यै· उषायै· लक्ष्म्यै· श्रुत्यै· स्मृत्यै· धृत्यै· श्रद्धायै·
मेधायै· मत्यै· कांत्यै· आर्यायै· इति षोडशभिः चतुर्थावरणम् पुनर्विद्यायै· ह्रियै· पुष्ट्यै· प्रज्ञायै· सिनीवा
ल्यै कुह्वै रुद्रवीर्यायै· प्रभानंदायै· पोषिण्यै· ऋद्धिदायै· शुभायै· कालरात्र्यै· महारात्र्यै· भद्रकाल्यै· क
पालिन्यै· विकृत्यै· दंडिन्यै· मुंडिन्यै· खंडखंडायै· शिखंडिन्यै· निशुंभमथिन्यै· शुंभमथिन्यै· महिषासुर
मर्दिन्यै· इंद्राण्यै· रुद्राण्यै· शंकरार्धशरीरिण्यै· नार्यै· नारायण्यै· त्रिशूलिन्यै· कपालिन्यै· अंबिकायै·
आह्लादिन्यै· इति द्वात्रिंशद्भिः पंचमावरणं॥ पुनः पिंगलाक्ष्यै· विशालाक्ष्यै· वृद्ध्यै· समृद्ध्यै· श्रद्धायै स्वाहा राम
यै· स्वधायै· मायायै· वसुंधरायै· त्रिलोकधात्र्यै· गायत्र्यै· सावित्र्यै त्रिदशेश्वर्यै· सुरूपायै· बहुरूपायै· १०५
स्कंदमात्रे· अच्युतप्रियायै· विमलायै· अर्द्धायै· प्रपामायै· अरुणायै· तरुण्यै· प्रकृत्यै· विकृत्यै· सृष्ट्यै·

अमलायै^

स्थित्यै। संहृत्यै। संध्यायै। मात्रे। सत्यै। हंसायै। मन्दिरायै। वज्रिकायै। देवमात्रे। भगवत्यै। देवक्यै। क
मलासनायै। त्रिमुख्यै। सप्तमुख्यै। सुरविमर्दिन्यै। असुरविमर्दिन्यै। लंबोष्ठ्यै। ऊर्ध्वकेश्यै। बहुशिरा
यै। वृकोदर्यै। रथरेखायै। शशिरेखायै। गगनरेखायै। पवनवेगायै। भुवनपालायै। मदनातुरायै।
अनंगायै। अनंगमदनायै। अनंगमेखलायै। अनंगकुसुमायै। विश्वरूपायै। असुरभयंकर्यै। अक्षो
भ्यायै। सत्यवादिन्यै। वज्ररूपायै। शुचिव्रतायै। वरदायै। वागीश्वर्यै। एताभिश्चतुष्षष्टिसंख्याभिः षष्ठावर
णम्। इन्द्रादिभिः सप्तमी वज्रादिभिरष्टमी एवं द्वादशगुणितयंत्रे भुवनेशीं यजेत्। अथ पाशांकुशवर्णाभ
गतरूपाया भुवनेश्वर्या वटार्गलयंत्रमुक्तम्। आं ह्रीं क्रों इति पाशांकुशस्वतरीमंत्रः। ऋष्यादि पूर्वोक्त
शुद्धभुवनेश्वर्युक्तवदेव अष्टाशक्कार्गलविर्हलयवयुतश्चर्वपाश्चात्यषट्कं कोणेषु त्वांगमष्टास्तरयुग
स्वयुगाष्टास्त्ररंध्रे वहिश्च मायोपेतात्मयुग्मस्वरमिलितमस्तके संस्थाष्टपत्रं पद्मं तन्मध्यवर्ती त्रितयपरिल
सत्पाशशक्त्यंकुशार्णां पाशांकुशान्तमनुप्रतिलोमगैश्च वर्णैः। सरोजपुटितेन घटेन चापि आवीतमि
ष्टफलभद्रघटं तदेतद्यंत्रोत्तमं त्विह वटार्गलनामधेयं आकृष्य गर्भे लेहलमयपुरागेपमारुतेचहयं द
लोत्तरेह वर्णानि क्रमतश्चैव हं द्विपंक्ति लिखेत्। विलिखेच्च कर्णिकायां पाशांकुशसाध्यसंयुक्तं शक्तिमालं
नरात्कोष्ठेषु गाण्यवशेषितेषु चाष्टार्णो कोष्ठेषु षोडश स्वरपषोडश वर्णान् यामनुमंत्रीपद्मस्य केसरेषु युग
स्वरात्मावितां तथामायां एकैकेषु दले त्रिशस्त्रियाः कर्णिकागतान्वर्णान् पाशांकुशबीजाभ्यां संवेष्टयेद्दा
ह्यतश्चनलिनस्य अनुलोमविलोमगतैः संवेष्टयेदत्तरैश्चतदाद्यैः तदनु घटेन सरोजस्थितेन तदष्टकं कोणेषु तेच
लिखेत्। बिंदुत्रिकाग्रतिशसंदिशापाशबीजमितिमुनिभिः निनमः ईहत्नाप्यायिनि शशधरस्वेउनृविं
तोंकुशोभवति पाशश्रीशक्तिस्मरसंत्यपशक्तीर्दिंक्रमाश्चेति एवं कामिनिरंजिनि ठद्वयमपरामिहाह

३

वर्णास्यात् अथ गौरी रुद्रदयिते योगेश्वरी सकलकवचास्त्रठद्वितयैः बीजादिका मिश्रमन्त्रं शाक्तेयषोडशा
क्षरं मंत्रं अस्यार्थः पाशांकुशाभ्यां शक्तिबीजं संपुटीकृत्य तत्पादिकं कुर्यात् अस्य मंत्रस्य चतुरर्गलेनामयंत्रं
तदपि वक्ष्यते प्रथमं स्वर्णाकृत्या वृत्तषट्कं दिक्षु प्रसृतादीर्घा पञ्चमानाअर्गलामंत्रका अष्टौ ह्रंह्रं रेखा विलेख्या।
नीयाः पुनस्तासां सर्वासां शादिसंधौ वृत्तं विलिख्य पुनस्तत्र गुलं विहाय तदुपरि तोवृत्तं विलिख्य पुनः॥
सर्वार्गलामध्यदेशोपि वृत्तं विलिख्य पुनस्तद्बहिरपि रेखाग्रान्ताकुचतुरंगुलमानां तेपि वृत्तं कृत्वा पुनस्त
दुपरि अष्टदलं लिखितार्गलाष्टकान्तरालेष्वपि वृत्तादारभ्य अर्गलाष्टकं अष्टदलं लिखितार्गलाष्टकाग्रसमानं वि
प्र॰ सा॰ लिख्य तासां षोडशार्गलानामग्रेष्वपि वृत्तरेखां विलिखेत् पुनः प्रथमवृत्तमध्ये आंह्रींक्रोमिति पाशां।
मं॰ कुशान्यतरां विलिखेत् तत्र भुवनेशी पार्श्वद्वंद्वे पाशांकुशबीजद्वयं भुवनेशी मध्ये साध्यनामाद्री।
१०६ विलिखेत् पुनः प्रथमावृत्ताद्बहिरष्टसु कोष्ठेषु भुवनेश्वर्याः षडंगानि आग्नेयादि दिक्षु अर्चनीया
क्रमेण विलिख्य पुनस्तद्वृत्ताद्बहिस्तृतीयवृत्ते अष्टसु कोष्ठेषु शाक्तेयमष्टाक्षरं विलिखेत् तन्मंत्रप्रकारः पाशः
106 श्रीशक्तिः स्मरमन्मथशक्तीः दिशांकुशात्मकम् आंश्रीं ह्रीं क्लीं ह्रीं श्रीं क्रों इति मंत्रवर्णान् विलिखेत् पुन।
स्तद्बहिरपि चतुर्थवृत्ते अष्टसु कोणेषु अपरं शाक्तेयमष्टाक्षरं विलिखेत् तत्प्रकारः कामिनि रंजिनि स्वाहेति।
पुनस्तद्बाह्ये षोडशकोष्ठेषु ॐ गौरि रुद्रदयिते योगेश्वरि हुं फट् स्वाहा इति शाक्तेयं षोडशाक्षरं क्रमेण।
विलिखेत् पुनरष्टार्गलासु वक्ष्यमाणान् मंत्रान् वक्ष्यमाणक्रमेण विलिखेत् तत्र प्रथमं अष्टवर्गा।
लायां यमेंद्रबीजरूपं हकाररलकार रेफरूप ह्लूं ह्लीं ह्लौं ह्लूं ह्लूं इति चतुष्टयं कर्णिकापर्यंतादुत्तरत
आरभ्य अर्गलाग्रांतं मालिख्य पुनस्तत्रैव अर्गलाग्रमारभ्य दक्षिणतः कर्णिकापर्यंतं तदेव बीजं ह्लूं
ह्लूं ह्लूं त्यवशिष्टाक्षरं ह्रद्यं विलिखेत् पुनः पश्चिमार्गलायां दक्षिणतः कर्णिकापर्यंतादारभ्य तस्यैव। राम
बीजस्य ह्रूं ह्रूं ह्रौं ह्रूं ह्रौं ह्रूं ह्रः इत्यवशिष्टबीजषट्कस्य चतुष्कं अर्गलाग्रपर्यंतं विलिख्य पुनरग्रादारभ्य १०६

उत्तरतः कर्णिकापर्य्यन्तं श्रवाशिरवीजद्वयं विलिखेत् पुनरेवमेवाग्नेयमारुतार्गलयोः विषद्वायुरूपं हका
रयकारस्वरूपाह्यं ह्याम् इत्यादि द्विषट्कं याग्नेयमारुतार्गलविभागेन सर्वार्गला लिखितरीत्या पार्श्वद्वयविभा।
गेन वर्णचतुष्टयद्वितयक्रमेणालिखेत् पुनरेवमेव दक्षिणोत्तरयोः विषद्वरुणरूपं हकारवकारसंयुक्तं
ह्वं ह्वां इत्यादि द्वादशकं विलिखेत् पुनरेव निरृतिरीशानार्गलयोः विषदनलवीजरूपं हकाररेफस्वरू
पं ह्रं ह्रां इत्यादि द्वादशकं विलिखेत् एवमर्गलामूलेखनप्रकारः पुनः सर्वतो बहिरष्टार्गलसंधिदेशात्।
ततः अष्टदलपद्मं विलिख्य तस्य केसरेषु सविन्दुकं चतुर्थस्वरं अनपान्तरद्वयं चस्वरवर्णाद्धं हंच ईं हं सः
अं आं इत्यादि स्वकारेण एकैकस्मिन्नालिख्य पुनस्तद्दलमध्येषु पंचार्णाकारेण पाशाङ्कुशवीजानि क्रों
ह्रीं क्रों इति त्रीण्यपि सर्वत्र विलिखेत् तद्बहिः वृत्तद्वयं विलिख्य प्रथमे वृत्ते पाशेन द्वितीये त्वंकुशेन च संवेष्ट्य।
तद्बहिः वृत्तद्वयं विलिख्य प्रथमे अनुलोममातृकाया द्वितीये प्रतिलोममातृकया च संवेष्टयेत् प्रतिलो।
मगैश्चेति चकारात् प्रथममनुलोमवर्णैर्वेष्टनमूह्यते तद्बहिः कुंभाख्येन वकारेणावेष्टयेत् तद्बहिः चेटाव
कारेखयामरोजसंघटितयावेष्टयेत् चेटेन चापीति चकारात् चटवेष्टनात् पूर्वं च कारैर्वेष्टयेत् इति गम्यते।
एवं वृटार्गलयन्त्रलेखनविधिः अस्मिन् यन्त्रे सर्ववर्त्तीठं सहस्रभुवनेशीं तस्मिन्नावाह्य समर्चयेत् हृल्लेखायै ग।
गनायै रक्तायै करालिकायै एताभिश्चतसृभिः पूर्वादिदिक्षु प्रथमावृत्तिः अंगैर्द्वितीयावृत्तिः मातृभिस्तृ
तीयावृत्तिः इन्द्रादिभिश्चतुर्थी वज्रादिभिः पंचमी एवं वटार्गलयन्त्रे पाशांकुशमध्यगतायाम् भुवनेश्वर्याः पू
जाप्रकारः एवं कृत्वा तारमन्त्रमेतैर्मन्त्रं चतुर्विंशतिलक्षं जपेत् क्षीरद्रुमचतुष्टयसमित् सिद्धिर्दध्यात् स्त्रोद्वा
सिकाभिः संभयस्महस्राष्टकं तिलैश्चपयः सिक्तैस्तावत्संख्यया नुक्र्या पुरश्चरणार्थं अश्वत्थवटोदुंबरा
प्लक्षाः क्षीरद्रुमाः पुनः गजमदगमदकाश्मीरैर्मिश्रितमं मरमिरोचनो यैते विलिखेदलक्तकरसालुलितैर्यन्त्रा।

णि सकलकार्यार्थी मृगमदम् कस्तूरिकां काश्मीरं कुंकुमं मलयजचंदनं रोचनं गोरोचनं स्वलकं शैवं वा एतैः।
कृतयंत्रं च तत्रैव विलिखेत् धारणार्थं चेत् पुनः प्रसादस्य पंच त्वक्रूपं प्रधानेन कृत्वात्मिके रत्नादिक सा।
रक्षां सन्तिं कुर्यात् तत्प्रकारस्तु ग्रंथबाहुल्यभयान्नात्र लिख्यते इति प्रपंचसारसंग्रहे गीर्वाणेंद्रविरचिते
दशमः पटलः १० अथ मंत्रदेवताप्रकाशोक्तप्रकारेण भुवनेश्वर्याः प्रयोगादि विधिर्लिख्यते एकलिंगे श्म-
प्र॰ सा॰ सं॰ १० शानागारे दक्षिणामूर्तिमाश्रितः वटुपमस्तोभसम्भ्यासी चतुःशाविशः कृष्णाष्टमीमारभ्य यावत्कृष्णचतु-
र्दशी नित्यमिष्टाशी वृशक्तिं जपेन्मंत्रं सहस्रकं दधिक्षौद्रयुतां पक्वां ताम्रपात्रसमिधा हुनेत् ततश्चाष्टस-
हस्राणि धापयन् सर्वैस्तथैव जपेत् अथ विनियोगः नित्यसौभाग्यदं पंचविंशत्सामाभिषेचनम् मेधावी
च भवेद्वाग्मी तावज्जप्तांबुपानतः जिह्वाग्रे मस्तके मंत्रं वाक्सिद्धिकवितांकरम् तत्तन्मंत्रं जने वश्यकरं
रागरक्तं सप्तम् सामरूकुमस्मा रुणालेपे वश्यकृत्तिलकक्रिया जानुमात्रे जले स्थित्वा निश्चलो मिलि-
तेक्षणः जपेत्सहस्रकं राज्ञो विष्णामाकर्षयेत्त्रियम् लाजैः कन्यामवाप्नोति तिलैरारोग्यमश्नुते पुष्टि-
107 मान् दधिहोमेन तांबूलैस्तु तथा भवेत् अथ श्रीमंत्रविधानमुच्यते भृगुऋषिः नृचिच्छंदः श्रीदेवी देव-
ता शंबीजं ईशक्तिः स्वाहा श्रीशिरः स्वाद्यंगानि न्यस्य ध्यायेत् रूपोद्दिपद्माभयवरदकरा तन्मकान्तिलाभा-
भ्रुभ्राभाभिगजयुग्मद्वयकरद्रुतकुंभाद्धिराभिसिच्यमाना रत्नौघावबद्धमौलिर्विमलतरदुकूलार्तवालेपनाढ्या मा-
ली पद्मनाभोरसिकृतवसतिः पद्मगा श्रीः श्रियेनः श्रीमिति मंत्रैः ऐश्वर्यप्रधानोयं मंत्रः द्वादशलक्षं जपः द्वाद-
शसहस्रं त्रिमधुराक्तैः सरोजैर्वा तिलैर्वा बिल्वसमिद्भिर्वा त्रिभिरपि वा जुहुयात् पुरश्चरणार्थं अथ पुरश्चरणा
कलशं शुद्धजलैर्वा रसैः कषायजलैर्वा सर्वर्षसंस्कृतं मंत्रमनमभिषिंचेत् शिष्यं गुरुः अथ रत्नापीठवि- राम॰
धानमुच्यते रुचिराष्टपत्रमपवार्य हं राशिचक्रमिष्यते विधाय पीठमर्पितं यजेत् नवशक्तिभिः स १०

हरमांचततः अयमर्थः अष्टपत्रंपद्मंविलिख्यतद्बहिर्वृत्तत्रयंविलिख्य तद्बहिः द्वादशखंडंविलिख्य तद्बहि
श्चतुरस्रंविलिख्यकर्णिकायांश्रीबीजंविलिख्य तस्मिन्पीठेनवशक्तिभिःश्रीरमामावाहयेत् विभू
त्यै॰ उन्नत्यै॰ कान्त्यै॰ हृष्ट्यै॰ कीर्त्यै॰ सन्नत्यै॰ व्युष्ट्यै॰ उत्कृष्ट्यै॰ ऋद्ध्यै॰ इतिनवशक्तयः श्रींश्रीदेव्यासनायन
मः श्रींश्रीदेवीमूर्त्तये॰ इतिकर्णिकायांनवशक्त्यादौश्रीबीजयोजयेश्च पुनरावाह्य अंगैः प्रथमावृ
त्तिः वासुदेवाय॰ संकर्षणाय॰ प्रद्युम्नाय॰ अनिरुद्धाय इतिपूर्वादिदिक्षु दमकाय॰ शालभाय॰ गुग्गुल
वे॰ कुरंटकाय इतिगजान्विदिक्षु शंखनिधये॰ पद्मनिधये॰ इतिवामदक्षिणपार्श्वयोः इतिद्वितीयावृत्तिः
बलाकायै॰ विमलायै॰ कमलायै॰ वनमालिकायै॰ विभीषिकायै॰ मालिकायै॰ शांकर्यै॰ वसुमालिकायै॰
इतितृतीयावृत्तिः इंद्रादिभिश्चतुर्थी अयंप्रयोगः अंभस्युरोदघ्नमेभितिष्ठन् त्रिलक्षमेनंप्रजपेत्समंत्रंच
श्रियंविचिंत्यार्कगतांयथाभवत् दरिद्रतायाभवतिप्रमुक्तः अयमर्थः स्नानप्रमाणेजलेस्थितः एतंमंत्रं
श्रीबीजंलक्षत्रयंजपेत् श्रीसूर्यमंडलेलक्ष्मीध्यायन् दरिद्रतायाः प्रमुक्तोभवति प्रयोगांतरम् वसन्ता
दुपविश्यकेटभारेःकमलाहृत्तलेप्यथवात्रिलक्षंजपतोपिभवेच्चकांक्षितार्थादधिकंवत्सरतोवसुप्रपंच
अयमर्थः विष्णुआलयेबिल्ववृक्षान्तिकटेवास्थित्वालक्षत्रयंजपेत् संवत्सरात्प्रागेववसुप्रपंचोभवति
प्रयोगांतरम् जुहुयादशोकदहनेमधुनैरपितंदुलैः सकलवश्यतमं अयमर्थः अशोकेंधनकृतद
हनेत्रिमधुरसिक्तैस्तंदुलैःसंख्यानुक्तेसहस्रमितिन्यायात् सहस्रंजुहुयात्वश्यकारंभवति प्रयोगांतरम्
खदिरानलेत्रिमधुरैरपिधर्मदंचराजकुलवश्यमपि अस्यार्थः खदिरेंधनकृतदहनेत्रिमधुरसिक्तैस्तंदुले
र्हैमोधनप्रदश्चराजवश्यदश्चस्यात् प्रयोगांतरम् समधुरनालिनानालक्ताहोमादलक्ष्मीपरिगतमपिजं
तुंसान्नुपाक्षीम्मग्रापनविभवसमस्थानितपमाहूलादयंतीत्यजतिनकरुणार्द्रातस्मात्संततिंच अयमर्थः

त्रिमधुरसिक्तैः कमलैर्लक्षं यो जुहोति स मलक्ष्मीनिकरमपि लक्ष्मीं प्राप्नुयात् तस्य संततिं चैत्यजति
प्रयोगांतरम् विल्वश्रीसूक्तजापी निजभुवि स भवेज्जोवदुष्पित्वास्य पूर्वपत्रे स्त्रिस्वादुपृक्तैः क्रमसमफल
समित् स्कंदभेदैस्तत्प्रसूने मूले मंडलास्वाकृतिनियमचरितो होमकृत् त्रिर्मलात्मा रूपं पश्येद्रमायाः क
यमपि च पुनस्तत्कुले स्यादलक्ष्मीः अयमर्थः पूर्वं ब्राह्मणो निजभूमौ विल्वं संस्थाप्य तत्समीपे स्थित्वा श्रीसूक्तं जपेत्
श्रीसूक्तजापी जलसेचनं कुर्यात् पुनस्तस्य विल्वस्य यानि पत्राणि तानि सर्वाणि संगृह्य क्रमेण एकैकं त्रिमधुर
प्र॰सा॰ म॰ १०८ सिक्तं श्रीवीजमंत्रेण जुहुयात् पुनस्तद्वन्मानेयानि कुसुमानि तानि त्रिमधुरसिक्तानि क्रमेण पूर्ववदेव जुहु।
108 यात् पुनस्तत्फलैरप्येवमेव जुहुयात् पुनस्तस्य समिद्भिः पुनस्तस्य स्कंधभेदैः पुनस्तस्य मूलैस्त्रिमधुरसिक्तैः।
सर्वैरेव जुहुयात् तस्मात्त्रिर्मलात्मा मंडलात्मा प्रागेव रमायाः रूपं पश्यति अलक्ष्मीपरिहारो भवतीति कि
मु वक्तव्यम् अथ रमामंत्रप्रसंगात् कल्पांतरोक्तोपि रमामंत्रो लिख्यते ब्रह्मा ऋषिः गायत्रीछंदः रमाविद्या देवता
श्रीवीजं स्वाहाशक्तिः श्रीहृत् स्वाहाशिरः श्रीशिखा स्वाहाकवचं एवंप्रकारेण षडंगानि ध्यानम् तडिच्छो
भाशर्णीतपनशशिताटंकयुगलोलसद्भूषितांगोमांबुकविशदनाभीसमसिजोदारस्मेराधीरांकारकलितपद्मां
द्विनयनां रमाविद्यां वंदे वापुरुषवामोरुनिलयां ॐ श्रीं नमो भगवति सर्वसौभाग्यदायिनि श्रीं श्री विद्ये महा।
विभूतये स्वाहा मंत्रः वर्णलक्षं जपः पायसलाजादूर्वाभिः वर्णसहस्रं जुहुयात् पुरश्चरणार्थं यंत्रं अथ यंत्रम्
मध्ये स्वाहाष्टपत्रेष्वतिदलयुगलं वर्णमालिख्य वाह्ये शिष्टान् वर्णान् दशारे शिविपुटभुवने शिष्टतलक्ष्म्याः वाह्ये
पंचाशद्वर्णश्रुणावपतित तलेष्टसाध्यं च मारं लक्ष्मीयंत्रं तदेतत्त्रिभुवनविभवश्रीप्रदं दिव्यदिव्यं अस्यार्थः अथ
ममष्टपत्रं विलिख्य मध्ये स्वाहा इति वर्णद्वयं तन्मध्ये मावीजं समाध्य दलेषु मंत्रवर्णा द्वंद्वतद्वहिर्दशदलेषु मं। राम १०८
त्रवर्णैकैकं तद्वहिः षट्कोणं तेषु लक्ष्मीवीजं तद्वहिर्वृत्तमात्वकांतद्वहिश्चतुष्कोणवेनवेष्टयेत् अथ लक्ष्मीमंत्रांतरं।

लिख्यते दक्षऋषिः विराट्छंदः श्रीर्देवता ऊंबीजं स्वाहाशक्तिः ॐदेव्यैनमः हृत् ॐपद्मिन्यै शिरः ॐविष्णु
पत्न्यै नमः शिखा ॐवरदायै नमः कवचं ॐकमलरूपायै नमः अस्त्रं ध्यानम् पद्मस्थां पद्मनेत्रां कमल
युगवराभीतियुग्दोः सरोजां देहोत्थाभिः प्रभाभिस्त्रिभुवनमखिलं भासुरां भासयंतीम् मुक्ताहाराभिरामो
न्नतकुचकलशां रत्नमंजीरकांचीग्रैवेयोर्म्यंगदाढ्यां धृतमणिमुकुटां श्रेयसे श्रीर्भवेद्वः नमः कमलवासि
न्यै स्वाहा इति मंत्रः ऐश्वर्यप्रधानोयं मंत्रः दशलक्षं जपेत् त्रिमध्वाक्तैः कमलैरयुतं जुहुयात् पुरश्चर
णार्थं अथ पूजाविधिः पूर्ववत्पीठं संपूज्य तस्मिन्देवीं समावाह्य समर्चयेत् प्रथमम् अष्टपत्रमध्ये अंगैः प्रथ
मावृत्तिः बलाकायै विमलायै कमलायै वनमालिकायै विभीषिकायै द्राविकायै शांकर्यै वसु
मालिकायै द्वादशदलेषु इति द्वितीयावृत्तिः लोकपालैर्दलाग्रे तृतीयावृत्तिः अथ प्रयोगः समुद्रगायामव
तीर्थे नद्यां वा कंठमात्रे पयसि स्थितः सन् त्रिलक्षं जप्त्वा शतमोक्षमात्रान्मंत्री भवेन्नात्र विचारणीयं अथ योगा
ताम् नंद्यावर्तैर्जुहुतमाभिमुख्यं चैव लक्ष्मीं सहस्रं तावद्दिवसैः त्रिमधुरप्लुतैर्वा फलैः पौर्णमास्यां पंचम्यां वाष्ट
तमास्त्रिजेः शुक्लवार्णां पुष्पैरष्टमी संप्रति कृतविधिर्वत्सरात्स्याद्गुणाढ्यः अथ मंत्रः भगमेदत्तराफाल्गुनी
नं घवर्तपुष्पैर्बिल्वफलैस्त्रिमधुराक्तैर्वा सहस्रं जुहुयात् अथवा पौर्णमास्यां वा पंचम्यां वाष्टतेः सप्त
जैः प्रतिमासं जुहुयात् अथवा प्रतिशुक्रवारमन्यैर्वा धवलैः पुष्पैर्जुहुयात् एवं कृते वत्सरात् धनाढ्यो भवति
लक्ष्मीमंत्रांतरमुच्यते दक्षऋषिः विराट्छंदः श्रीर्देवता श्रींबीजं ह्रींशक्तिः ॐश्रींह्रींश्रींकमले श्रीं ह्रीं श्रीं ॐ
हृत् ॐश्रींह्रींश्रींकमलालये श्रींह्रींश्रीं ॐ शिरः ॐश्रींह्रींश्रींप्रसीद श्रींह्रींश्रीं ॐ शिखा ॐश्रींह्रींश्रींप्रसीद श्री
ह्रींश्रीं ॐ कवचम् ॐश्रींह्रींश्रींमहालक्ष्मीनमः श्रींह्रींश्रीं ॐ अस्त्रम् ध्यानम् हस्ताद्यद्वन्द्वपात्रपंकजयुगाद
र्शस्फुरत्स्वर्णग्रैवेयांगहारकंकणमहामौलिस्फुरत्कुंडला पद्मस्थापरिचारिकापरिवृता शुक्लांगरागांशु

कादेवीदिव्यगणानतामवदघ्वेत्रधुंसिनीस्यादमा ॐश्रींह्रींश्रींकमलेकमलालयेप्रसीदश्रींह्रींश्रींमहालक्ष्म्यै
नमः इतिमहालक्ष्मीमंत्रः सप्तविंशत्यर्णः ऐश्वर्यफलप्रदोयंमंत्रः लक्षंजपेत् इर्वोक्तलक्ष्मीपीठेसमा
वाह्यसमर्चयेत् अंगैः प्रथमावृत्तिः श्रीधरायनमः हृषीकेशायनमः वैकुंठाय· विश्वरूपाय· वासुदेवाय·
संकर्षणाय· प्रद्युम्नाय· अनिरुद्धाय इतिद्वितीयावृत्तिः भारत्यै· पार्वत्यै· चांडेनै· शच्यै· इतिपूर्वादिदिक्षु
दमकाय· शालभाय· गुग्गुलवे· कुरंटाय इत्याग्नेयादिकोणेषु इतितृतीयावृत्तिः अनुरागाय· विसंवा
दाय· विजयाय· वल्लभाय· मदाय· हर्षाय· बलाय· तेजसे· इतिचतुर्थ्यावृत्तिः इंद्रादिभिःपंचमी वज्रा
प्र॰ सा॰ म॰ ६ १०६ दिभिः षष्ठी· एवंसंपूज्यत्रिमधुराक्तैर्बिल्वैरयुतंजुहुयात् पुरश्चरणार्थं अथश्रीसूक्तविधानमुच्यते॥
श्रीमंत्रेष्वितिगदितेषुभक्तियुक्तः श्रीसूक्तान्यपिचजपेद्यमेदुनेत्राः सूक्तेतत्प्रथमतरंस्वयंमुनिस्मादन्येवा
मुनयः सेमवंतिभूयः आनंदकर्दमश्चैवचिक्लीतइंदिरासुताः ऋचामयोतदस्यासाऋषयः समुदीरि
ताः आद्येसूक्तत्रये छंदोऽनुष्टुष्कान्यबृहत्यपि तदंत्ययोस्त्रिष्टुब्वाच्यःपरस्तादष्टकेपुनः अनुष्टुबंतेप्रस्तार
पंक्तिर्वै ‥ तिक्रमात् अग्निश्रियौतादेवतेचन्यासांगाविधिरुच्यते अस्यार्थः श्रीआनंदकर्दमचिक्लीतेंदिरा मा
सुताऋषयः तत्रश्रीरितिप्रणमात्रयाऋचः इतेचत्वारऋषयः आसुदशानांऋचामपिप्रत्येकंचत्वा
रोपियोजनीयाः एवंप्रत्येकंपतेसमुदायेपतेतमर्वेऋषयः संभूयैववाद्येऋक्त्रये छंदोऽनुष्टुप्कां
सोस्मित्यस्याबृहतीतिछंदः तदंत्ययोर्द्वयोस्त्रिष्टुप् पुनरष्टकमानुष्टुप् अंत्यस्यप्रस्तारपंक्तिश्छंदसामपि
ऋष्याद्युक्तन्यायः प्रत्येकपत्ते समुदायपत्तेतुसंभूयैवअग्निश्रीदेवते तत्रअग्निरितिनारायणोभगवा राम
नुच्यते हिरण्यवर्णामित्यृक्बीजं कांसोस्मीत्यृक्शक्तिः हिरण्मयैनमः हृत् चंद्रायैनमः शिरः १०९
रजतस्रजायैनमः शिखा हिरण्यस्रजायैनमः कवचं हिरण्यायैनमः नेत्रं हिरण्यवर्णायैनमः अस्त्रं सक्ता

मउच्यते मूर्द्धादिकर्णनासामुखगलदोर्हृदयनाभिगुह्येषु पादयोर्न्यासं वाचयेद्बुधः सूक्तकैः क्रम
शः ध्यानम् अमलकमलसंस्था तद्रजःपुंजवर्णा करकमलधृतेष्टाभीतियुग्मांबुजा च मणिमुकुट
विचित्रालंकृताकल्पजातैर्भवतु भुवनमाता संततं श्रीः श्रियै वः हिरण्यवर्णामिति श्रीसूक्तमंत्रः ऐश्वर्य
फलप्रधानोयं मंत्रः आरभ्याश्वयुक्प्रतिपदमथ प्रातर्दीक्षितो विमुक्तस्नानंगोभिः स्नात्वा विमलवासाः सुधौतदि
नास्यः एकादश्यामथ पौर्णमास्यामर्कसाहस्रिकां तेनायं मंत्री अथ जनतरमांसाय श्रीकपीठे अग्निचिता
ग्नौ जुहुयात् दिनमष्टोत्तरशतं मंत्री पद्मैर्बिल्वसमिद्भिः पयोधसामर्पिषाक्रमाज्जुहुयात् एकैकं त्रिंशत्रिंश
द्वादश्यां भोजयीत विप्रांश्च अथमर्घः शुक्लप्रतिपदमारभ्य स्त्रीभोगादिरहितः एकादश्यां परिसमापयेत् द्वा
दशसहस्रसंख्यं जपः तेषु दिनेषु नित्यशः अन्नेन चरुणा तेन चाष्टोत्तरशतं जुहुयात् पुनर्द्वादश्यां पद्मैश्च बिल्व
समिद्भिश्च दीप्तेनेन च सर्पिषा च क्रमेण एकैकं त्रिंशतसंख्यया जुहुयात् नृपा च द्वादश्यां होमे द्वादशशतं।
ऋचो भवंति अशीतिवारं श्रीसूक्तपाठो जायते पुरश्चरणार्थं होमः अथ स्नानविधिः स्वमेकांतगः पीठे
समावाह्य तां समर्चयेत् अंगैः प्रथमावृतिः पद्मायै पद्मवर्णायै पद्मस्थायै आर्द्रायै तर्पयंत्यै
तृप्तायै ज्वलंत्यै स्वर्णप्राकारायै इति द्वितीयावृतिः लोकेशैस्तृतीयावृतिः तदायुधैश्चतुर्थ्याव
तिः अथ स्नानविधानांतरमुच्यते पंचदशभिः ऋग्भिरेकैकाभिः एकैकोपचारान् समर्चयेत् एवं पं
चदशोपचारान्समर्पयेत् उपचारा उच्यंते आवाहनासनमर्घ्यकं पाद्याचमनमधुपर्कस्नानानि वासोभू
षणानि गंधपुष्पमनोयुतधूपदीपभोज्यानि तोद्वासनानि कुर्यात् भक्तियुतः पंचदशभिस्तु मनुभिः
अस्तैरपि समस्तैः स्नानार्थं संपन्नात्मकः सिद्ध्यै स्नानार्थपुष्पविशेषउच्यते मंदारकुंदकुमुदं यावर्त्ती
द्रुमालतीजात्यः कल्हारपद्मरक्तोत्पलकेतकचंपकादयो ग्राह्याः अथ प्रयोगः अभिषिंचेत्त्रिशो नित्यं।

सूक्तैस्तैः स्नानकर्मणि आदित्याभिमुखो जप्त्वा तावत्तावच्च तर्पयेत् अर्चयेद्विधिनानेन दिनशो जुहुयात्।
त्रिशः एवं करोति षण्मासं यो सौ स्याद्दिशांपतिः अघमर्षः अनेन श्रीसूक्तमंत्रेण स्नानकाले जलम्।
हुत्वा जलात्त्रिवारमात्मानं अभिषिंचेत् पुनरादित्याभिमुखस्त्रिवारं जप्त्वात् पुनस्त्रिवारं जलेन तर्पयेच्च पु।
नस्त्रिवारं देवतायां समर्चयेच्च पुनस्त्रिवारं हविषा जुहुयात् एवं दिनशः षण्मासं यः कुर्यात् स दिशांपाः
पतिरेव भवति प्रयोगांतरम् उदुंबुमात्रेनालिनेन नवनीतं विनिक्षिपेत् सकर्णिके सकिंजल्के दलेपत्रांतरा।
लके पुनः पद्मं सम्पुटं त्वा सम्मिदुत्तु विभावसौ जुहुयादेतया पार्थश्चाष्टोत्तरं जपन् चत्वारिं
श्री.सा. शज्जुहुवारो महाश्रीः स्यात्प्रजापते अघमर्षः उदयकाले ईषद्विकसितेन नलिनेन कर्णिकायां च दलमूले
सं. षु च दलेषपि च दलानामंतरालेषु च नवनीतेन विलिंप्यात् पश्चात्तत्पद्ममेकं सम्पुटं त्वा अष्टोत्तरश
११. तसंख्यं तामआवह जातवेदस्येति ऋचेन स्वाग्नौ जुहुयात् एवं प्रतिपुष्करवारं चत्वारिंशत्पुष्करवारं जुहु
यात् तस्मान्महाश्रीर्भवति प्रयोगांतरम् कांसोस्मीत्यनया समगेकादशच्छताहुतीः षण्मासं जुहु
110 तो नित्यं भयात्त्रायो महेंद्रः अघमर्षः कांसोस्मीत्यृचा नित्यशो हुत्वा तेन एकादशाहुतीर्जुहुयात् एवं ष
ण्मासं कृते तस्य लक्ष्मीर्भवति प्रयोगांतरं सूक्तैरेतैर्जपन् जुहुयादर्चयीताव गाहेत्सिंचेद् ह्रुद्दिनमन्वता।
यासयुतस्तर्पयीत संपृक्तात्माविविधधनधान्यां पुकाम्यंतया सोमंत्री सर्वैर्भुवि वक्रमतोदेहिनां।
मात्प्रोगः अथं तु सप्तार्थः प्रयोगांतरम् श्रियै· लक्ष्म्यै· वरदायै· विष्णुपत्न्यै· वसुप्रदायै हिरण्यरू
पायै· स्वर्णमालिन्यै· रजतस्रजायै· स्वर्णप्रभायै· स्वर्णप्रकारायै· पद्मवासिन्यै· पद्महस्ता।
यै· पद्मप्रियायै· मुक्तालंकारायै· सूर्यायै· चंद्रायै· बिल्वप्रियायै· ईश्वर्यै· भक्त्यै· प्रमुक्त्यै· विभूत्यै· राम
ऋद्ध्यै· समृद्ध्यै· तुष्ट्यै· पुष्ट्यै· धनदायै· धनेश्वर्यै· श्रद्धायै· भोगिन्यै· भोगदायै· धात्र्यै· विधात्र्यै· द्वात्रिंशदेतस्त्रीदेव्या ११.

येमंत्रांसमुदीरिताः तारादिकान्नमोंतांश्चतैरर्चामुवलिंहरेत् तर्पयेच्चमहादेवीं दिग्दैशोमंत्रवित्तमः अथ।
मर्घ्यः महालक्ष्मीरत्नाविधानोक्तेनविधिनासमभ्यर्च्य तत्रदेव्याः पुरतोश्वलतादिनाएतैर्मंत्रैर्दिक्षुत्रिस्त्रिंसंख्या श्रीन
कैः ओंश्रियैनमः इतिवलिंहरेत् पुनरेतैरेवमंत्रैः ओंश्रियंतर्पयामि इत्यादिभिर्हृदयकालेमहालक्ष्मींत
र्पयेज्जलैः पुनर्नाभ्यक्तोन्नानानग्नः सलिलमवतीर्य इत्यादिनालक्ष्मीकारकानियमसूक्ताः अथश्रीसूक्तम
त्रयसंगात् श्रीसूक्तयंत्रमपिमंत्रसारोक्तंनिरवधिकैश्वर्यप्रदंयंत्रंलिख्यते अष्टपत्रंमहापद्मंकर्णिका।
केसरैर्युतम् श्रीवीजंसाध्यसंयुक्तंकर्णिकायांविलिख्यच वस्वादितद्व्यष्टसंख्यापत्रेष्वपियथाक्रमं श्री
सूक्तस्यार्धर्चान्वामालिखेत्तद्वहिः यः शुचिः प्रयतोभूत्वा मातृकयापिच संवेष्ट्यचधराविंवकोणेषुश्रि
यमालिखेत् श्रीसूक्तयंत्रमेतत्तु धारयेद्योयथाविधिः पुत्रारोग्यधराधान्यधनगोसम्पशालिनी लब्ध्वाति
वङ्कलांलक्ष्मींजीवेच्चशरदांशतं इदमेवताम्रपट्टेविलिख्यजलाचसिक्तसंपार्त्तसंख्यापांगणामभूमौ।
लक्ष्मीमावाह्यसाधुसंपूज्यभूपः परिवारयुतंवलिंहरेत् भूतलंसमीकृत्यपस्मिन्नेवंक्रियतेवर्द्धतेतत्रसंप।
दोनित्यं पुत्रैर्दारैरिष्टैर्विभवैर्भूत्यैर्द्धनैश्चधान्यैश्चनागैश्चरथैस्तुरगैर्वृषभैर्गोभिश्चसंख्यायाहीनैः रमयं।
तिगृहेतस्मिन्नुविहरत्याभूतसंप्लवंलक्ष्मीः अथार्थः प्रथमम्अष्टपत्रंपद्मंविलिख्यतत्कर्णिकायांश्री
वीजंससाध्यंविलिख्य अष्टसुपत्रेषु अकुचतटपयसार्धमर्धंविलिख्य वहिर्द्वादशदलंविलिख्यतेषु।
ईम अवशिष्टानामृचांमध्ये अकुषट्कसार्द्धंविलिख्यतद्वहिः षोडशदलंविलिख्यतेष्ववशिष्टानामृचामष्टा।
कसार्द्धमर्द्धंविलिख्य तद्वहिः वृत्तद्वयंविलिख्य प्रथमेवृत्ते यः शुचिः प्रयत इत्यादिनासंवेष्ट्य द्वितीयेमा।
तृकायाचसंवेष्ट्य मातृचतुरस्रकोणेषुश्रीवीजंविलिखेदिति अथमहालक्ष्मीरत्नकोशेप्रोक्तलक्ष्मीमं।

त्रविधानमपि योग्यतावशाल्लिख्यते भृगुऋषिः अनुष्टुप्छंदः महालक्ष्मीर्देवता ऐंबीजं ह्रींशक्तिः क्लीं।
कीलकं मूलमंत्रवर्णाद्यैः षडंगानि ध्यानम् कांत्या कांचनसन्निभां हिमगिरिप्रख्यैश्चतुर्भिर्गजैः हस्तो
त्क्षिप्तहिरण्मयामृतघटैरासिच्यमानां श्रियं नानारत्नसमुज्वलां करलसत्पद्मां किरीटोज्वलां क्षौमाबद्धनि
तंबबिंबलसितां वंदेरविंदस्थितां मंत्रः ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं सौः पंकजहस्तेनमः द्वादशार्णोयंमंत्रः पूजादिकं ए
कादशीमंत्रविधानवत् अथ लक्ष्मीमंत्रविधानांतरं लिख्यते महालक्ष्मीमंत्रस्य मंकणऋषिः गायत्रीछंदः व
सुधा महालक्ष्मीर्देवता श्रींबीजं स्वाहाशक्तिः श्रामित्यादिना करन्यासमंगन्यासं च कुर्यात् ध्यानम्॥
हस्तोद्यद्दशपात्रपंकजधरा चंचत्स्फुरन्नूपुरा ग्रैवेयांगदहारकंकणमहामौलिज्वलत्कुंडला पद्मस्था परि
प्र.सा. सं. चारिकापरिवृता शुक्लांगरागांशुका देवी दिव्यवसुप्रदा भवभयप्रध्वंसिनी साऽवमां मंत्रः श्रीं श्रीं वसु
११ देवसुधावेवसुकारी धनकरि धान्यकारी फलकरि स्वाहा सप्तविंशत्यर्णोयंमंत्रः पुरश्चरणार्थं लक्षं जपेत्
तच्छेषमेकादशीमंत्रविधानवत् महालक्ष्मीमंत्रांतरम् देवेशऋषिः गायत्रीछंदः महालक्ष्मीर्देवता श्रींबीज
म् ह्रींशक्तिः सर्वसौभाग्यसिद्ध्यर्थे विनियोगः श्रामित्यादि षडंगं ध्यानम् या सा पद्मासनस्था वि
पुलकटितटी पद्मपत्रायताक्षी गंभीरावर्तनाभिस्तनभरनमिता शुभ्रवस्त्रोत्तरीया लक्ष्मीर्दिव्यैर्गजेंद्रै
र्मणिगणखचितैः स्नापिता हेमकुंभैः नित्यं सा पद्महस्ता वसतु मम गृहे सर्वमांगल्ययुक्ता मंत्रः ॐ
श्रीं क्लीं महालक्ष्मी एह्येहि सर्वसौभाग्यं मे देहि स्वाहा चतुर्विंशत्यर्णोयंमंत्रः लक्षं जपेत् दशांशं त।
र्पणं दशांशं होमं शेषमेकादशीविधानवत् अथ उक्तानां महालक्ष्मीमंत्राणां प्रयोगविधिः अशोक।
वह्नौ जुहुयात्स्नैराज्यलोलितैः वशयेदचिराद्देवत्रैलोक्यमपि मंत्रवित् जुहुयात्तंदुलैः शुद्धैरर्काग्नौ राम
निपुत्रं वशी राज्यश्रियमवाप्नोति राजपुत्रो महीयसीं जुहुयात्खदिरवह्नौ तंदुलैर्मधुनोक्षितैः राजावश्यो ११

भवेत्त्रिपुत्रं महालक्ष्मीश्च वर्द्धते । बिल्वच्छायामाधिवसन् बिल्वामिश्रहविष्यभुक् संवत्सरद्वयं कृत्वा तत्फलै
र्घनांबुजैः साधकं हो महालक्ष्मीश्चक्षुषा पश्यति ध्रुवम् हविषाच्छतसिक्तेन पयसा सर्पिषापि वा कृत्वा ।
श्रियमवाप्नोति निपतो मंत्रवित्तमः मधुरक्ताम्भोजैर्मुद्रयालतमाटरात् नमेचतिरमातमस्य पुनरामृता ।
मंडलं वतः समाराणे सलिले स्थित्वा मंत्रमयं जपेत् एकादशत्रिलक्षं तद्देवीं ध्यात्वार्कमंडले सम्भवेद्दुल्लका
लेनरमायावसतिं स्थिरा बिल्वगेहस्य बिल्वस्य मूलमध्यास्य मंत्रवित्तमः त्रिलक्षं जपतो मंत्रं वांछितं लभते ।
धनम् त्रिकोणं पूर्वमालिख्याष्टकोणं लिखेत्ततः त्रयोदशदलं पद्मं शोभनं केसरान्वितम् तद्बहिर्भूपुर
द्वंद्वं वज्रकोणसमन्वितं चतुर्विंशतिवर्णानामेकैकं विलिखेत्ततः त्रिकोणेऽष्टकोणे त्रयोदशदलेष्व
पि भूपुरे विलिखेन्मंत्री श्रियो बीजं समग्रकं भूकोणेषु पितृहीजैर्लिखेद्दिक्षु विदिक्षु च एवं विलिख्य वि
धिवत् प्राणान् संस्थाप्य मंत्रवित् प्रजपित्वा जपेद्यंत्रं धारयेत्सर्वसिद्धिदं अथ लक्ष्मीस्तोत्रमपि कल्पतरो
रुक्तमत्र लिख्यते अंगं हरेः पुलकभूषणमाश्रयंती भृंगांगनेव मुकुलाभरणं तमालम् अंगीकृताखिलवि
भूतिरपांगलीला मांगल्यदास्तु मम मंगलदेवतायाः १ मुग्धा मुहुर्विदधती वदने मुरारेः प्रेमत्रपाप्रणि
हितानि गतागतानि मालादृशोर्मधुकरीव महोत्पले या सा मे श्रियं दिशतु सागरसंभवायाः २ आमीलि
ताक्षमधिगम्य मुदा मुकुंदमानंदकंदमनिमेषमनंगतंत्रं आकेकरस्थितकनीनिकपक्ष्मनेत्रं भूत्यै भवे ।
न्मम भुजंगशयांगनायाः ३ बाह्वंतरे मधुजितः श्रितकौस्तुभे या हारावलीव हरिनीलमयी विभाति का
मप्रदा भगवतोऽपि कटाक्षमाला कल्याणमावहतु मे कमलालयायाः ४ कालांबुदालिललितोरसि कैटभारेः ललि॰
धाराधरे स्फुरति या तडिदंगनेव मातुः समस्तजगतां महनीयमूर्तिर्भद्राणि मे दिशतु भार्गवनंदनायाः ५
प्राप्तं पदं प्रथमतः खलु यत्प्रभावान्मांगल्यभाजि मधुमाथिनि मन्मथेन मय्यापतेत्तदिह मंथरमीक्षणार्द्धं मं ।

दालमालिमकरालयकन्यकायाः ६ विश्वामरेंद्रपदविभ्रमदानदक्षमानंदहेतुरधिकं मधुविद्विषोपि ॥
ईषन्निषीदतु मयि क्षणमीक्षणार्द्धमिंदीवरोदरसहोदरमिंदिरायाः ७ इष्टा विशिष्टमतयोपि यया दयार्द्र- हि
दृष्ट्या त्रिविष्टपपदं सुलभं लभंते दृष्टिः प्रहृष्टकमलोदरदीप्तिरिष्टां पुष्टिं कृषीष्ट मम पुष्करविष्टरायाः ८
दद्याद्दयानुपवनो द्रविणांबुधारामस्मिन्नकिंचनविहंगशिशौ विषण्णे दुष्कर्मघर्ममपनीय चिराय दूरं
नारायणप्रणयिनीनयनांबुवाहः ९ गीर्दैवतेति गरुडध्वजवल्लभेति शाकंभरीति शशिशेखरवल्लभे-
ति सृष्टिस्थितिप्रलयकेलिषु संस्थितायै तस्यै नमस्त्रिभुवनैकगुरोस्तरुण्यै १० श्रुत्यै नमोस्तु शुभकर्म-
प्र.सा. सं ११७ फलप्रसूत्यै रत्यै नमोस्तु रमणीयगुणार्णवायै शक्त्यै नमोस्तु शतपत्रनिकेतनायै पुष्ट्यै नमोस्तु पुरुषो-
त्तमवल्लभायै ११ नमोस्तु नालीकनिभाननायै नमोस्तु दुग्धोदधिजन्मभूम्यै नमोस्तु सोमामृतसो-
दरायै नमोस्तु दामोदरवल्लभायै १२ नमोस्तु देव्यै भृगुनंदनायै नमोस्तु विष्णोरुरसि स्थितायै न-
112 मोस्तु लक्ष्म्यै कमलालयायै नमोस्तु नारायणवल्लभायै १३ नमोस्तु हेमांबुजपीठिकायै नमोस्तु भूमंडलनायि-
कायै नमोस्तु देवादिदयापरायै नमोस्तु शार्ङ्गायुधवल्लभायै १४ स्तुवंति ये स्तुतिभिरमूभिरन्वहं त्रयीमयीं
त्रिभुवनमातरं रमां गुणाधिका गुरुधनधान्यभागिनो भवंति ते भुवि बुधभाविताशयाः १५ पद्मप्रिये पद्म- मा
नि पद्महस्ते पद्मालये पद्मदलायताक्षि विश्वप्रिये विष्णुमनोनुकूले त्वत्पादपद्मं मयि सन्निधत्स्व १६ अ-
नेन स्तोत्रेण लक्ष्मीं स्तुत्वा नमेत् इति प्रपंचसारसंग्रहे श्रीगीर्वाणेंद्रविरचिते एकादशः पटलः ११ ॥
अथ त्रिपुराविधानमुच्यते संमोहन ऋषिः गायत्रीछंदः त्रिपुरादेवी देवता ऐं बीजं क्लीं वा ह्रीं शक्तिः श्रीं।
हृत् श्रीं शिरः इत्याद्यंगानि ह्रां हृत् ह्रीं शिर इत्यादि वा श्रीं हृत् ह्रीं शिरः क्लीं शिखा श्रीं कवचं ह्रीं ने- राम
त्रं क्लीं अस्त्रं इति वांगानि कुर्यात् ध्यानम् नवकनकभासुरोर्वीविरचितमाणिक्यहिमे सकल्पतरौ रत्नवरव ११२

द्रुसिंहासननिहितसरोरुहे समासीनां आवद्धरत्नमकुटां मणिकुंडलोद्यत्केयूरकोर्मिरसनाद्यपन्
पुराढ्यां ध्यायेद्धृतांबुजयुगपाशांकुशां करैश्चापांकुशपाशविशिखान्वहेमवर्णां चामरस्मकुरसमहेकलां
लकरंडवाहिनीभिश्चवृतीभिः समभिष्टुतां प्रपूजयेत् साधकं समस्तदशा श्रींह्रींक्लींरितिमंत्रः द्वादशलक्षंज
वेत् श्रीवत्ससमिद्भिश्चराजवत्ससमिद्भिश्च जपान्तेवैश्वदेवमधुरसिक्तैः द्वादशसहस्रं पुरश्चरणहोमः ।
श्रीवत्सविल्व राजवृक्षकोण जपान्तेवंतपापुष्पं अथपूजाविधिः ॥ केवलाष्टपत्रे भुवनेश्वरीपीठे
समावाह्यसमर्च्चयेत् अंगैःप्रथमावृतिः लक्ष्म्यै· ह्रायै· गिरिजायै· शार्वायै· रत्यै· अंगजाय· इतिषट्कोणेषु
समर्चयेत् पुनस्तद्दमितोवाहिः वसुधायै· प्रावनिधये· वसमत्यै· पद्मनिधये· इतिसमर्चयेत् एवंद्विती
यावृतिः मातृभिस्तृतीया पुनस्त्रीरूपैः लोकपालेश्वरैश्चतुर्थावृतिः अस्यमंत्रस्यफलमच्यते सकलवर्ग
फलाप्तियशस्करं जगतिरंजनदं कविताकरं अथधरणीमंत्रविधानमुच्यते वराहऋषिः निवृच्छं
दः श्रीरणीदेवता ग्लौंबीजं स्वाहाशक्तिः ॐनमोस्तु भगवत्यै· शिरः धरण्यै·शिखा धरणीधरकवचं
५ धरेनेत्रं स्वाहास्त्रं ध्यानम् मृत्स्नांभोजेनिविष्टारुणचरणतलाश्यामलांगी मनोज्ञा चंचच्छाल्यग्रचुंब।
त्कुकललितकराप्राप्तनीलोत्पलाच रक्ताकल्याभिरामामणिमयमकुटाचित्रवस्त्राप्रसन्नादिश्यान्निश्च
मरामः सततमभिमतंवल्लभाकैटभारेः ॥ ॐनमोभगवत्यैधरणीधरेधरेस्वाहा इतिमंत्रः धराद्यक्षमि
त्यस्याव्योलक्षंजपः दशांशंसर्पिःसिक्तेन पायसान्नेन पुरश्चरणहोमः अथपूजा वैष्णवपीठेसमावा
ह्य अंगैःप्रथमावृतिः भूम्यात्मनेनमः वह्न्यात्मनेनमः अवात्मनेनमः प्राणात्मनेनमः इतिदिग्दले
षु निवृत्यै प्रतिष्ठायै· विद्यायै· शान्त्यै· इतिकोणदलेषु अथप्रयोगः पुष्पैः प्रियंगोर्मधुरत्रयाक्तैः नीलो
त्पलैर्वाप्तितथारुणोत्पलैः सहस्रमानंप्रतिजुहुतस्याड्डोर्गोमतीसस्यकुलाकुलाच प्रियंगुपुष्पंनावन्नू नीलो

भूमि:

स्पलैरक्तोत्पले अयमर्थः प्रियंगुपुष्पैः मधुरसिक्तैर्वा नीलोत्पलैस्त्रिमधुरसिक्तैर्वा रक्तोत्पलैर्वा सहस्रसं
ख्यैर्योजुहोति तस्य भूतिः पशुमती च सस्यादिसमृद्धिमती च जायते प्रयोगांतरमपि पिंजरा इक्षुलशालि
मंजरीर्जुहोति मधुरत्रयोक्षिता नित्यशः शतमध्यास्य मंडलाद्बहुलगा भवति विस्तृता मही शालिमंजरी।
योग^ मंजरीर्जुहोति मधुरत्रयोक्षिता नित्यशः शतमध्यास्य मंडलाद्बहुलगा भवति विस्तृतामही शालिमंजरी॥
ऋणोचित अयमर्थः स्वर्णवर्णाः स्थूलाश्च शालिमंजरीस्त्रिमधुरसिक्ता नित्यशः शतसंख्यैर्योजुहोति।
प्रसा· एवं मंडले कृते तेन भूमिर्लभ्यते प्रयोगांतरं भगोस्तु वारे जसाध्यभूमहिलो लितां भः पतिव कमंधः
सं· एवं मंडलेकृते तेन भूमिर्लभ्यते प्रयोगांतरे पण्मासादनु भृगुवासरमेषहोमः संपन्नान्समप
११२ पपोद्धृतांकं जुहुयात्सहस्रं रूपेनवानेन दिनावतारे पण्मासादनुभृगुवासरमेषहोमः संपन्नान्समप
नयहृत्प्रदेशात् पुत्रान्वा पश्युमहिषेवपुष्टिं जहाति शामपनुदिनमिंद्रियासमयां अयमर्थः भृगु
वारेस्वसाध्यदेशस्य मृदं गृहीत्वा तां जलेविद्ध्य तेन जलेन हविःपरिपच्य पुनः क्षीरच्युतांभांसि
तेनतेन हविषा सहस्रसंख्यं जुहुयात् एवं पण्मासं प्रति भृगुवासरे योजुहुयात् तस्य साध्यभूमि
113 को^ स्सलद्धिसंपन्ना जायते पुत्र महिषीदिरादयश्च जायंते अथवा तामेव साध्यभूमिस्थां मृदं क्षीरं विलोड्य तेन स्व
ऋवारे उदयकाले सहस्रसंख्यं जुहुयात् अथ धरणीमंत्रप्रसंगात् धरणीयंत्रमपि मंत्रसारोक्तमंत्रयोग्यताव
शालिव्येते मध्ये तारं वसुपुरपुणा श्रीबीजो कोलवीजे पत्रेष्वष्टस्वपि गणिमि तान्मंत्रवर्णान्क्रमेण श्रावे
ष्टयार्णैः किटिमनुभवैर्मातृकार्णैश्च यंत्रं भूगेहस्थं वितरति धरास्वर्णधान्यादि वृद्धिं अस्यार्थः मा
घमष्टकोणहृयं विलिख्य तन्मध्ये प्रणवं ससाध्यं विलिख्य अष्टकोणद्वये पिवाराहवीजं हमिति वि
लिख्य तद्बहिरष्टपत्रं पद्मं विलिख्य तेषु धरणीमंत्रवर्णान् त्रिंशः त्रिशो विलिखेत् ग्लौं ह्रीं ग्लौं नमो भगवते राम
परस्मै धरणिपरपरेस्वाहा ग्लौं ह्रीं ग्लौं इति धरणीमंत्रश्चत्वारिंशदक्षरः पुनस्तद्बहिर्वृत्तद्वयं विलिख्य। ११२
प्रथमवृत्तोपरि द्वाविंशत्पत्रे वक्ष्यमाणवाराहमंत्रेणावेष्टयेत् द्वितीय वृत्ते मातृकावर्णैः संवेष्टयेत

येवृत्तेमातृकावर्णैः संवेष्टनहहिरष्टतुरस्रं विलिखेदिति अथ त्वरिताविधानमुच्यते अर्जुन ऋषिः विरा
ट्छंदः त्वरिता पार्वती देवता हुं बीजं ह्रीं शक्तिः खेचहृत् चछेशिरः छेक्षः शिखा क्षस्त्रीं कवचं स्त्रीं हुं ने
त्रम् हुं क्षे अस्त्रम् ध्यानम् श्यामतनुमरुणपंकजचरणामलोक्षवलनागमंजीराम् स्वर्णांशुकपरिधा
तिनावैश्यादिहृदहमेखलाकलितां तनुमध्यलतां स्थूलस्तनयुगलोकाविराजदंसपवराम् शिखिपिंछ
नालांवलयांगुंजाफलगुणितभूषणाकलितां नपफणीकेयूरांतांगलविलसद्विविधमणियुताभरणां
द्विजनागयुगलकुंडलमंडितगंडद्वयमुकुटशोभां शोणतराधरपल्लवविद्रुममणिभासुरांत्रसत्रां च ॥
दृशीशशिबिंबवदनामरुणायितलोचनत्रयीनलिनां कुंचितकुंतलसन्मुकुटाधरिताहिवैरिपिंछयुतां।
केशांतीवनकुसुमोज्वलांत्रपत्रातपत्रकेतनिकां सुरुचिरसिंहासनगां विभ्रमसमुदायमंदिरांतरुणीं ॐ
ह्रीं हुं खेचछेक्षः स्त्रीं हुं क्षे ह्रीं फट् १२ इतिमंत्रः क्ष्वेलग्रहणादिहरणप्रधानोयंमंत्रः कालिकगलहस्ताभि
गुह्येषु च जानुजंघयोः पदयोः देहन्यासं कुर्यात् मंत्रेण व्यापकं समस्तेन ८ कलिंगादिषु शक्तिमार्गपाल।
तत्जपः त्रिमधुरसिक्ताभिः बिल्वसमिद्भिर्दशांशं जुहुयात् पुरश्चरणाहोमः अथ रत्ना अष्टहरिविधत्।
सिंहासने समावाह्य सद्मासिजे देवीं पूजयेत् जयायै विजयायै अजितायै अपराजितायै नित्यायै विला
सिन्यै दोग्ध्र्यै अघोरायै मंगलायै एताः पीठनवशक्तयः ॐ वज्रनखदंष्ट्रायुधाय महासिंहाय हुं फट् न।
मः तंत्ररत्ने वं हुं हे वज्रदेह हुरु २ हिंगुल २ गर्ज हूं हूं हे तं पंचाननाय नमः इति चर्मासनमंत्रः अत्रावाह्य अं
गैः षट्कोणादिदलमूलेषु षट्सु समर्चयेत् अवशिष्टदलद्वयेत् प्रीणातायै गायत्र्यै इति पूजयेत् ततः पत्रमा
ध्येषु त्वंगादिप्रादक्षिण्येन हुंकाराद्यामष्टौ शक्तीर्यजेद्यथा श्रीं हुंकारायै नमः श्रीं खेचर्यै नमः श्रीं चंडायै

श्रीछेदिन्यै॰ श्री ५ लोपिन्यै॰ श्रीक्षियै॰ श्रीहुंकार्यै॰ श्रीक्षेमकारिकायै॰ इति दलमध्ये दलाग्रेषु च भैरवां
कस्यामातः संहृत्य तद्वहिः श्रीरूपैः श्रीवीजाद्यैः इंद्रादिभिः वज्रादिभिः दलाग्रेषु फट्कार्यै नमः इत्यग्रे
तद्वाह्ये शरायै॰ शरधारिण्यै॰ इतिजपायै॰ स्वर्णवेत्रधरायै॰ विजयायै॰ सुवर्णयष्टिधरायै॰ इति द्वारस्थान्
यथापूर्वं तत्पुरतः कुल्लाय॰ बर्बरकेशाय॰ लकुटधराय॰ किंकराय॰ इत्यालत्वरिता ह्यादियोगभवङ्कै ५ फट् इ
ति विशेषतात्रयममयं किंकरस्यैव विशेषमिति अरुणैश्चंदनकुसुमैर्वनजैरपि धूपदीपनैवेद्यैः प्रवरैः
प्र॰ मा॰ अनन्यगीतैः समर्चयेत् भक्तिभावनम्रतनुः मंत्रदेवताप्रकाशिकायाम् क्रों ह्रीं श्रीं हुं म्लूं ऊं ऐं व्लूं क्रौं
सं॰ ईं हूं विचछेदनः ख्रीं हूं ह्लें क्ष्रीं फट् विंशाक्षरो प्युक्तः अस्यापि सर्वं द्वादशाक्षरवत् अथ प्रयोगः योनिकुंड
१४ स्थितः प्रकल्पतत्त्वानलं समाधाय संस्कृत्य पूर्वविधिनाजुहुयात् सर्वार्थसिद्धये मंत्री योनिरिति त्रिभुवनेशी इक्षु
शकलैः समधुरैः दूर्वाभिः स्वायुषे श्रियै धान्यै धान्याय यवैः पुष्टैः गोधूमैः अदुपैः तिलैर्जुहुयात् जंबूभिः स्व
114 श्रे र्णमयानीभिः शत्रुशांतये तत्र केः अनयसिद्धौ बकुलैः कीर्त्यै कुंदैर्महोदयायतथा अरुणोत्पलैः श्रिया
लोमैधकनैरिष्ट सिद्धये शोकैः पुत्रान् पाटलजैः स्त्रीस्त्रियैनिंबजैः स्वविद्विषः पुष्पैः नीलोत्पलकैः चंपक
जैः कनकसिद्धये पद्मैः महाकिंशुकैः सर्वोपद्रवशांत्यै साधको जुहुयात् मल्लिकापुष्पैर्जगद्वश्याय प्रचुर
कमलैर्भवस्याय जंबूफलैः रिष्टधनाय अपामार्गदीर्घायुषे बकुलपत्रैः शत्रुचाटलीपत्रैः सपत्ननाशाय माषैः शत्रो
र्मूकत्वाय अश्वैः कृष्णतंत्वाय साधको जुहुयात् कृतं सत्योत्साहस्त्री त्रिस्त्रियुता वायुतीभवति यावत्संख्यो होमस्तावन्
जप्यश्च मंत्रिणा मंत्रः इक्षुः शकलं खंडशर्करा गोधूमको मधुवैः जंबू नावलू राजिका उरा अश्वत्थ बकुलं मिविल
कुंदं कुरुकुटि अरुणोत्पलं श्वेतमरिष्ठं मधुकं पिप्पलैः अशोकं अशोकपुष्पपाटलं पाटलिरिह तत्स्यमिह्न इत्यर्थः निं राम
१४

वैवेवुनीलोत्पलं कुर्नैतल एवं चंपकं चंपकपुष्पैस्तत्सिद्धिरर्थः किंशुकपुष्पैः पद्मैश्च द्वाभ्यामपि सर्वोपद्रव
शांत्यै जुहुयात् किंशुकैरेतैर्हुत्वैः तत्फलावाप्तिर्द्वात्रिंशत्सहस्रं वा अयुतमेव वा जुहुयात् तदनंतरं तावत्सं
ज्ञपेच्च प्रयोगांतरम् मनुमंत्रितैश्च वारिभिरभिषेकः कृत्वे तु शांतिकृद्भवति तज्जातयष्टिज्ञाते मंत्रितचुलु
कोदकाहंतिश्च तथा तत्कर्णरंध्रजापात्तयोगस्सुर्वि विषग्रहादिरुजः चुलुकोदकं हस्तपरिमाणेन लं ॥
अनेन त्वरितामंत्रेण जपेज्जलैः सेचनं वा एतन्मंत्रेण त्रपायपुष्पानाउनेवा एतन्मंत्रजप्तचुलुकोदकसेचनं
वा एतन्मंत्रेण कर्णरंध्रे जपं कुर्यात् विषग्रहादयो विनश्यंति ग्रहादयो द्रदेवताविशेषाः एतद्यंत्रस्था
पनमपि विषग्रहादिशांतिकृद्भवति अथास्य यंत्रविधानमुच्यते आर्व्यामध्येस्तारेमनुमथ शतसंयुक्तं
विंशत्यष्टलेषु प्रादक्षिण्येन शर्वादिकमनुविलिखेत् द्वादशावृत्तिर्मंत्री विंशद्वाष्टपलाकलितविरचि
तयंत्रमेतत्सुजनं वद्भक्त्वे ग्रहार्तिहारितिविजयलक्ष्मीप्रदं कीर्तिदं च अस्यार्थः प्रथमं पूर्वपश्चिमतः षड्रे
खाद्वेधा विलेख्याः पुनस्तयोर्दक्षिणोत्तरवर्तिनोः प्रागग्रेषु दक्षिणोत्तरतः षड्रेखा विलेख्याः पुनरपि
तयोरेव पश्चिमाग्रेष्वपि दक्षिणोत्तरतः षड्रेखा विलेख्याः एवं विलिखिते एकैकस्मिन्कोणे पंचविं
शतिकोष्ठानि जायंते एकैकस्यां दिशि पंचपंचकोष्ठानि च जायंते तैः सर्वैः संभूय मध्यकोष्ठसहितैर्विं
शत्युत्तरशतकोष्ठानि जायंते तेषु कोष्ठेषु ईशानांत्यकोष्ठमारभ्य दक्षिणतः आरभ्याग्नेयांत्यकोष्ठ
पर्यंतं ॐ खेचरत्वादि त्वरितामंत्रस्य एकैकाक्षरं विलिखेत् पुनस्तत एव तच्छेषकोष्ठमारभ्य पश्चिमतश्चा
गत्य नैरृत्यादिकोष्ठपर्यंतं विलिखेत् मंत्रवर्णानेवं प्रादक्षिण्येन मंत्रपदानावृत्या सर्वकोष्ठे विलिखे
त् एवमावृत्ते सति मंत्रस्य द्वादशवारमावृत्तिः पुनर्मध्यकोष्ठे प्रणवं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामा।

दिग्यंत्रन्यायान् विलिखेत् पुनरग्रेषु संभवत्स्वष्टचत्वारिंशत् स्थलानि विलिखेत् एवं विलिख्य जगम्मा
धृतेऽस्य फलं भवति अथास्यैव मंत्रस्य निग्रहचक्रविधानमुच्यते आग्नेयमध्यगतान् रेखाः लिखेत् तु दिक्पं
क्तिषु धूम्रः स्फूं त्रूं त्रूं हूं कारणादिषष्टिपदके शेवाटिकालीमंत्रं नैरृत्यादि नयान्मा यमवृत्तं वायव्यनलो
गवृत्तं शोकं निग्रहचक्रमेतत् कथ्यतेऽन्यानि वह्न्यैवैरिणाम् अस्यार्थः प्रथमं दक्षिणोत्तरतः पंचरेखा विलिख्य पुनस्त
शि त्पश्चिमे यद्दक्षिणोत्तरतः पंचरेखा आलिखेत् पुनरप्यैर्दक्षिणाग्रेषु पूर्वपश्चिमतः पंचरेखा विलिख्य पुनः।
श्र.सा. तयोरुत्तराग्रेषु च पश्चिमतः पंचरेखा विलिखेत् पुनश्चतुर्षु दिक्षु एषु खंडेषु चतसृ षट्पदं हूं त्रूं हूं इत्ये।
सं. तान् एकैकस्यां दिशि चतुर्षु खंडेषु सर्वभ्यो वाह्यत आरभ्य अंतरतः क्रमेण विलिखेत् एवमेव चतुर्दिक्।
१२५ स्थखंडचतुष्टयेष्वपि विलिख्य पुनरन्येषु कोणाश्रितेषु चतुःषष्टिखंडेषु ईशानकोष्ठमारभ्य आरभ्य आ
ग्नेयांत्यकोष्ठपर्यंतं कालीमंत्रस्याक्षराणि विलिखेत् अवशिष्टाक्षराणि पुनरपि तदधःस्थकोष्ठेषु तथैव।
115 विलिख्य पुनः नैरृत्यादिकोष्ठमारभ्य वायव्यांत्यकोष्ठपर्यंतानेव कालीमंत्रस्याक्षराणि विलिखेत् तत्रा
प्यवशिष्टाक्षराणि तदधस्तात् कोष्ठेषु तथैव विलिख्य पुनश्चतुःषष्टिखंडेषु कालीमंत्रस्यैव वर्णा
लिखितास्ते सर्वेऽपि क्रमेण यममंत्रस्यैकैकवर्णो वीजा भवेयुः पुनरपि तद्वाह्ये अग्निवीजवीतान् अभ
ना वेयुः तद्वाह्ये वायुवीजवीतान् अभवेयुः पुरुषमुद्दिश्य चेत् एवं स्त्रियमुद्दिश्य चेत् कालीमंत्रस्य स्थाने य
ममंत्रं विलिख्य कालीमंत्रेणावेष्टयेत् अयं तु व्याख्यानोक्तमार्गः पुनश्चतुःषष्टिखंडान् वहिर्वृत्तत्र
यं विलिख्य पूर्ववृत्ते यममंत्रवर्णैर्वेष्टयेत् द्वितीयवृत्ते अग्निवीजाक्षरैर्वेष्टयेत् तृतीये वायुवीजाक्षरैः त्या
वेष्टयेत् रं इत्यग्निवीजं यं इति वायुवीजं कालीमंत्रमुच्यते कालीमारं माली कालीनमो दत्तमोन राम
यम जा

लीमामोदेततदेमोमारल्ततल्लततनर इति कालीमंत्रः यमापाटटपामायमारमोटटमोटमा वामोभ्रूरिरि।
भ्रमोटटटीलत्तवीटट इति यममंत्रः पुनरस्य निग्रहचक्रस्य लेखनद्रव्यं च लेख्यपट्टविशेषश्च लेखनसाध।
नं चोच्यते वह्निविटनिंबनिर्यासकविषमषिभिः सीसपट्टे श्मकं वा शावे वा षाणां के वा विलिखेत् मतिमान्
काकपक्षेण यंत्रं इति वह्निर्चित्रितिवह्निश्चित्रकः तस्य विटमस्सतेन लिख्यायंत्रे इत्यभिप्रायः निंबनिर्यासं
गुंद इति गुर्जरभाषायां इति मध्यदेशस्था वदंति विषं नाम यग्रहधूमवह्नि रनलवणो षणहेमवारिभिर्मिलितं
विषमतिभीषणमुक्तं कूरादिति निग्रहेषु नरणामिति हिमवारि श्यालकं यत्तु ररसं सरणं वनं सरणं रूष
णां त्रिकटु काकपक्षः काकस्य पक्ष एव एवं विलिख्य तदिता कालीमंत्रेण जस्य स्थापयेत् स्थापनप्रदेश
उच्यते वल्मीके चत्वरे वा ततततरु विवरे वा निटध्माद्दुरातिस्तत्पं प्राप्नोति भयादवयवविलोप्याधितः पा फ
तितो वा ततरुरिति स्मनयितनुहलोवृत्तः वल्मीकं पत्तु चत्वरं चतुष्पथः अस्यैव मंत्रस्य निग्रहचक्रांत।
रमुच्यते चक्रे वाष्टपत्रे कालीशिवयात् धानखेटाघं यमदहनानिलवीतं विलिख्य विषदंडिमर्कटीलितं
जन्तमधोमुखमेतत्यंत्रं तद्देशे विनिदिप्येन्मंत्री तत्रोपद्रवमाविलं दिनशः सर्वात्मना भवति अस्यार्थः अथ
मंत्रं पूर्वपश्चिमतः नवरेखा विलिख्य पुनस्तदुपरि दक्षिणोत्तरतश्च नवरेखा विलिखेत् एवं विलिखिते
चतुःषष्टिकोष्ठानि जायंते तेषु कोष्ठेषु ईशादिकोष्ठमारभ्य दक्षिणतः क्रमेण पूर्वोक्तयंत्रवदेव कालीमंत्रस्य
अक्षराणि विलिख्यात् पुनर्नैर्ऋत्यात्यकोष्ठमारभ्य वायव्यांत्यकोष्ठपर्यंतं क्रमेण पूर्वोक्तयंत्रवदेव कालीमंत्र
स्याक्षराणि विलिख्यात् पुनः पूर्वोक्तयंत्रवदेव चतुःषष्टिकोष्ठगतान् अक्षराणि यममंत्राक्षरैः आग्नेयबीजेन
च वायुबीजेन चक्रमेणावेष्टयेत् पुनर्वह्निवृत्तत्रयं विलिख्य पूर्वदृष्टे यममंत्राक्षरैर्वेष्टयेत् द्वितीये अग्निबीजै
रावृत्यावेष्टयेत् तृतीये वायुबीजै रावृत्यावेष्टयेत् पुनर्विषेण दंडिनामर्कटिना च मषीलेपनं कुर्यात् विषमि
हे॰

तिर्य्यक्तं दंडी तिवलदंडी चिकुतेधामर्कटीकपिकश्ठूरश्चं पुनस्त्वरितामंत्रं चयमकाली मंत्रौ च जप्त्वा ग्रथोमु।
खेनयंत्रं यत्र स्थापयेत् तत्रउक्तफलं भवति अथास्यैव त्वरितामंत्रस्यानुग्रहचक्रमुच्यते वेदाश्र्यकाशीतिष्ठ
२०६ = मध्येहुंगमाध्यन्तेनमः पूर्वादिकुण्ड्यचतुष्क्रोणेषु शेषं विलिख्यात् लक्ष्मीशिष्टचतुःषष्ठिषु विद्यानीशाद्यं कल्या।
दिचवाह्यत्वरिताख्यां दिक्दिक्संख्यामस्त्रपदाविदर्भयं तं तामेदोमालावेष्टितविंवघटवीतंपद्मस्थंततः यं
कनगाजहृटनातंशोकं चक्रमस्यानुग्रहसंज्ञं अस्यार्थः प्रथमंपूर्वपश्चिमतः पंचरेखाविलिख्य पुनस्तदुत्त।
रतश्च पूर्वपश्चिमतः पंचरेखाविलिखेत् पुनस्तयोर्दक्षिणावर्जिनोः पूर्वाग्रेषु दक्षिणोत्तरतः पंचरेखावि।
प्र:स्ता: सः लिख्य पुनरपि तयोरेव पश्चिमाग्रेषु पंचरेखाविलिखेत् एवं विलिखिते एकाशीतिकोष्ठानि जायंते तेषु।
११६ मध्यकोष्टे चंद्रविंवं ठकारं विलिख्य तस्मिन्साध्यनामयंत्रस्यापादीन् विलिखेत् चतुर्दिक्संस्थेषु चतु।
कोष्ठेषु वाह्यकोष्ठादारभ्यांतरंतः क्रमेणाजनमः वषट् इत्येतान् वर्णांच तुष्टयमपि एकैकस्मिन्कोष्टे वि।
लिखेत् एवं चतुर्दिक्स्थ चतुष्कोष्ठेष्वपि लिखेत् पुनरीशानांत्यकोष्ठमारभ्य दक्षिणातस्त्रागत्य मध्यको।
ष्ठं वर्जयित्वा आग्नेयांत्यकोष्ठपर्यंतं लक्ष्मीमंत्रस्य वर्णान् विलिखेत् अवशिष्टान् वर्णान् धस्तात्को।
त्वरितायन्त्रलेखनं ष्ठेषु पूर्ववदेव क्रमेण विलिखेत् पुनः नैरृत्यांतकोष्ठमारभ्य उत्तरतस्त्वागत्य तत्रापि मध्यकोष्ठं वर्जयित्वा
वायव्यांत्यकोष्ठपर्यंतं क्रमेण तस्यैव लक्ष्मीमंत्रस्य एकैकवर्णान् विलिखेत् तत्रापि तदधस्तात्कोष्ठेषु
पूर्ववदेव क्रमेण च शिष्टान् वर्णान् विलिखेत् पुनरेकाशीतिवेदपुष्टकमंडलस्य वहिः एकैकस्यामपि दिशि
त्वरितामंत्रं सर्वं विलिख्यात् तत्र त्वरितामंत्रस्यात्यात्दारफट्पदस्थाने वषट् इत्येवं संयोज्य विलिखेत् पु
नस्तद्वहिर्हुंतं विलिख्य तस्मिन्मेदोमांवं इत्येवं मालाकारेणान्योन्यसंवंधं विलिखेत् पुनरेतन्मंडलं घटस्थया।
यामवेत् तथाष्टदाकलयावेष्टयेत् मद्घटः पद्मस्योपर्यामवेत् तथा तदधः पंकजं विलिखेत् पुनर्घटवदनं यथा राम
११६

पंकजराजमङ्कयेत् तथाष्टदलेपि ऊर्ध्वमुखं पंकजं विलिखेत् लक्ष्मीमंत्र उच्यते श्रीमामायायामामाश्री।
मान्योयातेतेयान्योमा मायालीलालालीयामा यातेलालीलीलातेया इति लक्ष्मीमन्त्रः पुनर्लेखनद्रव्यंच
लेख्यपट्टविशेषश्च लेखनीविशेषश्च फलंचोच्यते लाक्षाभिः कुंकुमैर्वापि लिखेद्धवले वांशुके स्वर्णप
ट्टे लेखिन्या स्वर्णमय्या हृदमपि गुलिकीकृत्य संधारयेद्यः कृत्वाभ्योमस्तु तो वा ग्रहविषदुरितेभ्यो विमुक्तः
सधन्यो जीवेत्तत्वैः पुत्रपौत्रैरपरिमितमहासंपदा दीर्घकालं धवलांशुके धवलपट्टे लाक्षमलक्तकेशं।
वंतुरसं अंशुके चेत् लाक्षारसेन कुंकुमैर्वा स्वर्णपट्टे चेत् स्वर्णलेखिन्या विलिखेदित्यभिप्रायः एवंवि।
लिखेत्त्वरितालक्ष्मीमंत्रौ जनमा धृतंचेत् उक्तफलं भवति अथास्य त्वरितामंत्रस्यानुग्रहचक्रांतरमु।
च्यते चतुःषष्टिशवाक्रमविटपलक्ष्मीमन्त्रममुं शिवापनेरत्नादिकमपि चेत् एणीमस्तवर्त्तं बहिः स्व।
कपटे कनकविहिते पूर्वविधिना लिखित्वा जन्मानि दीपत्त शितधीर्यत्तत्र तदिदं चक्रमनुग्रहसंज्ञं मत्री
देशेत्र संपटोविरतं शुभतरफलदायिन्यो भवंति सम्पर्द्धिकालदृष्ट्या याः अस्यार्थः प्रथमं पूर्ववत्पश्चिमतः।
नवरेखा विलिखेत् पुनस्तदुपरि दक्षिणोत्तरतश्च नवरेखा विलिखेत् एवं विलिखिते चतुःकोष्ठानि जाय
ते ईशानंत्यकोष्ठमारभ्य दक्षिणतः आगत्य आग्नेयांत्यकोष्ठपर्यंतं क्रमेण मामनोएकैकात्तरान् विलिखे
त् अवशिष्टात्तरान् तदधस्तात्कोष्ठे पूर्ववदेवक्रमेण विलिखेत् पुनरपि नैर्ऋत्यांत्यकोष्ठमारभ्य उत्तरत।
आगत्य वायव्यांत्यकोष्ठपर्यंतं लक्ष्मीमंत्रस्य एकैकात्तराणि विलिखेत् तत्राप्यवशिष्टात्तराणि तदधस्तात्को
ष्ठे पूर्ववदेवक्रमेण विलिखेत् पुनर्बहिर्वृत्तद्वयं विलिख्य पूर्ववत् त्वरितामंत्रेण वेष्टयेत् द्वितीयवृत्तेनश्चा
मतबीजेन वं वरत्यनेन वेष्टयेत् लक्ष्मीमंत्रस्य पूर्वोक्तमंत्रविधाने उक्तः एवं कनकपट्टे स्वर्णादिलेखिन्याली
खिता त्वरितालक्ष्मीमंत्रौ जपित्वा स्थापिते उक्तफलं भवति अथ त्वरितायंत्रांतरमुच्यते ॐकारमाध्यमंसंहो विलि

खतततद्योकर्णिकायांचशिष्टानष्टौवर्णान् दलेष्वारचयत् हस्मायांत्रिंशोवेष्टयीत क्रों मध्येयंत्रमेतन्मस्र
सिजपुटितं सर्वरक्षाप्रसिध्यैलक्ष्मेसर्वोपसर्गोप्रशमनफलदंश्रीकरंवश्यकारि अस्यार्थः अष्टपत्रंपद्मंवि
लिख्यतत्कर्णिकायांक्रूंइत्येतत् विलिख्य तन्मध्येसाध्यनामादिपत्रन्यायान्विलिखेत् पुनरष्टदलेषु खेच
छेत्यादिमंत्राक्षरान् भुवनेशींविनाअष्टौवर्णानेकैकंविलिखेत् पुनस्तद्बहिः हस्मायांभुवनेशींयंत्रावेष्टनो.
नविलिख्य तस्याएवभुवनेश्याः ईकारेणतामेवभुवनेशींत्रिंशोवेष्टयेत् पुनरेतद्यंत्रंकुंभस्यांतःस्थापया
प्र॰सा॰ सं॰ ११२ भवेत् तथाकुंभाकृतिंविलिखेत् पुनःसकुंभःयथासरसिजपुटितोभवेत् तथासरसिजद्वयंविलिखेत् ए
वंविलिख्येत्वरितामंत्रंजप्त्वाधृतेउक्तफलंभवति इतित्वरिताविधानंसमाप्तम् अथवज्रप्रस्तारिणीविधा
नमुच्यते अस्याराजऋषिः तत्पुरुषश्छंदः वज्रप्रस्तारिणीदेवता क्लिन्नेहृदत् ऐंशिरः क्रौंशिखा नित्यकवच
म् मदनेत्रम् द्रवेअस्त्रं ध्यानम् इंदुकलाकलितोज्ज्वलमौलिभारमदाकुलिताधुगनेत्र शोणितसिंधु
तरंगितपोतयोतितभानुदलांबुजमध्या दोर्धृतदाडिमसायकपाशसांकुशचापकपालसमेता ॥
शोणारुकूलविलेपनमाल्याशोणितराभवतोवत्तुदेवी क्लीं क्लिन्ने ऐं क्रौं नित्यमदद्रवे ह्रीं इतिमंत्रोवश्येअस्य
अधानोयमंत्रः स्मृत्वानीत्यांदेवीमेवंप्रजपेल्लक्षशतसहस्रं अयुतंजुहुयांदंतेनृपतरुसमिधाहुतेन।
वाक्सिध्येः नृपतरुराजवृक्षः कोणः लक्षंजप्त्वान्नृपतरुसमिद्भिर्वा आज्येनवादशांशंपुरश्चरण।
होमः इत्यर्थः अथपूजाविधिः अष्टदलपद्मेपीठे जयायै विजयायै अपराजितायै नित्यायै वासि
न्यै दोग्ध्यै अघोरायै मंगलायै इतिशाक्तंपीठंसंकल्प्य तस्मिन् वज्रप्रस्तारिणीमंदेवतांनित्यांदेवींसमा
वाह्यसमर्चयेत् अंगैःप्रथमावृत्तिः हल्लेखायै क्लेदिन्यै नंदायै क्षोभिण्यै मदनातुरायै निरंजनायै रा राम
गवत्यै ह्लीनायै मदनायै मेखलायै द्राविण्यै स्मरवेगवत्यै इतिद्वादशपत्रेषुद्वितीयावृत्तिः मातृभिः ११२

त्तीयावृत्तिः लोकेशैश्चतुर्थी इतीरितालोकहितायवज्रप्रस्तारिणी मंदिरमिंदिरायाः यासर्वनारीनरराजवर्ग
संमोहिनीमोहनवारणाभूता इतिवज्रप्रस्तारिणीविधानंसमाप्तम् अथनित्यक्लिन्नाविधानमुच्यते संमोह
नऋषिः निवृत्छंदः नित्यक्लिन्नादेवता क्लींहृत् नित्याशिरः क्लिन्नेशिखा मदकवचं द्रवेनेत्रं स्वाहास्त्रं
ध्यानम् रक्तारक्तांशुककुंकुमसमविलेपादिकासेंदुमौलिः स्विद्यद्वक्त्रामदविवशमाघूर्णिनेत्रत्रिणाच दोर्भिः
पाशांकुशयुतकपालाभयापमसंस्याद्देवीपायाद्मितकलदानित्यशः पार्वतीवः क्लींनित्यक्लिन्नेमदद्रवेस्वा।
हा इतिमंत्रः लक्षंजपेत् मधूकपुष्पैस्त्रिमधुरासिक्तैर्वीहविषाचमन्त्वंनजुहुयात् पुरश्चरणार्थं मधूकंमधु।
कपुष्पं अथपूजा अष्टदलपद्मेपीठेवज्रप्रस्तारिणीविधानोक्ताभिः नवशक्तिभिः पीठंसंपूज्यतस्मिन्नावाह्य
नित्यक्लिन्नांदेवींपूजयेत् अंगैः प्रथमावृत्तिः नित्यायै निरंजनायै क्लिन्नायै क्लेदिन्यै मदनातुरायै मदद्र
वायै द्राविण्यै द्रविणायै इतिद्वितीयावृत्तिः लोकेशैस्तृतीयावृत्तिः अथप्रयोगः जपेत्प्रमदांविचिंत्ययो।
वाशयनस्थामनुवित्सहस्रमानं निशिमारशिलीमुखाहतासानचिरात्स्वामदविह्वलासमेति नित्यादिभिः
महृशतदानसंतिलक्ष्मीदानगाटनुरंजनाश्वमंत्राः इतिमंत्रप्रसंसा इतिप्रपंचसारसंग्रहेगीर्वाणेंद्रविरचितेद्वा
दशः पटलः अथमूलदुर्गाविधानमुच्यते श्रीनारदऋषिः गायत्रीछंदः मूलदुर्गादेवता डंबीजं ह्रींश।
क्तिः ओंह्रींदुंदुर्गायैह्रींहृत् ओंह्रींदुंदुर्गायै ह्रींशिखा रत्नाद्यंगानि शंखारिचापशरभिन्नकरांत्रिनेत्रांतिग्मेत
रांशुकलयाविकसत्किरीटां सिंहस्थितामसुरसिद्धनतांचदुर्गां दूर्वानिभांदुरितवर्गहरांनमामि ओंह्रींदुं।
दुर्गायैनमः इतिमंत्रः अष्टलक्षंजपेत् सर्पिःसिक्तेनपायसेनमधुराक्तैस्तिलैर्वा अष्टसहस्रंजुहुयात्
पुरश्चरणहोमः रक्ताप्रधानोयंमंत्रः अथपूजा अष्टपत्रकर्णिकायांभुवनेशीदलेषुदुर्गाष्टाक्षरंविलिख्य।
बहिर्मातृकयासंवेष्ट्य चतुरस्रकोणेषु सिंहबीजंविलिखेत् अस्मिन्मंडलेनवशक्तिभिर्यजेत् इतिविवर

नकुलीशोग्निमारू
ढोवामनेत्रार्धचन्द्र
वान् नकुलीशोऽस्रकाः
अग्निः रेकारः वामनेत्रई
कारः अर्धचन्द्रोऽनुस्वा
रः ह्रीं इतिभुवनेश्व
रीमंत्रः

ह्रींओंह्रींदुंदुर्गायैअंगुष्ठाभ्यांनमः ह्रींओंह्रींदुंदुर्गायैतर्जनीभ्यांस्वाहा ह्रींओंह्रींदुंदुर्गायैमध्यमाभ्यांवषट् ह्रींओंह्रींदुंदुर्गायैअनामिकाभ्यांहुम् ह्रींओंह्रींदुंदुर्गायै
अनामिकाभ्यांहुम् ह्रींओंह्रींदुंदुर्गायैकरतलकरपृष्ठाभ्यांफट्

अ.सा.
सं.
११८

लोशोकं अंप्रभायै। ईंमायायै। ऊंजयायै। एंसूक्ष्मायै। ऐंविशुद्धायै। ओंनंदिन्यै। औंसुप्रभायै। अंविजयायै। अः
सर्वसिद्धिदायै। इति नवशक्तिभिः अष्टदलेषु कर्णिकायां च समभ्यर्च्य पुनस्तत्कर्णिकामध्ये ओं वज्रनखदंष्ट्रा
युधाय महासिंहाय हुं फट् नमः इति एकोनविंशतिवर्णो मन्त्रः इति समर्चयेत् एवं पीठकल्पनान्तस्मिन्नावाह्य स
मर्चयेत् अंगैः प्रथमावृत्तिः जंजयायै। विंविजयायै। कीं कीर्त्यै। प्रीं प्रीत्यै। प्रंप्रभायै। श्रंश्रद्धायै। मेंमेधायै। धृं
धृत्यै। इति द्वितीयावृत्तिः चक्राय। शंखाय। गदायै। खड्गाय। पाशाय। अंकुशाय। शराय। धनुषे इति तृ
तीयावृत्तिः लोकपालैश्चतुर्थी तदायुधैः पंचमी। अथ प्रयोगः विधायविधिनानेन कलशं चाभिषेचयेत्
यमसौ भूतवेतालपिशाचाद्यैर्विमुच्यते अथ मर्त्यः अनेन हजाविधिना क्वाथोदकादिभिः कलशं संस्पृश्य सं।
हृत्य समभिषेचयेत् भूतवेतालादिशांतिः अथ प्रयोगांतरम् अमुनाविधिना कृताभिषेका ललना पुत्रमवाप्नुया।
त् विनीतं अथ प्रयोगांतरम् हवनात्तिलसर्षपैः सहस्रद्वितयैराशु भवेद्वागर्भा ललना तिलसर्षपयोः प्रयोगैकैकं सहः।
स्रं जुहुयात् इत्यभिप्रायः अथ दुर्गामंत्रप्रसंगात् शारदातिलकोक्त महिषमर्दिनीमंत्रोऽपि लिख्यते नार।
दऋषिः गायत्री छंदः महामहिषमर्दिनी दुर्गा देवता महिषहिंसे हुं फट् हृत् महिषशत्रुशासिनि हुं फट् शिरः
महिषं भीषय भीषय हुं फट् शिखा महिषं हन हन देवी हुं फट् कवचम् महिषनिषूदिनि हुं फट् अस्त्रम् ध्या
नम् गारुडोपलसन्निभां मणिमौलिकुंडलमंडितां नौमि भालविलोचनां महिषोत्तमांगनिषेदुषीं चक्र।
शंखकृपाणखेटकबाणकार्मुकशूलकांतर्जनीमपि बिभ्रतीं निजबाहुभिः शशिशेखरां महिषमर्दि
नि स्वाहा इत्यष्टादशार्णो मन्त्रः अष्टलक्षजपः तिलैरष्टसहस्रं जुहुयात् अथ पूजा सर्वं कमलेदुर्गापी
ठे समावाह्य समर्चयेत् अंगैः प्रथमावृत्तिः ओं दुर्गायै। ईंवरमूर्त्तिन्यै। ओं आर्यायै। एं कनकप्रभायै। ऐं कृत्ति

जया च विजया कीर्तिः प्रीतिपश्चात्प्रभा पुनः श्रद्धा मेधा धृतिः प्रोक्ता स्वनामाद्यन्तरादिकाः

118

अस्य मंत्रस्य आदरतायक ऋषिः अत्यष्टिछंदः जन

कायैनमः ॐ अभयवरदायै॰ ॐ कन्यायै॰ अः स्वरूपिण्यै॰ एवं द्वितीयावृत्तिः पंचवक्त्राय॰ ईशानायै॰ लंब
ऊाय॰ वं खेटाय॰ शं बाणाय॰ वं धनुषे॰ सं शूलाय॰ हं कपालाय॰ इति तृतीयावृत्तिः इंद्रादिभिस्तु तुर्या व
ज्रादिभिः पंचमी अथ प्रयोगः वशयेत्तिलहोमेन नरान्नरपतीनपि सिद्धार्थैर्जुहुयान्मंत्री रोगान्मुच्येत तत्क्ष
णात् पद्मैर्हुत्वा जयेच्छत्रून् दूर्वाभिः शांतिमाप्नुयात् पालाशकुसुमैः पुष्टिं धान्यैर्धान्यश्रियं व्रजेत् काकप
क्षैः कृते होमे विद्वेषं तनुते नृणां मरीचहोमान्मरणं रिपुः प्राप्नोति सर्वथा॰ अस्य दुर्गा देवता दुं बीजं स्वाहा शक्तिः
ॐ तिष्ठ पुरुष हृत् किं स्वपिषि शिरः भयं मे समुपस्थितं शिखा यदि शक्यमशक्यं वा कवचं तन्मे भगवति ने
त्रे शमय स्वाहा अस्त्रं हेमप्रख्यामिंदुखंडात्तमौलिं शंखारीष्टाभीतिहस्तां त्रिनेत्रां हेमाब्जस्थां पीतवस्त्रां प्र
सन्नां देवीं दुर्गां दिव्यरूपां नमामि इति सात्विकध्यानम् अरिशंखकृपाणखेटबाणान् सधनुः शूलकतर्जनीं
दधाना भवतां महिषोत्तमांगसंस्था नवदूर्वासदृशी श्रियेस्तु दुर्गा इति राजसध्यानम् चक्रदरखड्गखेटक
शरकार्मुकशूलसंतककपालैः मुष्टिमुसलकुंतनाराचवलयगदाभिंदिपालशक्त्याद्यैः उद्यद्विंशतिभु
जासां माहिषके सजलजलदसंकाशा सिंहस्था वाग्निनिभा परमस्था वा पमरकतश्यामा व्याघ्रत्वकुपरि
धाना सर्वाभरणान्विता त्रिनेत्रा च अहिकलितनीलकुंचितकुंतलाविलसत्किरीटशशिशकला सर्पा
लिवलयनूपुरकांचीकेयूरहारसमनभिन्ना मरदिति तामभयमभयदा ध्येया कात्यायनी प्रयोगविधौ प्रयोग
विधौ रक्तानिग्रहादावितयोः इति तामसध्यानम् ॐ तिष्ठ पुरुष किं स्वपिषि भयं मे समुपस्थितं यदि शक्या
मशक्यं वा तन्मे भगवति शमय स्वाहा इति मंत्रः उपद्रवशांतिरत्र प्रधानोयं मंत्रः पद हृदय संधि गुदा धु श्रा
धारो वरपार्श्व हृत् स्तनेषु गलेटोः संधिवदननासाकपालहत्कुक्षु चरणेषु कुम्भकेन्यसेत् इत्यक्षरन्यासः च
त्वर्लक्षं जपः व्रीहिलाजहविर्भिर्दशांशं पूर्णाहोमः अथ नवदुर्गायंत्रकल्पात् रोक्तमंत्रलिख्यते षट्को।

प्र: सा
स:
११९

119

णाकर्णिकं पद्मपत्रं समकेसरं तद्बहिर्द्वादशदलं चतुर्विंशद्दलं पुनः तद्बहिर्वृत्तयुगलं मध्ये दुर्गा समा
युतं दावदुर्गाखड्गानि कर्णिकायां षडस्रेषु अष्टपत्रेषु विलिखेन्मतिमान्महिषार्दिनी दलद्वादशके दावदो
गवर्णान्त्रिशस्त्रिशः शिष्टं प्रथमपत्रे च चतुर्विंशद्दलेषु पुनः मालामनोर्वर्णयुग्मं प्रतिपत्रं समालिखेत् त्रै
गुण्यं प्रतिलोमेन तद्बहिः पत्रसंधिषु वर्तुले प्रथमे वृत्ते अष्टमूर्तिः प्रविन्यसेत् द्वितीये शायुधान्यत्र तदोर्गायां
नमनुत्तमम् अस्यार्थः प्रथमं षट्कोणं तदंतर्दुं इति लिखेत् तत्कोणेषु नवदुर्गा षडंगानि तद्बहिरष्ट
दलं विलिख्य तेषु महिषमर्दिनी स्वाहेति अष्टाक्षराणि लिखेत् तद्बहिर्द्वादशदलं विलिख्य तेषु उत्ति
ष्ठत्यादि नवदुर्गामंत्राक्षराणि त्रिंशस्त्रिशो विलिखेत् अवशिष्टं सर्वं दले विलिखेत् तद्बहिश्चतुर्विंशति
दलं विलिख्य तेषु ॐ भूर्भुवः स्वः ज्वलज्वालामालिनि सर्वभूतसंहारकारिके वरदे ईं जातवेदसे ज्वल ज्वलं
प्रज्वल हुं फट् स्वाहा इत्यक्षराणि द्वंद्वे विलिखेत् तद्बहिः पत्रसंधिषु जातवेदो मंत्रं प्रतिलोमेन वेष्टयेत् तद्बहि
र्वृत्तद्वयं विलिख्य प्रथमवृत्ते दुर्गायै नमः वरवर्णिन्यै आर्यायै कनकप्रभायै कृत्तिकायै अभयप्रदायै कन्या
यै सुरूपायै इत्यष्टभिर्वेष्टयेत् द्वितीये चक्राय शंखाय गदायै खड्गाय पाशाय शराय धनुषे इ
त्येतैर्वेष्टयेत् इति अश्वरत्ना कर्णिकायां बीजं द्वादशपत्रेषु षडंगोक्तप्रदावृत्तिद्वयं विलिख्य प्रथमवृत्ते त्रि
शूलं संवेष्ट्य द्वितीयवृत्ते मातृकया संवेष्ट्य चतुरस्रकोणेषु उमिति विलिखेत् अस्मिन् मंडले नवशक्तिभिर्यु
तैर्दिति विवरणोक्तं मूलदुर्गायाः पीठं समावाह्य समर्चयेत् अंगैः प्रथमावृत्तिः आर्यायै दुर्गायै भद्रायै
भद्रकाल्यै अंबिकायै क्षेम्यायै वेदगर्भायै क्षेमकार्यै इति द्वितीयावृत्तिः अस्त्रयेदाय कृपाणाय खेटाय
बाणाय धनुषे शूलाय पाशाय कपालाय इति तृतीयावृत्तिः मातृभिश्चतुर्थी लोकपालैः पंचमी अथ प्रयोग

राम
११९

विधिः ॥३ दिग्पप्रयदेनमनंजपेद्यः सहस्त्रमयुतंवा तत्तन्मंत्री लभेत त्वरितंतनदनग्रहादसाध्यमपि
प्रयोगांतरम् त्वात्वा कीभिमुखः सन्नाभिहृदयसंभासिस्थितोमंत्री अष्टोर्धयुतंजपेत निजवांछितसिद्धये
चलत्वैपच नाभिहृदयसंनाभिप्रमाणं प्रयोगांतरं ध्यात्वा त्रिशूलहस्तां ज्वरसर्वग्रहविपत्सुजनेतूनां संस्पृशपासि
रसिजप्यात् तर्जन्योपद्रवंशमयेत अयमर्थः ज्वरेणसर्वग्रहणावापि शाचादिनावापीडितेसाध्यस्यशिरसितर्ज
न्यंगुल्या संस्पृशपत्रिशूलहस्तांनवदुर्गां ध्यात्वा जपेत तदुपद्रवनिवृत्तिर्भवति प्रयोगांतरं अयुतंतिलैर्वचा।
यैराजीभिर्वाहुनेत सामिद्भिर्वामापूरिकीभिरचिरात्सोपस्मारादिकांश्च नाशयति वनोत्यति लंकूलातिला
मापूरं अपामार्गे राजीकटकु माषरिकीनायुरितिसमित अयमर्थः एतेषांकेनायुतंजुहुयात अपस्मारादि।
विषानिवृत्तिर्भवति प्रयोगांतरम् जुहुयाद्रोहिणीसमिधामयुतंमंत्रीपुनः संस्कृगाणां सर्वापदां विस्रवैः त्रै
सर्वसमृद्धोग्रहादिशांतेच रोहिणीवटसश्रंगंसाग्रमित्यर्थः अयमर्थः प्राज्ञणां त्यर्थंचपिशाचादिशांत्य
र्थंच अयुतंसामाभिः वटसमिद्भिः जुहुयादिति प्रयोगांतरम् अर्कैःसमित्सहस्त्रैः प्रतिजुहुयादर्कवारमा
रभ्यदशादिनतोर्वाग्वांछितसिद्धिर्देव्याःप्रसादितोभवति अर्कएपकरु अर्कवारमारभ्य दशादिनेनित्यशः
त्रैः सहस्त्रंजुहुयादित्यर्थः प्रयोगांतरम् भक्तैः सारैर्वि त्रिदिनं वा सप्तरात्रकं वाथी प्रतिशाकलंप्रति
जुहुयात मनसा निजवांछितात्प्रयेमंत्री सारंखदिरः प्रतिशाकलंप्रतिलोमेषाकलं अथवाशाकलं
प्रत्येकेकेन कुर्यादित्यर्थः संख्यानुक्तेसहस्त्रमितिन्यायात सारसमिद्भिः सहस्त्रंजुहुयात निजवांछित
सिद्धये प्रयोगांतरम् विधिवत्वानां त्रिंशत कुंप्रोनिधायाथनीत्वाणतैलेन जुहुयात्सहस्त्रकं वायुतमपि
संख्यासप्तरीतासपुनः संपातितंतैलेनचशरान्समभ्यर्च्य पूर्वंबजप्यात तानथरोधन्वीसुद्धावारः प्रवेप
येद्धाणान् प्रतिसेनायामध्येसाधावतिसयपवसंभ्रांता भयोगरुंधनैरपिधान्यैः परिप्जयेच्चकारयिता विधि

प्र॰ सा॰
सं॰
१२॰

त्वावाणा श्रंवुती दाणते लं कटुकास्तैः प्रयोगांतरम् श्लेष्टेनरणानं जपेदुच्छिरसि प्रक्षिपेच्चिताभस्मसमन्वितं द्वेषो
लोके द्वेषादेशांतरं परिभ्रमति प्रयोगांतरम् कारस्करस्य पत्रैस्सहस्रं निपातितैर्मरुता जुहुयात्स पाददेशा
न्मभिरुच्चाटकरं भवेत् रिपोस्सद्यः कारस्कर विषवृक्षः अयमर्थः स्वयमेव पतितैः कारस्करस्य पत्रैरष्टो
त्तरसहस्रं साध्यस्य पाददेशस्थभित्तिकैर्जुहुयात् रिपोरुच्चाटनं भवति प्रयोगांतरम् सेनास्तंभयितुं विषतरुस
मनस्सहस्रकं जुहुयात् तावद्भिस्तत्पत्रैर्मंत्री सेनां निवर्तयेत् विषतरुसमनः विषतरुपुष्पं अयमर्थः
विषतरुपुष्पैः परसेनास्तंभनार्थं तत्पत्रैः परसेनोच्चाटनार्थं च सहस्रं जुहुयात् प्रयोगांतरम् स्ववसारक्तो
पेतैर्जुहुयात्पत्रैरुलूकवायसयोः म्रियते रातिर्मतः स्यादुन्मत्तसमित्सहस्रहोमेन संस्थापिता निलीनां प्र
तिकृतिमम्बुदके विनिक्षिप्य प्रजपेत् उन्मादस्याच्छत्रोर्दुग्धाभिषेकतः शांतिः उन्मत्तः धत्तूरः साध्य
नामयुक्तेन मंत्रेण उन्मत्तसमित्सहस्रहोमात्साध्य उन्मत्तो भवति पुनरपि तेनैवोन्मत्तशाकलेन साध्य
प्रतिकृतिर्निर्माय तस्यां प्राणप्रतिष्ठां च कृत्वा तामम्बुदके विनिक्षिप्य तां स्पृष्ट्वा मंत्रं साध्यनामयुक्तं जपेत् शत्रो
रुन्मादो भवति तस्यैव दुग्धाभिषेकतः शांतिर्भवति अथ कारिमनाद्ये नित्यां तंत्रे प्रोक्तेन प्रकारेण सर्वत्र प्र
तिनिर्माणलक्षणमुच्यते साध्यजन्मांशाकं त्वात्वा चेद्ध्रांशाकेषु चेत् षोडशांगुलं सूर्यांशाकेषु चेन्न द्वादशांगु
लां अन्यांशाकेषु अश्विन्यादिकेषु च नवसुनक्षत्रेषु चेत् चतुर्दशांगुलोमघादिषु नवसु चेत् अष्टादशे त्रयो ला॰
दशांगुलां मूलादिषु नवसु चेत् त्रयोदशांगुलं च प्रतिकृतिं कुर्यात् तत्र सर्वत्र स्वाष्टमांसेन शिरो देशोनाव
तावतः तावता कण्ठं तावता नाभेराकटिर्वेधं तद्द्विगुणेनोरू तावता जंघे प्रपदे च यथावयवशोभं विद राम
ध्यात् एवं सर्वत्र प्रकृतिनिर्माणविधानमुक्तं पुनरस्त्रशांतिः कर्तव्यो चेत् क्षीरेण तां प्रतिकृतिमभिषिंचेत् प्रयोगां १२॰
रविबिंबगता मरुणां करयुग परिकृप्तमेष्मलतर्जनिकाम् ध्यात्वायुतं प्रजप्यात् मारयितुं सद्य एव रिपुनिवहं तर्जनी

120

नजन्वेशली अथमर्थः उक्तलतणोरेवी स्वर्यमेउलेत्याप्राप्तनस्मात्सर्जिन्यामथस्नात्साथांवष्पान्याः पुनेजपेन ।
उक्तफलं भवेत प्रयोगांतरम् असितेहतार्कस्याकृष्णामारयति सैव जपविधिना अग्राप्युनसंख्योजपः प्र
योगांतरं हिंहरुस्यावालधनुक्रुरासशुत्रारयेदतीनविरात अथमर्थः कुर्णायाः कालेधावमानेशत्रुमनुधावेती
चलोत्पन्नाग्नौ पुनेजपेन उच्चाटनमपि शत्रुप्रजानामितिशेषः प्रयोगांतरं विषतरुसमिद्हुनेद्वारयकरिलोरो
गिणोभवेत्सविरात नत्स्येश्च विनाशकालोशत्रुच्चाटनेचनमःक्षेः अथमर्थः विषतरुसमिद्भिर्हुतेनजुहयात गजानां
रोगोभवति विषतरुपत्रैर्हुतैर्जुहुयात्गजानां मरणं भवति विषतरुपत्रैर्हुतैर्जुहुयात्गजानामुच्चाटनं भव
ति प्रयोगांतरं आनिम्बसमिद्भिर्माद्रोगानप्रशांतिरेतिनामविरात आनिम्बं अनिवैरसालकीमर्थः सालैः सा
ब रेतीगजः प्रयोगांतरं नलशोर्मधुरात्रैर्होमात्सवशोभवेतिमातंगाः (अथमर्थः आनिम्बपुष्पैस्त्रिमधुरसि
क्तैर्नित्यपत्रैर्होमाभवंतिनेसयः) अथमर्थः त्रिमधुरसिक्तैरानिम्बपत्रैः सहस्रं जुहुयात्मशाभवंतिनेसयः
प्रयोगांतरं रत्नाकरसुकरिणांजाप्रितपववगश्चलेपः स्यात प्रयोगार्थः प्रकृटपव आस्यतिलरानिनिपक
कुम्भोदनपंचगव्येकुलकैः मत्तैर्नेश्यप्रत्येकं सहस्रंरववंगजामुवधनहव्य आनिम्बानिवशतिकेचित आज्याद्येरा
मरुसंग ज्यांतेरहकस्वैरैतैः प्रत्येकंकुनेदित्यर्थः प्रयोगांतरं द्विजभूरुद्दमंतांतेद्विषानिर्मितप्रवचधाभूयः आशाक्रमेणपंचायु
धीविद्येपासमाधुश्रिल्पविरा पंचवः सनरकोटिः शार्ङ्कोमोदकीदिशाक्रमनः पंचेति पंचगव्येनिधाय जप्याद्यंपं
चमादस्रंतावद्गुतेनजुहुयात्तेसप्तसंपातसमाधुसंपातं पुनरपितावज्जाप्यमध्यादिव्येदेषुपंचगव्युतं संस्थाप्य
समीकृत्यचवर्लिदरेनयनतनमेवैः पुरग्रामारामाणां कार्यारतेवमेवमेत्रविरा पत्मिंदेशेविहितारक्षेयंनवव
हृतेलक्ष्मीः धनधान्यसमृद्धिःसाद्भिवोराशान्नेनेववाधंते अथमर्थः मंत्रांतेद्विजभूरुहपलाशोद्भिवाः पमावः अव

म A

स्थानसमये स्वसन्मुखे भागः सर्वभागस्तंभागं एषक छित्वा तेन शंखं वेसं पाययेत्पुनस्तस्य रतिलादिकं सूर्यायः पार्श्वस्त
म विएयक छित्वा तेन नेरकायुधं संपाययेत्पुनस्तस्य पश्चिमदिक्स्थ खेटं चक्रायुधं संपाययेत्पुनस्तस्योत्तर खेटे न शाङ्ग्रा
युधं संपाययेत्पुनस्सर्वमध्यस्थ खेटे न कौमोदकायुधमेव संपाययेत्पुनरेतान्संच गन्धे निधाय सर्वान्सहस्राष्टाङ्गमन्त्रे
चतुर्विंशतिपटले उपरिविस्मृपंजरे वक्ष्यमाणेन तन्तदायुधमन्त्रो स्मृ पंचसहस्रं जपेत् पुनः पंचसहस्रसंख्यो होमे
प्र· स्म· न कृत्वा तन्संपातं गृहीत्वा युधानां संपातस्पर्शं कुर्यात् पुनरपि सर्वदेवं पंचायुधानि सहस्राष्टाङ्गमन्त्रं तन्
सं· सखे मन्त्रं पंचसहस्रं जपेत् पुनस्तान् पञ्चले च तर्हिता मध्ये च पंचकुण्डानि खनित्वा तेषु पूर्वादिक्रमेण शंखायायु
१२१ धानि पंचगव्ययुतानि स्थापनीयानि पुनस्तानि कुण्डानि विधायेत्पुनस्तत्र तत्र तन्तदायुधमन्त्रैः शंखाय नम
इत्यादिभिर्बलिं हरेत् सुदर्शनादिदेवैः पुनर्मूलमन्त्रोक्तवदेव सर्वत्र रक्षा पुनरायुधानां समीपे स्थित्वा स्तो
त्रं पठेत् कुन्देन्दुनीकाशमशेषपापहरं लोकविघ्नं वरधीरनादम् श्वासानिलाहरिनमस्तुतस्य शंखं सदाहं श
121 रणं प्रपद्ये प्रभासयन्तं भुवनं महान्तं सपुष्करं पुष्करनालहस्तं च विद्यामयं नन्दकनामधेयं खड्गं सदाहं शरणं प्र
पद्ये सहस्रसूर्यप्रतिमां सुज्वालस्फुरद्रथं मद्दक्षिणशिवाह्वतेन च भ्रमत्करात्पृथ्वीदरिं चक्रं सदाहं शरणं प्रपद्ये येनाः
खिलं विश्वमिदं समग्रं भ्रतां सम्यग्वरमेश्वरेण सस्मितदेवासुरङ्गनिगीतं शार्ङ्गं सदाहं शरणं प्रपद्ये सविस्फु
लिंगानलममोघममेयमाद्यं नश्यैत्रिदैत्यहन्त्री कौमोदकीं वामकरे निषण्णां सदाहं शरणं प्रपद्ये एवं
कृते उक्तफलं भवति प्रयोगान्तरम् पद्मोत्पलकुमुदकृतैर्दर्पणस्त्रीवाक्याणि वशीकुरुते अयमर्थः पद्म १२१
शतहोमान्नृपा वशगा भवन्ति उत्पलशतहोमान्नृपस्त्रियो वशगा भवन्ति कुमुदशतहोमाद्ब्राह्मणाव
शगा भवन्ति प्रयोगान्तरम् कल्हारलोणहोमैर्विट्शूद्रजातिर्निश्शेषग्रामाः अयमर्थः कल्हारशतहोमै

वैष्णवा वशगा भवंति लवणेन होमात् क्षुद्रा वशगा भवन्ति जातिकुसुमेन होमात् ग्रामा वशगा भवन्ति प्र
योगांतरम् अथवा सिंदूरगोरोचनाकुंकुमचंदनैर्विलिख्य विलिखेत् उत्तिष्ठपुरुषि भगवति पूर्वं मंत्रं जपेत् तत्
वाक्सिद्धिकरं अयमर्थः वटपत्रे विलिख्य सर्वमंत्रसंपुटितं दुर्गामंत्रं जपेत उत्तिष्ठपुरुषीमंत्रस्य एकारांत
संपुटे उत्तिष्ठपुरुषेणकारांतं संपुटं योजयित्वा जपेत पुनः सिद्धिमंत्रभगवतीमंत्रपिंडं लिंगसंपुटं योजयि
त्वा जपेत एवं जप्ते भीष्मसिद्धिर्भवति पुनः प्रयोगांतरं साध्याख्यां स्वरगर्भितं मंत्रमिमं पत्रे लिखित्वा चलनं
क्षीरसमुद्रे कृत्वा प्रतिकृतौ विन्यस्य मंत्रं हृदि समाहृत्य पुत्तलीमभिमंत्र्य तस्याः संपाते ये जप्यात् दशांग
विरायवशगां गच्छति असौ निश्चयः अयमर्थः कर्णिकायां साध्यनाम लिखित्वा षट्कोणं विलिख्य ते
षु वर्णेषु तदंगमंत्रवर्णान् विभागशो विलिख्य तत्संपुटं दलपत्रे लिखित्वा कुलालहस्तात् मृत्तिकया निर्मिता यः सा
नि॰ ध्यप्रतिकृते हृदि विन्यस्य तां प्रतिमां पुरतः संस्थाप्य महिमं त्रिसंध्यां सहस्रं जपेत् एवं जप्ते साध्यो वशगो भ
वति प्रयोगांतरं श्रीं ह्रीं क्लीं जुहुयात् होमात् कं सर्वत्सराद् हिमाद्रेर्गोदुग्धेन पंचमान्तेन कनककवाटं भावेस
र्वसिद्धिमान् अन्नैरन्नसमृद्धिः मांसमधुभिः स्यात् घृतेन वा दूर्वया आयुष्यमाप्नोति पद्मेन नमः हंसौ मधुः सिद्धिं प्राप्नु
यात् अयमर्थः एतैः केकैर्द्रव्यैर होमात् सर्वसंपदि नष्टोऽपि तेन फलं भवति दूर्वया वसा मानेन नायुष्यमाप्नोति प्र
हृदे तिपत्रे कृते दूर्वया लक्ष्मीर्भवति अथ शूलिनीविधानमुच्यते दीर्घतमा ऋषिः ककुप् छंदः श्रीशूलिनी दुर्गा देवी हे
वता ह्रूं बीजं स्वाहा शक्तिः शूलिनि दुर्गे देवि सिद्धगणपूजिते नेहिनि मारय तर तर महायोगेश्वरि हुं फट् स्वाहा शूलि
नि वरदे देवि सिद्धगणपूजिते नेहिनि मारय तर तर महायोगेश्वरि हुं फट् स्वाहा शिरः शूलिनि विंध्यवासिनि देवि सिद्धग
णपूजिते नेहिनि मारय तर तर महायोगेश्वरि हुं फट् शिखा शूलिनि असुरमर्दिनि देवि सिद्धगणपूजिते नेहिनि मारय तर तर

प्र॰ मा॰ ते॰ १२२ महायोगेश्वरि हुं फट् कवचम् सलिलिनि युरु प्रियेज्ञासयज्ञासयदेवसिद्धसुरप्रजिते नं दिनिमों रवरत्न महायो
गेश्वरि हुं फट् अस्त्रम् ध्यानम् विभ्राणामृतकलशं बालमयरिसदृशं गदाचापपाशांकुशाब्जैर्मेघश्यामा किरीटोल्लसि
तजलधरा भीषणाभूषणाढ्या सिंहस्कंधाधिरूढा चतसृभिरसिखेटान्विताभिः परीता कन्याभिर्भिन्नदैत्या भव
तु भवभयध्वंसिनी सलिलिनी नः ह्रांनमः हृच्चक्रमवर्णयुक्तं सवाद्यमेवी प्सं सलिलिनि पदं ध्वस उ ह्रां ह्रीं पं चांतके स
हस्रनेत्रपरिभाषितं ह्रं फट् हृदिगं तं पिलि सलिलिनि मध्य ज्वलज्वल सलिलिनि ह्यानि ह्रूं ह्रीं हुं फट् स्वाहा ।
इति सलिलिनीमंत्रोद्धारः ज्वलज्वलपरस्यांतः सलिलिनी निवृत्तवेद उ ह्रीं हुं मं स्यात् वह्निजायावधिर्म
नुः पंचविंशतिः प्रोक्तः सर्वपापनिवारणः इति शारदायां तन्त्रे त्वादिति तिमंत्रदेवताप्रकाशिकायां अथ वसा
देव्याः सलिलिनीपदमत्रिवीप्सापारस्यालोक्यं मंत्र इति विवेकः सत्ताप्रधानाद्यं मंत्रः पंचदशाल हेजपेत् आज्येना
साज्यैस्तिलैर्होमः शुद्धदशांशतः पुरश्चरणहोमः अथ यजाविधिः ओं प्रभायै ईमायायै ज्यायै क्षमायै देविशुद्ध
यै ओं नंदिन्यै ओं सुप्रभायै ओं विजयायै ओं सर्वसिद्धिप्रदायै इति नवशक्तीरभ्यर्च्य नववर्णनिर्मितं कालिकायां समभ्य सह॰
र्च्य ततः वज्रनखदंष्ट्रायुधाय महासिंहाय हुं फट् नमः इति कर्णिकायां समर्च्य तस्यामेव सलिलिनीं समा
वाह्य समर्चयेत् अंगैः प्रथमावृतिः दुर्गायै वरदायै विंध्यवासिन्यै असुरमर्दिन्यै युद्धप्रियायै देव
सिद्धपूजितायै नंदिन्यै महायोगेश्वर्यै इति द्वितीयावृतिः रक्तांगाय शंखाय असदेगदायै वाणाय
कार्मुकाय खलाय पाशाय इति तृतीयावृतिः लोकपालैश्चतुर्थी अथ प्रयोगः अंगकर्मवत् स्नाहु १२२
त्याज्यं ग्रहनिवारणम् अथ मर्ष मंत्रस्यांगानि कुर्यात् साध्यशरीरे तस्मात् सलिलवरद करे भवति
प्रयोगांतरम् उत्कर्षः प्रहरणाकेटहीतले वेगौ सलाहोर्निजमध्ये सलिलिनी विविध आविश्यतणमपिजप्य

मानमंत्रस्यास्य स्वात्म्यं प्रयोगविधानमंत्राः ॥ अयमर्थः आत्मानं स्वस्थानवालुकाविलिख्य धैर्यं कृत्वा कपालिनीं ध्यात्वा मं
त्रं जपेत स्वत पिशाचादयः आविश्य पलायन्ते ते नगरं त्यजन्ति प्रयोगान्तरम् मंत्रराज्यपूजनरात्र्यरोगिलोकं विकारमपि
निजायुधाकुलाम् संचिंत्य जपेत् रिपुद्रयाति इत्यादि वशा विघ्नाग्रहाः अरिपुद्रा वक्त्रमद्रा पाणौ स्त
हृयमनो नंसं प्रवेशयेत्वा ललि कनिष्ठिकादयः स्पर्शं अहृदया गमन्यो न्यहृहंसक्रिहं वक्त्रमुद्रा रोगिणः ।
साध्यस्य साधकस्य जपन् अग्रमध्ये कपालिनीं निजायुधयुक्तां ध्यात्वा साध्ये अरिमुद्राप्रदर्शनपूर्वकं ज
पेत् तस्मात् अदृश्यः पलायेते प्रयोगान्तरं अहिमूषककृष्णवृश्चिकादि जेवा वहुपानकुरस्तु तिकोद्भवं
वा विषमाप्नु विनाशाय गुरुणां अनिष्टं च विध्वंसकिनीका अयमर्थः अनेन मंत्रं जपेन भक्षणं
वापत्तानां तत्काल विषनाशाय प्रयोगान्तरम् आरात्य वालोनिशितमध्ये वीदे मंकुरीमंत्रमिमं जपित्वा तदे
दत्ता देव विपत्ति सेनाः दिशो दिशो धावन्ति न ह सन्ता अयमर्थः नीलोत्पल कपालिनीं समावाहनं जप्त्वा तेन वाला
ने सेनापतेः प्रति सेनाम ध्ये न स्फारनासा सेना धावन्ती धावति प्रयोगान्तरं आत्मानमात्मा प्रविष्य सकलपापात्त्विता वैरि
वलं तद्विपक्ष मंत्रं जपन् भ्रान्त्या धावन्ति समलाति पृष्ठत्तिथि चयोय मेषा अयमर्थः सकलपापात् स्नोऽ कपालिनी ध्यात्वा
शत्रुसेनामध्ये प्रविश्य जपेत् उक्तफलं भवति प्रयोगान्तरे तिलसिद्धार्थैर्जुह्यात् सर्वे मंत्रीसपत्नमाप्नुन सर्वरोगा
श्चाप नाशमनिमेतिलतत्र संदेहः सिद्धार्थः कंटक अयमर्थः तिल सिद्धार्थाभ्यां एककस्याहाकारान्ते तस्य वीर्या साध्य
नामधारय मारये विपुत्रं जुहुयात् निर्भवति प्रयोगान्तरे त्रिमधुरं तिलैरष्टसहस्रं जुहुयात् त्रिम
धाः सर्वत्र दारुलाधिकोऽभवति प्रयोगान्तरम् सर्पविषाद्युपानेहो मनो मनुनो वाहनं सकलमहत्मोभवेत्य
ष्टोत्तरशतं विस्तरमाज्येन जुहुयान् संवत्सरात् सिद्धिर्भवति प्रयोगान्तरम् दूर्वया त्रिकयुजे ।

ध्यान

त दत्ती का न नेक
नालजना ः

सितं लभेत स्वयमेवधानं संद्योत्थाङ्गुलात् अथ मर्थः अष्टोत्तरशतं दूर्वाग्निकेर्जुहुयात् ब्राह्मणं लभते प्रयोगान्त
रम् कुंकुमकाञ्चपालानवेत मंत्रेणानेन साधुसंजप्य संपातान्यस्यसिञ्चा अप्रतिहतशक्तेर्याभवेत् त्रिपुष्टि अथ
मर्थः नवरेतिचान्सिये नुः अक्षा सेला प्राप्यथानि स्वलिनीमंत्रेणाज्यं हुत्वा संपातसिंचानि चानेने मंत्रेणाज्या
नि व पुष्टिसमीचीनानि भवंति प्रयोगान्तरम् गोमय विहितानंजलिकां जुहुयात् लक्षं नमस्कृर्वकं मंत्री द्विवसे:
सप्तमिश्रितो दिशो नित्येवविद्योतिनो भवतः अथ मर्थः गोमयंजलिकी हुत्वा ष्टोत्तरशतं नित्यशः सप्त हिने
प्र: सा जुहुयात् तस्य हि देहेः सा ध्यायोर्द्धयोरसोर्न्त विरुद्धदंतो भवति प्रयोगान्तरम् अत्स्यष्टकं गोमयमेनरिते
सं सप्तयज्वास्तिसस्तमानम् पिपासतां वैनिवेदनेन्द्रराजो संस्तंभनेहारिचक्षप्तवेव अथ मर्थः गोमंयन
१२२ पुष्पो रिजाद्विर्गत्यम स्वर्णनानूर्व मेवदर्लेतन स्यक्षाण शीतरेसंग्रहादिमद स्यसंत्येष्ठलिनीं जस्ताकलह
रये रासमागन्तानं राशोमार्गेवान्तहारिवास्त्वहारिवानिवेनेत तस्माग्रसस्तंभ ने भवति अथ वासेनायाश्वा
123 ग मनमार्गे स्थापयेत् तस्मात् सेनास्तंभनं भवति प्रयोगान्तरं पानीयाधःपातिमा यस्यसंत्रीष्याल्वान्मंवाङ्गरेवा
सिगकेन जपामंत्रेतर्पयित्वा प्रविशोमस्य भोज्य प्राप्नुयात् स्ववर्गः अथ मर्थः अन्नजलस्तांतुर्गी ध्यात्वा जप्त्वा
तर्पणं च कृत्वा यत्र कापि गच्छेत्तत्र सर्वं मन्त्रं लभेत प्रयोगान्तरं अर्कैमंत्री त्रिमधुरयुतेरर्कसादस्यमित्रोतर
स्वस्थेवा नतिविशतस्वेतासिन्तैवी जयति यात्राद्धिरूपा वहिः तमनमान सर्पेसमग्रो नेवयाः सुवि
पुरितध्यियोनात्रकार्यो विचारः अथ मर्थः त्रिमधुरसिक्ता मिरर्कसमिद्भिर्वात स्तिक्ताभिस्यष्टस्यसमिद्भि
र्तानसिद्धोस्ति लेवीयामाथानुद्धिप्रपस्नलिनी विधाने न हुत्वा जितेन्द्रो जुहुयात् ते गुणी मवल धियोभूत्वा १२२
स्वयंगामभवति प्रयोगान्तरं जुहुयात्सयोगानपिद्रावकल्याहिताग्नेमत्रनाशनाच मंत्रीजपात्राङ्गुलिं तर्पणं
वन

ध्यानन्यासादिपि मन्त्रयोरनयोर्विशेषः । अथ मन्त्रार्थः । वनदुर्गाकल्पे जपहोमादि यदुक्तं तत्सर्वमनेन शूलिनीमन्त्रेणा
पि कुर्यात् तस्मात्तत्फलं भवति तत्र हेतुमाह अनयोः शूलिनीवनदुर्गामन्त्रयोः कश्चिदपि विशेषो नास्ति ॥
इति श्रीप्रपंचसारसंग्रहे गीर्वाणेन्द्रविरचिते त्रयोविंशः पटलः २३ अथ शूलिनीमन्त्रप्रसंगादाकाशभैरव
कल्पशूलिनीयन्त्रमथ प्रयोगप्रतावशाल्लिख्यते त्रिपंचकोष्ठे विलिख्य शूलिनीमध्ये स्यार्णाकित मध्यबीजं
रेखाशिरः कल्पितशूलयुक्तं यंत्रं महाघोरपिशाचहारि अथ मन्त्रार्थः प्रथमं दक्षिणोत्तरे रेखाद्वयं विलि
ख्य पुनस्तस्य पश्चिमे दक्षिणोत्तरे रेखाद्वयं विलिखेत् पुनर्दक्षिणाग्रयो रेखात्रयं पूर्वपश्चिमतो विलिख्य
पुनस्तयो रेखयोरन्तराग्रयोः पूर्वपश्चिमतो रेखात्रयं विलिखेत् एवं विलिखिते पंचदशकोष्ठानि भवंति ।
तेषु कोष्ठेषु नैऋतमारभ्य शूलिनीमन्त्रस्यैकैकाक्षरं विलिख्य मध्यकोष्ठे दुकारं सबिंदुकं च अथर्वपीमध्यास्थि
तस्याभिधानं च विलिखिते रेखाग्रेषु शूलं विलिखेत् एतद्यंत्रमतीव रक्षाकरं अथाकाशभैरवकल्पे
शरभसालुवपक्षिराजकल्पे शूलिनीविधाने प्रोक्तप्रयोगविशेषोपि योग्यतावशाल्लिख्यते तत्राक्ष
ऋषिर्गायत्री छन्दः शूलिनीदुर्गा देवता दुं बीजम् स्वाहा शक्तिः प्रणवादि शूलिनीमन्त्रं जपेत् जपेत्षोडश
सहस्राणि विधिवज्जितेन्द्रियः दशांशं तर्पयेन्मन्त्री हुताशं तु कुर्यात्ततः त्रिकोणं कल्पयेत् कुंडं मध्याह्ने भि
लोपकं स्वस्वसूत्रविधानेन कुर्याद्धोमं वरानने शुक्रवारे तथा सोमे सोमहोमं समाचरेत् कुजवारे तथा हम्मा
कुर्याद्धोमं विशेषतः पायसं च तिलाज्योपेतं मधुनाथ दधि क्षीरं गुडं च कदलीतिलतैलफलत्रयं गुरुसर्षपमाषाश्च
कुर्याद् एकैकशः क्रमात् दक्षिणां पंचगव्यं च काययेद्विजभोजनमित्येवं तैः कुर्याद् द्वयैः सर्वैस्संभूय सप्ताशविभागेन पुरश्चर
णहोमं कुर्यात् अथ पक्षजायन्त्रे त्रिकोणं विलिखेत्सर्वं तद्बहिर्वृत्तमालिखेत् तद्बहिर्वसुपत्रं तु भूरीकृतमसीवरं भूपुरं चैव वा

१४
२५
२२८

प्र॰ सा॰ मं॰ १२४

ह्येवं षट्कोणं विलिखेत्ततः कोणाग्रेषु स्वनामालिख्य तद्बाह्ये पृथ्वीं विलिखेत् अनुलोमविलोमाभ्यां वहिः स्वनाम
मालिखेत् पूर्ववत्कैकारमालिख्य रतिलोममध्यान्तरे श्रीकारेण षष्ठिमे भागे मायावीजं तथान्तरे त्रिकोणमध्ये देवीं सज्वा
लामालां विभावयेत् अस्यार्थः प्रथमं त्रिकोणं विलिख्य तद्बहिरष्टपत्रं पद्मं विलिख्य तद्बहिर्भूपुरद्वंद्वं पुरीकृत्य वि
लिखेत् तद्बहिः षट्कोणं विलिख्य तत्कोणाग्रेषु स्वनामालिख्य तद्बहिः पृथ्वीं तरसं विलिख्य तद्बहिरनुलोमेन विलोमेन च
प्रणवेन संवेष्ट्य तद्बहिः पूर्वभागे वाग्भवं रतिलोकाममबीजं पश्चिमे श्रीकारं मध्ये रेखं भुवनेशीं विलिखेदिति वश्याक
र्षणयोरकाष्टकमास्तंभविद्वेषयोः निग्रहे स्त्र्याद्योः कलाम्रेतामोहपरीतयोः सारस्वतप्रयोगेषु मन्त्रकाधव
लरूपिणी एवं ध्यात्वा जपेद्दुर्गां स्फुलिंगिनीं सर्वसिद्धये तत्साक्षेपसिद्धिः स्यात्संदेहेतेस्तु विशेषतः यंत्रांतरम् म
मध्ये शक्तिं वसुदललसत्कृत्नी वर्णं भुजंगं किंजल्के ... हि सप्तस्थिनी मंत्रवर्णान्वहिश्च त्रिकुलदुर्गां लिपि
परिवृतं भूपुरास्यांतरस्थं दुर्गां वीजं त्वभिधमभितः स्फुलिंगिनी यंत्रमेतत् अस्यार्थः प्रथमं मध्ये पत्रं विलिख्य तन्म
ध्ये भुवनेशीं रलमध्ये स्फुलिंगिनी वर्णद्वंद्वं विलिख्य केसरेषु महिषमर्दिनि स्वाहा इति मंत्रं विलिख्य तद्बहिस्त्रि
वृत्तं वक्रतिकुञ्चायमासंवेष्ट्य तद्बहिर्जातवेदसे इति दुर्गामंत्रेणा संवेष्ट्य तद्बहिश्च तरसं विलिख्य तस्य कोणे
षु दुर्गाबीजं द्वमिति पार्श्वयोः साध्यनाम च लिखेदिति सर्वातहस्तंत्रं अरजकोण कोणेलक्ष्मीं च मायामध्यता
त्साध्यम् आराध्य यंत्रं प्रजपेत्तत्सर्वमाकर्षणं स्याच्चराचराणाम् यक्षगन्धर्वसिद्धादिदेवाद्यवस्त्रिय
स्तथा आकर्षति महात्मन् तान्किम्भूर्लोकवासिनः अस्यार्थः प्रथमं षट्कोणं विलिख्य तस्य मध्यभागे प्रविन्तये
श्रीबीजमितरत्रितये भुवनेशीं कालिकायां तां च विलिख्य तस्मिन्साध्यनाम विलिख्य वायुवीजेन वह्नि १२४
वेष्टयेदिति अस्य मालामंत्रस्तु ॐ नमो भगवति दिग्बंधनाय कंकालिकालरात्रि दुर्गे स्फुलिंगिनि वं वं

124

कभैरवि मुण्डशव विलासिनि महातिथिग्रन्तापकेलिनि महामायाधरि सर्वभूतप्रेतपिशाच सर्वज्वरशान्तिनिम
र्द्दनी हमाकर्षय मम वश्यं कुरु कभैरवि हुं फट् स्वाहा ॐ नमो भगवति रुद्रकालिकालकूट मोहिनि ऐं क्रीं ह्रीं रक्ष
क्रामार्पणसिद्धिप्रदायिनि सकलशान्तिनि सेकामिलिद्रालिमाहेपुरि वेस विचारानि महें द्राक्लीचामुण्डे वज्रकौ
भैरवी प्रस्फुरि आकर्षय आकर्षय आवेशय आवेशय रे रे रे रे हुं प्रवेशय २ क्लीं नय २ भाषय २ ह्रीं क्लीं ऐं हुं नर २ म
म मारय के कें फट् स्वाहा इति निशाभ्यां जपेत् ऐं क्लीं कारेण मध्ये तरेणु वसहले शाकिनि लिलिखित्वा वाहये मूर्कोल
पुरुषेहि हिहि मदनेन हरिस्मार साध्यस्ते लोहेनाश्वेतमज्जप्रयतने नरवरमन्सह स्वं जपिता खमायाहं तं नलि
न्यां मपु कमलश्वेतहो मकें कर्मकुर्यान्न नमस्त्वा हायन दस्मन मिन्त्वं च विलिखेत् संपुटं विधिवद्देवीमह
स्वयं जपेत् नरः नडस्तोचनागंधकुंकुमेन ललाटके तिलकं मेत्र विलिक्य यो सर्वलोकवशीकरं मुस्यार्थः प्रथमं
हृन्मध्ये कामबीजं समाध्यं विलिख्येत ह्रीं रेफदले पद्मे तन्ममागा हिदले शुभवने षी मा ये याहि रे तेषु श्रीं बीं
जं च विलिख्येत ह्रीं रेफ कोले विलिखेत् कोले शुकामबीजं विलिख्येत ह्रीं स्तारेणमुर्वे वेष्टनासि साध्यनाम वि
लिखेदिति मूलमालामंत्रः ॐ नमो भगवति ह्लां ह्लों र र र र हुं लं वं वं के पि पदि पदि सं स्ल सं ह र महाका
लि पीतमानस निवासिनि परेश्वर चापायनाश यशोवय घोषय नरभ्नतप्रेत पिशाचादि सर्वग्रहान्नाशय
नाशय द द द रूप वपच सर्वस्त्री पुरुषवशंकरि सर्वलोकवशंकरि तदुपेंभं शय मह्यं शमानय स्वाहा ।
अनेन यंत्रं जपेत् त्रिकोण कोणे पुष्यवह्निवीजं वा लिनवनेपरितोषयन्ति : कोणेषु धाग्री ममिनोषना रं सार्थवनं
लिमनयेत्र मेनर लोहेयनाभेफलके विषहो: संलिख्येयंत्रं परिपूज्यजप्या सह स्वकारेप्रयते मनी बीत्वे त्वपायां हि
पुरिषेस्युतेः मन समाकृरेरिपोस्कूत्रेहारे नोरतमंदिरे मारस्यानेयवाशा चांहिंसिजेषोरहतेष्य वा सिद्धास्तं मंत्रपुस्तमं

भूर्जे पु लिंगगुप्तोः वध्यहेतम्रवणं तं भस्म सर्वलोकेषु पि प्रिये अस्यार्थः तत्र प्रथमं कोणेषु भूवीजं मधुर

पार्श्वयोस्तारं विलिखेदन्यत् अगमयेदंतरमाह सविंदुकं पावकदीर्घवीजं वध्ये सलग्नात्तुरराशिकोष्ठम्

प्रत्येकरेखात्रिशिखे साध्य विदूषणं लोभकरं तेदेतत् एतन्मंत्रमाराध्य जपेत्सहस्रं खानानि शायां रिपुकश्मशा

ने पुनर्जपेदेवमेषो द्विषंत स्वान्यान्यपुत्रान्मरणं प्रयाति दशाहमेवं प्रजपेद्विपूर्णं कुलक्षयायप्रजयायमं

प्र॰ मा॰ त्री अस्यार्थः रिपुरेव रिपुकः रिपुकस्य श्मशाने तस्मिन् साधको निशायां स्थित्वा एतद्यंत्रमाराध्य सहस्रं जे

सं॰ पित्वा यावत्ततः सहस्रं शूलिनी मंत्रं जपेत् ततो रिपुश्मशानभूमौ यंत्रं स्थापयित्वा पुनरेतेपि सहस्रं जपेद्दशदिनपर्यं

१२५ तं एवं कृते शत्रवो न्योन्यं द्विषंतो पुत्रान्मरणं प्रयांति रिपूणां कुलक्षयो भवति स्वस्य तु जयो भवति यंत्रलि

खनप्रकारस्तु मध्ये सदीर्घमग्निवीजं विलिख्य तद्वाह्ये मंत्रवर्णान्वेष्टय तद्वहिः राशिकोष्ठं विलिख्य तेषु

रेखाग्रेषु शूलमालिख्य तेषु शूलेषु साध्यनाम विलिखेदिति अथवा सलग्नात्तुरमिति प्राक्स्थसमपटले रा

125 शिकोष्ठपरीतोक्त क्रमेण राशिकोरेषु मात्रकाक्षराणि विलिखेदिति अथवा षोडशकोष्ठकेषु तन्मध्यस्थकोष्ठचतु

ष्टयमेकीकृत्य परितो द्वादशकोष्ठेषु तन्मध्ये उपरिस्थद्वितीयकोष्ठमारभ्य द्वादशसु चुचेचो लतिलुलेलो आइ

उएओ वरीचुवेवो एवं क्रमेण द्वादशसु नवनवाक्षराणि लिखेदिति यंत्रांतरे पंचास्रमालिख्य तदग्रशूलं मध्ये च हूंजपव

ने च कोणेष्वायां फट् शूलं त्रिशिखाग्रसाध्यनामरं ततो श्मशाने यंत्रमेतत् संप्रजप्य विधिवत्सहस्रं खनेत्श्मशाने रिपुकेतु

कोष्ठे शत्रुस्सबंधुस्सगणः सवर्गः प्रयाति दिशं तस्मात्स्वगेहात् भवेद्विनाशो गृहमध्यगानां मलादिवेष्टावहुशो भवंति राम

समो ड्वाकुरयोदेवलं पाषाणभीषापतनं च भवात् अस्यार्थः पंचकोणं विलिख्य तन्मध्ये हूं तं लिखित्वा पंचत्रिकोणा १२५

ग्रेषु त्रिशूलानि विधाय कर्णिकायां हूं तन्मध्ये वायुबीजं ह्रीं फट् इति कोणेषु शूलाग्रेषु साध्यनाम वहिः प्रणवेन वेष्टयेदिति

त्रिकोणं विलिखेत् सर्वं पंचकोणं ततः परं वसुकोणं ततः पश्चात् द्वादशकोणं बहिस्तथा भूकोणं त्रितयं बाह्ये लिखेद्यंत्रं महो
ज्ज्वलम् तारे साध्यं त्रिकोणान्तर्वह्निबीजेन योजयेत् पंचास्ये चतुर्थकारान् विलिखेत् साध्यसारुतम् वहिरष्टसु कोणेषु
लिखे, साध्यार्विं नाम लिखेत् ततः षट्कोणेषु ह्रीं दीर्घं साध्यसंयुतम् चतुष्कोणे देवदत्तं मारयेति ष्टयस्य पृथक् लोके
हं लिखेत् तत्र सप्तधा घोरं मर्त्यं योजयेत् अधोस्य संस्कारं तत्र स्थित्वा जितेन्द्रियः पूर्ववारभ्य पर्वान्ते निष्कुणो दक्षिणा
दिशि दक्षिणाभिमुखो मंत्री स्थित्वा बलिं सर्वकं पुनः स्तानाजेपं मंत्रम् अष्टोत्तरसहस्रकं ततस्तदा इदं एवः सर्वप्रयोगस्वाज
मारणम् अथवा साध्यरूपं तत्स्थ निम्बपुत्तलिकां तिलसर्षपसंयुक्तं जुहोति होमं यथाविधि मंत्रान्ते साध्यमारयेत्यमारयेति
हुनेच्छिवे सप्ताहान्मरणं याति शत्रुर्वो नैव संशयः अथान्यः त्रिकोणमध्ये प्रणवं स्यात् ततः साध्यनाम लिखित्वा वह्निबीजेन
वेष्टयेत् पंचकोणेषु ठकारस्थाने वायुबीजं ततः साध्यनाम अष्टकोणेषु असिरहितं नाम लिखित्वा परिवेष्ट्य मालामंत्रं ततः साध्यं पुनः
षट्कोणेषु कादृशान्स्वरं विलिखेदिति ह्रीं श्रीं ईं देवदत्तराजपुत्रेण ज्वलज्वल देवदत्तगणं शुचिणि पुंसे हरमं हरहर सलिनि दे वदन
कुरु स्वाहा सर्वसंहारमंत्रो यं शत्रुनाम गर्भं पातिः सर्वलोकैक विजयः साधकाभीष्टसिद्धिदः अनेनैव विधानेन यः
करोति प्रयोगकम् स सर्वजिद्भवेन्मंत्री संशयो नास्ति तत्र ततः एवं तज्जपेन्मंत्रं शत्रुग्रामस्य नाशने देशस्य नाशने चैव लो
कस्याभयपीडने ॐ ज्वालामालिनि विद्महे महाशूलिनि धीमहि तन्नो दुर्गा प्रचोदयात् महादुर्गी मंत्रोयं महादुरित
नाशनः विग्रहानुग्रहकरो निखिलाभीष्टदायकः नानाप्रयोगभेदेषु लजस्वा विधानतः सिद्ध्यर्थं मंत्रमेतदाभि
धिं तं प्रजपेल्लक्षं संतानार्थमा विन्दोल ततः तत्र देवमारणा यत्रिवर्णान्मा यो संयो हरदलसम्ह लिनी मंत्रव
र्णान् भूमौ लक्ष्मीनदत्त लिपिभिर्विविक्तसाध्यभेदैः सप्ताननप्रदम ब हरं विष्णु सौभाग्ययंत्रम् अथ ध्यानं कुलस्त्रीणां मात्रुसं
तानसिद्धये मंत्रमाराध्य पंचांगदेवं यये मंत्रविनियोगः अथ मंत्रः प्रथमं वर्णाणं पुनः षोडशादलं पश्चाद् चतुरं ततः षट्को

लमध्ये विंदुं विलिख्येत्तन्मध्ये श्रीबीजं लिखित्वा तद्बहिः षट्कोणेषु कामदेवायेत्यादिमारगायत्रीवर्णान् षट्को
णकपोलेषु मायाबीजं॥मिति तद्बहिः षोडशदलमध्ये मूलिनी मन्त्रवर्णान् चतुरस्रकोणेषु श्रीबीजं तद्बहिर्माह
कावर्णैः साध्यपुटितैर्वेष्टयेदिति मध्ये मायांकुशं नवबहुदले पाशत्रिषष्ठं संवेष्ट्य नागान्ते मात्रास्वरदलाष्टके मालिनी
मन्त्रवर्णान् नामाबीजेन मालिनीलिपिवृतेनाम काकाद्यो वेष्टनं सन्ततं नवदम बहुवोशे षडङ्गादिहितात्स्वम्।
प्र॰सा॰ अयमर्थः प्रथमं षट्कोणं तदन्तर्वृत्तं तत्र बीजं षट्कोणेषु पिण्डं तत्रैव काराहतं विलिख्येत् तद्बहिः षोडशदलं
सं॰ तदन्तः श्रीबीजं तद्बहिः षोडशदलेषु मन्त्रवर्णान् विलिख्येत् तद्बहिर्वृत्तं तद्वृत्ते विलिख्य प्रथमे वृत्ते साध्यनामात
१२६ रैः सह काकवेष्टनं नाम वेष्टयेत् द्वितीये उपरि सप्तविंशतिपादलेखयमालां ह्नातीसूत्ररवि नामतो बीजे
नातु संवेष्टयेत् ओंकारं तन्मध्ये पवनसंवेष्टितं पावकोद्धारबीजे फट्कारं वा कोपत्रेस्वकालिनभुवनो
द्धारवर्णैः वराङ्गे मलमायाग्निबीजेन समस्तरविलम्पावकं सर्वमं पौष्णतः शेनादि डंष्ट्रग्रसनगल इति नोद्धारं तनार
126 मेखं समस्तानीलवर्णाध्यानं संस्तनानस्य सिद्धये तदेशेलोक-तद्वसमासाध्य पुरीतले नगं घ्राणी मिसेच तन्त्रपुरि तृष्णां
तये जस्ता मंत्री विसार्हस्तं वेष्टयेत् साधकानतः नियतानुग्रहा श्रावणः कर्मभूमौ सर्वयोषितो संस्तुत्य वेपयेत्सास
यः सर्वार्थसिद्धये अयमर्थः प्रथमं षट्कोणं तदन्तर्हंसं तदन्तस्तं मिति षट्कोणेषु पावकं सद्धारद्धति नाम य
तीति पावकोद्धारं वा मिति वरुणबीजं लिखेत् तत्र वर्त्तस्य पावकोद्धारबीजे इति पावः तथा तदा पावकं वोद्धारबी
जे च पावकोद्धारबीजे रं फु इति बीजं तद्बहिर्विलिख्येत् तथा चं वषट् वषट् फट् दद्यादें दुबे बेच मारणे त्वाह्याग्नौ स्वधा
पुष्पाविसर्गे तेन मन्त्रपल्लवाः इति केचित्तु रः इति पावकसंज्ञं रनबीजमवदंति तल्लिखेत् तेषाममिमन्त्रमिति पुनर्द्दहपारले १२६
पुष्फ डिमिन द्विः षोडशारं विलिख्येत् तन्मध्ये समस्तान् पञ्चपञ्च तेषु पाश्चाद्वर्णात् पञ्च इति पुनर्हृदयमाद्येमलेन द्वितीये

वायुनावेष्टयेत् षट्कोणस्य सर्वसंधिरेखासु वह्निवीजं लिखेदिति अथ के चेदं शिवविधृतगृहं मारवहं सवि-
दुर्वारीशास्य मयमिति नृपुंन शालिनीखोऽशारे नाम्नावीजं लिखेत् विपरीतं तेजस्मजस्मात् ध्येवं प्यादेषधान प्रलय ध्येवमलिंगुन्नंशत्रु-
वेत् अथ मर्षः प्रथमं त्रिकोणं तदंते मध्ये वीजं तु मिति तद्बहिः षट्कोणं षट्कोणेषु मविं उकंवं कारोदरे क्लीं मिति मारवीजं लि-
खेत् तद्बहिर्हेचेद्माकारवारुणपुरकोणेः हंनारीश्वरं विंलमलिवीजम प्रविंनालिपद्लेनेव ह्युमाणं विलिख्येत तद्बहिर्हें त्रेवि-
लिख्येत तद्बहिः षोडशदलेषु सलिनीमंत्रवर्णान्विलिखेदिति तत्र के रंति त्रिकोणं तदङ्के चमारथस्वजेत मह्रीनीरसुक्का-
विलखो मसोमाहृरीशास्य भूत्पभेदस्वरूपमिति शेषविधिकः गृहो विकोदरं महत्स्य षट्कोणमारोदरे स्पर्धाश्रेगगनोदरेव
सदले सर्वसन्धौदरे भूकोणे वरुणोदरे हिशिवहि नाम्नाह्यपामारुतंस्य लिख्यं कितयंत्रमेतदविरतृभीहिको ह्वार
तम् विलोदयंत्रमारायणेऽशाहंस तस्वकं विसंधेप्रत्यहे जप्यावायव्यांदिशि मंत्रवित् कालरात्रौ लवेन तस्माद्दहे-
त्पं गर्भसुतोऽस्य गर्भस्तोऽहासनेः स्वस्वेत्तापि नष्टावयते तस्मादिदं सुगोप्यं स्यात्कुर्यात्मंत्री महत्फलं देवयोगाद्
तेगर्भस्तु न रायाति न कुर्वित् यंत्रं हित स्याग र्भस्य तु न रागमनं न हि तस्मात्कृतापराधाय यांकुर्यादन्यत्रमंत्रवित् ।
अथ मर्षः प्रथमं त्रिकोणं तद्बहिः षट्कोणं तद्बहिरष्टकोणं तद्बहिरष्टदलं पुनस्त्रिकोणोदरे भुवनेशी तदंते वायु-
वीजं तद्बहिः षट्कोणेषु कामवीजं तद्बहिरष्टकोणेषु रमिति तद्बहिरष्टदलेषु सं वैसक्तालेषु स्वरेति संधे सक्तालेषु
भूमिवीजं चतस्रोमिति विलिख्येत तद्बहिस्त्वन्तरसंवं विलिख्येत तत्कोणेषु वमिति विलिखेत त्रिकोणोदरे कर्वटे द्वस
कोदरे वायुवीजं विलिखेत तद्बहिरष्टदले समाप्यानां वायुवीजं विलिख्येत तद्बहिस्तुतरसं विलिख्येत तद्बहिस्त्वं
तरसं विलिख्येत तद्बहिः सलिलावेष्टयेत् चंद्रे वंद्रस वीज पंचकप्रयोगमात्रके मामजांतस्य यास्त्रिभूमिवीजमष्ट-
लकेष्वीमलिनीसमस्याम् वाहेसमाध्यरमाहितेलिपिहंतं श्रीजन्मकाकाव्येसहध्यानगर्भकरंति लोके हरितत्वेलज्वरो

सर्वाण्ये

श्री॰ क्षी॰

द्यावहम् ॥ प्रस्तार्थः ॥ प्रथमं चन्द्रं विलिख्य तन्मध्ये सोमबीजं च तद्बहिश्च मध्ये च विलिख्य तद्बहिः सप्तकोणं विलिख्य तेषु
ह्रीमित्याद्यक्षराणि विलिखेत् तद्बहिर्दशकोणं विलिख्य तेषु वक्ष्यमाणं देवतादीनामक्षरचिन्तामणिबीजं विलिख्य तद्बहिर
ष्टदले तेषु कामबीजं प्रस्फुलिनीमन्त्रवर्णद्वंद्वं विलिख्य तद्बहिर्भूपुरं विलिख्य प्रथमं हंसीबीजं पुनः साध्यनाम तद्वेष्ट
येत् द्वितीयमारकयावेष्टयेदिति ॥ मध्ये मन्मथमग्रकोणे विवरे चिन्तामणिं तन्मध्ये रजस्सं चन्द्रसमन्वितं वह्निं तेषु प्र
स्फुलिनीयन्त्रम् ॥ ह्रीं क्लीं सूर्यसमन्वितं दशदले साध्यं विलिख्य तद्बहिर्यन्त्रं जन्ममन्ततो वह्निवनितासं तानसौभा
प्र॰सा॰ ग्यदम् ॥ प्रस्तार्थः ॥ प्रथमं त्रिकोणं त्रिकोणकपोलेषु वक्ष्यमाणं देवतादीनां स्वरचिन्तामणिं तत्कोणेषु षट्कोणमिति
सं॰ विलिख्य तद्बहिरष्टदले विलिख्य तेषु प्रस्फुलिनीवर्णद्वंद्वं विलिख्य तद्बहिर्दशदले विलिख्य तेषु षडङ्गं विलिख्य तद्बहिः
१२८ ह्रीं क्लीमित्याद्यक्षराणि विलिखेत् तद्बहिर्मातृकावर्णैः साध्यं पुटितं वेष्टयेत् ॥ मायाचन्द्रेण तद्वन्मध्ये कामराजं ससर्ग
षट्कोणं तद्वत् विलिख्य पुटितं मूलबीजप्रभेदम् ॥ आं ह्रां ह्रीं क्रों मलिनिमिनपुटितं प्रस्फुलिनीसाध्यवाञ्छायन्त्रं प्रथमं विलि
127 तत्कोणजन्माद्युवृन्दम् ॥ प्रस्तार्थः ॥ प्रथमं वृत्तं तन्मध्ये भुवनेशीं तद्बहिस्त्रिकोणं विलिख्य तत्कोणेषु चिन्तामणि
बीजं कोणस्थवृत्तं विलिखेत् तद्बहिः साध्यवर्णपुटितं प्रस्फुलिनीवर्णैर्वेष्टयेदिति ॥ अथ वामवृत्तं चन्द्ररन्ध्रके
मकारईकारबिन्दुनादान्तं वा जकारबिन्दुनादान्तं वा सर्वं भक्तिमेदेन तत्त्रं डसहितं तदन्तरितं रक्तं त्रि
मिति सर्वबीजे विलिखेत् मध्ये भास्करमग्निकोणाग्रशिवं षट्कोणे वक्ष्यमाणं वस्वग्रमणिमष्टपत्रविवरे प्रस्फु
लिनीसाध्यकाम् ॥ यस्ते गर्भमुध्ये भवेद्विवरे साध्यं विलिख्य तद्यन्त्रं कामं तालव्यवह्निवनितान्तं तानसिद्धि
प्रदे ॥ प्रस्तार्थः ॥ प्रथमं त्रिकोणं तन्मध्ये हृन्मन्त्रं तत्कोणेषु विन्दुं तद्बहिः षट्कोणं तत्कोणेषु अग्निबीजं तद्बहिः षट्कोणं १२८
तत्कोणेषु वक्ष्यमाणं चिन्तामणिं तद्बहिरष्टदले तेषु प्रस्फुलिनीमन्त्राक्षरं द्वन्द्वं ने प्रथमास्वरं विलिख्य तद्बहिर्विंशद्दले

विलिख्य तेषु यस्त्रोगर्भमिनिन्द्रगतनामालिखेत् तद्बहिः साध्यपूर्वनिर्मालस्काचर्यैर्वेष्टयेदिति । शिखिमध्ये चंद्रं
शिखिवलयस्य षट्कोणैर्युग्मसमावेतिति युग्मरत्नम् वसुपत्रसंस्थं स्मरनाम वासमनजन्मवेष्ट्या सुतनदं प्रश
स्तम् । अस्यार्थः प्रथमं त्रिकोणं तन्मध्ये विंदुं तत्कोणेषु हं तद्बहिः षट्कोणं तत्कोणेषु कामबीजं तद्बहि
रष्टकोणं तत्कोणेषु परिलस्य मातॄंश्चिंतामणिबीजं तद्बहिरष्टदलं तेषु अस्सूलिनीवर्णद्वंद्वं तद्बहिः साध्यपूर्व
केन कामबीजेनाष्टम्यावेष्टयेदिति स्मरजन्मवेष्ट्येति स्मरजन्मवेष्ट्या या जन्मवेष्ट्या याश्च अर्थः शशिर त्वलली
वे शिखिकामम सायोस्मरनभानुवह्निभूस्सलिनीयम परितो विलालंम तानामवासमतकाकवेष्ट्या सुतनदं तस्मा
त्मम अस्यार्थः प्रथमं विंदुं तन्मध्ये चिंतामणिं तन्माध्ये श्रीबीजं तद्बहिस्त्रिकोणं तत्कोणेषु कामबीजं पूर्ववेष्टी
च तद्बहिः षट्कोणं विलिख्य तत्कोणेषु [illegible] बीजं विलिखेत् तद्बहिरष्टदलं विलिख्य तेषु अस्सूलवर्णद्वंद्वं
तद्बहिरष्टदलं विलिख्य प्रथममातृकया द्वितीये साध्यपूर्वकेन चिंतामणिबीजेनाष्टम्यावेष्टयेत् स्मरकाकवेष्टेति ।
त्रिकोण षट्कोण अष्टकोण वीलम हो = स्मरवेष्टायाः काकवेष्टायाश्च अर्थः ऋतवह्नरसकीलेरत्नवेद्वार्कवह्नीन्स्मरयुतमविलालंस्मलिंकोणं तत्कोणे नी
षु चिंतामणिं चंद्रार्कवह्निबीजानि त्रैयोंऽऽकश्रीमित्येतानि तद्बहिः षट्कोणे च तथा तद्बहिरष्टकोणं तेषु च तथा तद्ब
हिः कामपुटितमातृकया वर्णैर्वेष्टयेत् तद्बहिः षोडशदलं तेषु स्सलिन्यंके कान्तरं विलिख्य तद्बहिर्विलिख्य प्र
थमे हंसे कामबीजेनाष्टमि हितीये चिंतामणिबीजेन तृतीये साध्यान्तरैर्वेष्टयेत् मामायास्मररत्नबीजस्य शिरेलं
कारवेष्टान राकिनकोणषट्क सन्तुमांश्री स्मलिनीयास्तुकं यस्मिन्न तिस्र त्वरलग्नाश्च विवरैरत्नाकविशुभंरं यत्रजन्मस
नाख्येवं ध्यवनिनानानासिद्धिप्रदं अस्यार्थः प्रथमे हंसेन स्मिरं श्रीं क्लीं हीरं ह्यों उमितिविलिख्य तद्बहिस्त्रिकोणं तत्को
णेषु ऐंकारं विलिख्य तद्बहिः षट्कोणं कोणेषु सकारं श्रीबीजं च विलिख्य तद्बहिरष्टकोणं तेषु सलिन्यन्तरं हं विलिख्य तत

प्र॰ सा॰ सं॰ २८

दुरितं द्विदशाद्दलानि विलिख्य तेषु यस्ते हंसं त्रिशरगताणि विलिखेत् तदहिर्बिन्दुरस्त्रं तत्कोणेषु चिन्तामणिबी
जं लिखेज्जन्म मन्त्रात्ये वंध्या जन्म न्यासे वंध्यामन्त्रात्ये वंध्या चेत्यर्थः एतानि दिक्षु यन्त्राणि सद्यः सिद्धिप्रदानि वै जन्मका
कमन्त्रात्यो नाशिनीं दुरितं कर्मणां अष्टदले दशारे षोडशारे चतुष्कमादिक्रमार्थः सांगं हि संध्यामाराध्यज्वालापञ्चाणि संस्कृशत्रु
स्तम्भादिषु सर्वाङ्गं हि संध्याममिविद्यानां आराधयित्वा मिमेआज्यमुपविश्य फलप्रदं वेधयेद्यो विनाशास्ताः सद्यः संतानसिद्
ये सावधानकृतकर्म सद्यः फलति यो विलाम तस्मादेतानि कर्माणि साधयेत्सावधानतः चेदेकाम्नं सपत्रं दलं तद्
विवरे वीजयुग्मम् षट्कं वसुच्छेरन्त्ये वर्णास्वरदलकमले यस्मिलिनी यन्त्रवर्तिमध्ये भूमौ मायांसकामं सकलं लिखित्वा तन्ता
ध्वनामानिलिखितं यन्त्रं मृत्युञ्जयमवंध्यातनयकरमिदं हि विलिखेद्धरं चतुरस्रार्थः प्रथमं षट्कोणं तन्मध्ये हृन्मध्ये काम
वीजं श्रीवीजे वसुदलकोणे षट्कामवीजं श्रीवीजं विलिख्य तदहिः द्विकोणं तत्कोणेषु चिन्तामणिवीजं तदहिः
षोडशदले स्वरालिनी मन्त्रं सैकैकमक्षरं तद्बहिश्च तदस्त्रं तदर्थं तने श्रीकामवीजं तद्दहिर्मातृकया संवेष्टय तद्बहिः
साध्याहरै र्विलिखेत् यन्त्रमेतद्धि दंपत्योर्मंत्रवृद्धिवर्धनम् तद्धि जन्म वंध्यानां मदसाष्टकसिद्धिदम् दशारं हृत्त्रि
स्त्रमाराध्यहि सं प्लं साध्यं संयुतम् मरत्वं मन्त्रयित्वा तु वन्ध्या ये सत्र सिद्धिदं मायाकामे क्रमाणां अरविद्याशि सहि
तं हृत्तमध्ये षट्कोणे पद्मं वायु स्मरं तं दशारदलविवरे कामसंयोविकालीम् बाह्ये मारे दशापत्रे मनुमितमहितं
मथुरं साध्यकामे पञ्चे दिग्भ्रमस्मरन्नरुद्ररितदूरेकाकवंध्याहितार्थम् अस्यार्थः प्रथमं षट्कोणं तद्दहिर्दशदलं
तद्दले श्रीकामवीजानि विलिखेत् षट्कोणेषु श्रीवीजं वायुवीजं चिन्तामणिवीजं यन्त्रं विलिख्य तद्वहिर्दशदले ते
षु हृत्कं तन्मध्ये कामवीजं षट्कोणे श्रीं च विलिख्य तद्दहिः षोडशपत्रं तेषु हृत्त्रं तन्मध्ये स्वरालिनी मन्त्रवर्णान् तद्दहिर्बिन्दुरस्त्रं तत् १२८
कोणेषु कामवीजं साध्ययुतं विलिखेत् मन्त्रपद्मादिविशेषमाह सीसेयसिद्धिरपवायन्त्रमालिख्य मंत्र।

128

विन द्वादशान्हं समाराध्य सर्वांगममभिमंत्र्य च अभिषिंच्याचिनैर्हुत्वा संपातान्या अभिमर्षणं कृत्वा शोन्नरक्षा लेकं प्रि:
शशा विवात्र वासरम् वंधयेन्मंत्रविद्गुतां का क वंध्या मुनाग्रे च द्रागविंदो च पि गा रुगोपुत्र बीकेर विषा वकोव
म यत्र स्मरमातृत्रीरविपत्रेन मध्ये वरे मन्त्र क्रोधेसाख्य लिनी स्मरमायाकमला हंत्रेकलितेः मन्त्रनदायकस्तत्रवं
ध्या द्विरिलापदम् अस्यार्थः प्रथमेनरहृदयविलिख्येन दलेच्च केशरे विलिख्य तदेन वर्णाकृतवी जंविलिखे त दहिः
षट्कोणेन कोणेषु तत्रं नेषत्रिवीजेन हृदिरिष्टदले नेषु कामवीजे वाकुवीजे च विलिख्य तदहिरष्टदलदले ते
षुल्लोमिविलिख्येत् तदहिः षोडशदले नेषु श्रीवीजमि निल जष्टलिनी मंत्र वर्णान् तदहिः कामवीजमुवने
श्वरीश्री वीजे रावृत्यास्याधरं तमिति त्रि नेवेष्टयेत् मृत्याकर्मण्य विषेशोषाकारः पंचलोहे त्रिलोहे वा ताम्रे सीसे
पत्रे वा यसि आलिख्य मंत्रमाराध्य मलिनीमि हृदा विनीम् षोडशाहं स मंत्र समस्तमायधा सह तेलाभिषेक
होमाज्यभस्मा खेः वेवकर्मभिः भुहरायांवधयेद्वतां मत्माप्नुत्र सिध्ये षट्त्रिंशत्कोष्ठेनिगमशिखि
रुद्रेर तथा भूतलमंत्रं मायामर्दः तन्मद्विदिशि लिखेकलनकं मर्म वृत्यात्र वह्निः मायाल्लोनोदिवासंतिलि
त्वरिपुमनोगर्व निर्वापतो कं प्रौं हंश्रीस्व लिनीयं प्रणतः भयहरे सर्व से ह्नारयंत्रम् भस्मन्येतत्समालि
ख्यसावधानेमलक्ष्माणम् आराध्यपरयाभक्त्या निग्रहोक्तविधानतः मायांतेद्वि छन्नवेलानाम्ना मेत्ताल्ल
लिनि वैरिणोनामनमयायुद्धांधेन केनमेलात्र हत्वा विधि वन्मंत्रं मा वधानेन चेतसा अर्धरात्रो जपेन्मंत्रं
सहस्रं रिपुदिङ्मुखः सहस्रामेवनद्वाग्नं हरस्मरिमाशिवम् अनयावर्ण्ययाकृत्यात्र स्तलोव्यनिवारि
णी नमा मंत्री तभ्युद्यामाम सर्वज्ञास्तुनवीजयेत् यथानुतायधयावाड्मिविक्षु स्परिसिनम्बधीः तथा सं
श्रीघमानान्माराणत्तु तयमवाम्नुयात् अस्यार्थः प्रथमं तत्र पश्चिमतः समग्रेरेखा बिलिख्य तदुप

विरचितलोचनरसकमलदले वृत्तं विलिख्य एवं विलिखिते षट्त्रिंशत्कोष्ठानि जायन्ते तेषु कोष्ठेषु प्रतिकोष्ठे त्रिकोणद्व
न्द्वं विलिखेत् अस्योपदेशः तत्र चतुरस्राकारकोष्ठेषु अग्निकोणमारभ्य वायुकोणावधिकाविद्धरेखां तथैव
ईशानकोणमारभ्य नैरृतकोणपर्यन्तं कोणविद्धरेखां विलिखेत् एवं विलिखिते तत्र तिर्यक् त्रिकोणचतुष्टयं जायते।
तेषु कोणेषु मायाद्वयं केसरलिपीबीजं शालं प्रति त्रिकोणमेकैकमक्षरं विलिखेत् एवं विलिखिते केसरलिपीमेव
स्मानवा ... जायते त्रिकोणमध्ये केवलं श्रीबीजं विलिखेत् ... षट्त्रिंशद्दलबीजानि जायन्ते तेन
लिः प्रथमलेखमायासहितमातृकावर्णैः प्रतिलोमेन वेष्टयेत् रेखाग्रेषु ... विंशतिलिपिं नानि लिखेत् क्रों आत्मरूपेण
सेन्द्रालस्यलिपिं देवत्वं ॐ ... तत्र बाह्ये ... सर्पहीनासुप्तलक्षणं ... कोष्ठेषु नव नवलसद्देव
वैश्वानरे तेमायानाशे ... विलिखेत् ... लवर्णैः क्रमेण पञ्चपञ्चकोणे ... विप्रा ... सलखलसन्नाममम
लेमं ... यन्त्रं यन्त्रमेतत्सुमालिख्य सीसे ... हत्वा जपेत् त्रिमा
हसं ... विद्यानिधिमपि ... यस सन्निधौ सप्ताहं ...
तीरमध्ये विनिःक्षिप्य ... तस्मादेव वा ... सम्प्रदायः अस्यार्थः प्रथमं पूर्व
पश्चिमतः षड्रेखा विलिख्य तथैव दक्षिणोत्तरतश्च षड्रेखा विलिखेत् एवं विलिखिते पञ्चविंशतिकोष्ठानि
भवन्ति तेषु कोष्ठेषु प्रतिकोष्ठे त्रिकोणचतुष्टयं विलिखेत् तेषु त्रिकोणेषु मायाबीजोदरे प्रणवं विलिख्य तत्
सोदरेषु नः पञ्चदशबीजं सर्वं केसरलिपीमेवं च ... पञ्चकोणं त्रिकोणमेकैकं वर्णं विलिखे १२५
त् एवं द्वितीयतृतीयचतुर्थपञ्चमपङ्क्तिषु विलिखेत् रेखाग्रेषु केसरलाग्रेषु ... नाम च विलिखेत् कोष्ठमध्ये त्रिको
णाग्रेषु मायाबीजं श्रीकारं विलिखेत् ... पञ्चविंशति मायाबीजानि भवन्ति ... ह्रीं श्रीं ... बीजानि

प्र॰ सा॰ सं॰ १२५

129

भवति पंक्लीं श्रीं स्हैं स्त्रां पन्तानि पंचब्रह्मबीजानि ह्रौं क्लीं हुं देवदत्त दुरितशांतिरूपेण ज्वल २ देवदत्तं विशेषमेहार
स्फुलिनी देवदत्त दुरितं हुं फट् स्वाहा इति साध्यवर्गयुक्तो मंत्रः नवविधि स्वस्तिविधिरिति पंचब्रह्मबीजैरिय
र्थः विधिमुखो मंत्रजन्मोद्भवमुखरिपुरुद्रेश्वरशिवात्मा षोपंचब्रह्मात्मकत्वे पंचविंशपटले श्रीमानदविधा
नेवस्थैव एतेषां बीजानां पंचब्रह्मबीजत्वे वनत्रैवाह्यत्रि शक्तानामासविधाने होनयति पंचवाधीति चारोक्त
पंचवाधाः वद्वह्निशाल्मिकोणेस्तु र रविहृदये स्फुलिनी येहि वारं लक्ष्मीमायालीनं लिलिगमन शूद्रे सारमा
रोदनं भयो मर्मस्व नेगत्रलाम लिकमले पंचसंयोक्तनाम्नां यंत्रं माध्ये ऽवाह्य स्फुर दुरितं दहेन भस्मी भवेदे
व पद्मभेदे समालिख्य पंचाहे स्वजामंत्रवित त्रिसंध्यं प्रजपेन्मंत्रं षट्कुंभस्थितं स्नानाधिकम त्रिसंध्यसमभिषिंच्या १
यमस्मतां मंत्रसन्स्थिरम वंध्ययेद्धं न संशयो वगर्भं वहिरस्तोत्सवमध्ये प्रस्थाप्य: प्रथमं रहितोणं नवनः पंचांगुलि
माने रेखा षड् अंगुलिमानी तीर्यकेलिखेन नवमध्यवीथ्यां अंगुलिमानेन विलिख्य प्रथम षष्ठ रेखयोः पार्श्व
द्वये पि प्रत्येकमेकांगुलेन मार्जयेत द्वितीय पंचम रेखयोः पार्श्व द्वयेपि प्रत्येकमर्धांगुलिमात्रे मार्जयेत एवं मार्ज
ने कृते नाम प्रथमवीथ्यां प्रथम रेखामारभ्य द्वितीय रेखा संबद्धांतं त्रिकोणत्रयं विलिख्य पंचम रेखा पार्श्वद्वये प्रथम १
वीथिगतं तमध्य त्रिकोणे त्रिकोणाकारेण योजयेत चतुर्थषष्ठ रेखा पार्श्वद्वयमपि प्रथमवीथीगत पार्श्व त्रिकोण त्रयो
रुत्तरस्थ त्ररेद हितोण हितोयोजयेत पंचमवीथ्यां चषष्ठरेखामारभ्य पंचमरेखा संबद्धांतं त्रिकोणत्रयं विलिख्य द्वितीयरेखा
पार्श्वद्वयमपि पंचमवीथीगत मध्य त्रिकोणे त्रिकोणप्रकारेण योजयेत तृतीयरेखा पार्श्वद्वयमपि पंचमवीथीगत पा १
र्श्वद्वयगतित्रिकोणयोरग्रे उत्तरस्थरेद हितोणद हितोयोजयेत पुनः प्रथमवीथीगत उत्तर त्रिकोणाग्रमारभ्य पंचमवीथी
गत दहित त्रिकोणपर्यंतं रेखां विलिख्य उत्तर प्रथमवीथीगत दहित त्रिकोणाग्रमारभ्य पंचमवीथीगत उत्तर त्रिकोण पर्यं १

नेरेखां विलिखेत् एवं विलिखिते चतुस्त्रिंशत्कोणानि तन्मध्ये वीथ्यां चतुरस्रचतुष्टयं च जायते स्वरवीजानि रविस्वरेद्वा
दशाक्षरे इत्यर्थः तत्र चतुस्त्रिंशत्त्रिकोणेषु रविस्वरमेकाक्षरं विलिखेत् तेषु लक्ष्मीवीजं मायाएवं वा ज्वालिनीमंत्रवर्णा
न्प्रत्येकमेकैकमक्षरं विलिखेत् एवं विलिखिते मंत्रस्याष्टत्रिंशदावृत्तिर्भवति मध्यरेखाद्वयमध्यस्य चतुरस्रचतुष्टये प्रत्ये
केमणव कामवीज लक्ष्मीवीज दुर्गावीजानि अंतरेतः क्रमेण विलिख्य त्रिकोणचतुर्दशमर्मसु कामवीजं विलिख्य त
ह्रोवोभयपार्श्वाग्रेषु चिंतामणिवीजं च लक्ष्मीवीजं च विलिख्य मध्यचतुरस्रस्य पंचसंधिषु अग्निवीजं विलिख्य तद्बा च
प्र.पं. दिक्षुत्ते विलिख्य साधनाख्या वेष्टयेत्पुनर्दत्ते विलिखेत् ह्रीं पाशगाराभणागेनो शशिहदिरहनस्मारमायार्णं पूर्वमूले
सा वेदप्रमाणं त्रिशिखपरिलसच्छिन्नग्रामसुसाध्या नमस्याग्रेयमाद्यं मुखलिपिहतं तारमायाभिवीतं चोरस्त्रै
१३० शोल्वणं हृद्वयं च फट्हरणं ज्वालिनीमंत्रमेतत् अयमर्थः पद्मे यंत्रं समालिख्य भूर्जे गोरोचनेन पूजयेत् ज्वाला
याद्यादिदिशांते प्रतिवारसहस्रकं वीजत्रयात्ततो नानावीररूपेण तत्परं हुं जले स्वयं मे दारज्वालिन्यपरिवेष्टे
130 ततः हे फट्स्वाहेत्ययं मंत्रः शत्रुसंहरणोद्यतः यस्यादि शिखवेनैद्ये तेन मार्गेण तस्कराः अग्रतस्याभिम दर्प
खिलं हुं त्येवा विशंकिताः कर्मभिर्वलिविद्धिर्वा पालिते वलवत्तरैः ज्वालिनी शासनादेव नश्यत्यरिधा
नेत्रद्वये तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सावधानेन चेतसा साधयेत्साधकः सर्वं शत्रुनिग्रहे एवंरहस्यमस्पृष्टे
शात्पत्रयायैव साध्यभेदैः प्रयुंजीत साधकः स्थिरमानसः अयमर्थः दीपितत्वष्टादशसंख्या स्मारण रम
इतिविदाः तेन चतुःसंख्याः एतदुक्तं भवति दक्षिणोत्तरतस्तिस्रो रेखा विलिख्य तदुपरि पूर्वपश्चि १३०
मतः समरेखा विलिखनीयाः एवं विलिखिते अष्टादशकोष्ठानि जायंते तेषु कोष्ठेषु पूर्ववत्त्रिकोणं च।
वृष्टये विलिखेत् तेषु त्रिकोणेषु प्रतिकोणं हुंत्ते विलिखेत् तदंतरग्निवीज कामवीज मायावीज

पूर्वकं श्रीमालिनीमंत्रस्य वर्णान् त्रिकोणमेकैकमन्तरं विलिखेत् एवं लिखिते मंत्रस्य चैतन्यं भवति रे
खाग्रेषु मूले विलिखेत् प्रतिमूलं च त्रिबीजं मायाबीजसहितं साध्यनामार्णान् क्रमेणान्तरं न विलिखेत् तत्र त्रिषु रेखा
बीजं च वसितरेखाभिः संधिषु मध्ये एव त्रिबीजं च मायाबीजं चान्तरं न विलिखेत् तद्बहिः तकाराद्यकारान्तमातृ
कया वेष्टयेत् तद्बहिर्मायारेखया वेष्टयेत् तद्बहिर्मायया तन्मात्रा वेष्टयेत् श्रीं क्लीं हुं नानाचोरस्वरूपेण ज्वलत् रेखावृत्ते
स्थैर्यं सं हूं स्त्रालिनि रेखा वज्र वज्र स्फूं फट् स्वाहा इति साध्य लिखेत् तत्र युक्ताय मंत्रः अनेन जपेद्यंत्रे कोष्ठे षोडशदले
मिते प्रतिमूलं लिखेन्मालावाग्नेः पुरेतास्मार विधृदरेमनुमजा सर्वमणिं मर्मस्थ सत्ता वेष्टं च साध्यनाम निर्विले
द्वैधः समावेष्टितं यंत्रे मर्मविरोधशेषशमनं संतानदं योषिताम् यंत्रमेतत्समालिख्य चंदनादिषु वस्तुषु ।
हारिद्रेवा समालिख्येज्जप्तानि संसदः स्त्रके शुक्लप्रतिपदारभ्य पौर्णिमांतं तद्व्रतः वन्ध्येषु योषितां के वेभ
रेकोपप्रशांतये संतानसिद्धये सर्वसौख्याय सत्यं वदद्वये अस्यार्थः सर्वपश्चिमतः पंचरेखा दक्षिणो
त्तरतः पंचरेखा लेखनीयाः एवं लिखिते षोडशकोष्ठानि जायंते तेषु कोष्ठेषु प्रतिकोष्ठं त्रिकोणं च तत्र यत्लिखे
त् तेषु त्रिकोणेषु प्रतित्रिकोणं कामबीजं च तदंतरं न विलिख्य तत्र मध्ये मायां सर्वकमालिनीमंत्रवर्णानेकै
कशो विलिखेत् एवं विलिखिते मंत्रस्य चैतन्यं भवति तस्य मध्ये चिंतामणिबीजं च लिखेत् रेखाग्रेषु त्रि
मूले विलिखेत् प्रतिमूले साध्यनामार्णान् विलिखेत् तद्बहिर्मातृकार्णैर्वेष्टयेत् तस्माज्जपफलं भवति एतद्यं
त्रं मध्ये निगमसमदले ईश्वरी बीजं निवाग्राह्यं महाहृत्स्वरेस्मरमणीसहितं यत्कृत्वा चैतत्पदं योनिं योगनेत्रवे
ष्टम् तत्करदले मालिनीयुक्तवाह्ये साध्यनाम ताववृत्तं तत्त्वयुक्तं त्रिलोकमोहनं त्रिविधं अस्यार्थः प्रथमं चतुर्दलं वज्रं
विलिख्य तत्कर्णिकायां यत्कुरु श्रीनवः प्रथमपाद स्तासमेकारं विलिख्य चतुर्दले स्वपत्नी पश्चिम तदंतरं विलिख्य

हृद्बहिर्द्वादशदलपद्मं विलिख्य तेषु कामबीजं चिन्तामणिबीजं चान्तरं तद्विलिख्य तेषु यत्नात् सविसर्गस्वरं तदष्टवर्णान् विलि-
ख्य तद्बहिः षोडशदलपद्मं विलिख्य तेषु प्रणवपूर्वकं मालिनीमन्त्रवर्णान् योनियोग्यं तद्बाह्ये ललितमिति नाशयामसीति षोड-
शवर्णान् विलिख्य तद्बाह्ये तद्वर्णान् वेष्टयेत् मध्ये नाम समेतं भास्वद्विवरे कान्दर्पबीजादिकं मालिन्या वृद्धलेखमोहितिपुरे
मायां च चिन्तामणिं पञ्चाशल्लिपिभिः प्रियापरिहृतं यं त्रं जगन्मोहनं कन्दर्पहितकारकं चोडवकं रसो भाग्यभोगप्रद-
प्र॰मा॰ म् अस्यार्थः प्रथमं च तत्र स्वहृदयपुरि तेन वेष्टाष्टकोणं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनाम विलिख्याष्टास्वेषु काम-
तं॰ बीजं विलिख्य तद्बहिरष्टदलपद्मं विलिख्य तेषु मालिनीमन्त्रवर्णान् तदेवशो विलिख्य तद्बहिस्तु तस्य हृदयं पुरि-
१३१ त्वा विलिख्य तस्याष्टकोणेषु लक्ष्मीमायाचिन्तामणिबीजानि विलिख्य तद्बहिर्वर्तमानस्वरावर्णैर्वेष्टयेत् तद्बहिः
श्रीबीजेन वेष्टयेत् मायाबीजस्य सान्तरं हृदि परितो मातृवेष्टयेत् नागास्वरुद्रवर्णान् शशिदलक मलेषु मालिनी
मष्टकोणे कान्तार्णसाधुमायाविलक्षितं तद्बहिर्विश्ववेयं गतानां गर्भे लोणप्रतं तद्वृत्तिकरमिदं गर्भसंलोभ-
दुर्गा॰ तं च सौकुमारपदं वेष्टं विलिख्य सलतं लोमुद्रा वाह्य कमलपत्रमध्यां रवं तन्त्रो मनुजमुखेः आराध्य साध्यसंयुक्तं ज-
न्या दशशतं स्वयी: नित्यमेवं क्रमे लोकाः परराज्ञो नदर्शके तस्मिन्नोकोऽष्टपुरमेवासीमां तेवायथोचितम् देवनि-
त्या वलिपूर्वं तज्जपेद्रूपसहस्र वर्जितम् नानाविधाविशेषाणां गर्भमत्यद्भुतेषां नेः तदेयालिख्य यंत्रकमलपदे वेदकं
लाश्च अस्यार्थः प्रथमं ॰॰ पद्मपमे विलिख्य तन्मध्ये भुवनेशीं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनाम विलिख्य तन्मध्ये वा-
युबीजमग्निबीजं च विलिख्य मायाबीजस्य परितस्तु वायुबीजं वह्निबीजं च विलिख्य पुनरष्टदलेषु श्रीं ह्रीं
हृह्रायनमः इति रुद्रमन्त्रं विलिख्य पुनः षोडशदलपद्मं विलिख्य तेषु प्रणवपूर्वकं मालिनीमन्त्रवर्णान् विलि- १३१
ख्य तद्बहिरष्टकोणं विलिख्य तेषु तेषु कोणेषु कालवर्णान् त्र्यम्बकारं विलिखेत् तद्बहिः साध्येन मायायाः पञ्चाश-

ह्रौं इत्थं क्रमेण लिखेद्यदि उक्तफलं भवति सोऽक्रमाद्रं तं पिपिला अथ भूपलिनी क्रियोत्कर्षयंत्रं विलिख्यते प्रालिख्योक्ता
यंत्रं एकोद्देशप्रतिच्छन्नं भिं कीलपद्मं च मध्यामाद्रसिलेपनपांक्रे विलिखेत्तरसम्कस्तारतत्सामवर्णम् मध्ये रत्नतवीज
प्रणवं परिवृतं तत्पंचधा मूलमंत्रसंधौ भूलाग्रमाध्यं विलिख्य परिवृतमक्रियोत्कर्षमेतन अस्साध्यः प्रथमं सर्वप
ह्रीं मतोनवरेखा विलिख्योतदपरिदलितोत्तरनस्थनवरेखा विलिख्य एवं विलिखेत् चतष्टाहिको ष्टानि जायं
तेनेषु चतुः षष्टिकोष्टेषु प्रतिकोष्टं कर्णिकाहं न विलिख्येतद् हरिः कीलपद्मं संतकानि दीर्घाय मान्यो न्यष्टप रं॰
दलानि कर्णिकाहनामिमुखोनि विलिखेत् सर्वपं कातुनरकोष्टगतकर्णिका हसमारभ्य नरष्टरलेषु स्वा
गादिष्टाहलिपेन रसरसस्वार्येति अकारादिषोडशः स्वराः सर्वविसंधियेकमतरं प्रथमस्वरविकारत्वात्
एतानि सर्वाणि अथ षट्त्रिंशत् स्वराणि एतानि षट्त्रिंशत् स्वराणि सर्वाण्यपि प्रत्येकमकारादिषोडशस्वरस
हितानि भवेयुः अआइईउऊऋॠऌॡएऐओऔअंअः कास्यषोडशस्वरयोगः ककाकिकी इत्येवं विरचिताक्षरि
प्रकारेणोत्तरपंचत्रिंशद्वर्णानां षोडशस्वरयोगः एवं योजिते तत्सामवर्णमिति जरवयादिसंख्यया षट्स
प्तसंख्यपंचपानानतानिजायंते एतान्यक्षराणि क्रमेणैकैकस्मिन् कीलपद्मकर्णिकाक्रमेणोत्तरदलेषु सर्वाण्यपि
अआइईउऊऋॠऌॡएऐओऔअंअः ककारइति द्वितीयकीलपद्मकर्णिकायांतत्पादिदलेषु प
वस्तीयादर्शदिषु नवनवातनाति विभज्य विलिखेत् मध्ये रत्नतबीजं प्रणवपरिवृतं पंचधा मूलमंत्रसं
धावितिसर्वविलिखेत् रेखास्वेकाशीति संपयाविहाने द्विरेखासंयोगः संधिरित्युच्यते तासां संधीनां मध्येम
ध्यसंधौविनामलिबीजं प्रणवेनावृतं विलिख्येतन्मध्ये साध्यनामाद्दीनि विलिखेत् एवमेकाशीति संधिषु प्रणवा
दिषूलिखीषोडशस्वरवीजानामेकैकं विलिखेत् एवं विलिखितेमन्त्रमंत्रस्य पंचाहतिर्जायंते तन्निरेखाया पूर्वालावि

प्र. सा.
टी.
१३२

132

विलिख्येत्तेषु साध्यनामविलिखेत् विदितपरिवृत्तमिति षट्कोणेषु मूलमंत्रवर्णैः कोणेषु तत्साध्यनामविलिखे
दित्यर्थः अथ वा तत्तत्कार्यविशेषार्थमस्य मंत्रस्य यंत्रत्वेषु नार्थं विधास्यतीति तेनायमर्थः मध्ये रत्नबीजमित्यनयम
बृंभिं नाम शिवबीजस्थाने तद्दिक्षु यच्चतुरश्मीति फला वा अश्वे यच्चतुरश्मीति बीजविशेषान्विलिख्येच्चतुरश्मीति
प्रयोगविशेषः सूचितः तत्सर्वमिति विस्तरभयाद्वत्तन्न लिख्यते तस्मात्कुरुस्व बोध्यं गंतव्यम् मध्ये कुर्जेत्तनात्
मत्रनिभ्रसमुल्लिपिंति र्थय हाजासिषीत षट्कोणबीजमेदं स्मरहरस्महि हेत्यत्र रेफमूलमंत्रं कोणेषु मूलमंत्रमा
धाहेष घपलिपि वितंतं सेष डर्जेतं दशाद्य नरां लिप्रवंशतयकरमतं लेम लिती बोधयेत् अस्यार्थः प्रथम
षट्कोणं विलिख्येत्तत्कर्णिकाम ध्ये साध्यं कुर्जेत्तोनी यसा ध्य पुरुषस्य नाम च विलिख्येत्तदुपर्य ग्निबीजेषु व
नेशीव विलिखेत् षट्कोणकोणेषु हुं स्त्रीं सा ध्यनामा विलिखेत् तद्दिक्षु तुरं तत्कोणेषु मूलमंत्रवर्णान्वि
लिखेत् रेफाग्रेषु सा ध्यनामविलिख्येत्तेषु साध्यनाम विलिखेत् तद्दिक्षु मातृकावर्णैः प्रतिलोमैर्वेष्टयेत् पद्म
फलकविशेषाणाम् यंत्रमेतत्सम्यक् लिख्येद्विषहृत्सु लक्ष्मणं आवाह्य स्थिरीकृत्य सम्यक् साध्यं यातिते लि
खितं स्वसाध्यं जन्मायतं मन्त्रवहे रिपुत्रे तत्र यथाकोपे वेनितम् तद्विगानं भवतजपेत् सं वे विनाशायते
ष्टं दर्शनात् यत्नेन नाम लिखितं तद्रूपादेव तत्र रिपुः तत्पत्न्या ज्ञमविरा हुलिप्य ततस्य रूपया निह
त्यैर्वं षट्कोणी तीरे निलिख्ये जपेत् तोयदराति सर्वं यात्रा प्रयोगेष्वस्मलिनी तस्मात्सर्वप्रय त्नेन
नाशयितारिमवकम् निशारयतत्र दे षारंतार्थेषु लपेत् हुये विशेषेत् समीजं अरुणं हृदविवरे सं
दुर्गां गणेषु हृत्कु वस्त्वेषु वह्निस्वरदलकमले सलिनीमंत्रवर्णान् यस्ताः स्वपि तन्मंत्रफलदलकमले सा
ध्यमाया सिद्धिनी ते यंत्रे ङः स्मरवं ध्यान तद्यद्दमलं सर्वेषु षा दितार्थ अस्यार्थः प्रथमं षट्कोणं तद्दलेहिं बे तत्कुगीरीजस १३२

१

दिलं विंना मलिवीजं षट्स्कोणेभुवनस्यांतः आमायं गनदत्रिषट्कोणं ते भुवह्निवीजं तद्वहिः षोडशदलं ते
भुवस्लिनी मेत्रवर्णा स्वदहिरंगानि यादलं विलिख्य तेभुपत्रं स्वमेन त्वगलरा णि विलिख्य तद्वहिः सार्धपञ्च
दिन भुवनेषपा वृहये रिति पुष्टदेशं कृपापदमेमंडलं तद्विपल्लवैः मेउलं मोजयेद्धि प्रानुत्तमं सर्वोरव भक्तिनाः
नि जवंश ह्यस्तिग्य वृर्गिलं पुत्रपौत्र सवोशेषसु भहादि भै विष्णति तत्रपुत्रप्रहस्मि नि पुत्रजीवकस्य
हादिपल्लवमि गुडूची अथवा बारुण्यांश्लक्ष्णं जापयेद्धरे विप्रमार अ लोउथा बड्डिपा स्वताति रिंगा श्चेष न
वकान्श्वागल्लेस्थिरनीय स्यानतिगंभीर सानसाव गुडूची सा मवल्लीपा जडपानस्मंदिनं मंडला
देवतदाज्य स्थाम लोर्कं भवेत् यो नवर्षवर्षलो मास्ति दहिवि सिधोजितन्द्रियः जपहोमक्रियांकयोक्तार
येहायथा विधि अथहेरताहिनं भवेत्स्पान्यके अथवा दिपडुभवय प्रत्यभिमुष्मान् मसिमाद स्मातायष
ष्ठसंध्वसर्षपैः गोद्वैर्सं कृपानंधी विजयाय सर्वोपये पुष्प भिजद्रः मध्यास्त संसव स्वामिविधिवत्करणप
रम् सर्वहोष हरं स्नेहंसर्वास्युर्षफलाव हम् गोमयेनसमालिप्य भूतलंचतुरस्रकं कृत्वा सिला तनेत्रनव
कोष्ठमल तण हरिद्राले पितंभूमंमां धानतनममलितं संस्थाप्य धूपितं मध्ये तु नदीपंचलतिखं वापीसंवी
जंसादेहं सर्वपं स्थवाहत्ते नदीचलवणे याम्ये तिलविवृद्धलोगुरे वारूणे कलशं सादरं शावोनिं वस्यम
कृते रक्तसूत्रेण कोष्ठे सर्वपाणि मातृस्यधीः प्रागास्पत्रगास्वो वा समासीनस्थितोपि वा अस्य विद्यासादि
ककल्प्य स्तलिनीदेवतामयः तद्वहो गन्धस्य कलशं वामे संस्थाप्य भागके दतितोरणं वज्रं गारं मन्त्रान्ना विष्णुर्जि
नम् ॐ नमः कमलवासिनी स्वनयास्व रसंख्येया दीपादिष्वामे शानी मंत्र स्वाहा मयानमः कमलवासिनी स्वाहेति
त्रिपात्सहत्र लान तरं मंगिरा विधानेवस्मा णः अथगिरा माला मंत्रः तद्ग्रादिविषहर्मनीज्वालापीस्वालिनी ह्दय स्वाहा

हन्तारिसर्जांतमुपचर्योपचारकैः दीपश्चतं समादाय नामाद्यर्णास्वरादिकं नामाद्यर्णास्वरादिकमिति नामवर्णास्वर
वर्णैकैकस्वर्वकमूलमंत्रेजस्वमर्थः केशादिपादपर्यंतमुवनार्चावलायेसः अक्षतमितिनालिकेरम् पश्चिमेदिग्विभ्रि
धानेनअस्त्रेनदग्धंजसा अंतस्थदेवताग्रजंतदेवताध्यानंसर्वंकारस्वर्वकं नालिकेरमितितत्रैवलिंदद्यात्हिलान
ते देवतायस्वरपर्यंतकोहृदयोः स्वयंक्रया मंत्रेतपरिणीयाथजपुत्रयाज्ञातवेदसि आदायसोदकलशं परिणीया
निमंत्रयन् छायांनयनयोस्तारं पुष्पं तेनमेश्रयं वधा पिधायवस्त्रीवेनकलशं धारयेद्बहिः बीजयेन्मंत्रविन्मुद्रांपंच
प्र.का. धानिवर्णालेख्या रमाख्येसत्याम ञनितिपरमलोदके भस्मनामं श्यकेशादिपादांतेमात्रकान्विते तनोर्दिग्बोधयं
से. पूज्याहानहोमजपार्चनैः दिव्येनकर्मणानेनमूलिनीदेवताजया नानात्वद्रमहारोगग्रहैर्वैस्फोभवेत्सदा तदा
१२२ ह्यारोग्यपर्यंतंवीतत्तत्स्पर्शभावतोः हिमंध्यात्वमंत्रयेन्मंत्री निक्षिपेत्तेनभस्मना यहाकदाचित्स्थवाघ्राणे यदिविजंभ
तो तदाघातादिभिर्देवैर्मंत्रीसमंत्रयेद्दुधा तथापिज्वलितेनसिंचिकित्सानास्यसंशयः अथदुर्गामंत्रसंगायत्र्याराक्रप
133 तिदुर्गामंत्रोपिलिख्यते काश्यपऋषिः गायत्रीछंदः वन्हिदुर्गादेवता ओंह्रींदुंदुर्गे हृदयायनमः वन्हिरूपिणीशिरः
धंधंधंशिखा धंदहासाग्निरोकवचं ह्रींधंधंनेत्रं स्वाहास्त्रं ध्यानम् ज्वलन्तोद्दीप्तवक्त्रं पवनधनभयंग्रहनिर्यत्कृपा
णज्वालामालातिभीमांविकटनरकरालोग्रनीहारग्रंतेडम पत्तोद्दीपप्रचंडानिलचकुलजवहाविनाशनिसंहा
दुर्गांमिन्नांजनाभांवरवरवरखङ्गंवन्हिरूपानमामि ओंह्रींदुंदुर्गेवन्हिरूपिणिधंधंधंधंदहसाग्निरोंह्रींधंधंस्वाहा
इतिमंत्रः धंकारषट्कयुक्तस्यवर्णैर्विंशतिवर्णकस्यावरनयथानोर्घमंत्रः लक्षजपः आज्याक्तामिरर्कसमिद्भिर्दशांशेन
स्वयस्मरणहोमः अथपूजा ओंप्रभायै मायायै जयायै सूक्ष्मायै विशुद्धायै नंदिन्यै ओंसुप्रभायै ओंवि १२२
जयायै सः सर्वसिद्धिदायै रमहरलेषुनवपीकर्णिकायांचसेमज्वलनदुर्वह्निकेवज्रनखदंष्ट्रायमहासिंहायपुंहफट्नमः

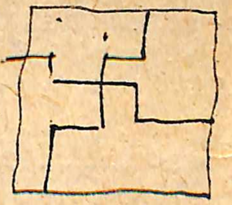
त्रिस्त्रस्तुष्णार्णो यं मंत्रः अस्मिन्परिसमावास्य सम्मर्चयेत् मंत्रैः प्रथमावृत्तिः जं जयायै· विं विजयायै· कीं कीर्त्यै
प्रीं प्रीत्यै· प्रं प्रभायै· श्रं श्रद्धायै· में मेधायै· श्रुं श्रुत्यै· २ लि द्वितीयावृत्तिः मातृभिस्तृतीया लोकपालैश्चतुर्थी अथ
प्रयोगः संवत्सरं देवीमार्कण्डेयोक्तं नित्यं जपेत् अस्य होमं कुर्यात् निजरक्षायै सपत्ननाशाय प्रयोगान्तरम्
कारस्करस्य पत्रे निपातिते वैरीयुगनामानं जुहुयात् पादरजः समिश्रैः शत्रोरुच्चाटनाय मरिचैर्वा प्रयोगान्तरम् आ
शयन्ते देवरिपुंदारयन्ती नवैः करैः ध्यात्वा जपेन्मंत्रमनेन शत्रोरुच्चाटनायैव अस्यापंत्रमाह आलिख्य चापमग्र
लं सवाणं तत्र कार्मुके कला मध्यगतेचापि वीजं वाणपार्श्वके कोष्ठद्वंद्वे मंत्रवर्णान् स्थाप्य वर्णान् विदर्भितान् अत्र
लोमविलोमाभ्यां क्रमेण लिखेत् तद्बहिः मालाकारेण परितो यं वीजेन प्रवेष्टयेत् पतितदुर्गां मनोरेवं चापयंत्र
मुदीरितम् उच्चाटनकरं शत्रोर्देशाद्देशान्तरं क्षणात् अस्यार्थः प्रथमतः सगुणं सवाणं चापाकृतिं विलिखेत्
तत्र गुणे षोडशस्वरान् विलिखेत् धनुर्वाणपार्श्वयोः रंबीजं विलिखेत् गुणे आरोपितवाणपार्श्ववर्तिनि कोष्ठ
द्वे द्वे तरतिणकोष्ठे पतितदुर्गामंत्रवर्णद्वंद्वं पुटितान् स्थाप्य वर्णान् उच्चाटयपदयुक्तान् लिखेत् तत्र कोष्ठे मंत्र
प्रतिलोमवर्णविदर्भितान् स्थाप्य नामवर्णान् अनुविलिखेत् तद्बहिः ऐं नु विलिखेत् वायुवीजेन वेष्टयेत् एतच्चापयंत्र
मुक्तफलदं स्यात् प्रयोगान्तरम् कटुत्रयकं तैलसंयोजमथवा तैष्ठीरेणतम् उच्चाटनाय विकिरेन्मर्कं सीज्वलं
कटुत्रयं १ सेवया शुंठ मरिचपिप्पल्यः मर्कटी कपिकच्छुः प्रयोगान्तरम् उच्चाटयेन्नीलं देवनविद्विषः प्रसभं हठात्।
स्मृत्वा जपेन्मंत्रमनुमन्त्रीकर्तृतलाद्रिमम् । अथ पतितदुर्गामंत्रप्रसंगात्तेनैव अन्यम् दुर्गामंत्रो विलिख्यते
वामदेवऋषिः गायत्रीछंदः अमदुर्गादेवता ह्रीं दुं दुर्गायै हृत् अमशिरः अमशिखा आमयकव
चम् आमयनेत्रम् स्वाहास्त्रम् । ध्यानम् । शंखं चक्रं कपालं त्रिशिखवरमथो तर्जनीं चाप
वाणौ बिभ्राणां बाहुदण्डैः असिशकलतलसत्पिंगकान्तीरभारा देवीदिव्याञ्जनाभा विकट

मुखेलसद्धोरंष्ट्रां त्रिनेत्रां दुर्गां भोगीन्द्रभूषां विबुधमुखस्तुतां तोरणस्थां नमामि ॥ क्लीं दुं दुर्गे प्रमथ्य प्रमथ्य मदास्वा
हेति मंत्रः। शान्तिकरोयं मंत्रः द्वादशसहस्रं जपः आज्यमिश्रा गुग्गुल समिद्भिर्वा जपेन दशांशं होमः। पटिड। पटल ९
गौत्क्रमक्ता अथ प्रयोगः तत्र यान्त्रसमसिद्धिर्मद्दिषीत्वं तलो लिखेन्निशीथे रिपुनिचयः सोऽस्माच्चाथ
मथनि मध्ये मंडले चिन्हमतिः मन्त्रमन्त्र मन्त्रमि न अथास्य मंत्रस्य यंत्रम् षोडशकोष्ठानि तत्रो विशति मध्य
लोकिता निसेलिख्य कोष्ठेषु मंत्रवर्णानेकैकं साध्यवर्णसंपुटं कारं पश्चात् तदेष वर्णान् तदग्र दुर्गायास्तु (
साध्य संपुटकान् विलिख्य लमेतद्यंत्रं शत्रुविनाशाय सततं स्मृतं भिः प्रोक्तम् अस्यार्थः प्रथमं द्वादिणोन्तरतः
पंचरेखा विलिख्यैवं पूर्वपश्चिमतो पि चरेखा विलिख्यैवं विलिखितेन षोडश कोष्ठानि भवंति तत्र
प्र. सा. मं. १२४ शानकोष्ठ मारभ्य प्रमदुर्गामंत्रस्यैकैकमक्षरं न्यासादयेति साध्यवर्णैकैकान्तरपुटितं विलिख
त् पुनरेखाग्रेषु विशति मृत्तनिविलिख्य मूल मध्ये पहिडु गाँ मंत्रस्यैकैकान्तरं साध्यालेपुटि
तं विलिखेत् एवं विलिखितेयंत्र फलं भवति प्रयोगान्तरम् अरुणाम्बुज विष्टरां प्रसन्नामपि संचि
न्तजपेरभीष्टसिद्ध्यै अथ दुर्गामंत्रप्रसंगाच्छत्रुस्तंभनकरो वगलामुखी दुर्गामंत्रोपि लिख्यते
134 नारायणऋषिः त्रिष्टुप्छन्दः वगलामुखी दुर्गा देवता ह्लीं बीजम् ह्लीं शक्तिः क्लीं कीलकम्।
ॐ ह्लीं हृत् वगलामुखी शिरः सर्वदुष्टानां शिखा वाचं मुखं पदं स्तंभय कवचम् जिह्वां की
लय नेत्रम् बुद्धिं विनाशय अस्त्रम् जिह्वाग्रमादाय करेण देवी वामेन शत्रून् परिपीडय।
न्ती गदाभिघातेन च दक्षिणेन पीताम्बराढ्यां द्विभुजां नमामि ध्यानम् गंभीरांचमसंस्थिता १२७
म् मुद्गरं दक्षिणे पाशं वामे जिह्वां च वज्रकम् पीताम्बरधरां सान्द्रदृढपीनपयोधराम् हेमकुं
डलभूषां च पीतचन्द्रार्धशेखराम् पीतभूषणभूषां च स्वर्णसिंहासनस्थितां उन्मत्तां नवकाञ्चनसन्निभां चरे

र्भेजां त्रिनयनां कमलासनसंस्थिताम् एवंध्यात्वाचरेद्देवीं शत्रुस्तंभनकारिणीं ॥ महाविद्यां महामायां साधक
स्य फलप्रदां जपेदिति वाक्यशेषः ॐ ह्लीं बगलामुखि सर्वदुष्टानां वाचं मुखं पदं स्तंभय जिह्वां कीलय बुद्धिं विना
शय ह्लीं ॐ स्वाहा इति षट्त्रिंशदक्षरो मंत्रः विपरीतस्थितमात्रयुक्तं ह्लीं इति यद्बीजं स्तंभनप्रधानोऽयं मंत्रः अथ यंत्र
पेन दशांगुलीपीतद्रव्येण पीतवस्त्रे हरिद्रया अथवा सजा मध्ये योनिं समालिख्य तद्बाह्ये तु षडस्रकं तद्बा
ह्ये वृत्तं दलं पद्मं तद्बाह्ये षोडशाब्जकम् चतुरस्रत्रयं बाह्ये चतुर्द्वारपरिशोभितम् एवं यन्त्रं विलिख्य अस्मिन्
प्राग्वदेव पञ्चोपचारैः देवीं संपूज्य स्मिन्नुत्तानामुखीं समावाह्य समर्चयेत अंगैः प्रथमावृतिः ग
णेशाय ० वटुकाय ० योगिनीभ्यो ० क्षेत्रपालाय ० इति सर्वदिक्षु कोणेषु मध्ये गुरुपरमगुरुपरापरगुरुपरमे
ष्ठिगुरून् नामेत्यादि कोणेषु समर्चयेत् पुनर्बगलामुख्यै स्तंभिन्यै जंभिन्यै मोहिन्यै वश्यायै अचलायै ०
बलायै ० दुर्धरायै ० कल्माषायै ० धीरायै ० कलनायै ० कालकर्षिण्यै ० भ्रामिकायै ० मंदगमनायै ० भो
गायै ० योगायै ० एताः षोडशस्वरवर्णैकैकपूर्विकाः षोडशपत्रेषु समर्चनीयाः तदनु रत्नपत्रे भुवने
श्वरीबीजपूर्विकाः सन्ध्याद्याः समर्चनीयाः पुनर्जंजकिन्यै ० रंरकिन्यै ० लांलाकिन्यै ० कांकाकिन्यै ० शांशा
किन्यै ० हांहाकिन्यै ० इति षट्कोणेषु समर्चनीयाः एवं विधिविधिना षट्कोणाद् दलषोडशाद् लक्रमेण ह
नाक्रमः इन्द्रादिदिक्पालान् वज्रादिभिः समर्चयेत् योन्याख्ये त्रिकोणमध्ये देवीं समर्चयेत् ।
अथ प्रयोगः हरितालहरिद्राचन्द्रनवनीतैः संयुक्तं स्तंभने होमयेद् देवि अग्नौ चैव गतिं मतिं स्तंभयेदिति शेषः एतन्त्रयं
मिलित्वा कृतेहिमर्षः प्रयोगान्तरं हरिद्रां हरितालादिभागान् कृत्वा लवणं निशि स्तंभये संचरिष्यति नात्र कार्याविचा
रणा स्तंभनेषु समस्तेषु प्रयोगः प्रथमो वरः अथवा पीतपुष्पैर्वा त्रिमधाक्तैर्होमयेत् अस्यार्थः हरिद्राचूर्णसंयुक्तैर्लवणैर्वा

वेत्र पंचदिक्ष्वानि तन्त्रान्तस्था यो विषंकोशो दिक्पानी स्वविश्व हृदये इति पंचदिक्ष्वानि वीजस्थानानि यानि कानि च यानि-
स्थानानि मयोक्तानि हृदिस्थान्येवं मे दिक्ष्वानि स्यात् : पश्चिमामि गुह्योयाव सोमरस मस्तके तस्याङ्गानि स्थमादिक्ष्वानि स्थ
स्थकृतान सर्वाणि तत्स्थ विलोचनादिकेन शुक्लं विभिन्नान स्मिन् गृहीत्वा धातोरागतिमार्गे प्रनिसेना यो: समागतिमार्गे च निले पा.
न स्थापयेत् पात्रं तत्र भवति इति कल्पा नरेशो मस्त मन्त्रार्थे तो लिखितं प्रयोग मन्त्र प्रसंगान मोक्षं मन्त्रो विलिखे
ने निर्दिष्टं ऋषिः जगती छन्दः महिषमर्दिनी दुर्गा देवता दुं बीजं नमः शक्तिः महिषमर्दिनी प्रसादे विनियोगः मं
प्र.मा. चतुर्दश सिद्धान्त दशाक्षरैः षडङ्गानि वक्ष्यमाण द्वादश दलानि हा षडङ्गानि ध्यानं त्रिशिखदलितं रत्नोपीठ वक्त्रो सं.
विनिर्यद् दनुज धिरधारा दिव्यमाधीर सो हं वदनस्थपन यं श्रीसिंह प्राधिरह हरनमगवती मे दुःखं विनाशं करोतु नाम । २५
स्तोत्रं त्रैलोक्य भूमितल मनिरमा वित्ता किं नजिता: किं वाल कालं प्रयातु निशिरह लितं विल्पयाः पद
वी: शा मा: संख्या: सवारे: स च पुनरेव नित्यविलिख्य मंत्र मानादेवं वेदव्यास लक्ष्मन महिषजयाय मन्त्राज्ये त्रि
। इति महारत्नाकरे वर्ण वर्णानि प्रधानो यं मन्त्र: प्रसिद्ध यं प्रसूचयेत् संपुटितं लिखितं तं नः कोणेष्वष्टदलं
त्रिमारकालिका सिद्धि निकोणे कपाले वक्त्र धेनुं गच्छत्व मविमर्शी: द्विगुणं पत्रे च तत्रके प्रत्येकं कंट पोविलि
वेत्र यत्ने शिखि मध्ये कोणे वचकं गुणे पीठ माली स्व रितं चैके कम विके नित्य पाटी द्वृगुणे शः से वे लिन मा
रकाणेषु पि वासरं स्वाविंदं दोन: पालीतालि खेच्छाह मे पद्मम् इत्यं यंत्र कर्षिते पोडशपत्र लांकितं च म निम
द्रि: सुस्थार्थ: प्रथम षट्को गं वि लिख्य तन्मध्ये पुवनेशी च विलिख्य तन्मध्ये मायामाली लिलिख्य पुन: ष २५
ट्कोणेषु भुवनेशी विलिख्य पुन: कोणपार्श्वयो: सितं स्मेवं न व मदमा मालं रेखु ये विलिख्य पुन: षट्को
णकपोल रेखे मूल मेव स्थानानि चतुर्दश वर्णो विभक्तानि विलिख्य तत्र दिक्ष दलं पद्मं विलिख्य मामादि
135

दलेषु मंत्रस्यादित आरभ्य अष्टौ वर्णान् हं हं शो विलिखेत् पुनराग्नेयादिकोणचतुष्के त्रिंशस्त्रिंशामादिवर्णान्
किमेतान् विलिख्य तद्बहिश्चतुर्दिक्षु वादिश्रोतान् चतुरो वर्णान् विलिख्य तद्बहिः षोडशदलं पद्मं विलिख्य तेषु यादि
वर्णान् हीतेतान् त्रिंशास्त्रिंशो विलिख्य तद्बहिर्मातृकावर्णाः संवेष्ट्य तद्बहिर्भूपुरद्वयं पुटितं विलिख्य तद्भूतकोण
द्वके षादीन् सांतान् अष्टवर्णान् विलिख्य अवशिष्टद्वयं चाष्टमे कोणे विलिखेत् रक्तोग्रेषु बोडशश्लान् विलिखेत् इति दि॰
प्रागुक्तवर्णदुर्गोक्तवत्सजा अथानेनैव क्रमेणाल्पमेत्रमन्यमेत्रेण संयोज्य प्रयोग उच्यते मन्तोस्तुलं त्रिलोकीग्रमि
तमितिरसाति:सुतां किं तु जिह्वा किं वाहुकंठा वृपमधुतिभिरुणिता विल्पप्रयोपदव्य: यदेतिचय हरिके भये विदं
तिमाषिट् पवमानविज्ञज्जहिष्ट कृत्ये तेभयं भगवति तत्सर्वं शामय स्वाहा दुर्गादेवी शरणमहं प्रपद्ये प्रतिकूलं मे
ग्रा प्रा: न श्रृणवन् कूलं मे प्रयच्छ कार्मिक संधा: स्मरारे स्वयमुतनुतिभिः क्लिस्वरतत्स्वमानादेवैर्दैत्यास्त्रिमलतुतमहिष
नेषारक्तधामजयति इति मंत्र: उपद्रवशांतिप्रधानोयं मंत्र: दीपपात्रे चतुर्दिक्षु मध्ये च पंचवर्ती निधाय त
त्सर्वं प्रज्वाल्य तद्दीपं स्वस्तिकपद्मे निधाय तस्मिन्दीपे देवीं समावाह्य प्रागुक्तवत् दुर्गाविधानवत्संपूज्य तत्र न
मस्कारमनेन मंत्रेण कुर्यात् तस्मात्तु सर्वोपद्रवशांतिर्भवति अथैतत्प्रयोगः अतीव समीचीनः आपत्का
लार्थः अत्र स्वस्तिकपद्मप्रकार उच्यते प्रथमं तंदुलरजसा चतुरस्रं विलिख्य तन्मध्ये पूर्वपश्चिमत ए
कां रेखां विलिख्य तदुपरि दक्षिणोत्तरत एकां रेखां विलिख्य तत्र पूर्वपश्चिमतो या रेखा तस्याः पूर्वाग्रे किं
चिद्दक्षिणतो गमयित्वा पूर्वचतुरस्ररेखया संयोजयेत् अस्या एव पश्चिमाग्रं तु किंचिदुत्तरतो गमयित्वा प
श्चिमचतुरस्ररेखया संबध्नीयात् दक्षिणोत्तरतो या रेखा तस्याः दक्षिणाग्रं किंचित्पश्चिमतो गमयित्वा द[illegible]चतुरस्र क्षिण
रेखया संबध्नीयात् अस्या उत्तराग्रं तु किंचित्पूर्वतो गमयित्वा उत्तरचतुरस्ररेखया संबध्नीयात् एवं विलिख्य ईशानति

ईं निखेद्यो स्तंडुलचूर्णानि प्रविकीर्य पश्चिमायुत्वेत्रुशोस्वरजनीचूर्णानि प्रविकिरेत् एवं स्वस्तिकपद्मलेख
नप्रकारः अथ कल्याणरोगप्रकारेणापि मुश्नाल्यमंत्रविधानं लिख्यते निर्ब्बुन ऋषिः जगती छन्दः महिषम
र्दिनी दुर्गा देवता दुं बीजं ह्रुं शक्तिः दुः कीलकं गां शिरः देवी शिखा पारणांक कवचं अहं नेत्रं अपहेऽस्त्रं ध्यानं शाले
याचलपार्श्वस्थवंशकान्तशिलातले जांहत्नदमयमण्डपे रत्नतोरणमंडिते मुक्ताविताननं सद्दीप्तेनारामिवित्रिसशोभि
प्र॰मा॰ ते सर्वर्त्तुकुसुमोपेते सर्वतः समलंकृते वैदूर्यवज्रमणिभिः खचिते स्तवशोभिते मंदारपारिजातादिदिव्यवृक्ष
सं॰ विराजिते पंचाशत्कोटिविस्तारसमायामवसुशोभिते मंडपे कल्पवृक्षस्य मूले स्थितां मनेत्रत्रये सिंहवाहना
१३९ दृतीये कृवलयमध्यस्थवसुदलपद्मे आसीनां मध्यामतनुं गारुडकान्तारे करराजितां हृद्याम करकलितशंखचक्र
कोपहारकार्मुकमुसलसंजनकपालम् खड्गखेटं धारयंतीं त्रिनेत्रां चारुहासिनीम् कांचीनूपुरकेयूरकटकैर्मुकुटै
लाया भूषितां रत्नवस्त्राद्यां मुक्ताहारविभूषिताम् ध्यायेद्देवीं मनियतो मंत्रसाम्यसिद्धये न स्यो शल्यमं
त्रलंतं जपेत् प्रथमं रत्नार्थं दशांशेन तर्पयेत् सून्नसिके स्तिले वारि मधुरासिक्तैः सर्वदेवी पायसे वीजपाद्ध्यलो
136 शउ स्वाहरणेहोमः अथ पुत्रजार्थं यंत्रं वक्ष्ये प्रजायैत्वा वक्ष्यामि सर्वकामफलप्रदं पुत्रदेवप्रदं चैव मृ
तवत्सिकेन नम् आलिख्य षट्दलं पद्मं वासेमध्ये मेव च तद्वहिर्दशदलं तनः षट्कोणकं लिखेत् प्रति
षट्दले आलिखेल्लेखनंरतः कर्णिकायाम् लक्ष्मी नारे स्वरवीजकं एकैकं प्रोवापि दुर्गां लिखेद् दशद
लेषु च ब्रिंदानवगंवाच तारिवनं षट्कोणेषु मं लिखेत् लिखेदुपरमध्ये तत्र सोमल्लत्यं महामन्त्रम् मर्दिनीमंत्रप १३९
द्यैकयुगलक्रमान् रविकेसरपद्मकं लक्ष्मीयुगलमथ्यकं सप्तविंशात्यरं कार्याशिवमनेन लिखेत् स्वरः दला
१ ग्रेष्वपि वैकैक कर्यादृष्टलिनिमंत्रकम् णारर वर्णं तन्त्रेरल्लायविलिखेत्पुनः षट्कोणेषु पिता
द्वि

ध्येयत्रिकुम्भं समश्नो लिखेत् त्रिकोणान्तरं हृदयं तत्र वह्निः पुटितभूपुरे नृसिंहास्त्रं कुम्भं वेदसंख्यया नाथकोष
के वह्निर्मात्रया च वामे वेदास्त्रिनेत्रं च नायके सिंहपीठे तन्मन्त्रेण कुर्यात् शक्तिं प्रपूजयेत् अथ स्थाप्यः अथ मम सूद
लपद्मं विलिखेत् कर्णिकायां मूल दुर्गां ॐ ह्रीं दुं दुर्गायै नमः इति पुनः प्रणवं च तकाररेफ ओंकारबिन्दुना
न योगेन नृसिंहबीजं च प्रणवं सर्वं कर्णिकायां विलिख्य पुनरष्टदलेषु [illegible] शरणाम [illegible] स्याः सां
ति दुर्गामन्त्रस्याष्टशिष्टाक्षरो वर्णान् विलिख्य चतुरस्रस्याग्नेयादिषु स्थितम् एकविंशतिवर्णाः ततो विभ
ज्य विलिखेत् [illegible] महिषमर्दिनीमन्त्रं महिषमर्दिनी स्वाहा इत्यस्य वर्णान् द्वंद्वं विलिख्य तद्बहिः [illegible] दलं प
द्मं विलिख्य तेषु दलमध्ये [illegible] स्वाहादि तन्त्र दुर्गामन्त्रवर्णान् विलिख्य [illegible] तर [illegible] स्ते विलि
ख्य दलाग्रेषु शूलिनीमन्त्रवर्णान् एकैकं विलिख्य वहिश्च [illegible] विलिख्य तद्बहिः [illegible] विलिख्य [illegible] मन्त्र
स्य वर्णान् [illegible] विलिख्य [illegible] विलिखेत् तद्बहिः [illegible] विलिख्य [illegible] दिशासु
[illegible] वर्णान् [illegible] विलिख्य तद्बहिर्मातृकया वेष्टयेदिति [illegible] मण्डले नवशक्तिभिः पीठं यजेत् प्रभा
यै मायायै जयायै सूक्ष्मायै विशुद्धायै नन्दिन्यै सुप्रभायै विजयायै सर्वसिद्धिदायै [illegible] पीठशक्तयः [illegible] १२०
[illegible] सर्वसिद्धिकाभिः [illegible] मम समर्चयेत् [illegible] प्रथमावृत्तिः आर्यायै दुर्गायै भद्रायै भद्र
[illegible] वज्रनखदंष्ट्रायुधाय महासिंहाय हुं फट् नमः इति कर्णिकायां सिंहपीठे [illegible] समर्चयेत् ॥ का
ल्यै [illegible] कायै [illegible] मायै [illegible] इति द्वितीयावृत्तिः । चक्राय शङ्खाय [illegible] य [illegible] य [illegible]
य कार्मुकाय [illegible] कपालाय इति तृतीयावृत्तिः । ब्रह्मादिभिश्चतुर्थी इन्द्रादिभिः पंचमी [illegible]
भाय निशुम्भाय महिषाय सिंहाय नमः इति सर्वं [illegible] गणपतये वटुकाय ।

वीरभद्राय· क्षेत्रपालाय· इतिनिऋतिवायव्याग्निईशानेषुसमर्चयेत् इतिषष्ठावृत्तिः अथप्रयोगः ऐंद्रित्रिष्टु
प्मंत्रप्रयोगात् मंत्रमध्येमहद्धनम् प्राप्नुयान्मण्डलजपात् नमस्काराच्चसाधकः जपन्कामिलसंख्योक्ता अशी
तिश्चतुरुत्तरा संसृष्टमितिऋग्योगात्संसृष्टद्रव्यसाधनम् ऐंद्रगायत्रियोगाच्चलोकवश्यकरंभवेत् अस्माक
मितिऋग्योगात्सर्वस्याकर्षस्य प्राप्नुतः शैवानुष्टुप्मंत्रयोगान्महामृत्युंतरत्यसौ अभयंकरऋग्योगात् भीतिस्स
म·सा· र्वतोभवेत् योमाग्नइत्यस्ययोगात्सर्वपरवेशस्थितम् प्राप्नोतिसाधकःसत्येनात्रकार्याविचारणा राज्ञोप्रच्छु
स· न्नराष्ट्राणिराज्यावाप्तिःस्थिरापुनः निर्मायान इत्यृग्योगाद्विषमतिनसंशयः पद्मेवास्वस्तिकेवापिकृत्वा
१३७ संस्थाप्यदीपिकां तत्रावाह्यमहादेवींपूजयित्वानुपायसैः रक्तपुष्पैःसमभ्यर्च्यपूर्वोक्तक्रमशःपुनः चतु
रुत्तराशीतिसंख्यानमस्कारेणमंडलात् तदर्धाच्चतदर्धाच्चतत्कार्यानुसारतः सायंप्रत्यङ्मुखोभूत्वानमस्कारे
णसाधकः यान्यानिकृतितान्तान्तु प्राप्नोत्येवनसंशयः दिनशोदिनशःसमनमस्कारोजनोनरः समाधिकन
मस्कारःसर्वार्थस्यप्रसाधकः योनमस्कृतेतस्यनमस्तुनरेदरिद्रता नाकीर्तिर्नाभिचारोरादिनजोरा बाधतेक्व।
चित् नापुत्रतानस्यभवेन्नरोगोनमसूरिका नमारिजंभवेत्तस्यनद्विव्याघ्रादिजंभयं मधुसिक्तजपापुष्पहवनाल्लोकव
श्यदः पद्ममधुरक्तानांहवनेलक्ष्मीसमुद्भवे कारस्कारसमिद्धोमाद्धत्तूरोच्चाटनंकेभवेत् गृहयाद्धोहिणसमिधात्रिशांतं
मंत्रीपुनःसप्तभागेण सर्वोपद्रोविमुच्येत्सर्वसमृद्धि ग्रहादिपीडितस्येच रोहिणवटः पूर्वोक्तयंत्रमालिख्यग्रस्ते
तस्योपरिन्यसेत् यंत्रेनत्सुरतःस्थितासाध्यात्वादेवींपरात्परां समाविष्टाग्रहाःसर्वेपलायंत्येवतत्क्षणात् नि राम
त्यंपूजयतोयंत्रंलोकाःस्युःपादसेवकाः यंत्रंसंस्थाप्यकलशंकषायोदैःप्रपूरयेत् जप्त्वासंस्नापये १३७
आत्मानंतत्स्नातानोदैवहि गर्भिणीतुभवेत्यवस्नानाद्यंत्रस्यधारणात् सर्वबाधाविमंचेतिमणिमंत्रो

137

यथाशक्ति अपस्मारः पिशाचाद्युपद्रवे रुद्राद्हृदयोपरि धारणाद्यंत्रराजस्य पलायन्ते तत्क्षणात् अथास्य यंत्रमाह श
कपत्रे गन्धैः रेखाः सूर्य तिलोदककृयोदश पंक्तियो मध्ये वर्णांश्चक्रेकोष्ठे लिख्येन तद्बहिः एकैकमध्ये रेखायां त्रिशूलभस्मा
न्तरं लिखेत् अथ विशेषान्तरं हृन्मन्त्रस्य लाये लोलिखेत् वा स्वमात्रः कयावेष्टनं मध्ये साध्यनामकम् भूर्जपत्रे समा
लिख्य यंत्रमेतद्विधिनः लिखेत् केशरेषु स्वरैर्वा पिशाचस्यापनयेवकम् गजाश्वरोहाश्व मरा ग्राम्य व्याघ्रा हृदयोपरि च श
लभाः पतितो ये च समस्ते ग्राहितिहिमकाः वक्षस्य पादे नेत्राः स्पर्श विशातिके ताटन मईले परदेवापिंध मेवाबधये
पुनः दर्शनावृध जसो वयवणानुध नेरपि सेनासंभीम वेदनं नाचकार्यो विचारणा अस्यार्थः प्रथमं सर्वप
श्चिमतोः सौरेखाविलिख्येन तदुपरि रेहितिलोप्र वनतृयोदशरेखाविलिख्येन तन्मध्ये साध्यनामादीन् विलिख्य को
ष्ठ वतरश्मीनिषु मस्त्रास्ताल्यमंत्रवर्णानेकैक पाशेषानादिक्रमेण विलिख्येन तदद्धीरेखाग्रस्तले भुजावेरीम
न्त्रस्यैकमलरं विलिख्यावशिष्टपयमन्त्रस्य लाये विलिख्येन तद्बहिः मातृकयावेष्टयेदिति अथ दुर्गा दाहस्रा
त्यमंत्रः कल्यान्तरे जस्यावश्यं संगाल्लिख्यते । शैवपर्यंक शायिनी नारायणीऋषिः जगती छन्दः शैषपर्यं
कशायिनी नारायणी देवता प्रीतिं दुर्गावाहेवता सर्वज्ञायै ह्रां दुर्गायै हृन नित्यतृप्तायै ह्रीं दुर्गायै शिरः
अनादिबोधायै ह्रूं दुर्गायै शिखा स्वतंत्रायै ह्रैं दुर्गायै कवचम् अलुप्तशक्त्यै ह्रौं दुर्गायै नेत्रम् अनन्तशक्त्यै ह्रः
दुर्गायै अस्त्रं ध्यानम् तीराम्भोनिधिमध्यस्थसुवर्णद्वीपमनोरमे सर्वर्तुकुसुमोपेते नानाद्रुतसमन्विते रत्नसिंहासने
स्थां नानारत्नोपशोभिताम् मनोरमां देवीं ध्यायेदष्टभुजाभयाम् समसिंमा सोऽयं क्रमसिंचचमेसशार्ङ्गचापगदास्वस्तिकविभ्र
तीं वरदाभयामनवधारेतोत्पलानेषा भुजाभिर्वकुलादिभिस्त्रिनयनां पीतांबरां मेखिकांचनाचड्ढकलाविलासम
तांगौरीं राजराजमेगलाम् दुर्गां देवीं शरणमहं प्रपद्ये इति मंत्रः अनेनापि मंत्रेण सर्वं जपनमस्कारादि कार्यां

प्र·मा·
सं
१२८

138

स्तकलोपद्रवशांतिर्भवति अथ वैरोचनीकल्पोक्तप्रकारेण विधानादिकमस्य मंत्रस्योच्यते शृंगादिके तत्सर्ववदेव
मेरुपदे षट्त्रिंशद्योगानि ध्यानं मध्ये दुग्धाब्धौ मेरुनामालिहीपनायकः लक्षयोजनविस्तारं तस्मिन् प्राकारमत्र
कम् सर्वरत्नमयं तस्य मध्ये मंडपमुज्ज्वलम् सहस्ररत्नस्तंभोद्यद्रत्नमणिभास्वरम् तस्मिन् स्वर्णमयपीठं पादे
रत्नसिंहासनम् तस्योपरि पद्ममष्टदलं पत्रैर्विराजितं दिव्यम् तस्मिन्नासीनां [illegible] जगदीश्वरीम् किरीटमुकु
टोद्भासिनीलकुंचितमूर्धजाम् उद्यन्नीहारकिरणबिंबस्यन्दमाननाम् ललाटतिलकोद्भूतनेत्रां [illegible]धिलिमंड
लम् चन्द्रभास्करबिंबाभनयनाभां विराजिताम् मौक्तिकस्रग्विघोद्भासिरत्नपंक्तिविराजिताम् हारग्रैवेयकेयूरपीना
तकुचद्वयाम् कंकणांगदरत्नाढ्यवामपाणिसरोरुहे विभ्राजमानेकमलं कंपयंतीं शनैः शनैः तस्मिन्नाहिते
[illegible]जपाकलेवराम् दक्षिणेवाङ्गुलिकामुपधानादितामसज्जाम् लीलया कमलयास्तो [illegible]रणाबुजे
मत्स्यकूर्मवराहादिमूर्तिभिर्दशभिरपि परितः सेव्यमानां नानाशोभावस्त्रानुलेपनाम् ध्यात्वैवमसिसेवानमहाहा
वानलां जपेत् ओं ह्रीं डं [illegible]गौरि देवी [illegible] प्रपद्ये इति मंत्रो वीजैः सहपंचदशाक्षरः विपत्सु [illegible]प्रधानो यं मंत्रः
प्रयोगजाविधिः पश्चिमसंध्यासमये पश्चिमवदनो विलिख्य मंत्रमिदम् संध्यासमये वीडीपत्रे वेमन्त्र
मद्दिपत्रे [illegible]। षट्कोणांतः स्थनाम्नः साध्यनाममालिखेत् द्वादशांतरमंत्राणि षट्कोणेषु चा
लिखेत् तन्मंधिविंगमंत्राणि परितो विलिखेद्बुधः दशोद्दे [illegible] चतुरेण मनोरथ [illegible]
लेखनीभिः परितश्चाश्वपत्रे लेखयेत् स्वरांश्चापि समामान्विलिखेत् कर्णिकांतरे भूपुरं मस्ति [illegible] तनारशक्तिं दु
मालिखेत् मंत्रमेतद्विसूपाणैः सर्वाभीष्टफलप्रदम् प्रयोगः प्रथमं षट्कोणं विलिख्य नमोः साध्य
नाम तत्परितः स्वरान् विलिख्य पुनः षट्कोणेषु डं गौरि देवी मित्यादिद्वादशाक्षरमंत्रस्ववर्णानेहोदेवि

लिखेत्कोणसंधिषु गमंत्राणि विलिख्य तद्बहिर्दशारं लेपद्मं विलिख्य तेषु नाममंत्रवर्णानि न्यस्य च तत्र स्वरान्वरो
वर्णान्विलिख्य वशिष्टमंत्रपदं तेन विलिख्य तद्बहिः कादिवर्णैः संवेष्ट्य तद्बहिश्चतुरस्रं विलिख्य तत्रस्यकोणे
षु प्रणवभुवनेशीदुर्गाबीजानि बीजत्रयं विसर्गेण विलिख्य अस्मिन्यंत्रे एकोनविंशपदले वस्माणजात
वेशे मंत्रस्य वस्माणपीठे संस्थाप्य तत्रावाह्य समर्चयेत् अंगैः प्रथमावृत्तिः चक्राय· शंखाय· नंदकाय· खेटाय· श
राय· चापाय· गदायै· शूलाय· वराय· अभयाय· असिपरशुहाय· रत्नकुंभाय· द्वितीयावृत्तिः जयायै· विजया
यै· कीर्त्यै· प्रभायै· श्रद्धायै· मेधायै· धृत्यै· इति तृतीयावृत्तिः ब्रह्मणे नमः· विष्णवे नमः· रुद्राय नमः· इं
द्राय नमः इति दिक्पालेभ्यः ब्राह्म्यै· लक्ष्म्यै· उमायै· शच्यै· इति विदिक्षु स्वाहायै· स्वधायै· इति दलेषु इत्यावृत्तयः इति च
तुर्थ्यावृत्तिः मातृभिः पंचमी भैरवादिभिः षष्ठी वज्रादिभिः सप्तमी एवं पूजाविधिः जपायतीतिलसीरक्ता
ज्जानोति मंत्रवित् श्रीदायस्य श्रीप्रवृद्ध्यांतपत्न्यानिकामतः अथ सकलोपद्रवशांतिकृद्दुर्गामंत्रप्रसंगाद्द्
हिदोषशांतिकारोषशांतिकरं दुर्गामंत्रः कल्याणदुर्गाप्रयोगप्रतावशात् लिख्यते ह्रीं दुं दुर्गे भगवति मनोग्र
हृन यजिह्वाः पिशाचीहस्तात् रक्षो नाशय हन हन दह दह पच पच सर्वदुष्टविघ्ननाशय स्वा
हा यद्भूतः कृत्स्नात्तिमंत्रः अथ जिह्वादोषशांतिप्रदमंत्रप्रसंगात् जिह्वादोषशांतिमंत्रोलिख्यते
अस्य श्री ऋषिः त्रिष्टुप्छंदः विघ्नेश्वरो देवता हस्ताभ्यां दक्षिणवामाभ्यां जिह्वादोषः रोगबीजः अनामयि
भ्यं प्राणानां भ्यो लोपस्य प्राणमसि इति मंत्रः अनेन जिह्वादोषशांतिर्भवति अथ दुर्गामंत्रप्रसंगाद्दुर्गामंत्रजा
पनकर्तृकल्याणतरोक्तो यथोक्तं तत्र विधानतः ... मालिख्य रुद्रविंशत्युत्तरेण तत्र मध्ये वा मालिख्य
तानमनमाहतम सबिंदुकमशीवर्णं ... नहाश्रेया ... जेमपरितो वेष्टयेत्

धः तत्पश्चाद्वह्निबीजेन वेष्टयेद्द्वादशसंख्यया द्विगुणास्तस्माद्बहिर्बिम्बं स्थलयुक्तं तु पार्थिवं स्थलाग्रे वायुमालिख्य तन्म
ध्ये वायुमालिखेत् सीसपट्टे समालिख्य निःखनेत्साध्यमन्दिरे उच्चाटनं भवेत्तस्य त्रिदिनान्नात्र संशयः
वायुमण्डले षट्कोणं हुं हुं सिं ववेनाम्नाविलिगीडु इति गालिदुर्गामन्त्रः अथ यमर्थः प्रथमं षट्कोणं वि
लिख्य तद्बहिरेकादशबिन्दुभिः परितो वेष्टयेत् पुनः षट्कोणकर्णिकामध्ये यमिति विलिखेत् तन्मध्ये सा
ध्यनामादि यन्त्रन्यायाद्विलिखेत् पुनरेकादशबिन्दुषु गालिदुर्गामन्त्रस्य वर्णान् बिन्दुयुक्तान् रं रं इत्यग्निबीज
प्र: सा. वं. १३५ युक्तांश्च विलिखेत् पुनस्तद्बहिर्वृत्तद्वयं विलिख्य प्रथमवृत्ते एकादशसंख्याकैर्वायुबीजैर्वेष्टयेत् यं इति वा
युबीजं पुनः द्वितीयवृत्ते एकादशसंख्याकैरग्निबीजैर्वेष्टयेत् रं इत्यग्निबीजं पुनस्तद्बहिरष्टदलं विलिख्य
तस्याग्रेषु स्थलानि विलिख्य तस्याग्रे यंयमिति विलिख्य तन्मध्येऽपि यंयमिति विलिखेत् एवं लिख्य निःखने
त् उच्चाटनं भवति अथान्यमपि वक्ष्यामि प्रकारं भुवि दुर्लभं वायुमण्डलमालिख्य पूर्ववद्बहिरष्टधीः तन्मध्ये
139 वायुमालिख्य साध्यनामसमन्विते वायव्यास्त्रेण संवेष्ट्य मन्त्रार्णान् वायुसंयुतान् बिन्दुयुक्तं मशोलिख्यान्तद्बा
ह्ये स्त्रेण वेष्टयेत् तद्बाह्ये वायुना वेष्ट्य बीजमग्रे श्रुतं हरिः ततः पार्थिवमालिख्य तद्देवास्त्रमालिखेत् कनके
सीसपट्टे वा ताम्रपत्रे थवा लिखेत् उच्चाटनं भवेत्सद्यो नात्र कार्या विचारणा अथ यमर्थः प्रथमं षट्कोणं विलिख्य तन्मध्ये
यमिति लिखेत् तन्मध्ये साध्यनामादि विलिखेत् पुनस्तद्बहिरेकादशबिन्दून्परितो विलिख्य तन्मध्ये यंयमिति सर्वत्र वि
लिखेत् तेषां मध्ये हुं हुं सिं ववेनाक्षाविलिगीडु इत्येतान्यक्षराणि क्रमेण विलिखेत् तन्मध्ये साध्यनामादि विलिखेत्
पुनस्तद्बाह्ये वायव्यास्त्रेण वेष्टयेत् तद्बाह्ये यं यमित्यनेन वेष्टयेत् तद्बाह्ये रं रमित्यनेन वेष्टयेत् तद्बहिरष्टदलं विलिख्य १३५
तस्याग्रे वायव्यास्त्रं विलिखेत् एवं सीसादिपट्टे विलिख्य साध्यमन्दिरे निखनेत् शत्रूच्चाटनमेवं भवति अथ

वायव्यास्त्रमंत्रो लिख्यते यययधेयंधेधंधेधंययधेययधंधंधेयः इति वायव्यास्त्रमंत्रः समस्तशालिः अथ वाय
व्यास्त्रमंत्रप्रसंगाद्वायुबीजमप्यत्र योग्यतावशाल्लिख्यते किष्किन्धऋषिः अनुष्टुप्छन्दः महाभूतवायुर्देवता ।
यमिति मंत्रः अथ वायुबीजप्रसंगादग्निबीजमप्यत्र लिख्यते अग्निबीजस्य काश्यपऋषिः गायत्रीछन्दः वैश्वा
नरोऽग्निर्देवता रमिति मंत्रः अथाग्निमंत्रप्रसंगादमृतबीजमप्यत्र लिख्यते अमृतबीजस्य हिरण्यगर्भऋषिः
अनुष्टुप्छन्दः वरुणो देवता वमिति मंत्रः अथ गालिदुर्गामंत्रप्रसंगाद्भद्रकालीमंत्रोऽपि कल्याणतरोऽत्र
योग्यतावशाल्लिख्यते भद्रकालीमंत्रस्य ईश्वरऋषिः त्रिष्टुप्छन्दः श्रीभद्रकाली देवता ल्लां बीजं ल्लीं शक्तिः
ल्लूं कीलकं मम शत्रुसंहारार्थे विनियोगः ल्लामित्यादिना षडंगं ध्यानं यां भस्मोद्धूलितांगीं भुजगपरिवृतां व्याघ्र
चर्माम्बरीं या निर्मांसी मांसभक्ष्या विगतनरशिरोवद्धमालाकराली या मुंडा रक्तकेशी शवशयनरता वद्धमुण्ड
प्रचंडा नित्यशंका कोटराक्षी भयं तु वितनुतु भद्रकाली प्रसन्ना ल्लां ल्लीं ल्लूं कालि कपालि स्वाहा इति मंत्रः अथ भद्र
कालीमंत्रान्तरं कल्याणकं लिख्यते ईशानऋषिः पंक्तिश्छन्दः भद्रकाली देवता भों बीजं मं ओं शक्तिः भूं कीलकं म
मम भद्रकालीप्रसादसिद्ध्यर्थे विनियोगः भामित्यादिना करन्यासः तेनैव षडंगन्यासः ध्यानं मालवेमधुकै
टभञ्जिमहिषप्राणापहारोद्यमे हेलानिर्मितधूम्रलोचनवधे हे चंडमुंडार्दिनि निःशेषीकृतरक्तबीजदलने नि
त्ये निशुम्भापहे शुम्भध्वंसिनि संहराशु दुरितं दुर्गे नमस्तेऽम्बिके भद्रकाल्यै नमः इति मंत्रः रत्नाकरो प्रसिद्धो वि
मोऽयं मंत्रो अथ भद्रकालीमंत्रप्रसंगाज्ज्वालाभिन्नभैरवीमंत्रोऽपि कल्याणतरो योग्यतावशाल्लिख्यते शक्तिसंमो
हनऋषिः गायत्रीछन्दः ज्वालाभिन्नभैरवी देवता रां बीजं रीं शक्तिः रूं कीलकं मम सर्वारिहननार्थे विनियोगः रां
इत्यादिषडंगानि ध्यानं अंगारनेत्राहृदयकूलसंस्थाप्यक्रोधसर्वाभरणांचहस्ता अंगारसर्तोनिकारद्धयेनमायस्तुसौ

लिप्तंतीक्ष्णवेत्राम् ह्रां ह्रीं ह्रूं ज्वालामालिनि अमुकामुकयोः परस्परं विद्वेषं कुरु कुरु स्वाहा इति मन्त्रः अनेन मन्त्रे
ण रक्तमयजलेन संध्यायां तर्पयेत् विद्वेषणं भवति विद्वेषणप्रधानोऽयं मन्त्रः अथ विद्वेषणमन्त्रप्रसंगात् हस्ताक
र्षणाकर्षः शास्त्रं मन्त्रोऽपि योग्यतावशाल्लिख्यते ॐ ह्रां गां ज्वां हूं मः हां हां लललालारतिलकचषकहस्तनीलकंठु कलोक
वृषणाकर्षण ज्वाल य २ तापय २ शोषय २ शीघ्रमाकर्षय स्वाहा इति मन्त्रः अस्यायं प्रभावः मातेनामष्टतंदिरे पसदि
प्र॰सा॰ नेवाष्टकलावेष्टितं तद्बाह्ये त्रिमंडलं रेचविलिख्य तत्काललवणेन रेरे लेखित्वा परशुहुकं टंकेन तीक्ष्णतार्कदुग्धेर्लि
सं॰ खेन्माशीप्रशिरवाग्निना त्रिदिवसाद् भीमसमाकर्षति अस्यार्थः प्रथमं रेखुयमं तरंग विलिखेत् तं रं तद्यमिति वि
१४० लिख्य तन्मध्ये नामादिनं यंत्रस्याग्नौ लिखेत् पुनस्तद्बाह्ये स्वरैर्वेष्टयेत् तद्बाह्ये त्रिकोणं तद्बाह्ये षट्कोणं च विलि
खेत् तोहलपत्रोदरे परशुहुकं टंकेन विलिख्य सुतार्कदुग्धेन विलिप्य दीप्तेन तापयेत् एवं त्रिदिवसे कृते नारिय
माकर्षयति परशुहुकं टंकेन कोकिलहृतः अथ सर्वतंत्रेऽस्मिन्ज्वालामालिनी मन्त्रप्रसंगात्सुखप्रसवकरयन्त्रं लिख्य
मन्त्रोऽपि लिख्यते ब्रह्मा ऋषिः अनुष्टुप् छन्दः पृथ्वी देवता हिमवत्युत्तरे पार्श्वे सुरथा नाम यक्षिणी तस्या नूपुरश
ब्देन विशल्या भवतु गर्भिणी स्वाहा अनेन मन्त्रेण तैलं दूर्वाग्रेण सप्ताभिमन्त्रयेत् गर्भिणीं प्राशयेत् प्रसववेदनासमये यो
न्यां प्रसोष्यति अथ प्रसवार्थं मन्त्रान्तरं मया वक्तव्यं तदेतद् योग्यतावशाल्लिख्यते ॐ ह्रीं ह्रौं हः यं इति मन्त्रः तैलमा
धा बीजं विलिख्य अनेन मन्त्रेण दूर्वाग्रेण सप्ताधिकविंशतिवारं वा होतरसांतं वा होमं सहस्रं वा अभिमन्त्र्य त
त्तैलं प्रसववेदनासमये स्त्रियं प्राशयेत् शीघ्रं प्रसोष्यति अथ भुवनेश्वरीचक्रं तत्री विधानं तस्य ध्याने ब्रह्मा ऋषिः गा १४१
यत्री छन्दः भुवनेश्वरी देवता ॐ बीजं ह्रीं शक्तिः ॐ ह्रां हृदये ॐ ह्रीं शिरः ॐ ह्रूं शिखा ॐ ह्रैं कवचं ॐ ह्रौं नेत्रं ॐ ह्रः अ
स्त्रं ध्यानम् भास्वद्रत्नौघमौलिस्फुरदमृतरुचा रंजयचारुकेशैः सेनप्रकाश्रस्वरकमलजपाभास्वरा
धीः

भिः प्रभाभिः विस्फाकाशावकाशं ज्वलयद्दशदिशिरं धर्त्पाशांकुशौ चाभीती मन्त्रगुरुस्तु नाम वद्गजनत्वात्तु राध्रुवा
ध्रुवः ॐ ह्रीं हंसः शिवमंत्रः ऐश्वर्यारोग्यपुष्टीनामयं मंत्रः लक्षं च तत्क्षं जपः त्रिमधुरसिक्ताभिः पलाशसमिद्भिर्वि
मरोजैर्वा होमं विदध्यात् अथान्यो होमविधिः हृज्जालिपिश्चाग्ने ममे स्वाहा हेरवये दिवि जित्मा हे जनैः स्याद्
तुल्यं मगलास्तु नास्मिन्यजेत् मीं प्रथमतायै विमलायै सारायै समाराध्यायै परमसुखायै इति पीठशक्तिभिः
सर्वमेवाग्न्यादिदिक्षु विदिक्षु मध्ये च समयजेत् रं दीप्तायै रीं सूक्ष्मायै रूं जयायै रें भद्रायै रैं विभूत्यै रों विमलायै
रौं अमोघायै रं विद्युतायै रः सर्वतोमुख्यै ब्रह्मविष्णुशिवात्मक सौराय योगपीठात्मने नमः ह्रां ह्रीं खोल
मल्कासनाय नमः इति सौरपीठमस्मिन्नावाह्य पीठे समावाह्य हृल्लेखात्मकमर्कं समर्चयेत् ह्रां क्रोधायै ग
गनायै रं ज्वालायै करालिकायै महोग्रायै इति धूतिविधानोक्ताभिः शक्तिभिः प्रथमावृतिः अं
गैर्द्वितीयावृतिः मातृभिस्तृतीयावृतिः सों सोमाय नमः बुं बुधाय बृं बृहस्पतये शुं शुक्राय अं अंगार
काय शं शनैश्चराय रां राहवे कें केतवे इति चतुर्थ्यावृतिः इंद्रादिभिः पंचमी एवमर्कं यजेत् शान्तीः
पतिमजयेत सूर्यविधानमतः परम् उपरिष्टात् सौरमतस्य विधानं लिख्यते ते त्रिवर्गसंप्रेप्सम् अथाता
जपाजपविधानमुच्यते हंसः ऋषिः देवीगायत्रीछंदः परमात्मा देवता हं बीजं सः शक्तिः हंसोहं हं
सोः शिरः हंसः शिखा स्त्रादि षडङ्गानि ध्यानं अरुणकमलसंस्थं योगिभिः स्वर्गसिद्धं सोम
तान्तं नयाते भवतु भवदभीष्ट पाशदेकाभयवरदविविधरूपमर्काविकं सां तत्रसोमपालान्तनपानं
सोमाग्निरूपं हंसः इति मंत्रः प्रयोगविशेषसोऽस्मिन्निरयोन येन हारशालं तं जपः आज्यसिक्तेन पायसेन हादशा
सहस्रं जुहुयात् सौभाग्यं पाणोर्यं मंत्रः अस्य श्रीमार्तंड भवनेश्वरी चवरलरोक्षः सोरपीठं संस्थापय

वेदस्वात्मने॥

म्मातृकावर्णैर्न्न वर्णैर्विषधीखेकेन गणाचितकषायेण कलशमग्रतस्थाप्य निज्ञावायसमर्चयेत अंगैः प्रथमा
वृत्तिः ॐ अन्तरात्मने ॐ परमात्मने ॐ नरात्मने इति मन्त्रादितः अन्तर्जाय मध्यजाये गोजाये अग्निजाये
कालेखवंदितीयावृत्तिः रेखादिभिस्सतीया वज्रादिभिस्सुतर्थी एवं संप्रज्य कलशमभिषिंच्याथ हेमपिरडा
त मध्यास्ये वमंत्रस्य प्रयोगविशेषमुच्यते विधाय लिपिपंकजं मन्त्रयुतेन लसत्कर्णिकं निधायवरमन्त्रराय
वाचितं तन्तुवेष्टम् पिधायश्शिलामंत्रयुतवामदेवमथमपिधायितरसैः स्वसाध्यमभिषेचयेज्जलैः।
प्र॰सा॰ नारीनरोवाविधिनाभिषिक्तो मंत्रेणानेनेतिविषदयोगेः सपाधिप्रहितैर्विप्रवक्ष्यिरायजीवेत्करोतिः सम्पुटैः
सं॰ अथमर्थः एकपंचाशद्दलपद्मं विलिख्य तेषुदलेषु मातृकावर्णानेकैकं विलिखेत पुनस्तत्कर्णिका
२४९ यां हंसइतिमंत्रं विलिख्य तत्र कर्णिकामध्येहेरं विधाय तज्जलेनापूरयेत् पुनर्वामहस्तनलमेवचंद्रमंडल
मितिध्यात्वा तेन हस्ततलेन हंसः इत्यात्ममंत्रजपपुरस्सरं हेरस्य विधाय तज्जलं सधायितेन नात्रेन सधाधि
141 तेन जलेन हंसः इत्येन मंत्रजपपुरस्सरेणसाध्यमभिषिंचेत् तस्माद्दिव्यदयोऽवरोगशमनेचाधिप्रमनेचाप्युश्चा
तःकरणसुद्धिश्च भवति प्रयोगान्तरम् करेणतेनैवजलानिसंसर्गजपमंत्री हटकं विधाय सधायितैस्तैः
षिणनिषिचेद्विषनिरस्त्यादपिकालकूटम् अथमर्थः पूर्वोक्तेन वामहस्ततलेनैवजलपूर्णहटकं विधाय हंसः
इत्येनमंत्रं मंत्री त्रिपदस्सचितेगरुडबीजपुरस्सरं जप्त्वा अतायितैः कषायेरतमभिषिंचेत्कालकूटमपिविषं
नाशयति ह्रौं इति गरुडबीजम् प्रयोगान्तरं गहितं निजपाणितलं विधिना स्फुरममृतं विधायजलैः शिरसी
अभिरामयति मोचयते विषतो मतिमान् प्रपतत्तकरेणमपि अथमर्थः पूर्वोक्तवामहस्ततलमपिविषग्रस्त १४९
स्य शिरसिपाणितलमत्वा निधाय मंत्रजपध्यानपुरस्सरं जलैस्सिंचयेत तस्माद्दीनं विषाद्विमोचनं भवति अथप्रयोगान्तरं

तिलककाख्योऽस्य मन्त्रविधानस्य भगवान् दैवभागऋषिः गायत्रीच्छन्दः आदित्यो देवता ह्रीं बीजं सः शक्तिः क्रां हृदयं ह्रीं
शिरः स्वाहेत्यङ्गानि ध्यानम् अरुणसरोरुहसंस्थं त्रिदृगरुणोऽरुणासनो जगन्मालधरः करकलिताभयवरदो
द्युतिर्विशोमितमबलस्तिलोत्तमः ह्रां ह्रीं सः इति मन्त्रः गुरुपादौ चरणतलौ कंठादौ ग्रन्थमालके कारान् विन्यस्य
मन्त्रवर्णान्क्रमेण मन्त्री कर्तव्यां विधिम् द्वादशलक्षं जपः आज्यसिक्तैः रक्तैर्वा त्रिमधुरास्नुतैस्तिलैर्वा द्वादशसह
स्रं जुहुयात् पुष्पैररक्तोत्पलैः होमः अथ प्रयोगविधिः आम्भुवनेशीचतरस्तरीविधानोक्तसौरपीठे पुरश्चरणकलशे सं
पूर्य समावाहयेत् मन्त्रचयेत् अंगैः प्रथमावृतिः सोमबुधगुरुदैत्येन्द्रैर्द्वितीयावृत्तिः तदपि शेषतदपि आग्नादिदिशासु सं
स्थाः शान्तिबुधभार्गवाः केतुः ... आग्नेयादिषु त्रिषु धरणी ... संज्ञादिकेनवः सख्याः एतेषां परस्तारीमा
रक्ताः वर्णानीलनिनदायुधान्स्वयंते अष्टाक्षितिधीलसुलाः ... अक्षसूत्रकमण्डलुकाः क्रमशः देवतागणाः एतेनामोऽरुणम्
वामकरकमलसिताः अपरकरामयमुद्राविकृतिश्वरो ह्रींकरादितांजलिपुरुदेहोग्रासोमदः स्वर्णसदृशा हि
कुशा सुकादिभूषणोष्णु एवमष्टग्रहैः संसज्य पुनर्लोकेशैः स्वनीयावृत्तिः अथ प्रयोगः संपूज्यैवं विधिना विधिव
द्गोरोचनादिभिर्द्रव्यैः दद्यादर्घ्यं रविचन्द्रमसी निजवाञ्छितार्थमवेद्यौ गोरोचनादिद्रव्याष्टयन्ते गोरोचनातिलतिल
वेणवराजिरक्तशीताख्यशालिक्षीरजपाकुसुमान्न अपामार्गतंडुलयुतं ... लाभ ... योजनमभिभर
तोऽर्घ्यविधिर्विधेयः अस्यार्थः ... वेणवं तंडुलमिति शेषः रक्तं रक्तचन्दनम् शीतं कर्पूरादि प्रयोगान्तरम्
कलामेडलमध्ये पद्मलसितं ... कापात्रापात्रे ... विधाय ... आवाहयन्क्रमशो
ग्रहान्समाराध्याभिषेकं ... निखिलं ... भवेत् अस्यार्थः ...
... विलिख्य ... तंडुल ... कर्णिकायां ... विधापये

प्र.सा.
मं.
१४२

142

न पुनस्तेषु मध्यस्थकर्म मारभ्य सर्वो विक्रमेण रिक्तादि नवग्रहान्समावाह्यानेन सौरविधानेन समभ्यर्च्य
साध्यं समभिषिंचेत। अनेन विधानाचारि ग्रहपीडा ग्रहदोषपीडा च न भवति लक्ष्मीश्च भवेत्। प्रयोगांतरं ग्रहयज्ञ
ह्यथ सप्रकारमाह। ग्रहपरिवृत्तमिश्रा सर्वकस्यादिने शंप्रतिजन्मनि जन्मर्क्षे वै कते वा ग्रहाणाम शुभमति
परागे वेद भान्वोः स्वमेवा स्मे त्वल्पज भये वा घोरस्त्र वेगे वा अर्क हिंसाद्रिप मसूर कपिप्पला प्लक्ष सोडुंबराः
खदिर समाधिर्यां सदूर्वाप दर्भो कृत्यन्न सामिधो एषां नेकमेण समिधि विहितं तथाः ह्यथ गे वव स्तः आज्या
ज्याहुतयस्तावनेवाहुति मिश्र पिनुकुर्यात सोमादीनां हि शिशि शि समाधाय वा हि यथा क्रमेण सम्यक्कृत्वा लि
मृतं यो तिम सर्वेश्वरायेश्च ग्रहेषु समस्तां पतस रुजः शांतिमाप्नुयाद्दीर्घं कत्वा शांति प्रजति पुनरेकत्र वा सर्व हो
मः ग्रहपरिवृत्तमिश्रादिं ग्रहाणामसमर्थः निजजन्मनक्षत्रदिने वा ग्रहणाम वा स्थितिवैषम्यकाले वा
जन्मर्क्षे चंद्रसूर्यग्रहणकाले वा त्वसिन्धुभ दिने वा प्राकृभये वा घोरे व्याधिभये वा ग्निं संस्थाप्य ग्रहयज्ञो
क्तेनासम्येनेत्यादिमंत्रेण वा नाम भिर्वा सर्वे समावाहयेत्। पुनस्तस्याग्रेशागादि दिक्षु पश्चक्रपाशाग्निं सं
स्थाप्य तेषु क्रमेण शाखि वृषगुरुपश्चक्राक्क्रमेण प्राग्यथ्यास्या दिवानस्यन स्योक्त मंत्रेण वा नन्नाम भिर्वा संप्र
ज्य पुनरग्नेयादिकोणेषु ग्निं संस्थाप्य तेषु क्रमेण गारक शनैश्चरराहुकेतून्क्रमेण तन्मंत्रैः सम्यक्सर्व
मायेन समणव सर्वकथ्याहृतिभिरनलेन नक्रुत्वा पुनरर्कादिभिर्नव भिः समिद्भिरेकैकमष्टोत्तरशतसंख्यं तन्मंत्रेण हक्के
नवनवग्रहत्वा पुनस्तद्रुमोक्षणस्य जेनहविषा च नमं त्रैस्तत्र वनतावकृत्य कुर्यात पुनरष्टोत्तर मंत्रैस्तत्रनयता वरे
द्रकृतेन पुनर्व्याहृतिसर्वकं प्रणवेना ज्यन्नवनकृतेन नवनवेकत्राग्निं संस्थाप्य जुहोतिचेदेकैककार्यामिहोतव्या
श्च ग्रथ्यवेककर्मजहोतिचेदेकस्मिन्वाग्नौ सर्वान विधानस्माभावाह्य मध्वककर्मा सर्वेद्वंद्योरेकेन नवकृत्ये कृत कर्मभवति १४२

द्विजां त्रिपः पालाशः भास्करको ऽपामार्गः पिप्पलोद्भवः अस्य सौरमंत्रस्य फलश्रुतिः अनेन विधिना
जुहोति यो नाद्यैः स भजेद्धारिनशो नरो दिनेशम मतिभिः सर्वैनैश्वर्यान्यवर्धैः परिपूर्णो वषट्यो भवेद्विजाय।
अथ सौराष्टाक्षरविधानमुच्यते देवभागऋषिः गायत्रीछंदः आदित्यो देवता ओं बीजं ह्रीं शक्तिः ओं सत्य
तेजोज्वलज्वालामालिनि हुं फट् स्वाहा हृत् ओं ब्रह्मतेजोज्वलज्वालामालिनि हुं फट् स्वाहा शिरः ओं विष्णुतेजो
ज्वलज्वालामालिनि हुं फट् स्वाहा शिखा ओं रुद्रतेजोज्वलज्वालामालिनि हुं फट् स्वाहा कवचं ओं वह्नितेजोज्वल
ज्वालामालिनि हुं फट् स्वाहा नेत्रम् ओं सर्वतेजोज्वलज्वालामालिनि हुं फट् स्वाहा अस्त्रम् ध्यानम् अरुणोऽरुणपंक
जे निषण्णः कमले भीतिवरौ करैर्दधानः स्वरुच्याहितमण्डलस्त्रिनेत्रो रविराकल्पमनाकुलो वताद्वः ओं घृणिः
सूर्य आदित्य इति मंत्रः अथ न्यासः ओं आदित्याय नमः ईश्वराय ओं रवये अर्कं भास्कराय ल्हं सूर्याय पतंग
च मन्त्रैः शिरोमुखवक्षःस्थलहृदयगुह्यपादादिषु क्रमशः पञ्च वर्णान्न्यसेत् पतेशुस्थाने तनः शिरोमु
खगलहृदयोदरनाभिलिङ्गजानुपादेषु विन्यसेत् प्रणवाद्यैरष्टार्णैः क्रमेण सोऽयं तदृत्तन्न्यासः ओं हृं न
मः स्वाहादि अष्टलक्षं जपेत् त्रिमधुरसिक्ताभिः तीरद्रुमसमिद्भिर्वा हुत्वा मिश्रैः रक्तैर्वा संजुहुया
त् दशसहस्रं तत्र होमः अथ पूजाविधिः प्राग्भवे पीठे चन्द्रतरी विधानोक्ते सौरपीठं संपूज्य तस्मिन्
सौरपीठे पुरस्सरेण कलशं संपूर्य रक्तवाससा युगेन वेष्टयित्वा दिनेशं समर्चयेत् अङ्गैः प्रथमावृ
त्तिः आदित्यादिभिः समर्चयेत् रवये भानवे भास्कराय सूर्याय इति उषायै प्रज्ञा
यै प्रभायै संध्यायै इति विदिक्षु इति द्वितीयावृतिः ब्राह्म्यै माहेश्वर्यै कौमार्यै वैष्णव्यै वाराह्यै इन्द्राण्यै चा
मुण्डायै महालक्ष्म्यै नमः तृतीयावृतिः शशिने बुधाय बृहस्पतये शुक्राय शनैश्चराय

प्र·सा
सं·
७२
१५३

रिवे अंगारकाय · मंदाय · राहवे · केतवे · इत्याग्नेयादिकोणेष्वेतान्सर्वपार्षदान्यजेदेकरिम्ये तेनसमर्चयेत्
पूर्वाद्यग्रहादीनां वर्णाश्चोच्यंते शुक्लसितपीतशुक्लारक्तासितधूम्रकृष्णकाः क्रमशः चंद्राद्याः केतवः वामोक
न्मत्तवामकरतलसिताः अथ रक्ताभयमुद्राविहस्तशुक्लो हिकरांहितांजलियुक्त इंद्राग्रास्यो मंदहास वर्णा
महशांकुशादिसुखाग्र्य पतेश्चैस्सनत्पीठतिः इंद्राय सुराधिपतये सर्वपार्षदाय नमः अग्नये तेजोधिपत
ये सर्वपार्षदाय नमः इत्यादिभिर्लोकेशैः पंचमी एवं कलशं संस्थाप्य तस्य हस्ती यथा पाक्षिजस्थाकृत्वा तेनाभि
षिच्य द्वादशमंत्रैः वस्त्रैर्वस्त्रैश्च गुरवे दत्त्वा दशसंख्याकान्ब्राह्मणान्भोजयेच्च पुनः प्राग्वदेवं शीघ्रतर
रविधानेनोक्तप्रकारेण यायाद्वर्चवदत्यान् निमत्तशान्तवारेवा अथ सूर्योपस्थानप्रकारमाह उक्तप्रकारेण स
र्यं संपूज्य प्रतिदिनं ज्यशक्ति मिलितनत्रपुनः प्राणायामं चिंतयेत् एवं प्रजपेन्मंत्रं प्रतिगानक्रमतः परिसर्पेत्
लकैः सलिलैः अनंतरं यवकुशदूर्वातिलसर्षपकुसुमचंदनोपेतैः गुरुमंत्रेणैव तत्संभावयेत् नमोहिन
धीः स्पृष्टाहि दिव्यमण्डपीठगतं तत्रैव रव्योमयस्थितं पतिविनावरणां विलोक्य अष्टोत्तरंशतं मंत्रं प्रजपेत्तंतं तत्रेणैतस्के
निजकरेणाभिधाय पात्रमध्ये मध्यात्तदात्ममयं जलमध्ये तत्कृत्वा पूर्वाद्दिमिजान्तभासमवनिगतस्थापकमध्यामतकेशा
सुरान् इत्याम्मंडलवदहे हिस्त्रयोम मध्याह्ने मोजोवलस्थानिहीमि यथोर्ध्वनिसमतिकरंलक्ष्मीप्रदमात्स्व अपकनप
अंजलिरपि तत्र रक्षणे जपेन्मंत्रं मंत्री यावद्रश्मिभानोर्ध्वोशोमं भःतथाभयं तदपि अस्तमयजलावसिक्तगात्रोहिन
परितोष्यतत्स्थमानतो सधर्मवति भवदारप्रत्रमित्रपश्वगणोत्पन्नमनेनभोगयोगि तस्माहिमायहिनशोदनाकिा
दौदेस्माषतोदिविभवेदिनवस्त्रभाय गृहेप्सितमव्रविभवेषु पवार्कवारेपार्थसगच्छतिभवावृक्षयवारिराशेः एवंभ
जतिविधिमन्दिरोगीरुजस्सभवति ॥ इति प्रपंचसारसंग्रहे गीर्वाणेंद्रविरचिते चतुर्दशः पटलः । अथ सौरा

षडक्षरमंत्रप्रसंगान्मंत्रसारोक्तं सौरमष्टाक्षरयंत्रमपि लिख्यते त्रैकोणेष्टर पाक्षितारपरितः कोणेषु मायावृतं कोण
प्रस्थितमष्टपत्रलिखितं सौलाक्षितारष्टाक्षरं बाह्ये पावृतमात्रकं कुवलये वेदादिमायावृतं यंत्रं तद्विषग्रहज्वराद्
रं सौरं समस्तप्रदम्। प्रयोगार्थः प्रथमं त्रिकोणं विलिख्य तन्मध्ये तारं प्रणवं विलिख्य तदंततः ह्रीमिति विलिखेत् पुनः
बीजं. त्रिकोणेष्वपि ह्रीमिति विलिखेत् पुनः प्रणवोदरगतनामक्रियासाध्यनामादीन्विलिखेत् तद्बहिरष्टदलं पद्मं
विलिख्य तेषु प्रागादिक्रमेण ओं घृणिः सूर्य आदित्य इत्यस्यैकैकमक्षरं विलिखेत् तद्बहिर्मातृकावर्णैर्वेष्टयेत् तद्ब
हिश्चतुरस्रं विलिख्य प्रणवं दिक्षु भुवनेशीं विदिक्षु विलिखेत् एवं विलिख्य धृते उक्तफलं भवति अथ सौरयंत्रप्र
संगात्सौरविषयं यंत्रद्वयमाह इति अर्चायंत्रमपि मंत्रसारोक्तं योग्यतावशाल्लिख्यते प्रणवं साध्यसमेतं विलिख्य षट्कोणक
र्णिकामध्ये ओं ह्रीं हंसः सोऽहं षट्कोणानालिख्य च कोणेषु केसरविलसत्सौरी चतुर्वर्णदलचतुष्टये चापि उर्वीभूपा
पाया पादचतुष्कं अष्टकोष्ठपत्रे च केसरराजत्सौरं स्मरपूर्णं सचोष्टके पादानालिख्य वह्निलिप्या चावेष्टयेद् ग्रहः।
कोणेषु चतुर्णामप्यमनोः सौरस्यैकैकमक्षरं विलिखेत् एतद्यंत्रं कुष्ठज्वरमसूरिकान् विनाशयेद्रोगान् विधृतं
नयति तेजोलक्ष्मीशोभां धृतिं सतापापाघान् अर्कपादुभावेन जोमिरालिख्य तत्र दिननाथम् संपूज्यार्काद्दया
त्ले देयं कुष्ठज्वरादिशमनाय रोगघ्नं यंत्रमिदमेव विलिख्य तत्र संस्थाप्य तन्निजगृहे विधिवत्प्रपूज्य हन्याद्युक्त
कुष्ठरोगपरम्परां वा विसर्पसर्पति भवानपि नाविकारान् आलिख्य वैतत्कलशे तपर्हैतले विनिक्षिप्य स
हस्रसंख्यम् जप्त्वा तदम्भसा तनोर्निरस्य कुष्ठादिरोगा विलयं प्रयान्ति इदमेव विलिख्य यंत्रवर्यं नवनीते
स्थितं विजप्य वत्सान् परिमर्दयताऽन्ते दैवमूलं विषमं जाठरमाशु नाशमेति प्रयोगार्थः प्रथमं षट्कोणं
विलिख्य तन्मध्ये प्रणवं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामादियंत्रमायालिखेत् पुनः षट्कोणेषु ओं ह्रीं

हंसः सोऽहमिति एतानि विलिख्य पुनस्तद्बहिरष्टदलं पद्मं विलिख्य तत्केसरेषु ॐ ह्रीं हंसः इति सोऽरचतुर्वर्णान् विलिखे-
त् पुनस्तद्दलमध्ये उद्यन्नद्यमित्रमहः इति पूर्वदले विलिखेत् आरोहन्नुत्तरां दिवमिति दक्षिणदले हृद्रोगम
म सूर्य इति पश्चिमदले हरिमाणं च नाशय इत्युत्तरदले विलिखेत् पुनस्तद्बहिरष्टदलपद्मं विलिख्य तत्के
सरेषु घृणिः सूर्य आदित्य इति एतानि सौराष्टाक्षराणि विलिखेत् पुनस्तद्दलमध्ये शुकेषु मे हरिमाणमिति
पूर्वदले रोपणाकासु दध्मसि इति द्वितीयदले विलिखेत् अथो हारिद्रवेषु मे इति तृतीये हरिमाणं नि दध्मसि
प्र॰ सा॰ इति चतुर्थे उदगादयमादित्य इति पंचमी विश्वेन सहसा सह इति षष्ठे द्विषन्तं मह्यं रंधयन् इति सप्तमे मो अहं द्विष
ते॰ ते रधं इत्यष्टमदले विलिखेत् तद्बहिर्वृत्तं विलिख्य तं मातृकावर्णैर्वेष्टयेत् पुनस्तद्बहिरष्टदलं विलिख्य तत्के
१४४ शेषु ॐ ह्रीं हंसः इति विलिखेत् एवं ताम्रादिपट्टे विलिख्य घृते वा ज्वरादीन् शमयेत् तैले लूतादीन् वि
नाशयेत् इति च शंगणाभस्मो रक्तचन्दनादिचूर्णेन विलिख्य सूर्यं संपूज्यार्घ्यं दद्यात् लक्ष्म्यादिफलार्थं ताम्रादि
145 पट्टे विलिख्य गृहे निखन्यात् कुष्ठादिरोगशान्तिर्भवति स्वर्णपट्टे विलिख्य तैले विनिक्षिप्य स्पृष्ट्वा उद्यन्नद्या
मित्रमहः शुकेषु मे हरिमाणं उदगादयमादित्य इत्यृचो त्रितये सहस्रसंख्यं जप्त्वा तदभ्यंजनात् कुष्ठादिशमनं भ
वति नवनीते विलिख्य तिसृ ऋचो जप्त्वाभिमंत्रयेत् उदरगतं शूलरोगं शमयेत् अथ सौरमंत्रप्रसंगात् ग्रहशान्ति
मंत्रमपि मंत्रसारोक्तं योग्यतावशाल्लिख्यते आसत्येन ऋचा कार्णिकामध्ये स्थिते साध्यगर्भे समावेष्ट्य
प्राग्दले विलिखेत् ततः आप्यायस्व ऋचा यामे उ कु ध्यायेति पश्चिमे बृहस्पते ऋचं सौम्ये प्र वः शुक्राय र राम
त्यपि आग्नेयकोणे यंत्रे अग्निर्मूर्धेति ऋते शन्नो देवीति ऋचं यंत्रे वायव्यकोणे ततः कया नश्चित्र इति शेके १४४
नैरृत्यदले तद्बहिर्मातृकावर्णैः संवेष्ट्य ऊर्ध्वादिषु ॐ ह्रां ह्रीं हंसः ... हंसः अक्षराणि विलिखेत् स्वर्णादिपट्टे लिख्य धारयेदिम
ग्रहयागविधिः।

अभिषिंचेच्छुभैस्तोयैः कृतपुण्याहमंगले कर्णिकायां कुमारश्चीं मागायुष्टदलेषु च सूर्येंदुंगारसौम्यादिजीवादिभृगु
केतवः स्वजन्मस्थितसंपातेस्वस्वमंत्रैर्यथाविधिः ग्रहपीडोपशमनं तत्तज्वरविनाशनं सर्वामयापहं श्रीदं समरे विज
यप्रदम् आयुष्करं पुत्रदं च परचक्रनिवारणं किमत्र बहुनोक्तेन वांछितार्थप्रदं नृणां अस्यार्थः प्रथममष्टदलं
विलिख्य तत्कर्णिकायां प्रणवं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामादि यंत्रस्याधाद्धि लिखेत् पुनस्तत्तारं आकृष्णेन रजसा
वर्तमानो इत्यनयार्चा वेष्टयेत् पुनः प्राग्दले आप्यायस्वेत्यृचं च विलिखेत् पुनर्याम्यदले उद्बुध्यस्वाग्ने इत्यृचं च वि
लिखेत् पुनः पश्चिमदले हृदस्तेमानिमृदर्यं इत्यृचं विलिखेत् पुनः सौम्यदले प्रणवः शुक्रायभाव इत्यृचं च वि
लिखेत् पुनराग्नेयदले अग्निर्मूर्धा दिवः इत्यृचं विलिखेत् पुनः नैरृतदले शन्नोदेवीरभिष्टय इत्यृचं विलिखेत्
पुनर्वायव्यदले कयानश्चित्र आभुवदित्यृचं विलिखेत् ऐशे दले केतुं कृण्वन्नकेतव इत्यृचं विलिखेत् पुनस्त
द्बहिर्वृत्ते विलिख्य मातृकावर्णैर्वेष्टयेत् पुनस्तद्बहिश्चतुरस्रं विलिख्य तत्कोणेषु ग्रंह्रीं हंस इति सोऽस्वतरक्षरं विलि
खेत् पुनश्चतुर्दिक्षु सोऽहं हंसः इति विलिखेत् एवं स्वर्णादि पट्टेष्वालिख्य अभिषिंच्य पुण्याहं प्रोक्षणं च कृत्वा तत्त
न्मंत्रैर्हुत्वा तस्मिंस्तस्मिन्दले संपातस्पर्शं च कृत्वा तत्तन्मंत्रैर्जप्त्वा धारयेत् उक्तफलं भवति अथ चेदमन्तर्विधानमु
च्यते अत्रिऋषिः पंक्तिः छंदः सोमो देवता सौं बीजं आप्यायस्व शक्तिः सोऽहं सौं शिरः सं शिखा
सैं कवचं सौं नेत्रं सः अस्त्रं ध्यानम् विमलकमलसंस्थः सुप्रसन्नाननेन्दुर्वरदकुमुददस्तश्चारुहारादिभूषः
स्फटिकरजतवर्णो वांछितप्राप्तये चो भवतु भवदभीष्टद्योतिलोकः प्रशाकः सौं सोमाय नमः इति मंत्रः
सकारत्रयोदशस्वरबिंदुभिः प्रथमं बीजं ऐश्वर्यप्रधानोयं मंत्रः षट्लक्षं जपेत् पंचमी दशमी पंचद
शीषु तु विशेषतः अयुतं प्रजपेन्मंत्रं सायाह्ने सप्तमीभाधिपे पयोन्नेन हुनेद्भूयः सघृतेन सहस्रकम् ।

म·सा· नं· आश्लेषा यैन १८५

अथमर्थः उक्तदिवसे षट्शतं साधयेज्जपान्मो मंमं सरज्यहन्नसिकृतीराके नमः संकल्पेन पुरश्चरणं न काले
एवं कृत्वा षट्फलं लभेत्पुरश्चर्यां पुनरप्यसिद्धेन सितपायसे नैमः संकल्पेन पुरश्चरणाद्धोमः अथ पूजाविधिः।
गुरुरूपेभ्यो नमः स्वाधारभ्य अं सूर्यमण्डलाय नमः मं वह्निमण्डलाय नमः उं सोममण्डलाय नमः इति पूजाक्रमेण
मातृकां पीठं समभ्यर्च्य जपावाहनं समर्चयेत् विद्युत्कायै· अनुहतै· नन्दायै· सुधायै· संजीविन्यै· तमायै· आप्यायिन्यै·
चन्द्रिकायै· कान्त्यै· इति पीठनववर्णरूपः अस्मिन्नावाहनाङ्गैः केसरेषु समर्चयेत् इति प्रथमावृत्तिः शशिन्यै
कृत्तिकायै· रेवत्यै· भरत्यै· आर्द्रायै· ज्योत्स्नायै· कलायै· इति दलमध्ये पाके यः स्वल्पिकं वा भैरवा शशि
भाविताः शिवामालागतो यत्र सर्विता जलयोगतः इति द्वितीयावृत्तिः आदित्याय· बुधाय· बृहस्पतये· शु
क्राय· शृंगारकाय· मंदाय· राहवे· केतवे इति तृतीयावृत्तिः इति तृतीयावृत्तिः इति लोकपालैः शङ्खनिधिपद्मनिधि
एवं सितेः स्वमंधिक्रमं स्वमेव पात्रे स्वयमर्च्य समर्चनविधिः अथ प्रयोगविधिः इति सिद्धमन्त्रमेवीया।
सितं समस्ति चिन्तयेत् त्रिसहस्रं जपेद्यो मासान्मृत्युंजयो भवेत् अथमर्थः शशिनं स्वमूर्ध्नि संचिन्त्य दाडीमे
रोदिते मन्त्रैर्निमग्नः त्रिसहस्रं जपेत् एवं मासमात्रं कृत्वा नरः मृत्युंजयो भवेत् अनेन चेन्न मन्त्राप्रयोगान्तरमुच्यते दि
व्यौ भोजनस्यान्ते भावयेज्जपमनुम् रात्रौ पर्यन्तमारोग्यमाप्नुयादप्यकिंचनः दिने दिने त्रिसहस्रं संख्याजपः
स्त्रीवीजसहितः कर्तव्यः प्रयोगान्तरम् आचारनियतो मन्त्री जपेल्लक्षं तत्वतः अस्य संपादयन्त्रे तेन निधानमपि
लभते प्रयोगान्तरम् होराज्वररोगार्ताः क्षीणरोगाः कृत्वा शुक्तिकामिलाः तमंत्रं मन्त्रजाप्येन न पश्यन्ति सकलाय
दः अथ सोमार्क विधानमुच्यते। त्रिपञ्चमण्डलानां तु कृत्वा पाश्चात्यमर्वकं आसीनः पश्चिमे मध्यं शोविद्यातिविन्य १८५
सेन सर्वमिन्यंकजो पेत सर्ववस्त्रो समर्चयेत् राका यामुदये रात्रौ निजकार्यं विचिन्तयेत् नत्र राका यां पौर्णमास्यां स्याया

राजतं नवचक्रं परिस्येन गव्येनाज्येन मासं पयोत्तो मन्त्रं जपेत् अशेषात्र शत्रनाशमाप्नुयाद्द्विज अथेदं वे
विद्यामंत्रेण मंत्रं ज्ञाय यथावत्तन्त्रतः मना विद्ये विद्यापदे प्रोक्ता मालिनी निचचेदिलि चेदमस्त्वग्निजायान्त निग
देश्वरेण काशिकम अस्यार्थः ॐ विद्ये विद्ये विद्यामालिनि चंद्रिलि चंदमुखि स्वाहा इत्येष मंत्रः प्रतिमासं चष
णमासान्सिद्धिमेष्यति कालिलेन अप्रायदीयते कन्या कन्याविदे द्विजेभिः अग्नितो सिद्धिमाशोतिकानि पुत्राण्य
थः श्रिय सोमार्थी सतातं लभते दीर्घमायुश्च विंदति । अथाग्निमंत्रविधानम् यात्र भृगु ऋषिः गायत्री छन्दः अ
ग्निर्देवता ॐ बीजं स्वाहा शक्तिः सहस्रार्चिषे नमः हृत् स्वस्तिपूर्णाय नमः शिरः उत्तिष्ठ पुरुषाय नमः शिखा
धूमव्यापिने नमः कवचं सप्तजिह्वाय नमः नेत्रं धनुर्धराय नमः अस्त्रं स्वाहान्तेन व्याहृतित्रयमणि हृदयादिन्यासो वाष
डंगानि ध्यानं शक्तिं स्वस्तिकपाशमङ्कुशं वरदाभयान्दधत् त्रिमुखः मुक्तादि विविधभूषोवनार्च्छिखावानल
मन्त्रः ॐ भूर्भुवः स्वः स्वाहा इति समाप्तोयं मन्त्रः एषोस्यैव प्रधानोयं मन्त्रः षट्लक्षं जपः अथ पूजा प्रथमं षट्को
णं विलिख्य तद्बहिर्द्दलं विलिख्य तद्बहिस्त्रिकोणं विलिखेत् पूजनं द्वीपीठं पीतायै श्वेतायै अरुणायै
कृष्णायै धूम्रायै तीव्रायै स्फुलिङ्गिन्यै रुचिरायै ज्वालिन्यै इति नवशक्तिभिः समर्च्य तस्मिन्नग्निमा
वाह्य समावाह्य समर्चयेत् अंगैः प्रथमावृत्तिः जातवेदसे सप्तजिह्वाय हव्यवाहनाय अश्वोदरजा
य वैश्वानराय कौमारतेजसे विश्वमुखाय देवमुखाय इत्यष्टमूर्तिभिर्द्वितीयावृत्तिः लोकेशैस्तृ
तीया एवं संपूज्य कृष्णाङ्गसर्पिःसिक्तेन पायसेन षष्टिदिने भावयन्मन्त्रैः सितैर्नरैर्धान्यविशेषैर्हुतेन द
ग्धाङ्गजद्रुयात् प्रसन्नरत्नाङ्गोमः अथ प्रयोगः आज्येन शोधं यातं प्रतिपदमारभ्य मन्त्रविहितमः
चतुरो मासान्जुहुयाल्लक्ष्मीरभ्याहिता भवेत्तस्य प्रयोगान्तरम् मधुहाभिः घालीभिर्द्दिने मन्त्रज्ञ

प्र॰ मा
से॰
२७९

जुहुयाद्यावन्मात्रेण शालीसर्षपैर्गेहं स्याक्रोमदिव्याद्युक्तं संकुलं तस्य अस्यार्थः शालीधान्यैस्तिल
योगशोत्तरशतं जुहुयात् अनेन वत्सरमात्रेण धान्यगोमहिष्यादयोस्य जायंते प्रयोगांतरं मधुदध्याज्यै
त सिक्तैः प्रतिदिनमष्टोत्तरशतं जुहुयात् अष्टसमृद्धिर्भवतीत्यादस्यानिकेतनेन मासेन अस्यार्थः
नित्यशोऽष्टोत्तरशतं संवत्सरपर्यंतं जुहुयात् उक्तफलं भवति प्रयोगांतरं जुहुयात्तिलैः मधुरैः षण्मा
साज्जायते महालक्ष्मीः अस्यार्थः तिलाज्यपिष्टवदेवाष्टोत्तरशतं नित्यशः षण्मासमित्यर्थः प्रयोगांतरं
जुहुयात् कल्हारैरपि जातीकुसुमैस्तथा मधुः सिद्धिः पालाशैः पुनरिध्माकैः सरसिजैर्वैल्वैः षट्कोण मल्लैर्जुहुयादेवी
हरसंभवैः खदिरैर्जे ग्रीवाननहेलोडवैः दशवितस्तिप्रमाणेन विकंकतभवैरष्टोत्तरशतं नित्यं संजुहुयात्समिद्भि
र्नित्यं मंत्री महालक्ष्म्यै जुहुयादेवी हरसंभवाः आज्यस्नावदोडवल्लतानां समिधः विकंकतभवाः
विकंकतसमिधः एतैरेकैकेरष्टोत्तरशतं नित्यं वा प्रतिप्रतिपद्वा षण्मासपर्यंतं जुहुयात्
एवं कृते कुसुदाद्येस्तु मिलितैर्लक्ष्मीसिद्धिः पालाशाद्यैः सर्वैस्तु महालक्ष्मीसिद्धिः अथाद्ये मंत्रांतरमुच्यते
अस्य ऋषिः गायत्री छंदः अग्निर्देवता ओं बीजं स्वाहा शक्तिः ओं भूर्भुवः स्वः हुं त्वमग्निर्जातवेदः
शिरः रक्षावहशिखा सर्वकर्माणिकवचं साधय नेत्रं स्वाहा अस्त्रम् ध्यानं शक्तिस्वस्तिकद
भीतिमुक्तकरत्नगभवघनारूपत्वमग्निताकल्पाविभावसुरवताकनकमालिकालसितः ओं भूर्भुवः स्वः
अग्निर्जातवेदः एकावहसर्वकर्माणि साधय स्वाहा इत्येषमथ प्रधानीयमंत्रः सैव स्वाहादिचतुर्दशपरा
दिनाराविवर्धितः मंत्रं द्वादशसाहस्रं जपेन्मंत्रमग्रयोषितः एवंपुरश्चरणजपः नत्र
स्वाहादिचतुर्दशपरा चैश्वारादिर्नाम घृतेरकदैविकमासमध्यस्यापि कुसुमचतुर्दशमित्यर्थः २७९
मेघमिश्रधनूविमानजपैतकदैविकमासाः ॥

अथ स्रजाविधिः सर्वौक्तामिश्रीपीवेक्रयान्तं समावाहनं समर्चयेत अंगैः अथमाहुतिः जातवेदसे· सप्तजि
ह्वाय· हव्यवाहनाय· वैश्वानराय· अप्सुयोनिजाय· कौमारतेजसे· विश्वमुखाय· देवमुखाय· इति हिनी
राहुतिः लोकपालेभ्यस्तती या नवग्रहेभ्यश्चतुर्थी एवं सप्त पुरश्चरणहोमं कुर्यात अथ पुरश्चरण
होमविधिः समिदाज्यमाषसर्षपदिशोधयथाविधि हुत्वा मन्त्रेणाभोजयित्वा यथाशक्त्या समाहितः
परेऽह्नि प्रतिपद्येवं कुर्यात् दर्शितेन लेन मंत्रीवरसमिद्धिः तिलराजीहविर्भिः अष्टोत्तरशतं नाहुत्वाकृ
नैवेद्यकं कपालः क्रमात् द्वादशमे वा कुर्यात् पुनरेकादशी तिथौ मासमासप्रतंश्च विप्रांश्च विद्याकृशहृदि
त्वाम् सुवर्णवासोधान्यानि दत्त्वा लंभनात् सर्वसकाम पुनरेवोत्तरं मंत्री सहस्रं दिनशो जपेत अथ मर्षः चै
त्रचतुर्दश्यां शुभे सर्वं मंत्रं संदीप्य मानं छेदनाश मन्त्रसे त्वोपुरश्चर्यार्थे वेमममर्थं पुनः समावास्याया तत्र समि
द्भिः तिलराजीहविर्भिः लाभिः द्वादशानि सपादसहस्राणि मन्त्रेणाभोजयित्वा यथाशक्त्या च पुनः परे दिने प्रथ
मायां शुक्लप्रकारेणा सोमसमर्चयेत् षड्विंशद्वीरकैकैः होमं शतं तु कुर्यात् पुनः परेद्युः श्रावणे च मेव कुर्
यात् पुनरेकादश्यां रुद्रतिलैः स्वर्णैः कृत्वा देवता विप्रांश्च प्रतर्प्य पुनर्नित्यशो जपेन् रक्षसहस्रं जपेत् प
ुरश्चरणविधिः अथ प्रयोगः प्रजपेद्यथा सहस्रमष्टौ दिनशो वत्सरेणाभवेत्सुखमाप्तिः अथ मर्षः पु
त्रार्थं पुरश्चरणं विष्णुक्रमप्रकारेणाजपेच्च महालक्ष्मीसिद्धिरिति अथ वा दिनशः सहस्रं जपेद्वेदपिम लक्ष्मी
सिद्धिर्भवतीमभिप्रायः प्रयोगान्तरे न कुर्यात् तिलसर्षपातालं छेदविषादेन भवेन्महासमृद्धिः संवत्सरेनि
त्यशः पुनः संख्येदविषाजकुर्यात् इति मर्षः प्रयोगान्तरं पालाशैः कुसुमैः नैवेद्यं हुतं तैलाक्तैः मन्दलेन निमेवा
षणालेन पैवकरवीरोत्थे सामस्त्येनकुर्यात अथ मर्षः पतेद्वीक्षैः सिक्तैः पलाशकुसुमैर्नित्यमष्टोत्तरशतान्

प्रतिपदि=

संख्येयामखलंकनेन अथवाकरवीरकुसुमैरेवमेवकृतेन तेनसमसृद्धिर्भवति प्रयोगान्तरम् षण्मासं कपि
लाक्षुतेन दिनशो व्युष्टो मरुस्त्वं तथा होमात् कुल भवेत् सराज्य सहर्षीलक्ष्मी यशोवा मरुत अथ योनि हेमाघृति
मच्छूतेयाने भगवन्त ऋषिः गायत्री छन्दः अग्निर्देवता ओंबीजम् स्वाहा शक्तिः ओं उग्निं पुरुषहुत हरिपिंग
लशिरः लोहिताक्षशिवो देहि मे कवचम् दापयमे नेत्रम् स्वाहा अस्त्रम् ध्यानम् हेमाम्बुजस्य सरदु
मोदर गुहा निर्गातम खाकृतिं वर्षन्तं पनया अम्बर ल निचयात्र न्यैः स्वकैः सततम् ज्वालापल्लवितस्व
रामविवरं भक्तार्तिं सं भेरनवं देधर्म मसु खोर्थ मोतफलं देहि व्याकृतिं पावकम् ओं उग्निं पुरुष हरिपिंग
ललोहिताक्ष देहि मे दापय स्वाहा इत्यैश्वर्यप्रधानो यमग्निमन्त्रः लक्षं जपेत् हुतं सितैः पायसै र्दशां
शपुरस्सरता होमः अयमस्त्रा सर्वकार्याग्नि पीठेकृतानुं समावाह्य समर्चयेत् अंगेः प्रणमादि त्रिः जा
नवेदसे सम्जिकायस्त्वावाहना यास्या दरजायं वर्ष्यान रायकौमारते जसं विश्व मु खोय देवसु खोय
इति हितीयावृत्तिः लोकेशस्ततीयावृत्तिः तत्तायुधैस्तुतनी प्रयोगः हिनावतारे मनुमेव मन्त्रं जपेत्सह
स्त्रं नियमेन मंत्रवित् अथ पुष्पतायेयजा सम्भ्रियेरजो विश्व कुचेष्टु त्पमतिलयाश्रुते अस्यार्थः हिनावतारे
प्रातः काले अथ स्नात्वा येन सिं हवीजयोगः यथा मेजपायोगः स्थिये तद्योगः रजो विश्व मन्ये इ गाबीजये
नः अग्नुहेम सुंजयप्रयोगः तत्तद्वीजयोगे मन्त्र इति ध्यानम् प्रयोगान्तरम् शालीतंडुलकैः सितैश्च प
यसा कृत्वा हविः पावकगर्भाद्यैः परिसिजितेन हविषा संवत्सर पिंडमहत आज्यालोलितमकमेव जुहु
याज्जयामन्त्रं मंत्रवित् सोर्धं प्रतिपद्यद्योगातमन्यसमाहितः दिवा व्रतारात अस्यार्थः धवलितेन शालि
तंडुलेन तीरयुक्तेन हविः कृत्वा तेन हविषा महतीं डेनवं सराज्य सिक्तं तस्य डमे वेणोहोम यात तं जपाश

तिप्रतिपदं जुहुयात्संवत्सरात्लक्ष्मीर्भवति प्रयोगांतरम् अष्टोत्तरशतमघोरगजगुडूच्येव मंत्री प्रतिप्रतिपदं
जुहुयात्सयोत्रैः मासैर्भवेन्न खल्वत्र विचारणीयं संवत्सरात्स च निकेतनमिन्दिरायाः अथ मन्त्रः ॐ
ह्रमरूपमात्रा भिक्ताङ्गुल्यग्रान्तसे हतिर्सगमुद्रा आज्यसिक्तैः पद्मबीजैः प्रतिप्रतिपदं सगण्डज्याषोत्तरशतं जु
हुयात् एवं संवत्सरे कृते लक्ष्मीपद्मावासस्थानं भवति प्रयोगांतरम् अष्टोत्तरशतं रविषामंत्रेणानेन तिलम
धुनाज्जुहुयात् षण्मासादारोत्तमो भवति नरो नात्र संदेहः प्रयोगांतरम् शालीभिः कुशालीभिः प्रतिदिनमष्टोत्तर
शतं जुहुयात् धनधान्यसमृद्धिमान्स्यात् नेत्रीसंवत्सरार्धमात्रेण प्रयोगांतरम् आज्येन युतं जुहुयात्प्रतिमासं
प्रतिपदं समारभ्य अतिमहती लक्ष्मीः स्यादन्नं पुष्पमासतो न संदेहः अथ मन्त्रः प्रतिमासं प्रतिपदमाज्येन
युतं जुहुयात् एवं षण्मासे कृते लक्ष्मीर्भवति प्रयोगांतरम् अष्टोत्तरशत जपत्वले: पानं घौमधुराक्तैः प्रजहोति
वत्सरांतम् मनुनानेन मनाः षणाधिकं सलभमते भूतमहत्स्मराचलं लक्ष्मीम् अथ मन्त्रः दशोत्तरशतसंख्यं त्रिमधु
रसिक्तैः रक्तोत्पलैः षण्मासं जुहुयात् लक्ष्मीर्भवति प्रयोगांतरम् जातीपलाशकरवीरजपाख्यं बिल्व
बाणानकेसरकुरंटभवैः प्रसूनैः एकैकशः शतमष्टौ मधुरत्रयाक्तैर्जुहुयात् प्रतिप्रतिपदं श्रियमेति वर्षांत
अथ मन्त्रः एतैः कैः कुसुमैः सर्वैस्त्रिमधुरसिक्तैः प्रत्येकं शतसंख्यं प्रतिप्रतिपदं जुहुयात् एवं संवत्स
रे कृते लक्ष्मीर्भवति प्रयोगांतरम् रवितेऽश्व समादिनमध्यमतालतो स्वे मंत्रैः कृते गुणसहस्रमष्टो
पयोक्तैः सम्यक्तसमर्थ्यहन मचिरेणं सन्तानं ऋचा तु ष्टिकादिज्वरविषमज्वरतो विमुच्यते अमृतालता
भिर्हिल अथ मन्त्रः अमृतावेडैः त्रीसिक्तैर्निमशाखि सहस्रसंख्यं जुहुयात् एवं कृते चातुर्थि
कादिविषमज्वरतो विमुक्तो भवति प्रयोगांतरम् क्षीरद्रुमत्वगभिपक्वजलेन पावनमपि

मभिषेज्ज्वराक्रान्तमनु जप्त्वामंत्रं त्र्यक्षरं त्रिसहस्रमात्रं सेकक्रिया ज्वरहरी गृह्यैव कृतमस्ति तीरकुमाग्रस्थस्य
वटोदुंबरपल्लवाः एतेषां क्वाथेन त्वचां जलेन कलशैः सर्वमस्य क्लेशं जप्त्वैनं मंत्रं त्रिसहस्रं जप्त्वा साध्यम
भिषिंचेत् तेन ज्वरग्रहदोषादिपीडा न स्पृशति प्रयोगांतरम् पयसि हृदयहृल्लेखा भानुमाल्लाक्रान्ति...पतिदश
...त्वरग्रहदोषादिपीडा नश्यति ...संरोगजालानि...त्वा व्रजति नियतमो ...वत्सरादीर्घमायुः प्र
प्रातर्योनित्यशो मंत्रमेनम् सप्तति मयम...संरोगजालानि...त्वा...सहस्रसंख्यं नित्यशो जपेत् उक्तफलं भवति प्रयोगां
तरमर्थः हृदयहृल्लेखा हृदय प्रमाणं तस्मिन् स्थित्वा सहस्रसंख्यं नित्यशो जपेत् ...गुरुभक्तिमन्त्रदरंग...नापरिजापिते
तरम् मनुनामुनाभिमन्त्रितं जलमयप्रदीपवर्ज्जलेजलनदीप्तनकृत गुरुभक्तिमपूर्दरंगते ...नापरिजापिते
पचति...ज्वलनः अथमूर्थः अनेन मंत्रेणाभिमन्त्रितं जलं तत्र पिबेत् उदरस्थस्त्वापाजपेत् तस्माद्
जीर्णातिहरोगेणाभ्येत प्रयोगांतरम् कुर्वे दूर्वापंकजैस्त्रिमधुराक्तैर्निमग्नाः सहस्रमतमास नः
एकपुनरारमाजायते प्रतिप्रतिपदं कुर्वे दिति तृतीयो वा वत्सरं विनष्टवसरण्यसौ भवति वैरिशामंदिरं प्रथमर्थः प्र
हलापंकजैस्त्रिमधुरसिक्तैर्निमग्नाः सहस्रं प्रमासजुहुयात् प्रत्यग्वायति प्रतिपदं संवत्सरं जुहुयात् तस्मात्कृतो
फलं भवति अथवामिमंत्रयसेगान्तशरीरे दृग्धेमति तत्कांमर्थमंत्रमुच्चाते यद्यस्ति यो भवी विद्या यदि यमः
मे॰ सनातनः यो हि भक्तिम रिनाशनोनाम वृक्षनाशनं यत्किं चिद्दूरं पचेत् पीतो भवति स्याने पीत्वं दहे तिग्रयो
जपेत् प्राग्देवी रमिहयरदलिग्रग्गध्यमि दग्धे प्रयुंजेत् जपादिमा शांतिर्भवति अथाति मंत्र प्रसंगादपि विषय
मपि येन मग्निना दह हरा प्रभयं येमंत्रसा तेन मपुम...जरितेनि...स्वयं त्र मपि योग्यमाव...ल्याति प्र १४८
यातनानं कन्दवस्येयं समन्दिरं कालिकायां माप्पुत्रकेनार्पग्राह्यको...अथ पत्रे निसत्कस प्रतिपद्ग्रहे माह वां प
कमेकमहाव्याप्रेतचामात्कयापिच याते...हितवं वीजेको...पर्तलिखेत् नाम्नादिपहेसातिल्यंयंत्रमेतद्यापाविधि

संस्थापितं मंत्रितं रोशमयेन गृह्य भयम् समावहेत् स्मरहिंच स्फीतां मातरं संप्लवम् अथ स्मार्थः प्रथमं मध्ये
विलिख्य तन्मध्ये शक्तिं विलिखेत् तन्मध्ये साध्यनाम यंत्रन्यायात् लिखेत् ततः अष्टदले प्रथमे अजरिनेति स्वरं वि
लिखेत् तत्र प्रथमे दले यमग्नेजरितानेत्रं चं विलिखेत् द्वितीये दले ... चं विलिखेत् तृतीये दले
उत्तवाउपृ... चं विलिखेत् चतुर्थे दले ... चं विलिखेत् पंचमे दले ... चं विलि
खेत् षष्ठे दले ... चं विलिखेत् सप्तमे दले ... चं विलिखेत् अष्टमे दले ...
चं विलिखेत् ततः ... विलिख्य ... द्वितीये ...
...विलिखेत् कोणेषु ... विलिखेत् पंचनामादिपदे विलिख्य स्था
पितं ... भवति इति श्रीपंचसारसंग्रहे गीर्वाणेन्द्रविरचिते पंचदशः पटलः ॥ अथ श्रीमहागण
पतिविधानमुच्यते गणकऋषिः निचृद्गायत्री छंदः श्रीमहागणपतिर्देवता गं बीजं ह्रीं शक्तिः ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं
गं गां हृदयं ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गं ... इत्यादि न्यासः मंत्रराजध्येयः कल्पक ...
... वीलातपे ... चलते ... जलनिधिलहरी ...
मन्दः ...
... कल्पतरोः ...
जनः ... त्रिकोण ...
श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं ... षट्कोणेषु बीज ... अष्टदलेषु ...
... इत्यादि ... अथ पंचासनादिविधिः प्रथमं षट्

गन्धासंक्रमणात् तन्मकारस्तु द्विविधो भवति वाच्यवाचकभेदेन तत्रापि वाच्यं त्रिविधं कलातत्त्वभुवनभेदेन,
वाचकमपि त्रिविधं वर्णपदमन्त्रभेदेन तत्र कलान्यासो यथा ह्रौं नमः पराय शान्त्यतीतकलात्मने नमः ह्रैं न
मः पराय शान्तिकलात्मने नमः ह्रूं नमः पराय विद्याकलात्मने नमः ह्रीं नमः पराय प्रतिष्ठाकलात्मने न
मः ह्रां नमः पराय निवृत्तिकलात्मने नमः इति पञ्चकलामन्त्रान् शिरोभ्रूमध्यहृद्गुह्यपादेषु न्यस्य सकलेन व्या
प्र. सा पयेत् पुनस्तत्त्वन्यासः मं नमः पराय शिवात्मने नमः भं नमः पराय प्राणात्मने नमः बं नमः पराय बुद्ध्या
मं. त्मने नमः फं नमः परायाहंकारात्मने नमः पं नमः पराय मनआत्मने नमः इति पञ्चमन्त्रेषु हस्ताभ्यां शिरआदि व्या
१४५ पादयेत् हृदि न्यसेत् नं नमः पराय शब्दतन्मात्रात्मने नमः धं नमः पराय स्पर्शतन्मात्रात्मने नमः दं नमः पराय रू
पतन्मात्रात्मने नमः थं नमः पराय रसतन्मात्रात्मने नमः तं नमः पराय गन्धतन्मात्रात्मने नमः इति शिरोभ्रूमध्यहृ
द्गुह्यपादेषु न्यसेत् णं नमः पराय श्रोत्रात्मने नमः ढं नमः पराय त्वगात्मने नमः डं नमः पराय चक्षुरात्मने नमः ठं
149 नमः पराय जिह्वात्मने नमः टं नमः पराय घ्राणात्मने नमः इति श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणेषु न्यसेत् ञं नमः पराय वा
गात्मने नमः झं नमः पराय पाण्यात्मने नमः जं नमः पराय पादात्मने नमः छं नमः पराय पाय्वात्मने नमः चं नमः
पराय उपस्थात्मने नमः इति वाक्पाणिपादपायूपस्थेषु न्यसेत् ङं नमः पराय आकाशात्मने नमः घं नमः पराय
वाय्वात्मने नमः गं नमः पराय तेजसात्मने नमः खं नमः पराय अबात्मने नमः कं नमः पराय पृथिव्या
त्मने नमः इति शिरोमुखहृद्गुह्यपादेषु न्यसेत् षां नमः पराय हृत्पुंडरीकात्मने नमः षं नमः पराय सूर्यमंड १४५
लाय द्वादशकलात्मने नमः सं नमः पराय सोममंडलाय षोडशकलात्मने नमः रं नमः पराय वह्निमंडलाय द
शकलात्मने नमः इति चतुष्टयं हृदि विन्यसेत् गों नमः पराय शान्त्यतीतात्मने नमः गें नमः पराय शान्त्यात्म

नेनमः गुंनमः परायविद्यात्मनेनमः गिंनमः परायप्रतिष्ठात्मनेनमः गंनमः परायनिवृत्त्यात्मनेनमः इति
शिरोमुखहृद्गुह्यांघ्रिषुविन्यस्यमूलेनव्यापयेत् पुनर्भुवनत्रयन्यासः गांभूर्लोकायनमः गींभुवर्लोकायन
मः गूंस्वर्लोकात्मनेनमः इतिपादादिनाभ्यंतं नाभ्यादिगलांतं गलादिशीर्षांतंन्यस्यमूलेनव्यापयेत् पुनर्व
र्णन्यासः नमस्कारोमहागणपतिमंत्रेणमातृकावर्णान्समस्तानुद्धरन्नात्मकास्थानेषुन्यसेत् एतन्नमस्कारोम
हागणपतिमंत्रमुच्चार्य नेमइतिन्यसेत् एवमक्षरान्तंविन्यस्यमूलेनव्यापयेत् पुनः तदेनमातृकाक्षरमवर्ण
सविंदुकमुच्चार्य तदंतेनेतिमहागणपतिमंत्रमुच्चार्य ॥ पदन्यासः नम्रतुंडायनमः विघ्नेशेनमः वक्रतुंडायन
मः धीमहिनमः तन्नमः नोनमः दंतिनमः प्रचोदयात्नमः इतिमहागणपतिगायत्र्याःपदानि केशांतल
शिरोललाटकंठनाभ्यूरुजानुपादेषुविन्यस्यमूलेनव्यापयेत् मंत्रन्यासः गणानांनमः त्वानमः गणपतिंनमः
हवामहेनमः कविंनमः कवीनांनमः उपमश्रवस्तमंनमः ज्येष्ठराजंनमः ब्रह्मणांनमः ब्रह्मणस्पतेनमः
आनमः नःनमः शृण्वन्नमः ऊतिभिर्नमः सीदनमः सादनंनमः इतिसप्तदशपदानिकालिकवदनक
र्णहृदयास्यगलांसहस्तांघ्रिहृज्जानुद्वयांघ्रिद्वयपृष्ठककुत्सुविन्यस्यमूलेनव्यापयेत् एवंसकलप्र
तीकल्पनार्थंषडंगन्यासंकृत्वा ततःस्थूलशरीरकल्पनार्थंपंचाशद्विन्यासंकुर्यात् नमस्कारस्यषमप
हलेश्रीविद्याविधानेलघुषोढान्यासप्रकरणं ॥ अथविनायकादिन्यासः मूर्ध्निनेत्रेचजिह्वायांकरा
भिधिवन्यावषु विनायकादिविघ्नेशान्स्वरणादिषुविन्यसेत् विनायकोविरूपाक्षः क्रूरकर्मापराजितः ।
चण्डवेगोगजग्रीवः करालस्यउविक्रमः सकंधरोमेघनेत्रोविघ्नाधीशः पिविघ्नपान् दशाविघ्नपानन्त्रेवच
तद्वतिनर्पणविधानेवक्ष्यते अथविवरणेप्रकारेणविघ्नोपान्यासविधानंलिख्यते प्रणवदृरित्बीज

प्र: मा
स:
१५

150

पंचकानंगुलिषु विन्यस्य । वशिष्टेन मंत्रेण करौ व्याप्य । अंगान्यंगुलिषु न्यस्य मूलेन देहं त्रिशो व्याप्य प्रणवपुटितं
बीजपंचकं मूर्धादिषु विन्यस्य । वशिष्टेन तेनैव व्याप्य तथैव पंचवक्त्रेषु शिरो भ्रूमध्य चक्षुर्हृदयादिष्वधः पंचसु
गुह्यादिषु वा सहृदयहस्तच प्रादादिनेन जानुहृदयगुल्फहृदयनाभिषु स्तनहृदयगलदक्षिणोपरगलेषु न्यसित्वा मूर्धभ्रू
मध्यादिकर्णहृदयास्यकरपृष्ठस्य ग्रहहस्तवर्गान्न्यस्य । पुनः पराष्टकमष्टाधारेषु न्यसेत यदि चतुर्दशकं चेच्चतुर्द
शाधारेषु नवकं चेन्नवाधारेषु द्वादशकं चेद्द्वादशाधारेषु मूलाधारहृत्कमललिंगमूलजठरनाभ्युदरहृदयाग्रगलतालुघंटि
काभ्रूमध्यललाटकेशान्तमूर्धान्तमूर्ध्वद्वादशाधाराः । हृत्कमलजठरोदरशरोरवर्ज्या दशाधाराः । केशान्तवर्ज्या नवाधाराः
ललाटवर्ज्या अष्टाधाराः । बीजषट्कं पदषट्कं वरदेत्यनेन सप्तमं मंत्रं । वशिष्टमष्टमम् गणपतये स्वाहेत्यनेन सप्तमं वरदे
त्यनेनाष्टमम् । वशिष्टेन नवमम् सर्वजनं मे वशमानयेत्यनेन नवमम् । वशिष्टं दशमम् चतुर्दशपदपक्षे वरवरदेति चपद
द्वयमनेन नवमम् पुनर्मूर्धभ्रूमध्यादि तिसृषु तेषु बीजपंचकं सर्वजनं मे वशमानय स्वाहेत्यनेन समस्तिन न्यसेत
तथैव पंचवक्त्रेषु शिरो भ्रूमध्य चक्षुर्हृदयीषु करपृष्ठस्य ग्रह्यादिकं सहृदयहस्तपाद जानुहृदयगुल्फहृदयनाभिषु
स्तनहृदयकण्ठकक्षेषु एवं विभक्तिन्यासमात्र बीजपंचकेनैव पुनर्बीजपंचकमेव मूर्धभ्रूमध्यादिषु
नेषु न्यसत्सर्वजनवशित्वादिव्यापकत्वेन न्यसेत् । स्मारमेष्वादिकं मूर्धादिपंचभूतस्थानेषु न्यसेत् नमः श्रु
विनायको नामिनन्तन्मार्गं कन्नेन तन्मार्गेषु विघ्नपदं समाप्ति कं नाभिहृदयचवामदक्षिणस्तनहृदयाधः । पुनर्द
स्त्राण्यादिकमल्लिकादिस्त्रकेषु सामान्यपटलोक्तन्यस्य कार्यं इति । मूलब्रह्मण्यादिन्यासस्थानानि प्रा
क्तनमेव पटले सप्तचयागन्यासविधाने उक्तानि । सामान्यपटलोक्तास्तु गुरुगणपतिवन्दनादिलिपि
न्यासान्तेन तदा तदेव कर्तव्याः । ध्यानम् । बीजाक्षरगर्भैस्तु कार्मुककरुजाचक्रातपत्रोत्पलब्रीह्यग्रस्वविषाण १५०

रत्नकलशप्रोद्यत्कराम्भोरुहः ध्येयो वल्लभया च पद्मकरया श्लिष्टोज्ज्वलद्भूषणो विश्वोत्पत्तिविभासंस्थितिकरो ।
विघ्नो विशिष्टार्थदः । रुजास्फुरन्तं दन्ताधोरन्तादित्यामादित्यामाधो रक्तान्तेस्य विषाणान्तानि स्वर्णाग्रं रत्नकलशः प
त्रं सनिष्ठरुद्धाक्षसुधानि दक्षांगे स्फुराद्युधानि वामांगे नैतिश्वमचन्द्रकस्य समहिमरूपवं करपुष्करं वद्धनकलशः स्तनम
ण्डित्रहाप्रवालवर्णम् अविरतधारावृष्टिकिरन्तमरिनः साधकसमयसंपवे मदजललोलप्रमधुकरमालानि ।
जकर्णतालताडनया निर्धासयन्मुकुटकुरमेरेरस्त्रैरीशसेवितो गुणपरः एवं महागणपतिं ध्यात्वा नवरत्नमाला
ने ध्यात्वा पुनः परिवारान्ध्यायेत अग्रे च बिल्वमभितः स्मरमारमेशौ तद्दक्षिणे वटजुषो गिरिजावृषाङ्कौ पृष्ठे
च पिप्पलजुषोरतिपुष्पबाणौ सव्येपि वोग्रममितः सुमहीवराहौ ध्येयौ च पद्मयुगचक्रगदाधराङ्कोपाशाङ्कुशाद्व्य
परशुत्रिशिखैरधायो ध्रुवं तन्मध्यचापशरैः सतीषां वन्द्यो सुकाढ्यकलमाग्रगदाशयोगैः ध्येयः षडक्षे
त्रिपुरपतिः पाशाङ्कुशाभयेष्टकराः स महागणपतेः शरकाकाराः प्रभिन्नमदविभवाः आग्रामोदप्रमोद
सुमुखदुर्मुखनमभितो विघ्न विघ्नकर्त्तारौ सव्यापसव्यभागे तस्य ध्येयौ च षडावर्त
पुष्पनिधी मौक्तिकमाणिक्याभौ वसुधाराधनानि मदा सिद्धिसमृद्धीकान्तिर्मदनावनी मदद्रवया द्राविणी
वसुधाराद्यैवसमनम्पि विघ्ननिधि युगशमहाः अग्रेथ बिल्वमभितस्मरमा दिघ्येयानां न यमर्थः सर्वोक्तवीजाद्य
मादिमाग्रेणस्वमाल्याने महागणपतिं ध्यात्वा पुनरग्रे बिल्ववृक्षं ध्यात्वा तदभितो रमारमेशौ ध्यायेत सपद्मयुगा रमा स
शंखचक्रधरो रमेशः दक्षिणभागे वटवृक्षं ध्यात्वा तदभितो गिरिजावृषांकौ ध्यायेत सपाशाङ्कुशा गिरिजा सपरशुशू
लो वृषांकः पुनः पश्चिमभागे पिप्पलवृक्षं ध्यात्वा तदभितो रतिपुष्पबाणौ ध्यायेत सोत्पलपुष्पा रतिः सेक्षुचापः पु
ष्पबाणश्च पुनः सव्यभागे प्रियंगुवृक्षं ध्यायेत तदभितो पराती वराहौ ध्यायेत सशुककलमाग्रा मही सगदा

प्रथमम

वक्रो वक्त्रः चतस्रो मूर्तयः एवं ध्येयाः तद्बहिः षट्कोणे पूर्वषट्कोणे बाणं ध्यायेत अग्न्यग्रकोणे सिद्धिशक्तिं आमो
दविघ्नं च ध्यायेत नैर्ऋत्यकोणे समृद्धिशक्तिं प्रमोदविघ्नं च ध्यायेत उत्तरकोणे कान्तिशक्तिं सुमुखविघ्नं
च ध्यायेत पश्चिमकोणे मदनावतीशक्तिं दुर्मुखविघ्नं च ध्यायेत नैर्ऋत्यकोणे मदद्रवाशक्तिं विघ्नं च ध्यायेत।
उत्तरकोणे द्राविणीशक्तिं विघ्नकर्तारं च ध्यायेत एते विघ्नाः सर्वाः शाकुशाभयवरकराः प्रमित्तमदविव
शाश्च ध्येयाः एतेषां षट्कोणानां उत्तरपार्श्वे वसुधाराशक्तिं शंखनिधिमूर्तिं च ध्यायेत नैर्ऋत्ये पार्श्वे वसुम
प्र·सा·से· तीशक्तिं पद्मनिधिमूर्तिं च ध्यायेत वसुधारा शंखनिधी मौक्तिकाभौ वसुमती पद्मनिधी माणिक्याभौ एता
१५१ वुभौ वर्षन्तौ धारया धनानि सदैव तौ ध्यायेत ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय
स्वाहा इति मंत्रः ॥ तत्र गणपतये इति वर्णं ध्येवयोजयेत ऐश्वर्यप्रधानोयं मंत्रः अष्टाविंशतिवर्णोयं मंत्रः
एवं ध्यात्वा विघ्नेश्वरमंत्रं सचतुश्चत्वारिंशत्सहस्रं जपेत प्रतिदिने चतुश्चत्वारिंशत्संख्ययैव पर्यायेहिं
151 जपाद्दशांशतो होमः अष्टद्रव्यैर्मिलितैः मोदकपृथुकैः लाजासक्तुवस्त्रैः तुनारिकेल तिलाः कदलीफलसहिता मृ
नाष्टौ द्रव्याणि संप्रदिष्टानि प्रथमजा सिंदूरसुवेपारपीठं लिखित्वा मध्ये त्रिषट्कोणोऽनिसर्वध्यान विषयेस
वौ क्लींपीठे नव शक्तीर्यजेत तीव्रायै नमः ज्वालिन्यै नंदायै भोगदायै कामरूपिण्यै उग्रायै तेजोवत्यै
सत्यायै विघ्ननाशिन्यै इति नवशक्तयः सर्वशक्तिकमलासनाय नमः इति पीठमंत्रः मूर्तिमावाह्य संयजेत
विघ्नहरमायै रमेशाय उमायै महेशाय रत्यै पुष्पबाणाय मह्यै वराहाय इति प्रथमावृत्तिः सिद्ध्यै आमोदाय सम
ृद्ध्यै प्रमोदाय कान्त्यै सुमुखाय मदनावत्यै दुर्मुखाय मदद्रवायै विघ्नाय द्राविण्यै विघ्नकर्त्रे वसुधरायै शंखनिध १५१
ये वसुमत्यै पद्मनिधये इति द्वितीयावृत्तिः ॐ गोवर्तनीया मातृभिस्तु तृतीयावृत्तिः इन्द्रादिभिः पंचमी एवं संपूज्य

पुनरुक्तप्रकारेण सपरिवारं महागणपतिं ध्यात्वा पुरश्चरणं कुर्यात्। तत्र दीक्षाकलशविधिरुच्यते मध्ये च दिग्दल
ता च लक्ष्याग्रे विन्यसेत्कलशान्॥ अत्र मिथुनानां स्थानविशेषाः पूर्वं ध्यानविषये प्रोक्ताः। क्षीरद्रुमबिल्वरोहिण
पिप्पलफलिनीत्वगङ्घ्रिवेः क्वाथैः संस्थापयेद्यावल्कमाला समावाह्य गणपमिथुनानि अभ्यर्च्योपचारैर्ध्यात्वा वि
धिवत्तनः समभिषिञ्चेत्। अयमर्थः। क्षीरद्रुमाम्रप्लक्षवटोदुम्बरप्लक्षाः फलिनी प्रसिद्धा चतुर्दले विलिख्य ते
षु दलेषु तत्कर्णिकायां च स्थितं कलशं पञ्चकषायैरेतैः क्वाथादिके एकैकं तत्प्रत्येकं पूरयेत्। तत्र प्रागादिदल
स्थकलशचतुष्टये रमारमेशादिचतुष्टयं समावाह्य कमध्यकलशे गणपतिं च समावाह्य षोडशोपचारैः सम
भ्य पुनस्तत्सामीप्ये गणपतिं समावाह्य वै करोति दीक्षां तं मुक्त्वा नाना कलशाग्रे गन्धलक्ष्य
कलशादिके मन्त्रैः शिष्यमभिषिञ्चेत्। पुनरुक्तसंख्यं पुरश्चर्यं पश्चाद्दशांशविघ्नं सपरिवारं संपूज्य षड्
द्रव्यैर्मिलितैर्जपाद्दशांशं पुरश्चरणहोमं कुर्यात्। अथ ध्यानेन विघ्नमन्त्रेण प्रयोगउच्यते। अष्टद्रव्यैः सं स्वेदाजक
याग्नत्रप्रयोजनावाप्त्यै अष्टैर्द्रव्यैश्चेत् स्वर्णोत्थमधुना प्रयगव्यपयसा गोसिद्धये सपिष्टालाजैर्वाकरयाज्ये
तयथासंख्यं वृतर्वर्द्धये अष्टैरनसम्पद्रव्ये च मातिलैर्ब्रह्मचये तन्दुलैर्लीजाभिः पनचेकम्मे तमेः साक्षा
तिजैर्वासमे पश्चैर्भपतिमुत्सले हेमवस्त्रं तन्नत्रिणां केरवैरप्सुत्स्यादिसमिद्भिरथजपसोत्नवलोन्वधः पिष्टजैः श
त्न्यादिभिरत्नं च वशयेज्जकत्रतुराहदयेत्लोणैर्हिसम्पद्ये चजुकुर्यात्मंत्री वशीचेतसे। अयमर्थः संख्या
त्के सम्पन्नमिति त्यायात् एतैरष्टभिर्द्रव्यैः मनस्तत्संख्येन मन्त्रप्रयोजनावाप्त्यै जुहुयात् अपूपान्यादिसमिधः
तमध्यस्य वटोडम्बरतुसलाः अयुजसखोः प्रालणभ्भतवस्नुवा रोवर्तीः पिष्टजैः तत्न्यादिभिरिति वि
हि निर्मिता मिरित्यर्थः एते द्रव्यैः पश्चभ्रतिमिङ्तेः भूपतिप्रभृतयस्तत्कामाः साध्याचरणाभवनीमभिप्रायः लोणे

लवणं नैरनाकृष्येज्जकृत्पात वेतसैः वेतसमसमिद्भिर्होमात्पिणंजकृपादिलक्षणः अथचतुरावृत्तितर्पणप्रकारः संदेवे
लोच्यते मंत्रेणाथपुरतस्तुनेवचतुरावृत्त्यासमानमर्थ्यंचश्रीशक्तिस्मरस्मृविनायकरतीनांमध्येवजी- दिकम् आमो
दादि,निधिद्वयंचसचतः सर्वचतुर्वारकंमंत्रीतर्पणतन्त्रयोमिलिषितंसंप्राप्नुयात्समण्डलात् अस्यतर्पणविधिप्र
यस्तावयमर्थः प्रथमंममममपरलोकप्रकारेणगुरुगणपतिवन्दनादिकंकृत्वा२त्रैवप्राक्प्रडंगविधानोक्तवत्कर
न्यासंकृत्वामूलेनव्यापकपूर्वकंविधाग्रक्रवदंगन्यासादिकंविधायध्यात्वाचतुर्वारंजपेत पुनः पद्मतस्रिवंजलनिधि
प्र:सा सं १५२ मध्येचिंत्यतस्मिन्मंदारसंतानपारिजातकल्पद्रुमान्महादिक्षुसंचिंत्यहरिचंदनमाग्नेयादिकोणेषुचिंतयेत तन्मध्येसर्व
षट्कोण
र्तुकुसुमोपेतमंसारतुमस्याधः पद्माकारंसिंहासनंमंचिंत्यतस्मिन्नष्टदला, तत्रषट्कोणान्तःकर्णिकायांचमस्मरेत पुनर्म
लस्यहस्ताग्रेवमितिपंचविंशतिवारंप्राणेनायस्यशोषणादरूनस्नानादीन्विधायपीठंतर्पयेत गंगणंतर्पयामि गं
152
गणपतिंतर्पयामीतिकर्णिकायां पुनराधारशक्तिंतर्पयामीत्यनन्तंप्रारभ्यतत्सिंहासनंतर्पयामीत्यंतंकर्णिकाया
मुपर्युपरिसंतर्पयेत धर्मं ज्ञानं वैराग्यं ऐश्वर्यमितितन्नैवाग्नेयादिकोणेषुतर्पयेत अधर्मं अज्ञानं अवैरा
ग्यं अनैश्वर्यमितितत्रैवपूर्वादिदिक्षु सं सत्त्वं रं रजः तं तमः मां मायां विं विद्यां पं पद्मं अं सूर्यमण्डलं
उं सोममण्डलं मं वह्निमण्डलं आं आत्मानं अं अन्तरात्मानं पं परमात्मानं ह्रीं ज्ञानात्मानं एतान्कर्णि
कामध्येसमर्पयेत पुनः प्रथमेमहागणपतिपीठविधानोक्तानीभ्रादिनवशक्तीः कर्णिकायामष्टदिक्षुमध्येच
तर्पयेत ओं ह्रीं गं सर्वशक्तिकमलासनंतर्पयामीतिकर्णिकामध्येतर्पयेत एवंपीठंसंतर्प्यकर्णिकायांमूलमं
त्रेणपुष्पमुद्दयापुष्पमाराध्यमूर्तिंपरिकल्प्यपुनरावाहयेत ओं गं गणानां त्वा गणपतिमित्युक्त्वाप्रणवमे १५२
कवारमुक्त्वामहागणपतिमावाहयामीत्युदकाञ्जलिनावाह्यावाहितोभववरमाहिमुद्राः प्रदर्श्य मूलेन

त्रिवारं व्याप्य गों नमः पराय प्राणात्मतीततत्त्वात्मने नमः गें नमः पराय शान्तितत्त्वात्मने नमः गुं नमः पराय विद्यात-
त्त्वात्मने नमः गिं नमः पराय प्रतिष्ठातत्त्वात्मने नमः गं नमः पराय निवृत्तितत्त्वात्मने नमः एवं तत्त्वानि विन्यस्य
त्रिःप्रिया सेकं कृत्वा व्याप्यं गं गेअस्पादीन् कृत्वा वीजापूरेत्यादि ध्यात्वा पंसनारिकं दद्यात् पुनः पुनः स्वर्णमयं पु-
रं संचिन्त्य तस्मिन्मोदकपृथुकतिललाजासक्तिइक्षुनालिकेरकदलीफलान्यद्दस्यात् मिश्रमुद्रा प्रदर्श्य सर्वकं
संचिन्त्य अजलमूलबीजेन अमृतजलेन गणपतेराश्यं तर्पयेत् प्रथमं मूलेन चतुर्वारं संतर्प्य पुनर्मूलमेव चतुर्वारं पुन-
र्विभक्तिं च मूलेन चतुर्वारं पुनर्विभक्तिं तर्पयेत् ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं महाविघ्नेश्वर वरवरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा
महाविघ्नं तर्पयामि मूलेन चतुर्वारं महागणपतेः पुनः संतर्प्य पुनर्मूलमंत्रं चतुर्वारं संतर्प्य पुनः ॐ तर्पयामि श्रीं त-
र्पयामि ह्रीं तर्पयामि क्लीं तर्पयामि ग्लौं तः गं तर्प गणपतये तः वरवरद तः सर्वजनं मे तः वशमानय स्वाहा
तर्पयामि तत्त्वत्रयं गौरीं पाशं विघ्नकर्णिकायामेव महागणपतेरग्रे दिक्ष्वस्त्रं च चतुर्वारं तर्पयेत् संचेत नस्य तर्पयेत्
वह्निपत्रं संतर्पयेत् अवशिष्टद्वयमीशकोणे पुनस्तद्वैवीरु पद्मीः तर्पयेत् वीजापूरं तर्पयामि गदां तर्पयामि इक्षुका-
र्मुकं चक्रं शूलं पाशं उत्पलं व्रीह्यग्रं स्वविषाणं रत्नकलशं तर्पयामि एतानष्टदेवदृष्टिदत्त्वा अवशि-
ष्टद्वयमीशकोणे च मूलचतुर्वारं पुरस्सरं चतस्रतुर्वारं संतर्पयेत् पुनस्तद्बहिः कर्णिकायामेव पश्चाद्विघ्नात्मपरि-
त नमस्कारः ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं विघ्नगणपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा तर्पयामि वीजापूरकावि-
नायकगणपतये इत्यादि वीजापूरकावीरगणपतये इत्यादि वीजापूरका शूरगणपतये इत्यादि वीजापूरका ह-
स्तिमुखगणपतये इत्यादि वीजापूरका एकदन्तगणपतये इत्यादि वीजापूरका लम्बोदरगणपतये वरवरद इत्यादि वी- २२४
जापूरका विघ्नगणपतये इत्यादि वीजापूरका महागणपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा तर्पयामि एता

नष्टदिक्ष अग्निशिषष्टयमी शाकोणेचमूलंचतर्द्दशावारांस्तर्पयेत् पुनः श्रीरमां तर्पयामि ॐ श्रीरमेशं तर्पयामि
ॐ ह्रीं उमां तः ॐ ह्रीं महेश्वरं तः ॐ क्लीं रतिं तः ॐ क्लीं पुष्पबाणं तः ॐ ग्लौं महीं तः ॐ ग्लौं वराहं तः इति कर्णिकायां
पूर्वकमारभ्य वह्निदिक्पर्यन्तं मूलंचत्वारिंशद्वारांस्तर्पयेत् पुनः षट्कोणे तर्पयेत् तत्कर्णिकायां वह्निः सर्वं सं
ति मानेषु षट्कोणेषु ॐ श्रीं गं सिद्धिं तर्पयामि ॐ श्रीं गं आमोदं तर्पयामि ॐ श्रीं गं समृद्धिं तर्पयामि ॐ श्रीं गं
प्र॰ सा॰ प्रमोदं तः ॐ श्रीं गं कान्तिं तः ॐ श्रीं गं सुमुखं तः ॐ श्रीं गं मदनावतीं तः ॐ ह्रीं गं दुर्मुखं तः ॐ ह्रीं गं मदद्रवां तः ॐ
सं॰ ह्रीं गं विघ्नं तः ॐ ह्रीं गं द्राविणीं तः ॐ ह्रीं गं विघ्नकर्तारं तः एतैः सर्वैर्गणपतेरग्रकोणे पुनस्तद्वामदक्षिणे तु
१५२ ज्ञरं तस्यैवमेव षट्कोणत्रये पि प्रवेशक्रमेण चत्वारिंशन्मूलंचतः सर्वकं संतर्पयेत् तत्पश्चात्षडंगा
वेकृत्यैवं सर्वान्समन्त्रयीमस्तागणपतिमपि पुनर्वीजत्रयध्यानपूर्वकं पुनः ॐ ह्रीं गं वसुधारां तर्पयामि ॐ ह्रीं गं शंखनि
153 धिं तः ॐ ह्रीं गं वसुमतीं तः ॐ ह्रीं गं पद्मनिधिं तः इति षट्कोणाद्बहिर्दक्षिणवामयोः देवापेतत्वाचत्वारिंशद्
मूलं तर्पयेत् तत्रशक्तिपूरुषाचैकैकं पुनः षडंगमन्त्रैस्तर्पयेत् ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये हृदयं तर्पयामि ॐ जानुका
नीशिरस्तर्पयामीत्यादि षट्कोणे बहिः आग्नेयादिकोणेषु पुरतो नेत्रं दिक्षु पवमूलं तर्पणेन विनायकैकै
कवारं तर्पयेत् पुनस्तद्बहिर्ब्राह्म्याद्याः संतर्पयेत् ब्राह्मीं तर्पयामीत्यादि तिस्रस्तेन विनायकैकैकवारं परितः कैस
न्तर्पयेत् पुनस्तद्बहिः सर्वदिक्षु दशदिक्षु इन्द्रादीन् विघ्नपार्श्वे तर्पयामि इन्द्रादिदिक्पालेभ्यो
स्तर्पयेत् पुनस्तदायुधानि वज्रं तर्पयामीत्यादि एकैकवारं दत्वा एवं संतर्पयेत् पुनः क्रोधभैरवं तर्पयामीत्येकवा
रं पुनस्ततः संतर्प्य मूलं चत्वारिंशत्संतर्प्य मन्त्रमुद्राप्रदर्शनमात्मसमर्जं कृत्वा एकवारं जप्त्वा गन्धादिकं समर्प
येत् पुनर्विमानं समर्प्य जंकृत्वा तांबूलादिराजोपचारान्समर्प्य गणनाथं तत्वत्वात्मनः सर्वं समापयेत् १५२

वुध्यादिमंत्रेण कुन्दकोरकं दत्वा लयां गंकत्वा ह्रामयेन आवाहनसमयोक्तवदेवमंत्रश्च कोभगवन्तमस्तु गोष्ठ
ह्रासयामीमंजलिजलं प्रतिप्याद्रास्यमाणयामेकत्वा सुस्थापितलयां गंकुर्यात एवं वतनरुतिनर्पणविधिः
समाप्तः ह्रीं मितिवीजमेतस्तंभनकरं परम् । अथ विह्निशकल्पोक्तप्रयोगः प्रत्येकमथवा मिश्रैर्कुंडेनेस्सर्वा
र्थसिद्धये सर्वाकाष्ठमधोरिमर्थः भृगुवारे विशेषेण नालिकेरेण दूर्वया आवत्सरं कृतेनान्तरीश्रियमाप्नुयाद्
विंदति अयुतेनियुतेनवापितिलहुत्वाज्यपायसैः अपस्मारादिकवेतालाः सद्यो नश्यन्ति किंपुनः अपामार्गस
यांति = मिद्धोमाद् हानिं यान्ति पराभवाः पद्मस्तोमेन सा आज्वल भवेतनात्र संशयः उत्पलैर्वशमथवा रक्तप
द्मेनवाकृवेत दध्नासर्वसमृद्धिः स्यात्स्वैरन्नपतिर्भवेत हृष्टिकामः प्रजुहुयाद्वेतसानां समिद्वरैः पा
यसंयुक्तैः मिश्रैः कदलीफलमेथुनम् आज्याक्तनालिकेरैश्च सर्वकामार्थसिद्धये इति कल्पोक्तं किंचिल्लिखि
ते अथ गणपतिमंत्रप्रसंगात् स्वप्नभूषकविषादिशमनकरं विघ्नमंत्रान्तरं कल्पोक्तमथत्र लिख्यते ॐ नमो गण
गणपतये मत्तावीरदशभुजाय मदनकालविनाशनमृत्युं हन हन पच पच मथ मथ कालं मदरं सर्वग्रहांश्चूर्णय चू मथ्यं मदर
र्णय नागान्मोटय मोटय रुद्ररूप त्रिभुवनेश्वर सर्वतोमुखवेद्रु फट्स्वाहा इतिमंत्रः अनेनाभिमंत्रितं जलं ज्वर
ह्रीं स्मनास्पृशेत जलप्रयोगो विमूषकविषाभिमंत्रमरापयेत मूषिकाविषाहृज्जलमभिमंत्र्य प्रसिंचेद्धितानि प्रायः ।
अथ मूषकविनाशनमंत्रप्रसंगान्मंत्रसारोक्तमार्जाररुद्रो विमूषकोद्धारेन करोत्युल्लिख्यते वसिष्ठऋषिः अनु
ष्टुप्छन्दः मार्जारस्वरूपी रुद्रो देवता ॐ नमो भगवते रुद्र मार्जाररुद्राय शिरः इष्टमन्त्रविनाशनाय कवचे न
त्वं रूपायुधाय नेत्रं हुंफट्स्वाहा अस्त्रम् ध्यानम् उद्यज्जो दान्न पिंगो शिखिभिरनलकणानलिभिः प्रोद्भमंनेत्रापो
हेग्राग्रदीर्घप्रविरलनरलश्मश्रुमस्तग्रनादम् त्वांरंतेमूषकाद्यास्त्वहितिरुवाङ्गन्नाङ्गन्नांसंवेरे मार्जार

हुं वेरनरनवेरं लब्धवालाग्रभागम ॐ नमो भगवते मार्जीरुद्राय दुष्टसत्त्वविनाशनाय नरवेरं ह्रां ह्रूं थाय हुं फट् हूं
स्वाहा इति मंत्रः व्याघ्रादिदुष्टकसत्त्वदुष्टसत्त्वविनाशनप्रधानोयं मंत्रः अथ सप्तकोष्ठारेन मंत्रोत्तरं कल्या
नरोक्तप्रकारेण लिख्यते ॐ नमः सर्वभूतेभ्यो विस्फामित्रानयाम्र निपीड्य गच्छन्तु सप्तकाः स्वाहा ॐ नमो भ
गवते मार्जीरुद्राय नीलकण्ठाय त्रिशिर सेरक सप्तकोसवदनाय चल लम्बाय सनन्दकायाय सर्व
दुष्टनिवारणाय आत्मनुच्चारयोच्चारय ह्रीं हुं फट् स्वाहा अथ सप्तकोष्ठारेन मंत्रः अथ सप्तकोष्ठारेन
प्र·सा·सं· १५५ मंत्रप्रमाणानन्तरसारोक्त किलिकिलीरवेन गगनामानहनुमन्तो प्रबलिख्यते वसिष्ठ ऋषिः अनुष्टुप्छन्दः
हनुमान्देवता ॐ नमो भगवते हनुमते शिरः किलिकिलीरवेन गगने शिखा दुष्टसत्त्वानि कवचे नाशयना
शय नेत्रम् हुं फट् अस्त्रम् ध्यानम् क्रोधोद्दामविस्फुलिङ्गारुणनयनप्रोद्भूतहृदयप्रोद्भूतशिखास्फुलिङ्गानि
करालदंष्ट्राविकटकम घोरं मेरुसमानदेहं मरुणामसपहोः स्थूलवदे वानरं पुंजनेयं निशाचरध्वाक्
गलानन्दम् ॐ नमो भगवते हनुमते किलिकिलीरवेन गगने दुष्टसत्त्वानि नाशय नाशय हुं फट् इति मंत्रः अथ यंत्र
मध्ये तारस्वरयुगलसप्तकोष्ठे चाष्टपत्रे मंत्रस्थापनीयं जलनिधिसितानालिखेद्धजनार्णैः वीतमालामन्त्रमथ वे
ष्टनं स्याद्विवाहे भूगेहस्थम पूर्वफलं दवानरेन्द्रस्य यंत्रम आलिख्य तालपत्रे शोभनदिवसे पूजयन्मंत्रमनु
ष्ठानाद्दिवसस्य मध्ये स्थापनस्तुणादि त्तरताच चिन्तनोन्नकीर्तवे रिलोनु विद्गाशुपद्दवे लोपे ॐ नमो भगवते १५५
हनुमते रामप्राणसमाय लक्ष्मणप्राणदाय सीतादुःखहराय रावणदर्पघ्नाय मम शत्रुनाश विनाशाय सर्वसत्त्व
ह्रीं हुं हुं हुं हुं फट् स्वाहा इति माला मंत्रः दिष्टसन्तिः । अथ प्रयोगः पुष्पाना वा फलानां वा भुनदोपदेव मंत्रे प्र
तिजाप्यप्रविहित्य पाषाणमथ्यनान्मति उच्चारयेन्मंत्रधान्या नष्टसंज्ञादिदोरदश समानामपि सर्वेषां फलानामष्टपदे

कृमिकीटपतंगादिदुष्टसत्त्वसमुद्भवान् भस्मसंजयन्ति लिप्तेन तद्दाकरं समिश्रं ग्रामयेल्लिङ्गं च समस्तं नीसेपदं च समा
वहेत् अथाकाशभैरवकल्पोक्तप्रकारेण समस्तागणपतिमन्त्रस्य प्रयोगविशेषो लिख्यते साध्यद्रुः तैलकेन
हैतालपत्रे पश्चिमे के लिखेत् सम च त्वक्कोष्ठे रेखारेखाग्रस्थले के कमानां बहिः साध्यमायाद्यं वगणेन स्वाहा म स
पूज्य विधिवत्स्रुक्स्पर्शमन्त्रं सहस्रवशः जपाद्वसानान्सर्वतस्त्रीणामाकर्षणं लभेत् समस्त त्वक्कोष्ठे इति लोकद्वार
तः समस्तकोष्ठानि सर्वपश्चिमतः सत्वारि अष्टाविंशतिकोष्ठम् प्रयोगान्तरं स्वेतार्कमूलपञ्चमार्गे वदेत पृथिवीक
न्नम् सिद्धयोगदिना सर्वेन्द्रोक्तमास्ये मधुवारके गन्धपुष्पं च धूपं चैव बलिं दत्वा प्रणमेत् तन् यद्यद्धि के न स्वयोगसि भूतले
सा पतंतं वश्यः आगता सम्बन्न तस्मिन् ध्येन्निवृत्तिसमं बन्धं इति स्तंभनविधाविष्णुदशवारं जपेन्मन्त्रम् सिद्धयोगे समस्त्या
श्रु मूलमष्टोत्तरमाहितः संक्रान्तौ गुलीयकं कृत्वा चेष्टाना स्त्रियोगणोऽस्य वशं प्रयोगान्तरं सहस्रं तु जप्त्वा धृत्वा गुलीयकं येन
हस्तेन अंगुलं ताकरात्रे संस्पृशेत् बुधः तं समस्तं सर्वं तमाश्रयेणमस्तु वश्यं भवेद्ध्रुवम् जेनवस्तु च्छायां प्राप्य तस्य संतिष्ठति सम
प्यते प्रयोगान्तरं काकमाचीशिफां पिष्ट्वा कृत्वा तत्कुलिशं ततः सदृग्जपः सर्ववश्यार्थं सर्पान्वासं विलेपयेत् स
र्पमार्गस्य कुलिशमास्थाणि निवरानने स्थापयेत् कुलिशं पश्चात् दारागेयमूर्धनि संद्वेवसर्पस्य गच्छे है माहे
शानरेखविष सर्पलिनविन्दरेविकुलिशं भूतले न्यसेत् काकमाचीगणेनकालि शिफे तिस्मूलबध्यते प्रयोगान्तरं
धाधान्योगसहितेल जाम्बुलयस्था ग्रहा संक्रान्तौ गुलीयकं कृत्वा धृत्वानामिकयां विके भेदने वशयोजास्य
भोद्धस्त्रि तेन न तत्त्वाणाद्वैवष्टक्लं जाघते मोचनान्स्त्रलं अथ समस्तागणपतिमन्त्रप्रसंगात्समस्तागणपतिविषयं
यंत्रमपि कल्पान्तरोक्तं मया लिख्यते बीजं षट्कोणमध्ये स्फुरदनलपुरे तारगं दिक्षु लक्ष्मीमायाकं दर्पभूमिस्मरेषु
रमपुटे शालिवे ही जषट्के न संधिषु गमेशानन्वसदलकमले मूलमंत्रस्य वर्णान् शिष्टान् न्यस्येद्दिविदानि लिखेत्

पार्श्वयोः समभ्येपलाशे ग्रावीनं लिपिभिः क्रमोत्क्रमवशात्पाशांकुशाभ्यामपि इमा कोणद्वितये नवेष्टितमिदं पंचंग
णाधीशितुः मध्ये षड्वनेषपत्रपृथिवीवासानले षनरे वषपाकर्षणमारणाचलगतिग्रामांकि नवेष्टदं ग्रस्यार्थः
प्रथमं षट्कोणं विलिख्य तन्मध्ये प्रणवस्मरस्तगतत्रिकोणमध्ये गंरति विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामादीन् विलिखेत्
पृथ्वाताररकमिति कमनूयगणावेषट्कोणमध्यस्मरस्तन्नलपुरे स्मेकंपदं ग्रस्मिन्नेते प्रथमं षट्कोणं तदंतस्त्रिकोणं
नदेतः प्रणवं नरं नं गणपतिबीजं च विलिखेत् पुनस्तस्य दक्षिणे श्रीबीजं भुवनेशीकामभूबीजानि क्रमेण विलिख्य पुनः
षट्सु कोणेषु तारश्रीभुवनेशीकामभूगणपतिबीजानि ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं एतानि क्रमेण विलिखेत् पृथ्वानर्व
गणपतिबीजमेव विलिखेत् ततः षट्कोणसंधिषु गं षट् विलिख्य तद्बहिः सुरलं पद्मं विलिख्य तस्य संगर्णिस्त्रि
णा विलिखेत् ग्रवशिष्टमेकमत्रमंत्रं विलिखेत् गणपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा इति मंत्रो द्वाविंशार्ण
तः। तद्बहिः वृत्तं विलिख्य प्रथमे वृत्ते दिशमारभ्य मातृकार्णान् विलिख्य पुनरपि तन्मात्रश्यास्यान्याभिषुलो
तदेकत्र ककारादिकारान् विलिख्य द्वितीये वृत्ते ग्रामिलिपाशान्तरे णाश्माले प्रयेन ततीये वृत्ते मिलंकुशान्तराद् मावे
प्रयेत तद्बहिः चतुरस्रं विलिखेत् मध्ये षट्कोणेषु मध्ये त्रिकोण षट्कोणांतरे ग्रामशक्ति विद्वेषणाभि ति
पृथगणपतिमंत्रप्रसंगात् विद्या यायद्धेनस्याभ्युक्तस्य महागणपतिमंत्रस्य यंत्रमेतद्सारोक्तमत्र लिख्येन ग्रालि
ख्य कर्णिकामध्ये शक्तिं कोणेषु षट्स्वपि तारश्रीशक्तिकाला ग्निविघ्नबीजानि तद्बहिः ग्रालिख्य चाष्टपत्रं स्वपद्मास्य
प्रथमे दले ककारादिकामबीजं द्वितीये च दले पुनः यदद्येस्याद्युचो वर्णान् द्वितीयेऽपरेत तीयके कामबीजे दसेत्यादि पंचे
भूयस्तु तेर्थके उद्गारस्य द्ववर्णानालिख्यापि च पंचमे सकले स्यादिशाकं च बीजं षष्ठे दले पुनः सर्वं तदिह सि
त्यादिवर्णान षोचसप्तमे पत्रे गणपतये स्यादिनवव र्णान् दले ष्टमे सर्वेषामादि द्वादशार्णान् लिखेद्धोमारकात वैः

155

समावेष्य कुंगोरोचा स्त्रिर्षं श्रीं ह्रीं क्लीं मिति क्रमात् ग्रालिखेद्धेमपट्टे तो हेमसूच्या शुभे दिने महागणपतेर्यंत्रमेतत्त्रैलो
क्यरंजनम् धनधान्यपरायेनुवासोलंकारमार्जनैः रत्नैर्भवेद्भू विचित्ता मावदेत्स्मिन् हरती श्रियम् अस्यार्थः प्र
थमं षट्कोणं विलिख्य तन्मध्ये भुवनेशीं विलिख्य षट्स्वकोणेषु प्रणवश्रीबीजभुवनेशीकामबीजभूबीज
विघ्नबीजानि विलिख्य तद्बहिरष्टपत्रपद्मं विलिख्य तेषु प्रथमदले वाग्भवपूर्वकं विद्याप्रथमपादं विलिख्य।
द्वितीयपत्रे गायत्र्यानवमाद्यष्टौ वर्णानालिख्य पंचमे सौः इत्येतद्वाल्लान्नतीयबीजत्रयः संरविद्यान्नतीयपा
दं षष्ठे पत्रे गायत्र्यास्तृतीयपादं विलिख्य सप्तमे गणपतेर्वरवरदेति नव वर्णान् विलिख्य अष्टमे ऽवशिष्टान्द्वा
दश वर्णानालिख्य बहिर्मातृकावर्णैः संवेष्ट्य चतुरस्रकोणेषु वाग्भवश्रीभुवनेशीकामबीजानि विलिखेदि
ति अस्मिन्यन्त्रे गणपतेरित्तिसंज्ञं यामन्त्रः अथ विघ्नबीजविधानमुच्यते गणकऋषिः निचृद्गायत्री पंक्तिश्छंदः
बीजगणपतिर्देवता अं बीजं गं शक्तिः गां हृत् गीं शिरः इत्याद्यंगानि ध्यानम् रक्तो रक्तांगरागांशुककुसु
मयुतस्तुंदिलश्चंद्रमौलिर्नेत्रैर्युक्तैस्त्रिभिर्वामनकरचरणो बीजपूरात्तभासः हस्ताग्रव्यस्तपाशांकुशारदवर
दो नागवक्त्रो हिभूषो देवः पद्मासनो वो भवतु नतसुरो भूतये विघ्नराजः ॐ गं इति मन्त्रः अर्चाविधौ ॐ गं नमः
इति मन्त्रः होमविधौ ॐ गं स्वाहा इति स्वाहान्तः लक्षचतुष्टयं जपः पश्चाद्यप्रधानो यं मन्त्रः पूर्वोक्तैर्द्रव्यैः पुरश्च
रणहोमतर्पणाशनैः अथ पूजा केवलारष्टदलपद्मपीठे तीव्राद्याभिर्नवशक्तिभिः पूर्वोक्ताभिः समभ्यर्च्य तत्र समा
वाह्य समर्चयेत् गणाधिपाय गणेशाय गणनायकाय गणक्रीडाय इति केसरिकाद्यां चतुर्दिक्षु यजेत् अंगैः किंज
ल्के समर्चयेत् किंजल्केदलमूले शक्तयः पुनर्वक्रतुंडाय एकदंष्ट्राय महोदराय लंबोदराय गजाननाय विकटाय विघ्न
राजाय धूम्रवर्णाय इति दलमध्येषु यजेत् तदग्रे मातृकाभिः तद्बाह्ये लोकपालैः अथ प्रयोगः नारिकेलान्निर्मंत्रितसक्तु

प्र॰ सा॰ म १५६

लाजानि तैर्हुनेत आरभ्याष्टौ प्रतिपदं चतुर्थ्यन्तं चतुः शतम् दिनशः सर्ववश्यं स्यात् सर्वकामप्रदं तु लाजम् प्रयोगान्त-
रम् तिलतण्डुलकैर्लक्ष्मीवश्यं कुर्याच्च यथास्करम् मधुरत्रयसिक्ताभिर्लाजाभिः समवासरम् गुडघृता कन्यकापीयकन्य-
कावाञ्छितार्थिनी आज्यगुडमधुसंमिश्रं त्रिमधुरसंज्ञं भवति तिलतण्डुलकैः पद्मैर्गुग्गुलैर्हि त्र्यर्थः प्रयोगान्तरं चतुर्थ्यां नारिके-
लैस्तु होमः सद्यः श्रियावहः प्रयोगान्तरम् हविषाप्लुतसिक्तेन सर्वकामार्थदो हुते प्रयोगान्तरं स्थानकलोणमुद्रामिश्र-
नेन्निशि चतुर्दिनम् रक्षार्थसिद्धो मन्त्रिमान्सद्यः संवादसिद्धये अयमर्थः लवणमुक्त्रिलवणगुलिका अग्नेति सुखि-
तिरेति वरेति गुणवेति कुलत्थे शिम्बीधान्यविशेषश्च तिके चितं तस्मिन् स्नेहलवणेन च मुद्गयाचदधिसिक्तया राज्ञेचतु-
र्दिनं संख्यातु नैमहस्त्र मितिन्यायात् सहस्रं जुहुयात् तस्मात् द्विफललाभस्यवारिशतिवादिनोः कार्यसंवादस्य अभवे-
त् प्रयोगान्तरम् देहशोणितपथ्यात्वामंत्रीतो ये सप्तधामयैः दिनाशे दिनशस्तस्य तर्पयेन्मन्त्री के सधीः चत्वारिंशत्त्रे-
तः सर्वं तत्सर्वं वा चतुः शतम् चत्वारिंशदिनान्तस्य कांक्षितासिद्धिरेष्यति अस्यायमर्थः नवनीतेनैवैलिख्योर्दतुलो-
मविलोमतः उरस्य तु न साध्यान्तेन ह्रीं जं च प्रवेष्टयेत् समीरणं प्रतिष्ठाप्य जमासुनामत्येके तस्मात्भनयेद्रतसमस्त-
त्र्यहसीकुरम् अस्यार्थः कर्णिकायां षट्कोणमध्ये पदस्वराभिमुखं ङकारद्वयमालिख्य मध्ये बीजमानयोः साध्यादिकं वि-
लिख्य बीजैः संवेष्टय षट्कोणे तु गणषट्कं लिखित्वा अष्टदलके संवेष्टय स्वरान्विलिख्य द्वादशदलेषु एकैकशायवि ह्येव ककुवडा
यथीमह तत्रौ विष्णुः प्रचोदयात् इमं तां गायत्रीं विभज्य त्रिधा त्रिधा विलिख्य बाह्येऽमेनावेष्टितं वहिस्थं तरस्वहृदयेबीजे वि-
लिख्य साध्यस्य प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा जप्त्वा साध्यस्य शिरसि रेखो भूत्वा सद्यंसर्वसंयंभजयेत अथ गणपतिप्रसादमहागणपतिमन्त्रो लिख्य- १५६
ते गणक ऋषिः विराट्छन्दः शिवगणपतिर्देवता गं बीजं नमः शक्तिः गामित्यादिनाषडङ्गानि ध्यानम् भुजपाशा-
ङ्कुशाकल्पकरं तिलकास्वरस्यातीजसरयुतं सिन्धूराकलककलितं मौलि सिलोचनोन्नतमत्तगजवदनः भासरभूषणरीशो

156

सदा

स

श्रेयोनायतद्दोः करशिवसीरुहः संपदैमनुजैः । गं ति प्रप्रसादनायनमः इति मं
त्रस्तुदरः पद्मविष्टरोल्ललितः श्रेयोनायतद्दोः करशिवसीरुहः संपदैमनुजैः त्रिमधुरसिक्तैस्तिलैरयुतं पुरश्चरणं होमः मोदकादिभिः एवं
मः लक्षवल्लक्षजपेन वश्यैश्वर्यप्रधानोयं मंत्रः त्रिमधुरसिक्तैस्तिलैरयुतं पुरश्चरणं कर्णिकायां षट्कोणवीजे
कोणेषु षडक्षरं वर्णेषु पुरश्चरणहोमः अथ सूजार्थयंत्रं विवरलोक प्रकारेण लिख्यते कर्णिकायां षट्कोणवीजे
साध्यादिकं लिखेत् तेनैवबीजेनवेष्टयेत् तद्बहिः अष्टदलकेसरेषु स्वरान् दलेषु द्विशो निखर्वदले श्यामांगेयं पुनरेके
कदलेषु एकैकवर्णं तद्बहिः गणयग्रावां जनेशु वेष्टयेत गायत्री सर्वोक्ता इति अस्मिन्यंत्रे सर्वोक्त विघ्नपीठे समावाह्य
विघ्नसंप्रजयेत अंगैः प्रथमावृत्तिः विघ्नाय विनायकाय वीराय शूराय वरदाय हस्तिमुखाय लंवोदराय एक
रदाय इति द्वितीयावृत्तिः मातृभिः तृतीया लोकेशैश्चतुर्थी अथ प्रयोगः मूल्यासितन्तु तथा यसहस्रेणासं जायतेमहाल
क्ष्मीः एतेः एवमग्रेगयन्त्रं तेहिमर्थः सितेतिफलकेरा मज्यानि सर्वेरागसंवन्धः प्रयोगांतरम् केवलघृतेन कृत्वं दिनो विघ्नः सघो
वशीकरोति जगत् प्रयोगांतरम् एकमपि नालिकेरं सचर्मलोष्ठेयंत्रं तुं नेत्रमंत्री दिनशाखा वारिणा दिनतः सततं शिला
र्थमभ्येति सचर्मलोष्ठेयंत्रं नमिति तस्य नालिकेरस्य चर्मलोष्ठचरंधनीकृत्य तस्मिन्मंत्रो न इं तस्य नालिकेरमवेशमेव
कृतेन प्रयोगांतरम् सहस्रपृथुकसक्तुलाजैस्तिलैरभीष्टार्थसिद्धये जुहुयात सास्यनालिकेरे त्वकरनीमिस्तथा
समधुरान्तिः ग्रहणमिवैते विहितो होमः सर्वार्थसाधको भवति ग्रहणमिति सर्वोक्तिएषुकादिषु जमपृथादिद्रव्य
म समधुरामिश्रित्रिमधुरसिक्ता इति रिमर्थः वनेरह द्वेषी मिलि तैरेव जुहुयात तत्र लाजेति कल्पमल्लाजा प्रयोगांतर
दिनशः सद्दृतान्नैः कृतो गृहयाज्ञा यापको गृहस्थानाम गृहयापक इति गृहयाज्ञां नयतीत्यर्थः अन्नदमन्त्रमादो ग
ताप्तसनपर्यैस्त्वनुः सर्वम वत्वारिंशद्वारं पुष्पद जुले विरिरा प्रयोमंत्री प्रयोगांतरम् विवाहेच्छुरेव समेत्य समर्पितः सोपानके
ताततैः स्वायंतो पजविधैरंधतलनादं कुसपाशांकुशम् नासां साध्यनकेनिधाय समध्यानदन्भ्र निर्यान यासिवं तनवह्न

प्र॰ मा॰
स॰
१५८

रन्त्वहं गणपतिं स्मरन् त्वाम्भैः स्तर्पयेत् अथ गणपतिमंत्रप्रसंगात् क्षिगणपतिमंत्रोपि कल्पान्तरोक्तोत्र योग्यतावशाल्लिख्य-
ते ॐ गं गणपतिमुर्क गणपति वरवरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा इति मंत्रः ऋष्यादिकं पूर्वोक्तमेव ध्यानम् सु-
षान्तूहं त्वलसूत्रं सर्पयज्ञोपवीतिनम् विषाणपाशकमलं मोदकं च करैर्धृतं मुक्तामणिलताजालैर्भूषितं भुवनेश्वर-
म् भक्तानां मनोविघ्नं नमये त्रिसप्तशः सुधीः तं तं जपेत् अथ गणपतिमंत्रप्रसंगात् गणपतिमंत्रोपि लिख्यते ग-
णक ऋषिः गायत्रीछन्दः श्रीगणपतिर्देवता गकारो बीजम् बिन्दुः शक्तिः ब्रह्मबीजमित्यादिना ॐ गणपतये
नम इति मंत्रः गां गीमित्यादि षडंगानि अथ गणपतिमंत्रप्रसंगाद्वक्रतुंडगणपतिमंत्रोपि लिख्यते भृगुऋषिः अनु-
ष्टुप्छन्दः वक्रतुण्डगणपतिर्देवता हुं बीजम् वं शक्तिः ब्रह्मबीजमित्यादिवत् वक्रतुंडाय हुम् इति मंत्रः षडक्षरैरेव षडं-
गं ध्यानम् स्वर्णवर्णं चतुर्बाहुं पाशांकुशधरं प्रभुम् वरदाभयहस्तं च विलसत्कर्णचामरम् द्वादशसहस्रं जपः अ-
थ वक्रतुंडगणपतिमंत्रप्रसंगाद्गणपतिमन्त्रान्तरमंत्रोपि कल्पान्तरोक्तो योग्यतावशाल्लिख्यते गणक ऋषिः गायत्रीछन्दः
गणपतिर्देवता ॐ बीजम् श्रीं शक्तिः ब्रह्मबीजमित्यादि ॐ श्रीं गं ह्रीं इति मंत्रः गामित्यादि षडंगः ध्यानम् स्वर्णव-
र्णं चतुर्भुजं पाशांकुशधरं विभुम् अभयं वरदं चैव शक्तियुक्तं विचिन्तयेत् अथ गणपतिमंत्रप्रसंगात्क्रुद्धिगणपतिमं-
त्रोपि लिख्यते ॐ हुं ग्लौं गणराज सर्वजनहृदयगतिमतिविघ्नक्रोधजिह्वां कवचं स्तंभय स्वाहा इति मंत्रः ॐ हुं ग्लौं हृ-
दयाय नमः ॐ गणाधिराज शिरसे स्वाहा ॐ गणपतिशिखायै वषट् ॐ सर्वजनहृदयगतिमतिविघ्नक्रोधजिह्वाकवचं स्तंभय नेत्र-
ॐ स्वाहा अस्त्रम् लक्षं जपः रजनीचूर्णमिश्रितैर्नालिकेरैर्दशांशपुरश्चरणहोमः अथ वीरगणपतिमंत्रः ॐ ह्रीं हरिहरि
गणपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा इति मंत्रः ॐ ह्रीं हृत् हरिहरि शिरः ॐ गं गणपतये शिखा ॐ वरवरद कव- १५८
चं सर्वजनं मे वशमानय नेत्रम् ॐ स्वाहा अस्त्रम् अथ विघ्नमंत्रप्रसंगाद्धरिद्रागणपतिमंत्रोपि लिख्यते मदन ऋषिः अ-

157

नुष्टुप्छंदः हरिद्रागणपतिर्देवता ग्लौंबीजम् स्वाहाशक्तिः गांग्लांहृत गींग्लींशिरश्चाद्यंगानि ध्यानम् पाशांकु-
शेतवधनुःशरपद्मं दंतशाल्यचरत्नकलशाभरणाभिरामम् पार्श्वस्थहारद्युगलंकनकाभमीडे हारिद्रं गणपति
करुणानिवासम् ॐ ह्रांगंग्लौं हरिद्रागणपतयेवरवरदसर्वजनहृदयंस्तंभयस्वाहा इतिमन्त्रः वश्यस्तंभनप्रधा
नः । अथगणेशमंत्रप्रसंगाद्गणेशकनिवासिनीमहालक्ष्मीमंत्रोपिगणेशकल्पोक्तोत्रलिख्यते । गणक
ऋषिः नृचिद्गायत्रीछंदः गणेशांकनिवासिनीमहालक्ष्मीर्देवता श्रीबीजम् ह्रीं शक्तिः स्वाहाकीलकम् ॐश्रीं
हृत् श्रींशिरः ह्रींश्रीं शिखा क्लींश्रींकवचम् ग्लौंश्रीं नेत्रम् गंश्रः अस्त्रम् ध्यानम् मुक्ताभादिव्यवस्त्रामृगमदति
लकाफुल्लकल्हारमालालोके चोरैर्मेखलाद्यैर्नवमणिखचितैर्भूषणैर्भासमानाम् कर्पूरामोदवक्त्रामपरिमित।
कृपापूर्णनेत्रारविंदाश्रीलक्ष्मीपद्महस्ताविलसितहृदयांविघ्नभर्तुर्नमामि ॐश्रींह्रींक्लींग्लौंगंनमोभगवतिमहाल
क्ष्मिवरवरदेश्रीविघ्नपतयेस्वाहा अष्टाविंशतिवर्णोयंमंत्रोऽसर्वप्रधानः अष्टाविंशतिसहस्रंजपन्क्रमेण महासेचद्व
र्णंतद्दशमहीकोणलक्ष्मीसमर्णंतैलेलोके सर्वजानपदस्मिदमतलेसर्वसौभाग्ययंत्रम् शान्तकेनमयेप्रेमव
सौभाग्ययंत्रकम् समालिख्यमहस्याणशतेजप्याविधानतः रक्तमांगेलकर्णावाणाक्रम्मलेपवाससीः निबद्धे
त्रराजतनिखिलेश्वर्यसिद्धये सौभाग्ययंत्रके यत्र तुर्मेसाधकाहृतम् परितस्वापकोणपुरस्तत्र तपसि
नाम् अस्यार्थः तत्रचन्द्रवर्णामितिहमलक्ष्मीसमस्तामिति समस्ताकोणेषु श्रीबीजमित्यर्थः अवशिष्टस्पष्टार्थम् अ
थप्रयोगः उपरागेसमारभ्यमुक्तदानेसोमसूर्ययोः तथाजपेदागहनोहद्वतमतदितः महस्त्रक्रोशविस्तीर्णस
र्वसस्यविशालिनीम् अर्कंदकाममहीप्राप्यभोगभोगीभवेद्ध्रुवम् बलेनवाजनकारेणकपटानुनयेनवा नरस्त्रीयानरस्त्री
यानूदस्त्रीयान्कदाचन उग्रवीर्यस्त्रस्त्रीयामृगहस्ताच्च प्रलाकान तदस्याप्नुसालक्ष्मीरगणाच्चयसंपदम् ।
। इतिवल्लभाभाकल्पःसमाप्तः ॥ अथगणपतिमंत्रप्रसंगात्स्वरदेवताप्रकाशकोक्तप्रकारेणविश्वावसुगंधर्वमंत्रवि

ध्यानमुच्यते भार्गव ऋषिः विराट् छंदः श्रीमहागणपतिर्देवता श्रीं बीजं ह्रीं शक्तिः ग्रां हृदं ग्रीं शिर इत्याद्यंगानि ध्या-
नम् गजेन्द्रवदनं साक्षाच्चलत्कर्णसचामरम् हेमवर्णं चतुर्बाहुं पाशांकुशधरं परम् स्वदंतं दक्षिणे हस्ते सव्ये त्वाम्र-
फलं तथा पुष्करे कलशं चैव धारयंतं मनुं स्मरेत् ह्रीं ग्रीं ह्रीं इति मंत्रः ऐश्वर्यप्रधानोयं मंत्रः गकारो रेफश्च तुर्यस्वर-
बिन्दुयुक्तो हल्लेखापुटितो मंत्रः अयुतं जपेत् तेनाधिकारसिद्धिः चतुर्लक्षं जपः अष्टद्रव्यैर्दशांशेन हवनं होमः ब्राह्म-
णान् भोजयेत् अथ पूजा अष्टकं गणपतिपीठे समावाह्य समर्चयेत् अंगैः अथ मातृभिः विघ्नगणपतये विनायक-
गणपतये शूरगणपतये वरदगणपतये हस्तिमुखगणपतये एकदंतगणपतये लंबोदरगणपतये विघ्नग-
णपतये महागणपतये इति द्वितीयावृत्तिः मातृभिस्तृतीया लोकपालैश्चतुर्थी तदायुधैः पंचमी अथ वि-
नियोगः शालितंडुलसिद्धान्नं क्षीरमध्ये तु दापयेत् चतुष्पलं गुडं चैव लड्डुकानि च सर्पिषः तदर्धं मरिचं दद्यात्त-
दर्द्धं जीरकं भवेत् एवं संकल्पितं सिद्धान्नं समभ्यर्च्य विनायकम् तदग्रे जुहुयाद्धीमान् एकमासमतंद्रितः अयुतं प्र-
लभते सिद्धिं धनमक्षय्यमुत्तमम् प्रयोगांतरम् पृथुकान् गुडसंमिश्रान् नालिकेरसमन्वितान् मरिचैर्जीरकै-
श्चैव सैंधवेन विमिश्रितान् कृत्वैतैर्जुहुयाद्धीमान् सहस्रं मंत्रवित्तमः रक्तवस्त्रं लभेद्धीमान् धनं वा धान्यमेव वा प-
त्नी वा सा सिद्धा भ्रान्तिर्नात्र कार्या विचारणा प्रयोगांतरम् कृष्णपक्षे चतुर्थ्यां तु समभ्यर्च्य विनायकम् अ-
पूपैर्गुडसंमिश्रैः सपक्वैः सूपनाशितैः तदेव सन्निधौ मंत्री जुहुयात्त्रिसहस्रकम् तस्य सिध्यति मासात्तु धनेन कु-
लसंचयः चतुर्थ्यां मधुना होमे राजानं वशमानयेत् पललैः सगुडैर्हुत्वा मंत्री लोकं वशमानयेत् पललं तिलाः म-
धुक्षीरितं दद्यादुग्रं महावशमानयेत् कन्यार्थी जुहुयाल्लाजैः सहस्रं मधुरत्रयैः मंत्रतः एकां कन्यां वरस्त्रं भोजयेत् सा ल-
भेद्धनम् चतुःसहस्रं घृतेनापि पलं तकपिलापयसम् कर्षमानं वचाचूर्णं मिश्रीकृत्वाभिमंत्रयेत् पद्मपुष्पे सहस्रं तु तत्
पिबेन्नित्यमतंद्रितः यावज्जीवं भवेत्सा वर्णा यात्राज्ञाननतत्परः गद्यपद्यमयीं वाणीं समाहर्तुं क्षमश्चिरात् ॥ ६८

ध्यात्वा तस्मात् दिने स्वजयित्वा विनायकम् । निष्कार्धमात्रमानेन हरिद्रां सैंधवं वचाम् । गोमूत्रकुडवेकृष्टं समं स्वमभि
मंत्रितम् । वर्तुकं च न्यायभक्ष्यभोज्यैर्भोजयित्वा च तत्करात् । प्रार्थयित्वा पानं देवं पिबेन्नारी तदोषधम् । ततः सालभ
ते पुत्रं सर्वलक्षणसंयुतम् । आयुष्मन्तं स्वरूपं च बुद्धिमन्तं प्रियागतम् । विवाहविषये ते च समा सा ह्यसमा
हितः आत्मानं गणपं ध्यात्वा पुष्कराग्रेण बुद्धिमान् । संपुटे मोलशहैर्मन्त्रैः कृत्वा विचक्षणः । भेदयेद्धु
खेलादीनि नतो मोलो भविष्यति । हरिश्चन्द्रनकर्पूरैः शालिपिष्टगणनायकम् । तीरे लखण्डमिश्रेण जुहुया
त्स्वसन्निधौ । अष्टोत्तरसहस्रं तु दिने दिने वश्यताग्निर्भविष्यति । सपक्षमधुरान्कृत्वा अष्टपात्रं विधानतः जु
हुयाज्ज्वलिते वह्नौ शमयाति मसूरिका । अष्टोत्तरसहस्रं तु कुर्याद्देवसन्निधौ । मासमेकं प्रमेहस्य शान्तिः
स्यान्नात्र संशयः । पुष्पार्कैः स्वपलाशैः स्यात्सैवला भस्मजं कृतैः । अन्नैव चाज्येन नभते च कृत्वा विन्देत्कुमारी
मधुलाजेन मैः मधुसिक्तैर्लाजैरिति । अथ गणपतिमन्त्रप्रसंगात् उच्छिष्टगणपतिमन्त्रः । हस्तिमुखायलं
बोदराय उच्छिष्टाय महात्मने क्रों ह्रीं ह्रीं उच्छिष्टाय स्वाहा । ब्रह्मास्य ऋषिः गायत्री छन्दः उच्छिष्टगणपतिर्दे
वता क्रों बीजम् स्वाहा शक्तिः । ओं हस्तिमुखाय लम्बोदराय हृदये । ओं उच्छिष्टाय महात्मने शिरः । ओं क्रों शिखा
ओं ह्रीं कवचम् । ओं ह्रीं नेत्रम् । ओं उच्छिष्टाय स्वाहा अस्त्रम् । उच्छिष्टोऽभूत्वा प्रभ्यासममभ्यर्च्य । कमलवत्ते पश्यन् मनि
सम्मेतोऽनरसहस्रं जपेत् । अथ ध्यानम् । ध्यायेद्देवं गणेशं स्वपाशांकुशधनुःशरान् । सांद्रसिन्दूरवर्णाङ्गं नग्ना
रीहृत्कोत्तरम् । नारीयोनिरसास्वादलोलुपं काममोहितम् । तद्योनिस्तनपीडायपानोन्मत्तकलेवरम् । स्वना
मांकस्थदाराणां ग्राहालिंगनतत्परम् । स्वपादपद्मभक्तानामभीष्टफलदायकम् । विद्यावशप्रधानोऽयं मंत्रः ।
अथ हेरंबगणपतिमन्त्रः । ओं गं नमः । दीर्घस्वरयुक्तेन मूलमंत्रबीजेन षडंगम् । तत्तत्रयं जपः । अथवि

ह्रांमंत्रः प्रसंगाद्विघ्नराज्ञां मंत्रस्य कल्पान्तरोक्तो लिख्यते ॐ नमो गणपतये महावीरदशभुजमदनकाल
विनाशन मृत्युंहन कालसंहर २ धम २ मथ २ त्रैलोक्यं मोहय २ ब्रह्मविष्णुरुद्रान्मोहय २ अचिन्त्यबलपराक्रम
सर्वव्याधीन्विनाशय २ सर्वग्रहान्चूर्णय २ नागान्मोहय २ रुद्रतेजप्रभ त्रिभुवनेश्वर सर्वलोकवश्यंकुरु कुरु स्वाहा ।
अस्य शक्तिगणपतिमंत्रो लिख्यते ॐ ह्रीं हृदयं ॐ ह्रीं वीरगणपतये शिरः ॐ ह्रीं वरवरद शिखा ॐ ह्रीं सर्वजन
मे कवचं ॐ ह्रीं वशमानय नेत्रं ॐ ह्रीं स्वाहा अस्त्रम् अस्यानुक्रमे सर्ववत् ध्यानम् आलिंग्य देवीमनिशं निषण्णापर
प्र॰सा॰सं॰ स्यस्स्वह कदलीनिवेशम् संध्यारुणं पाशसृणीवहन्तं भयापहं शक्तिगणेशमीडे ॐ ह्रीं गं क्लिं क्लिं गणपतये वरवरद
१५९ वि॰ सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा इत्येको मंत्रः ॐ ह्रीं गं क्लिं क्लिं गणपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा २ सप्त
रोमंत्रः संभूयशक्तिगणपतिमंत्रः अथमंत्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेण गणपतिमंत्रो विलिख्यते ॐ क्रं ह्रीं हृदय
ठ शिरः गजशिखा सर्वजनहृदयस्तंभिनि क्रोधजिह्वा कवचं स्तंभयस्तंभय नेत्रम् स्वाहा अस्त्रम् गणक ऋषिः नि
हृजायत्रीछन्दः ॐ विघ्नगणपतिर्देवता वेतबकलनिधिमध्येदीपसर्वगेसुंदरे मंत्री मणिमयमंडपमध्येमाणिक्यमणि
प्रभानामसिवले सिंहपृष्ठपादपीठे सरसिजमध्ये समासीनम् गजवदनमेवं ध्यायेत्याशांकुशविघ्नं महालिंगदरगत
छिद्रात्पाशांकरम समाहितनाम्रकृतिंच सर्वालंकृतं दीप्तंकोटिचन्द्रमहोननतोगम् ॐ ह्रीं गौं गं गणराजसर्वजनहृदय
तिमति क्रोधमितकास्तंभयस्तंभयस्वाहा २ इतिमंत्रः लक्षंजपः हरिद्राचूर्णमिलिते नीलिकेरदंष्ट्राशंभ्रस्वरणाहा
मः अथप्रयोगः अधिकत्रिंशत्त्रिंशतनिस्सृषु च संध्यासुसंजपेन्मंत्री तावद्भ्रमेत्कन्यादुजनीमिश्रवनालिकेर
कलम् इतिसप्तदिनान्नसूतेसेनास्तंभेनस्यामंत्री संध्यास्वथवामंत्री विघ्नेशं समतर्पयेत्तोयैः अक्तं त्रिमधुर १५९
मिश्रमित्यर्थः अथविघ्नमंत्रप्रसंगात्मंत्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेण शक्तिगणपतिमंत्रो विलिख्यते ग

णकऋषिः नृचिद्गायत्रीछन्दः शक्तिगणपतिर्देवता गंबीजम् ह्रींशक्तिः ॐह्रीं हृत् गंशिरः ह्रींशि
खा वषट्कवचम् ग्लांनेत्रम् स्वाहा अस्त्रम् हस्तैर्बिभ्रतमिक्षुखंडरदनौ पाशांकुशौ पुस्तकं संस्थं ब्रह्म
तावंगनमदयास्कंधजातृस्फुटम् धृतमांग्यादिश्लाक्ष्ण्यायात्रिनयनं चन्द्रार्धचूडं जपारक्तं रक्तस्रग्वसनं वि
नतं श्रीगणान्निलोलं विभुम् ॐह्रीं गं ह्रीं वशमानय स्वाहा इति मंत्रः लक्षजपः इक्षुखंडैर्दशांशहोमः
इक्षुखंडशर्करा मधुनारिकेलसर्वनरोक्षवत् अथ प्रयोगः अष्टपत्रस्य सिक्तं बीजकर्णिकायां मंत्रसिद्धये स्वगुरुं यन्त्रथा
न्याहोः श्रीत्यायत्री नमोनमः कृत्वा सप्तेतिमधुक्तं वशायेद् विप्रस्थितान् चतुर्थ्यां नारिकेलेन मदन्तीं प्रियमा
प्नुयात् लवणेमधुसंयुक्तैर्वशयेद्वनितां जनम् अथ गणपतिमंत्रः स्वगा हंसी गणेशाय ममेष्टि लिख्ये नगे
णकऋषिः गुरुश्छन्दः लक्ष्मीगणेशो देवता ॐ नमो लक्ष्मीगणेशाय मह्यं यं ममयुक्ताय स्वाहा इति मंत्रः ल
क्ष्मीगणेशमंत्रेण नवनीतं प्रदापयेत् शतं सहस्रमयुतं ममनि मंत्रक्रमेणान् अवतान दिनेश्रीर्भवेद् द्रुपाणपत्न
मये इति श्रीपंचसारसंग्रहे श्रीगणेशः पटलः १९ अथ मन्त्रप्रविधानं प्रोच्यते संमोहनऋषिः गायत्रीछन्दः मनो
भवो देवता गंबीजम् ईशक्तिः क्लां हृत् क्लीं शिरः इत्यादयः गानि अरुणमरुणवासोमाल्यदामांगरागं स
करकलितपाशांकुशेक्षुवाणं मणिमयमकुटाद्यैर्दीप्तमाकल्पजातैरसंगलनलिनसंस्थं चिन्तयेदंगयोनिम्
क्लीं मिति मंत्रः वशेप्सुर्यथानोयमंत्रः नरशिखरजपः नरशिरोहितः होमकलतमपंशरार्धः लिंगनकबद्ध
त्रिमधुरसित्तैर्दशांशहोमः अथ पूजा पद्मपीठे मोहिन्यै लोलिन्यै भ्रामिन्यै तमिन्यै मोक्षविलायै द्राविण्यै
आह्लादिन्यै क्लिन्नायै क्लेदिन्यै इति मंत्रः इज्या कामं समावाह्य समर्चयेत् अंगैः प्रथमावृतिः द्रां शोषणबाणा
य ह्रीं मोहनबाणाय क्लीं संदीपनबाणाय ब्लूं तापनबाणाय सः मादनबाणाय इति द्वितीयावृतिः अनंगम

प्र॰ सा॰ से॰
९६

त्वलायै॰ अनंगादीविकायै॰ इति तृतीयावृत्तिः लोकपालैश्चतुर्थी अस्य यंत्रमुच्यते आलिख्य कर्णिकायामन
लपुरःसरं स्मारबीजं ससाध्यं तद्बहिः षड्गुणं बहिरपि चण्डपोमारणाय त्रिवर्णेन मालामंत्रं दलाग्रेषु पिंडं ससुवेशः ।
यिवास्त्रिषु नंगक्रूर्याद्यंत्रमिदं तद्भवनमपि तु शोकाकधामानवेष्टं अस्यार्थः प्रथमं षट्कोणं विलिख्य तत्कर्णिकामध्ये क्लीमिति
निकामबीजं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामादि यंत्रस्यायान्विलिखेत् पुनः षट्कोणेषु षडंगानि विलिखेत् तद्बहिरष्टदलपद्मं
विलिख्य तद्दलमूलेषु कामगायत्रीवर्णांस्त्रिशस्त्रिशो विलिख्य तद्दलाग्रेषु काममालामंत्रं षट्षट्संख्यया विलिखेत् तद्ब
हिश्चतुरस्रं विलिख्य तत्कोणेषु कामबीजं विलिखेत् कामदेवाय विद्महे पुष्पबाणाय धीमहि तन्नो नंगः प्रचोदयात् पञ्चका
मगायत्री काममालामंत्रस्तु नमः कामदेवाय सर्वजनप्रियाय सर्वजनमोहनाय ज्वलज्वल प्रज्वल प्रज्वल सर्वजनस्य
हृदयं मम वशं कुरु कुरु स्वाहा इति यंत्रं कम्यकलशोवहृकृत मः श्मान्तपरिमोहयति श्रमदावनीमु समानगराहि
कमासरी न विवशी कुरुते अथास्यैव काममंत्रस्य अन्यप्रजाविधिरुच्यते येनार्चितः स देवो वाञ्छितमखिलं कुरुते लिमंत्र
विदां स्मरेत् नरवसात्वे मात्याद्यलेपनाभरणामिक्षुशरासुमधरं स्मरशरबीजरेत ध्यायेदात्मानमंगजं रुचिरं अस्य
मपरलोक्तां पंचबाणान्मम एवं ध्यात्वा समजयेदंगजं सर्वविधानोक्तपीठे समावाह्यार्चयेत् अस्य मोहनाय स्वाहा हृदि ।
मकरकेतनाय स्वाहा शिरः संकल्पजन्माय स्वाहा शिखा अनतनूपाय स्वाहा कवचं रत्नधनुर्धराय स्वाहा नेत्रं पुष्प
शराय स्वाहा अस्त्रं एतैरंगैः प्रथमावृत्तिः द्रां शोषणबाणाय॰ द्रीं मोहनबाणाय॰ क्लीं संदीपनबाणाय॰ ब्लूं ता
पनबाणाय॰ सः मदनबाणाय॰ इति द्वितीयावृत्तिः युवत्यै॰ विभ्रमार्यायै॰ ज्योत्स्नायै॰ मधुवै॰ मदद्रवायै॰ स्वरतायै॰ वारुण्यै॰
लोलायै॰ कान्त्यै॰ सौदामिन्यै॰ कामप्रभायै॰ चंद्रलेखायै॰ शुक्रै॰ मदनायै॰ योन्यै॰ मायावत्यै॰ इति तृतीयावृत्तिः । ९६
शोकाय॰ मोहाय॰ विलासाय॰ विभ्रमाय॰ मदनातुराय॰ अपत्रपाय॰ सुतकामिने॰ चतुष्पाय॰ रतिप्रियाय॰ श्री

160

न्ताय· तपान्ताय· ऊर्जाय· हेमन्ताय· शिशिराय· मदाय· एते मासपरिवारकाः एतैश्चतुर्थ्याहुतिः परंभूते· सार
साय· शुक्राय· मेवाय· शृङ्गाराय· विलासाय· हावाय· भावाय· इति पञ्चम्याहुतिः क्लीं माधव्यै· क्लीं मालत्यै·
क्लीं हरिण्यै· क्लीं मदोत्कटायै· एताः स्मरप्रियाः षष्ठ्या मरस्त्ताः कोलेषु चतसृषु स्मृताः इति षष्ठ्याहुतिः इन्द्रादिभिः
सप्तमी मदनविधानमिति तीर्थप्रोक्तं यो नेन पूजयेद्द्विजो सततं सकललोकमोहनो भवेन्मनोभवेन मनोज्ञश्च मन्दि
रेलक्षणः विलसद्धंसकारणंतुर्मनः शिवो विश्वमास्पर्शीभूतः दुहितृ शरीरं तां नारी नरः सदा चिन्तयति मथितं न।
विलसद्धंसकारनन्तरित्यादेरयमर्थः एवमादि गणमुक्तो भूत्वा एवमादिगुणवती नारी मोहयेदिति अथास्य
यन्त्रान्तरमाह साध्याख्यानाक्षरवर्णैः प्रतिपुटितनलसत्कर्णिकं यन्त्रराजं मारं लिक्त्वाथ लाक्षाष्टादशसमिदं तगेन
गान्धानराद्यम् प्राशास्य लोकितेन त्रिपुनि रिपुदलेसम्यगालिख्य मे रं मारं जपन्सा साध्या माशयतिवशगता सा भवेत्स
द्य एव अयमर्थः अष्टदलपद्मं विलिख्य तत्कर्णिकायां ईंस्थने तच्छक्तिप्रणवं लिखेत् पुनस्तन्मध्ये साध्याख्यां लिखेन्नामा
क्षराणामेकैकं ईमित्यनेन शक्तिप्रणवबीजेन पुटितानां बीजस्य परितो लिखेत तारसंकारो थो विवरणे प्रोक्तः पुनर्दले
षु प्रथमेदले तारात्वे शक्तिप्रणवं ईमिति अविति त्वच्चः स्वरश्च इति एतजे तिपं चदशाः स्वरः ऋइति अष्टादशोति अ
ष्टादशो वर्णः खेइति समिदिति सप्तमो वर्णः अइति अविति तिषष्ठः स्वर ऊइति गं अन्तरं अकारश्चाः स्वर एइति गान्त इ
ति विंशति मो वर्णो बकार इति लाक्षादशोमः समिदेकणङकार इति विवरणोक्तं एतानक्षरवर्णान् एषपत्रेष्वेकैकं विलि
ख्य पुनरष्टदिक्ष्वष्टदला ग्रातिमूलाकारान् लिखेद्यन्त्र एवं ताम्रपत्रे लिखित्वा साध्यनामयुतं प्राणप्रतिष्ठा मंत्र मार
बीजं जप्त्वा ससाधकोयामन्त्रयति सास्त्री तस्य साधकस्य सद्य एव वशी भवति अथ प्रयोगः हंसाद्धो मदनस्त्रे
लोकक्षेमको भवेदाशु शुशु तोरंजनालक्ष्याजी वो यत्स्याच्छेशस्तः अयमर्थः हंसा सहइति हंस एव ततो मदनः

प्र.सा.स.
१६१

हंसः क्लीमित्येवं जपतः प्रोक्तफलसिद्धिरित्यर्थः स्फुटतर इति ह्रु ईकारः तद्दपतिकामः हंसः क्लीमिति जपतः प्रोक्तफलं
भवति जीवोपेत इति जीवः सकारः तद्दपतिकामः सक्लीमित्येवं जपतः प्रोक्तफलसिद्धिः अथास्यैव मारमन्त्रस्य प्रयो
गान्तरम् नारयुजात्वमुना नोक्त्वा संपादितेनान्नाज्येन संभोजयेत्पतिं स्ववनितान्तरं जितो भवति अस्यार्थः अण्वक्ष
वैकं क्लीं स्वाहेत्यनेन प्रकारेण स्वाहाकारान्तं सर्वसाध्यनाम संयोज्य अथवा कामबीजस्य ईकारांशमपास्य तद्भोका
रे संयोज्य क्लीं स्वाहेत्येवं प्रकारेणाज्येन यथाशक्ति हुत्वा संपादितान्नाज्यं वनिता स्वपतिं भोजयेत् अनेन सः स्वतरां रञ्जि
तो भवति प्रयोगान्तरम् दध्यक्ताभिर्जुहुयाल्लाजाभिः कन्यकां कान्तेन कन्यापि वरं लभते विधिना निरुक्तमग्रे ने
व प्रयोगान्तरम् अभिनवैः स्वमनोभिरशोकजैरेधिषुते विहिताहवनक्रिया परमवश्यकरी परिकीर्तिता व
निवहेद्विरादिव कन्यकाम् पूर्वोक्तलाजाहोमेन याकाचित्कन्यकां लभते अनेनाशोकपुष्पहोमेन त्वभि
कांक्षितां कन्यकां लभते वश्यकरी चेति विशेषः किंचाभीष्टदायी स्मरणादपि स्मरस्य यानुपादेर्वनयाविशेष
तः प्रसादतो स्यात्विलोकवर्तिनश्चिरायवश्यपाश्च भवन्ति मंत्रतः अथैतन्मंत्रप्रसंगात्पंचमनोभवात्मक
यंत्रमत्र लिख्यते वह्निगेहयुगान्तरस्थमदनेमामालिख्य वाग्भवं षट्कोणेषु च संधिषु प्रविलिख्य ह्लूंकारमा
वेष्टयेत् स्त्रीबीजेन समीदिनाईड्युगलेषु सेभ्रणौ त्रैपुरं यंत्रं पंचमनोभवात्मकमिदं सौंदर्यसंपत्करम् इहेति त्रिभे
दीयं त्रमपि पंचमनोभवात्मकत्वात्प्रलिख्यते नम अस्यार्थः प्रथमं षट्कोणं विलिख्य तन्मध्ये क्लींकाराख्यकामबीजं तन्म
ध्ये भुवनेश्वरीं तन्मध्ये नामादि विलिख्य षट्सु कोणेषु पुनर्मिलित्वा वाग्भवं विलिख्य कोणसंधिषु ह्लूमिति विलिख्य १६१
कोणाग्रेषु स्त्रीकारषट्कं विलिख्य पकैकसारे फालेन स्वस्वपरिवर्त्य इतरेतरस्य तयोर्भागेन जीवात्वाद्दितरेतरस्य
ईकारांशेन संवधीयादिति अथ पंचमनोभवयंत्रान्तरमपि लिख्यते मदनभासितमध्यमथेन्द्रियच्छदविराजितं

पंचमनोभवम् स्मरशरैर्लिपि मिश्रसमाहतं कुसुमैः कोणे विराजितमात्मथम् लिखेत् पंचमनोभवयंत्रमित्थ
दितमेतत् तृष्णेषु समन्वितम् कनकनिर्मितपट्टतले ततः शुभतरे दिवसे विधृतं पुनः सकलमानवमिष्टवशंगतान् हृद
यं जनस्मीप्सितसिद्धिदम् हृच्चक्रमर्कदलं मध्यगं विरचयेत् विनिमाप्य विलिलाज्जमत्र. निजवधूं विधाय समांप
तसमर्पितगन्धसितैः सहमोदते इति विलिख्य चक्रे कुंकुमेन मे तद्वचुलिमतनोः सकलजगत् वशमुपैति निरीक्षणमा
त्रतः किमुत मानवसहस्रमनंगमैः अस्यार्थः प्रथमं पंचदलं पद्मं विलिख्य तन्मध्ये कामबीजं तन्मध्ये साध्यनामाहि
विलिख्य तेषु पंचदलेषु ऐं क्लीं ह्रीं ह्रं स्त्रीं इति पंचमनोभवमंत्रान्विलिख्य तद्बहिरष्टदलं विलिख्य प्रथमे दले द्रा (
विलेप. इत्यादि मातृकैः पंचवाणमंत्रैर्वेष्टयेत् द्वितीये दले मातृकापाशे वेष्टयेत् [illegible] सम्पुटे कोणेषु कामबीजं विलि
खेत् अथ काममंत्रप्रसंगादुक्तिमंत्रो विगणयति विपद्योक्तो यो योग्यतनुवर्णाल्लिख्येत वामदेव ऋषिः देवी गाय
त्रीछन्दः रतिर्विद्यादेवता क्लीं बीजं ईं शक्तिः आं क्रों हुंत ईं क्लीं विरहत्याद्यङ्गानि हेमाभां दिव्यवस्त्रां स्तनभरनमि
तां दिव्यमाल्यां गरागां [illegible] नीलोत्पलकुसुमसमथ पद्मकह्लारनेत्राम् हृद्याङ्गीं सप्रसन्नां ललितकुचकमल
भ्रमलोलभ्रविलांगीं पंचेषु [illegible] भयहरां मारविद्यां नमस्ये ईं क्लीं नमो भगवति विश्वेश मदनमोहिनि कामेश्वरि
सर्वलोकं वशं कुरु कुरु स्वाहा इति मंत्रः द्वात्रिंशदर्णः सहस्रं जपेत् अथान्यद्यंत्रम् निर्यत्कृतकोणपार्श्वदलं [illegible] लोक
मूलमंत्रं परितस्त्रिसन्ताह्न कामाख्यमायाहतवर्णवाह्यं जगद्वशालोभविमोहयंत्रम् यंत्रमेतन्मदावीर्यमभोहंसर्वालि
ह्रदम् तालपत्रे समालिख्य रजःजस्त्रपत्रलयम् [illegible] मूर्ध्नि मंत्री स्वहृद्गोपरि [illegible] यो बिभृयाद्धृष्णो वापि तमस्ता
ल्लवं वशमेत् वधनाबाम पाद्रागपाशास्त्रनाहायमंत्रवित् तस्मिन्यंत्रमिदं विलिख्य मध्ये साध्याय [illegible]
हातन मंत्रविहिंकिरिच्छेनैः तन्मार्गैर्लोकवश्यायाशासमायान्ति [illegible] वदनात् तथैव [illegible] सकर्षदक्षपादांगताशुना।

अथवाकर्षभेदेन वद्ध्वा मालेन साधयेत् जन्म नामर्क्षं जेष्ठे कमादायरतिविधुया तत्र तस्मात्तमावाह्य विधिवत्सा
धकोत्तमः तद्दन्तमन्येमस्याप्यजपेद्होत्रं रेखातलम् त्रिदिनान्तसाधकेन्द्रस्य वशमायाति जेतवः एवं वक्रकामिनीकुर्यात्कामि
नः कामसिद्धये कामी च कामिनी चापि स्त्री स्त्रियं पुरुषं पुमान् अस्यार्थः शररत्नरेखान्धति घाराः पंच रत्नानि नव मा
येति ईकारः पल्लवमिति मन्त्रो मेकुफडादि तत्र क्रियाचित्तपदयोजनम् ईकारादिमंत्रवर्णान्कोष्ठेषु वीजहृदये नवाष्टरे
हृदयेच

प्र·सा·सं·
१६२

162

ओम् अथ गोपालाष्टादशाक्षरीविधानमुच्यते श्रीनारदऋषिः गायत्रीछंदः श्रीकृष्णो देवता क्लीं कृष्णाय इति गोवि
न्दाय शिरः गोपीजनशिखा वल्लभाय कवचं स्वाहा अस्त्रम् अथ ध्यानम् नीलकलापयुतिरतिरिशुपिच्छालसत्केशजालो गो
पीनेत्रोत्पलाराधितललितवपुर्गोपगोवृन्दवीतः श्रीमद्वक्त्रारविन्दप्रतिकृतसितपद्मकाकृतिः पीतवासा देवो सौ वेणुवाद्यक्ष
पितजनधृतिरेवकीनंदनो वः नीलकलापयुतिः अथ कलाकलापयुतिः क्लीं कृष्णाय गोविन्दाय गोपीजनवल्लभाय स्वाहा
इति मंत्रः सोऽत्र प्रथानोयमंत्रः विंशतिसहस्रं जपः अरुणकमलैर्दशांशतो होमः अथ पूजा एकोनविंशतिपटलेवक्ष्यमाणाष्टा
दशीविधाने वक्ष्यमाणे वैष्णवपीठे समावाह्य पूजयेत् कृष्णम् अंगैः प्रथमावृतिः आपादपाले हि भीया तदद्वेस्तृतीया अथ प्रयो १६२
गः जनकृष्णाहुरुधदविविधविमलैः सर्पिः सितोपलोपेतैः रसोनशोलन्नीसमावहेत् साध्य एव गोविन्दः सितोपललेहः श

मम द्वितीयपाठः—

कीरा अथ प्रयोगांतरम् ग्रामं गच्छन्नगरमपि वा मंत्रजापी मनुष्यो देवेशं तं सुवेषमनुमुकुन्दरूपं पेटुग्धवृध्यां स्तुद्दुक्तो पेः स
लवङ्गरसोपेतमाहारजातं दद्यान्नित्यं प्रवरधनधान्यांशुकाद्यैर्मुकुंदः तोयं दुग्धमिति संकल्प्य देवस्य मुखे आस्ये।
तर्पयेत् अश्ववनगरादिश्च वेशकामः तेन स मुकुंदो स्मैश्वरादिकं ददाति अथ प्रयोगांतरम् भिक्षावृत्तिर्दिनमनुतमे
वं विचिंत्यात्मरूपं गोपस्त्रीभ्यो मुकुन्दापहरंतमनोभिः सहैवं लीलाकृत्यालालितलालितेन स्त्रीष्टिते दुग्धमर्पिदं ध्याये
वामपुनरमितामेति भिक्षां गृहेभ्यः अस्यार्थः भिक्षुकस्तु गोपस्त्रीभ्यो पहृता गोविंदस्याले ति ध्यात्वा तस्य लीलादी
न्यपि च ध्यात्वा भिक्षार्थं गच्छेत् सदुग्धादिकमन्नमानयति अस्य मंत्रस्य त्रिकालध्यानम् बालं नीलांबुदाभं नवम
णिविरणत्किंकिणीजालबद्धश्रोणीजंघांतयुग्मं विमलरुरुनखश्रोलसत्कंठभूषं फुल्लांभोजाभवक्त्रं हततशकट।
पूतनाद्यं प्रसन्नं गोविंदं वंदितेंद्राद्यमरवरमजं श्रजपेद्धामसादौ वंधे देवं मुकुंदं विकसितकरविंदामभिंदीवरा।
भं गोगोपीवृंदवीतं जितरिपुनिवहं कुंदमंदारहासम् नीलग्रीवाग्रपिच्छाकलनसुविलसत्कुंतलं भानुमंतं दे
वं पीतांबरं तं यजत तु च दिनशो मध्यमे ह्योस्माये कारवंदेवं रुक्मि इति केरलभाषा आनवणकीरति द्वित्रिभाषा वि
क्रीताध्वस्त्वं वैरि अजमजितमपास्त्वावनीभारमाद्यैरावीतं नारदाद्यैर्मुनिभिरनुदिनं तत्वनिर्णीतिहेतोः मायाढ्यं नि
र्मलं तं निरुपममजरं श्जयेन्नीरभासं मंत्री विश्वोदयस्थित्यपहरणपरं मुक्तिदं वासुदेवं त्रिकालमेवं प्रविचिंत्य प्र
जयेद्वासुदेवम् अथ प्रयोगांतरम् ध्यानी मंत्री मंत्रजापी च नित्यं यद्यद्गच्छन्यत्र यत्र प्रयाति तत्तत्रास्यातत्र तत्र प्रकाम ध्या
की ८ प्रीतः क्रीडते देववन्मानुषेषु इति अथ गोपालमंत्रसंगात् क्रमदीपिकोक्तप्रकारेणाधिगोपालकाष्टादशाक्षरी
दशाक्षरयोरुभयोरपि न्यासमेकप्रकारेणैव वक्ष्ये प्रथमतो वत्सत्रमेपटले मातृकाविधाने उक्तेन प्रकारेण स्ना।
नादिनियमयुतः सन् पश्चात् आसने स्थित्वा गुरुगणपतिं वंदनतालत्रयदिग्बंधनादीन्विधाय पुनरपि त।
त्रैव सप्तमे पटले रक्षावक्त्रे प्रमित्याद्युक्तेन प्रकारेण भूतशुद्धिं कृत्वा पुनर्मातृकान्यासमापितत्रैवोक्तप्रकारेण।

अर्थात् अथ न्यासमातृकान्यासश्चतुर्विधः तत्प्रकारः कथ्यते प्रथमं शुद्धमातृकान्यासः द्वितीयस्तु सविंदुकमातृ।
कान्यासः तृतीयस्तु सविसर्गमातृकान्यासः चतुर्थस्तु विंदुविसर्गोभयात्मको मातृकान्यासः तत्प्रकारविशेषस्तु
प्राक् सप्तमे पटले दशविधमातृकान्यासप्रकारेणोक्तम् एवं मातृकाचतुर्विधन्यासं कृत्वा पुनरपि सप्तमे पटले
मातृकान्यासप्रकारेणोक्तेन प्रकारेण कीर्त्यादिशक्तियुक्तैः केशवादिभिर्न्यसेत् तत्र मार्गे ध्यानमुच्यते उद्य
त्प्रद्योतनशतरुचिं तप्तहेमावदातं पार्श्वद्वंद्वे जलधिसुतया विश्वधात्र्या च जुष्टं नानारत्नोल्लसितविविधाकल्प
मापीतवस्त्रं वंदे विष्णुं दरकमलकौमोदकीचक्रपाणिं एवं ध्यात्वा केशवादीन्न्यसेत् एतस्य न्यासस्य फलमाह ॥
प्र. सा. टी. १६२ मेधायुस्स्मृतिधृतिकांतिकीर्त्तिलक्ष्मीसौभाग्यैश्चिरमुपबृंहितो भवेत्स इति अथ वा एतानेव केशवादीन् रमाबीज।
पुरःसरान् श्रीं श्रीकेशवाय कीर्त्यै नमः एवं प्रकारेण क्रमेण न्यसेत् एतस्य न्यासस्य फलमाह अमुमेव रमापुरःस
रमभजेद्यो मनुजो विधिं बुधः समुपैत्यरमा सपत्नीयसी पुनरंते हरितां व्रजत्यसौ पुनस्तत्वन्यासं कुर्यात् तत्प्रकारः
कथ्यते ॐ मं नमः पराय जीवात्मने नमः ॐ भं नमः पराय प्राणात्मने नमः एतौ व्यापकौ शिरस आदिपादांतं व्याप
येत् ॐ बं नमः पराय बुद्ध्यात्मने नमः ॐ फं नमः पराय अहंकारात्मने नमः ॐ पं नमः पराय मनआत्मने नमः इति
त्रयं हृदि विन्यस्य ॐ नं नमः पराय शब्दतन्मात्रात्मने नमः ॐ धं नमः पराय स्पर्शतन्मात्रात्मने नमः ॐ दं नमः
पराय रूपतन्मात्रात्मने नमः ॐ थं नमः पराय रसतन्मात्रात्मने नमः ॐ तं नमः पराय गंधतन्मात्रात्मने नमः इ
ति शिरोमुखहृद्गुह्याङ्घ्रिषु न्यस्य ॐ णं नमः पराय श्रोत्रतन्मात्रात्मने नमः इति श्रोत्रयोः ॐ ढं नमः पराय त्वगा
त्मने नमः इति त्वचि व्यापकम् ॐ डं नमः पराय चक्षुरात्मने नमः दृशोः ॐ ठं नमः पराय जिह्वात्मने नमः जिह्वा।
यां ॐ टं नमः पराय घ्राणात्मने नमः घ्राणयोः ॐ ञं नमः पराय वागात्मने नमः ॐ झं नमः पराय पाण्यात्मने
नमः ॐ जं नमः पराय पादात्मने नमः ॐ छं नमः पराय पाय्वात्मने नमः ॐ चं नमः पराय उपस्थात्मने नमः इति।
राम १६२

163

वागादीनां स्यादित्वक्स्वादि त्वक्ष्याने षुन्यस्य ॐ अं नमः पराय शब्दाकाशात्मने नमः ॐ खं नमः पराय वाय्वा।
त्मने नमः ॐ रं नमः पराय वह्न्यात्मने नमः ॐ वं नमः पराय अम्बात्मने नमः ॐ लं नमः पराय पृथिव्यात्मने नमः।
इति शिरोमुखहृद्गुह्याङ्घ्रिषु न्यस्य ॐ शं नमः पराय हृत्पुण्डरीकात्मने नमः ॐ हं नमः पराय सूर्यमण्डलाय द्वादश।
कलात्मने नमः ॐ सं नमः पराय सोममण्डलाय षोडशकलात्मने नमः ॐ रं नमः पराय वह्निमण्डलाय दशकला।
त्मने नमः इति चतुष्पूर्वं हृदादि विन्यस्य यं नमः पराय परमेष्ठ्यात्मने वासुदेवाय नमः, यं नमः पराय पुरुषात्म।
ने संकर्षणाय नमः रं नमः पराय विश्वात्मने प्रद्युम्नाय नमः वं नमः पराय निवृत्त्यात्मने अनिरुद्धाय नमः लं।
नमः पराय सर्वात्मने नारायणाय नमः इति पञ्चतत्त्वानि शिरोमुखहृद्गुह्याङ्घ्रिषु विन्यस्य क्ष्रौं नमः पराय कोप।
तत्त्वात्मने नृसिंहाय नमः इति मूर्द्धादि पादान्तं व्यापयेत् एवं तत्त्वन्यासः एतन्न्यासस्य फलमाह क्रमेणो।
ति तत्त्वात्मको न्यासं कृत्स्नसांनिध्यकृद्धि विभक्त्यादिषु स्यात् क्रमदीपिकायाम् इति कृते धिकृतो भवति।
ध्रुवं सकलवैष्णवमन्त्रजपादिषु इति पुनः प्राक्समन्त्रमेव पटले मातृकातत्त्वोक्तप्रकारेण प्राणायामं कृत्वा पुनर्वै।
ष्णवपीठन्यासं कुर्यात् तत्प्रकारं वक्ष्ये गुं गुरुभ्यो नमः इति शिरसि गं गणपतये नमः मूलाधारे आधारशक्त्यै
मूलप्रकृत्यै आदिकूर्माय अनन्ताय पृथिव्यै क्षीरसमुद्राय श्वेतद्वीपाय रत्नमण्डपाय कल्पवृक्षाय श्वेत।
च्छत्राय सितचामराभ्यां रत्नसिंहासनाय एतान्मन्त्रान् मूलाधारादारभ्य उपर्युपरि क्रमेण हृदये विन्यस्य। २
धर्माय ज्ञानाय वैराग्याय ऐश्वर्याय एतान्मन्त्रान् दक्षिणपाद दक्षहस्त वामहस्त पादमूलेषु न्यसेत् अधर्माय
अज्ञानाय अवैराग्याय। अनैश्वर्याय। एतान्मन्त्रान्नाभि दक्षिणपार्श्वाननवामपार्श्वेषु न्यसेत् सं सत्त्वाय। रं
रजसे। तं तमसे। मां मायायै। विं विद्यायै। अं अनन्ताय। पं पद्माय। अं सूर्यमण्डलाय उं सोममण्डलाय मं वह्नि
मण्डलाय। अं आत्मने। अं अन्तरात्मने। पं परमात्मने। ॐ ह्रीं ज्ञानात्मने नमः एतान्मन्त्रान् हृदि न्यसेत् पुन

हृदयेष्टदलं संचिंत्य तेषु प्रागादिक्रमेण विमलायै॰ उत्कर्षिण्यै॰ ज्ञानायै॰ क्रियायै॰ योगायै॰ प्रह्व्यै॰ सत्या।
यै॰ ईशानायै॰ अनुग्रहायै॰ एवमेताः शक्तयोष्टदलेषु न्यस्तव्याः नवमीं कर्णिकायां च न्यस्त्वा पुनः ॐ नमो भ
गवते विष्णवे सर्वभूतात्मने वासुदेवाय सर्वात्मसंयोगयोगपद्मपीठात्मने नम इति आसनमंत्रं च कर्णिका।
यां न्यसेत् एवं पीठन्यासं कृत्वा प्राक्तनं सप्तमपटलोक्तप्रकारेण समावाह्य तत्र कर्णिकायां मूर्त्तिं तेजोरूपेण सं
भाव्य तत्परमं कं ज्योतिर्निर्मलेन व्यापकांगं ऋष्यादिनामकलीकृत्य उपरिश्रेवक विधानेव तत्प्राणक्रमेण प्रा
णप्रतिष्ठां कृत्वा मानसं पूजां प्राकृत सप्तमपटलोक्तप्रकारेण कुर्यात् पुनर्देशान्तरीमंत्रेण त्रयावपुटिते नहस्त
तलद्वयोंतर्वाह्ययोः पार्श्वयोस्त्रव्यापयेत् पुनर्देशान्तरीमंत्रवर्णैर्दशभिर्णयेत् प्रणवेर्नमोन्तैः रंगुलिषु दशसु द
क्षिणांगुष्ठादिवामांगुष्ठांतं सृष्टिन्यासः तत्र दक्षिणांगुष्ठस्य मूलपर्वणि प्रथमं प्रणवः द्वितीयपर्वणि मंत्रप्र
थमवर्णः सानुस्वारः तृतीयपर्वणि द्वितीयः प्रणवः अपेनम इति तृतीयपर्वण्येव वा एवमेव सर्वास्वंगु
लिषु क्रमेण सृष्टिन्यासं कृत्वा पुनर्दक्षिणांगुष्ठादितत्कनिष्ठांतं कृत्वा वामांगुष्ठादितत्कनिष्ठांचतथैव कुर्या।
त् एवं स्थितिन्यासः पुनर्वामांगुष्ठादितत्कनिष्ठिकांतं कृत्वा दक्षिणकनिष्ठिकादितदंगुष्ठांतं च कुर्यात् एवं सं
हारन्यासः पुनरपि सृष्टिस्थिती कुर्यात् पुनर्देशान्तरीमंत्रस्य वर्णैः सबिंदुकैर्दक्षिणांगुष्ठादिवामांगुष्ठांतं त्र्य
ग्रकरन्यासरूपेण ॐ नम इत्यादिक्रमेण न्यस्त्वा पुनर्देशान्तरीमंत्रस्य षडंगैराचक्राय स्वाहान्त्यायैः पंचांगे।
अवत्यामारोहभयोरपि करयोः करन्यासरूपेणांगुष्ठाभ्यां नम इत्यादिक्रमेण कुर्यात् पुनर्देशान्तरीमंत्रेण मातृ
कावर्णेन वसुबिंदुकान् एकैकं क्रमेण पुटित्वा सर्वव्यस्येत् पुनर्देशात तन्न्यासं वक्ष्ये ॐ नमः परायपृथिवीतत्वा।
त्मने नमः वीं नमः परायापात्मने नमः ॐ नमः परायतेजआत्मने नमः नं नमः परायवाय्वात्मने नमः वं नमः प
रायआकाशात्मने नमः लं नमः परायअहंकारात्मने नमः भां नमः परायबुध्यात्मने नमः महदात्मने नम इति।

भु.सा. सं. १६४

164

राम १६४

वा यं नमः पराय प्रकृत्यात्मने नमः । सां नमः पराय पुरुषात्मने नमः । हं नमः परात्मने नमः । इत्येते षां व्या-
नानि पदांघ्रु हृदयास्यकेष्व मन्त्रं पंचम ध्येहृदयं त्र्यंप सकलं गत ततोन्यसत्तत्त्वं द्विपर्ययात् । इति तत्रोच्छ्रितिगु-
ह्यके इति शिरसि मध्ये हृदयमिति हृदि हृदयमित्यर्थः त्र्यं व्यापकं एवं संहारन्यासः मंत्रोच्चस्थानानि निचेत-
द्विपरीतक्रमेणामं सयोन्यसेत् स्थित्यास च कुर्यात् तदुक्तं च मंत्रं हृत्वा वन्नुगतो मन्त्रवर्ष्मः स्थितिवर्त्मानि भवेत्प्रतियातर
ति एवं दशतत्त्वन्यासं कुर्यात् अस्य न्यासस्य फलमाह गुप्ततमोयं न्यासः संप्रोक्तस्तत्त्वदशकप्रपरिकल्पनः का-
र्यान्येष विपत्तिद्विर्गोपालकमन्त्रस्थिति फलसिद्धेरिति पुनः प्रथमं प्रणवपुटितेन दशाक्षरीमंत्रेण मूर्ध्नादि-
पादांतं विन्यस्य पुनः दशाक्षरीमंत्रस्याक्षरन्यासं कुर्यात् तत्स्थानानि मूर्द्धन्यक्षिणोः श्रुत्योर्घ्राणे मुखे हृ-
दय जठर शिव जानु पत्सु तथा तत्राणि न्यसेत् उक्तं च सृष्टिस्थितिं स्थितिरपि मुनिभिरभिहिता हृदादिमूर्धान्तिका
संहारे ऽग्न्यादिमूर्धान्तं स्थित्यमिद् मितिविरचयेच्च सृष्टिमनुस्थितिं अस्यार्थः प्रथमं मूर्द्धादिपादांतो न्यासः
सृष्टिः पुनः हृदयादिक्रमेण पादांतं सृष्टिक्रमेणान्यस्त्वावशिष्टैः पंचभिर्वर्णैः शिरसादिमूर्धान्तं न्यसेत् एषा स्थि-
तिः पुनः रंघ्र्यादिमूर्द्धान्तं संहारन्यासक्रमः एवं कृत्वा पुनरपि सृष्टिस्थितिकुर्यात् उक्तं च न्यासः संहारान्तो मस्करि
वैखानसेषु विहितो यं स्थित्यंतो गृहमेधिषु सृष्ट्यंतो वर्णिनामिति प्राहुः वैराग्ययुक्तिगृहस्थानां संहारं केचिदाहु-
राचार्याः सहजानो वनवासिनि स्थितिं च विद्यार्थीनां तथा सृष्टिमिति पुनर्विभूतिपंजरन्यासः सत्वसैव दा-
शाक्षरमंत्रस्य दशकृत्वो न्यासः तत्स्थानानानुच्यन्ते आधार ध्वज नाभि हृत्कुल मुखांसौ रुद्धपंकं धराणाम्भोः ऊ-
नासिका
ति हृदोरुरोज युगले पार्श्वापरस्त्रोणिषु कांस्यादि स्क्रतिनः कपोल करयत्संघाग्र शाखामके ततः प्राच्यादि १
दिशासु मूर्द्धि सकले दोष्णोश्च मकुस्योस्तथा शिरस्त्वास्यकर्णाक्ष्ये हृत् तं दांके दोधु जानुप्रपत्सु स्त्यमणि-
नः मन्त्र्त्यान् न्यसेक्षोत्र गंडांस वदोज पार्श्वस्थि पृष्ठ पली जानु जंघांघ्रि युग्मे इति तत्र ध्वजमिति लिंगांके धा-

मितिकंठः अपरामितिपृष्ठः नरतिनामिका अंधुः इतिगुह्यं स्फिगीति जवनः सक्थीऊरूमूले कंदं
नाभिः तत्राधारादिऊरूद्वयपर्यंतं प्रथमो न्यासः कंधरादिश्रोणीपर्यंतं द्वितीयो न्यासः कास्यादिकपो
लपर्यंतं तृतीयः दक्षिणकरांसंध्यग्रेषु तच्छाखासु च चतुर्थः वामेपि तथैव पंचमः पादद्वयसंध्यग्रेषु च तच्छा।
खासु च तथैव षष्ठसप्तमौ शिरआदि ऊर्ध्वंतमष्टमः तत्क्रमविशेषस्तु ऊर्ध्वशिरसि पुनः शिरसः प्राच्यादिच
तुर्दिक्षु पुनः शिरसेववेष्टनाकारेण दोर्द्वये ऊर्वादिपादद्वये च सकलेव्यापकरूपेण इति पुनः शिरआदिप
प· मा·सं· १६५ दांतं नवमः श्रोत्रादिस्तनद्वियुग्मपर्यंतं दशमः एवं दशविधन्यासं कुर्यात् अस्य न्यासस्य फलमाह इतिकथितं
विभातिपंजरं सकलसुखार्थधर्ममोक्षदम् नरतरुणीमनोनुरंजनं हरिचरणाब्जभक्तिवर्धनं इति पुनर्मूर्तिपंज
रन्यासं कल्पे ॐ·अं·ॐ कमलवर्णाय धात्रे केशवाय नमः ॐ आं कनकवर्णाय अर्यम्णे नारायणाय नमः ॐ·इं
मं मों श्यामवर्णाय मित्राय माधवाय नमः ॐ ईं मिकर्णवर्णाय वरुणाय गोविंदाय नमः ॐ उं गरक्तवर्णाय पाश
वे विष्णवे नमः ॐ· ऊं विधूम्रवर्णाय भगाय मधुसूदनाय नमः ॐ ऐं ते हरितवर्णाय विवस्वते त्रिविक्रमाय नमः
165 ॐ ऐं कपिंगलवर्णाय इंद्राय वामनाय नमः ॐ· ओं सत्यभ्रवर्णाय पूष्णे श्रीधराय नमः ॐ औं दं चित्रवर्णाय पर्जन्या
य हृषीकेशाय नमः ॐ अं वां पांडुरवर्णाय त्वष्ट्रे पद्मनाभाय नमः ॐ अः पं अंजनवर्णाय विष्णवे दामोदराय नमः
ॐ अं श्रीं नमो भगवते वासुदेवाय अं श्रीं नमः एवं क्लीवादरचतुष्टयरहितस्वरद्वादशवर्णान् वामदेवद्वादशा।
क्षरी मंत्रवर्णांश्च कालीकनकादिद्वादशवर्णविशेषांश्च धात्रादिसूर्यद्वादशनामानि च केशवादिद्वादशवैष्ण।
वनामानि मिलित्वा अयं मूर्तिपंजरन्यासः अस्य न्यासस्य स्थानानि भालोदरहृत्कंठलकूपतले वामेतरपार्श्वभुजा ॐ बामेतरस्य पार्श्वभुजादिगलेनाद्वयः
ष्ठजत्सादिरंडसः = दिंगले वामत्रये पृष्ठककुत्सु तेषाम् ऊर्ध्वपिबयुगवर्णमनं इति तत्र वामत्रये तु गलादिपार्श्वपर्यंतं क्रमः राम
एतस्य न्यासस्य फलमाह स्फूर्तये यस्य मंत्रस्य कीर्तितं मूर्तिपंजरं आर्त्तिग्रहविशेषारिद्वंकीर्तिश्रीकांति १६५
वामपार्श्वे वामभुजवामांसे वामगले

वर्द्धनं इति एतावत्पर्यंतं उभयोरपि मंत्रयोर्न्यासः समान एव अतः परं दशाक्षरीप्रधानेन चेदिहि शेषः कथ्यते।
पुनरपि पूर्ववदेव दशाक्षरीमंत्रेणाष्टौ दिक्षु स्थितिं च कृत्वा दशाक्षर्या दशभिर्वर्णैर्दशांगं पंचांगं वा तस्य मंत्रस्य
कृत्वा तस्य ऋषिछंदो देवतादींश्च कुर्यात् तत्र दशांगप्रकारः कथ्यते गों हृत् पिं शिरः जं शिखा नें कव
चं वं नेत्रं लं अस्त्रं भं पार्श्वाभ्यां यं कटिभ्यां स्वां पृष्ठाय नमः हां मूर्द्ध्ने नमः एवं दशांगानि कृत्वा पुनः पंचां
गानि कुर्यात् ओं आचक्राय स्वाहा हृत् ओं विचक्राय स्वाहा शिरः ओं सुचक्राय स्वाहा शिखा त्रैलोक्यरक्षणच
क्राय स्वाहा कवचम् ओं असुरांतचक्राय स्वाहा अस्त्रं एवं पंचांगानि कृत्वा पुनर्दशाक्षरीमंत्रस्य ऋष्यादि कुर्या
त् श्रीनारद ऋषिः विराट् छंदः श्रीकृष्णो देवता एवमृष्यादीन् विधाय पुनः किरीटादिमुद्राः प्रदर्शयेत् कि
रीटादिमुद्राप्रकारस्तु उपरि विंशत्यक्षरीविधाने वक्ष्यामः पुनः सुदर्शनेन दिग्बंधं कुर्यात् ओं नमः सुदर्शना
यास्त्राय फट् इति सुदर्शनमंत्रः पुनर्बीजशक्त्यादीन्न्यसेत् क्लीं बीजं स्वाहा शक्तिः कृष्णप्रकृतिर्दुर्गाधिष्ठात्री
देवता पुरुषार्थचतुष्टये विनियोगः एतान् बीजशक्त्यादीन् प्रागुक्तसप्तमपटले उक्तेषु स्थानेषु न्यसेत् पुनश्च
प्रप्रकटसौरभोज्ज्वलितमाध्विकोत्फुल्लसत्प्रसूननेत्यादि क्रमदीपिकायां तृतीयपटले उक्तेन प्रकारेण ध्यायेत्॥
तदतिविस्तरं तस्मादत्र नोच्यते तस्मात् पंचसारोक्तक्रमेण अव्यान्नीलालकमेलापेत्यादिना प्रागुक्तेन वा ध्या
येत् ध्यानं तु उभयोरपि मंत्रयोरेकप्रकारमेव गोपीजनवल्लभाय स्वाहा इति दशाक्षरी मंत्रः श्रीकृष्णपादारविंदे
भक्तिवर्द्धनप्रधानोऽयं मंत्रः एतावत्पर्यंतं दशाक्षरी मंत्रविषय एवोक्तः अतः परं अष्टादशाक्षरी मंत्रन्यासं वक्ष्ये प्र
थमं वक्ष्यमाणैः पंचांगमंत्रैः करद्वंद्वे अंगुलिषु विन्यस्य पुनरष्टादशाक्षरीमंत्रेण त्रिवारं मूर्द्धादिपादांतं व्यापकं प्रणा
वेनाप्येकवारं व्यापकं पुनरष्टादशाक्षरीमंत्रवर्णान् वक्ष्यमाणेषु स्थानेषु सबिंदुकान् क्रमेण तांश्च न्यसेत् क
चभ्रूविललाटभ्रूयुग्मांतरश्रवणादिनोपगलवदनग्रीवाहृन्नाभिकटिभगपायुधुजन्मसंतु शितधीजांबुम्बो

एतत्तोयेन मिश्रं वै नयनमलबहं तुल्ययोस्त्रिस्तर्पयेत् पदपंचकमिति कचभुविशिरसीत्यर्थः श्रवणादिहंहस्याने
श्रुत्रत्वे कंश्रधुरितिगुह्ये नानेत्रेकैकं एवंवर्णन्यासः अवशिष्टनपदन्यासउक्तः तत्रश्रवमिति सर्वत्रप्रणवः
अत्रकामवीजं वातादिरमितिविन्यस्य पुनरवशिष्टैर्वर्णैर्वक्ष्यमाणपंचांगक्लृप्तिवद्धिमन्नयनादिपंचस्थानेषु पंच।
पदानिविन्यसेत् पुनरस्याष्टादशाक्षरीमंत्रस्य पंचांगानिकुर्यात् क्लींकृष्णायहृत् गोविंदायशिरः गोपीजन।
शिखा वल्लभायकवचम् स्वाहास्त्रम् श्रीनारदऋषिः गायत्रीछंदः श्रीकृष्णोदेवता एवमंगर्ष्यादीनिविधाय ॥
प्रं सा मं वीजशक्त्यादीन् पूर्वोक्तदशाक्षरीविधानोक्तप्रकारेणकृत्वाकिरीटादिमुद्राश्च उपरिगोपालकविंशत्यक्षरीविधान
वक्ष्यमाणप्रकारेणवधाश्पूर्वोक्तप्रकारेणमुद्रदर्शनेन दिग्वंधनंमकृत्वा अथप्रकटसौरभोत्फुल्लितेत्यादितृतीय।
पटलोक्तप्रकारेणवाअव्यान्मीलत्कलापेत्यादिप्रपंचसारोक्तप्रकारेणवाध्यात्वाजप्यात् क्लींकृष्णायगोविं
१६६ दायगोपीजनवल्लभायस्वाहा इति मंत्रः सोत्प्रधानोयमंत्रः एतावत्युक्तेतमष्टादशाक्षरीन्यासएव एवंमंत्रद्वय
स्यन्यासंकृत्वादशाक्षरीमंत्रश्चेच्चतुश्चत्वारिंशत्सहस्रसंख्यंपूर्वमेवापुरः सरंदशलक्षंपुरश्चरणंकृत्वात्रिमधु
रसिक्तैरफुल्लांभोरुहैर्दशांशेकृतेनेच्छ अष्टादशाक्षरीमंत्रश्चेदयुतद्वयसंख्यंपूर्वमेवापुरः सरंपंचलक्षंपुरश्च।
रणंकृत्वात्रिमधुरसंयुक्तकरवीरपुष्पमधुमेलनसंमिश्रैः अरुणाम्बुजैरेवपंचाशत्सहस्रसंख्येहुनेत् अंबुजानामला
भेपायसैर्घृतमिताम्रहितैस्तत्कंसंख्यमुभयोरपिमंत्रयोर्होमः होमसंख्याकस्त्रेजपसंख्या यास्तत्तुर्गुणंजपेत् एवंगो
पालाष्टादशाक्षरीदशाक्षरीदशाक्षर्योन्यासविधिरुक्तः अथगोपालकाष्टादशाक्षरीदशाक्षर्योरुभयोरपिपूर।
जाक्रमः एकेनैवप्रकारेणलिख्यते तत्रसामान्यकालपूजा पांचरात्रिकालपूजा चेतिद्विविधापूजातत्रप्रथमंसामा
न्यकालपूजाक्रमोदीक्षापटलेकलशपूजाविधानोक्तप्रकारेणलिख्यते तत्रसामान्यकालपूजायांतु ध्यानम्
अथप्रकारसौरभोत्फुल्लितेत्यादिक्रमदीपिकोक्तप्रकारः तेनवाप्रपंचसारोक्तेनअव्यान्मीलत्कलापेत्यादि। राम
नावाध्यात्वापूजामारभेत्तत्रप्रथमंपूजार्थंयंत्रमुच्यते मध्येकोणेषुषट्स्वप्यनलपुरयुगस्यालिख्येत्कर्णिका १६६

166

यांके दर्ण्यसाध्ययुक्तं विवरगतषडर्णं दिक्षु केसरेषु शक्तिश्रीशर्वकानि दिनवलिपिमनोरष्टशार्णोच्छदा।
नाममध्ये वर्णान् दशानां दशलिपिमनुवर्णस्य चैकैकशो वृं भूसद्मनाभिवृत्तमाश्रिगमन्मथेन गोरोचना।
विलिखितं तपनीयपट्टे वा पट्टे हिरण्यरचितेऽङ्गुलीकीकृतं तद्गोपालयन्त्रमखिलार्थदमेतदुक्तं संघातमि
त्रमभिजप्तमिदं महद्भिर्विधिं जगत्त्रयवशीकरणैकदक्षं रक्षायशः सुतमहीधनधान्यलक्ष्मीसौभाग्यलिप्सुभि
रजस्रमनर्घ्यवीर्यं भूतोन्मादापस्मृतिविषमहाच्छीविषमज्वरार्तानां ध्यायं छिरसि प्रजपेद्यन्त्रमिदंॐ हीति।
शमयितुं विकृतिं प्रयोगार्थः प्रथमं षट्कोणं विलिख्य तत्कर्णिकायां कामबीजं विलिख्य साध्यनामादि।
यन्त्रस्यायान्विलिख्य षट्सु कोणेषु कामबीजं विलिख्य कोणसंधेषु गोपालषडक्षरीमन्त्रस्य क्लीं कृष्णाय नम
इत्यस्यैकैकमक्षरं विलिख्य तद्बहिर्दशदलपद्मं विलिख्य तत्केसरेषु भुवनेश्वरीलक्ष्मीबीजशर्वकाष्टाद
शाक्षरीवर्णान् क्लीं श्रीं क्लीं कृष्णायेत्यादीन् द्वौ द्वौ विलिख्य दशदलमध्येषु गोपीजनवल्लभाय स्वाहेति।
दशाक्षरीवर्णानामेकैकं विलिखेत् तत्र दशाक्षरीयन्त्रप्रधानेन चेदेवं अष्टादशाक्षरीयन्त्रप्रधानेन चेदन्या
याकर्ण्यं केसरेषु दशाक्षरीमन्त्रवर्णान् दलेषु अष्टादशाक्षरीमन्त्रवर्णान् शक्तिश्रीकामबीजादिक्रमेण।
विलिखेत् एवं उभयोरपि मन्त्रयोर्विशेषः पुनस्तद्बहिश्चतुरस्रं विलिख्य तत्कोणेषु कामबीजं विलिखेत्
एवमुक्तेन प्रकारेण संस्थाप्य तेऽउक्तफलं भवतीति वैष्णवपीठं संपूज्य तस्मिन्यन्त्रं संभाव्य तस्मिन् दश
क्षरीमूर्तिं अष्टादशाक्षरीमूर्तिं वा तत्तन्मूलमन्त्रेण समावाह्यावरणैः सह समर्चयेत् प्रथमं मूलदेवतायाः स्र
गन्धासं कुर्यात् तत्तत्प्रकारः कथ्यते प्रथमं षड्दशाक्षरीप्रधानेन चेत्तस्य वर्णन्यासपदन्यासोक्तस्थानेषु
क्लीं नमः कृं नमः इत्यादिभिर्वर्णैः क्लीं कृष्णाय हृदयाय नमः गोविंदाय शिरसे नमः गोपीजनशिखायै इ
त्यादिभिः पंचांगन्यासैः पूर्ववत्पदैश्च समर्चयेत् दशाक्षरीपूजाविधानं चैतद्वर्णैः दशभिः तद्वर्णन्यासोक्त

स्थानेषु सृष्टिस्थितिसंहारक्रमेण यजेत् अनयोरुभयोरपि मंत्रयोः स्थानानि न्यासविधानेऽक्तानि त
त्र सृष्टिस्थितिदेव यजेद्वा सृष्टिस्थितिसंहारांतं दृष्ट्वा पुनरपि सृष्टिस्थिती यजेद्वा एवं दशाक्षरीविधानेन च
उक्तेन प्रकारेण समभ्यर्च्य पुनरुभयोरपि मंत्रयोः साधारणेनोच्यते पुनर्मूलमंत्रस्य दशाक्षरीमंत्रस्य वाष्टा
दशाक्षरीमंत्रस्य वा पंचांगैरष्टादशाक्षरीवर्णाकृतदशांगैर्वा समर्चयेत् तत्र पंचांगस्थानानि हृदादिनेत्रर
हितपंचस्थानानि क्लीं कृष्णाय हृदयाय नमः ॐ गोविंदाय शिरसे नमः इत्येवं प्रकारेण दशांगानि तु ॥
प्र॰ सा॰ सं॰ गो हृदयाय नमः ॐ पी शिरसे नमः इत्यादिषडंगस्थानेषु कृत्वावशिष्टे ः ईभां पार्श्वाभ्यां नमः ॐ यं कटिभ्यां
नमः स्वोष्ठाय नमः हां मईं नमः इत्येवं क्रमेण समभ्यर्च्य पुनर्वदने वेणुं चतुर्थ्यंतेन समर्चयेत् वक्षोदे
१६७ शे वनमालां चतुर्थ्यंतेन दक्षिणस्तनस्याऽधो देशे श्रीवत्साय नमः इति कौस्तुभरत्नाय नमः इति कंठे एवं सर्वत्र
वक्ष्याद् देवताः समर्चयेत् क्रमदीपिकायामेतावत्यवयवेष्वादेवता उक्ताः कल्पतरौ त्वेता इतोप्यधिकाः
संतितस्मात्ता अपि समर्चयेत् वाशक्त्यनुसारेण तत्प्रकारोऽत्र कथ्यते ॐ क्लीं गुणत्रयात्मने बर्हापीडाय
167 नमः ॐ क्लीं दिव्यमात्मने उत्तंसाय नमः क्लीं मायाविद्यात्मने तिलकाय नमः तारकामबीजपूरः सरेशह्लादिवि
षयात्मभ्यां मकरकुंडलाभ्यां नमः ललिताद्विगात्मभ्यां कर्णावतंसाभ्यां नमः वर्णात्मने ग्रीवावतंसाय न
मः व्याहृत्यात्मने स्कंधाभरणाय पंचतन्मात्रात्मने षट्कायविजादिविषयात्मभ्यां केयूराभ्यां अणिमाद्या नाः
त्मभ्यां हस्तकटकाभ्यां कर्मेन्द्रियात्मभ्यो नमः अंगुलीयेभ्यो शब्दब्रह्मात्मने वेणवे नमः उदात्तादिस्वरात्मने नादरूप
नमः पंचतन्मात्रात्मने वनमालायै नमः प्रकृत्यात्मने श्रीवत्साय पुरुषात्मने कौस्तुभाय वागादिविषयात्मभ्यः स
धिबंधेभ्यो नमः मंत्रात्मने ऊर्ध्वतिर्यग्धाय नमः प्राणादिवाय्वात्मने नाभिकमलाय दिगात्मने पीतांबराय नमः
श्रोणी आत्मने कटिसूत्राय नमः गंधर्वात्मभ्यां जानुजंघायुगलाभ्यां ऋग्यजुः सामात्मभ्यः कटकांडकनूपुरे राम
१६७

ण्मोनमः अव्याकृतात्मने बिल्वफलाय एवं बर्हापीडादिमंत्रैर्देवस्य श्रीरूपदेहे तत्स्थानेषु समर्चयेत् इय।
मप्यर्चना उभयोरपि मंत्रयोः समानैव पुनर्मूलमंत्रेण दशाक्षर्यावाष्टादशाक्षर्यावा त्रिवारं जलगंधपुष्पैर्दे।
वं समर्च्य पुनरावरणदेवताः समर्चयेत् तत्प्रकार उच्यते ॐ दामायनमः ॐ सुदामायनमः ॐ वसुदामा।
यनमः ॐ किंकिणीदामायनमः एतान्मूर्तीस्तेजोरूपतयाध्यात्वाग्नेयादिदिक्षु समर्चयेत् एवं प्रथमा।
वृतिः पुनस्तद्बहिः केसरेषु मूलमंत्रस्य सांगुल्यपंचांगैर्द्वितीयावृत्तिः तत्राग्नेयादिषु हृदयादिचतुष्टयं दि।
क्षु स्त्रं पुनस्तद्बहिरष्टदलमध्येषु रुक्मिण्याद्यष्टमहिषीः समर्चयेत् रुक्मिण्यैनमः सत्यभामायैनमः ना।
ग्निजित्यैनमः सुनंदायैनमः मित्रविंदायैनमः सुलक्ष्मणायैनमः जांबवत्यैनमः सुशीलायैनमः इति।
पूर्वादिदिक्षु तृतीयावृत्तिः एतासामपि ध्यानविधिरुच्यते दक्षिणकरधृतकमलावामसुभरितसुपात्रमु।
द्रितान्यकराः तपनीयमरकताभाः सुसितविचित्रांबराद्विशाखिताः इत्थं उच्चमरालंसोग्यो विविधम
णिप्रकरविलसिताभरणाः इति पुनर्दलाग्रेषु प्राग्वादिदिक्षु वसुदेवायनमः नंदायनमः बलभद्रायनमः गो
पेभ्य इति समर्चयेत् पुनराग्नेयादिदलेषु देवक्यैनमः यशोदायैनमः सुभद्रायैनमः गोपीभ्य इति समर्चयेत्
एतेषां वर्णायुधादय उच्यंते ज्ञानमुद्राभयकरौ पितरौ पीतपांडुरौ दिव्यमाल्यांबरालेपभूषणौ मातरौ पुनः
धारयंत्यौ चवरं पयसा पूर्णपात्रिकां अरुणश्यामले हाररमणिकुंडलमंडिते बलः शंखेंदुधवलो मुस।
लेलांगलं दधत् हालालोलोनीलवासा हेलावानेककुंडलः कलापश्यामलाभद्रा सुभद्राभद्रभूषणा व
राभययुता पीतवसना रूढयौवना वेणुवीणावेत्रयष्टिशंखश्रृंगादिपाणयः गोपागोप्यश्च विविधप्रसूना।
नकांबुजाः इति एवं चतुर्थावृत्तिः पुनर्मंदारकादिकल्पवृक्षांश्च तद्बाह्ये समर्चयेत् मंदारायनमः संता।
नकायनमः पारिजातायनमः कल्पद्रुमायनमः इति पूर्वादि चतुर्दिक्षु हरिचंदनायनमः इति मध्ये एवं पं

चम्यावृत्तिः पुनरिंद्रादिभिः षष्ठावृत्तिः वज्रादिभिः सप्तम्यावृत्तिः एवं सप्तावरणैरभ्यर्चयेत् अथवावृ-
त्तित्रितयेन समर्चयेत् तत्प्रकार उच्यते अंगैः प्रथमावृत्तिः इंद्रादिभिर्द्वितीया वज्रादिभिस्तृतीया एवमा-
वृत्तित्रयं एवं सप्तावरणप्रकारेण वा त्र्यावरणप्रकारेण वा मंत्रद्वयदेवतायाः पूजां कुर्यात् अथवा कृष्णा-
एकेनके पूजां कुर्यात् तत्प्रकार उच्यते श्रीकृष्णाय नमः ओं वामदेवाय नमः ओं नारायणाय नमः ओं देव-
कीनंदनाय नमः यदुश्रेष्ठाय नमः वार्ष्णेयाय नमः असुराक्रांतभूभारहरणे धर्मसंस्थापनाय नमः एतैरष्ट-
भिः प्रणवादिभिर्नमोंतैर्मलगंधादिभिः समर्चयेत् एवं वा मंत्रद्वयदेवतापूजां कुर्यात् उक्तपूजात्रैविध्येऽप्या-
प्र.सा. सं. वाहनांतं सर्वं तुल्यमेव पश्चादुक्तविशेषः एवं मंत्रद्वयस्य सामान्यकालपूजाप्रकारः अथ मंत्रद्वयस्य त्रि-
कालपूजाप्रकारं वदे तत्र प्रथमं प्रातःकालपूजाध्याने अथ श्रीमदुद्यानसंछन्नहेमस्थलोद्भासिरत्न-
१६८ स्फुरद्दीप्त्यादि पंचपटलोक्तप्रकारेण बालं नीलांबुदाभमित्यादि प्रागुक्तप्रपंचसारोक्तप्रकारेण वा ध्या-
त्वा प्रातःकालीनपूजामारभेत् पीठपूजावाहनोपचारप्रदानादयः सर्वेऽपि पूर्वोक्तसामान्यकालपूजा-
विधानोक्तवदेव आवरणानामेव विशेषः तत्र प्रथमं पंचांगैः प्रथमावरणं समर्चयेत् तत्र स्थानानि प्रा-
गुक्तवदेव पुनरिंद्रादिभिर्द्वितीयावृत्तिः वज्रादिभिस्तृतीया एवमावरणत्रितयेन समर्चयेत् तत्र प्रा-
तर्निवेद्यद्रव्यमाह सितामोचहैयंगवीनैः सदध्ना विमिश्रेण दोग्ध्येन संप्रीणयेत्तं इति एवं संपूज्य पुनः ॥
केवलदधिदुग्धाद्वा शर्करामिश्रितदधिदुग्धाद्वा जलेनाष्टाविंशतिवारं श्रीकृष्णस्य मुखे संतर्पयेत् ॥
तर्पणप्रकारस्तु पारिशिष्टाद्दृश्यते एवं प्रातः संपूज्य मंत्रं पंचाष्टोत्तरसहस्रं नित्यशः जपेत् एवं प्रातःकाली-
नपूजाविधिः अथ माध्यंदिनपूजाविधिर्लिख्यते अथ मध्याह्नकालपूजार्थं ध्यानमुच्यते मध्यंदि-
नेजपविधानविशिष्टरूपं वेद्धेनुसर्षिपाति खेचरमुखोद्देशे इति क्रमदीपिकायां पंचमपटलोक्तप्रकारे- राम १६८

वा वंद्यं देवैर्मुकुंदं विकसितेत्यादि प्रपंचसारोक्तप्रकारेण वा ध्यात्वा मध्याह्नकालपूजां कुर्यात् तत्रक्रमदीपि
कोक्तध्यानानि श्रुतिविस्तराणीति स्मात्तान्यत्र न लिख्यंते तस्मात्प्रपंचसारोक्तध्यानेनैव ध्येयः अत्रापि पीठा
वाहनोपचारादयः पूर्ववदेव आवृत्तौ तु विशेषः ओं दामायनमः ओं सुदामायनमः ओं वसुदामायनमः
ओं किंकिणीरामायनमः इति पूर्वादि दिक्षु प्रथमावृतिः अंगैर्द्वितीया रुक्मिण्याद्यष्टमहिषीभिः प्रा
कृसामान्यकालपूजाविधानोक्ताभिस्तृतीया पुनर्वसुदेवनंदगोपादिभिः सहद्विसत्तदूपिताभिश्चतुर्थी
पुनर्मंदमादिभिः पंचमी पुनरिंद्रादिभिः षष्ठी वज्रादिभिः सप्तमी एवं मध्याह्ने संपूजयेत् अथ माध्य
दिननिवेद्यद्रव्यमाह दत्वा पुष्पांजलिमथ विधायार्घ्यमपि त्वाचपाद्यं साचामं कल्पयित्वा विपुलस्वर्णपात्रे वि श्राचमनसहितं
वेद्यं सुरभितरेण दुग्धहविषा सुसहासितेन सता सुसमुपदंशकै रुचिरहृद्यरसैः दधिनवनीतमजनसितोप आचार
लपूवलिकाघृतगुडनालिकेरकदलीफलपुष्परसैरिति एवं निवेद्यं कृत्वा पुनर्मूलमंत्रेणाष्टोत्तरशतम
थो जुहुयात् पयोन्नैः सर्पिःसृतैः सुसितशर्करया विमिश्रैः दद्याद्बलिं च निजदिक्षु सुरर्षियोगिगिर्वाणपदैवतग
णेभ्यः तदा रचेनाः एवं वैष्णवदेवबलिं कृत्वा पुनः पूजां समाप्य पुनर्नवनीतमिलितपायसत्र्याज्जलेः पूर्ववत् सा^
देवाष्टाविंशतिसंख्यं वक्ष्यमाणप्रकारेण संतर्प्य पुनरष्टोत्तरसहस्रं शतं वा जपेत् अथ माध्यदिनपूजावि
धिः अथ तृतीयकालपूजाविधानं वक्ष्ये सायाह्ने द्वारवत्यां तु विचित्रोद्यानशोभिते इत्यादि पंचमपटलो
क्तक्रमेण वा विक्रांत्या धरत्वैरिव्रजमित्यादि प्रागुक्तप्रपंचसारोक्तप्रकारेण वा ध्यात्वा तृतीयकालपू
जामारभेत् तृतीयकालपूजायामस्ति कालविकल्पना सायाह्ने शिवे मन्त्र वदंत्येके विपश्चितः दशांतरेण चे
सा^ द्रात्रौ सायाह्नेष्टदशार्णतः उभयमुभयेनैव कुर्यादिति परे जगुः निशि वा दिनांतसमये प्रपूजयेन्नित्यशोऽच्युतं
भक्त्या समफलमुभयं हि ततः संसाराब्धिं समुत्तितीर्षति यः तत्र सायं ध्यानपूजायाश्च रात्रि ध्यानं च पूजा
सा^

याग्रविशेषोस्ति तत्र प्रथमं सायंकालीनपूजां उक्तप्रकारेण ध्यात्वा प्रारभेत् अत्रापि पीठावाहनादयः पू
र्वोक्तेनैव प्रकारेण आवृत्तौ तु विशेषः प्रथमं मंत्रैः प्रथमावरणेर्चयेत् रुक्मिण्यादिभिर्महिषीभिर्द्वितीया
पुनर्नारदपर्वतायजिष्णवेनिशठायउद्धवायदारुकायविष्वक्सेनायशैनेयाय इति पूर्वाद्यष्टदिक्षु
गरुडायेत्यग्रे एवं तृतीयावृत्तिः इन्द्रादिभिश्चतुर्थी वज्रादिभिः पंचमी एवं संपूज्य पायसेन नैवेद्यं कुर्या
प्र.सा.सं १६९ त् पूजाशेषहोमं सर्वं कुर्यान्मध्यंदिनेयथा वा पुनः खंडमिश्रदुग्धबुद्ध्याजलैस्तर्पयेत् अष्टाविंशतिवा
रं वक्ष्यमाणक्रमेण पुनरष्टोत्तरशतं जपेच्च एवं सायंकालीनपूजाप्रकार उक्तः अथ रात्रिकालीनपूजा
प्रकारः उच्यते प्रथमं तदर्थं ध्यानमुच्यते रात्रौ चेन्मन्मथाक्रांतमानसं देवकीसुतम् यजेद्रासपरिश्रां
तं गोपीमंडलमध्यगं शुभ्रं स्फुरत्समस्तरणौ वितस्तिमात्रोन्नतंकोविनिवेश्य शंकुमाक्रम्य पद्मामितरतरान्तहस्ते
169 भ्रमीयं व्रलरासगोष्ठी स्थलनीरजसूनपरागभृतालहरीकणजालहरेणसता मरुतापरितापहृताध्वखि
लेहसितयमुनापुलिने विपुले अशरीरनिशातशरोन्मथिताप्रमदाघातकोटिभिराकलिते उडुनाथ
करैर्विशदीकृतदिक्प्रसरे विचलद्भ्रमरीनिकरे विद्याधरकिन्नरसिद्धसुरैः गंधर्वभुजंगमचारण।
कैः दारोपहितैः स्वविमानगतैः स्वस्थैरभिवृष्टसपुष्पचये इतरेतरबद्धकरप्रमदागणकल्पितरा
सविहारविधौ मणिशंकुगमप्यमुनावपुषा बहुधाविहितस्वकदिव्यतनुं सदृशामुभयोः पृथगं।
तरगं त्वयितं जलवद्भुजंगहृदिपं निजसंगविजृंभदनंगशिखाखचिज्ज्वलितांगलसत्कलिकालिपुंजां विवि
धस्फूर्तिभिन्नमनोनुतरस्वरसप्तकमूर्छिततानगणैः भ्रममाणमसुभिरुदारमणिस्फुरमंडनसिंजि राम
तचारुतरं इति भिन्नतनुं मणिभिर्मिलितं तपनीयमयैरिवमारकतं मणिनिर्मितमध्यगशंकुलसत्पिपुला १६९
रुणपंकजमध्यगतम् अतसीकुसुमाभतनुं तरुणारुणपद्मपलाशदृशा रुचिरं नवपल्लवचित्रितदुकूलस

प्राशार्कसम

छ्रिविपिंछपिनद्धकचप्रचयं चद्दलश्रवमिंदुसमाननमुरवे मणिकुंडलमंडितगंडयुगं शशारकसरुच

शानच्छदनं मणिराजदनेकविधाभरणं असनप्रसवच्छदनोज्ज्वलसद्वसनं सविलासनिवासभुवं नवावि

द्रुमभद्रकरांघ्रितलं भ्रमराकुलदामशोकुलदामविराजिभुजं तरुणीकुचयुक्कपरिरंभमिलत्घुसृणारु

णवक्षसमुद्गतिं शिववेणुसमीरितगानपरंस्मरविह्वलितं भुवनैकगुरुं एवं ध्यात्वा राज्ञिकालीनपूजामार

सं भेत् अत्रापि पीठपूजनावाहनादयः पूर्ववदेव आवृत्तौ विशेषः प्रथममंगैः प्रथमावृत्तिः तद्बहिः षोडशदलेषु

केशवादिषोडशस्वरमूर्तयः सशक्तिकाः समर्चनीयाः अं क्लीं श्रीं केशवकीर्तिभ्यां नमः आं क्लीं श्रीं नारायण-

कांतिभ्यां नमः इं माधवतुष्टिभ्यां नमः ईं गोविंदपुष्टिभ्यां नमः उं विष्णुधृतिभ्यां नमः ऊं मधुसूदनशां

तिभ्यां नमः ऋं त्रिविक्रमक्रियाभ्यां नमः ॠं वामनदयाभ्यां नमः लृं श्रीधरमेधाभ्यां नमः लॄं हृषीकेश ह

हर्षाभ्यां नमः एं पद्मनाभश्रद्धाभ्यां नमः ऐं दामोदरलज्जाभ्यां नमः ओं वासुदेवलक्ष्मीभ्यां नमः औं संक

र्षणसरस्वतीभ्यां नमः अं प्रद्युम्नप्रीतिभ्यां नमः अः अनिरुद्धरतिभ्यां नमः एतैः केशवादिभिः कामश्रीवी

नी जहृयसंयुक्तैर्द्वितीयावृत्तिः इंद्रादिभिस्तृतीया वज्रादिभिश्चतुर्थी एवं रात्रौ चतसृभिरावरणैः संपूज्यार्चं जता ५५

रचितेत्यक्षकेसयुतं समर्थं तं सपयोससनिवेदयन् विभवे सति कांस्यमये पृथक्पृथक्षकेषु तु षोडशसंक्रमथि

त्रि कालतर्पणप्रकारः कथ्यते प्राः एवं रात्रिपूजाप्रकारः एवं मंत्रद्वयस्य सामान्यकालपूजापासां कंपंचविध

पूजा उक्ता अथ मंत्रद्वयस्य त्रिकालतर्पणप्रकारः कथ्यते संतर्प्य पीठमंत्रैः सकलं सकलं प्रथममच्युतं तत्रावा

ह्य पूजयेत् तावैरेवाखिलैः समुपहारैः यथाविधेन मंडतोयैः संपाद्य तर्पणद्रव्यं तद्भुष्णांजलिना नस्वर्णाच

मकीकृतेन तर्पयेत् विंशतिरष्टोपेता कालत्रयतर्पणे प्रसंख्याता भूयः स्वकाविहितसकलंसकलं तर्पयेच्च परि

वारान् प्रातर्दधिगुडमिश्रं मध्याह्ने पायसं सनवनीतं क्षीरं तृतीयकाले ससितोपलमिश्रदीरितं द्रव्यं तर्प्य।

प्र॰पं॰सा॰ सं॰ ९७ 170

यामिपदं यो जपं मंत्री तेनैव पुनामसौ द्वितीयांते पुनः पुनः श्वासशेषं समापयेत् अभ्यस्यतस्तत्प्रसादात् ज्ञिस्तत्त्वानं प्रवि
वेदयः तज्जत्वा तमथो हास्यतन्मयः प्रजपेन्मनुं यावत्संतर्पयेन्मंत्री तावत्संख्यं जपेन्मनुं इति तत्रयेन मुद्रा।
प्रकारः सप्तमे पटले उक्तः एवमेव सर्वमंत्रविषयेपि तर्पणविधिः तर्पणद्रव्यस्य तत्तत्रविशेषः मंत्राश्च तत्
द्विषयोक्ताः पीठमपि तत्तद्विषयं तर्पणप्रकारस्तु सर्वत्रैवमे एवं गोपालाष्टादशाक्षरीमंत्रस्य गोपाल
दशाक्षरीमंत्रस्य च समानत्वेन कश्चित्कश्चिद्विशेषेण च न्यासपूजातर्पणविधय उक्ताः अथ गोपालदशा।
क्षरीमंत्रप्रसंगान्मंत्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेणापि गोपालदशाक्षरीमंत्रस्य पुरश्चरणविधिर्लिख्यते।
ऋष्यादि पूर्ववत् चत्वारिंशत्सहस्रं जपः पुरश्चरणं अपुत्तद्धितयं वा अथ प्रयोगः यच्छेद्ब्राह्मणान्मंत्री व
शीकर्तुं समर्चयेत् जपेदष्टसहस्रं तु विप्रा वश्या भवंति च भूपानां वश्यकामस्तु जातिपुष्पैः समर्चयेत्।
वैश्यानां वश्यकामस्तु सनककरवीरजैः शूद्राणां वश्यकामस्तु पुष्पैर्नीलोत्पलैर्नवैः स्त्रीवश्यकामी
चेद्बकुलैः पुष्पैस्तंडुलमिश्रितैः एतावत्कर्म कुर्यान्मंत्री स्त्रियो वश्या भवंति हि अन्नाद्यकामीत्कुर्यात् एवमेव
समाहितः तद्वस्मधारयेत्रिसंभवेद्ज्ञायवांस्तथा सहस्रं तु कुर्याद्य जपं हिरण्यार्थी समाहितः पद्मैः समभ्यर्च्य
गोविंदं मंत्री सधनवान्भवेत् यं यं कामयते तं तं पयसा होमेन सिध्यति वस्त्रार्थी शुक्लपुष्पैश्च सहस्रं साष्टकं। कुसुमैः
कुर्यात् भूतप्रेतपिशाचाद्या ह्यपस्मारादयो ग्रहाः एतेन नाशं तथा कुष्ठं सहस्रं नियतो जपेत् जपात्सर्वे प।
लायंते सिंहस्य तु मृगा इव विषसंहरणे कृष्णं जपेत्कालीयमर्दनं अष्टोत्तरशतं तत्त्वा मंत्रं कुर्यात्प्रयत्नतः ह
स्तेन मर्दयेद्विषं नश्यति नाशयेच्चैव तद्विषं मेधाकामः स्मरेद्देवं मंत्रं प्रणवसंपुटं अयुतं तु समाविर्भूत्वा त्रिशतं
ततो जपेत् मंत्रेणैव दशार्णेन अर्थवक्ता योग्यो भवेच्च कवि भिक्षाहारो जपेन्मंत्रं संवत्सरमतंद्रितः श्रीमा
न्नायुतमो भूत्वा सर्वज्ञो नात्र संशयः कन्यार्थी वा द्विरिवस्त्रे रुक्मिणीवल्लभं स्मरन् दधिमध्वाज्यदुग्धान्नैरपि तं।

राम ९७

जुहुयात् क्रुधः नवनीताशने कृष्णं ध्यात्वोलूखलबंधिनं अयुतं नवनीतेन हुत्वा पुत्रमवाप्नुयात् जपेदष्टोत्तर-
शतं पिबंतं स्तनात्स्तनं कृष्णं ध्यात्वा ग्रहग्रस्तान्यपेक्षा वंतिते ग्रहाः समस्तविषनाशार्थं कृष्णं कालीय-
मर्दनं ध्यायन् जपेत्साष्टशतं हुत्वा नाशयेद्विषं कृष्णं तु गरुडारूढं हरंतं पारिजातकं समस्तामरजेतारं
संचिंत्याष्टोत्तरं शतं ... करवीरैश्च हुत्वा शत्रुजयो भवेत् शनैश्चरदिनेऽश्वत्थं जपेदालिंग्य पाणिना
अष्टोत्तरं शतं स्पृष्ट्वा म्रियते नापमृत्युभिः अश्वत्थाद्दत्व हविर्हुत्वानं सप्ताभिमंत्रितं आरोग्यं महदाप्नोति बलं
तेजश्च विंदति मेधाकामो हुनेद्दग्ध्वापालाशै राज्यमिश्रितैः समिद्भिः शैव वच्यात्वा लभेन्मेधां न संशयः
प्रतिष्ठां कामयेद्यस्तु भगवंतं विचिंतयेत् शांत्यवसादिनिभिः सेवितं द्वारकास्थितं अष्टोत्तरसहस्रं तु प्र-
तिष्ठां लभते नरः धनं सर्वलोकान्वशीकर्तुं कामयन्नेकमासेन कदंबमूले गायंतं चिंतयेत्सर्वनायकम्
अपामार्गसमिद्भिस्तु अष्टोत्तरसहस्रकं जप्त्वा तु जुहुयाद्यस्तु सर्वलोकाधिपो भवेत् अन्नेन चान्नमाप्नो-
ति यशसा यशमान्वा भवेत् वस्त्रार्थी जुहुयात् ... लाजैः कन्यामवाप्नुयात् वेतसैर्वृष्टिमाप्नोति वि-
ल्वैर्धनमवाप्नुयात् दूर्वाभिरायुराप्नोति गडूचीभिस्तु मृत्युजित् पुत्रजीवसमिद्भिस्तु वंध्या पुत्रवती भवे-
त् शमीसमिद्भिर्जुहुयात्सर्वशांतिर्भविष्यति लवणेन हुनेद्दृष्टं तिलैः शत्रुवशं नयेत् कल्पांतरोक्त-
प्रकारेणानेन जपहोमेन यथायोगेन साधयेत् अकारादिकृष्णमंत्रमंदारादि ... अथ गोपालमंत्रप्रसं-
गात् ... गोपालमंत्राण्यतिरहस्यतरो कल्पांतरोक्तप्रकारेण लिख्यते ॥ अस्य ... नारद ऋषिः अमृतवि-
राट् छंदः समस्तजगन्मोहन महाविष्णुर्देवता ... ह्रीं हृत् ... कुहरीशिरः ... अंगानि
उद्यद्बालार्कसहस्रद्युतिममृतकरव्यूहकांतिप्रभावं ... विटपमुपरिस्थितांभो-
मनोज्ञे वामांकस्थापितकन्यालनकलशाम ... मदोल्लासं ... संतं वंदे ... मन्द्रहासस्मितं

घ॰ ध्यानम्॰

करंवोथयंतस्वमीशो स्वाहकृष्णकं री इतिमंत्रः ज्ञानप्रधानोयंमंत्रः अंगंदवज्राटिभिः इजाथेच लतज्जपः।
अथमेवमंत्रोहकारायश्चककाराद्यश्चषाकारांश्चत्रिविविधोस्ति अथसनत्कुमारीयोक्तप्रकारेणगोपालकविं
प्रास्तदरीमंत्रविधानमुच्यते श्रीनारदऋषिर्गायत्रीछंदः श्रीकृष्णोदेवता श्रींह्रींक्लींहृत् कृष्णायशिरःगोविं
दायशिखा गोपीजनकवचं वल्लभायनेत्रं स्वाहास्त्रं श्रीमत्याहारवल्यानवकनकमंभ्रतलेरत्नन्योमं। घ
ध्येकल्पद्रुमाधोविविधमणिलसत्स्वंडपेसंनिविष्टम् चक्रंशंखंचवेणुंनलिनमथगदायोगमद्रांदधानं
प्र॰सा॰सं॰ वंदेसंसिच्यमानंमणिमयकलशैर्वल्लभाभिर्मुकुंदं श्रींह्रींक्लींकृष्णायगोविंदायगोपीजनवल्लभायस्वा
१७२ हा इतिमंत्रः ऐश्वर्यप्रधानोयंमंत्रः अथपूजाविधिः वैष्णवपीठेसमावाह्य समर्चयेत् रुक्मिण्यैनमः
सत्यभामायैनमः इतिदेवस्यदक्षिणावामपार्श्वयोः सुवर्णाङ्कभायनमः इतिदेवस्यकुवेरस्थःसमर्चयेत् क
ल्पद्रुममंजर्य्यैनमइतित्रिर्वोरूपापि एवंप्रथमावृतिः अंगैर्द्वितीयावर्णोरुक्मिण्याद्यष्टमहिषीभिस्तृती
या एतासांकरध्वजायुधवर्णादयोष्टादशाक्षरीविधानोक्तवदेव। पुनःवासुदेवायशांत्यात्मनेसंकर्ष
णायश्रियात्मनेनमः प्रद्युम्नायनमः वागात्मनेनमः अनिरुद्धायनमः रत्यात्मनेनमइतिचतुर्थ्यावृ।
त्तिः पुनर्वासुदेवायनमः संकर्षणायनमः प्रद्युम्नायनमः अनिरुद्धायनमः इतिपूर्वादिदिक्षु। ॐलक्ष्म्यै
नमः ॐसरस्वत्यैनमः ॐप्रीत्यैनमः ॐरत्यैनमः इत्याग्नेयादिविदिक्षु। एवंपंचमी ॐमंदारायनमः ॐपा
रिजातायनमः ॐसंतानायनमः ॐहरिचंदनायनमः इतिपूर्वादिदिक्षु। ॐकेतकैः करवीरायनमः ॐअशी
कायनमः ॐहरिचंदनायनमः इतिविदिक्षु। ॐकल्पद्रुमायनमः इतिमध्ये एवंषष्ठी ॐपद्मायनमः ॐमहापद्मा राम
यायनमः ॐमकरायनमः ॐकच्छपायनमः ॐशंखायनमः ॐकुंदायनमः ॐनीलायनमः ॐमुकुंदायन १७२
मः॥ (वागात्मनेनमः अनिरुद्धायनमः रत्यात्मनेनमइतिचतुर्थ्यावृत्तिः पुनर्वासुदेवायनमःसंकर्षणायनमः ५ ३२)॥ ॥

ऐं क्लीं सौः षोडशसहस्रपत्नीभ्यो नमः इति सप्तमावृतिः ॐ केशवाय नमः ॐ नारायणाय नमः ॐ माधवाय न
मः ॐ गोविंदाय नमः ॐ विष्णवे नमः ॐ मधुसूदनाय नमः ॐ त्रिविक्रमाय नमः ॐ वामनाय नमः ॐ श्रीधरा
य नमः ॐ हृषीकेशाय नमः ॐ पद्मनाभाय नमः ॐ दामोदराय नमः इत्यादि द्वादशनामभिरष्टमी ॐ म
त्स्याय नमः ॐ कूर्माय नमः ॐ वराहाय नमः ॐ नृसिंहाय नमः ॐ वामनाय नमः ॐ परशुरामाय न· ॐ रामाय
नमः ॐ बलभद्राय नमः ॐ कृष्णाय नमः ॐ कल्किने नमः एवं नवमी इंद्रादिभिर्दशमी वज्रादिभिरेकादशी
ॐ ऐरावताय नमः ॐ पुंडरीकाय नमः ॐ वामनाय नमः ॐ कुमुदाय नमः ॐ अंजनाय नमः ॐ पुष्पदंताय नमः
ॐ सार्वभौमाय नमः सुप्रतीकाय नमः एतैर्दिग्गजैर्द्वादशावृतिः एवमावरणदेवतास्समर्च्य पुनर्जितं ते पुंडरी
काक्ष नमस्ते विश्वभावन सुब्रह्मण्य नमस्तेस्तु महापुरुषपूर्वज इत्यनेन मंत्रेण पंचवारं पुष्पांजलिं कुर्या।
त् प्रधानदेवतायाः पुनरावरणदेवतानां च रुक्मिण्यादिकं तदंतमनेनैव मंत्रेणैकैकवारं पुष्पांजलिं
कुर्यात् प्रधानदेवतायाः पुनरावरणदेवतानां कृत्वा पुनर्मूलमंत्रेण पंचवारं मूलदेवतायाः पुष्पांजलिं कृत्वा
पुनर्मूलमंत्रेणैव आवरणेभ्योपि एकैकवारं कृत्वा पुनः स्वपरब्रह्मणे नमः इति पंचवारं हरये एकैकवारं रुक्मि
ण्यादिषडंगावरणदेवतापर्यंतं च पुष्पांजलिं कृत्वा पुनः किरीटकेयूरहारमकरकुंडलालंकृतचक्रशंखगदा
पद्महस्तपीतांबरधर श्रीवत्सांकितवक्षस्थल श्रीभूमिसहित स्वात्मज्योतिर्द्वयदीप्तिकराय सहस्रादित्यतेजसे
न· अनेन किरीटमंत्रेणापि त्रिवारं पुष्पांजलिं कृत्वा पुनः श्रीकृष्णाय· ॐ वासुदेवाय· ॐ नारायणाय· ॐ देव
कीनंदनाय ॐ यदुश्रेष्ठाय नमः ॐ वार्ष्णेयाय· ॐ असुराक्रांतभूभारहारिणे नमः ॐ धर्मसंस्थापनाय· इत्यने
न कृत्वा एकेन तारादिनमोंतेन पुष्पांजलिं कृत्वा निवेद्यं कृत्वा अंगं समापयेत् एवं सनत्कुमारीयोक्तपूजा।
विधिः अथास्यैव विंशाक्षरीमंत्रस्य न्यासपूजाविधानं क्रमदीपिकोक्तप्रकारेण वदे ब्रह्मा ऋषिः गायत्री

ॐ८: श्रीकृष्णो देवता क्लींबीजं स्वाहा शक्तिः जं कीलकं एतत्त्रयं स्तन हृदये हृदि च क्रमेण न्यस्त्वा पुनः स्वदेहे वैष्ण
वपीठन्यासं प्रागष्टादशाक्षरी न्यासोक्तवत्कृत्वा मंत्रस्यांगषट्केन शाक्तेन तत्कुमारीयोक्तेन विधानेन कारन्या
सं कृत्वा मूलमंत्रेण व्यापकं कृत्वा मूलमंत्रपुटितान् मातृकास्थानेषु संहारन्यासरूपेण प्रतिलोमस्थानरूप
प्र. मा. से. णाम् सृष्टिन्यासरूपेण अनुलोमस्थानवर्णांनि च न्यस्त्वा पुनर्दशतत्वन्यासं कुर्यात. तत्प्रकारस्तु प्रागष्टादशाक्ष
री न्यासविधाने उक्तः पुनर्मूलेन व्यापकं कृत्वा मूलमंत्रवर्णान्न्यसेत. तत्प्रकार उच्यते मूर्द्धि भाले भ्रुवोर्म८
१७२ पं. ध्ये नेत्रयोर्नासाश्रानने चिबुके कंठे दोर्मूले हृदि तुंदके नाभौ लिंगे तथाधारे कट्योर्जान्वोश्च जंघयोः गुल्फ
योर्पादयोर्न्यसेत्सृष्टिरेषा समीरिता स्थितिर्हृदादिकांसांता संहृतिश्चरणादिका इति तत्र स्थितिन्यासे मं
त्राणीन् हृदयादारभ्य पादांतं न्यस्त्वा शिष्टैः शिरआद्यं सहृद्यांतं न्यसेत. संहारे तु स्थानमात्रं प्रतिलोमेन एवं
सृष्टिस्थितिसंहारांतं पंचवारं न्यसेत. पुनरपि सृष्टिस्थिती कुर्यात. गृहस्थश्चेत्सं न्यासी चेत् संहारांतं न्यसेत. न
172 उक्तं च न्यासः संहारांतो मस्करिवैखानसेषु विहितो यमित्यादि टिप्पणाष्टादशार्णोक्तन्यासविधानेन प्रागेव वि८
यार्थिनां तथा सृष्टिमित्यते नाभिहितं एवं च तत्तदाश्रमानुसारेण सृष्ट्याद्यंतं न्यासं कुर्यात. सृष्टिस्थितिसंहार
रूपेण न्यासविधौ सर्वत्रैवमेव न्यासः पुनरस्य न्यासस्य मुद्राप्रकार उक्तः शिरसि विहिता मध्यासु सैवा दक्षिणत
र्जनिकान्विता अंगुष्ठसहिता मध्या तेनान्विताप कनिष्ठिकान्विता च वदने सर्वाः स्युर्यायसी हृदि तर्जनी प्रथम८ तन्त्रा.
तत्पुनाम मध्यानाभौ अंगुष्ठौ विहितौ ध्वजे तत एवांगुलयो जान्वोः साक्षाद्यास्तु पदद्वये इति अत्र दशाक्षरी विधाने नो
क्तानि स्थानानि तस्मादयमेवात्रापि न्यासांतरे उक्तेषु स्थानेषु न्यासः अत्रानुक्तस्थानेषु सर्वाभिरंगुलि८ राम
भिर्न्यासः कर्तव्यः एवमक्षरन्यासं कृत्वा पुनर्मूर्तिपंजरन्यासं प्रागष्टादशाक्षरीविधानोक्तप्रकारेण कृत्वा १७२
पुनः षडंगन्यासं कुर्यात. यथा ह्रीं श्रीं क्लीं हृत ॐ कृष्णाय नमः शिरः ॐ गोविंदाय नमः शिखायां गोपी

जनकवचं गोवल्लभायनेत्रं स्वाहा । अस्त्रं एवं षडङ्गन्यासं कृत्वा पुनः किरीटादिमुद्राः प्रदर्शयेत् तत्रप्र
कार उच्यते तत्र प्रथमं मुद्राणां क्रम उच्यते किरीटं बर्हापीडं कुण्डलहृदयचक्रशंखगदापद्मयोगवेणुवन।
मालाश्रीवत्सकौस्तुभबिल्वफलमुद्राः क्रमेण प्रदर्शयेत् प्रथमं दक्षिणवामकरयोर्मध्यमाङ्गुलिद्वयं प्रसा
र्य अन्योन्याग्रं संस्पृशेत् उभयोस्तर्जनीमनामिकां च किंचित्संकुच्य पृष्ठभागेन तर्जन्या तर्जनीमनामिकया अ।
नामिकां च संस्पृशेत् अङ्गुष्ठद्वयं तु प्रसार्य अग्रेणान्योन्यं संस्पृशेत् कनिष्ठिकाद्वयं च प्रसार्य अग्रेणान्यो
न्यं संस्पृशेत् एषा किरीटमुद्रा एतां शिरसि स्थितां मन्त्रेण किरीटाय नमः इत्यनेन प्रदर्शयेत् हस्तद्वयस्य मणिबं
धमन्योन्यं न्यासेन बध्वा अङ्गुलाग्रं प्रसार्य किंचिदाकुञ्च्य मस्तकोपरिभागे पराङ्मुखेन प्रदर्शयेत् एषा ब
र्हापीडमुद्रा पुनर्दक्षिणकरतलं अधोमुखेन वामकरतलमूर्ध्वमुखेन च प्रसार्य अन्यासेन संयोज्य दक्षिण।
कनिष्ठिकां वामतर्जन्या उपरि प्रसार्य संमुखेन संश्लेषयेत् दक्षिणतर्जनीं वामकनिष्ठिकाया उपरि प्रसार्य
संमुखेन संश्लेषयेत् दक्षिणानामिकामध्येन तु वामतर्जन्यां अधोभागेन नीत्वा वामाङ्गुष्ठोपरि संमुखेन सं
श्लेषयेत् वामानामिकामध्येन दक्षिणतर्जन्या उपरिमार्गेण नीत्वा दक्षिणाङ्गुष्ठस्याधस्तात् तेन संमुखं कृ।
त्वान्योन्यं संश्लेषयेत् इयं श्रीवत्समुद्रा एतां वक्षस्थले दक्षिणहस्तेनोपरिभागेन तन्मन्त्रेण प्रदर्शयेत्
दक्षिणकराङ्गुष्ठतर्जनीद्वयं संश्लिष्य इतराङ्गुलित्रयं प्रसार्य पुनर्वामकरतलमपि तथैव कृत्वा अपाङ्गला
दारभ्य नाभिपर्यन्तं प्रदर्शयेत् एषा वनमालामुद्रा एतां तन्मन्त्रेण प्रदर्शयेत् अथ वामकनिष्ठिकानामि
कामध्यमाः प्रसार्य तत्रानामिकामध्यमे ऊर्ध्वमुखे प्रसार्य पुनस्तिसृणामङ्गुलीनां मूलस्थलदेश उपरिभा
गे तिर्यग् दक्षिणमध्यमां नयेत् पुनस्तामानयेत् पुनस्तासामेव तिसृणामङ्गुलीनामधोभागे मूलप्रदेशे ति
र्यग् दक्षिणानामिकां नीत्वा वामतर्जन्याः उपरि मध्यदेशं संस्पृशेत् पुनर्दक्षिणकनिष्ठिकाग्रं वामकनिष्ठिकाग्रस

उपरिभागे संश्लेषयेत् पुनर्दक्षिणतर्जन्यग्रं च वामानामिकामध्यमांगुष्ठाग्राणि च ऊर्ध्वीकृत्य तोन्योन्याग्राणि संश्ले
षयेत् दक्षिणांगुष्ठं तु वामहस्ततलस्य पार्श्वे संबध्नात् एषा कौस्तुभमुद्रा एतां कंठदेशे तन्मंत्रेण प्रदर्शयेत् प्र
थमं दक्षिणांगुष्ठतर्जनीद्वयं किंचित्संकुच्यान्योन्याग्रेण संस्पृशेत् तद्रंध्रमार्गेण वामांगुष्ठं नीत्वा तर्जन्याग्रमपि त
चैव स्पृशेत् पुनरुभयोः करयोरितरेतरांगुलीः ऋजुकृत्वान्योन्यव्यत्यासीकृताः किंचित्संकुचिताग्राः कर्ण
योः प्रदर्शयेत् एतां मकरकुंडलमुद्रां तन्मंत्रेण ऊर्ध्वं वामकरांगुष्ठे लग्नतत्स्य कनिष्ठिका दक्षिणांगुष्ठसंस
प्रसासं॰ क्तात् कनिष्ठा प्रसारिता तर्जन्यो मध्यमानामाः किंचित्संकुच्य चालिताः वेणुमुद्रेह कथिता सगणाग्रे यथा श्री
१७२ हरेः एतां तन्मंत्रेण ओष्ठदेशे प्रदर्शयेत् उच्यते श्रुतमुद्राणां मुद्रा बिल्वफलाकृतिः अंगुष्ठं वाममं उत्थितमि
तरकरांगुष्ठेनाथ बध्नात् तस्याग्रे पीडयेत् त्वांगुलिभिरपि च तां वामहस्तांगुलीभिः बद्ध्वा वांछाहरिस्याप्यत।
विमलधीर्व्रीहरन्मारवीजं बिल्वाख्यामुद्रिकेषा स्फुटमिह कथिता गोपनीया विधिज्ञैः मनोवाणीदेहे
173 र्यदिह च मराचापि विहितं त्वमत्यामत्यावातदपि निखिलं उ कृतं च यं १ मीमुद्रा ज्ञातेदपयति नरस्तं स्मरगा।
णानमंत्तस्याधीनाभवति सततं सर्वजनता॥ एवं बिल्वमंत्रेण तन्मुद्रां तन्मंत्रेण प्रदर्शयेत् करेण परस्परं ह।
स्तौ प्रसारितांगुलिकौ विपर्यस्तमुखौ संयोज्य दक्षिणांगुष्ठाग्रेण सव्यकनिष्ठिकां संयोज्य सव्यांगु ग्रं ८
ष्ठाग्रेण दक्षिणकनिष्ठिकाग्रं संयोज्य दक्षिणभागे स्कंधादुपरि भ्रामयेत् एषा सुदर्शनमुद्रा एतां तन्मंत्रे
ण प्रदर्शयेत् दक्षिणांगुष्ठं सव्यांगुलिचतुष्कमुष्टिना गृहीत्वा सव्यांगुष्ठमूर्ध्वं प्रसार्य दक्षिणांगुलिभिश्च
तस्तभिः संहिताभिः संयोज्य वामपार्श्वे शिर उपरि प्रदर्शयेत् एषा शार्ङ्गमुद्रा एतां तन्मंत्रेण प्रदर्शयेत् ततो ह राम
स्तौ परस्परं संमुखौ संयोज्य परस्परमंगुलिविवरे घंगुलीविन्यस्य मध्ये छिद्रं कृत्वा मध्यमांगुलिके संमुखे संश्लि १७२
ष्टे ऊर्ध्वं प्रसार्य वामोरुमूलभागे तिर्यक् प्रदर्शयेत् एषा कौमोदकीमुद्रा एतां तन्मंत्रेण प्रदर्शयेत् मणिबंधोप

रस्यरं संमुखौ संयोज्याविकासितपद्मवदन्यांगुलीराकुंचिताग्राः समं ततो विरच्य यं गुष्ठौ पार्श्वयोः संयोज्य
मध्यतः कर्णिकावदीषदाकुंचयित्वा दक्षिणोरुमूलदेशे ऊर्द्ध्वं प्रदर्शयेत् एषा पद्ममुद्रा एतां तन्मंत्रेण
जपध्यायनमरमनेन प्रदर्शयेत् वामकरांगुष्ठतर्जन्यग्रमन्योन्यं संस्पृश्य नाभेरधस्तात् ऊर्द्ध्वमुखेन निधा
यतस्य करस्योपरि दक्षिणहस्तं च तथैव कृत्वा निधापयेत् एषा योगमुद्रा एतां तन्मंत्रेण प्रदर्शयेत् एवं
किरीटाद्या मुद्राः प्रदर्श्य ध्यायेत् द्वारवत्यां सहस्रार्कभास्वरे भवने उत्तमे अनल्पैः कल्पवृक्षैश्च परीतम
णिमंडपे ज्वलद्रत्नमयस्तंभे द्वारतोरणकुड्यके फुल्लस्रग्लसच्चित्रविताने विमोक्तिके पद्मरागस्थ
लीराजरत्नन्योऽन्यमध्यतः अनारतगलद्रत्नसंघस्य स्वस्तरोरधः रत्नप्रदीपावलिभिः प्रदीपितदिगं
तरे उद्यदादित्यसंकाशे मणिसिंहासनांबुजे समासीनोऽच्युतो ध्येयो द्रुतहाटकसन्निभः समानोदित
चंद्रार्कतडित्कोटिसमद्युतिः सर्वांगसुंदरः सौम्यः सर्वाभरणभूषितः पीतवासाश्चक्रशंखगदापद्मो
ज्ज्वलद्भुजः अनारतोज्ज्वलद्रत्नधाराम्भककलशं स्पृशन् वामपादांबुजाग्रेण मुष्ठतावलभद्भवि रुक्मिण
णीसत्यभामे स्वमूर्द्धि रत्नौघधारया सिंचित्यौ दक्षवामस्थे स्वदोःस्यकलशोत्थया नाग्नजिती सुनं
दा च दक्षिणेऽस्यौ कलशोत्थया ताभ्यां च दक्षवामस्थे मित्रविंदासुलक्ष्मणे रत्ननद्याः समुद्धृत्य रत्नपूर्णौ
घटौ तयोः जांबवती सुशीला च दक्षिणेऽस्यौ दक्षवामगे बहिः षोडशसहस्रसंख्याताः परितः स्त्रियः ध्येयाः
कनकरत्नौघधाराम्भकुम्भोज्ज्वलः तद्बहिश्चाष्टनिधयः पूरयंतोऽपनैर्धरा तद्बहिर्वृष्णयः सर्वे पुरो वक्षा
दुरादयः ध्यात्वैवं परमात्मानं विश्रामेणामनं जपेत् एवं ध्यात्वा कामामालामंत्रं कामगायत्रीं च तत्त्वावि
श्रामेणामनं प्रागुक्तं भुवनैश्वर्यादिलक्षं तल्लक्षं जपेत् आज्यैर्दशांशं ऊनेच कामामालामंत्रं मारगायत्रीमंत्रं
चोपरिष्टाद्वक्ष्यामः अथास्य मंत्रपूजाविधिः तदर्थं यंत्रं वक्ष्ये गोमयेनोपलिप्योर्वीं तत्र पीठं निधापये

त विलिख्य गंधपंकेन लिखेदष्टदलांबुजं कर्णिकायां तु षट्कोणं ससाध्यं तत्र मन्मथं। शिष्टैः सप्तद
शभिरक्षरैर्वेष्टयेत्स्मरम् प्राग्रतोऽनिलकोणेषु श्रियं शिष्टेषु संविदम् षट्कोणसंधिषु चके सरेषु त्रिशाखि
शः विलिखेत्स्मरगायत्रीमालामंत्रं दलाष्टके षट्पुरः संलिख्येत् द्वाह्ये वेष्टयेन्मातृकाक्षरैः भूविंबचूलि
खिद्वाःस्वश्रीमाये हिग्विदिक्ष्वपि एतद्यंत्रं हाटकादिपट्टे वा लिख्य पूर्ववत् साधितं धारयेद्यो वै सोऽप्यनं
प्र॰पं॰सा॰ सं॰ १७५ त्रिदशैरपि अस्यार्थः प्रथममष्टदलपद्मं विलिख्य तत्कर्णिकायां षट्कोणं विलिख्य तन्मध्ये क्लीमिति
मारबीजं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामादि यंत्रन्यायान्विलिखेत् पुनः कलायेत्यादिभिः शिष्टैः सप्तदशा।
भिरक्षरैस्तत्कामबीजं वेष्टयेत् पुनः षट्कोणेषु प्रागग्रतोऽनिलकोणेषु श्रीमिति बीजं विलिखेत् तदि
तरकोणेषु त्रिष्वपि भुवनेशीं विलिखेत् पुनः कोणसंधिषु षट्स्वपि क्लीं कलायनमः इति षडक्षराणि वि
लिखेत् पुनरष्टदलकोणेषु कामदेवाय विद्महे पुष्पबाणाय धीमहि तन्नोऽनंगः प्रचोदयात् अस्याः स्मर।
175 गायत्र्याः स्वीयाणि त्रीण्यक्षराणि विलिखेत् पुनर्दलमध्येषु नमः कामदेवाय सर्वजनप्रियाय सर्वजनसंमोह
नाय ज्वल ज्वल प्रज्वल प्रज्वल सर्वजनहृदयं मम वशं कुरु कुरु स्वाहा इत्यस्य मारमालामंत्रस्य षट् षट् वर्णा
न्विलिखेत् अयं मारमालामंत्रः सर्वगोपालकमंत्रजपादौ मारबीजायोजनत्वेन जगत्त्रयवशीकरणार्थं
इयं च कामगायत्री सर्वगोपालमंत्रजपादौ जनसभाजनरंजनार्थं पुनर्मातृकावर्णैर्बहिर्वेष्टयेत् पुनस्त
त्तद्बहिश्चतुरस्रमष्टशूलयुक्तं विलिख्य तत्प्रदिक्षु श्रीमिति विलिख्य कोणेषु भुवनेशीं विलिखेत् एवं
सुवर्णादिपट्टे विलिख्य धारितं उक्तफलं स्यादिति अस्मिन्यंत्रे वैष्णवपीठे संपूज्य तस्मिन्न्यासरूपी मूर्तिं संभा
व्य तत्राच्युतं समावाह्य पूजयेत् प्रथमं मूलदेवताविग्रहे पूर्वोक्तवर्णन्यासक्रमेण तैर्मूलमंत्रवर्णैः सृष्टिस्थि राम
तिक्रमेण समर्च्य षडंगमंत्रैर्हृदयादिस्थानेषु च समर्च्य किरीटकुंडलहृदयचक्रशंखगदापद्मवनमालाश्रीवत्स। १७५

कौस्तुभवैजयन्त्यादीनजतन्नाम्ना समर्च्य पुनर्मूलमंत्रेण त्रिवारं समर्च्य पुनरावरणदेवतापूजां कुर्यात् प्रथ-
मं षट्कोणस्याग्नेयादिकोणेष्वंगैः प्रथमावृतिः ॐ वासुदेवाय नमः ॐ संकर्षणाय नमः प्रद्युम्नाय नमः
अनिरुद्धाय नमः इत्यष्टदलपद्मस्याग्नेयादिदलमूलेषु पुनः ॐ शांत्यै नमः ॐ श्रियै नमः ॐ सरस्वत्यै नमः
ॐ रत्यै नमः इति पूर्वादिदिग्दलमूलेषु एवं द्वितीया पुनः ॐ रुक्मिण्यै नमः ॐ सत्यभामायै नमः इति द-
क्षिणसव्यपार्श्ववर्तिनाः पत्राग्रयोर्यजेत् ॐ नाग्निजित्यै नमः ॐ सुनंदायै नमः ॐ मित्रविंदायै नमः ॐ
सुलक्ष्मणायै नमः ॐ जांबवत्यै नमः ॐ सुशीलायै नमः इति पूर्वाद्यष्टदलाग्रेषु समर्चयेत् एवं तृ-
तीयावृतिः पुनः षोडशसहस्रमहिषीभ्यो नमः इति सकृदेव समर्चयेत् एवं चतुर्थी पुनरिंद्रनिधये नमः
नीलनिधये नमः ॐ मुकुंदनिधये नमः ॐ मकरनिधये नमः ॐ आनंदनिधये नमः ॐ कच्छपनिधये नमः ॐ
ॐ शंखनिधये नमः ॐ पद्मनिधये नमः इत्यष्टनिधयः एतैः पंचमावृतिः पुनरिंद्रादिभिः षष्ठी वज्रादि-
भिः सप्तमी एवं संपूज्य दधिखंडाज्यमिश्रान्नपयोऽन्नेन निवेद्यं कृत्वात्मगुह्यस्यात्मानं समर्च्य न्यस्त्वा जपेत्
तत्र फलमाह जपहोमार्चनध्यानैर्यो मंत्रं भजते मनुं तद्गृहं सर्पत्येते रत्नस्वर्णधान्यैरनारतं पृथ्वी पृथ्वी धनै
करे यस्य सर्वसस्यकुलाकुला पुत्रैर्मित्रैः समं पन्नः प्रयात्यंते परां गतिम् अथ प्रयोगविधिः बद्धाबध्यर्च्यो-
गोविंदं शुक्लपुष्पैः सतंडुलैः आज्याक्तैरयुतं हुत्वा भस्म तन्मूर्ध्नि धारयेत् तस्यान्नादिसमृद्धिः स्यात् तद्वशे
सर्वयोषितः शुक्लपुष्पं मंदारादिधवलपुष्पं प्रयोगांतरं आज्यैर्लक्षं हुनेद्रत्नपद्मैर्वा मधुराक्तैः श्रिया
तस्य सांद्रमैश्वर्यं तृणलेशायते ध्रुवम् मधुरं त्रिमधुरम् प्रयोगांतरम् शुक्लादिवस्त्रलाभाय शुक्लादिकु-
सुमैर्हुनेत् त्रिमधक्तैर्दशशतमाज्याक्तैः काष्ठैः संयुतम् अस्यार्थः मंदारादिशुक्लकुसुमैः शुक्लवस्त्रलाभाय
जपादिरक्तकुसुमैः रक्तवस्त्रलाभाय त्रिमधुरसिक्तैर्वा आज्यसिक्तैर्वा अष्टोत्तरसहस्रं हुनेत् प्रयोगांतरं तोऽ

सिक्तैः सितैः पुष्पैरष्टोत्तरसहस्रकं जुहुने त्रिसंपः समाप्य मधुरोधान्यते भवेत् दौर्हृद्मधु। सितपुष्पमं॰
दमादिं पुनः गोपालकदशाक्षरीविधाने प्यष्टादशाक्षरीविधानेपि पत्रपत्रयोयः प्रयोगउक्तः सोप्यनेन
नमंत्रेण कर्त्तव्यः अनेनापि योयः प्रयोगउक्तः सतावन्मपि कर्तुं शक्यः एवं क्रमदीपिकोक्तविंशा॰
त्यक्षरीविधिः अथ गोपालमंत्रप्रसंगात्तंत्रसारोक्तविंशत्यक्षरीयंत्रविधानं उच्यते षट्कोणकर्णिका
प्रसा सं द्वि २७५ मध्ये ससाध्यं मदनं लिखेत् षट्सु कोणेषु द्वे वर्णौ चतुर्वर्णौ वे तु दले दशपत्रे केसरी च दशार्णकैकव
र्णकं विंशत्यर्णमितं वर्णानुक्रमात् द्वौ द्वौ विलेख्य च मालामंत्रे मारस्य वाणैर्मी तत्केपापि चैव वेष्टितं॰ च^
भपुरा श्रिस्यशक्तिश्रीवसुधास्मर्यं विंशत्यर्णमनोर्यंत्रं प्रोक्तमेतद्यथा श्रुतं गोपनीयं प्रयत्नेन नरे॰
यंयस्यकस्यचित् धर्मार्थसुखमोक्षाप्तः पुत्रधान्यधराप्रदम् रत्नाकरं वश्यकरं कांतिसौभाग्यकी
र्तिदम् किमत्र बहुनोक्तेन कीर्तितार्थसुरद्रुमः अस्यार्थः प्रथमं षट्कोणं विलिख्य तन्मध्ये क्लीं
कामबीजं विलिखेत् तन्मध्ये साध्यनामादि यंत्रन्यासाश्चि लिखेत् तद्बहिश्च तद्दले तद्बहिर्द॰
शादले तद्बहिर्वृत्तत्रयं तद्बहिश्चतुरस्रं विलिख्य पुनः षट्सु कोणेषु क्लीं कृष्णाय नमः इत्यस्य मंत्र॰
स्यैकैकमक्षरं विलिखेत् पुनश्चतुर्दलेषु क्लीं कृष्ण लीमित्यस्यैकैकमक्षरं विलिखेत् पुनर्द॰
शादलमूलेषु गोपीजनवल्लभाय स्वाहा इत्यस्यैकैकमक्षरं विलिखेत् पुनर्दशादलमध्ये श्रीं ह्रीं क्लीं
कृष्णाय गोविंदाय गोपीजनवल्लभाय स्वाहा इत्यस्य वर्णान् द्वौ द्वौ विलिखेत् पुनः प्रथमवृत्ते नमः का
मदेवाय सर्वजनप्रियाय सर्वजनसंमोहनाय ज्वल ज्वल प्रज्वल सर्वजनस्य हृदयं मम वशं कुरु कुरु स्वा
हा इत्यनेन मारमालामंत्रेण वेष्टयेत् पुनर्द्वितीयवृत्ते ॐ ह्रां द्रां शोषणाय नमः ॐ द्रीं क्षोभणबाणाय नमः ॐ क्लीं॰ राम
वशीकरणबाणाय नमः ॐ ब्लूं आकर्षणबाणाय ॐ सः संमोहनबाणाय नमः इतिपंचबाणमंत्रैर्वेष्टयेत् पु २७५

वृत्तेतान्॰

175

नत्ततीयेवृत्ते मातृकावर्णैर्वेष्टयेत् पुनः चतुरस्रकोणेषु ह्रीं श्रीं क्लीं ग्लौं इत्यस्य केकमदनं लिखेत् अथ क
ल्पांतरोक्तविंशत्यक्षरीमंत्रांतरं साध्यगर्भे लिखेत् कामं वह्निगेहयुगोदरे षट्स्रकोणेषु यद्वर्णं चतुःपत्रा
वृत्ते ततः केसरोपचतुर्वर्णांद्वादशार्णमनोर्लिखेत् त्रीणि त्रीणि च वर्णानि प्रतिपत्रं ततो वहिः ॐ नमो भ
गवते वासुदेवायेति द्वादशाक्षरी पद्मे दिक्पत्रे केशजं दशार्णमनं केसरे दिक्पत्रे दशपत्रे विंशत्यर्णमनोव
र्णानु प्रतिपत्रे द्वि द्विशो लिखेत् वहिः षोडशपत्रेषु स्वरान् पत्रकेसरेषथ आगावो यस्य सकृत्स्य अर्धमर्धमचो क्रमात्
वहिः संवेष्टकाद्येश्वतुतो भूविंवमालिखेत् वराहवीजं तद्विभूवीजं कोणगं लिखेत् हकारषष्ठस्वरविंदुभिर्वी
वि॰ हंवीजं हमितिग्लौमितिभूवीजं गोपालयंत्रमेतद्विधिना स्थापितं गृहे तत्र गावः पयस्विन्यः संवृषाश्च निरामयाः पी
नोध्नो वक्रूपाश्च सुशीलाश्च भवंति हि धनधान्यधरारत्नशालिनी तस्य मंदिरे लक्ष्मी रतिस्थिरा भूत्वा वसेदाभू
तसंप्लवम् इति स्वविलिखितविंशत्यर्णयंत्रानुसारात्स्यार्थः स्पष्टः अथ गोसमृद्धिकरयंत्रप्रसंगादागावस्य सकृ द्वि॰
स्यापि यंत्रं गोसमृद्धिप्रदं लिख्यते मध्ये तारं ससाध्यं वसुदलविवरे गावस्सकृत्स्य चत्वर्णैकामे काकेमेण
प्रविलिखेत् वहिर्वेष्टितां मातृवर्णैः आगावः सकृ यंत्रं ऊरुग्रहगतमिदं स्थापितं मंदिरादौ दद्याद्गोरक्षिका
तृणकवृषमहिषैः संकुलामाशुलक्ष्मीं अयं स्पष्टार्थः अथ गोपालमंत्रप्रसंगाद्गोपालसंध्यावंदनप्रकारो २
लिख्यते प्रथमं वैदिकसंध्यावंदनं कृत्वा दक्षिणहस्ततलेन जलमादाय वामकरतले हृदयमंत्रेण तत्स
लिलं निधाय तदंगुष्ठविवरनिर्गतजलविंदुभिर्दक्षिणकरेणानेन मंत्रेण शिरसा दायादित्यमंडलगताय मार्गा
पश्चात्त्रिरंघ्री निवेद्य तदंगादीन्न्यसेत् रामक्रीडारतं कृष्णं गोपीमंडलमध्यगात् तावत्प्रिष्टमस्त्रमंत्रेण दक्षिण
करेणादाय धोनिदक्षिण्येषु नरभेवं च तु कृत्वोभयस्य दक्षिणकरेण हृदयमंत्रेण जलमादाय वामनासापुटे
नाघ्राणांतर्गतदोषं प्रक्षाल्य दक्षिणेन निःसार्य विसर्ज्यं जलिताजलं ध्यायन्तं मधुरं वेणुं ध्यात्वा तत्र रवि
म ध्ये

मंडलेन तदभिमन्त्र्योद्दिक्षु मंत्रजलज्ञायंत्रीयथाशक्तिजप्त्वा पुनः स्वमंत्रस्यांगन्यासादीन् कृत्वाग्रागुक्तवन्नीत्तर्प
णाद्यर्ककं तर्पणं कुर्यात् एवं गोपालसंध्यावंदनविधिः गोपीजनाय विद्महे गोपीवल्लभाय धीमहि तन्नो कृष्णः प्रचोद
यात् इति गोपालगायत्री अस्य मूलमंत्रवद्दृष्ट्यादि अथवा मारगायत्री कामदेवाय हृत् विद्महे शिरः पुष्पवाण
नेत्रम्, य शिखा वा धीमहि कवचं तन्नोऽनंग प्रचोदयात् अस्त्रं नारदगायत्री कृष्णाद्याद्याः शिरोललाटनेत्रहृदयद्याः यत्से
प्र.सा.सं ध्वजेषु वर्णान्न्यसेत् अंगमंत्र एव गायत्रीमंत्रः ॥ इति श्रीप्रपंचसारसंग्रहे गीर्वाणेन्द्रविरचिते सप्तदशः पटलः १७
प अस्य श्रीकृष्णमंत्रप्रसंगात् श्रीराममंत्रो लिख्यते ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छंदः श्रीरामो देवता रां बीजं नमः शक्तिः
१७६ मम सर्वैश्वर्यसर्वसौभाग्यसिद्धौ भाग्ये सर्वलोकवश्यविद्याज्ञानसिद्ध्यर्थे विनियोगः रां हृत् रीं शिरः इत्याद्यं जपे
गानि अथवा मूलमंत्रपदैरेव षडंगानि एतैर्मंत्रैरेव करन्यासं च कुर्यात् अथान्तरन्यासः ब्रह्मरंध्रे भ्रुवोर्मध्ये
176 हृदि नाभौ च गुह्ये के पादयोश्च प्रविन्यस्य भावयेद्भावनां सुधीः ध्यानं आधारे भावयेच्छक्तिं चित्सदानंदरूपिणीं
उद्यदादित्यसंकाशामाधारं तत्प्रभामयम् विद्युत्कोटिप्रतीकाशं चंद्रकोटिसुशीतलं सुषुम्णामार्गमब्जमीलया प्रा
पयेत्परं पदं ततः ब्रह्माध्वनानयेदेतद्द्वारणान्तेन मंडलं प्रापय्य विधिनावृष्ट्यापाययेत्तत्सुधामृतं ततः परीगलत्
धा सुधाधाराभिराप्लुतम् निजदेहं जगत्सर्वमेकीभूतं विचिंतयेत् निष्प्रपंचं निराकारं निरवद्यं निरंजनम् अप्रमेयम
अरूपं परमं सत्सद्भावविवर्जितं अखंडानंदमात्मानं भावयेन्मुनिसत्तम इति ध्यानानंतरम् उपसंहृत्य तत्तेजो पद्म
हृदयपंकजे रामं ज्योतिर्मयं ध्यायेत्सर्वलोकैकसाक्षिणं जगदुत्पत्तिसंपत्तिविपरीतिकरं परं देवासुरमुनी
द्रयोगिवृंदैश्च सेवितं चतुर्भुजं शंखचक्रगदापंकजधारिणं किरीटहारकेयूररत्नकुंडलशोभितं एवं ध्या
ने त्वा जपेन्मंत्रं षट्सहस्रं दिने दिने सर्वेषामाश्रितिमूलानां नित्यनैमित्तिकात्मनां कर्मणामविरोधेषु कालेषु जपप राम
रायणः वाचः श्रियः पतिर्भूत्वा कविर्भवति वत्सरात् इति ध्यानांतरम् यद्वा कल्पतरोर्मूले सौवर्णमंडपमध्ये तन्मा १७८

ऽष्टदलंपद्मंचप्रत्यादित्यसंनिभं वीरासनेनतन्मध्येसमासीनंमहामुने। सम्यक्कृतज्ञानमयींमुद्रांदधानं।
दक्षिणकरे तेजःप्रकाशिनींवामजानुन्यर्थनिचापरम्। जानकीवल्लभंदेवंदूर्वानीलसमप्रभम्। व्याख्यानति
रतंदेवंवहिभुजंरघुनंदनम्। वामभागेसमासीनांसीतांकांचनसन्निभां भजतांकामदांनित्यंनीलोत्पलकरां
बुजं लक्ष्मणंपश्चिमेभागेधृतछत्रंसचामरं पार्श्वेभरतशत्रुघ्नौतालवृंतकरौवुभौ एवंध्यात्वाजपेन्मंत्रंध्यान
लक्ष्म्याश्रभाजनं चातुर्विधंकविलंचषण्मासाज्जायतेध्रुवम्। जपतांमंत्रिणामेवमंतर्यागेनधीमतां
पुरश्चरणकृत्यंतुविनाचफलदोमनुः ध्यानांतरम् कालांभोधरकांतिकांतमनिशंवीरासनाध्यासितंमुद्रांज्ञा
नमयींदधानमपरंहस्तांबुजंजानुनि सीतांपार्श्वगतांसरोरुहकरांविद्युन्निभांराघवं पश्यंतंमुकुटांगदादिवि
विधाकल्पोज्वलांगंभजे रांरामायनमः इतिमंत्रः अतःपरंप्रवक्ष्यामिपौरश्चरणिकंविधिं जितेंद्रियोहवि
ष्याशीशाकपावकभोजनः पश्चिमाभिमुखोदेवेवृषभस्थेपिवालये नद्यःसमुद्रगामिन्यास्तीरेगोष्ठेथ
वागृहे अश्वत्थविल्वयोर्मूले सिंधुतीरेजलाशये पर्वताग्रेथवामंत्रीस्थानेष्वन्यतमेजपेत् द्वादशलक्षंज
पेत् दशांशंतर्पयेत् तद्दशांशंविल्वशमिद्भिश्चतत्पत्रैश्चतत्फलैश्चतत्कुसुमैश्चत्रिमधुरसिक्तैर्जुहुनेत्तं पु
रश्चरणार्थम्। अथकल्पांतरोक्तन्यासविधिः अग्निमातृकाकेशवादिमातृकातत्वमूर्तिपंजरान् प्राग्गुणोपा
लकाविधानोक्तान्न्यसेत् अथपूजाविधिः तदर्थंयंत्रंवक्ष्ये अथोच्यतेमहायंत्रंरघुनंदनविग्रहं सौभाग्यदं
वश्यकरंरिपुनाशकारंपरं आयुरारोग्यपदंपुत्रसंग्रहज्वरनिवारणं यंत्रंमंत्रमयंप्रोक्तंमंत्रात्मादेवतेरिता
पुराभगवताप्युक्तंतंत्रेसंमोहनाह्वये देहात्मनोर्यथाभेदोमंत्रदेवतयोस्तथा तस्मात्पीठमहायंत्रंलिखि
त्वातत्रयजेयत् विनायंत्रेणचेत्पूजादेवतानप्रसीदति ततोवक्ष्यामियंत्रस्यस्वरूपंगुरुदर्शितं षट्कोणंपू
र्वमालिख्यतदग्रेवृत्तमालिखेत् वहिरष्टदलंपद्मंततःपार्थिवमंडलं एवंमंडलमालिख्यशोभनंव्यक्तमुज्व

त्वरगमितम् २४

ले षट्क्लेषट्कोणांतर्लिखेद्धीजंसाध्याख्याकर्मगर्वितं मान्मथेनैववीजेनतद्धीजंवेष्टयेद्वहिः अवशिष्टैर्मनो
वर्णैर्मान्मथंतच्चवेष्टयेत् दशाक्षरेणमंत्रेणसर्वतद्वेष्टयेत्पुनः अग्न्यादिकोणषट्कोणषडंगानिचविन्यसेत्
श्रींह्रींइतिलिखेत्पश्चात्षट्कोणस्यकपोलयोः कोणाग्रेषुचक्रंवीजंकेशेषुस्वरक्रमात् ततोमालामनो
प्रसाः वर्णान्पूर्वाद्यष्टदलेषुच तेषुसप्तसप्तमंत्रज्ञोविन्यसेद्दसंख्यया अवशिष्टंपंचवर्णांविन्यसेदष्टमेदले वृत्ताकारेण
८८ तत्सर्वंचवेष्टयेत्कादिवर्णकैः वीजद्वयंलिखेत्पश्चाद्भूगृहेदिग्विदिक्षुच नारसिंहंमहावीजंवाराहंचमनेक्रमा
त् अस्यार्थः प्रथमंषट्कोणंविलिख्यतन्मध्येमंत्रस्यप्रथमंवीजं रामइतिविलिख्य तन्मध्येसाध्यनामादीन्
विलिख्य पुनःकामवीजेनपूर्वलिखितंमंत्रप्रथमवीजंवेष्टयेत् पुनरवशिष्टेनमूलमंत्रवर्णपंचकेनतत्
कामवीजमपिवेष्टयेत् पुनर्वक्ष्यमाणेनरामदशाक्षरेणपूर्वलिखितंसर्वंवेष्टयेत् हुंजानकीवल्लभाय।
177 स्वाहा इतिरामदशाक्षरीमंत्रः पुनःषडंगानिषट्सुकोणेषुएकैकंविलिख्य षट्कोणकपोलद्वंद्वेश्रींह्रीं
मित्येकैकस्मिन्कपोले एवंसर्वकपोलेष्वपिविलिख्य पुनःषट्कोणाग्रेषुहकारमकारउकारविंदुकृतं।
हूंमितिरूपंविलिख्य पुनःवहिरष्टदलेपद्मंविलिख्य तत्केसरस्थानेषुषोडशस्वरान् द्वौद्वौ विलिखेत्।
पुनर्दलेषुमालामंत्रवर्णान्षट्षट्संख्ययासप्तस्वपिदलेषुविलिख्याष्टमेवशिष्टवर्णान्विलिखे।
त् तदुच्यते ॐनमोभगवतेरघुनंदनायरक्षोघ्नविशारदायमधुरप्रसन्नवदनायअमिततेजसेवलायरा।
मायविष्णवेनमः इतिमंत्रः एतेनसप्तचत्वारिंशद्वर्णवतामालामंत्रेणषट्संख्ययासप्तदलेषुवशि। अष्टसप्ताशैः
ष्टवर्णपंचकंअष्टमेचविलिख्य तद्वहिर्वृत्तंविलिख्य तस्मिन्ककारादिक्षांतैर्वेष्टयेत् तद्वहिश्चतुरस्रंसाष्टशू सहितम्=
लाग्रंविलिख्य तस्यदिक्षुनारसिंहवीजंविलिख्यकोणेषुक्ष्रौंमितिवाराहीवीजंविलिखेत् तथाचरेफ। राम
औकारविंदुनादैर्भूषितोमुनेनारसिंहोमहामंत्रोभजतांकल्पभूरुहः पंचमस्वरसंयुक्तोहकारोविंदु। ८८

भूषितः वारा हवीजमित्युक्तं लक्ष्मीधनधराप्रदं एतद्यंत्रं समालिख्य सौवर्णे राजते पटे भूर्जे वाससि गुटूप
गुलिकीकृत्य धारयेत् अपुत्रो लभते पुत्रं अधनो धनवान् भवेत् किमत्र बहुनोक्तेन सर्वसिद्धिप्रदं नृणां यंत्रमेत
त्समालिख्य धारणात्पातकापहम् इत्येवं यंत्रं विलिख्य तस्मिन् वैष्णवपीठं संपूज्य तदुपरि श्रीराममा
वाह्य उपचारैः समर्चयेत् पूर्वमंगैः षट्कोणेषु समर्चयेत् पुनर्वामभागे सीतां तन्मंत्रेणायजेत् तन्मं
त्रस्य जनक ऋषिः गायत्री छंदः सीताश्रीर्देवता श्रीसीतायै नमः इति मंत्रः इमं मंत्रं भार्यायुतो जपेत् तस्मा
दैश्वर्यसिद्धिर्भवति पुनः ॐ शार्ङ्गाय नमः इति देवस्य पुरतो यजेत् ॐ शरेभ्यो नमः इति देवस्य वामदक्षिणतो य
जेत् इत्येषा प्रथमावृतिः तद्बहिरष्टदले पूर्वाग्रदले हनुमते नमः आग्नेये ॐ सुग्रीवाय नमः ॐ भरताय नमः ॐ वि
भीषणाय नमः ॐ लक्ष्मणाय नमः ॐ अंगदाय नमः ॐ शत्रुघ्नाय नमः ॐ जांबवते नमः इत्यष्टदलेषु क्रमेण
सर्वे च प्रणवाद्याः समर्चनीयाः एवं द्वितीयावृतिः पुनरष्टदलेषु जयंताय नमः ॐ विजयाय नमः ॐ सुराष्ट्रा
य नमः ॐ राष्ट्रवर्द्धनाय नमः ॐ अकोपाय नमः ॐ धर्मपालाय नमः ॐ सुमंत्राय नमः एतैरष्टभिस्तृतीया
इंद्रादिभिश्चतुर्थी वज्रादिभिः पंचमी अथ प्रयोगविधिः मधुहोमेन जुहुयात्पायसेनैव वा पुनः कुबेरसदृशो
मंत्र लक्ष्म्या विद्यया धिषणायते अथ श्रीरामप्रसंगात् मंत्रदेवताप्रकाशकोक्तश्रीरामदशाक्षरी लिख्यते दशा
क्षरीमंत्रस्य वशिष्ठ ऋषिः विराट् छंदः सीतायाः पाणिग्रहसमर्थः श्रीरामो देवता क्लीं बीजं स्वाहा शक्तिः
क्लीमित्यादि षडंगानि राजायोध्यानगरीविलसन्मंडपे रत्नभित्तौ तत्र दिव्यास्थितसे सुमनसस्तोरणे दिव्यगं
धैर्नानादिग्भ्यो धनपतिधनैर्दिव्यसिंहासनस्थो दिव्याकारैरनुजनिवहैः सेवितः स्वर्णकुंडले दिव्यमाल्यार्दि
विचरततंतूयमानः सुरौघैः प्राप्तस्प्रांते दृढमुनिवरैर्वामदेवादिभिश्च राकाचंद्रोपमितसुखदः श्यामल
स्वारूढश्चाप्ययः सद्यो विरचितमहाराजराज्याभिषेकः ॐ क्लीं जानकीवल्लभाय स्वाहा अथात्मन्यासः मू

हो:

ह्रिं भाले भ्रुवोर्मध्ये आस्ये कंठे हृदि नाभौ गुह्ये जानुपादयोरक्षरन्यासः समस्तेन व्यापकन्यासः षडक्षरोक्तवि।
धिना पूजयेत् लक्षं पुरश्चरणं जपः अथ प्रयोगः जातीप्रसूनैर्जुहुयाच्चंदनांभःसमुक्षितैः जनवश्याय कमलैर्धन
धान्यादिसंपदे नीलोत्पलानां होमेन वशयेदखिलं जगत् बिल्वप्रसूनैर्जुहुयात् इंदिराप्राप्तये नरः दूर्वाहो
मेन दीर्घायुः भवेन्मंत्री निरामयः रक्तोत्पलैर्भवेन्मंत्री धनमाप्नोति वांछितम् मेधाकामेन होतव्यं पलाश
श्र·सा·सं· कुसुमैर्नवैः तज्जन्मभंभःप्रपिबेत्कविर्भवति वत्सरात् तन्मंत्रितान्नं भुंजीत महदारोग्यमाप्नुयात् अथ सी
१७८ ताराममंत्रः सप्तऋषिः जगतीछंदः सीतारामो देवता श्रींबीजं स्वाहाशक्तिः ॐ क्लीं हृत् श्रीं श्रीं शिरः रारा
मायनमः शिखा श्रीसीतायै स्वाहा कवचं श्रीं श्रीं नेत्राभ्यां क्लीं ईं अस्त्रं तप्ताष्टापदाभां विदेहतनयां रामां
कपीठस्थितां तदुत्कृतेक्षणतत्पररामनिमिषां हस्तास्थिताब्जोत्पलां रामं दाशरथिं रमाकुचलसत्कुलंतदास्ये
178 क्षणं कस्तूरीरचनस्वदक्षिणाकरं ध्यायेदभीष्टाप्तये प्रणवं मान्मथं बीजं लक्ष्मीबीजद्वयं तथा राममंत्रष
डर्णं च सीतामंत्रषडक्षरान् अग्निबीजं ततः पश्चाद्रमाबीजद्वयं तथा कामबीजं ततः पश्चात् प्रणवेन पुटं क्रमा
श्रीं त् सीताराममहामंत्रं जपेद्वांछितमाप्नुयात् ॐ क्लीं श्रीं रीं रामायनमः श्रीसीतायै स्वाहा रां श्रीं क्लीं ॐ इति मंत्रः
मुक्तिं एकविंशतिवर्णोयं भुक्तिमुक्तिप्रदो नृणां षडक्षरोक्तवत्पूजादिकं अथ यंत्रम् षट्कोणं पूर्वमालिख्य तदग्रे वृत्त
मालिखेत् वहिरष्टदलं पद्मं रमामालां लिखेत्क्रमात् पूर्वादिदलपर्यंतं अवसाने वर्गाष्टकं षोडशार्णान्ब।
हिर्लिखेत् तद्बहिः प्रणवं लिखेत् षट्कोणमध्ये श्रीरामं लक्ष्मीबीजेन वेष्टयेत् एवमुक्तप्रविधिं वं मुद्रावकं प्रपूज।
येत् गंधपुष्पादिधूपैश्च दीपै नैवेद्यमेव च एवं कुर्वीत मतिमान् रामसायुज्यमाप्नुयात् अथ सप्तार्णः प्रथमं।
षट्कोणं विलिख्य तन्मध्ये रामबीजं विलिख्य तानि बीजानि प्रत्येकं श्रीबीजेन वेष्टयेत् बहिरष्टदलं पद्मं वि राम
विलिख्य तस्मिन् ॐ नमः सीतापतये रामाय हन हन हुं फट् इति रामषोडशाक्षरी मंत्रेण वेष्टयेत् तद्बहिः प्रण। १७८

ज४

वेनवेष्टयेदिति अथ श्रीरामद्वादशाक्षरीमंत्रस्य अगस्त्यऋषिः गायत्रीछंदः रामचंद्रोदेवता रांबीजं श्रीं
शक्तिः ॐहृत् श्रीशिरः भरताग्रजरामशिखा क्लींकवचं स्वाहा अस्त्रं ध्यानंपूर्ववत् ॐश्रीभरताग्रजरामक्लीं
स्वाहा इतिमंत्रः श्रीरामषोडशाक्षरीमंत्रस्यागस्त्यऋषिः बृहतीछंदः श्रीरामोदेवता ह्रूंबीजं रांश
क्तिः मूलमंत्रपदैःषडंगानि ध्यानंपूर्ववत् ॐनमःसीतापतयेरामायहनहनहुंफट् इतिमंत्रः श्रीरामद्वा
त्रिंशदक्षरीमंत्रस्यागस्त्यऋषिः अनुष्टुप्छंदः श्रीरामोदेवता ॐबीजं श्रीशक्तिः मंत्रपादैर्मस्तैःसम
स्तैःपंचांगानि ध्यानार्चनादिपूर्ववत् ॐरामभद्रमहेष्वासरघुवीरनृपोत्तम दशास्यांतकमांरक्षश्रियंमेदे
हिदापय इतिमंत्रः अथद्वादशाक्षरीमंत्रांतरं शुकऋषिः अनुष्टुप्छंदः श्रीरामोदेवता रांबीजं आयेतिश
क्तिः पादचतुष्टयेनसमस्तेनचपंचांगानि ध्यानादिप्राग्वत् ॐनमोब्रह्मण्यदेवायरामायाकुंठतेजसे उत्तम
श्लोकधुर्यायहस्तदंडार्पितांघ्रये इतिमूलमंत्रः लक्षंजपःसाज्यपायसेनहोमोदशांशः अथमंत्रांतरं अगस्त्य
ऋषिः बृहतीछंदः श्रीरामोदेवता क्लींबीजं नमःशक्तिः ॐह्रींश्रींक्लींदाशरथायसीतावल्लभायत्रैलोक्यना
थायनमः त्रयोविंशत्यर्णाः ध्यानादिप्राग्वत् राममंत्रप्रसंगात्लक्ष्मणादिमंत्रा लिख्यंते लक्ष्मणमंत्रस्यागस्त्य
ऋषिः गायत्रीछंदः लक्ष्मणोदेवता लंबीजं नमःशक्तिः ममपुरुषार्थचतुष्टयेविनियोगः द्विभुजंस्वर्णा
रुचिरतनुंपद्मनिभेक्षणं धनुर्बाणधरंरामसेवासंसक्तमानसं लंलक्ष्मणायनमः इतिमंत्रः भरतशत्रु
घ्नमंत्रयोरपिऋष्यादिपूर्ववत् भरतशत्रुघ्नौदेवते ॐभंभरतायनमः शंशत्रुघ्नायनमः इतिमंत्रः हनुमन्मं
त्रस्यईश्वरऋषिः अनुष्टुप्छंदः हनुमान्देवता हौंबीजं नमःशक्तिः मंकीलकं ममहनुमत्प्रसादसि
द्ध्यर्थेजपेविनियोगः ॐनमोभगवतेआंजनेयायहृत् रुद्रमूर्तयेशिरः वायुसुतायशिखा अग्निग
र्भायकवचं रामदूतायनेत्रं ब्रह्मास्त्रनिवारणायअस्त्रम् एतैरेवकरन्यासः स्फटिकाभंस्वर्णकांतिंद्वि

भुजंच कृतांजलिं ॐ उलक्ष्यसंशोभिमुखं वो भो तं समरूर्भते गं ह्रीं नमो भगवन् प्रकट पराक्रम: आक्रांतदिग्मं
प्र सा सं १७८ 179 डलयशोवितानधवलीकृतजगत्रितयवज्रदेह रुद्रावतार लंकापुरीदहन उदधिबंधन दशग्रीवकृतांतक सी
ताश्वासन अंजनगर्भसंभूत रामलक्ष्मणानंदकर कपिसैन्यप्राकार सुग्रीवधारण पर्वतोत्पाटन बाल
ब्रह्मचारिन् गंभीरशब्द सर्वग्रहविनाशन सर्वज्वरोत्सादन डाकिनीविध्वंसन गं ह्रीं हां हां हां हं सण हि सर्व
विषहर २ परबलं क्षोभय २ मम सर्वकार्याणि साधय २ ॐ फट् स्वाहा इति हनूमन्मालामंत्र: एतानु
लक्ष्मणादिमंत्रानु राममंत्रांगत्वेन यथाशक्ति जपेत्. अथैतन्मंत्रसंध्यावंदनं लिख्यते अस्य श्रीराम
संध्यावंदनस्यास्य भगवान् ऋषि: गायत्री छंद: श्रीरघुनाथो देवता अस्य मंत्रेण जलं संशोध्य चक्रीकृत्य क
वचमंत्रेणावगुंठ्य पश्चाद् ब्रह्मांडोदरतीर्थानि करै: स्पृष्टानि ते रवे तेन सत्येन मे देव तीर्थं देहि दिवाकर इ
ति आदित्यात्तीर्थं प्रार्थ्य अंकुशमुद्रया मंडले विभिद्य करे तज्जलमादाय गंगे च यमुने चेति मंत्रेण तज्जलं ज
ले प्रतिष्ठाप्यावाहनादिषण्मुद्रा: प्रदर्शयेत् आवाहितो भव संस्थापितो भव सन्निहितो भव संपीडितो भ
व संमुखो भव अवगुंठितो भव इति पश्चात् गंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यै: संपूज्य गं नमो भगवते रघुनंदनाय रक्षो
घ्नविशदाय मधुरप्रसन्नवदनायामिततेजसे बलाय रामाय विष्णवे नम: इति मालामंत्रेणांजलिना जलमा
दाय दक्षिणकरस्थं जलं वामकरे निक्षिप्य मालामंत्रेण नवधा विभज्य नवं प्रोक्षणं कुर्यात्. अवशिष्टं जलं
दक्षिणकरे गृहीत्वा ॐ जानकीवल्लभाय स्वाहेति पिबेत्. पश्चादर्घ्यं अस्य श्रीरामार्घ्यमंत्रस्य अगस्त्य ऋ
षि: गायत्री छंद: श्रीरामो देवता दाशरथाय अंगुष्ठाभ्यां नम: विद्महे तर्जनीभ्यां नम: सीतावल्लभा
य मध्यमाभ्यां नम: धीमहि अनामिकाभ्यां नम: तन्नो राम: कनिष्ठिकाभ्यां नम: प्रचोदयात् करतलकर
पृष्ठाभ्यां नम: इति करन्यासं कृत्वा तेनैव मंत्रेण हृदयादिषडंगं कुर्यात्. पश्चात्सूर्यमंडलमध्यस्थं रामं सीतासमन्वितं न राम १७८
नवधा भागं प्रकाश्य मंत्रस्य एकादश पदानि संतितत नमः ध्येनमः परद्वयमालि नन्नाध्यादेकं नमः पदं मा(
प्रथमीपदंभूतं तत्रणवांते देयं अंति मं नमः पदानि अष्टावपि यावत् कुर्यात्. इति नवभाग: ॥ ५ ॥

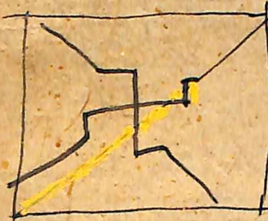
त्रिपुंडरीकाक्षमांजनेयगुरुंपरम् इतिश्लोकमंत्रेणसूर्य्यमंडलेरामंध्यात्वा दाशरथायविद्महेसीता
वल्लभायधीमहि तन्नोरामःप्रचोदयात् रविमंडलस्थरामायनमोर्घ्यंसमर्प्पयामीत्यर्घत्रयंसमर्प्यजलमादा
यतीरेगत्वाश्रीसीतायैस्वाहा इत्यात्मानंपरिषिंच्यआदित्याभिमुखोभूत्वाश्रीरामचंद्रोहमस्मीत्या
त्मानंभावयेत् ततोजलमाविश्यपरंमंत्रमरामायनमः रामंतर्पयामीत्येकविंशतिवारंसंतर्प्य पश्चात्सीतादी
परिवार॰ न्तत्तन्मंत्रनातर्पयेत् अवशिष्टरामंदेवतांसर्वांसमावाह्यश्रीरामांगदेवतास्तर्प्पयामीतितर्प्पयेत् ततःरां
रामायनमः इतिहस्तेजलमादायाभिमंत्र्यत्रिःपिवेत् ततआचम्यरामायनमः इतिअनुष्ठितंसर्वंरामायसम
र्प्पयेत् पश्चात् इतिरामसंध्यावंदनविधिः ॥ अथश्रीरामगायत्र्याः पूर्ववदेवऋष्यादिअंगन्यासः कृत्वा
सप्त्र सूर्य्यमंडलमध्यस्थं इत्यनेनध्यात्वा सूर्य्यमंडलस्थायरामायगंधादिपंचोपचारैःकृत्वादित्याभिमुखोभू
त्वाऽनामिकामूलेअंगुष्ठंनिधाय दाशरथायविद्महेइतिगायत्रींजपेत् ततःगुह्यातिगुह्यगोप्तात्वंगृहा
णास्मत्कृतंजपं सिद्धिर्भवतुमेदेवत्वामहंशरणंगत इतिगायत्रींरामायसमर्प्यांगन्यासंकृत्वोपतिष्ठेत
तत्रमंत्रः नमस्तेरामदेवायज्योतिषांपतयेनमः सात्विकसर्वभक्तानांआनंदमूर्त्तये १ रघुनाथाय
दिव्यायमहाकारुणिकायच नमोस्तुकौशिकानंददायिनेब्रह्मरूपिणे २ त्रिकालमेवंयःकुर्याद्रामए
वभवेत्स्वयं इतिसंध्यावंदनविधिःसमाप्ता ॥ हनुमन्मंत्रोपिलिख्यते ब्रह्माऋषिःगायत्रीछंदः हनुमा
न्देवता ह्रांबीजं ह्रींशक्तिः हनुमत्प्रसादार्थेविनियोगः ह्रांह्रींमित्याद्यंगानिध्यानं आंजनेयमतिपाट
लाननंकांचनाद्रिकमनीयविग्रहम् पारिजाततरुमूलवासिनंभावयामिपवमाननंदनं ॐनमोभगव
तेहनुमतेममम्रदनलोभंहर२आत्मतत्वंप्रकाशय२ हुंफट्स्वाहा इतिमंत्रोविद्याप्रदः हनुमत्मंत्रांतरमा
ह कपीद्रऋदिवरवर अंजनीवरपुत्रआवेशि२ ॐह्रांहनुमत्फट् पूर्वोक्तवदंगर्ष्यादिध्यानं अनेनपिशा

प्र॰सा॰स॰ १८०

180

चादिनिरवृत्तिः अथप्रसंगात्मंत्रसारोक्तहनुमत्मंत्रोप्ययोगपतावष्टा लिख्यते वशिष्टऋषिः अनुष्टुप्
छंदः हनुमान्देवता ॐनमोहनुमतेहुत् मममदनक्षोभंस्थिरः संहरसंहरश्रीवो आत्मतत्वकवचम्
प्रकाशायनेत्रम् हुंफट्स्वाहा अस्त्रं वामजानुनि वामबाहुमपरंहस्तानाल्मेमुद्राधृतंहृदयेशोकलयनुद्व
तोमुनिगणैरध्यात्मदत्तेक्षणं आसीनः कदलीवनेमणिमयेवालार्ककोटिप्रभोध्यायन् ब्रह्मपरंकरोतु
मनसः शुद्धिंहनूमान्मम ॐनमोभगवतेममदनक्षोभंसंहर२आत्मतत्वंप्रकाशाय२ हुंफट्स्वाहा म
दनक्षोभप्रशांतिविद्याप्रधानोयंमंत्रः शीर्षालिकश्रवणनेत्रकपोलनासादोःपादसंधिकटिनाभिसपा।
र्श्वहृत्कंठांसयुग्ममुखेमूर्ध्निचक्रमेणमंत्राक्षराण्यसत्यशुद्धमतिः स्वदेहे लक्षंजपेत् कदलीफलैर्वा
पनसफलैर्वास्वादुफलैर्दशांशांप्रपुरश्चरणेहोमः अथपूजानवशक्तिरहितेसामान्यपीठे आवाह्या
गैः प्रथमावृत्तिः ओंववतेनमः ओंविनतायनमः ओंनीलायनमः ओंपनसायनमः ओंगंधमादनायनमः
ओंसुषेणायनमः ओंमंदायनमः ओंद्विविदायनमः इतिद्वितीयावृत्तिः लोकेशोस्त्रतीया तदायुधैश्चतुर्थी
अस्ययंत्रकर्णिकायांलिखेत् तारंसाध्यगर्भंचतद्वहिः अष्टपत्रेकेसरोद्यत्स्वरं द्वंद्वमनोःक्रमात् आ
येसप्तद्वितीयेचचतुरोर्णान्लिखेत्तृतीयके सप्तचतुर्थेपंचमेचत्रीणित्रीण्यपरेष्वपि षट्सप्तमाष्टमपत्रेषुच
तुरश्चतुरोलिखेत् वृत्तोल्लसत्कादिवर्णैर्भूपुरास्त्रिस्फुरत्तारकम् हनूमतोयंत्रमेतद्धद्धितार्थप्र
दंपरम् इदमेवविलिख्यस्वर्णतालेपुयंत्रं नवनीतेप्रतिजप्यमंत्रमेनम् परिभक्षयतोमनंगपीडा
प्रशमंगच्छतिशुद्धिमेतिचेतः प्रयोगांतरम् आदायदोष्णासलिलंप्रसन्नं जप्यमंत्रंप्रविवे राम १८०
त्रिवारम् रागायदोषप्रशमायबुद्धेर्ज्ञानोदयायप्रशमायदत्तेः अथविद्याप्रदमंत्रप्रसंगाद्विद्यागोपा
लमंत्रोपिलिख्यते श्रीनारदऋषिः अनुष्टुप् श्रीकृष्णोदेवता मंत्रेणव्यस्तेनसमस्तेनचपंचांगानिध्याने ॥

दिव्योद्याने विवस्वत्प्रतिममणिमये मण्डपे योगपीठे मध्ये यः सर्ववेदान्तमयसुरतरोः सन्निषण्णो मुकुन्दः । वेदैः कल्प
द्रुरूपैः शिखरिशतसमालम्बिकोशैश्चतुर्भिर्न्यायैस्तर्कैः पुराणैस्स्मृतिभिरभिवृतस्तत्तादृशैश्चामराद्यैः दष्टा
द्दूलसत्काराद्यैररिदरमुरलीपुष्पबाणेषुचापान्नब्जस्रक्पूर्णकुम्भौ स्मरललिततनुर्दिव्यभूषाङ्गरागः । व्याख्यां
वाचे वितन्वन्नुरुस्फुटरुचिरपदां वेणुना विश्वमात्रे शब्दब्रह्मोद्भवेन श्रियमरुणरविर्वल्लवीवल्लभो नः । गोकु
लकुलमहाकुलसर्वज्ञ त्वं प्रसीद मे रमारमण विश्वेश विद्यामाशु प्रयच्छ मे इति मन्त्रः लक्षजपः ॥ अथ विद्या
गोपालमन्त्रान्तरं नारद ऋषिः गायत्री छन्दः श्रीकृष्णो देवता ऐं क्लीं कृष्णाय हृत् ह्रीं गोविन्दाय शिरः श्रीं गोपी
जनशिखा वल्लभाय कवचं स्वाहा सौः अस्त्रं ध्यानं वामोर्ध्वहस्ते दधतं विद्यासर्वस्वपुस्तकं अक्षमालां च द
क्षोर्ध्वे स्फाटिकीं मातृकामयीं शब्दब्रह्ममयं वेणुमधःपाणिद्वये स्थितम् गायन्तं पीतवसनं श्यामलं को
मलच्छविं बर्हिबर्हकृतोत्तंसं सर्वज्ञं सर्ववेदिभिः उपासितं मुनिगणैर्वेदनिष्ठैर्हरिं सदा ध्यात्वैवं प्रमदावेषवि
लासं भुवनेश्वरं चतुर्लक्षं जपेन्मन्त्रं मन्त्री संयतः ॐ ऐं क्लीं कृष्णाय ह्रीं गोविन्दाय श्रीं गोपीजनवल्लभा
य स्वाहा सौः इति मन्त्रः द्वाविंशदक्षरः विद्याप्रधानोऽयं मन्त्रः चतुर्लक्षं जपः त्रिमधुरसिक्तैः कुसुमैर्दशांशत
श्चरणं होमः विद्यादत्तरोक्तवत्पूजा अस्य मन्त्रस्य फलमाह योऽस्मिन्निष्णातधीर्मन्त्री वर्त्तते वक्त्रगह्वरात्
गद्यपद्यमयी वाणी तस्य गङ्गाप्रवाहवत् सर्ववेदेषु शास्त्रेषु संगीतेषु च पण्डितः संविन्निपरमां लक्ष्मीं चान्ते भ्या
त्परं पदं अथ सन्तानगोपालमन्त्रः नारद ऋषिः अनुष्टुप् छन्दः श्रीकृष्णो देवता ग्लौं बीजं नमः शक्तिः पुत्रार्थे वि
नियोगः देवकीसुत गोविन्देत्यादि चतुर्भिः पादैश्चतुर्ष्वङ्गानि ॐ नमः अथ ध्यानं वैकुण्ठादागतं कृष्णं रथस्थं
करुणानिधिं किरीटिसारथिं पुत्रानानयन्तं परात्परं आदाय तान्रथस्थांश्च गुरवे वैदिकाय च अर्पयन्तं म
हाभागं ध्यायेत्पुत्रार्थमच्युतं ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं देवकीसुत गोविन्द वासुदेव जगत्पते देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं

रंगतः इति मंत्रः मंत्रांतरं ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छंदः कृष्णो देवता क्लीं बीजं नमः शक्तिः पुत्रार्थे विनियोगः
क्लीमित्याद्यंगानि ध्यानं शंखचक्रगदापद्मान् दधानं सूतिकागृहे अंके शयानं देवक्यां कृष्णं वंदे विमुक्तये
ॐ नमो भगवते जगत्प्रसूतये नमः इति मंत्रः अथ संतानगोपालमंत्रः प्रसंगात्संतानकुमारीयोक्त संतानगोपा
लकमंत्रो लिख्यते श्रीनारद ऋषिः अनुष्टुप् छंदः श्रीकृष्णो देवता क्लीमित्याद्यंगानि अथ वा देवकीसुत
गोविंदेति मंत्रस्य पादैः समस्तेन चांगानि ध्यानं शंखचक्रगदापद्मान् धारयंतं जनार्दनम् अंके शयानं दे
वक्याः सूतिकामंदिरे शुभे एवं रूपं सदा कृष्णं सुतार्थी भावयेत्सुधीः ॐ देवकीसुत गोविंद वासुदेव जगत्पते
देहि मे तनयं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः इति मंत्रः मंत्रद्वयस्यापि विहितजपः पुरश्चरणं अस्य मंत्रस्य पूजाविधि
र्लिख्यते वैष्णवे पीठे पूजयेत् अंगैः प्रथमावृत्तिः इंद्रादिभिर्द्वितीया वज्रादिभिस्तृतीया दशाक्षरपरा चैवस्य
कूपदेर्चयेद्धरिं पुत्रार्थे स्वस्तिके न्यस्य शरावं घृतसंयुतं कर्पूरवर्त्तीन्यस्यास्मिन् ज्वालयेद्दीपमुत्तमं प
द्ममष्टदलं कृत्वा तत्रस्थं कृष्णमर्चयेत् सर्वोपचारसंयुक्तं परिवारगणैः सह त्रिसंध्यमर्चयेद्देवमेकादशप्रज
नार्दनं क्षीरवृक्षकषायेन संपूर्य कलशद्वयं तत्रावाह्याच्युतं भक्त्या प्रोक्तवत्पूजयेत्पुनः संस्पृश्य कलशद्वंद्व
मष्टोत्तरसहस्रकम् अष्टोत्तरशतं वापि जपेन्मंत्रमनन्यधीः द्वादश्यामथ गोविंदं संपूज्य विधिपूर्वकम्

स्वस्तिकाचकमिदं
शाल्यन्नं पायसं स्वादु गोसर्पिर्गुडमिश्रितम् पक्वान्नं मोचाफलवत्सपूपापूपतंडुलम् स्वादूपदंशसंस्निग्धं
कापिलं दधि खंडवत् निवेदयेत्स्वर्णपात्रे पात्रे भक्ताय विष्णवे सुशीतं खंडकर्पूरैः पाटलैः सुरभीकृतम्
वस्त्रपूतं स्वच्छतरं पानीयं च निवेदयेत् स्ववित्तशक्त्या गोविंदतुष्ट्यै श्रद्धापवित्रया द्विजेभ्यो भोजनं दद्यात्
सर्वकामसमृद्धिमान् संस्कृते चाग्नौ विष्णुमावाह्यार्घ्यादिभिर्यजेत् हविषाष्टोत्तरशतं मष्टाविंशतिरेव वा हु
त्वाशिष्टं काचिद्द्रव्यं घृतेनाष्टशतं हुनेत् संपातं कलशद्वंद्वे निषिच्यामोचदंपती अभिषिंच्य पुनस्ताभ्यां

181

यंत्रे लोयमयं हरिं अष्टोत्तरशतं जप्त्वा हविः प्रोषं प्रदापयेत् कृष्णंध्यात्वा ततस्तत्रीनमादाय मत्त्वोस
ने आसीनो प्राङ्मुखो भूत्वा एनं विलिख्य भक्षयेत् सम्यक्का ब्राह्मणवरांस्तां कृतेर्मोदकादिभिः प्रत
र्थ्यार्थ्यन मस्कुर्यादिद्भु लुब्धा चैतान् द्विजान् ततस्ताभ्यामिष्टसिद्धिर्युवयोरस्त्विति द्विजाः इत्युक्तो चहरेत्
हृष्टोफलितं तेनोभिवांछितं इति स्मरंता वनयौभुंजीयतामनंतरम् एवं यः कुरुते विप्रो विनाशाठ्य विवर्जितः
विष्णुभक्त्याविप्रो सोप्यष्टाद्दर्शा स्मितपदके सोचिराल्लभते पुत्रमायुष्मंतमवर्चसं संततेश्चाधिककर्त्तारं विष्णु
भक्तिं महामतिं दरिद्रः कर्त्तुमेवं योन प्राप्नोति द्विजोत्तमः जपेद्धा तपयेद्धापि सोपि पुत्रमवाप्नुयात् अस्यैव
यंत्रलिख्यने कामं मध्ये स्वरयुगल सल्के सरे षट्पत्रेषा लिख्यैवं जलनिधिमितान्मंत्रवर्णाननुक्रमेण भूयो हुवि
परिवृतमिदं भूपुरस्थं तदेतद्यंत्रं सद्यो वितरति तनयं पुत्रपौत्रादिवृद्धिं। अस्यार्थः अथ ममष्टपत्रं पद्मं विलिख्य
तत्कर्णिकायां क्लीं निकामबीजं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामादि विलिख्याष्टपत्र केसरेषु स्वरद्वंद्वं दलमध्येषु
मंत्रवर्णश्चतुरश्चतुरो विलिखेत् तद्बहिर्वृत्तं विलिख्य तस्मिन्कादिभिर्वेष्टयेत् तद्बहिश्चतुरस्रं विलिखेच
एवं नवनीतेन स्वर्णादिपट्टे वा विलिख्य नारी उपभुंज्यात् तस्मात्पुत्रप्रसूते पुत्रप्रदं यंत्रसारोक्तं पुरुषसूक्तयंत्रमपि।
लिख्यते षट्कोणकर्णिकामध्ये तारं साध्यसमन्वितं मर्दरनषडर्णं च षट्सु कोणेषु संधिषु तदंगानि च तत्पत्र
केसरेषु क्रमेण च गोपालकचतुर्वर्णं मंत्रस्यैकैकमक्षरम् दले षोडशाष्टपत्राणि स्वचीणि त्रीण्यन्तरालानि च अष्टपत्र
केसरेषु द्वात्रिंशत्तु एकैकवर्णके नृसिंहानुष्टुभो वर्णाश्चतुरश्चतुरस्ततः मर्दनानुष्टुभवर्णकेसरे षोडशपत्रके अ
चीपुरुषसूक्तस्य क्रमात्षोडशकं बहिः मातृकार्णैर्लसद्वृत्तं भूपुराश्रिस्थतारकं यंत्रं पुरुषसूक्तस्य पुत्रायुः
कीर्त्तिकांतिदं सर्वपापहरं श्रीदं धर्मार्थ सर्वमोक्षदम् हैपंगवीने प्रविलिख्य यंत्रं त्रिवारमेनत् प्रतिजप्य सूक्तं
श्रात्रमम ध्यादनितां विदग्धं पुत्रं प्रसूते कमलानतांगं घोरे विषे घोरतरेऽभिचारे घोरे ज्वरे घोरतरे च शूले है

यङ्गवीनेप्रविलिख्येयंत्रं प्रभवत्येतत्सप्रमायन्त्वा कृष्णायोगेः कृष्णवत्सायाः विशेषतः पुंवत्सायाः
सद्योमथितनवनीतंकदलीपत्रे विलिख्य तस्मिन्नवनीते प्रथमं षट्कोणं विलिख्य तन्मध्ये प्रणवं च
विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामादि विलिख्य पुनः सहस्राऽ हुं फडिति सुदर्शनषडर्णमनुं षट्कोणेषु
विलिख्य पुनः कोणद्वन्द्वान्तरालेषु ॐ आचक्राय स्वाहा हृदयाय नमः ॐ विचक्राय स्वाहा शिरसे स्वाहा
प्र॰ सा॰ सं॰ ॐ सुचक्राय स्वाहा शिखायै वषट् ॐ विचक्राय स्वाहा कवचाय हुं ॐ सुचक्राय स्वाहा नेत्रत्रयाय
१८२ वौषट् ॐ ज्वालाचक्राय स्वाहा अस्त्राय फट् एतानि चक्राङ्गानि विलिखेत् पुनस्तद्बहिरष्टदले
पद्मं विलिखेत् तत्केसरेषु क्लीं कृष्ण क्लीमिति च तत्र वर्णान् तद्दलेषु ॐ नमो भगवते वासुदेवाये
ति मंत्रस्य त्रीणि त्रीण्यक्षराणि तद्बहिर्द्वादशपत्रं विलिख्य तत्केसरेषु ॐ नमो नारायणायेत्यष्टाक्षर
182 स्यैकैकमक्षरं पुनस्तद्दलमध्ये उग्रं वीरं महाविष्णुं ज्वलन्तं सर्वतोमुखं नृसिंहं भीषणं भद्रं मृत्युमृ
त्युं नमाम्यहम् इति नृसिंहानुष्टुभमन्त्रस्याक्षराणि लिखेत् तद्बहिः षोडशपत्रं विलिख्य
तत्केसरेषु ॐ नमो भगवते महासुदर्शनाय हुं फडिति षोडशार्णस्यैकैकमक्षरं विलिखेत्।
पुनस्तद्दलमध्ये ऋग्वेदोक्त पुरुषसूक्तस्य षोडशर्चः क्रमेण षोडशदलेषु विलिखेत् तद्बहिर्वृत्तं
विलिख्य तस्मिन् मातृकावर्णैर्वेष्टयेत् तद्बहिश्चतुरस्रं विलिख्य तत्कोणेषु प्रणवं लिखेत् एवं न
वनीते विलिख्य षोडशसहस्रसंख्यसूक्तजप्तेन नवनीतं प्राशयेत् तस्मात्पुत्रप्रसूते अथवान्य
ग्रहग्रस्तमभिचारग्रस्तं वा विषग्रस्तं वा अपस्मारग्रस्तं व्याधिग्रस्तं वा एवं विलिख्य जप्त्वा प्राशयेत् तत्क्षणान्निर्विषो भव
ति अथ कल्पविधानोक्तप्रकारेण सूक्तेन संतानयागविधिर्लिख्यते सहस्रशीर्षेति षोडशर्चस्य नारायण ऋ राम
षिरनुष्टुप् छन्दः भगवान् पुरुषो देवता सहस्रशीर्षेति सूक्तं त्रिवारं च दिने दिने विष्ण्वादिसर्वदेवानां सर्वार्चनफ १८२
लमेतत्

त्रिवारं जपेदित्यर्थः शुक्लपक्षे शुभे वारे शुभनक्षत्रगोचरे ह्यादशं पुत्रकामस्तु चरुं ऊषीत वैष्णवं त्वाज
हे निर्वपामीत्यनेन प्रकारेणेत्यर्थः दंपत्योः पुष्पवासः स्यादेकादशं पुष्पशिवालये अग्निं षोडशभिः सम्य
गर्चयित्वा जनार्दनं दद्यात्पुरुषसूक्तेन यः पुष्पाणि पयस्तथा पूजितं स्याज्जगद्दिष्टं तेन सर्वं चराचरं चरुं पुरु
षसूक्तेन श्रपयेत पुत्रकामया प्राप्नुयाद्धि तं समनुमन्त्रितं तेन तिलं मे ह्यादशं पामस्य कायस्यानिर्वपेद्रुस
वे चरुं यः करोति सहस्रं वा याति विष्णोः परं पदं होममिति शेषः स्वयं होमः तेनानार्थं भवति पुनः हुत्वाग्नि
निभः विधिवद्दत्त्वा अग्निं षोडशभिर्बुधः कृतांजलिपुटो भूत्वा स्तुवन्ना प्रीयेतां जपेत अस्योपदेशः प्रथमं षो
डशभिः अग्निरात्मर्हुतिं हुत्वा पुनस्ताभिः पञ्चाहुतिं च हुत्वा पुनरष्टाहुतिं कुर्यादित्यर्थः समिधो ऽप्यत्यह
दस्यहुत्वा जपेज्जुहुयात्पुनः उपस्थाय हुत्वा शास्त्रं ध्यात्वा च मधुसूदनं हविर्होमेतनः कुर्यात्तस्यैव चेवाग्य
तः श्रुचिः सूक्तेन जुहुयाज्जंत्यहविः शेषं तु पूर्ववत् पूर्ववद्दद्यात्पिडं होमं कुर्यादित्यर्थः अस्योपदेशः
अश्वत्थसमिधः षोडशभिरग्निं हुत्वा एकैकहोमानंतरं तत्तत्पूर्वकं अश्वत्थपत्रषोडशाकं तत्रमेण पुरतो
निधाय पुनराज्याहुतिसमये यपि एकैकाहुत्यानंतरं तत्तदनुपूर्वकं तेषु पत्रेषु संपातं च गृहीत्वा पुनः चरुहोमसम
येपि तथैव संपातं गृहीत्वा स्विष्टहोमसमये पितथैव गृह्णीयात् तद्दुपरिच षोडशपत्रेषु कारयेदित्यर्थः [illegible] हविः शे लर्थः
षेन मस्तुतानारीनारायणेत्यपि भवयितार्हविः शेषलब्धाशुचीः सविशद्भूपा अस्योपदेशः आचार्यस्तु नारीपुरु
षसूक्तेस्मान्या षाडिकं कारयित्वा अश्वत्थपत्रस्थं संपातमेकैकमन्यत्रपूर्वकं अश्वत्थपत्रेणैव तस्याः आस्ये विनिक्षिपेत् पुनः
संपातं विधाय अश्वत्थपत्रेणैतानु प्राशनं चैकैकमन्त्रपूर्वकं दद्यादित्यर्थः ततः कृत्वा विदं कर्म कर्तव्यं द्विजतर्पणं द्विजीयान्त्री
निवर्तेत या चगर्भेन विन्दति सप्रजामृतपुत्रा वा या चापुत्रं प्रसूयते विधिं सा जनयेत्पुत्रं अस्य प्रयोगो यथा ब्रवीत् इत्यंजयाविधानोक्तं
केषा

प्र॰ मा॰ मं॰ १८३ 183

अथ पुरुषसूक्तपूजाविधिः आद्ययावाहयेद्देवमृचा तु पुरुषोत्तमम् द्वितीययासनं दद्यात्पाद्यं चैव तृतीयया च
तुर्थ्यार्घ्यः प्रदातव्यः पंचम्याचमनीयकम् षष्ठ्या स्नानं प्रकुर्वीत सप्तम्या वस्त्रमेव च यज्ञोपवीतमष्टम्या नवम्या गन्धमे
व च दशम्या पुष्पदानं स्यादेकादश्या च धूपकम् द्वादश्या च तथा दीपं त्रयोदश्या च रूं तथा चतुर्दश्याञ्जलिं दत्वा पंचद
श्या प्रदक्षिणम् षोडश्योद्वासनं कुर्याच्छेषकर्माणि सर्ववत् इति पुरुषसूक्तपूजाविधिः । अथ न्यासविधिः ॐ नारा
यणऋषिः अनुष्टुप्छन्दः पुरुषो देवता अतो देवा अवन्तु नः ॐ भूः पुरुषाय नमः हृदे इदं विष्णुर्विचक्रमे ॐ भुवः
पुरुषाय नमः शिरः त्रीणि पदा विचक्रमे ॐ स्वः पुरुषाय नमः शिखा विष्णोः कर्माणि पश्यत ॐ महः पु
रुषाय नमः कवचम् तद्विष्णोः परमं पदं ॐ जनः पुरुषाय नमः नेत्रम् तद्विप्रासो विपण्यवः ॐ भूर्भुवः स्वः
तपः सत्यं पुरुषाय नमः अस्त्रम् सर्वत्र ध्यानम् गोक्षीराभं पुण्डरीकासनस्थं चक्राब्जाभ्यां शोभितं कौमोद
कीभ्याम् श्रीभूमिभ्यामर्चितं योगनिष्ठं ध्यायेद्देवं सज्जयेत्तो हृषेशम् अथ न्यासः वामभागाद्यकरचरणजानूरु
गुह्यमेढ्रनाभिहृत्कण्ठासहितयवदनास्यनेत्रमांगे शुभमन्त्री न्यसेत्तानेकमेवस्थानम् एवं षोडशाभिर्ऋग्भि
र्न्यसेत् समष्ठसंहृतिन्यासः अथ घोरे ज्वरे घोरतरे भिचारे घोरे च शूले इति पुरुषसूक्तयंत्रमस्य सर्वत्र न्वे
रशान्तिकरत्वमुक्तम् तत्प्रसंगाज्ज्वरशान्तिप्रदं कुबेरयंत्रं लिख्यते कृत्तिकायां लिखेत्तारं कमात्मत्रेषु
वाष्टसु वर्णान् कुबेरमंत्रस्य चतुरस्रतो बहिः रक्षोहणं वाजिनमित्यृचा मातृकया वृतम् भूपुराश्रि
षु ठं वीजं वीजं दिक्षु चालिखेत् एतद्यंत्रं कुबेरस्य रक्षाकरणमुत्तमम् चातुर्थिकादिविषमज्वराद्यानाशयेत् १८३
त्रि च अस्यार्थः प्रथमम् अष्टपत्रपद्मं विलिख्य तत्कर्णिकायां प्रणवं तन्मध्ये साध्यनामादि अष्टपत्रे कुबेरं
तेभ्यस्त्वं वै रौद्रं नन्दिमानन्दिमावरु ज्वरम् तस्माद्भयं घोरं ज्वरं नाशय मे ज्वर इत्यस्य मंत्रस्य वर्णांश्चतुरस्रात्तरशालि

खेत् पुनस्तद्बहिर्हृदयं विलिख्य शर्वहृत्ते रक्षोहणं वाजिनमाजिघर्मि मित्रं प्रथिष्ठमुपयामि शर्म शिशानो अग्निः
क्रतुभिः समिद्धः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तं इत्यृचा वेष्टयेत् द्वितीये वृत्ते मातृकया वेष्टयेत् पुनस्तद्बहिर्भूपुरं
विलिखेत् तत्कोणेषु ठं ठं इति विलिख्य तद्दिक्षु वं वं इति लिखेत् एवं विलिख्य धृतः उक्तफलं भवति अथ ज्वरशां
तियंत्रप्रसंगात् ज्वरशांतिप्रदो मंत्रः कल्पांतरोक्तः शैवज्वरविषयोऽप्यतावशाल्लिख्यते ज्वरमंत्रस्य कालाग्निऋषिः पो०
अनुष्टुप्छंदः कालज्वरो देवता श्रांबीजं ज्रः शक्तिः ज्वरः शक्तिः ज्वरशमनार्थे विनियोगः रक्तत्रिनेत्रं त्रिपदं त्रि
हस्तं त्रिशूलिनं रुद्रसंतं कृपाणं भस्मायुधं वक्त्रशशांकमौलिं ध्यायेत्समस्तं त्रिपदं ज्वरं तं त्रिपाद्धस्तनेत्राय त्रि।
शीर्षाय नमो नमः ज्वराय व्याधिराजाय दत्तोरम्यारमर्त्यये त्रिपाद्भस्मप्रहरणस्त्रिशिरा रक्तलोचनः स मे प्रीतः सुखं।
दद्यात्सर्वामयपतिर्ज्वरः ऊर्ध्वं तेमुखं रौद्रं नंदिमानंदिमावह ज्वरं मृत्युभयं घोरं ज्वरं नाशय मे ज्वर भस्मायुधा
य विद्महे एकदंष्ट्राय धीमहि तन्नो ज्वरः प्रचोदयादिति अथ ज्वरशांतिप्रसंगात्पिशाचग्रहशांतियंत्रं लिख्यते कर्णि
कायां लिखेत्तारं क्रमात्पत्रेषु चाष्टसु पिशाचग्रह ऋषिमंत्रस्त्रीणि त्रीण्येतानि च रक्षोहणं वाजिनमित्यृचा मातृक।
यापि च अथाते अग्निरित्यृचा चैव भूपुरेण च वेष्टयेत् एतद्यंत्रं ज्वरोन्मादग्रहपीडादिनाशनं इदमेव समालिख्य
वसने गैरिकादिभिः तेन संवृत्तदेहस्य ज्वरः सद्यो विनश्यति शैवज्वरशांतिकरं मंत्रांतरं आघंतवंतः कवयः पु
राणाः सद्मा बृहन्तो ह्यनुशासितारः सर्वज्वरान् घ्नंतु मम अनिरुद्धप्रद्युम्नसंकर्षणवासुदेवाः ज्वरं च ज्वरमारं च।
ज्वरातीसारमेव च शीतज्वरं तथा धर्मं सन्निपातज्वरं तथा एकाह्निकं द्व्याह्निकं च तथा त्रिदिवसज्वरं चातु
र्थिकं तथात्युग्रं तथैव सततज्वरं दोषोत्थं सन्निपातोत्थं तथैवागंतुकज्वरम् शमनयाशु गोविंद छिंधि भिं
धि मम वेदनां अथ कुबेरयंत्रप्रसंगादिंद्रगायत्री लिख्यते सकल ऋषिः गायत्री छंदः विबुधेश्वरो देवता यद
द्यहत कच्छवृत्रहन्शीरः उदगा अभि सूर्यमीशीवाः सर्वं तदिंद्र कवशे ते वसेयस्त्र ध्यानम् पारिजाततरुमूलव

डुमणिः कुंडिमोपरि समास्थितं पाणिपंकजयुगांतरालकलशाभिषिक्तनुविजविग्रहम् पाटलांगमरुणं भवा
ममलेंदुसुंदरमुखं श्रियं पाकशासनमहद्भिशं नमतां धर्मकामधनदं पटयकसपुत्रहनुद्गायभिरूर्ध्व दम
सर्वं तदिदं तवशेरति मंत्रः ऐश्वर्यप्रधानो यं मंत्रः द्वादशलक्षं जपः जपसमये नित्यशः शुद्धहविष्यं कुर्वीत इति
मंत्रजपांते रक्तकमलैस्त्रिमधुरसिक्तैर्दशांशं पुरश्चरणहोमः कश्मीरेनपनप्राणामुखदोः पादसंधिषु आधा
रह्मल्मनाकेषु मंत्रार्णान् क्रमशो न्यसेत् इत्यादिविधानं तस्मिन्नेव पटले ऐंद्रत्रिष्टुभविधाने वक्ष्यामः अथ प्र
योगः रविबिंबमध्यसमगाधिपंतिश्रविचिंत्य नित्यममुमेव मनुं जपतामषाष्टशतमाशुवशो भुवनं भवे।
प्रः सा॰ मं॰ १८४ त्किमुत मन्यजनः अरुणैः कमलैर्मधुराप्लावितैर्जुहुयादनले विधिनाष्टशतं उदिते सवितर्यथावत्सतो। १८
धनधान्यसमृद्धिर्मनुष्य भवेत् जातीभिर्यशसे श्रियै कुवलयैः श्वेतैः पाकैरवैः वस्त्रायैर्पुष्पमाप्नुयै
कुरवकैर्बुधैर्धनायैधपला स्वर्णाप्त्यै मधुना पलाशकुसुमैः पुत्राय भुक्त्यै कुशैः रक्तैः पंकजतमधुतैर्दशशतं मं।
त्री दिनादौ जुहुयात् कुरवकांकोरटा अथाज्ये यंत्रम् मध्ये तारं तदनु गुणशो मंत्रवर्णान्दलाग्रे किंजल्के
युग्लयुगलमथ व्यंजनार्णैश्च वीतं दमाविंबां श्रीहृदययुगललसन्मायबीजं तदेतद्यंत्रं शोकं निखिलसुखदं श्री
कंवश्यकारि आलिख्य यंत्रममुमेव समुवर्णपट्टे गोरोचनाकुंकुमचंदनगोमयाद्यैः सम्यग्विधाय कनकपात्र।
वरे मुहूर्ते संधारयेत्सकलसंपदवाप्तिहेतोः स्पष्टं यंत्रांतरम् कर्णिकायां समाध्यंततारं पत्रेषु चा।
ष्टसु अग्न्यर्कश्वप्रग्नजले धिनीलिनि त्रिद्यालतानि च आलिख्य मातृकावर्णैर्भूपुरेणाच वेष्टयेत् पटया।
केल्कचोयंत्रं वश्यसौभाग्यकीर्तिदं सवर्णरत्नधान्यादि सर्वसंपत्करं परमिति तत्राग्निरिति त्रीणि अब्जीति
हृदयम् अथैंद्रत्रिष्टुभश्चिंतामण्याख्यो मंत्रः गृत्समद ऋषिः त्रिष्टुप्छंदः इंद्रो देवता इंद्रश्रेष्ठानि द्रविणानि धे। राम १८४

184

हिहत चितिंदत्तस्यसभगत्वमस्मेप्रिय: पोषंरयीणांअरिष्टंतनूनांशिवो स्वात्मानंवाचस्मादिनत्वमक्षी॰
कवचं समस्तेनास्त्रस्त्वम् ध्यानं मातंगारातिपीठस्थितमरुचिरेनंदनेकल्पवृक्षे मंदाराद्यैर्मनोज्ञैर्विबुध॰
मनुवृतंतमप्रकार्त्तिस्वराभ: हस्ताग्रत्स्वर्णकुंभप्रकरपरिगलद्रत्नधाराप्रवाहान्वर्षंतंवांछितार्थप्रदमम
रपतिंसुप्रसन्नंनमामि इंद्रश्चाष्टानित्यादिकुसुमंत्र: ऐश्वर्य्यप्रधानोयंमंत्र: लक्षंजपेत्सुरश्वरणार्थम् अथा
तस्त्यासउच्यते शीर्षालिकश्रवणनेत्रसंयोनेगंडदंतोष्ठपालिपदसंधिषुसाग्रकेषु आधारनाभिजठरस्त॰
९० नपार्श्ववृष्ठस्थलकेषुमंत्रविन्यसक्रमेण विन्यसेवंमंत्रवर्णान्यदानिन्यसेद्रूपेदेवतात्वप्रसिद्ध्यै स्था
नेषुद्व्यष्टसंख्येषुदेहेताराद्यानिद्व्यष्टसंख्यानि मंत्री शीर्षभ्रूकुतिकपोलोसदन्तपार्श्वकटीषुच गुह्यवा
मकटीपार्श्वसांसगंडश्रवेसुच आधारनाभिहृदयवदनेषुयथाक्रमात् एवंपदन्यासंचकुर्यात् अस्याध्या
नोतरम् उपवनेमहतामथनंदनेप्रततगेह्नलसल्ललनागते कनकभासितभूमितलेचिते विबुधशा॰
वशालैरखिलार्थदै: कलितहेमलतानिकरोज्वले।कलनिनादविहंगमनोहरे कनकपंकजसौरभवा
हिनासुरसरित्मरुताचमनोरमे सुरुचिरंमणिमंडपमुज्वले विबुधपादपपंकजमध्यगं मणिमयंचतदंतर
भूतलेद्विरदवैरिमहासनमद्भुतम् उपरिसंस्थितमुज्वलभूषणंतरुणभास्करकोटिसमप्रभं सहितरत्नकि
रीटमनोहरंमणिमणिमयूखविराजितकुंडलं सरसकुंकुमपंकपरिस्फुरत्तिलकशोभिललाटतटांत
रे कमललोचनमुन्नतनासिकं मुकुटगंडतलेमधुरस्मितं अधरकांतिपराजितपल्लवविगलितांकशशां॰ लिम
कनिभाननम् विमलकंबुविराजितकंधरंविविधहाररताचितवक्षसं कनकनेतालगतंवसुसंचयंनिज
करैर्दहंदतंनिजसेविनाम् महितरत्नमरीचिचयोल्लसत्कटकबंधममेनोहरमध्यमं विविधरत्नलसन्म
णिमेखलाकलितसूक्ष्मदुकूलविराजितं अमरवंधुरसिंधुरनासिकासदृशपीनवरोरुमनोहरं प्रपदनि

र्जितमंगलकच्छपीनवमप्रवणितं कुंकुमांबुदं मुनिगणसुखसिद्धिमहोरगाद्यविललोकनतांघ्रिसरोरुहे
त्रिभुवनैकपरायणमिष्टदं त्रिदशनाथमनारतमाश्रये एवं ध्यात्वालदं जपित्वा दशांशं त्रिमधुरसिक्तैर्क-
मलैर्जुहुयात्सुस्वरणहोमः अथपूजाविधिः ऋद्ध्यै समृद्ध्यै सावदायै मनोज्ञायै कान्त्यैनमः सुरूपा-
प्र·सा·सं· यै कामरूपायै सर्वज्ञायै अष्टदलेषु शक्तीरभ्यर्च्य नवमीं कर्णिकायां समर्च्य ॐ नमो भगवते सर्वरत्न-
१८५ मयाय सिंहासनायानमः इति कर्णिकायामर्चयेत् एतस्मिन्पीठे इंद्रमावाह्य तत्र प्रथमं पुलोमनंदनायैनम
इति इंद्रस्य वामपार्श्वेर्चयेत् मातलये इति पुरतः पुरंतरंगैः समर्चयेत् परितः इति प्रथमावृत्तिः पुनर्म-
दाराय संतानाय कल्पवृक्षाय हरिचंदनाय इति चतुर्दिक्षु पारिजातायनमः इति षष्ठेष्वर्चयेत् इ-
185 ति द्वितीया आदित्येभ्योनमः विश्वेभ्योदेवेभ्योनमः मरुद्भ्योनमः प्रजापतिभ्योनमः वसुभ्योन-
मः अश्विभ्योनमः रुद्रेभ्योनमः साध्येभ्योनमः इति तृतीयावरणम् अष्टदलेषु पुनः उर्व-
श्यैनमः मेनकायैनमः रंभायैनमः घृताच्यै पुंजिकलस्याल्लीयैनमः तिलोत्तमायैनमः चित्र-
लेखायै उन्मदायै इति चतुर्थी गरुभ्योनमः नारदाय तुंबरवे चित्ररथायनमः अभ्रमुवल्लभाय
वाजिपतयेनमः अदित्यै जयंताय इति पंचमी इंद्रादिभिःषष्ठी एवं संपूज्य पुरस्तात्तत्र पूर्वकुंडपरि-
ष्टात्तेत्रोनं जुहुयात् कमलैर्मधुरयुक्तैरयुतं पुरश्चरणार्थं अथप्रयोगः रवी त्रिकैः स्नात्वा सहस्रसंख्याड-
ग्यालते: स प्रदिनं कुनेतः यः रोगैर्विमुक्तः सहबंधुवर्गैः प्रांतं प्रजीवेत्तु शरदां नरोसौ प्रयोगांतरम् पाशां-
शांकुशौ काममभीतिमुद्रां करैर्दधानं कमलासनस्थं रक्तांशुकालेपनमाल्यमेनं शचीपतिं तद्गतं ल्प राम
निशीथे विचिंत्य पाशांकुशपाशांक्तिवीजैः पृक्तैः पृक्तं मनं मंत्रितमः सहस्रं जपन्नेनंगतरचित्तवृत्ति १८५
मप्युर्वशीमानयते निजांके आंह्रींक्रोंइतिपाशांकुशशक्तिवीजानि प्रयोगांतरम् वराभीतिश

क्लींपविंचापिहस्तैर्वहंतंसरकंप्रसन्नाननाढ्यं वलारातिमेनं विचिंत्यार्कविंवेप्रजप्यात्सहस्रं समस्तौ दिना।
दौ अथास्ययंत्रम् कर्णिकायांलिखेत्तारंमनोः पत्रेषुचाष्टसु पंचषट्पंचषट् पंचासमं तषउर्णकान् वा।
यंतएहं मातृकायाम् पूरेणचवेष्टयेत् इंद्रस्यैष्टानि मंत्रेस्य यंत्रं सर्वसमृद्धिदं आयुरारोग्यसौभाग्यधनधान्यसु
तप्रदम् सर्वरत्नाकरंवश्यंसद्यदिनेतुयशः प्रदम् किमत्रवह्नुनोक्तेनवांछितार्थप्रदंपरं प्रयोगांतरम् ष
युलां योमधुरयुतां शालीनांमंजरीं जुहोत्यग्नौ॥ शालीश्वर्तिगृहः स्यात्संचितमोमंउलत्र यादर्वाक् शा
लयः कलमाः मंजरीकाणिशं अयमर्थः त्रिमधुरसिक्ताभिः शालीमंजरीभिः सहस्रसंख्येमंउलत्रयं कुर्याने
दिति प्रयोगांतरम् वैश्वदेवविरतौगृहाश्रमीयोजुहोतिवसुसंख्यमंधसांतस्यभक्तमतिमष्टमन्वहंसंप्र।
पद्यतिसहस्रलोचनः प्रयोगांतरम् सकद्वरतोष्पमराधिपतिर्मिनुचर्यमंदिवसस्यमुखे सुखेकृदेवयुः।
तस्य पंसंप्रददात्यशनं दिनशः स्मरसंवकृशः प्रातः प्रातरेकवारंजपतोद्विजस्यकृदेवयुतस्यावश्यमन्नंप्रयच्छती।
ति अथयंत्रः साध्याख्याकर्मयुक्तांघ्रि लिपिरयुगलस्यालिखेत्कर्णिकायांतारं कोणेषुवीजं वसुदलकमलेके
सरोद्यत्स्वरान्ष्ठो दिक्पत्रेषिंद्रियार्णान्गुहवदनमितान् कोणपत्रेषुपश्चादावीतं व्यंजनार्णै रचितपुरगतं
यंत्रमैंद्रंतदेतत् अस्यार्थः प्रथमं षट्कोणं तत्कर्णिकायां प्रणवं तन्मध्ये साध्यनामादीन्विलिखेत् पुनः
षट्सु कोणेषु लं लामितीद्रबीजं लिखेत् तद्वहिरष्टदलं पद्मं विलिख्य तत्केसरेषु द्विशः स्वरान्लिखेत् पुनः
ईशादिचतुर्दलेषु ईद्रस्याष्टानिति मंत्रवर्णान् पंचपंचशोलिखेत् पुनरवशिष्टेषु अग्न्यादिकोणपत्रेषु अवशि
ष्टान्वर्णान् षट्शः षट्शोलिखेत् तद्वहिर्वृत्तं कृत्वाकादिभिर्वेष्टयेत् तद्वहिश्चतुरस्रं लिखेत् अथतास्त्रा।
दिपदे विशेषफलं धारणाविधिश्चोच्यते शालिखेदंताम्रपटे सजसंक्रतावकौमाधुमपातासिक्तोरक्षाकु।

प्र॰सा॰
सं॰
१८६

186

यो त्स्यापितं मंदिरादौ रक्षाभ्रजत्वेनतच्चोरादिकेभ्यः इदमेव विलिख्य हेमपट्टे कृतसंपातविधिं जपादिसिद्धिं कु
चक्रादिषु भवरोषु पुंसामाहितधानोलभतेनिजेष्टसिद्धिं प्रयोगांतरम् मंदाकिनीतटरुहत्रिदशद्रुमाधोवेदारकोः
परिवेष्टितगजराजसंस्थं दोर्भ्यांसुवर्णचषकस्थमभिषूजातमादायमाधकवरायसमर्पयंतम् ध्यात्वाजपत्ननुदि
नंनियमेन योमुं मंत्रोनमंविशतिमातिः शतमत्रयुक्त देवेशमग्रमुदितेचसहस्रभानोः सरशीप्यतानिचयो
भविताहमात्रात् प्रयोगांतरम् हानाख्यमुद्राकुलिशाभयेष्टान् दोर्भिर्वहंतं मुसितं प्रमत्रं विचिंत्य।
मंत्रंप्रजपेत्सहस्रं प्रजेत्सवाग्वल्लभतांनरोसो प्रयोगांतरम् धवलनलिनमध्येसंनिसंमितांगंसरमुनिापित्।
सिद्धैः संवितमप्यतं दशशतभुजदंडोल्लासिपीयूषकुंभैरमृतजलमजस्रं स्रावयंतंनिजांगे सरपुरहट।
मेवंचिंतयित्वासहस्रंजपतानियममुक्तो मंत्रवर्यं नरोयः स्तदुरितविमुक्तो विप्रसंवादयुक्तोजगा।
तिगणनहीनं विंदते दीर्घमायुः प्रयोगांतरम् दिनशोदिनावतारे चत्वारिंशत्क्रतुः शतं प्रजपेत् मा
सारंभदिनेमुमचत्त. शतमायुषे चलदेव अथेंद्राणीमंत्रोपि मंत्रसारोक्तोविलिख्यते बृहस्पतिऋषिः
गायत्रीछंदः इंद्राणीदेवता ह्रीं क्लीं हृत् इंद्राणीशिरः सौभाग्यदेवतेशिखा मघवत्प्रियेकवचं सौभा
ग्यनेत्रत्रयं देहिमेस्वाहास्त्रम् ध्यानं कल्पद्रुमाधामध्येविविधमणिलसन्मंडपांतर्विराजन्मातंगा।
रातिपीठप्रविलसितसरोजन्मसंस्थाप्रसन्ना पीनोत्तुंगस्तनार्त्ताशष्णजघनभरेणमप्याप्रयताद्रीमिं
द्राणीमिंद्रनीलोत्पलशकलनिभांहृद्यमध्यानमामि ॐ ह्रीं क्लीं इंद्राणिसौभाग्यदेवतमघवत्प्रियेसौ
भाग्यंदेहिमेस्वाहा इतिमंत्रः सौभाग्यलक्ष्मीप्रधानः लक्षंजपेत् रक्तपद्मैर्विमधुरत्रितैर्वीरक्तो
त्पलैस्त्रात्रितैर्वालोणैर्वाकैरवैर्वात्रिमधुराक्तैरेषतेषुएकैकेनदशांशंजुहुयात् पुष्पभ्रमणहो
मः रक्तोत्पलेष्वप्यैतद्दुलोणंउप्पुवकुलंपकिंडकैरवंश्वा विलष्पु अथपश्चाविधिः कोलेः प्रभाषेः र

राम
१८६

मायै· विद्यायै· मदनायै· मदनातुरायै· रम्यायै· मनोज्ञायै· हृद्यायै· इत्यष्टदलेषु नवमीं कर्णिकायां
च सम्भ्यर्च्य ह्रीं सर्वशक्तिकमलासनाय नमः इति कर्णिकायां समभ्यर्च्य अस्मिन्पीठे इन्द्राणीं समा
वाह्यार्चयेत् अंगैः प्रथमावृतिः उर्वश्यै· मेनकायै· रंभायै· प्रम्लोचनायै· पुंजिकस्थलायै· तिलो
त्तमायै· घृताच्यै· सहजन्यायै· इति द्वितीयावृतिः इन्द्रादिभिस्तृतीया वज्रादिभिश्चतुर्थी अथ प्रयोगः
जुहुयाच्चंपककुसुमैः प्रातर्विश्वपाजनं वशीकर्तुं चंदनपंकसूपितैः सायं नवमल्लिकापुष्पैर्वा पला
शपुष्पैर्मधुरत्रयाक्तैरिष्टायदा तेन जुहुयात्सहस्रं कन्यां वरार्थं वरोपितृहस्तात् जितप्रिया माम्नुवश्चाविधातुं
लाजाभिरंजलिमितारिष्याष्टसंख्यं वह्नौ जुहोतु विधिवद्धुतं संस्कृताभिः कन्यां हृदाभिलषितामचि
रेण लब्ध्वा सौभाग्यधेनुधनधान्यसुतानयेवा अयमर्थः चंदनमिश्रैर्नवमालिकापुष्पैर्वा त्रिमधुरमि
श्रैः पलाशपुष्पैर्वा सहस्रसंख्यं जुहुयात् सायंकाले इष्टायपुरुषाय कन्यादाने अंजलिमिताभिः अ
लाजाभिः अष्टसंख्यं जुहुयात् वांछितां कन्यां लभते सौभाग्यादींश्च लभते नवमल्लिकामल्लिकापु
ष्पं प्रयोगांतरम् आदाय दोषाभ्रतिपादयंती वराय कन्यामभिवांछिताय सौरेन्द्रकोर्त्तप्रविविश्यज
प्याल्कन्याप्रदानाय सहस्रसंख्यं अयमर्थः एवं ध्यात्वा तस्या कन्याप्रदानं लभते प्रयोगांतरम् कन्या
पितुर्नित्यं कृतकर्णवेधाविधियां प्रजप्यादयुतलक्षसंख्यं सौभाग्यहृद्यमहनीयवेषां वरं लभते त्रिदशेंद्रतुल्यं
तत्वसंख्यं च तर्विंशसंख्यं अथास्य यंत्रमाह षट्कोणकर्णिकामध्ये सत्याध्यां भुवनेश्वरी आलिखेत्सदृ
कोणेषु षडर्णान्कोणसंधिषु अंगान्यष्टदलपत्रेषु गणाःस्यान्मनोः क्रमात् ह्रौं ह्रौं स्वरौ केसरेषु मारं शो
त्तिं च वदेत्ततः पि इन्द्राणीयंत्रमेतत्परं त्रैलोक्यरंजनम् सौभाग्यं सौभाग्यसौंदर्यधनधान्यसुतप्रदम्
अयमर्थः प्रथमं षट्कोणं विलिख्य तत्कर्णिकायां भुवनेश्वरीं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामादीन्विलिखेत्

पुनः षट्कोणेषु ह्रीं इंद्राण्यै नमः इति षड्गुणान्विलिखेत् पुनः कोणसंधिषु अंगषट्कं विलिखेत् पुनरष्ट
हिरण्यपत्रे विलिख्य तत्केसरेषु ह्रौं ह्रौं सः सैं विलिख्येत दलमध्ये मंत्रवर्णानां त्रीणि अक्षराणि विलिख्य पुनः
चतुरस्रं विलिख्य तस्य दिक्षु क्लीमिति विलिख्य तत्कोणेषु ह्रीमिति विलिख्य एवं विलिख्य ध्व.तेऽस्त
राणि विलिख्य उक्तफलं भवति प्रयोगांतरम् वदनताडनमंजनमभिषेकलेपनादिकं चापि एतांश्च
जप्यं कुर्यात् सौभाग्यपाशुपेसम. द्वौवच अथ प्रणवविधानमुच्यते प्रजापति ऋषिः दैवीगायत्री छंदः परा
प्र·सा·स्त्रे· मात्मादेवता अंबीजं उंशक्तिः मंकीलकं अर्द्धमात्राहृत् ईं क्लीं शिरः उं ऊं ऊं शिखा ऐं ऊं ऐं कवचं स्त्रों
१८७ ऊं ओं नेत्रे अः अं अः अस्त्रं अथवा ॐ भूः हृत् ॐ भुवः शिरः ॐ स्वः शिखा ॐ महः कवचं ॐ जनः नेत्र
ॐ तपः अस्त्रम् इत्येतैः षडंगानि कुर्यात् अथ न्यासं च तद्ध्यायोग न्यासविधिः तत्र च तुर्मूर्तियोगः अथ
मं सचैवं कार्यः नाभ्यादिगतमूर्तिचतुष्टयं अमृतमये रूपसंहारैः संस्थाप्य तत्तेजोरूपं कृत्वा प्रणवेन
कीकृत्य अमृतमाप्लावयेत् इति च तुर्मूर्तियोगक्रमः एवमेव ब्रह्मा विष्णु रुद्र भेदाभेद लिंगयोगादृष्ट
187 व्याः तत्र ब्रह्मादियोगत्रयेच चतुर्थपिस्थानेषु तत्तन्मूर्तय एव दृष्टव्याः भेदयोगे सर्वत्र भिन्नशरीरमूर्तित्र
यं अभेदयोगे अभिन्नशरीरमूर्तित्रयं लिंगयोगे लिंगरूपं अथ चिदद्वैतभयोगः शरीरस्य चतुष्टयस्य चित्ते
नसा व्याप्तिचिंतनम् पुनरप्यादिगतो वीचा वाचकैकत्वप्रतिपत्ता प्रणवजपलक्षणोगणयोः अ
त्रयस्य स्थूलसूक्ष्मयोः कारणे संहारः संहारयोगः पुनरेतयोः सच्चिद्रूपव्याप्तिचिंतनमोनयोगः पुनर्द्वैतस्य
कल्पितत्वेन चिद्धीनसमाप्रतीतित्वचिंतनमनुत्तानयोगः पुनस्थ्वैर्द्वैतस्य चिद्व्यतिरेके राम
णसत्वात् चितोपि विकारित्वचिंतनमनुत्तायोगः पुनरपि कचितनत्वादि धर्मराहित्य १८७
चिंतनं निर्विकल्पकयोगः एतदुक्तं भवति नाभिहृदयभ्रूमध्यमूर्धसु खं नमः उं नमः मं न

मः ॐ नम इति प्रणवावयवैः प्रणवेन च न्यासपूर्वकं ब्रह्मविष्णुरुद्रेश्वरान् संभाव्य सर्वत्र मानसपू
जां अमृतमयैरुपहारैः संपूज्य पुनस्तान् तेजोरूपान् कृत्वा प्रणवोच्चारणेनैकीकृत्य षोडशान्तस्थ ।
ममृतसंयोगं जपेत् इति प्रथमो योगः पुनः अं नम इति प्रणव प्रथमावयवेन ब्रह्माणं च तत्तुस्था
नेषु पूर्ववत्संपूज्य प्रणवेन तेजोरूपं कृत्वा अमृतेन संयोजयेत् पुनः उं नमः मं नमः इति द्वाभ्यां वि
ष्णुरुद्रौ तथैव संयोजयेत् पुनः प्रणवावयवैस्त्रिभिरपि च तत्तुस्थानेषु तथैव कार्यः तत्र प्राणमपि
न्यासस्थानविशेषस्तु नाभेः दक्षिणतो वाम तस्य नाभौ च तत्रैव इतरद्वादशस्थानेषु द्वादशमम् इत्यभे हृदयाद्दक्षिणतो वामतो हृदये च एवं मूर्धनि द्वा भ्रू मध्ये च एवं मूर्धनि द्वा सर्वत्र च
दयोगः पुनः प्रणवेन चतुर्षु स्थानेषु न्यासपूर्वकं मानसोपहारैः तेजोरूपीकरणसमर्पणान्त मभेदयोग
लिंगयोगविदेवं भेदयोगाः त्रयोपि कार्याः तत्र भावनाविशेषाः पूर्वोक्ताः अतःपरं प्रणवेन हृदया
दिन्यासपूर्वकं पूर्ववद्देवसर्वस्य वशिष्टाः गणयोगाख्याः निर्विकल्पकयोगताः द्रष्टव्याः तत्रापि ।
भावनाविशेषाः पूर्वोक्ताः इत्येवं चतुर्दशयोगान् कृत्वा स्वनामघटितमहावाक्यप्रणवोच्चारणेन स्वा
त्मन्यवस्थाय प्रणवमकार उकार अकारैर्व्यापकचतुष्टयं कुर्वन् तन्मूर्तीनां शरीरचतुष्टयममृताद्य
संहारन्यासेन नाभ्यादिषु मूर्तीश्च चतुष्टयं संभाव्य अमृतमयैरुपहारैः संपूज्य प्राणायाम स्वमूर्तिं चतुष्टय
मेकीकुर्वन् अमृतमालाक्षरगणपादिकं विन्यस्य सकृत्प्रणवमुच्चार्य बाह्याभ्यंतरममृतमा ।
प्लाव्य अमृतमयो भवेत् अथानुष्ठानपद्धत्युक्तप्रकारेणापि प्रणवन्यासविशेषो लिख्यते अं अं नमो ब्रह्म
णे नमः आं उं नमो विष्णवे नमः इं मं नमः शिवाय नमः ईं मं नमो ब्रह्मणे नमः उं उं नमो विष्णवे नमः ऊं अं नमः शि ।
वाय नमः ऋं अं नमो ब्रह्मणे नमः इत्यादि प्रणवावयवैः अनुलोमविलोमितैः ब्रह्मविष्णुशिव पदैश्च संयोज्य
उक्तरीत्या अवशिष्टमातृकावर्णान् मातृकान्यासस्थानेषु न्यसेत् पुनः अं नमः ऐं अं नमः मं ऋं नमः ॠं

नमः ॐ ॐ नमः मं ॐ नमः खं ॐ नमः इत्यादि प्रणवावयववर्तितपर्यंतकान्मातृकावर्णान्मातृकास्था
नेषु न्यसेत् पुनः ॐ अं ईं नमः ॐ आं ॐ नमः ॐ ॐ नमः इत्यादि प्रणवपुटितवर्णान्मातृकास्थानेषु न्यसेत् पुनः
ॐ अं ब्रह्मणे नमः ॐ आं विष्णवे नमः ॐ ॐ रुद्राय नमः ॐ ॐ ॐकाराय नमः ॐ ॐ प्रणवाय नमः ॐ ॐ सर्वव्या
पिने नमः ॐ अं अनंताय नमः ॐ अं नाराय नमः ॐ अं सूक्ष्माय नमः शुक्लाय नमः वैद्युताय नमः
एकाय नमः एकरुद्राय नमः ईशानाय भगवते महेश्वराय महादेवाय सदाशिवाय सर्वरादिणे नमः
प्रसा॰सं॰ सर्वगताय नमः सर्वप्रियतमाय नमः नित्यतमाय नमः सर्वाय गमाय नमः सर्वकांताय नमः सर्वप्र
१८८ तिष्ठाय सर्वश्रोत्रे नमः सर्वस्वामिने नमः सर्वसमस्ताय सर्वचक्राय नमः सर्वक्रियाय नमः सर्वेच्छा
य नमः सर्वदीप्ताय नमः सर्वाभाय नमः सर्वालिंगिताय नमः सर्वहिंसकाय नमः सर्वदाहकाय नमः
सर्वभावाय नमः सर्वरुद्राय नमः गणबीजाय नमः ध्रुवाय नमः वेदादये नमः मध्यमाय नमः प
राय नमः त्रिमात्राय नमः योनये नमः सर्वदेहाश्रयाय संचारकाय नमः सर्वात्मने नमः इत्थं
188 प्रणवमातृकां सर्वकं मातृकान्यासस्थानेषु न्यसेत् पुनः सामान्यन्यासादय्य गुरुगणपतिवंदनादि
कं मातृकान्यासांतं प्रसिद्धरीत्या कुर्यात् अथ योगविधिः एवं जपादिसिद्ध्यर्थं प्रणवयोगीयथोचित
ग्रासनमास्थाय तन्मंत्रन्यासादिकं कृत्वा मूलाधारत्रिकोणमध्ये मूलाधारगतस्य अकारादि वर्णात्रितयंते
न सोमध्यत्रिकोणविंदुस्य वृत्तनादमयी परोक्षाच्च ब्रह्मात्मिका देवीभावयेत् आत्मऊंडलिनीतस्यामध्य
गतं सूक्ष्मं सर्वविश्वस्य कारणं शिवात्मकं तेजः सच्चिद्रूपं परं स्मरेत् इत्युक्तक्रमेण मूलाधारे अकारादि प्र राम
णवांशत्रय त्रिरेखं त्रिकोणं संचिंत्य प्रणवस्य विंदुं तन्मध्ये दीपाकारं संचिंत्य ॐकारोगुणबीज इत्या १८८
द्युक्त विश्वशक्तियुक्तं ध्यात्वा यथावत्प्रणवमुच्चार्य प्रणवमनन्यं तमात्रोपेतं उच्चार्य नादात्मकं ब्र

लिविरुतिकोमलेपार्श्व ब्रह्मापरनामकं सूक्ष्मं तेजः पीतविसतंतुनिभं नादं सुषुम्नाध्वनातदग्रगतपरमा
त्मगतं निनयेत् इति सूक्ष्मतंतुमनयनयोगः अथैवमेव मूलाधारे आवर्तत्रितययुक्तं बिंदुसंविलारं तथो
च्चार्य द्वादशांतस्य चिंतेतुप्रांतपरिकल्प्य ततो मूलवर्षं ध्यायन् तारमभ्यसेत् इति बिंदुस्वरूपनयनात्म
कस्सपापमलापहरो योगः एवं मूलाधारादि त्रिकोणमध्यबिंदुगतनादरूपप्रभां विसतंतुनिभां विचिंत्य प्र
णवमुन्नमय्यं तमात्रायुक्तं उक्तं उच्चार्य द्वादशांतस्य विचिबंद्धनीत्वा तस्मादमूलवर्षं भावयेत् प्रणव।
मावर्तयेत् इति मंत्रनयनात्मको योगः विह्वरणादि निशृणः मूलाधारगततत्रिकोणमध्यबिंदुगत
नादं तेजः विषतंतुनिभं ध्यात्वा उक्तेन क्रमेण परमात्मनि नयेत् पुनरावृत्तिविहीनं तारमभ्यसेत् पी।
तंतंतुनयनात्मको योगः अथ मूलाधारे एवं विविंतस्थूलसूक्ष्मकारणसामान्यबीजं संविद्भाव।
क्रमेण अकारे मकारं बिंदौ बिंदुं नादे नादं शक्तौ शक्तिमुन्मन्यां ते निर्द्वंद्वा द्विलदाणिप्रांते संहरन् प्रण
वमभ्यसेत् अयं क्रमः संहारात्मको मोक्षप्रदो योगः एवमहरहः योगं कृत्वा दिनत्रयावृत्तौ च मनसा
जाग्रदात्मकं बीजं स्वप्नरूपे बिंदौ तं सुषुप्तिरूपे नादे तं तुरीयरूपायां शक्तौ तां तुरीयातीतरूपेण्यां ते च।
जाग्रदादिभिः सह मनसा संहरेत् अयं मंत्रोच्चारको मोक्षप्रदो योगः समंत्रोच्चारके योगे सूक्ष्मायां स्वम।
हिम्ना व्याप्यायां वाचि निपायां व्याति रूपायां मूलाधारस्थायां परायां वाचि पश्यंत्यां नाभिस्थायां वाचिम
ध्यमायां वैखर्याः च हृदयमुखस्थयोः प्राणोच्चारणेन क्रमेण उत्पाद्य तां पंचमीं वैखरीमेव उच्चार।
णानंतरं तदंतस्थनिरूपेणोंस्य भ्रूमध्ये मूर्द्धि द्वादशांत षोडशांतां स्थित्वा आसां क्रमेण वैखरी मध्यमा।
पश्यंती परा सूक्ष्मा व्याप्य संहरन् प्रणवमभ्यसन् योगं कुर्यात् इत्यादि सर्वमवगंतव्यम् अथास्य प्रण।
वस्य यंत्रमपि भावनार्थं मंत्रदेवताप्रकाशिको तत्प्रकारेण लिख्यते षट्कोणे दिंपीतसंस्थं तदुपरि विल

कारे उकारे उका
रं मरं

मतु सोमसूर्यंसकंडुं तन्मध्ये नादसंज्ञं प्रणवमभिहृतं विंदुनादेषु नश्च इत्थं संचिंत्य योगी विविधमनु।
ह्लीं तारगं सोमसंस्थं सर्वाधारं महेशं सकृदपि मनसा संस्मरेद्यः समुक्तः अस्यार्थः बहुकुंडलिरित्यकारो।
न्वर्थसंज्ञः पीठं स्तकारः सोमसूर्यामिति तिर्यग्रूपरेखा हृद्रूपविंदुरिति तदुपरि रेखावलयं नादमिति
तत्र दीर्घरेखां तारं सप्रणवः तदुपरि विंदुनादौ सोमहकारः शेषं प्रसिद्धं ध्यानं विलंभास्वत्किरीटा
गदवलयगलाकल्पहारोदरांघ्रिश्रोणीभूषं सवत्सो मणिमकरमहाकुंडलामंडितांगं हस्तोद्यच्च।
प्र·सा·से· क्रशंखांबुजगदममलं पीतकौशेयवासा विद्योतद्भासमुद्यद्दिनकरसदृशं पद्मसंस्थं नमामि ॐ।
१८९ इति मंत्रः प्रातलक्षजपः पायसैर्घृतसिक्तैर्दशांशो होमः विप्रभूरुहसमिद्भिर्वा विप्रभूरुहं पला
पां एवं पुरश्चरणहोमः अथ प्रयोगांतरहोमः सर्पिःपायसापूपशालितिलसमिदाज्यैरन्नेन योजरूपा
त् ऐहिकपारत्रिकमपि सत्तलभते वांछितं फलमचिरात् अथ पूजा वैष्णवीपीठे मकरंदं समावाह्य
189 समर्चयेत् तत्र अंगैः प्रथमावृतिः वासुदेवाय न· संकर्षणाय· प्रद्युम्नाय· अनिरुद्धाय· स्फाटिकस्वर्णा
वैडूर्यंद्रनीलाकारांश्च वर्णितः चतुर्भुजाश्चक्रशंखगदापंकजधारिणः किरीटकेयूरिणश्च पीतां
वरधराश्चापि एतैर्महादिग्दलेषु समर्चयेत् पुनः शान्त्यै· श्रियै· सरस्वत्यै· रत्यै· अथपद्मरत्नोद्भवा।
दूर्वावर्णाः स्वलंकृताः एताभिः शक्तिभिरंतरदलेषु इति द्वितीयावृतिः आत्मने अंतरात्मने· पर
मात्मने· ज्ञानात्मने नमः निवृत्त्यै· प्रतिष्ठायै· विद्यायै· शान्त्यै· ज्वलज्ज्वालासमाप्रभाः सुराः रात्माद्या राम
मूर्तिशक्तयः एताभिर्मूर्तिशक्तिभिर्दिग्दलेष्वंतरालदलेषु समर्चयेत् एवं तृतीयावृतिः इंद्रादिभिश्च १८९
तुर्थी वज्रादिभिः पंचमी अथ प्रणवप्रसंगात् शक्तिप्रणवमंत्रविधानविधिश्चाकल्पांतरोक्तोत्र।।
लिख्यते ईशऋषिः पंक्तिश्छंदः शक्तिभैरवीदेवता आंहृतं ईंशिरः इत्यादिदीर्घस्वरषडंगानि ध्यानं शक्तिपाशमध्य

स्थितचित्स्वरूपां वराभये संदधतीं त्रिनेत्राम् सिंदूरवर्णामतिकोमलांगीं मायामयीं तत्त्वमयीं नमामि ध्या
नांतरम् कल्पद्रुममूलमणिकुट्टिमसन्निविष्टां मुक्तातपत्रकृतमौलिकवृष्टिहस्ताम् इष्टाभये विद्ध
तीमरुणां त्रिनेत्रां मीडामये भगवतीमनुशीलयामः इति मंत्रः सबिंदुकचतुर्थस्वरः एकविंशतिलक्षं ज
पेत् दशांशमाज्यैर्हुनेन्मुमुक्षुरणार्थम् अस्य सर्वफलप्रधानोयं मंत्रः अथ षडाम्नायक्रमनवमे पटले भु
वनेश्वरीविधानोक्तपीठस्थावाहार्चयेत् एकशक्तित्वाद्वारणाद्यो न संति अथ वा भुवनेश्वरीत्रिपुराणि
नविधानोक्तवन्न्यसेत् अथ मंत्रन्यासविधिः ऐं ह्रीं श्रीं सुप्रबोधायै सुप्रबोधकनाथाम्बा श्रीपादु
नं८ कां पूजयामि ऐं ह्रीं श्रीं रक्तांबापादनाथ श्रीपादुकां पूजयामि बीजत्रयादि सुक्तांबानाथ श्रीपादुकां पूज नाथा८
यामि बीजत्रयादि निष्कलानंदनाथ श्रीपादुकां पूजयामि नवात्मानंदनाथ श्रीपादुकां पूजयामि अकुला
नंदनाथ श्रीपादुकां पूजयामि इति गुरुपंक्ति तत्रैव वामे दक्षिणे पूर्वदक्षिणपश्चिमोत्तरेषु विन्यसेत् सर्वत्र।
बीजत्रयादि पुनः ऐं ह्रीं श्रीं सच्चिदानंदपरमशिवसंविदे नमः चिदानंदपरमशिवसंविदे नमः श्रीनंदानं
दपरमशिवसंविदे नमः इति नाभौ तद्वामे तद्दक्षिणे च बीजत्रयाद्येवाविन्यसेत् पुनः ईं नमः इति मूलमं
त्रेण नाभिहृदयभ्रूमध्येषु न्यस्त्वा पुनः ईं सपरार्द्धात्मकं बिंदुं किंतु वक्त्र श्रीपादुकां पू० ईं बिंदुद्वयात्म।
कस्तनयुगल श्रीपादु० सपरार्द्धकबिंदुध्वंजितरेखायोनि श्रीपादुकां पूजयामि इति बीजत्रयादि मुख।
स्तनयुगलयोनिषु न्यस्त्वा पुनर्मूलमंत्रेण षट्त्रिंशद्वारं प्राणायामं कृत्वा लिपिन्यासकरन्यासव्याप
कांगन्यासादीन् कृत्वा ध्यात्वा जपेत् इति प्रपंचसारसंग्रहे गीर्वाणेन्द्रविरचिते अष्टादशः पटलः ॥
अथ वैष्णवाष्टाक्षरी विधानमुच्यते साध्यनारायण ऋषिः देवीगायत्री छंदः परमात्मा देवता ॐ बी यं८
जम् आद्यशक्तिः ॐ क्रुद्धोल्काय स्वाहा हृत् महोल्काय स्वाहा शिरः वीरोल्काय स्वाहा शिखा ध्युल्का

घृणा हा हा कवचं सहस्रोल्काय स्वाहा अस्त्रं पुनरपि मंत्रवर्णैरेवाङ्गानि कुर्यात् ॐ हृत् नं शिरः मों शिखा
नां कवचं यं नेत्रम् यें अस्त्रं णों उग्राय नमः [illegible]ष्ठाय नमः इति तत्र न्यासमेवाष्टाङ्गविधिः ततश्च्या यां
श्रक्षौ वामं किरीटान्वितमकरलसत्कुण्डलं दीप्तिराजत्केयूरकौस्तुभाभाशबलरुचिरहारं सपीताम्बरं ॥
नानारत्नांशुभिन्नाभरणशतयुतं श्रीधराश्लिष्टपार्श्वं वंदे दोःसक्तचक्राम्बुरुहदरगदं विष्वगेयं मुकुन्दम् ॥
ॐ नमो नारायणायेति मंत्रः मोक्षफलप्रधानोयं मंत्रः द्वात्रिंशल्लक्षं जपेत् तदंगुष्ठाग्रस्पर्शनाद् अतर्जनी रहि
प्र. सा. सं. १५. तामिरंगुलीभिर्वा जपेत् नातिद्रुतं नातिविलंबितं च गौतमोप्याह कनिष्ठानामिकाङ्गुष्ठमध्यमाभिर्जपेत्स
दा अस्यार्थः अनामामध्यममूलं कनिष्ठामूलं मध्याग्रानामाग्रं मध्यमाग्रं मध्यमूलपर्यन्तमिति नवसुप
र्वसु गणनायां कृतायां नववारं जपो भवति एवं द्वादशवारमावर्तनेन अष्टोत्तरशतवारं जपो भवति ॐ ल
मलावर्तारे अंगुलीभिर्जपं कुर्वन् सांगुष्ठांगुलीभिर्जपेत् अंगुष्ठेन विना जप्तं विफलं भवति प्रिये पर्वभिरं
190 गुलीनां तु जपेदनुदिनं प्रिये मध्यमानामिकात्म मध्यपर्वद्वयमिह प्रिये मेरुप्रकल्पनं कुर्वन् प्रदक्षिणमनु
क्रमात् अनामामूलपर्वादिकनिष्ठानुक्रमेण तु तर्जन्यग्रादितो देवि मध्यमूलावसानकं गणयेच्च क्रमे
णोक्तं किंचित्संकोचयेत्तले अंगुलीर्न वियुंजीत जपकाले महेश्वरि अंगुलीनां वियोगे तु छिद्रेषु स्रवते ज
पः अथवा मध्यमामध्यमूलपर्वद्वयं प्रिये मेरुं कृत्वा जपेद्देवि तर्जनीमूलकावधि अनामामध्यपर्वादि
प्रदक्षिणक्रमेण तु अंगुलिजपो ह्येवा जपः सर्वजपस्य कनिष्ठांगुलीगतरेखाभिर्जपो रेखाजपः भैर
वीयतंत्रे अनामामध्यमारभ्य कनिष्ठानुक्रमेण तु मध्यमामूलपर्यन्ता करमाला प्रकीर्तिता स्मृतिसा
रे सकृदुच्चरिते शब्दे प्रणवं समुदीरयेत् त्रोके यामरजापोपि प्राणायामं समाचरेत् बहुप्रलापे चाच
म्य स्पृश्यांगानि ततो जपेत् क्षुते ष्ठेवे तथा स्पृश्य स्पर्शने भवेत् वायवीयसंहितायां उल्ली पी कं १ राम १५

चुकीनग्नो मुक्तकेशो गलावृतः अपवित्रकरोऽशुद्धः प्रलपन्न जपेत्क्वचित् असंवृतौ करौ कृत्वा शिरस्यावृतो
पि वा चिंताव्याकुलचित्तो वा क्रुद्धो भ्रांतः क्षुधान्वितः अनाशनः शयानो वा गच्छन्नुत्थित एव वा रथ्यायाम
अभक्ष्यानेन जपेत्तिमिरांतरे उपानद्गूढपादो वा यानशय्यागतस्तथा प्रसार्य न जपेत्पादौ विकटासन एव
वा नादीक्षितो विशेषात्तु कुलमार्गेण गृही विशेषयतिर्वनस्थश्च ब्रह्मचारी च स्नातकः कपिलपंचगात्रे
विदेपाद्यवालस्याजपहोमार्चनांतरा उत्तिष्ठति तदा न्यासं षडंगं विन्यसेत्पुनः अश्वत्थोदुंबरप्लक्षाः न्यग्रो
धसंभवाः समिधस्तिलसर्षपदोग्धहुतान्यष्टद्रव्याणि संप्रदिष्टानि एतैर्द्रव्यैर्वा सर्वसिद्धिमेधुराज्यैर्वा
दशांशं तु कुर्यात् पुरश्चरणहोमः अथानुष्ठानपद्धत्युक्तप्रकारेणोक्तानन्यासविधिर्लिख्यते तत्र च गुरु
वंदनादिसामान्यन्यासं लिपिन्यासांतं प्रसिद्धरीत्या निर्वर्त्य केशवादिन्यासं सप्तमपटलोक्तप्रकारेण वेलव।
पीठन्यासं सप्तदशपटलोक्तप्रकारेण कृत्वा तस्मिन् विमलमूर्तये नमः इति मूर्तिं संकल्प्य तस्यामावाह्यमानस
ष्टांगं कृत्वा तेजोमयं भावयित्वा करतलपृष्ठपार्श्वेषु मूलेन च व्याप्य ॐ ॐ ॐ न ॐ नमो ॐ नमो इत्यादिक्रमेण।
मूलमंत्रवर्णैः दक्षिणतर्जनीमारभ्य प्रथमपर्वणि प्रणवमतारं द्वितीयपर्वणि मंत्रवर्णं तृतीयपर्वणि द्वि
तीयतारं अग्रे नमो वा इति क्रमेण वामतर्जन्यंतं सृष्टिन्यासं कुर्यात् तर्जनीद्वयादिकानिष्ठांतं स्थितिः वामतर्ज।
न्यादि दक्षिणतर्जन्यंतं संहारन्यासं कृत्वा एवं सृष्टिक्रमेणाष्टांगन्यासं कृत्वा अंगुष्ठद्वयादिकनिष्ठाद्वयांतं।
युगपत्पंचांगन्यासं ताभ्यां कराभ्यां तालपुटितेन मूलेन देहे त्रिशो व्याप्य मूलपुटितमातृकान्यासं च ॐ नमः
पदाय परमेष्ठ्यात्मने वासुदेवाय नमः इत्यादि सप्तदशपटलोक्तगोपालकन्यासविधानोक्तप्रकारेण पंच
तत्त्वन्यासं च कृत्वा मूलमंत्राक्षराणि मूर्द्धन्यक्षिणोरास्ये हृदये नाभिगुह्ये जानुपादेषु न्यसेत् अष्टतत्त्वानि न्यसेत् ॐ

यं नमः पराय पृथिव्यात्मने नमः ॐ णां नमः पराय अप्स्वात्मने नमः ॐ यं नमः पराय तेजात्मने नमः ॐ रं नमः
पराय वाय्वात्मने नमः ॐ नां नमः पराय आकाशात्मने नमः ॐ मों नमः पराय अहंकारात्मने नमः ॐ नं नमः परा
य महदात्मने नमः ॐ ॐ नमः पराय प्रकृत्यात्मने नमः इति मंत्रवर्णोपातिलोमितानष्ट तत्त्वानि पादगुह्यहृद्बु
द्ध्नशीरःसु पंच हृदि द्वयं सर्वांगे च न्यसेत् पुनः ॐ विद्यात्मने ॐ नादात्मने ॐ च्युतात्मने ॐ शक्त्यात्मने।
ॐ परमात्मने ॐ शांतात्मने ॐ ज्ञानात्मने ॐ नमः परायेति पंच तत्त्वानि च संभूय द्वादश तत्त्वानि च संभूय
प्र: सा: सं: १५२ द्वादश तत्त्वानि एतेषु आदितः चतुर्भिर्व्यापयेत् पुनः एवोक्ताष्टस्थानेषु अवशिष्टानि न्यसेत् पुनः मूलमं
त्रवर्णन्यासं कुर्यात् आधारहृद्वदनदोःपदमूलनाभौ कंठे मनाभिहृदयस्तनपार्श्वपृष्ठे ककुत्स्तनाश्रव
णगंधवहे च दोः पत्संध्यंगुलिषु हृदि धातुषु मानिलेषु मर्ईदनाण्यस्य हृदयोदरमोरुजंघापादद्वयेषु ति
पिशोन्यसेत् क्रमेण गं ॐ सकोरुचरणेषु रथांगशंखश्रीमत्कदाबुजपदेषु समाहितात्मा इत्युक्तक्रमेण
191 दशावृत्तान्न्यासं कृत्वा हृदि धातुषु मानिलेष्विति यत्र ॐ त्वगात्मने नमः नें रक्तात्मने नमः मों मांसात्म
ने नमः वां मेदात्मने नमः रां अस्थ्यात्मने नमः यं मज्जात्मने नमः णां शुक्रात्मने नमः यं प्राणात्मने नमः
इति धातुमंत्रः गं चक्रात्मने नमः पं शंखात्मने नमः णां गदात्मने नमः यं पद्मात्मने नमः इति चक्रादिषु
योज्यं एवं मूलमंत्रवर्णास्तस्यामूर्त्तिपंजरन्यासं च सप्तमदशपटले गोपालाष्टादशाक्षरीविधाने उक्तेन प्रका
रेण कृत्वा पुनः ॐ किरीटकेयूरहारमकरकुंडलालंकृत शंखचक्रगदाबुजहस्त पीतांबरधर श्रीवत्सांकितव
क्षस्थल श्रीभूमिसहितस्वात्मज्योतिर्द्दीप्तदीप्तिकराय सहस्रादित्यतेजसे परमात्मने नमः इति मूर्द्धि विन्यस्य
पुनर्मूलमंत्रस्याष्टांगन्यासं पंचांगन्यासं च कृत्वा चक्राय नमः शंखाय नमः गदायै नमः पद्माय नमः इत्यायु

राम १५२

धानि तत्तत्स्थानेषु विन्यस्य ऋष्यादीन् कृत्वा ध्यात्वा जपेत् अथास्मिन्नेव प्रपंचसारे प्रोक्तप्रकारेण प्रपसा
न्यासविधिर्लिख्यते अथ प्रथमं प्राक्सप्तदशपटले उक्तेन प्रकारेण देहे गं गुरुभ्यो नमः इत्यादि बैल्वपीठं न्यस्य
पुनः सुदर्शनास्त्रेण तालत्रयदिग्बंधनादीन् कृत्वा पुनः प्राक्सप्तमे पटले मातृकान्यासप्रकारेणैवास्य हृद
दन्त्यादियुक्तेन प्रकारेणाष्टादशार्णमालामंत्रं दशकृत्वो न्यस्त्वा पुनरपि सप्तदशे पटले गोपालन्यासविधा
नुक्तेन प्रकारेण मूर्तिपंजरन्यासमपि कुर्यात् तत्र स्थानम् ललाटोदरहृत्कर्णादि दक्षिणपार्श्वांसतत्कूले त
थ्यावामस्त्रपेष्टककुदोप्यथ यथाक्रमं द्वादशाक्षरमंत्रं च मंत्रविन्यस्य द्विर्विन्यसेत् मूर्ध्न्यथो वासुदेवस्तु प्राप्ता।
ति सकलात्मम् पुनस्तत्त्वातिपत्यैः किरीटादिमंत्रं जपेत् किरीटमंत्रस्तु प्राक्सप्तमे पटले इन्द्राप्रकारेणोद्
ध्यां जलपूर्णमुक्तः अथास्य मंत्रस्य दीक्षाविधिः अथ प्रथमं आसने उपविश्य गोपीठन्यासं प्राक्सप्तदशपटले इ
ज्याप्रकारेण गोपालकविधाने उक्तेन प्रकारेण कृत्वा गंधादिभिरात्मानं मानसोपचारैः संपूज्य किरीटमंत्रे
ण पंचवारं त्रिवारं वा पुष्पांजलिं कृत्वा पुनर्बाह्ये प्राक्नवमे पटले भुवनेशीविधाने प्रोक्तं त्रिगुणितपंत्रमंडले
बैल्वपीठं संपूज्य तस्मिन्पीठे पंचगव्यैर्वा गोक्षीरैर्वा षड्विंशतिपटले वक्ष्यमाणधन्वंतरिविधाने वक्ष्यमाणावे
ष्टवाष्टगंधलोलितैः अश्वत्थवटोदुंबरप्लक्षत्वक्क्वथितजलैर्वा कलशं तत्रैव वक्ष्यमाणप्रकारेणाष्टध्या।
समावाह्य बैल्ववाष्टाक्षरमूर्तिमंत्रं वक्ष्यमाणक्रमेण संपूज्य प्राक्सप्तमपटलोक्तविधानेन कुंडं संपाद्याग्निं
समाधाय अत्रैव पुरश्चरणहोमोक्तैर्द्रव्यैरष्टाक्षरमंत्रेण हुत्वा अष्टोत्तरशतं कृत्वा बलिं दत्त्वा कलशमभि।
षिच्य शिष्याय मंत्रं प्रवदेद्गुरुः एवं दीक्षाविधिः अथ पुरश्चरणार्थं बैल्वपीठविधानमुच्यते गं गुरुभ्यो नमः गं
गणपतये नमः इत्यादि प्राक्सप्तमे पटले मातृकाविधाने उक्तेन प्रकारेण स्वस्मिन् आत्मपीठं सर्वं संपूज्य पुनर्वै

स्वपीठनवशक्तयः इत्यर्चनायामुच्यन्ते ।विमलायै॰ उत्कर्षिण्यै॰ ज्ञानायै॰ क्रियायै॰ योगायै॰ प्रह्व्यै॰ सत्यायै॰ ई।
शानायै अनुग्रहायै॰ इत्यष्टदलेषु अष्टशक्तीः नवमीं कर्णिकायां च समभ्यर्च्य ॐ नमो भगवते विष्णवे सर्वभूता।
त्मने वासुदेवाय सर्वात्मसंयोगयोगपीठात्मने नमः इति कर्णिकायां समभ्यर्च्य तस्मिन्विष्णुं समावाह्य समर्च
येत् अंगैर्दशदले समर्चयेत् इति प्रथमावृत्तिः पुनर्वासुदेवाय॰ संकर्षणाय॰ प्रद्युम्नाय॰ अनिरुद्धाय
एतान्दिग्दलेषु शान्त्यै॰ श्रियै॰ सरस्वत्यै॰ रत्यै इत्याग्नेयादिदलेषु इति द्वितीयावृत्तिः चक्राय॰ शंखाय॰ गदा
प्र॰सा॰ यै॰ पद्माय॰ कौस्तुभाय॰ मुशलाय॰ खड्गाय॰ वनमालायै रक्तपीतकनकश्यामलकद्युतिभास्वराः ए
सं॰ वमादिवर्णयुक्ताः आयुधमूर्तयः एतैरायुधैस्तृतीयावृत्तिः पुनः ध्वजाय॰ वैनतेयाय॰ शंखनिधये॰ पद्मनि।
१९२ धये इति दिक्षु समर्चयेत् तत्र ध्वजवैनतेयौ देवस्य पृष्ठदेशाग्रदेशयोर्दिग्दलयोः वामदक्षिणयोर्दलयोः शंख ८
पद्मनिधी पुनः विघ्नाय आर्याय॰ दुर्गायै॰ विष्वक्सेनाय॰ इति कोणेषु समर्चयेत् तत्र देवस्य पश्चात्प्रदेशस्य।
दक्षिणवामकोणदलयोश्च देवस्याग्रदेशस्य दक्षिणवामकोणदलयोश्च संपूजेत् इति चतुर्थ्यावृत्तिः ध्वजा
192 दीनां रूपं चोच्यन्ते ध्वजः श्यामो विपो रक्तौ निधी शुक्लारुणप्रभौ अरुणश्यामलश्यामपीता विघ्नादयो मताः
इंद्रादिभिः पंचमी अपास्येव वक्ष्यमाणविधानान्तरमुच्यते अंगैः प्रथमावृत्तिः वासुदेवादिभिः सशक्तिकैः द्विती
यावृत्तिः केशवादिभिस्तृतीयावृत्तिः इंद्रादिभिश्चतुर्थ्यावृत्तिः अपास्येव वक्ष्यमाणविधानान्तरमुच्यते वासुदेवा।
दिभिः सशक्तिकैः प्रथमावृत्तिः चक्राद्यैर्द्वितीयावृत्तिः ध्वजाद्यैस्तृतीयावृत्तिः केशवाद्यैश्चतुर्थी इंद्रादिभिः पंच।
मी अपास्येव वक्ष्यमाणविधानान्तरमुच्यते वासुदेवादिभिः सशक्तिभिः प्रथमावृत्तिः ध्वजादिभिर्द्वितीयावृत्तिः इं
द्रादिभिस्तृतीयावृत्तिः इत्युक्तविधिचतुष्कं पूजयित्वैकमपि यथाशक्ति चिरेण भवति॰ लक्ष्मीर्हस्तगता श्री
सकलवर्गसिद्धिकरी केशवादिद्वादशमूर्तीनां नामानि लिख्यन्ते केशवाय॰ नारायणाय॰ माधवाय॰ गो

विंदाय विष्णवे· मधुसूदनाय· त्रिविक्रमाय· वामनाय· श्रीधराय· हृषीकेशाय· पद्मनाभाय· दामोदराय
इति श्रीपंचमारसंग्रहे गीर्वाणेंद्रविरचिते एकोनविंशः पटलः ॥ १९ ॥ अनेन विधानेन वैष्णवाष्टाक्षरमूर्त्तिं संपू-
ज्यानयास्तुत्या हरिस्तोतव्यः प्रसीद भगवान्मह्यमज्ञानाकुंठितात्मने तवांघ्रिपंकजरजोरागिणीं भक्ति-
मुत्तमाम् अतः प्रसीद भगवन्नमितद्युतिपंजर अप्रमेय प्रसीदास्मद्दुःखहन् पुरुषोत्तम त्वसंवेद्यस्वरूपात्मन् आ-
नंदात्मन्ननामय अचिंत्यसाधाम विश्वात्मन्प्रसीदेश निरंजन प्रसीद तत्त्वगतं गुणानां प्रसीदस्व च शोभन प्रसीदस्वा-
श्रितगंभीर गंभीराणां महाद्युते प्रसीद व्यक्तविस्तीर्ण विस्तीर्णानामगोचर प्रसीदार्द्र द्विजातीनां प्रसीद त्वा-
तयायिनां गुरोर्गरीयः सर्वेश प्रसीदानंतदेहिनां जय माधव मायात्मन् जय केशव केशिहन् जय सुंदर-
सौम्यात्मन् जय शाश्वत शंखभृत् जय शार्ङ्गधर श्रीमन् जय नंदकनंदन जय चक्रगदापाणे जयाव्यय ज-
नार्दन जय रत्नाकराबद्ध किरीटाक्रांतमस्तक जय यादिपतिच्छायाने रुद्रार्ककराकर नमस्ते नरकारातेन-
मस्ते मधुसूदन नमस्ते नलिनायागन मस्ते नयनांजन नमः पापहरे शांत नमः सर्वभयापह नमः संभृतसा-
र्वात्मन् नमः संभृतकौस्तुभ नमस्ते नयनातीत नमोतिक्रांतवाक्पथ नमो विभिन्नपदेशन नमः स्मृतिप-
थातिग नमस्त्रिमूर्त्तिदिव्याय सर्गस्थित्यंतहेतवे विष्णवे त्रिदिवस्थानाति जिष्णवे परमात्मने चक्रभिन्नारिचक्रा-
य चक्रिणे चक्रबंधवे विश्वाय विश्ववंद्याय विश्वभूतात्मने नमः नमोस्तु योगिध्येयाय नमोस्त्वध्यात्मरूपिणे
मुक्तिप्रदाय भक्तानां नमस्ते मुक्तिदायिने मनोवाक्कायचेष्टासु ध्यानस्तुतिनमस्क्रिया देवेश कर्म सर्वं मे भवे-
दाराधनं तव इति जपहवनार्चाभेदतो विष्णुपूजाविततहृदयकर्मा यस्तु मंत्री चिराय सकलसकलकामान् प्राप्य।
दृष्टांतराम्लाजनन मृतिविमुक्तो मुक्तिमान् मुक्तिमेति एवं वैष्णवाष्टाक्षरमूर्त्तिं संस्तुत्वा पंचीकरणामंत्रैरथ पंचसु।

ष्पांजलिमंत्रैश्च किरीटमंत्रेण च श्रीकृष्णमयस्त्रलोकैः पुष्पांजलिं कृत्वा पुनः क्षमां समापयेत् ॥ इति श्रीपंचमार
संग्रहे गीर्वाणेन्द्रविरचिते विंशतितमः पटलः २० अथ मंत्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेणाशालक्ष्मीयंत्रादिप्रयो
गविशेषाः लिख्यंते अष्टावष्टदलं पद्मं विरच्य कर्णिकायां षट्कोणं विलिख्य तदंतः प्रणवमध्ये साध्य
नामयुक्तं श्रीमिति बीजं विलिख्य दलमध्येषु अष्टाक्षराणि विलिख्य दलाग्रेषु उच्छिष्टश्रीकर स्वाहा इति
श्रीकराष्टाक्षरवर्णान् विलिख्य तद्बहिः षट्कोणानि लिख्य कोणेषु सुदर्शनषडक्षराणि लिख्य तद्बहिः
प्र॰ सा॰ सं॰ १९३ द्वादशदलानि विलिख्य तद्दलेषु वासुदेवद्वादशाक्षराणि लिखित्वा तद्बहिर्द्वात्रिंशद्दलानि रचयित्वा तद्द
लेषु नृसिंहानुष्टुभवर्णान् विलिख्य तद्बहिर्भूहरं कांतेनावेष्टयेत् एतद्यंत्रं जपहोमादिसाधितं समस्तसंप
दत्ता भोगकरं भवति अथ प्रयोगः दधिमध्वाज्यसंयुक्ताश्च तंदुलसंयुताः गडूचीसहितं कृत्वा मृत्युमेवा
तिवर्तते अथ प्रयोगांतरम् शनैश्चरदिने स्वात्यां नित्यमालिंग्य पाणिना जपेदष्टशतं शुद्धो म्रियते नाल्पमृत्युभिः प्र
193 योगांतरम् पंचविंशतिकृत्वा तज्जपेच्छुद्धा पिबेद्यः पुष्पाज्यसमिधो वा पितृकुपादशहो भवेत् उदकं मंत्र
वंशतिं उपस्पृश्य पाशुपतं जपेत् तेनाभिषिक्तगात्रस्तु व्याधिभिः परिमुच्यते अश्रीपादत्वहं विद्वान् एवं।
ल॰ सप्ताभिमंत्रितं आरोग्यमहदाप्नोति वमने तेजश्च विंदति भयापत्तिर्वं भयपाश्च सप्तप्रयुक्ताभिमंत्रितं तत्स।
वं जीर्यते सम्यक् कृत्यापि हालाहलं विषम् शतमष्टोत्तरं जप्त्वा मंत्रश्च शतं जलं पिबेत् ग्रहपहानिवर्णमासात्।
तोमपातिवर्द्धनम् चंद्रसूर्योपरागेषु तिथिषु वेवायनेषु वा त्रिवारमेकवारं वा समुपोष्य यथाविधिः स्पृष्ट्वा नुष्ट।
सहस्रं तु जप्त्वा ब्राह्मीरसं शुचिः त्रिपिवेद्भामतेमेधा अष्कृतं वा प्रोपजायते विल्वैरष्टहोमेन महाधनपतिः।
र्भवेत् पद्मैर्तत्समयस्त्रमयुतेनाभिमंत्रितं धारयेद्दक्षिणे हस्ते सर्वेषां ताम्भवेत्सदा अथ वैलावानादि
मंत्रप्रसंगात् मुक्तिप्रदतत्त्वसामान्येन नामत्रयमपि कल्पांतरोक्तमंत्रपाशुपतावशाल्लिख्यते पराशरव्यासना

र्दैऋषयः विराट्छंदः परब्रह्मदेवता अच्युतायनमः अनंतायनमः गोविंदायनमः इतिमंत्रः अथ
वा अच्युतायानंतायगोविंदायनमः इतिमंत्रः मोक्षारोग्यप्रधानोयंमंत्रः अस्मिन्मंत्रे शौनकऋषिश्छंदो
देवते तत्वे अच्युतायनमः हृत् अनंतायशिरः गोविंदायशिखा अच्युतायकवचं अनंतायनेत्रम्
गोविंदायास्त्रंध्यानम् शंखचक्रधरं देवं चतुर्बाहुं किरीटिनम् सर्वायुधैरुपेतं च गरुडोपरिसंस्थितं स
नकादिमुनींद्रैस्तु सर्वदेवैरुपासितम् श्रीभूमिसहितं देवमुदयादित्यसन्निभम् प्रातरुद्यत्सहस्रांशुमं
डलोपमकुंडलम् सर्वलोकस्यरक्षार्थमनंतं नित्यमेव तु अनंतवरदानं च प्रयच्छंतं मुदान्वितं एवंध्यात्वा
हरिं नित्यं परब्रह्मस्वरूपिणं प्रातर्मध्यंदिने चैव सायाह्ने च विशेषतः अर्चयेद्देवदेवेशं गंधपुष्पजलादि
भिः अथप्रयोगविधिः विनियोगं प्रवक्ष्यामि यथावद्द्विजसत्तमाः नाम्नामस्मरतरारक्षा रोगार्त्तानां विधी
यते अष्टोत्तरसहस्रं वा शतं वा जपसंख्यया रोगार्त्तान्मार्जयेन्मूर्ध्नि कुशैर्दूर्वाभिरेव वा अयमर्थः अ
नेनमंत्रेणाष्टोत्तरसहस्रं शतं वा जप्त्वा कुशैर्वा दूर्वया वा साध्यस्य मूर्द्धि मार्जयेत् सर्वरोगाः नश्यंति
प्रयोगांतरम् अभिषिंचेत्तथा मूर्ध्नि रविवारे तथाम्भसा नित्यं चैव पिबेत्तोयमष्टाविंशतिसंख्यया सर्व
रोगविनिर्मुक्तः शतवर्षाणि जीवति अयमर्थः प्रत्येकं वारं कलशं संस्थाप्य जप्त्वाभिषिंचेत् अष्टाविंश
ति संख्यं नित्यं पिबेच्च तस्मादुक्तफलंभवति प्रयोगांतरम् कृनेह्न तिलैर्दूर्वागुडूचीभिः पृथक्पृथक्
लक्षं चैव जपेन्मंत्रं महारोगस्य शांतये अस्यार्थः एतैर्द्रव्यैः पृथक्पृथक् सहस्रं हुनेत् लक्षं जपेच्च तत।
स्मादुक्तफलंभवति प्रयोगांतरम् विल्वमूले तथाश्वत्थमूले वा रोगिणं स्मरन् स्थापनं त्वा निरी
क्षेत मार्तिंड्यं मनसा स्मरन् एवं कृतवतः पुंसो रोगशांतिर्भविष्यति अयमर्थः विल्वाश्वत्थयोर्वा मू
द्ध रोगिणं स्मृत्वा पश्चात् आदित्यं मनसा ध्यात्वा तं रोगिणं निरीक्षेत् तस्मादुक्तफलंभवति प्रयोगांतरं कन्या

यीताज्यहोमेन श्रीकामो बिल्वपत्रकैः पुत्रार्थी वनहोमेन आरोग्यार्थी तिलैर्हुनेत् प्रयोगांतरं ज्वराग्र
हनिरस्तं च स्पृष्ट्वा लक्षं जपेज्जले असाध्योऽपि भवेत्स्वस्थो भस्मना नाडयेद्बुधः मूर्ध्नि चैव ललाटे च जपेन्मं
त्रत्रयं हृदि आविष्टपूर्वं वदति यथेष्टं गच्छति ध्रुवम् अयमर्थः ज्वरग्रस्तं पिशाचग्रस्तं वा स्पृष्ट्वा पुनर्जले
प्रसा॰सं॰ १९८ स्थित्वा लक्षं जपेत् तस्मात्तच्छांतिः अथवा भस्म साध्यस्य कस्य ललेषु मंत्रं जप्त्वा निक्षिपेत् तस्माद्भूतपि
शाचा आविष्टपगच्छंति प्रयोगांतरम् मोक्षकामी जपेत्रिंशन्मध्ये तु रसहस्रकं यावज्जीवं करेत स्वस्थितो ना
मूर्तिर्नसंशयः ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राश्च विधवा स्त्रियः गडूचीच्छेतरदूर्वाभिस्तिलबिल्वकुशैः शरैः
यथाकामी हुनेत्त्रिंशत्तत्तत्कामस्य सिद्धये धारिणीगण ल अयमर्थः एवैर्द्रव्यैः प्रत्येकं सहस्रसंख्यं हुनेत् यं
कंचित्कामम् उद्दिश्य तस्मात्तं कामं लभंते प्रयोगांतरं रविवारे जले स्थित्वा नाभिदघ्ने जपेन्नरः अष्टोत्तरसहस्रं
195 तु ज्वरनाशो भविष्यति प्रयोगांतरं ग्रहापस्मारकुष्ठादिपिशाचाः प्रेत एव च लक्षं हुनेत दूर्वाभिः तच्छांति
स्तु भविष्यति अयमर्थः दूर्वया लक्षं हुनेत् ग्रहापस्मारादिशांतिः प्रयोगांतरं स्पृष्ट्वाम्भस्त्वयं जपेद्धर्मरवि
मंडलमध्यगं ध्यायन्कांचनभं कामानक्षरूपान्करं विनी अयमर्थः रविमंडलमध्ये श्रीकृष्णं ध्यात्वा अम्बुं
त्यस्पृष्ट्वा जपेत् तस्मात्कामांश्च अक्षरकुलानि चिंतयंश्च लभ्यति प्रयोगांतरम् अच्युतानंतगोविंदनामोच्चारण
भेषजात् नश्यंति सकला रोगाः सत्यं सत्यं वदाम्यहम् सर्वे भवंति मुक्ताश्च नामत्रयजपान्विताः अग्नितीनां गति
स्वेन तं मंत्रत्रयम् अनुत्तमं गृहीत्वा वदतो मंत्रमेकादशार्णं सदा दिशेत् यथालाभं जपेन्मंत्रमर्चयेद्विशेषतः कि
मत्र बहुनोक्तेन सर्वसिद्धिकरा ह्यमी आचार्यात्समभिप्राप्नोह्यद्दत्वा तस्य दक्षिणा अन्यस्तोऽपि महा॰
मंत्रः श्रेयसे नात्र कल्पते अथास्य यंत्रम् उच्यते षट्कोणमध्ये प्रणवं तदंते साध्यं पुनश्च प्रणवं विलिखे
त् बहिः प्रणादिकोणेषु मनोः पदानि नामत्रयी मंत्रम् अनुत्तमं स्यात् अस्यार्थः प्रथमं षट्कोणं विलि राम
ख्य तन्मध्ये प्रणवं विलिख्य तन्मध्ये साध्यनामादीनि विलिखेत् षट्कोणेषु अच्युतायेति पूर्वकोण॰ १९८

ॐ नमः इति आग्नेयकोणे अनन्ताय नमः गोविंदाय नमः इति षड्दानि षट्कोणेषु विलिख्येत हृदि प्राण
वेन वेष्टयेत् एवं नामत्रयं यंत्रं मकं एतद्धि लिख्य धत्ते अभीष्टफलं विशेषतो रक्षाकरं च भवति इति नाम
त्रयकल्पः समाप्तः अथ वैष्णव द्वादशाक्षरी मंत्रविधानमुच्यते प्रजापतिरृषिः गायत्रीछंदः विष्णुर्दैव
ता अं बीजं नमः शक्तिः ॐ हृदय नमः शिरः भगवते शिखा वासुदेवाय कवचं ॐ नमो भगवते वासुदेवा
द्वे= य अस्त्रं ध्या० हरिमुज्ज्वलचक्रदराब्जगदाकुलदोः परिघं शितपद्मगतं वलयांगदहारकिरीटधरं नवकुंद
रुचं प्रणमामि सदा ॐ नमो भगवते वासुदेवाय इति मंत्रः मोक्षप्रधानोयं द्वादशलक्षजपः अथातस्त्वा
सं वक्ष्ये पादजानुगुह्यलिंगनाभ्युदरेषु च हृद्गलास्य हृदृ भ्रुवि शिरो वेत्सु क्रमशो न्यसेत् इति स
ष्टिन्यासः हृत्कंठनाभिगुह्यपादान्नान्तं पदेषु च कर कर्णास्य हृद् मस्तके शिरोः सर्वं च विन्यसेत्
सृष्टिन्यासविलोमे न संहारन्यास उच्यते इति स्थितिन्यासः एतस्य त्रिविधन्यासस्य महाफलमुच्यते संहृते दोषसंहारः सृष्टेरभ्युदयः।
स्थिते शांतिर्विन्यासेस्यात्कार्यास्त्रयो मताः शुद्धे तिले द्वादशसहस्रं तत्पुरश्चरणहोमः अथ
पूजा शैवोक्तवैष्णवपीठे वासुदेवं समावाह्य समर्चयेत् अंगैः प्रथमावृतिः वासुदेवाय संकर्षणाय प्र
द्युम्नाय अनिरुद्धाय एतास्तत्त्वोमजेपः दिक्षु पुनर्लक्ष्म्यै सरस्वत्यै रत्यै प्रीत्यै एता विदिक्षु एते
द्वितीयावृतिः केशवाय नारायणाय माधवाय गोविंदाय विष्णवे मधुसूदनाय त्रिविक्रमाय वा
मनाय श्रीधराय हृषीकेशाय पद्मनाभाय दामोदराय एते स्तृतीयावृतिः इंद्रादिभिश्चतुर्थी प्रयोगः
समिधामथ दुग्धवृक्षजानां जुहुयादर्कसहस्रं सदुग्धमनसः परिहृत्य मनस्वी सच्चते नापि पयोधसासिते
न असार्थः दुग्धवृक्षास्तु अश्वत्थवटोदुंबरलताः क्षीरसिक्तैरेतैरर्कसहस्रं द्वादशसहस्रं जुहुयात्
सद्यते न पयोधसासितेनेति धवलीकृतेन क्षीरादनेन घृतसिक्तेन च सहस्रं जुहुयात् तत्फलायैव सर्वदः।

ॐ

अथ सुदर्शनविधानमुच्यते अहिर्बुध्न्यऋषिः अनुष्टुप्छंदः श्रीसुदर्शनो महाविष्णुर्देवता रं बीजं हं शक्तिः
अथ सुदर्शनविधानमुच्यते अहिर्बुध्न्यऋषिः ... आचक्राय स्वाहा हृदयं विचक्राय स्वाहा शिरः सुचक्राय स्वाहा शिखा धीचक्राय स्वाहा कवचं सुचक्राय स्वा
हा नेत्रं ज्वालाचक्राय स्वाहा अस्त्रं पुनः ऐंद्रीदिशं चक्रेण धारयामि नमश्चक्राय स्वाहेति दिग्बंधनं कुर्यात् अथ वा ऐंद्री
दिशं चक्रेण बध्नामीत्यादि अधोदिशं चक्रेण बध्नामि नमश्चक्राय स्वाहेति दिग्बंधः आग्नेयी
दिशं समारभ्य दिशं त्वधस्तात् अंतमित्यारभ्य शीर्यश्च शीर्यश्च दिशां प्रबंधः इत्यत्र दिग्बंधनमंत्रो ह्यरेव शाव
प्रस्तासं· १९५ निर्देशात् दिग्बंधनमंत्रस्य स्वाहांते अस्त्राय फडिति सर्वत्र विधिरिदं संयोज्य दिग्बंधनं कुर्यात् अस्मिन्यदेतेअस्त्रम्
त्रोपदेशः कथं स्वीकृतप्रकारेण आचक्राय स्वाहेत्याद्यंगं नेत्रांतं कृत्वा तत्रैवास्त्रस्थाने तु ऐंद्रीदिशं चक्रेण बध्नामि
नमो ज्वालाचक्राय स्वाहा अस्त्राय फट् एवमाग्नेयादिष्वपि एवं दिग्बंधनमंत्रस्यापि अस्त्राय फडिति संयोज्य अ
गरुडगदशार्ङ्गदिग्बंधनरूपेण कुर्यादिति पुनः ॐ त्रैलोक्यं रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा अनेनापि प्रकारमंत्रेण परितो
195 गग्निप्राकारं भावयेत् अस्य मंत्रस्याक्षरन्यासमुच्यते तारं तु मर्द्धनि सितारुणकृष्णवर्णान् मध्ये भ्रुवोश्च समयोर्वद
नेहकारं हृदयस्थनाभिपदसंधिषु चावशिष्टान् वर्णान्न्यसेदिति मनोः पुनरग्निवर्णान् अस्यार्थः अकारउकारमका
राणां संधिः किल प्रणवः तेन सितारुणकृष्णवर्णत्रयस्वरूपतारं शिरसि न्यसेत् पुनः सकारादिवर्णान् अग्निव
र्णान् ध्यात्वा भ्रूमध्यादिषु स्थानेषु न्यसेदिति ध्यानम् अथ्याज्ञास्कर सप्रभाभिरखिलाभिर्दिशो भासय
न्भीमाक्षः दारदंष्ट्रा सविकसद्दंष्ट्राप्रदीप्ताननः दोर्भिश्चक्रगदाधरो ज्ञमुसलाब्जासांश्चपाशांकुशौ बिभ्र
न्पिंगशिरोरुहोऽथ भवतश्चक्राभिधानो हरिः ॐ सहस्रार हुं फट् इति मंत्रः एतावद्धानोयं मंत्रः द्वादशा
लदं जपः सुदर्शनाय विद्महे महाज्वालाय धीमहि तन्नश्चक्रः प्रचोदयात् इयं सौदर्शनी गायत्री मूला राम
मंत्रेण नुमितहृताप्याध्यापाक्तिजपत्वा अनयासान्निध्यमुद्राश्च प्रदर्शयेत् करतलाभ्यां बद्धांजलिः प्रस्तो· १९५

षोसात्रिष्यमुद्राः पुनः ॐ नमो भगवते महासुदर्शनाय महाचक्राय महाज्वालाय दीप्तिरूपाय सर्वतो रक्ष रक्ष।
मां महाबलाय स्वाहा। रक्षाकरः अन्तिद्धोयं क्रियमाणेषु कर्मसु। तिलसर्षपाज्यबिल्वाज्यदोग्धैर्होदशसह।
स्रं जुहुयात्पुरश्चरणे होमः दौग्धं पायसं अथ कलशस्नानार्थं यंत्रमंडलं लिख्यते। भस्मौ तंडुलचूर्णानि वि
कीर्य तस्मिन् नूतनभाग्रेण यंत्रमालिखेत्। अयं न्यासः सर्वत्र कलशविधौ समानः। षट्कोणं तन्मध्यतारं विवर
लिखितमंत्रालं संधि गजत्वांगं वा स्वकलाके मासमुद्रगताष्टदलं चाष्टपत्रं पत्रं वर्णैर्विराजाद्धिकान्तिद।
लालसत्वोडशार्णत्रिवीतं व्योमात्यार्णैः स्वनाम्ना विरचितगुणपाशांकुशं चक्रयंत्रं। अस्यार्थः प्रथमं षट्
कोणं विलिख्य तदंतः प्रणवं विलिख्य तस्मिन् जीवसाध्यनामादीन् विलिख्य षट्कोणेषु सुदर्शनषडक्षरा
न्विलिख्य कोणाद्वंद्वसंधौ षडंगानि विलिख्य तत्र षडंगेषु वेरूपता विशेषे सर्वादिअक्षरेणाव प्राक्षि।
नमो ज्वालाचक्राय स्वाहा अस्त्राय फट् इति विलिखेत्। एवं षडंगानां मध्ये षट्दिग्वंधनमंत्रेणामाकं विलि
ख्य पुनस्तद्वाह्येष्टपत्रं विलिख्य तद्दलमूले कादिवर्णान् भागशः संलिखेद्वाहिश्च मालिखेत्। पुनर्दल।
मध्ये सुदर्शनषोडशार्णं ॐ नमो भगवते महासुदर्शनाय फट् इत्यस्यैकैकमक्षरं विलिखेत्। पुनर्वाह्ये वृत्तत्र।
यं विलिख्य प्रथमवृत्ते हंहं इत्यनेनावृत्यावेष्टयेत्। द्वितीयवृत्ते तं इत्यनेनावृत्यावेष्टयेत्। तृतीयवृत्ते स्वना।
म्ना सह विरचितगुणपाशांकुशं गुणः प्रणवः प्रथमं प्रणवं ततो नाम्नः प्रथममक्षरं ततः पाशं ततो
नाम द्वितीयाक्षरं ततोंकुशं विलिखेदित्यर्थः। अथवा प्रथमवृत्ते हं ॐ इत्यक्षराभ्यां वेष्टयेत् द्वितीयवृत्ते दं ग्रां। हं
इत्यक्षराभ्यां वेष्टयेत् तृतीयवृत्ते नाम्ना सह क्रौंकारेण वेष्टयेदिति मूलसप्रतार्थः साम्प्रदायकः। अथवा प्र
थमवृत्ते वीथ्यां सविंदुकं हकारं विलिख्य ततः साध्यनामाक्षरमेकमक्षरं विलिख्य ततः तकारं पुनरपि
हकारं पुनः साध्यनामद्वितीयाक्षरं ततः तकारं एवं हकारतकाराभ्यां साध्यनामाक्षराणि पुटित्वा विलिखेत्

पुनस्तद्बहिर्वृत्तं तत्प्रमाणेनापादतस्तारं मालिखेत् तस्य दीर्घशरेखयापंत्रमभितः समावेष्टयेत् पुनस्तद्बहिर्वृत्तो
ऽग्रभागेऽङ्कुशानां मालिख्य तद्दीर्घशरेखयापंत्रमभितो वेष्टयेत् इति तत्र आमिति पाशः क्रोमिति अङ्कु
शः एवं मण्डलप्रकारः अस्मिन् मण्डले पुरश्चरणे कलशं क्षीरद्रुमत्वक्क्वाथोदकैर्वा उग्रपेनवा पंचगव्यैर्वापि
शोभितैर्वा संस्थाप्य वैष्णवपीठे समावाह्य समर्चयेत् चक्रहरिं क्रमेण अंगैः प्रथमावृत्तिः अथ षट्कोणषडां
गमंत्रैः षट्कोणपत्राद्विशेषसर्वादिशश्च केशवप्रामि नमोज्वालाचक्राय स्वाहा अस्त्राय फट् इति योजयेत् च
प्र·सा·से· क्राय· शंखाय· गदायै· पद्माय· मुसलाय· धनुषे· पाशाय· अङ्कुशाय· एते वा रोचीविपीतरक्तोसितश्या
१९६ मविद्युत्प्रख्याः इमाः इति चक्रपद्मपीतवर्णौ मुसलांकुशौ रक्तवर्णौ शंखगदे सिते धनुःपाशौ श्यामौ एतैरायु
धैर्द्वितीयावृत्तिः लक्ष्म्यै· सरस्वत्यै· रत्यै· प्रीत्यै· कीर्त्यै कान्त्यै तुष्ट्यै इति तृतीयावृत्तिः इन्द्रादिभिश्चतुर्थी ॥ नस्यै
196 अथ चक्रहोमप्रयोगप्रकारः पीताभाकर्णिकास्यादरुणतरमहेभ्यपामलं वांतरालैर्नेमिः श्वेताचवाह्ये
कु विरचितशिखिरेखारुलंपार्थिवान्तं चक्रं हृद्धं लिखित्वा विप्रादमतिरथ्यासो मध्यायामं च मन्त्री कुंभं संस्थाप्य सो
म्यप्रश्चयततत्पादादिणिहोमकर्म ॥ अस्यार्थः प्रथमं कर्णिकाव्यं यथेष्टविशालेन विलिख्य तद्बहिः
कर्णिकाविशालषष्ठांशमानेन वृत्तं कृत्वा तद्बहिः ततो द्विगुणमानेन वृत्तं कृत्वा तद्बहिः कर्णि
काद्वतषष्ठांशमानेन वृत्तं त हृयं विधाय कर्मकर्णिकावृत्तमध्यं पीतवर्णैर्हरिद्राचूर्णादिभिरापूर्य त
द्बाह्यवृत्तवीथीं च पीतवर्णैरेवापूर्य तद्बाह्यवृत्ततः वीथ्यां अष्टदलानि कृत्वा इतरेतरदलयोः अं
तराले मेकांगुलप्रमाणं यथाभवेत् तथाष्टदलानि विलिख्य तद्दलानां मध्यं रक्तवर्णैरापूर्य दोषार
नः तारसंयुक्तं रक्तमित्युच्यते ५ नर्दलयोः दलयोरंतरालो एकं श्यामाकारैर्विल्वपत्रचूर्णादिभिरापूर्य तद्बा राम
ह्यवृत्ते नेम्याख्ये श्वेतवर्णैस्तण्डुलचूर्णादिभिरापूर्य तद्बाह्यवृत्तमध्ये पिकृष्णवर्णैर्दग्धपुलाकचूर्णादिभिरापूरये १९६

कौर्जंकृयात· श्रियं सरसिजैर्दूर्वाभिरप्यायुषे मेधायै द्विजभरुहैश्चक्रमदैः श्वेतैस्तथा वासमे शुक्राज्यैः पद्मा
वोप्युडुंबरभवैः शत्रुक्षयाय वाश्वत्थजैरेकाद्यं विधिवत्सहस्रसमितैरष्टोत्तरं मुक्तये द्विजभरुहे पलाशं सर्पेपु(
पुतसंख्यकाः अश्वत्थं च सहस्रसंमितमेकावृद्धनेत. अथास्यमंत्रमाह प्रणवेनांतरं तदनु च मनुवर्णान् प्राः(
कोणषट्कं वाह्ये चांगलिखेत्कनके रूप्यके चाथ ताम्रे पाषाणे वा विधिवद्भिज्ञप्याथसंस्था पितं नच्चक्रं
चौरग्रहरिपुभयध्वंसि रेखाकारं च अस्यार्थः प्रणवं कर्णिकायां विलिख्य सुदर्शनषडर्णान् कोणषट्के च को
णयोरंतरालेषु तत्षडंगानि विलिखेदिति अथ मंत्रं संमिलित्वा जपविधानमुच्यते स्थाने हृषीकेशावि(
त्र^ दर्भितं च साष्टाक्षरं वाप्यभिजमपतेत. रक्षांश्यतादेः सततं विधते यंत्रेसग भ्रमनत्रयेण अस्यार्थः प्र
थमं श्रीमदष्टाक्षरमंत्रमादितो द्व्यक्षरं अथ सुदर्शनप्रथमाक्षरं ततः गीतात्रिष्टुभः प्रथमद्वितीया
क्षरे ततः सुदर्शनमंत्रद्वितीयाक्षरं ततस्त्रिष्टुभः तृतीयचतुर्थाक्षरे। ततः सुदर्शनमंत्रस्य तृतीयमक्ष
रं ततः त्रिष्टुभः पंचमषष्ठे एवं क्रमेण त्रिष्टुप्प्रथमपादांत्याक्षरपर्यंतं संयोज्य अष्टाक्षरस्य एकस्यां
तेष्टाक्षरं तृतीयचतुर्थाक्षरे पंचमषष्ठाक्षरे च युक्त्वा ततः सुदर्शनाद्यमक्षरं त्रिष्टुभद्वितीयपादाद्य
यमक्षरमित्येवं क्रमेण चतुष्पादेषु संयोज्य एकवारं त्रिष्टुभो जपेत्सुदर्शनमंत्रस्य चतुर्वारं श्रीमदष्टाक्ष
रमंत्रस्य द्विवारं चावृत्तिर्भवति तत्र विदर्भशब्देन सुदर्शनमंत्रस्य योगः साष्टाक्षरमिश्रतया अष्टाक्षर(
स्य योगः विदर्भादिशराभावात् अष्टाक्षरस्य त्रिष्टुभः पादानामाद्यंतेषु द्विद्विक्रमेण अक्षराणां योजनं
संप्रदायादागतं अक्षरद्वयद्वयांतराएकैकं संपुटं विदर्भितमित्युच्यते स्थाने हृषीकेशविदर्भितमिति
श्लोकोक्तमप्यर्थं व्याख्यानेन लिखित्वा मंत्रितं वरदानीलिख्यते ॐ नमो स्थाने सहृषीकेश तव प्रकीडं
लींफट् मोनारायणं जगत्प्रहृष्यत्यनुरज्यते ॐ चफट् णाय ॐ नमो रक्षांसि भीतानि दिशो द्रवंडं

प्र॰ सा॰ सं॰ १९८

198

तिफट् नमो नारायणाय ॐ सर्वं समनमहसंगति स्वाचामि रुं ठं सं कं बाः फट् नमो यो। एवं स्थाने हृषीकेशाविदर्भितमित्य
नेन श्लोकेनोक्तं मंत्रत्रयं अस्य सुदर्शनोक्तवदंगादीनि अनेन रक्षादौ जपः कार्यः इति पुनरनेन मंत्रत्रये
णास्य कोष्ठयंत्रविधानमस्तीति तदुच्यते अष्टावरं तरितपादचतुष्ककोष्ठं कोष्ठत्रयालिखितमाध्यसुदर्श
नं च रेखाभिरष्टभिः पतः अतिशः प्रवृद्धं तत्सप्तकोष्ठमिति यंत्रमिदं प्रशस्तम् भूर्जे वा लोमपट्टे नु मसृणा
तरे कर्पटे वास्य यंत्रं मंत्री समुन्नरी विलिखित्वा पुनः एषा गुलिकी कृत्य लाक्षाभिर्वीतं कृत्वा मध्यादि होमपत्र विहि
तं च तं संपातपातात् शाक्ति जस्ते सम्यक् निबध्यात् प्रतिशममुपयांत्येव सर्वे विकाराः अस्यार्थः प्रथमं दा
क्षिणावामतः अष्टौ रेखा विलिख्य तास्वेकस्मिन् पार्श्वे आरभ्य पूर्वरेखाग्रं त्यक्त्वा पंचमरेखाग्रेण अर्द्धचंद्रा
कृत्यानीत्वा वध्नीयात् पुनस्ततो यावस्थितरेखाग्रमपि ततः पंचमरेखाग्रेण संवध्नीयात् एवं सर्वरेखाग्र
मपि वध्नीयात् पुनरितरपार्श्वमपि एवं वध्नीयात् पुनः पूर्वकोष्ठे वैशवाष्टादश मंत्रस्य प्रथमाक्षरद्वयमुत्त
रपार्श्वे विलिख्य कोष्ठस्य मध्यप्रदेशे स्थाने हृषीकेश इत्यस्य प्रथमपादं पंक्तिशो विलिखेत् दक्षिणपार्श्वे
प्यष्टाक्षरस्य तृतीयचतुर्थाक्षरे विलिखेत् पुनः सर्वतः पश्चिमकोष्ठेपि तथैव दक्षिणाद्यारभ्य पूर्वप्रातिलो। म
म्येन क्रमः तत्र दक्षिणपार्श्वे अष्टाक्षरे पंचमषष्ठाक्षरे विलिख्य ततः गीतात्रिष्टुभो द्वितीयपादाक्षराणि।
विलिख्य तदुत्तरपार्श्वेपि अष्टाक्षरस्य सप्तमाष्टमाक्षरे विलिखेत् पुनः सर्वस्मात् प्राक्कोष्ठस्याधः स्थितको
ष्ठेपि पूर्ववदष्टाक्षरप्रथमद्वितीयाक्षरे विलिख्य गीतात्रिष्टुभस्तृतीयपादं विलिख्य अष्टाक्षरस्य तृतीय
चतुर्थाक्षरे विलिख्य पुनः सर्वतः पश्चिमास्थितकोष्ठात् प्राक्कोष्ठेपि पूर्ववत् प्रथममष्टाक्षरे विलिख्य गीता रस्य पञ्चमषष्ठाक्षरे
त्रिष्टुभश्चतुर्थपादं च विलिख्य अष्टाक्षरस्य सप्तमाष्टमाक्षरे विलिखेत् पुनर्मध्यस्थितकोष्ठे सुदर्शनम
हूं गणेश्च माध्यनाम च वर्णशो विदर्भरूपेण विलिख्य पुनस्तदधः कोष्ठद्वये स्थितथैव विलिखेत् अथ